

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

Bibliothèque Maison de l'Orient

160788

«Roma nunquam amica Graecorum; et si quando amica, non diu» ἤτοι: «Ἡ Ῥώμη οὐδέποτε φίλη τῶν Ἑλλήνων· καὶ εἴ ποτε φίλη, οὐχὶ ἐπὶ μακρόν».

(Μάξιμος Μαργούνιος).

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΚΡΕΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

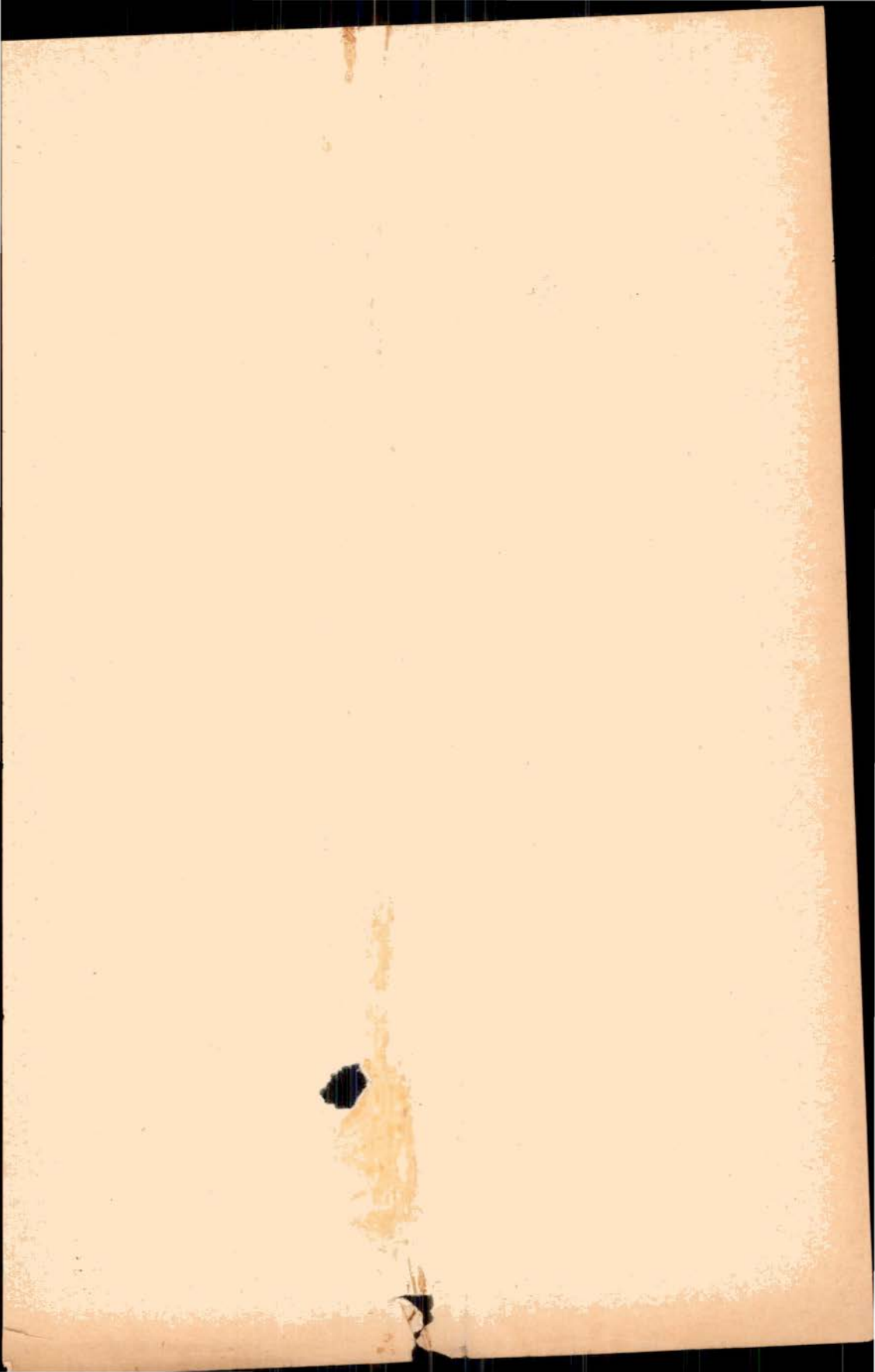
ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗΣ

βραβευθείσα ἐν θεολογικῷ διαγωνισμῷ ὑπὸ τῆς θεολογικῆς σχολῆς
τοῦ Ἀθηνῆσιν ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου

„...τὸ καὶ διὰ τὸ ἀφρονεῖν τῆς ἰθιῆς καὶ τὸ ἐμβριθεῖν τῶν
νοημάτων καὶ τὸ προσφεῖν τῆς οἰκονομίας καὶ τὴν ἀπαρά-
μιλλον φιλοπονίαν ὄντως γιγάντιστα τούτο ἔργον...τὸ
εἰς θ α υ μ α σ μ ὸ ν φέρον...”

(Οἱ κριταὶ τοῦ διαγωνισμοῦ).

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΑΝΕΚΑΘΕΝ ΕΧΘΡΑ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΔΙΑΦΟΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΙΤΙΑ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

§ 1 ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΠΕΡΜΑΤΑ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΩΝ

ΑΦ' ΟΤΟΥ ἐπεκοινώνησαν ἀλλήλοις διὰ τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἕλληνας καὶ Ῥωμαῖοι, ἐνεφανίσθη καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἔχθρα. Αἱ πρῶται ἐλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν Ἰταλίᾳ ἐγένοντο καὶ αἱ πρῶται ἀφορμαὶ τῆς ἔχθρας, ὡς ἔστιν ἐκ τῶν ὕστερον ἱστορικῶν συμβάντων εἰκάσαι. Ἡ Πετηλία ἢ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν παραλίῳν τῆς Βρυττίας ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ καὶ ἡ ἐν τῇ Λουκανίᾳ Κρίμισσα ὑπὸ τοῦ Φιλοκλήτου ἰδρυθεῖσαι, τὸ Σκυλλήτιον (Σκυλάκιον, Σκύλλαιον) ἐν τῇ αὐτῇ Βρυττίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Μενεσθέως, ἡ Λαγγαρία ἢ Λαγγαρία ὑπὸ Ἐπειοῦ ἐν Λουκανίᾳ, τὸ ἐν τῇ αὐτῇ Μεταπόντιον καὶ αἱ ἄλλαι μικραὶ καὶ μεγάλαὶ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων πολυάριθμοι ἀποικίαι ἐγένοντο αἰτία πικροῦ

πρὸς ἀλλήλους διαφορῶν τῶν δύο λαῶν, ἐξ ὧν ὀλίγον κατ' ὀλίγον προέκυψε διηλεκτικὴ αὐτοῖς ἔχθρα, διηλεκτικὸν σχίσμα. Καὶ οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι. Ἡ διαφορὰ τοῦ βίου, τῶν ἐθίμων, τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, τοῦ μικροῦ ἢ μεγάλου πολιτισμοῦ καὶ πρὸ πάντων αἱ ἕνεκα βιοτικῶν ἀναγκῶν συγκρούσεις ἑτερογλώσσων καὶ ἑτεροφύλων λαῶν, τῶν μὲν ἰθαγενῶν, τῶν δὲ ἀλλοδαπῶν ὄντων, ἦν φυσικὸν νὰ διαχωρίζωσιν ἀδιαλείπτως τοὺς τ' ἐγγωρίους καὶ τοὺς ἐπήλυδας. Πασίδηλον δὲ ὅτι τὰ πρῶτα τῆς διαφορᾶς σπέρματα ὡσημέραι καλλιεργούμενα διὰ τὰς τοῦ βίου τῶν διαφόρων λαῶν διαφόρους περιπετείας ριζοβολοῦντα ὑψοῦνται εἰς κακὸκαρπα δένδρα, ὧν οἱ καρποὶ ὑποτρέφουσι τὴν πρὸς ἀλλήλους κακοθυμίαν, τὰ μίση καὶ τὰς ἔχθρας τῶν λαῶν, κακὰ, ἅπερ μεταδίδονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἀπὸ τοῦ ὀγδόου αἰῶνος πρὸ πάντων ἰδρύνοντο καὶ ἐκραταιοῦντο αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι: Ῥήγιον, Νάξος, Συράκοσαι, Λεοντῖνοι, Μέγαρα, Σύβαρις, Τάρας, Γέλα, Λοκροί, Ἄκραι, Ἰμέρα, Σελινοῦς, Καμάρινα καὶ πλεῖσται ὅσαι ἄλλαι, ἐξ ὧν καὶ ὁ ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνισμὸς ἀπέβη μεγάλη Ἑλλάς, ἐπὶ τοσοῦτον ἐκραταιοῦντο τὰ μίση καὶ αἱ ἔχθραι Ἰταλῶν τε καὶ Ἑλλήνων. Ὁ Ῥωμαῖος ὑπέβλεπε πάντοτε τοὺς Ἑλληνας κραταιομένους ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ δεινοὶ πόλεμοι καὶ αἱ μυριόνηκροι μάχαι Ἑλλήνων τε καὶ Ἰταλῶν πρὸς ἀλλήλους ἐν Ἰταλίᾳ. Μετὰ δὲ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Ῥωμαίων ἐν Ἰταλίᾳ οἱ Ῥωμαῖοι ἀετοὶ μετέπησαν ἐξ Ἰταλίας εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα καὶ τότε ἀπέπησαν τοῦ κειμένου αὐτῆς πτώματος, ὅτ' ἔβαψαν τὰ ῥάμφη αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῆς καρδίας αὐτοῦ.

§ 2. Διάφορος ὅ τε θρησκευτικός καὶ ἔθνικος χαρακτήρ τῶν ἔθνῶν.—Πασίδηλον δὲ ὅτι ὅσφ διαφέρουσι τὰ ἔθνη κατὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ πρὸ πάντων τὸν ἠθικὸν καὶ θρησκευτικόν, τόσφ καὶ διάκεινται πρὸς ἀλλήλα ἐχθρικώτερον. Ὁ ἰδιάζων δὲ

μάλιστα θρησκευτικὸς χαρακτήρ εἶναι τὸ κύριον γνώρισμα τῆς διαφορῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῶν αἰσθημάτων τῶν λαῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἐχόντων τὴν αὐτὴν μὲν θρησκείαν, διαφορῶς δὲ ἀνεπτυγμένην. Ἐκ τούτου δὲ δῆλον ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ θρησκεία παρ' ἄλλοις τῶν ἐθνῶν ἄλλως ἀπεικονίζεται ἀναλόγως τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν χαρακτήρος. Καὶ ὄντως ὁ κύριος χαρακτήρ πάσης θρησκείας εἶναι ἀπείκασμα τοῦ ἐθνους, ἐν ᾧ διεπλάσθη αὐτή. Ἀναντιλέκτως, ὅπως ἐν πολλοῖς ἢ ὀλίγοις ἄλλο ἔθνος κατὰ μίμησιν τῆ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐνυπάρχουσαν παρέλαβε παρ' ἄλλου ἄλλο, τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, καὶ ὅπως ἀμοιβαία ἐπίδρασις τῶν ἐθνῶν ἐγένετο πρὸς ἄλληλα ἐν τῇ τέχνῃ, ἐπιστήμῃ, φιλοσοφίᾳ καὶ πάσῃ ἐν γένει θεωρίᾳ καὶ πράξει, οὕτως ἀναμφισβητήτως συνέβη καὶ ἐν ταῖς θρησκείαις τῶν ἐθνῶν. Μόνον δὲ τὰ ἔθνη, ἅπερ δὲν ἦλθον εἰς ἐπιμιξίαν οὔτε παρ' ἄλλων τι ἔλαβον οὔτ' ἐπίδρασιν τινα πρὸς ἄλληλα ἔσχον, μόνον ταῦτα διέπλασαν καθαρῶς ἐθνικόν τε καὶ θρησκευτικὸν χαρακτήρα. Ἀλλὰ πρῶτον οὐδὲν ἔθνος ἐπὶ τῆς γῆς ὑπῆρξεν ἄνευ οὐδεμιᾶς τινος ἐπιμιξίας πρὸς ἄλλο· ἔπειτα δὲ ἡ πανταχοῦ γῆς ταυτότης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἡ ταυτοβουλία καὶ ἡ ταυτογνωμοσύνη καὶ πᾶσαι ἐν γένει αἱ ψυχικαὶ καὶ σωματικαὶ δυνάμεις τῶν πανταχοῦ γῆς ἀνθρώπων, ἅτε δὴ οὔσαι αἰ αὐταί, διαφέρουσαι δὲ κατὰ βαθμὸν καὶ κατ' εἶδος παράγουσι ταῦτά μὲν ψυχικὰ φαινόμενα, διαφέροντα ὅμως κατὰ βαθμὸν καὶ κατ' εἶδος. Τῇ διαφορᾷ δὲ ταύτῃ ἐπιπροστίθενται καὶ αἱ διαφοραὶ τόπου, ἀνατροφῆς καὶ ἄλλων πολλῶν αἰτίων σωματικῶν τε καὶ ψυχικῶν καὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐκτός κόσμου.

Ἐπειδὴ ἄρα ἕκαστον ἔθνος ἔχει ἐν ἑαυτῷ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τὰς διαφορὰς ταύτας, φανότατον ὅτι σὺν ταῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἑαυτοῦ θρησκείαν ἄλλοιαν παντός ἄλλου ἔθνους διαπλάσσει.

Ὅτι περὶ ἔθνους ὁλοκλήρου, τοῦτ' αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστους ἀνθρώπων. Δῆλα δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους οἱ

ἄνθρωποι, καίπερ ἔχοντες ἐκ παραδόσεως καὶ διδασκαλίας καὶ ἐκ παντὸς ἄλλου τρόπου τὴν αὐτὴν θρησκείαν, οὐδὲν ἤττον ἕκαστος ἀναλόγως τῆς φυσικῆς πνευματικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῶν περιστάσεων τοῦ βίου αὐτοῦ διαπεπλασμένως ἔχουσι τὰς θρησκευτικὰς ἐννοίας καὶ πεποιθήσεις. Ὁ μὲν, φέρ' εἰπεῖν, ἔχει τελεωτέρας θρησκευτικὰς γνώσεις, ὁ δὲ ἀτελεστέρας, ὁ μὲν πολλάς, ὁ δὲ πλείους, ὁ δὲ πλείστας, ὁ δὲ παμπλείστας. Βαθμοὶ ἄρα, οὕτως εἰπεῖν, θρησκευτικῶν γνώσεων καὶ ἐννοιῶν διακρίνουσι καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον ἀνθρώπους. Εὐδὴλον δὲ ὅτι εἴ τι περὶ θρησκευτικῶν πραγμάτων γενικῶς καὶ εἰδικῶς λέγεται, τοῦτ' αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ πάσης ἐκάστου ἀνθρώπου γνώσεως καὶ θεωρίας. Δύναται τις εἰπεῖν ὅτι, ὅπως ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἀνθρωπότητος οὐδεὶς ἄνθρωπος οὐδ' αὐτοὶ οἱ δίδυμοὶ προσομοιάζουσι τελείως ἐξωτερικῶς κατὰ τὴν μορφήν, τὸ ἀνάστημα, τὴν φύσιν, τὴν χροῖαν, οὕτως οὐδὲ ἐσωτερικῶς κατὰ τὰς γνώσεις, τὰς ἐννοίας, τὰ αἰσθήματα, τὴν πίστιν καὶ κατὰ πάντα.

Ὅτε λοιπὸν διαφέρει ἡ θρησκεία καθ' ἕκαστον ἄνθρωπον τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, φανερώτατον ὅτι πολλῶ μᾶλλον διαφέρει κατὰ ἔθνη. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἱστορία, ἥτις εἶναι ὁ μόνος γνώμων τῶν ἐν τε τῷ φυσικῷ καὶ ὑλικῷ καὶ πνευματικῷ κόσμῳ συμβαινόντων. Γινώσκουμεν τὰς θρησκείας τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν πάντων σχεδὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον. Οὐδενὸς ἔθνους ἔχει ἡ θρησκεία πλήρη ὁμοιότητα πρὸς τὴν τῶν ἄλλων. Ὑπάρχουσι ὁμοιότητες, οὕτως εἰπεῖν, ἐν ἀνομοιότησι καὶ τανάπαλιν. Εὐρισκὸν ὁ πολυτίτωρ Ἡρόδοτος, ὁ θεολόγος Πλούταρχος καὶ ἄλλοι τῶν προγόνων ἡμῶν ὁμοιότητος τῆς ἐλληνικῆς θρησκείας πρὸς τε ἄλλας καὶ μάλιστα πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν. Ἡ Ἄρτεμις, φέρ' εἰπεῖν, ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ Αἰγυπτίων θεὰ Βούθαστις ἢ θυγάτηρ τοῦ Ὀσίριδος καὶ τῆς Ἰσιδος, ὅπως καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις ἐλέγοντο Διονύσου καὶ Ὀσίριδος, ὁ Διόνυσος ὡς

Ὁσιρις, ὁ Ἡρακλῆς ὡς ὁ τῶν Φοινίκων ἢ τῶν Τυρίων ἢ τῶν Περσῶν Μαλκιάθρος ἢ Σάνδης ἢ τῶν Λυδῶν ἢ τῶν Ἰνδῶν ἢ τῶν Αἰγυπτίων, ἢ Ἀφροδίτη ὡς ἡ Ἀσσυρίων Μύλιττα καὶ οὕτω καθεξῆς, προκειμένου καὶ περὶ ἄλλων θεοτήτων. Ἄλλ' ἐάν τις ἐξετάσῃ τὰς ιδιότητας, τὴν λατρείαν, τὸν βίον ἐκάστης τῶν θεοτήτων τούτων, εὐρίσκει ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς κυριωτάτοις μεγάλως διαφέρουσιν αἱ ἑλληνικαὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Αἱ ἑλληνικαὶ εἶναι διαπεπλασμένα κατὰ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοσοῦτον, καθ' ὅσον οὗτοι διαφέρουσιν ἀπὸ τῶν ἄλλοφύλων. Γράφων δὲ ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος: «νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτῶν [θείων] ἐπίστασθαι» ἄλλως ἢ ὡς συνήθως ἀνάγκη νὰ ἐρμηνευθῇ· διότι τῆλικαύτη διαφορὰ ἀφηγημάτων ὑπάρχει καὶ πλήρης ἀντιλογία καὶ ποικιλία ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μυθολογίᾳ, μὴ ὑπάρχοντος δὲ δόγματος καθωρισμένου, ὥστε οὐδὲ περὶ ἐνὸς καὶ θεοῦ κατηγοροῦνται τὰ αὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ ἔθνει, πολλῶ δ' ἦττον ἐν διαφόροις λαοῖς.

§ 3. Διάφορος χαρακτῆρ Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων.—

Ὅ,τι κατηγορεῖται, ἐκφέρεται, περὶ πάντων τῶν ἐθνῶν, φανερόν ὅτι κατηγορεῖται καὶ περὶ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. Πολλὰς τὰς ὁμοιότητας δὴλα δὴ ἔχουσιν οὗτοι, ἀλλὰ καὶ πολλὰς τὰς διαφορὰς. Καὶ ὁ χαρακτῆρ ἄρ' αὐτῶν ὅτε θρησκευτικὸς καὶ ἐθνικὸς διάφορος. Καὶ ἐάν ἀκροθιγῶς τις ἐπισκοπῇ τὴν ἱστορίαν ἐκαστέρου τῶν ἐθνῶν, διαβλέπει πανταχοῦ τὴν διαφορὰν ἐν τε τῷ πρακτικῷ καὶ θεωρητικῷ βίῳ. Ἡ θρησκεία, τὸ πολίτευμα, ἡ ἠθικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἀνάπτυξις ἐν πᾶσι διάφορα ἐκαστέρου τῶν ἐθνῶν. Ἡ διαφορὰ αὕτη πασιφανεστάτη διήκει δι' ὅλου τοῦ βίου, δι' ὅλης τῆς ἱστορίας τῶν ἐθνῶν τούτων. Ὁ χαρακτῆρ τοῦ τε Ῥωμαίου καὶ Ἑλλήνος ἀνεξίτηλος ἐμφανίζεται καὶ ὑπὸ τὴν πολυθείαν καὶ ὑπὸ τὸν χριστιανισμόν. Οὐδ' ἴσχυεν ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ νὰ τροποποιήσῃ τὸν πρακτικώτατον τῶν

Ῥωμαίων βίον σπυδόντων πάντοτε εἰς τὴν παγκόσμιον αὐταρχίαν οὐδὲ τὸν θεωρητικώτατον τῶν Ἑλλήνων ἔχοντων ῥοπήν πάντοτε πρὸς τὴν ἔρευναν τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον καὶ εἰς τὴν κατανόησιν καὶ αὐτῶν τῶν ἀκατανοήτων ἀφρηρημένων ἐννοιῶν θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων. Τοῦτο δῆλον καὶ ἐξ ἀπλουστάτης μελέτης τοῦ βίου ἑκατέρου τῶν ἔθνων πρὸ Χριστοῦ καὶ ὑπὸ τὸν χριστιανισμόν.

§ 4. Ὁ χαρακτήρ Ἑλλήνων θεωρητικός.— Τὸ «οἶα ἢ μορφή, τοιάδε καὶ ἢ ψυχὴ» ἔχει πολλὰς ἀντιλογίας. Ἄλλ' ἀναντίλεκτον τὸ ἀντίστροφον: ὅτι δῆλα δὴ οἶα ἢ ψυχὴ, τοιάδε καὶ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἄπικς πολιτικός τε καὶ θρησκευτικός καὶ ἐπιστημονικός. Οἶκι αἰ ἐν τῇ ψυχῇ θεωρεῖται, τοιαῦται καὶ αἰ πράξεις. Ὁ Ἕλληνας φύσει καὶ θέσει δημοκρατικός ἐν πᾶσιν, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ σύνολον τοῦ δήμου ἢ πηγὴ πάντων αὐτῷ ἀγαθῶν τε κακῶν τε. Ὁ Ἕλληνας ἐθεώρει τὸν πολίτην διὰ τὴν πολιτείαν καὶ οὐχὶ τὸν ἀνάπαλιν. Ὁ πολίτης καθ' Ἕλληνας ὤφειλε νὰ θυσιάσῃ ἑαυτὸν, ἔστω καὶ ἀδίκως, τῇ πολιτείᾳ. Ὁ Σωκράτης συναισθάνεται καὶ ὁμολογεῖ ὅτι ἀδίκως φονεύεται, ἀλλ' ἔκουσίως ἀποθνήσκει ὑπέικων τοῖς νόμοις τῆς πατρίδος. Ἄπαντα ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς πολιτείας καὶ οὐδὲν ἐκ τῆς τάξεώς τινος. Καὶ τὰ θρησκευτικὰ ἐπίσης. Ὑπῆρχον ἱερατικὰ γένη, φέρ' εἰπεῖν, τὸ γένος τῶν *Εὐμολπιδῶν*, ἐξ οὗ ἐξελέγοντο οἱ ἱερεῖς τῆς Δήμητρος ἐν Ἐλευσίνῃ καὶ τῷ γενάρχη τοῦ γένους αὐτῶν *Εὐμόλπω* τῷ ἐκ *Θράκης* υἱῷ τοῦ *Ποσειδῶνος* καὶ τῆς *Χιόνης* ἀπεδίδοδο ἢ ἱδρυσίς τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Ἐπίσης Ὀρφεὺς ὁ *Θράκιος* ἐνομίζετο παρ' Ἕλλησιν «ὁ πολυθεότητος διδάσκαλος» καὶ ἱδρυτὴς μυστηρίων. Ὡσαύτως ἐν Ἀθήναις ἦν τὸ ἱερατικὸν γένος τῶν *Πραξιεργιδῶν* τῶν ἐπιστατούντων καὶ ἐπιτελούντων τὰ ἱερά τῇ Ἀθηνᾶ ἐν τοῖς *Καλλυπτηρίοις* καὶ τοῖς *Πλυπτηρίοις*. Ὑπῆρχε προσέτι τὸ ἱερατικὸν γένος τῶν *Βουιαδῶν* ἀπὸ γενάρχου *Βούτου* γενεαλογούμενον, ἐξ οὗ παρελαμβάνοντο οἱ ἱερεῖς τοῦ Πο-

σειδῶνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς Ἐπειοβουιάδαι καλούμενοι, καὶ ἄλλα-
 χου τῆς Ἑλλάδος ἄλλα ἱερατικὰ γένη. Διεκρίνοντο μεταξύ τῶν
 ἱερῶν ἀνδρῶν θεολόγοι καὶ μάντις, οἷον ὁ θεολόγος καὶ καθαρ-
 τῆς καὶ μάντις Ἐπιμενίδης ὁ Κρής καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἀλλὰ
 τάξις ἱερατικῆ διατυποῦσα, ὀρίζουσα θρησκευτικὰ δόγματα καὶ
 ἐπιβάλλουσα ταῦτα τοῖς Ἕλλησιν οὐδέποτε ὑπῆρξε. Καὶ οἱ
 ἱερεῖς οὗτοι καὶ τὰ ἱερατικὰ γένη ἦσαν ἀπλοῦ θεράποντες τῆς
 πολιτείας καὶ ὅπως αὐτοὶ θεολόγοι, ἐπίσης καὶ πᾶς ποιητής, ὡς
 ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος, καὶ πᾶς νομοθέτης, ἀγαλαματοποιός,
 ζωγράφος καὶ πᾶς ἄλλος τεχνίτης θεῶν παρκατάσεων· ἐφ' ᾧ
 καὶ ὁ Ἰσοκράτης ἔλεγε τὴν ἱερωσύνην πικρὸς ἀνδρός. Ἡ θρη-
 σκεία ἦν οὕτω συνηνωμένη τῇ πολιτείᾳ, ὥστε τὰ ὅρια τῶν
 θρησκευτικῶν καθηκόντων τοῦ τε ἱερέως καὶ πικρὸς πολίτου
 δὲν διεκρίνοντο πάντοτ' ἐν πᾶσιν. Ἐκαλλιέρουσιν οἱ ἱερεῖς· ἀλλὰ
 καὶ πᾶς πολίτης. Θυσίας προσέφερον οἱ ἱερεῖς· ἀλλὰ καὶ οἱ ἄρ-
 χοντες καὶ πᾶς πολίτης. Ἐν Ἀθήναις ἐκληροῦντο δέκα πολί-
 ται, ὅπως πάσας τὰς νομιζομένας θυσίας καὶ τὰς πενταετηρι-
 κάς, ἐξαίρουμένων τῶν τῆς ἑορτῆς τῶν Παναθηναίων, ἐπιτελοῦ-
 σιν. Οὗτοι ἦσαν ἄρχοντες ἱεροποιοὶ καλούμενοι, ἐξ ὧν τὰ μάλι-
 στα ἐτιμῶντο οἱ ἱεροποιοὶ τῶν Εὐμενίδων. Οἱ Ἕλληνες πάντα
 μὴ Ἕλληνα ἐθεώρουσιν βάρβαρον, καθάπερ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι
 πάντα μὴ Αἰγύπτιον, ἐφ' ᾧ βαρβάρους ἐθεώρουσιν καὶ τοὺς Ρω-
 μαίους καὶ πρὸ τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν ἐκείνοις καὶ μετ' αὐτὴν καὶ
 κατεφρόνουσιν ὡς ἀγεννῶν καὶ ἀπικιδεύτων, ὅπως περιεφρόνουσιν καὶ
 τοὺς συγγραφεὰς τῶν Ρωμαίων καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Ναὶ οἱ
 Ἕλληνες κατεφρόνουσιν τῶν Ρωμαίων ἐνδομύχως ὡς βαρβάρων.
 Καὶ δικαίως· διότι τὰ ὅρια τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ σοφίας
 ἦσαν πολλῶ ἐυρύτερα τῶν ὀρίων τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἐφ'
 ὅσον ἐκεῖνα ἠρεῖδοντο ἐπὶ τῆς ἀθανάτου ἐπιστήμης, ἐπὶ τοῦ
 αὐλοῦ κράτους τῆς διανοίας, ταῦτα δ' ἐπὶ τῶν ὅπλων, ἐπὶ τῆς
 ὑλικῆς βίαις. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἐπιστήμη ἐκράτει οὐ

μόνον ἀπὸ τοῦ Ἀδριατικοῦ μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν βορείων παραλίῶν τῆς Λιβύης μέχρι τῆς Νομαδικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ. Οἱ Λατῖνοι συγγραφεῖς ἦσαν μιμηταὶ ἢ ἀντιγραφεῖς τῶν Ἑλλήνων. Ἀπλῆ ἀνάγνωσις τῶν ποιητῶν καὶ πεζῶν Λατίνων συγγραφέων ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀρκεῖ πρὸς βεβαίωσιν. Ὁ ὕλικός κόσμος τῶν Ρωμαίων, τὸ κράτος, κατελύθη· τὸ δὲ κράτος τῶν Ἑλλήνων διετηρήθη περὶ τὰ χίλια ἔτη μετὰ τὴν πτώσιν ἐκείνου. Τὸ δὲ κράτος τῆς ἑλληνικῆς διανοίας οὐ μόνον δὲν κατελύθη, ἀλλὰ καὶ μετεφυτεύθη δι' Ἑλλήνων λογίων εἰς τὴν ἡμιδάρβαραν καταστάσαν Εὐρώπῃν, ἐξ ᾧ μετελαμπαδεύσατο αὐτῇ τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμᾶτων καὶ τῶν τεχνῶν ἐκ τοῦ ἀπλέτου φωτός τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης.

Ἐκ πάντων τούτων δῆλον γίγνεται ὅτι ὁ Ἕλληνας ἔζη ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ὅτι, καίπερ ὑπέικων τῇ βίᾳ τῆς τυραννίας τῶν Ρωμαίων, οὐχ ἤττον οὐδέποτε ἀπέστη τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ φρονημάτων, τῆς γλώσσης, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων. Ἀπόδειξις τρανοτάτη ὅτι καὶ ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Ρωμαίων ἐθεράπευον τὰς Μούσας, ἐλάτρευον τοὺς θεοὺς αὐτῶν, ἐτέλουν τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἐθνικὰς ἐορτάς· τὰ Ἰσθμια, τὰ Νέμεα, τὰ Πύθια, τὰ Ὀλύμπια· συνήρχοντο τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, ἡ γερουσίαι ἐν Σπάρτῃ, ἐν Ἀθήναις ἡ βουλὴ καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος, τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν, τῶν Φωκαίων, τῶν Ἀχαιῶν. Καὶ αὐταὶ αἱ διάλεκτοι τῶν κατὰ φυλὰς πόλεων διετέλουν πάντοτε καθωμιλημέναι, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Γνωστὸν δὲ ὅτι, οὗ ἡ γλῶσσα διατηρεῖται ἔθνους, τούτου ὁ χαρακτήρ ὡς τὸ κυριώτατον ἀνεξίτηλον γνωρισμα διακρίνει αὐτὸ ἀπὸ παντός ἄλλου λαοῦ καὶ κράτους. Ὁ Ἕλληνας, ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, διετέλει πάντοτε ὢν Ἕλληνας. Ἕλληνας ἄρα ὢν οὐδέποτε ἦν δυνατὸν νὰ ὑποταγῇ τῷ Ρωμαίῳ

θησκευτικῶς, ὅτε πνευματικῶς οὐδέποτε ὑπετάγη. Διὰ τοῦτο καί, πρὶν ἢ διεξέλθῃ τις τὸν κατὰ τὸν μακρὸν μεσαίωνα θησκευτικὸν βίον ἑκατέρου τῶν ἐθνῶν, προγινώσκει ἤδη τὸ πρᾶγμα. Πρόσθετε δὲ τούτοις πᾶσι καὶ τοῦτο: ὅτι ὁ Ἕλλην ἦν πάντοτε δημοκρατικὸς, ὅπως ἐν τῇ πολιτείᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ. Ὁ δὲ φύσει καὶ ἀνατροφῇ δημοκρατικὸς οὐδέποτε ἐκουσίως ὑποτάσσεται τῇ μοναρχίᾳ. Καὶ ἐάν ποτε τῇ γλώσσῃ καὶ τῇ πράξει ἐκ βίας ὑποταγῆ, τῇ φρενὶ ὅμως οὐδέποτε.

§ 5. Ὁ χαρακτὴρ τῶν Ῥωμαίων πρακτικὸς.—Ἐάν τις λάβῃ ὅλως τάναντία τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἑλλήνος, ἔχει τὸν χαρακτῆρα τῶν Ῥωμαίων, προστιθεμένου καὶ τοῦ κατ' ἐκείνου μίσους τούτων. Τὸ μῖσος τῶν τυράννων Ῥωμαίων κατὰ τῶν ἀθῶων Ἑλλήνων ἐξερρήγγνυτο πάντοτε, ὅτε ἀφορμὴ ἐδίδοτο. Ἄπασα ἡ διοικήσις τῶν Ῥωμαίων ἦν ἐν τῇ Ἑλλάδι, παρ' ἅπασι τοῖς Ἑλλησι, σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπος, τυραννικωτάτη, οὐδαμῶς διαφέρουσα τῆς τουρκικῆς. Οἱ Ῥωμαῖοι οὐ μόνον ἐπέβαλλον φόρους βαρυστάτους, ἀλλὰ καὶ ὡς λησται ἤρπαζον τὰγαθὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ μὲν εὐγενεστάτη ψυχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐξ ἀπάντων τῶν θησαυρῶν τῶν ἐκ τῶν κατακτήσεων καὶ ἐκ τῶν προσόδων τοῦ ἀπεράντου κράτους μετέδιδε δαψιλῶς καὶ πρὸς τοὺς ὑπηκόους. Οὗτοι δὲ πάντας τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἐμπορίου, τῶν καρπῶν τῆς γῆς, τῶν τελωνείων, τῆς βιομηχανίας, τῆς ἑλληνικῆς ἐν γένει δραστηριότητος φοράδην ὡς λησται καὶ ἄρπαγες μετεκόμιζον εἰς τὴν Ῥώμην καταλιπόντες τοὺς τῶς πλουσίους ὑπηκόους Ἕλληνας πτωχοὺς, «διὰ μικρότητα καὶ πενίαν παρορωμένης» τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν Πλούταρχον. Καὶ τὰ ταμεῖα τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων ἐξεφοροῦντο εἰς Ῥώμην. Τότε οἱ θησαυροὶ οἱ ἀπὸ ἑκατονταετηρίδων συναθροισθέντες διὰ χειρῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἑλληνίζούσῃ Αἰγύπτῳ καὶ Συρίᾳ καὶ Περγᾶμῳ καὶ τῇ λοιπῇ Ἀσίᾳ, ἐν Κύπρῳ καὶ Κρήτῃ καὶ λοιπαῖς νήσοις, Σποράσι καὶ Κυ-

κλάσιν, ἐν Μακεδονίᾳ, Ἡπείρῳ καὶ ἀπάσῃ τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἐν τῇ Μεγάλῃ τῆς Ἰταλίας Ἑλλάδι καὶ μάλιστα ἐν Τάραντι, Συρακυσιαῖς καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ κάτω Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Σικελίᾳ, πάντες οἱ θησαυροὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ κατεβρόθησαν ἐν τῇ πόλει τῆς ἀσωτείας καὶ τῆς ἀκολασίας, τῇ Ῥώμῃ. Ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιτικούς καὶ θρησκευτικούς θησαυροὺς τῆς τέχνης κατὰ ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας εἰς Ῥώμην ἀπεκρίμιζον ἐκ τῶν πόλεων, τῶν ναῶν, τῶν μαντείων. Κεὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐτυμβωρύχουν πρὸς εὐρεσίαν καὶ ἀρπαγὴν θησαυρῶν. Οὐ μόνον ἄρα ζῶντας, ἀλλὰ καὶ νεκροὺς τοὺς Ἕλληνας ἐλήστευον. Ἄλλ' οὐ μόνον ἐλήστευον τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ δεινῶς ὕβριζον μισούντες αὐτούς, καίτοι διανοητικῶς καὶ ὕλικῶς ἐξ αὐτῶν ἐτρέφοντο. Οὐδαμῶς ὄκνει ἡ Ῥωμαϊκὴ γερουσία νάκουη (151 π. Χ.) τὸν Μ. Πόρκιον Κάτωνα τὸν πρεσβύτερον ὕβρίζοντα δεινῶς τοὺς κακοπαθοῦντας Ἕλληνας. Ὁ δὲ ἀγοραῖος διοικητὴς τῆς Συρίας διερχόμενος δι' Ἀθηνῶν Γναῖος Καλπύρνης Πείσων ἀπεκάλει (18 μ. Χ.) τοὺς ληστευομένους καὶ τυραννομένους Ἕλληνας «σύγκλυσμα λαῶν». Καὶ ἅπαντες δὲ σχεδὸν οἱ ποιηταὶ καὶ ἱστορικοὶ καὶ ῥήτορες ῥίπτουσι σκωπτικὰ καὶ κομικὰ βέλη κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἷον ὁ Βιργίλιος, Πλαῦτος, Ἰουβενάκιος, ὁ Κικέρων, ὁ Πλίνιος, ὁ Τάκιτος. Τίς ἀγνοεῖ τὸ τοῦ Βιργιλίου: «Φοβοῦμαι τοὺς Δαναοὺς καὶ δῶρα κομίζοντας» (*timeo Danaos et dona ferentes*); Τίς τὸ ἀχρεϊέστατον τοῦ Πλινίου: «Θαυμαστόν ἐστι πᾶσι προχωρεῖ ἡ ἑλληνικὴ εὐπιστία. Οὐδὲν οὕτως ἀναιδὲς ψεῦδος ἐστίν, ὅπερ μάρτυρος στερεῖται» (*Mirum est, quo procedat graeca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, quod teste careat*); Τίς τὸ τοῦ Πλαῦτου: «Ἡ φιλοψευδὴς Ἑλλάς» (*Graecia mendax*) καὶ τόσα τόσων ἄλλων Ῥωμαίων, οἵτινες ὕβριζον ἐκείνους, οὓς ἀντέγραφον καὶ ἔκλεπτον; Στρατιωτικοὶ δὲ πεμπόμενοι εἰς φρούρησιν τῶν ὑπηκόων Ἑλλήνων ἐπεβούλευον τῇ τιμῇ αὐτῶν καὶ ἠνάγκαζον αὐ-

τούς καὶ εἰς ληστρικὸν βίον νὰ τρέπωνται, καθάπερ ὁ ὄρφανὸς γονέων ἔφηθος Δάμων ὁ παρωνυμούμενος Περιπόλτας, ὁ καὶ σώματος κάλλει καὶ ψυχῆς φρονήματι διαπρέπων», ὅστις, ἔτε κηδόμενος τῆς ἑαυτοῦ τιμῆς, ἀπώλετο δολοφονηθεὶς, «ἔτε δὲ καὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν τότε λυπρὰ πρακτούσης» κατὰ τὴν μελαγχολικωτάτην τοῦ φιλοπάτριδος Πλουτάρχου φράσιν. Καὶ ἐκ τῶν περὶ τὸν δυστυχῆ νέον Περιπόλταν ἐννοεῖ τις τὴν σκληρὰν τῶν Ρωμαίων τυραννίαν. Τὸ μῖσος διεχώριζε τοὺς Ἑλληνας τυραννουμένους καὶ τοὺς Ρωμαίους τυραννοῦντας. Καὶ κατὰ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα διέφερον καὶ κατὰ τὴν πολιτείαν. Τὰ μάλιστα δὲ τὰ τῆς διοικήσεως καὶ ἐξουσίας τῶν τῆς θρησκείας λειτουργῶν διάφορα Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. Εἶδομεν τὰ ἐκείνων.—Παρὰ δὲ Ρωμαίοις ὑπῆρχεν ἱερατικὸς σύλλογος. Οὗτος ἐξέλεγε τοὺς ἀρχιερεῖς (pontifices) κατὰ πρῶτον πέντε, ἔπειτα ὀκτώ, δεκαπέντε καὶ τέλος ἑκατάδεκα. Οὗτοι ἦσαν οἱ ἔφοροι καὶ ρυθμισταὶ τῆς τε δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς θρησκευτικῆς λατρείας· ἐπεσκοποῦν ἅπαντας τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας· ἐδίκκζον ἀνεκκλήτως κατὰ θρησκευτικούς αὐτῶν νόμους. Τὸ θρησκευτικὸν δὲ τοῦτο οἰκοδόμημα ἐπεστέγαζεν ὁ μέγιστος ἢ ἄκρος ἀρχιερεὺς (pontifex maximus), ὅστις ἐξελέγετο μὲν ἐκ τῶν ἀρχιερέων ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἄκρος ἀρχιερεὺς γενόμενος ἐκυβέρνηα ἅπαντα τὰ θρησκευτικὰ ἄνευ τοῦ λαοῦ, ἤγγελλε τὰς ἐορτάς, συνέγραφε τὰ σπουδαιότατα χρονικά τοῦ κράτους (annales maximi) καὶ ἐρρῦθμιζε τὸ ἡμερολόγιον (calendarium). Ὡς προϊστάμενος δὲ πάντων τῶν καθ' ἑκάστους συλλόγων καὶ πασῶν τῶν ἱερατικῶν τάξεων ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς — οἷοι ἦσαν οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ Ἀρουαλεῖς ἀδελφοὶ (Fratres arvales), οἱ ἔφοροι τῶν Σιβυλλείων ἦτοι προφητικῶν βιβλίων, οἱ Φιτιαλεῖς (Fetiales), αἱ Ἑστιαδέες (Vestales), οἱ Σάλιοι (Salii) οἱ Φλάμεις (Flamines) καὶ αἱ Φλαμίδες (Flaminicae)—διώκει ἐπίσης τὰ κατ' αὐτοὺς πάντα. Καὶ ἀπλῶς παραβάλλον τις τὰ κατὰ τοὺς διέποντας τὰ θρησκευ-

τικά τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὰ τῶν Ἑλλήνων εὐρίσκει ὅλως ἄλλοιον σύστημα ἐκάτερον ἐκατέρου. Καὶ δὴ τὸ μὲν ἑλληνικὸν ἱερατεῖον ἐξηγοῦτο διοικητικῶς ἐκ τῆς πολιτείας, ὡσπερ καὶ νῦν καὶ πάντοτ' ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει· τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν ἦν σχεδὸν ἀνεξάρτητον καὶ αὐθυπόστατον ὡς αἱ θρησκευτικαὶ τάξεις τῆς Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου παλαιότερων χρόνων, αἵτινες καὶ εἰς τὴν ὑπάτην πολιτικὴν ἀρχὴν ἀπέβλεπον καὶ, ἔστιν ὅτε, ἀνέβαινον τὸν βασιλικὸν θρόνον, ὡσπερ καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἡφαίστου ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Σεθὼς καλούμενος. Ἰδοὺ ἐν τῇ ἀναμνήσει τῆς αὐθυποστάτου τοῦ ἄκρου τῶν Ῥωμαίων ἀρχιερέως ἀρχῆς, ἰδοὺ ἐν ταύτῃ ἐδράζεται ἡ φιλοδοξία τῶν παπῶν. — Ὁ πάπας Ῥώμης ἀνήγε καὶ ἐθεμελίω πάντοτε τὸ δικαίωμα τῆς ὑπερτάτης αὐτοῦ ἀρχῆς ἐν τῷ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ τῆς θρησκείας τοῦ Νουμᾶ· τὰ δὲ περὶ τῶν σχέσεων πρὸς τὴν Ῥώμην καὶ τὸν ἀρχιερατικὸν αὐτῆς θρόνον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐλήφθησαν ὡς δῆθεν δικαιώματα· διότι χριστιανὸς ὢν ὁ πάπας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικαλῆται τὰ τοῦ εἰδωλολάτρου ἄκρου ἀρχιερέως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΤΥΡΑΝΝΙΚΗ ΡΩΜΑΙΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ ΥΠΟ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΝ

6. ΛΘΕΣΜΟΙ ΕΠΙΘΥΜΙΑΙ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

ΑΛ' οὐ μόνον οἱ ἄκροι ἀρχιερεῖς τῆς παλαιᾶς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες ἦσαν ὑπόδειγμα μιμήσεως τοῖς πάπαις. Οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης ἀποβλέποντες εἰς τε τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀρχὴν ἰδιοποιήσαντο καὶ τῆς προσηγορίας αὐτῶν ἀμφοτέρων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὕπατος τῆς θρησκείας ἀρχὼν ἦν ὁ μέγιστος ἀρχιερεὺς, μέγιστοι ἀρχιερεῖς ἐπεκλήθησαν καὶ οἱ αὐτοκράτορες. Πρῶτος δὲ ὠνομάσθη οὕτως ὁ Ὀκτάβιος. Ἀλλὰ δὲν ἔστησαν μέχρι τούτου. Ἀνέβησαν καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἠξίωσαν ἑαυτοὺς οὐ μόνον τῶν ὀνομασιῶν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς λατρείας αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ἐπεκλήθησαν ἀπὸ Ὀκταβίου, πρώτου ὀνομασθέντος «σεβαστοῦ» (augustus), σεβαστοί. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ θεῖοι καὶ θεϊοτάτοι καὶ δὴ καὶ θεοὶ (augusti, divi, divini, di). Καὶ ὡς θεοὶ ἐτιμῶντο καὶ θείας λατρείας ἠξιοῦντο οὐ μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ αἱ σύζυγοι αὐτῶν καὶ οἱ ἐρώμενοι, τὰ τῆς θαλερᾶς αὐτῶν ἐρωτομανίας ἰνδάλματα, οἷον ὁ Ἀντίνοος καὶ ἄλλοι, οἷς καὶ θυσίαι ὡς θεοῖς προσεφέροντο καὶ λιβανωτὸς ἐκαίετο καὶ ἤρχοντο!

Ἄσθεδέστερον τούτου καὶ ἀναισχυντότερον ἐν οὐδενὸς ἄλλου ἔθνους τῇ ἱστορίᾳ ἀπαντᾷ. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν διειρηθεῖτο ἡ αὐτοκρατορία ἐν Ρώμῃ, οἱ πάπαι ὡς ἀνίσχυροι ὑπετάσσοντο τοῖς ἐν αὐτῇ νέοις θεοῖς καὶ οὐδὲν ἔχνος παπικοῦ πρωτείου που ἐμφανίζεται. Διὰ τοῦτο καὶ πάντες οἱ ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας πάπαι οὔτε τὴν ἐν Ρώμῃ ἐπισκοπεῖαν τοῦ Πέτρου ἐπεκαλοῦντο ὑπὲρ τοῦ πρωτείου αὐτῶν οὔτε τὴν παντοκρατορίαν ἐφ' ἀπάσης τῆς ἐκκλησίας προὐβάλλοντο οὔτε τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐν τε τῇ γῆ καὶ τῷ οὐρανῷ. Τούτων δὲ μάλιστα ἐντρομοὶ καὶ περιδεεῖς διῆγον τὸν βίον ὑπὸ τοὺς θρησκευτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ὄντως αὐτοκράτορας Ρωμαίους. Καὶ πῶς ἠδύναντο νὰ ὑπερανέχωσι καὶ αὐτῶν τῶν ταπεινοτέρων αὐτοκρατόρων τότε, ὅτε καὶ αὐτὸς ὁ κορυφαῖος Πέτρος ὑπέστη σκληρότατον θάνατον ἐπὶ τοῦ θηριώδους θεοῦ, τοῦ Κλαυδίου Τιβερίου Νέρωνος (66 ἢ 68 μ. Χ.), ὁ Πέτρος, ἐφ' οὗ δῆθεν ἐδράζεται τὸ παπικὸν πρωτεῖον; Οὐδεὶς οὐδέποτε τῶν παπῶν τῆς Ρώμης, ἐφ' ὅσον ὑφίστατο ἡ αὐτοκρατορία αὐτῆς, ὡς ὑπάτη ἀρχὴ ἐλαμβάνετο πρὸ ὀφθαλμῶν οὐδ' ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Ρώμῃ. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς ἔζων βίον ταπεινὸν χριστιανικὸν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπέθνησκον ἐν εὐαγγελικῇ εἰρήνῃ ὡς οἱ συνήθεις τῶν ἐπισκόπων, οἷον ὁ Κλήμης, Πῖος Α', Ἐλεύθερος, Βίκτωρ, Ζεφυρίνος, Κάλλιστος, Κορνήλιος, Λούκιος, Διονύσιος, Φηλιξ Α', Εὐτυχιανός, Μαρκελλῆνος, Εὐσέβιος, Μεληριάδης, Σύλβεστρος ἢ ὑφίσταντο μεταξὺ καὶ ἄλλων μαρτύρων μαρτυρικὸν θάνατον, οἷον ὁ Λίνος, Κλήτος ἢ Ἀνάκλητος, Εὐάρεστος, Ἀλέξανδρος ὁ Α', Εὐστός ἢ Σίξτος ὁ Α', Τελεσεφόρος, Ἀνίκητος, Σωτήρ, Οὐρβανὸς ὁ Α', Ποντιανός, Ἀντέρως, Φαβιανός, Στέφανος, Εὐστός ἢ Σίξτος ὁ Β', Γάιος, Μάρκελλος. Οὕτω δὲ πάντες οἱ πάπαι, ὡς εἰκός, ἀπὸ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου εἶχον μὲν τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἰσχύος τοῦ πάλαι θρησκευτικοῦ μεγίστου ἀρχιερέως τῆς ἐθνικῆς Ρώμης.

ἀλλ' οὐδὲν ἴσχυον ἐναντίον τῶν ἐπ' αὐτῶν πολιτικῶν μεγίστων ἀρχιερέων, τῶν αὐτοκράτορων. Ἄλλως ὅμως ἐγένετο τὸ πρᾶγμα, πεσοῦσης τῆς αὐτοκρατορίας, ὡς ρηθήσεται. Μετὰ τὴν πτώσιν δὴλα δὴ τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησαν οἱ πάπαι νὰ περιβληθῶσι τὴν τε θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν ἀρχὴν καὶ δυναστείαν ἀμφοτέρων τῶν μεγίστων ἀρχιερέων, ἧτοι τοῦ τε θρησκευτικοῦ ἄρχοντος, τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως, καὶ τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ αὐτοκράτορος. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ τὴν ὑψωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς αὐτοκρατορικὴν πόλιν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μετὰ δυσθυμίας ἰδόντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ῥώμης ἐκ παντὸς τρόπου ἐπεθύμουν τὴν κατάργησιν αὐτῆς. Καὶ ὄντως εἰς πτώσιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορίας καὶ τῆς δι' αὐτῆς ὑψωθείσης ἐν αὐτῇ πατριαρχείας ἡσχολοῦντο· καὶ τοῦτο δὴ ἦν τὸ κύριον μέλημα συμπάντων τῶν παπῶν καὶ ὁ μύχιος αὐτῶν πόθος καθ' ὅλον τὸν μακρὸν μεσαίωνα. Αὐτὸν δὲ τοῦτον τὸν διακαῆ πόθον εἶχον καὶ οἱ Ῥώμης αὐτοκράτορες. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἦν αὐτοῖς τὸ μέγιστον πρὸς τοῦτο κώλυμα, διὰ τοῦτο, ἐφ' ὅσον μὲν ὑφίστατο ἐν Ῥώμῃ ἡ αὐτοκρατορία, ἀμφοτέροι, οἱ τε πάπαι καὶ οἱ αὐτοκράτορες, ὁμοῦ τε, ἐφ' ὅσον καὶ ὅτε ἦν δυνατὸν νὰ συμπράττωσι, καὶ κεχωρισμένως, ἧτοι κοινοπραγοῦντες ἢ ἰδιοπραγοῦντες, εἰς τοῦτο ἀπέβλεπον. Καταλυθείσης δὲ τῆς αὐτοκρατορίας, τὸ βδελυρὸν τοῦτο ἀνήθικον ἀντιχριστιανικὸν ἔργον ἀνέλαβον μόνοι οἱ πάπαι, ὡς δι' ὅλης τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας κατὰδὲλον γενήσεται. Καὶ πῶς μὲν προσεφέροντο οἱ τῆς Ῥώμης πάπαι ρηθήσεται ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ· οἱ δὲ αὐτοκράτορες καὶ τὸ ρωμαϊκὸν ἔθνος προσεφέροντο πρὸς τὸ ἐλληνικὸν οὕτωςιν :

§ 7. Ἀκολασία, ἀρπαγή, θηριωδία, καταθλιπτικὴ φορολογία, ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος.—Ἐξετάζων τις ἐν γένει τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τῶν Ρωμαίων ἐν Ἑλλάδι εὐρίσκει ὅτι ἀενάως οἱ Ἕλληνες ἔπασχον τὰ πάνδεινα.

Αἱ δὲ φαινόμεναι ἢ πραγματικαὶ συμπτώσεις τούτου ἢ ἐκείνου τῶν αὐτοκρατόρων ἐματτιοῦντο ὑπὸ τῶν ἀνθυπάτων καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν ὑποδεστέρων λειτουργῶν Ρωμαίων τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ μάλιστα τῶν στρατιωτικῶν, οἵτινες οὐδαμῶς διέφερον τῶν ἀγρίων βαρβάρων. Ἡ ἀνηθικότης δὲ αὐτῶν ἦν ὑπερέτερα τῆς ἀγριότητος καὶ σκληρότητος, μεθ' ἧς προσεφέροντο πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Τὸ εἰρημένον βδελυρὸν κακούργημα τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ Ρωμαίου ἀξιωματικοῦ κατὰ τοῦ εὐειδοῦς Δάμωνος ἦν ἐν τῶν παμπλείστων.

Διεξερχόμενος δὲ τις τοὺς ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου χρόνους πανταχοῦ καὶ πάντοτε βλέπει τὴν τυραννίαν τῶν Ρωμαίων ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατοῦσαν, ἐὰν μὴ αὐξανομένην, σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ πάντας τοὺς αὐτοκράτορας.

Ἐπὶ Αὐγούστου (30 π. Χ.—14 μ. Χ.) δὲν ἔφερον μὲν οἱ Ἕλληνες, ὅπως ἐπὶ τοῦ ἀκολάστου Ἀντωνίου πρὸ τῆς ἐν Ἀκτίῳ νίκης, ἐπὶ τῶν ὤμων σίτον εἰς Ἀντίκυραν χάριν τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ μαστιγούμενοι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν πρὸς ἐπιτάχυνσιν, ἀλλ' οὐχ ἤττον οὐδαμῶς ἐβελτιώθησαν. Ἡ κατάστασις τῶν πόλεων ἦν οἰκτρά, ὁ δὲ πληθυσμὸς ἠλαττοῦτο ὁσημέραι.

Ἐπὶ δὲ τοῦ Τιβερίου Κλαυδίου Νέρωνος (14—37 μ. Χ.) οὐ μόνον ὑβρίζοντο δεινῶς ὑπὸ τῶν δημοσίων λειτουργῶν, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν οἶος ὁ μνημονευθεὶς ὑβριστῆς Γναῖος Καλπούρσιος Πείσων, ἀλλὰ καὶ ἐφορολογοῦντο ἀσπλάγχχνως. Οἱ πολυώνυμοι φόροι, οὐχὶ ἐλάσσονες ὄντες τῶν τουρκικῶν, οὗς οἱ Ρωμαῖοι ἐπέβαλλον τοῖς Ἕλλησιν, ἐν οἷς (φόροις) καὶ ὁ βαρύτετος καὶ ἀτιμωτικὸς κεφαλικὸς (tributum capitis), ἠνάγκασαν τοὺς πτωχοὺς κατοίκους τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος (Ἀχαΐας) νὰ ζητήσωσιν ἀνακούφισιν. Ἀλλ' οὐδὲν ἐγένετο, εἰμὴ μόνον ὅτι αἱ ἀνθυπατικαὶ ἐπαρχίαι (δημόσιαι) ἐγένοντο αὐτοκρατορικαί, ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῶν ἀσυνειδήτων ἀρπάγων ἀνθυπάτων καὶ τῶν ἄλλων ὑποδεστέρων σκληροτέρων λειτουργῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πολιτικοὶ τῶν Ἑλλήνων φυγάδες ὁσημέραι ἐπληθύνοντο, ἢ

σκληρὰ ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἀπηγόρευσε τὴν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ἱεροὺς ἐν γένει τόπους καταφυγὴν αὐτῶν καταργήσασα οὕτω τὴν ἱερὰν ἀσυλίαν, ἣν καὶ αὐτὰ τὰ βάρβαρα ἔθνη ἐσέβοντο πάντα πάντοτε.

Ὁ δὲ ἀνόλαστος, παράφρων, ἀσεβὴς Γάιος Καῖσαρ Καλιγούλας (37—41), ὁ πολλοῦ προσβαλὼν τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἠθικὸν τῶν Ἑλλήνων αἴσθημα καὶ συναθροίσας ἐν Ρώμῃ εὐειδεῖς παῖδας ἀριστοκρατικῶν οἴκων Ἑλλάδος καὶ Ἰωνίας, ὅπως ᾄδωσιν αὐτῷ ὡς θεῷ ὕμνους καὶ τέρπωσιν ἐν τῷ θεάτρῳ, σὺν ἄλλοις ἤρπασε καὶ τὸ ἐν Θεσπικίᾳ ὑπὸ Πραξιτέλου ποιηθὲν περιώνυμον ἄγαλμα τοῦ Ἔρωτος.

Ὁ δὲ Τιβερίος Κλαύδιος (41—54) ἀπέδωκε μὲν κατ' ἰκεσίαν τὸν Ἔρωτα τοῖς Θεσπιεῦσι καὶ τοὺς καλοὺς παῖδας τοῖς οἰκείοις, ἀλλὰ οὐδεμίαν τῶν πληθῶν τῆς Ἑλλάδος ἰάσατο. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀνακλήριξις τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐπαρχίας δημοσίας ἢ τῆς γερουσίας ἀντὶ αὐτοκρατορικῆς παρέδωκε πάλιν τοὺς Ἕλληνας ἔρμαιον τῶν ἀνθυπάτων καὶ τῶν ἄλλων ὑποδεστέρων λειτουργῶν.

Τὰ δὲ παθήματα καὶ ἰδίως τὰς ἀρπαγὰς κατὰ χιλιάδας ἱερῶν κειμηλίων ἐξ Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ τερατώδους θηρίου, τοῦ θεοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου Τιβερίου Νέρωνος (54—68), τοὺς φόνους ἀθῶων Ἑλλήνων ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδῶν, τὰς κτηνώδεις ἀκολασίας καὶ τὰς λοιπὰς ἀίσχρουργίας τίς διηγήσεται; Ἡ δὲ ἀνακλήριξις τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, τὴν ὑπ' αὐτοῦ τούτου συντελεσθεῖσαν, ἦν ἀληθῶς πικροτάτη εἰρωνεία! Καὶ φεύγων δὲ ὁ τύραννος ἀπεκόμιζε πλῆθος θησαυρῶν τῆς τέχνης, οἵτινες κατὰ ὄν ἐκ Κορίνθου εἰς Ἰταλίαν πλοῦν ἐν τρικυμίᾳ ἀπώλοντο. Αὐτὸς ὅμως ἀπεσώθη!

Καὶ ὁ διάδοχος δὲ τοῦ Νέρωνος Σερούιος Σουλπίκιος Γάλλβας (68—69) δὲν ἠμέλησε νάπαυτήσῃ νάποσταλῶσιν εἰς τὸ δημόσιον τῆς Ρώμης ταμεῖον 100,000 δηνάρια δωρηθέντα τῇ Πυθίᾳ ὑπ' ἐκεῖνου καὶ τὰ 250,000 τὰ τοῖς ἑλληνοδικίαις τῶν Ὀλυμ-

πίων χορηγηθέντα ! Καὶ δὴ ἀπεστάλησαν ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ τὸ
μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ τὰ ἱερά τῶν Ὀλυμπίων ἐπένοστο σε-
συλημένα ὑπ' αὐτῶν τούτων πολλάκις ἀπὸ Σύλλα καὶ ἐντεῦθεν.

Ὁὐχ ἤττον δὲ πικρῶς προσηνέχθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὁ
Τίτος Φλάβιος Οὐσπασιανὸς (69—79). Οὗτος τὰς μὲν παρα-
λίαις πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν Ρόδον καὶ ἄλλας νήσους
ἀφείλετο τὴν αὐτονομίαν· ἀνεκάλεσε δὲ τὸ διάταγμα (*edi-
ctum*), δι' οὗ ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἐλευθέρᾳ ἡ Ἑλλάς,
τὸ πολύκροτον ἐκεῖνο : « Ἀπομεμαθηκένοι, φήσας, τὴν ἐλευθερίαν
τὸ Ἑλληνικόν ! » Ὡσανεὶ ἀφῆκάν ποτε ἐλευθέρην τὴν Ἑλλάδα
οἱ τύραννοι Ρωμαῖοι. Ἐξώρισε δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους
ἐκ τῆς Ρώμης.

Καὶ ὁ Τίτος Φλάβιος Δομιτιανὸς (81—96), ὅστις ἐνασμε-
νίζων ἑλληνικοῖς ἐθίμοις καὶ θρησκευτικαῖς τελεταῖς ἴδρυσε (86)
τὸν Καπιτώλιον ἀγῶνα κατὰ μίμησιν τῶν Ὀλυμπίων ἀγῶνων
καὶ παιδείας ἑλληνικῆς μέτοχος ἦν, οὐχ ἤττον κατέθλιψε τοὺς
Ἕλληνας. Αὐτὸς διέταξε τὸν φόνον, ὅστις καὶ ἐξετελέσθη, πλου-
σίου Ἕλληνος ἐξ Εὐβοίας καὶ τὴν δήμευσιν τῆς οὐσίας αὐτοῦ.
Ἀπηγόρευσε τὴν ἐμφύτευσιν ἀμπέλων καὶ διέταξε τὴν ἐκρίζωσιν
τῶν ὑπαρχουσῶν. Ἄλλ' εἰκαὶ ἢ τε ἀπαγόρευσις καὶ διαταγὴ ἐν
μέρει ἐξετελέσθησαν ἀνκληθεῖσαι, οὐχ ἤττον τὰ ἐχθρικά τοῖς
Ἕλλησι βουλευόμενα αὐτοῦ ἐγένοντο κατὰ δὴλα.

§ 8. Φαινομένη βελτίωσις ἑλληνίδων πόλεων. — Ὁ
καλὸς Τραϊανὸς (98 - 117) ὁμολογουμένως προσηνέχθη τὰ μά-
λιστα εὐμενῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἀλλὰ ἡ διοίκησις ἐχώ-
λαινε, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπέμφθη πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς κειμένων
ὁ ἑκτακτος ἀπεσταλμένος (*legatus Augusti*) Μήσιος Μάξι-
μος φίλος αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα. Σὺν ἄλλοις δὲ κακοῖς λησται ἐμά-
στιζον τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ἀχρηματία, πενία, λιπανδρία,
ἦν ὁσημέραι ἐπηύξανεν ἡ φιλαποδημία τῶν πασχόντων Ἑλλή-

νων ἀποδημούντων εἰς Ἀφρικὴν, Ἰσπανίαν, Γαλλίαν καὶ μάλιστα εἰς Ἰταλίαν καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς Ρώμην. Ἐκεῖ δὲ διεκρίνοντο οἱ Ἕλληνες ὡς ἔμποροι, χειρῶνακτες, μεταπράται, ἱερεῖς, μάντιες, τεχνῖται (ζωγράφοι, γλύπται), ὑποκριταὶ θεάτρων, ἀθληταί, πυγμαῖχοι, κουρεῖς, μάγειροι, ἀρτοποιοί, σχινοβάται, θαυμαστοποιοί, παιδαγωγοί, διδάσκαλοι κ.τ.λ., ὥσπερ ἤδη καὶ πρὸ Χριστοῦ, ἀφ' οὗτου (146 π. Χ.) ἡ Ἑλλάς ὑπετάγη τοῖς Ῥωμαίοις.

Παρὰ δὲ τοῦ Ἀδριανοῦ (117-138) ἔτυχον ὁμολογουμένως πόλεις τινὲς καὶ ἰδίως αἱ Ἀθήναι εὐεργετημάτων, οἷον ὁδῶν, ὑδραγωγείων καὶ τινων χρηματικῶν ἐπικουριῶν· ἀλλ' ὁ λαὸς καὶ αὐτὸς ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐπένοντο δεινῶς. Τόσον δὲ ὁ χαρακτήρ ἐκ τῆς τυραννίας ἐξηυτελίσθη, ὥστε οὐ μόνον αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα Ἀδριανὸν ἐθεοποίησαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπεράγαν ἀγαπητὸν αὐτοῦ ἐκ Βιθυνίας νεανίσκον Ἀντίνοον καὶ ἱερεῖς ἀμφοτέρων ὡς θεῶν κατέστησαν!

§ 9. Ἐγκατάλειψις τῆς Ἑλλάδος τοῖς βαρβάροις ὡς ἀχρήστου τοῖς Ῥωμαίοις διὰ τὴν πενίαν. — Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀντωνίου Πίου (138 - 161) καὶ Μάρκου Αὐρηλίου (161 - 180) ὁσημέρῃ κατέπιπτον οἱ Ἕλληνες· διότι πένητες πλέον ὄντες καὶ μηδὲν δυνάμενοι νὰ παρέχωσι τοῖς Ῥωμαίοις διοικηταῖς ἐγκατελείφθησαν ἀπροστάτευτοι, ὡς ἀχρηστοί, ἄλλοτε καὶ ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς (161) τῶν βερβάρων Κοστωβῶκων καὶ κατὰ τὴν ἐπιδημίαν νόσον (167) καὶ ἐπὶ τῶν σεισμῶν (178).

Ἐπὶ δὲ τῶν περὶ τοῦ θρόνου ἐμφυλίων πολέμων μετὰ πολλὴν χύσιν ἑλληνικοῦ αἵματος καὶ καταστροφὴν πόλεων, ἐν αἷς ἐκ θεμελίων καὶ τὸ Βυζάντιον ὑπὸ Σεπτιμίου Σεβήρου (193 - 211), τὰ τῶν Ἑλλήνων ἔθαινον ἐπὶ τὰ χεῖρω.

Ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Φιλίππου τοῦ Ἀραβος (243 - 249) καὶ ἐπὶ τοῦ Δεκίου (249 - 251) καὶ ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ (253 - 260)

καὶ ἐπὶ Γαλλιανοῦ (259 - 268) καὶ ἐπὶ Κλαυδίου (268 - 270) αἱ γενόμεναι εἰσβολαὶ βαρβάρων Γότθων καὶ Σαρματῶν καὶ ἄλλων ἄλλοθεν καὶ ἐκ βορρῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης κατέβηλον τὴν Ἑλλάδα εἰς γόνυ, οὐδαμῶς κηδομένων αὐτῆς τῶν τυράννων Ῥωμαίων. Εἰς ἐπίμετρον δὲ ἐπῆλθε καὶ ὁ ἀγὼν μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ θρησκευματος καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, καθ' ὃν δεινὰ ἔπαιθον οἱ Χριστιανοὶ Ἕλληνες ὑπὸ τῶν διωκτῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων.

Καί, ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, καθ' ἅπαντα τὸν εἰρημένον μακρὸν χρόνον ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 146 π. Χ. - 330 μ. Χ. ἐπὶ 500 σχεδὸν ἔτη ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ εὐδαιμονία τῶν Ἑλλήνων μικροῦ δεῖν ἐτήκοντο ἐν τῇ διαφορᾷ, τῷ μίσει καὶ τῇ ἀρπαγῇ τῶν Ῥωμαίων. Αὐτόδηλον δὲ ὅτι ὅπως διέκειντο πρὸς τοὺς Ἕλληνας οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ Ῥωμαῖοι ἐν Ἑλλάδι καὶ οἱ πολῖται, οὕτω προσεφέροντο καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ τε παλαιοῦ θρησκευματος καὶ τοῦ χριστιανικοῦ, ὡς ἀριδηλύτιστα ἐκ τῆς ἱστορίας καταδειχθήσεται. Εἰ δ' ἐπὶ μακρὸν ἔτι παρετείνεται ἡ κατάστασις αὕτη, ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἕλληνος ἴσως θὰ ἠφρανίζετο τελέως. Ἄλλ' εὐτυχῶς ὁ μέγας Κωνσταντῖνος μετέθηκε τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἐκ τῆς διεφθαρμένης Ῥώμης εἰς τὸ διὰ τῶν ἐπανειλημμένων ὑπὸ Σεπτιμίου Σεβήρου καὶ διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ Γαλλιανοῦ (267) ὑπὸ Γότθων καὶ Ἑρούλων καὶ ἄλλων καταστροφῶν κεκαθαρμένον Βυζάντιον.

§ 10. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐγένοντο ὁ κακοποιὸς τῇ Ἑλλάδι δαίμων. — Στῶμεν ἐπὶ μικρὸν ἐνταῦθα. Εἰκαὶ τὰ ἐπιπολις, καὶ ταῦτα συλλήβδην, καὶ οὐχὶ τὰ ἔνδον καθ' ἕκαστα τῶν μακροχρονίων σχέσεων Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων τροχάδην διήλθομεν, οὐχ ἤττον ὅμως εὗρομεν πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῶν Ῥωμαίων ἔχθραν καὶ ἀδικίαν καὶ πρὸ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστὸν αὐξανομένην σὺν τῇ τυραννίᾳ αὐτῶν. Αἰ

ἐχθρική ἄρα σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων διὰ τὴν σκληροτάτην τυραννίαν καὶ ἀδικίαν τούτων ὁσημέραι ἐπετείνοντο. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ τοὺς φοβερωτάτους διωγμοὺς ὁ διχασμὸς, τὸ σχίσμα, συνετελείτο ὁσημέραι μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. Οὕτω δὲ τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς ἔχθρας καὶ τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐθνῶν οὐ μόνον κατὰ τοὺς μικροὺς αἰῶνας ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ θρησκευματος δὲν ἀπεξηράνθησαν, ἀλλὰ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ καλλιεργούμενα διὰ τῆς σκληροτάτης τυραννίας καὶ τῶν παντοίων ἀδικημάτων τῶν Ῥωμαίων ὡς διὰ δένδρεοθρέπτου ρεύματος ὑψώθησαν εἰς δένδρον πάμμεγα. Τὸ κακόκαρπον δὲ τοῦτο δένδρον οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ῥώμης ἐπὶ τοῦ νέου θρησκευματος, τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀδιαλείπτως ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας οὐ μόνον δὲν κατέκοψαν καὶ δὲν ἐξερρίζωσαν, ἀλλὰ καὶ ἐρριζούχισαν, πόρριζον μετεφύτευσαν, καθ' ἅπαντα τὸν εἰς τὴν νέαν θρησκείαν μεθιστάμενον ἑλληνισμόν. Πρόσθετες τούτοις καὶ τὰς εἰρημένους τῶν δύο λαῶν διαφορὰς ἐν τῇ πολιτείᾳ, τῇ θρησκείᾳ καὶ τῇ θεωρίᾳ ἐν γένει τῶν πραγμάτων καὶ τὸν διάφορον χαρακτήρα αὐτῶν, τὸν θεωρητικὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸν πρακτικὸν τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἰδοὺ ἔχεις τὸν διηνεκῆ αὐτῶν πόλεμον τὸν ἐκ τῶν ἀντιθέσεων τούτων προερχόμενον. Οὐδεὶς δὲ ὁ μὴ ἐνωσῶν ὀπότερος ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ὁ ἀδικῶν καὶ ὁ ἀδικούμενος, ὀπότερος ὁ ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀγαθὸν δαίμονα, τὸν ἀγαθοποιὸν καὶ ὁ τὸν πονηρὸν, τὸν κακοποιόν, φέρων.

Ἄλλ' ἀδελφεὶς τις τῆς ἱστορίας τῶν δύο ἐθνῶν, ἠδύνατο νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι οὕτως ἀσπλάγχχνως καὶ ἀπανθρώπως προσεφέροντο οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὡς ἀνταποδιδόντες οἰονεὶ ἀντίποινα τῶν ὄσων κακῶν ὑπ' αὐτῶν ἔπαθον. Οὐδὲν τῆς ὑπονοίας ταύτης ψευδίστερον. Διότι οἱ Ἕλληνες μόνον πολλὰ καὶ ἀγαθὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐποίησαν καὶ οὐδὲν οὐδέποτε κακόν. Οἱ Ἕλληνες ἐδίδαξαν τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας τοὺς ἀξέστους,

τοὺς χυδαίους καὶ βαρβάρους Ῥωμαίους. Αὐτοὶ εἰσήγαγον αὐτοὺς εἰς τὸν πολιτισμόν. Οὐδεμίαν πόλιν οὐδὲ πόλιν κ' αὐτῶν οἱ Ἕλληνας κακῶς ἐποίησαν. Τούναντίον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι οὐδὲν παρέλιπον, ὃ οὐκ εἰργάσαντο κακόν, ἀγνωμοσύνην ἀντὶ χάριτος καὶ εὐγνωμοσύνης ἀποδόντες. Αὐτοὶ ἐκ θεμελιῶν ἀνέτρεψαν πάσας τὰς ἀκμαιοτάτας ἑλληνίδας πόλεις τῆς ἐν Ἰταλίᾳ μεγάλης Ἑλλάδος καὶ σύμπαντα τὸν ἑλληνισμόν πανταχοῦ γῆς ὡς θανάσιμον πολέμιον πρόρριζον ἀνέτρεψαν καὶ ἀνατετραμμένον τοῖς μετ' αὐτοὺς βαρβάροις ἔρμαιον κατέλιπον, συμπραττόντων μάλιστα τῶν παπῶν, ὡς διὰ μακρῶν ρηθήσεται!

Ὅπως ἄρα ἐν τῇ πολιτείᾳ οἱ πολιτικοὶ τῶν Ῥωμαίων ἄρχοντες ἦσαν οἱ κακοὶ τοῖς Ἑλλήσι δαίμονες, οὕτως οἱ θρησκευτικοί, οἱ πάπαι, τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὅπως δὲ ὁ καθολικὸς ἐν τῷ σύμπαντι πόλεμος ἐξ ἀντιθέσεων συνίσταται, ἔνθεν μὲν ἀγαθῶν, ἔνθεν δὲ πονηρῶν, οὕτω καὶ ὁ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων πρὸ Χριστοῦ καὶ μετ' αὐτὸν μέχρι τῆς σήμερον. Καὶ ὅπως ἄληκτος, αἰώνιος, ὁ μεταξὺ κακοῦ καὶ ἀγαθοῦ περὶ ἀρχῆς καὶ πρωτείου πόλεμος ἐν τῷ κόσμῳ, οὕτω καὶ ὁ μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν, Ῥωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς.

Φιλαρχία λοιπὸν καὶ φιλοπρωτεία τῶν παπῶν ἰδοὺ τὸ πρῶτον καὶ κύριον καὶ ἄληκτον μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων κακὸν τοῦ πολέμου τῶν δύο ἐκκλησιῶν, τοῦ κοινῶς λεγομένου σχίσματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ
ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΚΕΙΝΤΑΙ ΕΝ ΤΩ, ΑΝΕΚΑ-
ΘΕΝ ΕΞ ΑΝΤΙΘΕΣΕΩΝ ΠΟΛΕΜΩ, ΤΩΝ
ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΩΝ

§ 11. ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΕΝ ΤΩ, ΦΥΣΙΚΩ, ΚΑΙ ΗΘΙΚΩ, ΚΟΣΜΩ.

ΤΙ ἐκ τῶν ἀντιθέσεων γίνονται οἱ πόλεμοι ἐν τε τῇ φύσει καὶ τῇ ἀνθρωπότητι οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων. Ὅτι δὲ πάλιν ἐκ τινος αἰτίου καὶ οὐχὶ αὐτομάτως συμβαίνουσι τὰ πάντα, πασιδῆλον. Διότι οὐδεὶς οὐδὲν γινώσκει ἄνευ προτέρου αἰτίου. «Καὶ πρότερα, εἴ περ αἴτια» λέγει ὁ Ἀριστοτέλης. Καὶ ὄντως οὐδὲν γινώσκωμεν ἐν τῷ κόσμῳ οὔτε τῷ φυσικῷ οὔτε τῷ ἠθικῷ οὔτ' ἐν τῷ βίῳ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκφύομενον αὐτομάτως. Τὰ πάντα γίνονται ἕνεκά τινος αἰτίου, καθάπερ ὀρθότατα ἀποφαίνεται ὁ αὐτὸς ἐκ Σταγειρίων φιλόσοφος Ἀριστοτέλης λέγων : «Ὅ,τι κινεῖται ἕνεκά του κινεῖται» ἢ «τὸ κινούμενον κινεῖται ἐκ τινος» ἢ «πᾶν τὸ γινόμενον ἐκ τινος» ἢ «τὰ μὲν κινούμενα αἴτια ὡς προγεγενημένα ὄντα». Καὶ ὄντως ὁ πόλεμος εἶναι ὁ αἴτιος, ὁ πατὴρ πάντων, ὡς φιλοσοφικώτατα κηρύττει ὁ ἐξ Ἐφέσου φιλόσοφος Ἡράκλειτος : «Πόλεμος πατὴρ καὶ βασιλεὺς καὶ κύριος πάντων». Ἐν τῷ οὐρανῷ, τῇ γῆ, τῇ θαλάσῃ, ἐν ταῖς ἀψύχοις καὶ ἐμψύχοις, ἐν τῷ σύμπαντι ἐπικρατεῖ ὁ πόλεμος. Τὰ στοιχεῖα

τοῦ σύμπαντος ἀδικόπως πολεμοῦσι πρὸς ἄλληλα. Ἐκ τούτου δῆλον ὅτι αἱ ἀντιθέσεις κεῖνται ἐν αὐτῷ τῷ σύμπαντι καὶ δὴ καὶ ἐν ταῖς θρησκείαις. Ἐν πάσῃ θρησκείᾳ πάντων τῶν αἰώνων πάντων τῶν ἔθνων παλαιῶν τε καὶ νέων δυάδες ἢ πλειονότητες θεοτήτων ἐμφανίζονται πολέμια· ἀλλήλαις· οἷον παρ' Αἰγυπτίοις ὁ ἀγαθὸς Ὁσίρις καὶ ὁ πολέμιος αὐτοῦ Tyfón, παρ' Ἰουδαίοις ὁ Σαβαώθ καὶ ὁ Ἐωσφόρος, παρὰ Φοίνιξι καὶ Καρχηδονίοις ὁ Βῆλος καὶ ὁ Μολώχ, παρὰ τοῖς Βακτρίοις, Μήδαις καὶ Πέρσαις ὁ Ὀρομάζης καὶ ὁ Ἀρειμάνης, παρ' Ἑλλήσιν ὁ Ζεὺς καὶ οἱ Τιτᾶνες καὶ παρὰ Χριστιανοῖς ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Σατανᾶς (=διάβολος, ἀποστάτης, ἐχθρός).

Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων δὲ ἡ αἰτιατῶν πᾶς τις ἐννοεῖ οἶμαι αἱ αἰτίαι. Ἐκ πονηρῶν αἰτιῶν πονηρὰ αἰτιατὰ καὶ τάνάπαλιν. Προσέτι δέ, ὅπως οἱ θεοί, οὕτω καὶ τὰ ἔθνη καὶ αἱ κοινωνίαι καὶ τᾶτομα πολεμοῦσιν ἀδικλείπτως πρὸς ἀλλήλους καὶ τοῦ πολέμου αὐτῶν λῆξις, τέλος, οὐκ ἔστι.

Καὶ τὸ σχίσμα ἄρα τῆς ἐλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἔχον τὸ τοῦ σύμπαντος κοινὸν αἷτιον· τὸν ἐξ αἰτίων πόλεμον τὸν ἐξ ἀντιθέσεων προκύπτοντα, δὲν ἔχει λῆξιν, τέλος. Ὁ δὲ ἀρνούμενος τοῦτο οὐδὲν γινώσκει, οὐδὲν λέγει.

§. 12. Ἡ ἐξ ἀναμνήσεων φιλαρχία τῶν Ῥωμαίων καὶ παπῶν.—Τὸ ρωμαϊκὸν ἔθνος ἐθεώρει ἑαυτὸ δεσπότην τοῦ ἐλληνικοῦ, ἀφ' οὔτου ἡ Ἑλλάς ὑπετάγη τοῖς Ῥωμαίοις. Ἐκ τούτου δὲ καὶ μετὰ τὸν χωρισμὸν (395 μ. Χ.) τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν πάντοτε ὑπέβλεπον ἄλληλα τὰ δύο κράτη. Καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν (476) τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους οὐδέποτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐπαύσαντο ὑφορῶντες τὸ ἀνατολικόν, ὕπερ ὅσημέραι ἀπορροφῶν τοὺς ἐν ἑαυτῷ Ῥωμαίους ὅσημέραι ἀπέβαιεν ἐλληνικὸν καὶ ὡς ἐλληνικὸν κατελύθη (1453).

Ὁ Ἕλλην γενόμενος Χριστιανὸς οὐδέποτε ἐπαύσατο ὄν

Ἕλληνας ὡσαύτως καί ὁ Ρωμαῖος. Αἱ παραδόσεις καί τὰ αἰσθη-
ματᾶ, αἱ ἀρεταί καί κακίαι, αἱ ἐπιθυμίαι καί οἱ σκοποὶ ἀκολου-
θοῦσι παρά τὸν ἄνθρωπον κατὰ πάσας τῆς τύχης τὰς μεταβολὰς
αὐτοῦ εἶτ' ἐπὶ τὰ βελτίω εἶτ' ἐπὶ τὰ χείρω βαίνοντα. Ὁ ἀτυ-
χήσας δὲ μάλιστα τὴν ἀπολεσθεῖσαν εὐδαιμονίαν ζωηρῶς ἐν τῇ
μνήμῃ κατέχει. Ὁ ἐκ πτωχοῦ πλούσιος δύναται νὰ λησμονήσῃ
τὴν πτωχείαν, ἀλλ' ὁ ἐκ πλουσίου γενόμενος πτωχὸς οὐδέποτε
τὸν πλοῦτον.

Ὅπως δὲ οἱ Ρωμαῖοι οὐδέποτε ἔλησμονουν τὴν πολιτικὴν
αὐτῶν ἀκμὴν καὶ δόξαν, οὕτως ὁ ἐπίσκοπος τῆς πεπτωκυίας
Ρώμης οὐδέποτε ἔλησμονεῖ τὸν μέγιστον ἀρχιερέα τῆς παντο-
κρατείας Ρώμης. Ὁ μέγιστος ἀρχιερεὺς τῆς ποτε κραταιοτά-
της Ρώμης ἀναπαρίστατο ἐν τῇ μνήμῃ καὶ τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ
ὡς ὁ μέγιστος τῶν μεγίστων καὶ τοῦτο διότι ὅσῳ ἄνθρωπος
ἀπομακρύνεται τῆς εὐδαιμονίας, τόσῳ αὐτὴ μείζων καὶ λαμ-
προτέρα φαίνεται αὐτῷ. Τὸ ἴνδαλμα μάλιστα έκλιπούσης ὑπερ-
τάτης ἀρχῆς παρά τῷ κατ' ἐξοχὴν οὔσει φιλάρχῳ ἀνθρώπῳ
παρίσταται ὑπὲρ πᾶν ἄλλο λαμπρότερον.

§ 13. Αἱ παραδόσεις ανεξίτηλοι, ή ιστορία έκλιπής. —
Ἄλλὰ δύναται τις εἰπεῖν διὰ τί οὐδαμοῦ τῆς ιστορίας μνημο-
νεύεται ὅτι ὁ πάπας καὶ οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες ἀνεμιμνή-
σκοντο ζωηρῶς καὶ μετὰ Χριστὸν πράγματα πολλῶ πρό αὐτῶν
συμβάντα, ἐξ ὧν οὗτοι μὲν τὰ δεινὰ, ἅπερ ὑπέστησαν οἱ πρό-
γονοὶ αὐτῶν ἤδη καὶ πρό τῆς συρράξεως ἐπὶ τῶν ιστορικῶν χρό-
νων τῶν δύο ἐθνῶν καὶ δὴ καὶ τὰ ἐπὶ τῶν μυθολογικῶν χρόνων
ἐκεῖνοι δέ, οἱ Ρωμαῖοι, τὴν τῶν πατέρων καὶ προπατόρων ἀκμὴν
καὶ παντοκρατορίαν, οἱ δὲ πάπαι κατ' ἐξοχὴν τὴν παντοδυνα-
μίαν τῶν μεγίστων ποντιφίκων (pontifices maximi), τῶν γε-
φυροποιῶν, ἤτοι τῶν ἀρχιερέων; Ἡ μὲν γραπτὴ ιστορία τῶν
ἐθνῶν δύναται νὰ διακόπτηται, έκλείπῃ, διὰ πολλοὺς λόγους,

αἱ παραδόσεις ὅμως ἀπὸ πατρὸς εἰς παῖδα καὶ παῖδας παίδων ἄγραφοι μεταδίδονται. Ἔθιμα καὶ ἤθη, διπολιώδεις μῦθοι, συμβάντα τῶν μυθικῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων παραμένουσιν ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ λαοῦ. Τὰ ἱστορικά, φέρ' εἰπεῖν συμβάντα τὰ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου δὲν διεσώθησαν ὡς τὸ ἀκήρατον ὕδωρ, καθαρὰ. Ἀλλ' ὁ μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Δαρεῖος διατηροῦνται ἀκμαίως ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ λαοῦ. Δὲν εἶναι δ' ἀληθές ὅτι διεδόθησαν παρὰ τῷ χυδῆν ὄχλῳ διὰ τῆς «Φυλλάδας» τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τούναντίον δὲ μάλιστα ἡ «Φυλλάδα» τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου διεπλάσθη κατὰ λαϊκὰς παραδόσεις ὑπὸ τοῦ συντάκτου αὐτῆς· διὰ τοῦτο δὲ καὶ διαφέρει τῶν ἱστορικῶν συμβάντων. Οἱ ἐπαίοντες γινώσκουσι τοῦτο. Ἡ μὲν ἱστορία ὁμοιάζει πρὸς ροῦν ποταμοῦ ἢ χειμάρρου ὄρατὸν τοῖς πᾶσιν, αἱ δὲ παραδόσεις εἶναι τὸ ὑπὸ τοὺς κάχληκας ἄορατον ὑπορρέον σὺν τῷ ὑπορρέοντι χρόνῳ ὕδωρ, ἐάν τ' ἔχῃ ἐάν τε μὴ ὄρατὴν ἐκροήν. Καὶ ὅπως τις, ἴν' ἀνεύρῃ τὸ ὑπὸ τοὺς κάχληκας ὕδωρ, ὀφείλει νὰ κατέλθῃ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοὺς τῆς γῆς στρώματα, οὕτως ὀφείλει νὰ κατέλθῃ εἰς τὰ κατώτατα τοῦ λαοῦ στρώματα, ὅπως ἀνεύρῃ τὰς ἐθνικὰς παμπάλαιοτάτας παραδόσεις. Ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὅπως ἀνεύρῃ τὰ αἰτίαι τῶν μηδικῶν πολέμων, ἀνέρχεται καὶ εἰς τὰς μυθικὰς παραδόσεις περὶ τῶν ἀμοιβαίων ἀρπαγῶν γυναικῶν ὑφ' Ἑλλήνων τε καὶ Ἀσιατῶν.

Ἡ ἀρπαγὴ τῆς Ἰοῦς τοῦ ἐξ Ἀργους Ἰνάχου ὑπὸ Φοινίκων ἐγένετο «τῶν ἀδικημάτων τοῦτο πρῶτον» λέγει. Ἡ δὲ ἀρπαγὴ τῆς «καλλῆς» *Εὐρώπης* τοῦ βασιλέως τῆς Τύρου Φοίνικος ἢ τοῦ Ἀγήνορος, ὑπὸ Κρητῶν ἴσως, ἐγένετο δευτέρα αἰτία. Ἡ δ' ἀρπαγὴ τῆς *Μηδείας* τοῦ Αἰήτου τῆς Κολχίδος βασιλέως ὑπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν ἐγένετο αἰτία τρίτη, ἥτοι δευτέρα ἀδικία τῶν Ἑλλήνων. Ἡ δὲ ἀρπαγὴ τῆς Ἑλένης συζύγου τοῦ Μενελάου τῆς Σπάρτης ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἢ Πάριδος υἱοῦ τοῦ βασιλέως Πριάμου τῆς Τροίας ἐγένετο τετάρτη τῆς ἐχθρας Ἑλλήνων καὶ

Ἀσιατῶν καὶ δευτέρᾳ ἀδικίᾳ τούτων καθ' Ἑλλήνων. Ὅτι δὲ πρόκειται περὶ παραδόσεων τοῦ λαοῦ, δηλοῖ τοῦτο αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος δι' ἄλλων τε φράσεων καὶ διὰ ταύτης: «Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι» κ.τ.λ. Ἐὰν δὲ οὕτως ἀπομεμακρυσμέναις παραδόσεις θεωρῆ ὡς αἴτια τῆς ἔχθρας Ἑλλήνων καὶ Ἀσιατῶν ὁ Ἡρόδοτος καὶ τῶν ἱστορικῶν μηδικῶν πολέμων, πολλῶ δικαιοτέρον νὰ θεωρήσῃ τις τὴν ἔχθραν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων καὶ τὰ πολλῶ ἐγγύτερον κείμενα αἴτια, περὶ ὧν εἴρηται, ὡς αἰτίας τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν, Ῥωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς. Κατὰ τοσοῦτον δὴ μάλιστα, καθ' ὅσον δὲν εἶναι μόνον μυθιστορικῆ παραδόσεις, ἀλλὰ καὶ ἱστορικῆ μαρτυρία οὐ πόρρω, ἀλλὰ τὰ μάλιστα ἐγγὺς κείμενα. Διότι, ὅτε ἐνεφανίσθη ὁ μέγιστος τοῦ χριστιανισμοῦ ἀρχιερεὺς, ὁ Χριστὸς, ὑπῆρχε καὶ ὁ μέγιστος ἀρχιερεὺς τῆς Ῥωμαϊκῆς πολυθείας (pontifex maximus), οὗ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀρχὴν ἠβουλήθη νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης, ὑπὲρ ἧς (ἀρχῆς) μέχρι τῆς σήμερον ἀγωνίζεται κατὰ πάντων μὲν τῶν ἐπιφανομένων ἀρχιερέων, μάλιστα δὲ κατὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, οὗ τὴν δύναμιν καὶ ἀρχὴν ἐφοβεῖτο. Διὸ καί, ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι καθ' ὅλον τὸν μακρὸν βίον τοῦ χριστιανισμοῦ ἡ πρακτικὴ διάνοια τῶν ἐπισκόπων Ῥώμης ἀπέβλεπεν ὡς εἰς ἀστέρα πάντοτε εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς ἀρχιερατικῆς αὐτοῦ δεσποτείας ἐπὶ τῆς γῆς, ὀρθῶς θὰ εἴπῃ. Ὅτι δὲ τῆς Ῥώμης ἐπληροῦτο καὶ ἅπας ὁ Ῥωμαϊκὸς χριστιανισμὸς, πασίδηλον.

§ 14. Ἡ ἐκ τῆς θεωρίας ἀλήθεια τῶν Ἑλλήνων.—Τουναντίον ἡ θεωρητικὴ διάνοια τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν θεωρητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν δογμάτων αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ μὲν Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ὡς σκοπὸν τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτῆς βίου εἶχε καθ' ἐξοχὴν τὸ ἔργον, ἧτοι τὴν πράξιν, ἡ δὲ ἑλληνικὴ τὴν φιλοσοφίαν, ἧτοι τὴν ἐκ τε ταύτης καὶ ἐκ τῆς διὰ

ταύτης ἐξεταζομένης πίστεως ἀλήθειαν. «Θεωρητικῆς μὲν γὰρ τέλος ἀλήθεια· πρακτικῆς δ' ἔργον» λέγει ὁ μέγας Ἀριστοτέλης. Καὶ ἡ μὲν ὁδὸς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἦν μία καὶ εὐεξέταστος, διότι ἦγεν εἰς τὸ ὁρατὸν ἔργον, εἰς τὴν παντοκρατορίαν τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς· ἡ δὲ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας δυσεξίτητος· διὰ τοῦτο καί, ὡς εἰκόσ, πλεῖστοι ὄσοι ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες περιέπεσον εἰς πλάνας. Διὰ τοῦτον δὲ τὸν λόγον καὶ παῖσαι σχεδὸν αἱ αἰρέσεις ἀνεφύησαν ἐκ τοῦ θεωρητικοῦ αὐτῆς πνεύματος. Τοῦτο δὲ δὲν εἶναι ἀπόδειξις, ὅτι οἱ Ἕλληνες χριστιανοὶ θεωρητικοὶ ἄνδρες ἀπεμακρύνοντο τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, ὡς ἐνασμενίζουσι δισχυριζόμενοι οἱ πρακτικοὶ Ῥωμαῖοι, ἀλλὰ τοῦναντίον ἀν ἀντίλεκτον τεκμήριον, ὅτι, ἅτ' ἔχοντες κατ' Ἀριστοτέλην θεωρητικὴν διάνοιαν, ἥς τέλος ἡ ἀλήθεια, φυσικὸν ἦν ἔν τισι νὰ ἀποπλανηθῶσιν εἰς αἰρέσεις ξένας τῶν τοῦ χριστιανισμοῦ δογμάτων. Καὶ λυπηρὸν μὲν ὅτι ἀπεπλανῶντο σοφοὶ ἄνδρες, οἷοι ὁ Ἄρειος, ὁ Νεστόριος, ὁ μέγιστος Ὀριγένης καὶ ἄλλοι. Ἄλλ' ὅμως, ὅπως ὁ χρυσὸς ἐξέρχεται ἀπερθός, καθαρὸς, ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρός, οὕτω καὶ ἡ ἀλήθεια ἐκ τῶν πλανῶν· διότι, τούτων ἐξελεγχθεισῶν ὡς ψευδῶν, διαλάμπει ἐκείνη. Ψευδίστατον δὲ ὅτι ὁ πάπας Ῥώμης ὡς κατέχων μόνος δῆθεν τὴν ἀλήθειαν τῶν δογμάτων ἐπανάγων ἐποδηγέται καὶ τὴν ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν, ἀποπλανωμένην, εἰς αὐτήν· διότι, τῶν ἱερῶν τοῦ χριστιανισμοῦ δογμάτων διατετυπωμένων γενικῶς ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς καὶ οὐχὶ καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας, μόνον διὰ τῆς θεωρίας τὰ καθ' ἕκαστα αὐτῶν ἠδύναντο νὰ σαφηνισθῶσιν. Ἄλλ' ἡ θεωρία ἦν προνομία, οὕτως εἶπεῖν, μόνος τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, τῆς δὲ ῥωμαϊκῆς, ὡς εἴρηται, ἡ πράξις. Ὅπως πρὸ Χριστοῦ ὁ Ῥωμαῖος οὐδέποτε ὑπῆρξε θεωρητικὸς, ὁ δ' Ἕλλην κατ' ἐξοχὴν φιλόσοφος, οὕτω καὶ μετὰ Χριστόν. Ἀλλὰ μόνη ἡ φιλοσοφία, ἐπικυκλόμενη, εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀληθείας κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην λέγοντα : «Ὁρθῶς δ' ἔχει καὶ τὸ καλεῖσθαι τὴν φι-

λοσοφίαν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας· θεωρητικῆς μὲν γὰρ τέλος ἀλήθεια, πρακτικῆς δ' ἔργον».

Μὴ ἔχοντες δὲ τὴν θεωρίαν, ἦτοι τὴν φιλοσοφίαν, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ῥώμης ὡς Ῥωμαῖοι οὐδὲ τὸ τέλος αὐτῆς, ἦτοι τὴν ἀλήθειαν, ἠδύναντο νὰ ἔχωσι φιλοσοφικῶς, ἀλλὰ μόνον πρακτικῶς καὶ ἐμπειρικῶς.

Τῇ ἐλληνικῇ ἀρα ἐκκλησίᾳ ἐναπέκειτο τὸ τέλος τῆς φιλοσοφίας, ἦτοι ἡ ἀλήθεια. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ χριστιανικὰ δόγματα διετυπώθησαν ἐν ταῖς ἐπτὰ οἰκουμένικαῖς Συνόδοις ταῖς κατ' ἐξοχὴν ἐλληνικαῖς καὶ ἐν τισὶ τοπικαῖς καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασι πατέρων τῆς ἐλληνικῆς πρὸ πάντων ἐκκλησίας.

§ 15. Τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα ἀσεβέστατον ἐπινόημα.— Ταυτὰ δὲ δόγματα ἐγένοντο ἀσπαστὰ καὶ παρὰ τῇ ρωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ, ἐξαιρουμένων τῶν ὕστερον παρεισαχθεισῶν ὑπ' αὐτῆς καινοτομιῶν, δι' ἧς καὶ ἐσχίσθη καὶ διατελεῖ ἀπεσχισμένη τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας χάριν τοῦ ἐπαράτου πρωτείου τοῦ πάπα. Χάριν δὲ τούτου πᾶσαν ἄλλην αὐτῶν καινοτομίαν προθυμότητοι οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ῥώμης νὰ ἀπορρίψωσιν. Τούτου δ' ἕνεκα μεγαλοφωνότατα ἐκήρυττον πάντοτε περὶ διηνεκοῦς δῆθεν ὁμοφωνίας τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Καὶ τοῦτο δὲ καὶ μόνον ἀρκεῖ εἰς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία τὸ οὐράνιον, τὸ θεῖον τοῦ χριστιανισμοῦ πνεῦμα καταβιβάζει εἰς τὴν ταπεινὴν γῆν τῆς ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης καθαρῶς ἀνθρωπίνην ἀρχήν, ὡσανεὶ ὁ Χριστὸς κατῆλθεν εἰς τὴν γῆν ὅπως κηρύξῃ παντοκράτορα αὐτῆς τὸν ἀρχιερέα τῆς Ῥώμης! Οὐδεμίαν θρησκείαν οὕτως ἀσεβῶς οὐδ' αὐταὶ αἱ τῆς πολυθείας κατεβίβασαν τοὺς θεοὺς αὐτῶν. Πᾶσαι εἶχον τοὺς θεοὺς αὐτῶν καὶ τινες μεταξὺ αὐτῶν ἓνα ὑπατον ἐν τῷ οὐρανῷ κυβερνῶντα ἐκεῖθεν τὸν κόσμον, οὐδεμίαν δὲ οὐδέποτε ἀνθρωπὸν ἐπὶ τῆς γῆς δεσπόζοντα τοῦ τε οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ διὰ φθαρτῶν καὶ ἐπικαίρων διευθύνοντα τὰ ἄφθαρτα καὶ αἰδία.

Τὸ ὡς ἐν ὄνειροφαντασίᾳ ἄρ' ἀεὶ παριστάμενον τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς ἄκρω ἀρχιερεῖ, τῆς Ρώμης καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν καὶ πᾶσι τοῖς Ρωμαίοις λαμπρότατον τῆς πάλαι ποιεὲς πολιτικῆς ἀκμῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀρχῆς ἰνδαλμα ἰδοὺ ἢ ἀφορμὴ καὶ αἰτία τοῦ πολέμου τῶν Ρωμαίων πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ ἡ κρατίστη ἄμυνα τούτων πρὸς ἐκείνους ἀναμνησκομένων οὐ παντοῖα δευὰ ἔπαθον ἐπὶ τῆς τυραννίας ἐκείνων.

Πρὶν ἢ ἄρα ἐπὶ Φωτίου ἐκραγῆ τὸ μέγιστον σχίσμα, προὔπῆρχεν ἐν τοῖς ἐμπολέμοις Ρωμαίων τε καὶ Ἑλλήνων αἰσθημάσι καὶ τῇ διανοίᾳ, ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τῇ μνήμῃ ἀμφοτέρων δικηφρόνων ἀλλήλων κατὰ τὸν χαρακτῆρα, τὰς πολιτικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἀρχάς, κατὰ τὴν θεωρίαν καὶ πράξιν, καθάπερ ἐν τοῖς εἰρημένοις καὶ ἐκ τῆς ἀπλῆς ἐπισκοπῆσεως καὶ βραχείας συγκρίσεως πρὸς ἀλλήλας τῶν κυριωτάτων θεωριῶν καὶ πράξεων καὶ τῆς ροπῆς ἐκατέρου τῶν λαῶν κατάδηλον ἐγένετο.

Ὅτι δὲ προὔπῆρχε τοῦ Φωτίου τὸ σχίσμα σὺν τοῖς ἄλλοις τρανότατον τεκμήριον αὐτὸ τὸ ἐπὶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀκακίου ἐκραγέν, περὶ οὗ ῥηθήσονται καὶ τινα πλείω ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, διαρκέσαν τριάκοντα ἐξ ἔτη (484—519 ἢ 520) ἐπὶ ἐξ παπῶν τῆς Ρώμης καὶ ἐξ πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ σχίσμα ἐπαύσατο ἐξωτερικῶς ὅν, τὰ αἴτια ὅμως αὐτοῦ ἔκτοτε ὑπέβοσκον ἐσωτερικῶς μέχρι Φωτίου, ἐξ ὧν ἀνήθη φλόξ, ἥτις μέχρι τῆς σήμερον ὡς σαρκοβόρος νόσος καταφλέγει τὰ σπλάγχνα τῆς ἐκκλησίας ἡμέρα τῆς ἡμέρα μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον ἀλήκτως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΚΕΚΡΥΜΜΕΝΑ,
ΑΙ Δ' ΑΦΟΡΜΑΙ ΟΡΑΤΑΙ

§ 16. ΣΥΓΧΥΣΙΣ ΑΙΤΙΩΝ ΚΑΙ ΑΦΟΡΜΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΤΑΕ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΓΡΑΦΑΣΙΝ

ΑΙ ΜΕΝ ἀφορμαὶ τῶν πολέμων ὡς ὀραταὶ εἶναι εὐδιάκρι-
τοι καὶ εὐεξέλεγκτοι, τὰ δὲ πραγματικὰ αἷτια συνήθως
ἀόρατα καὶ δυσεξέλεγκτα. Ἐκ τούτου ἢ ραδίως ἀπατῶνται
οἱ μὴ βαθύτερον τὰ πράγματα ἀλλ' ἐξ ἐπιπολῆς ἐξετάζοντες
ἢ σκοπίμως ἀπατῶσι προβαλλόμενοι τὰς ἀφορμὰς ὡς αἰτίαι. Καὶ
ἐκ τούτου καὶ ἐξ ἐκείνου προκύπτει ψευδὲς ἀποτέλεσμα καὶ σύγ-
χυσις αἰτίων καὶ ἀφορμῶν. Καὶ ὁ μὲν ἀκουσίως ἀπατῶμενος
συγγνωμονικός· ὁ δ' ἐκούσιως ἀπατῶν ἄξιος ἀστραγαλωτῆς, ὡς
οἱ πλεῖστοι τῶν παπιστῶν, οἵτινες σκοπιμώτατα συγχέουσι τὰς
αἰτίαι καὶ τὰς ἀφορμὰς τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἐπα-
γόμενοι τὰς ἐκάστοτ' ἐκ τοῦ ἐπαράτου αὐτοῦ πρωτείου προ-
κυπτούσας ἀφορμὰς ὡς δῆθεν αἷτια ἐκείνου, τοῦ σχίσματος.
Ὅπως, παντὸς οἰουδήποτε πολέμου ἀνθρώπων γιγνομένου, πᾶν
ὅ,τι ἐξ αὐτοῦ πηγάζει δὲν εἶναι αἷτια αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποτελέ-
σματα, ἅπερ δύνανται γὰ γίγνωνται καὶ ἀφορμαὶ ἄλλων τε καὶ
μαχῶν, συμπλοκῶν, ἐνεδρῶν, σφαγῶν, αἰχμαλωσιῶν καὶ ἄλλων
μυρίων πραγμάτων. Ὅπως τὰ τοῦ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως πο-
λέμου παντοῖα φαινόμενα, οἷον βρονταί, ἀστραπαὶ, καταιγίδες,

ἄνεμοι, τρικυμῖαι, σεισμοί, καταποντισμοί, ἐκρήξεις ἠφαιστείων
 δὲν εἶναι αἷτια, ἀλλὰ φανερά αἰτιατὰ ἀφανῶν αἰτίων. Ὅπως
 ἐν τῷ ἠθικῷ πολέμῳ αἱ φαινόμεναι ἀρεταὶ ἢ κακίαι εἶναι ἐκδη-
 λώσεις τῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πολεμούντων ἐνυπαρχόντων αι-
 τίων καὶ ἐκ μὲν ἀγαθῶν αἰτίων ἐκπηγάζουσιν ἔργα ἀγαθὰ, ἐκ
 δὲ πονηρῶν πονηρά, οὕτω καὶ ἐν τῷ πολέμῳ τῶν δύο ἐκκλη-
 σιῶν, ρωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς. Πάνθ' ὅσα πονηρὰ ὑπὸ τῶν Ρω-
 μαίων πρὸ Χριστοῦ καὶ μετ' αὐτὸν ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας
 ἐναντίον τῆς ἑλληνικῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους μέχρι τῆς σή-
 μερον διεπράχθησαν, καταδεικνύουσι τὰ φῶλα αἷτια, ἐξ ὧν
 τὰ πονηρὰ ἔργα ἐξεπήγασαν. Συγχρόνως δὲ πάνθ' ὅσα ἐγένοντο
 κατὰ τὸν διηγεκῆ τοῦτον πόλεμον, δὲν εἶναι αἷτια, ἀλλ' αἷτιατὰ καὶ
 ἀφορμαὶ τῆς ἐξακολουθήσεως αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ ἐκουσίως παριδόν-
 τες ἢ ἀγνόησαντες πάντες οἱ μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ σχίσματος
 τῶν δύο ἐκκλησιῶν γράψαντες πολλὰ μὲν ἐκήρυξαν περὶ τῶν αι-
 τίων καὶ ἀφορμῶν τοῦ ὀλεθρίου σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν,
 ρωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς, ἀλλὰ πλημμελεῖ. Καὶ ἄλλοι μὲν ἀνε-
 ζήτησαν τὰς αἰτίας ἐν ταῖς περὶ τὸ δόγμα τῆς χριστιανικῆς
 πίστεως διαφοραῖς, οἷα ἢ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος, ἢ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός καὶ εἴ τις ἑτέρα. Ἄλλοι
 δὲ ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐκκλησίας, ἐν τῇ τελέσει τινῶν μυστη-
 ρίων. Ἐνιοὶ δὲ ἐν ταῖς συζητήσεσι τούτων ἢ ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν
 ἑκατέρως τῶν ἐκκλησιῶν, οἵτινες δῆθεν συνετέλεσαν εἰς τὴν ἔκρη-
 ξιν ἢ ὑπέκκασιν τοῦ σχίσματος. Ἐκ τούτου δὲ πλανώμενοι οἱ
 μὲν τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας νομίζουσιν αἷτιον ἢ τροφέα ἢ ὑπεκ-
 καύστην τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐπιστή-
 μων ἀνδρῶν, πολιτικῶν τε καὶ ἐκκλησιαστικῶν, οἷον τῶν αὐτο-
 κρατόρων ἄλλους τε καὶ τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Ἄνα-
 στάσιον τὸν ἐπικαλούμενον δίκωρον καὶ Βασίλειον τὸν Μακεδόνα
 καὶ κατ' ἐξοχὴν τοὺς πατριάρχας Ἀκάκιον, Μακεδόνιον καὶ πρὸ
 πάντων τὸν μέγαν Φώτιον καὶ τὸν Μιχαὴλ Κηρουλάριον καὶ ἄλ-

λους. Οἱ δὲ τῆς ἐλληνικῆς τὸν Ὀστρογόθον βασιλέα Θεοδώριχον, τοὺς πάπας: Λέοντα τὸν Α', Σιμπλίκιον, Φήλικα τὸν Β', Ὀρμίσδαν, Ἰωάννην, Ἀδριανὸν τὸν Γ', Νικόλαον τὸν Α', Στέφανον τὸν Ϛ', Φόρμωσον, Ἰννοκέντιον τὸν Ϛ' καὶ ἄλλους προγενεστέρους καὶ μεταγενεστέρους. Ὅπως δὲ οἱ μὲν τούτους, οἱ δὲ ἐκείνους ἐνόμιζον αἰτίους, οὕτω καὶ ἐκκτέρα τῶν δύο ἐκκλησιῶν τὴν ἐτέραν ἐθεώρει καὶ θεωρεῖ ὡς αἰτίαν καὶ ὑπεκκλύστριαν αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν μὲν πλανῶνται ἢ ἐκουσίως ψεύδωνται οἱ ὡς αἴτιον ἢ αἰτίους τοῦ σχίσματος τούτου ἢ ἐκεῖνον φανταζόμενοι, φανερόν ὅμως ὅτι ἐν ἐκατέρᾳ τῶν ἐσχισμένων ἐκκλησιῶν ὑπῆρξαν ἐκ προαγωγῆς, ἐκ περιστάσεως, φίλοι καὶ ἐχθροὶ ἐκατέρας αὐτῶν καὶ ἀμφοτέρων. ἦτοι ἀλλοπρόσκαλοι ἄνθρωποι, οἵτινες μᾶλλον ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ: «ζεῖ χύτρα, ζεῖ φίλια» ἢ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις συνετάσσοντο ὅτε μὲν ταύτη, ὅτε δ' ἐκείνη τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι κατάπτυστοι ἄνθρωποι οὐδενὸς λόγου ἄξιοι, πολλῶ δ' ἤττον αἰτίοι τοῦ σχίσματος· διότι οὗτοι δρῶσιν ὡσπερ ὑποκριταὶ ἐν τραγωδίᾳ διδασκομένη, οὐχὶ δὲ ὡς ποιηταὶ αὐτῆς. Ἡκιστα δὲ ἀληθεύουσι καὶ ἐκεῖνοι μάλιστα τῶν Λατίνων ἢ λατινιζόντων, οἵτινες ἐκήρυξαν ἢ δισχυρίσαντο περὶ διηνεκοῦς διήθεν ὁμοφωνίας τῆς τε ῥωμαικῆς καὶ ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, οἷος ὁ Λέων Ἀλλάτιος. Οὗτος λόγιος μὲν, ἀλλ' ὡς τις γνωσιμάχος ἐξέδωκε τὸ: «Περὶ διηνεκοῦς ὁμοφωνίας τῆς τε δυτικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας» (*De ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua consensione*) σύγγραμμα, ἐν ᾧ ἀμφιλαφῆς πολυμάθεια ἀντιμάχεται πρὸς τὰς ἱστορικὰς ἀληθείας.

§ 17. Φιλार्χία καὶ φιλοκτημοσύνη τῶν Περσῶν αἴτια τῶν μινδικῶν πολέμων.—Διαφορὰ χαρακτῆρος, ἀκμὴ Ἀθηναίων καὶ φόβος Λακεδαιμονίων αἴτια τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.—Διαφορὰ χαρακτῆρος Ῥωμαίων καὶ Ἑλ-

λίων καὶ φιλαρχία τῶν παπῶν αἷτια τοῦ σχίσματος. — Ὅπως αἰτία τῶν μηδικῶν πολέμων δὲν ἦσαν προσωπικὰ αἷτια οὔτε ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ Δαρείου ὑφ' Ἑλλήνων κατὰ τὴν πρὸς τοὺς Σκύθας ἐκστρατείαν οὔτε ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἴώνων οὔτε ἡ δραπέτευσις τοῦ ἱατροῦ τοῦ Δαρείου Δημοκίδου οὔτε ἄλλο τι, ἀλλ' ἡ φιλαρχία καὶ φιλοκτημοσύνη τῶν τυράννων τῆς Περσίας βασιλέων καὶ μάλιστα τοῦ Δαρείου ἐπιθυμοῦντος νὰ ἴδῃ τὸ περσικὸν κράτος ὡς τὸ μόνον ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν περσίδα γῆν «τῷ Διὸς αἰθέρι ὁμορέουσαν». Ὅπως δὲν ἦσαν αἷτια τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου οὔτε τὸ κυλώνειον ἄγος οὔτε ἡ πολιορκία τῆς Ποτιδαίας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οὔτε τὸ κατὰ Μεγαρέων ψήφισμα οὔτε ἡ ἀφαίρεισις τῆς αὐτονομίας τῶν Αἰγινητῶν οὔτε ἡ ἀρπαγὴ Μεγαρίτιδος ὑπ' Ἀθηναίων καὶ δύο Ἀθίδων φίλων καὶ συνοίκων τῆς περιουμένου τοῦ Περικλέους Ἀσπασίας ὑπὸ Μεγαρέων οὔτε ἄλλο τι, ἀλλ' ἡ διαφορὰ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ δωρικοῦ, σπαρτιατικοῦ, καὶ ἰωνικοῦ, ἀθηναϊκοῦ φύλου, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀκμὴ τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν φόβος τῶν Λακεδαιμονίων, ὡς τοῦτο σαφῶς καὶ σοφῶς ἐκφράζει ὁ μέγας ἱστορικός Θουκυδίδης γράφων: «Τὴν μὲν γὰρ ἀληθεστάτην πρόφασιν [αἰτίαν], ἀφανεστάτην δὲ λόγῳ τοὺς Ἀθηναίους ἡγοῦμαι μεγάλους γιγνομένους καὶ φόβον παρέχοντας τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀναγκάσαι ἐς τὸ πολεμεῖν». Ὅπως λοιπὸν αἷτια τῶν δύο μεγάλων ὀλεθρίων πολέμων, τοῦ περσικοῦ καὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ, δὲν ἦσαν πρόσωπα καὶ μερικαὶ τινες πράξεις, ἀλλὰ βαθύτατα ἄλλα αἰσθήματα καὶ σέμματα, ὡς εἴρηται, ἀφανέστατα μὲν λόγῳ, ἔργῳ δὲ ἐνυπάρχοντα ταῖς ψυχαῖς Περσῶν τε καὶ Ἑλλήνων, Πελοποννησίων τε καὶ Ἀθηναίων, οὕτω καὶ τὰ εἰρημμένα ὑπὸ πολλῶν φερόμενα ὡς αἷτια τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ῥωμαϊκῆς τε καὶ ἑλληνικῆς, δύνανται τὰ μάλιστα μὲν ὡς ἀφορμαί, ὡς προφάσεις (οὐχὶ κατὰ τὴν παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ ἔννοιαν τῆς λέξεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν παρ' ἄλλοις τῶν συγγρα-

φρέων), ἤκιστα δὲ ὡς προφάσεις (κατὰ Θουκυδίδην), ἦτοι αἰτίαι, νὰ θεωρηθῶσιν. Καὶ αἱ μὲν κύρια αἰτίαι τοῦ σχίσματος ἦσαν δύο, ὡς εἴρηται, αἱ λόγῳ ἀφανέσταται αὗται: ἡ διαφορὰ τοῦ χαρακτῆρος Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων καὶ ἡ φιλαρχία τῶν πατρῶν· αἱ δὲ ὑπὸ τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ σχίσματος γραψάντων ὡς κύρια αἰτίαι πλημμελῶς νομισθεῖσαι ἦσαν ἀπλῶς αἱ εἰς τὸ φανερόν ἐκάστοτε ἀφορμαί. Καὶ ἡ ἐτέρα μὲν τῶν αἰτιῶν, ἡ διαφορὰ τοῦ τῶν δύο ἐθνῶν χαρακτῆρος, ἐκτίθεται διὰ βραχέων εὐθύς ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας ταύτης, ἡ δὲ ἐτέρα, ἡ φιλαρχία τοῦ πάπα, τὸ κοινῶς πρωτεῖον λεγόμενον, καὶ αἱ ἀφορμαὶ διήκουσι δι' ὅλης αὐτῆς. Οὕτω δὲ ὁ ἀπρόβλητος καὶ νηφάλιος ἀναγνώστης ἔχει ἰδεῖν πανταχοῦ κατὰ τὴν μακράκινα τοῦ σχίσματος ἀνάπτυξιν ὡς πρωτίστην αἰτίαν καὶ διηνεκῆ ἀφετηρίαν τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα, ὅστις ὡς αἰώνιος ἀφῆτης βέβη κατὰ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας.

§ 18. Ἀμεταβλήτων τῶν αἰτιῶν τοῦ σχίσματος, ἄληκτον αὐτὸ ἔσαι καὶ ἀδύνατον ἡ ἔνωσις τῶν δύο ἐκκλησιῶν.— Ἀήττητος ὁ ἐλληνισμός.— Ἀναντιλέκτως δὲ κατὰ τὸν μήκιστον τοῦτον πόλεμον Ῥωμαίων τε καὶ Ἑλλήνων ἐν ἑκατέρῃ τῶν ἐκκλησιῶν ὑπῆρχον ἄνδρες ἀγαθοὶ βουλόμενοι νὰ λήξῃ ἡ ἔρις καὶ ἐπανέλθῃ ἡ εἰρήνη ἐν τῇ κλυδωνιζομένῃ αἰὲ ἐκκλησίᾳ. Ἄλλ' οὐδεὶς οὐδὲν οὔτε κατώρθωσεν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου οὔτε ἠνώρθωσέ τι τῶν κακῶς ἐκ τῶν μαχῶν κειμένων. Καὶ τοῦτο· διότι αἱ δύο κύρια αἰτίαι οὐδόλως μετεβλήθησαν. Ἐφ' ὅσον ὁ μὲν Ῥωμαῖος πρὸ Χριστοῦ ἠγωνίζετο ὑπὲρ ὑποτάξεως τῶν Ἑλλήνων, ὁ δ' Ἕλλην ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἐλευθερίας, ὁ πόλεμος οὐδέποτε ἐπαύετο μακινόμενος. Ὁ δὲ τῶν ἐθνῶν πόλεμος δὲν εἶναι μόνον ὁ ὀρατὸς σωματικὸς τῶν ἀγχεμάχων καὶ ἐκηθόλων μαχῶν τε καὶ ὕπλων, ξιφῶν τε καὶ λογχῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀόρατος ψυχικὸς τῆς διανοίας καὶ τῶν αἰσθημάτων ὁ

οὐχ ἤττον ἐκείνου μεταβάλλον τὸν βίον τῶν διαμαχομένων. Μὴ δὲ μεταβαλλομένων ἢ ἐκλείπόντων τῶν αἰτίων, οὐδὲ τὰ αἰτιατὰ μεταβάλλονται, ἥμιστα δὲ ἐκλείπουσι. Τούτων δὲ ὑφισταμένων, ὁ πόλεμος διαρκεῖ, ἕως ἄν ὁ ἕτερος τῶν διαμαχομένων ἠττηθῇ. Ἐπαύσατο δὲ ὁ πόλεμος Ῥωμαίων τε καὶ Ἑλλήνων, ὅτε ἠττήθησαν οἱ Ἕλληνες τῇ ὑπεροπλίᾳ ἐκείνων, καθάπερ καὶ ἐκεῖνοι ἠττήθησαν τῇ ὑπεροπλίᾳ τῶν βορείων λαῶν, ἠττηθέντες πρότερον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῇ ὑπεροπλίᾳ, οὕτως εἶπεῖν, τῆς διανοίας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει.

Καὶ πρότερον δὲ ἐπαύσατο ὁ τρωϊκὸς πόλεμος, ἠττηθέντων τῶν Τρώων, πεσόντων καὶ τῶν δύο ἀντιπάλων ἡρώων, Ἐκτορός τε καὶ Ἀχιλλέως. Ομοίως δὲ καὶ ὁ πρῶτος μέγιστος πρὸς Ἕλληνας περσικὸς ἔληξεν, ἠττηθέντων τῶν φιλοτυράννων ὑπὸ τῶν φιλελευθέρων Ἑλλήνων. Καὶ ὁ δεῦτερος δὲ ὡσαύτως ἔληξε, καταλυθείσης ἐσαεὶ τῆς τυραννίας τῶν Περσῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν οἱ πόλεμοι, καίπερ μεγάλοι, οὐδαμῶς δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὸν μέγιστον πάντων πόλεμον τῶν χριστιανῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς χριστιανούς Ἕλληνας. Διότι ἐκεῖνοι μὲν ἔληξαν μετ' ὀλίγας ἢ πολλὰς μάχας ἐρειδομένας ἐπὶ τῆς σωματικῆς ὑπεροπλίας, οὗτος δὲ ὑφίσταται καὶ μετὰ πάροδον τύσων αἰῶνων ὡς λαμβάνων τὰς δυνάμεις καὶ ἀρῶμενος τὴν ἰσχὺν ἐκ τοῦ διαφόρου χαρακτῆρος, ἐκ τῆς ἀλήκειου ἔχθρας καὶ ἐκ τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, αἵτινες καὶ μετὰ τὴν σωματικὴν βίαν οὐχ ἤττον ἀκμαίωται ἐγείρονται. Οὐδ' εἶναι δυνατόν ποτε ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς διανοίας καὶ τῆς πίστεως νὰ ἠττηθῇ ὁ ἐλληνισμὸς, διότι, ὅπως τὸ κράτος τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καίπερ αὐτῶν ἐν πολέμοις τῆς ὕλης ἠττηθέντων, διατελεῖ ὄν ἀήττητον, οὕτω καὶ τὸ θρησκευτικὸν κράτος τοῦ ἐλληνισμοῦ ἐν γένει ἀήττητον ὄν διατελεῖ, διότι, ὅπως ἐκεῖνο ἠρείδετο ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας, ἥτις θεῖαν ἔχει καταγα-

γῆν ὡς πηγάζουσα ἐκ τοῦ καθαρῦ λόγου, οὕτω καὶ τοῦτο ἐδρά-
 ζεται οὐχὶ ἐπὶ τῆς φθαρτῆς ἀνθρωπίνης ἐξουσίας, ἀλλ' ἐπὶ τῆς
 ἱερᾶς ἀληθείας, ἥτις τὸν θρόνον τοῦ κυριάρχου τοῦ χριστιανι-
 σμοῦ ἔχει οὐχὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς οἱ χριστιανοὶ Ρωμαῖοι ἐν τῇ
 ἀμαρτωλῇ Ρώμῃ, ἀλλ' ἐν τῷ καθαρῷ πάσης ἀμαρτίας οὐρανῷ,
 ἐξ οὗ ὁ θεὸς κατῆλθεν οὐχὶ ὅπως ἰδρῦση κράτος ἐπὶ τῆς ἀμαρ-
 τωλῆς γῆς, ἀλλ' ὅπως, ταύτης ἐξαγκισθείσης καὶ καθαρθείσης,
 τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ καταστήσῃ
 αὐτοὺς πιστοὺς ὑπηκόους τοῦ ἐνὸς ἐν τῷ οὐρανῷ θεοῦ καὶ οὐχὶ
 δούλους τοῦ ἐπὶ τῆς ἀμαρτωλῆς γῆς ἀμαρτωλοῦ πάπα. Ἐπειδὴ
 δὲ ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς Ἕλληνα στρέφει πάντοτε τὰ ὄμματα πρὸς
 τὸν οὐρανόν, ὁ δὲ πάπας τυραννικῶς προσκαλεῖ αὐτὸν νὰ στρέφῃ
 πρὸς τὴν Ρώμην, φανότατον ὅτι ἑλληνισμὸς καὶ παπισμὸς εἶναι
 δύο ἀντίθετοι δυνάμεις, αἵτινες ὡς οἱ δύο ἀντίθετοι πόλοι οὐ-
 δέποτε δύνανται νὰ συμβαδίσωσιν. Ἐνωσις ἄρα τῶν δύο ἐκκλη-
 σιῶν οὔτε ἐγένετο οὐδὲ γενήσεται ποτε. Ἐπειδὴ δὲ προσέτι ὁ μὲν
 Ἕλληνα χριστιανὸς ἕνα καὶ μόνον κύριον ἔχει, τὸν ἐν οὐρανοῖς θεόν,
 οὐδέποτε δὲ ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, φανότατον ἐπίσης ὅτι τὸ
 θεῖον χριστιανικὸν κράτος τοῦ ἑλληνισμοῦ οὐδέποτε ἠττηθήσε-
 ται ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου κράτους τοῦ παπισμοῦ.

Οὔτε ἄρα ἔνωσις τῶν δύο ἐκκλησιῶν οὔτε ἦτα τοῦ χριστιανι-
 κοῦ ἑλληνισμοῦ δύναται νὰ ἐπέλθῃ· ἐπιτὸς ἐὰν ἐκλίπῃ ἡ αἰτία τοῦ
 σχίσματος, ἦτοι τὸ προειπὸν τοῦ πάπα, ὅπερ δυνατόν, ἅτε ἄθε-
 σμον, ξένον τοῦ θείου χριστιανισμοῦ καὶ ἑωσφορικόν· ἢ ἐὰν κα-
 ταπέσῃ σύμπαν τὸ θεῖον τοῦ χριστιανισμοῦ οἰκοδόμημα, ὅπερ καὶ
 νὰ νοηθῇ ἀσεβές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

§ 19. ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΚΑΙ ΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΝ ΤΟΙΣ εἰρημένοις κατάδηλον ἐγένετο ὅτι σὺν ἄλλοις τὸ ξένον τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος τυραννικὸν πρωτεῖον τοῦ πάπα εἶναι ἢ οἷτίνα τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἣν ἔτι μᾶλλον ἐπέρρωσαν αἱ καινοτομίαι τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Ἄλλὰ περὶ τε τούτου καὶ περὶ ἐκείνων σπουδαίων τε καὶ μὴ, — ἦτοι περὶ ἀζύμων, προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ἀναμαρτήτου τοῦ πάπα, βαπτίσματος, γάμου τῶν ἱερέων, γενεῶν, ἀλύτου γάμου, γυναικῶν εἰς τὸ θνυσιαστήριον, ἀγαμάτων ἢ εἰκόνων, ζέου, ἰωβιλαίου καὶ καλενδαρίου, καταστάσεως τῶν ψυχῶν, λειτουργίας ἐν τεσσαρακοσιῇ, μεταβολῆς τῶν ἁγίων δώρων, μεταλήψεως, μυστηρίων, νηστείας ἐν σάββασι, νέων ἁγίων, καθαρτηρίου πυρὸς (purgatorium), ἁγίου Πνεύματος, πνικτῶν, χρίσματος καὶ ψαλτικῶν εὐνούχων, — ἔσται μακρὸς εἰδικὸς λόγος κεχωρισμένως ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τῆς πραγματείας ταύτης. Ἐπειδὴ ὅμως, ὡς εἴρηται, ὁ ἀγὼν περὶ πρωτείου τοῦ πάπα διήκει καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα μέχρι τῆς σήμερον, ἀνάγκη νὰ προεκτεθῶσι διὰ βραχέων τὰ κατ' αὐτό, ὅπως πᾶς τις γινώσκῃ ὡς ἐν προοιμίῳ τὴν

πέτραν σκανδάλου, ἥ πάντοτε προσέκρουεν ἡ εἰρήνη τῆς ἐκκλησίας καὶ ὁ χριστιανικὸς αὐτῆς βίος ἐν γένει. Ὁ γινώσκων τὸν σκόπελον τοῦτον τοῦ χριστιανισμοῦ ἄριστα δύναται νὰ διακρίνη ὅτι πλειστάκις προσήραξεν αὐτῷ ἡ ναῦς τῆς ἐκκλησίας καὶ διεσχίσθη εἰς δύο καὶ τέλος εἰς πολλὰ τμήματα. Διότι καὶ τυφλῶ δῆλον ὅτι τὸ ἄθεσμον πρωτεῖον τοῦ πάπα ἐγένετο αἰτία τῆς διαίρεσεως τῆς ἐκκλησίας οὐ μόνον εἰς Ἀνατολικήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Διαμαρτυρομένην κτλ. Ὁ εἰδὼς τὰ πανουργεύματα τῆς φιλαρχίας κάλλιστα διέβλεπεν ὅτι ὑπὸ τοὺς χριστιανικούς, εἰρηνικούς, εὐσεβεῖς, παρηγόρους καὶ φιλοὺς λόγους καὶ τρόπους πλειστών ὕσων παπῶν ὑπεκρύπτετο αὕτη ὡς ἡ λελοχημένη, κεκρυμμένη, ὑπὸ τὰ μαλακὰ θαλερὰ εὐχροα τοῦ ἀγροῦ εὖσομα ἄνθη ἔχιθνα, ἣτις δάκνει τὸν τερπόμενον ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ ἀνθρώπου ἢ τὸν ἀνυπόπτως προσπελάζοντα αὐτῇ. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἡ μὲν τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα παθοῦσα δῆγματα ἐλληνικὴ ἐκκλησία ἀπετάξατο ἐσκαί ἐπὶ τοῦ μεγάλου Φωτίου τῷ ὄφει τούτῳ τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅπως μὴ τελέως δηλητηριασθῇ, ἡ δὲ Διαμαρτυρομένη μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ παθήματα ἐπὶ Λουθήρου ἀπεσπάρθη διαμαρτυρηθεῖσα κατὰ τῆς παπικῆς καπηλείας τῶν ἱερωτέρων τῆς ἀγίας χριστιανικῆς θρησκείας θεσμῶν. Τὰ δύο ταῦτα διαρκῆ μεγάλα σχίσματα κατὰδῆλον ποιούσιν ἔνθεν μὲν ὅτι τὰ πρότερον μικρὰ πρόσκαιρα καὶ παροδικὰ σχίσματα καὶ μάλιστα τὸ ἐπὶ τοῦ βέκτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀκακίου (471—491) γεγονός καὶ ἐπὶ τριάκοντα ἐξ ἔτη διαρκέσαν ὀρθῶς ἐγένοντο· ἔνθεν δὲ ὅτι ἡ φιλαρχία τῶν παπῶν οὐδέποτε ἔλωφα, ἤλαττοῦτο, τούναντίον δὲ μάλιστα διηνεχῶς ἐμαίνετο παρεκτρεπομένη εἰς ἔργα ἀντάξια τῶν θηριῶδων θεῶν τῆς Ρώμης αὐτοκρατόρων τῶν μηδὲν ἱερόν τε καὶ ὅσιον, δίκαιόν τε καὶ τίμιον ἔχόντων.

§ 20. Ἀρχὴ τοῦ πρωτείου κατὰ τὴν ἱστορίαν.—Ἐν τοῖς

εἰρημένους κατὰδὴλον ἐγένετο ὅτι τὰ αἷτια τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν εἶναι αὐτὰ ταῦτα τὰ τοῦ σχίσματος τῶν δύο λαῶν, Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων· ὅτι ταῦτα ἀνάγονται εἰς χρόνους πολλῶ παλαιτέρους τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς μυθιστορικούς, ὅτε τὰ δύο ἔθνη ἦλθον εἰς σχέσεις· ὅτι οἱ πάπαι τῆς Ῥώμης ἀπέβλεπον ἀνέκαθεν εἰς τοὺς πρὸ Χριστοῦ μεγίστους ἀρχιερεῖς· ὅτι οὗτοι κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ στερηθέντες πάσης ἀρχῆς καὶ ἰσχύος ὑπὸ τῶν ἀμφοτέρων τῶν ἀρχῶν, θρησκευτικῆς τε καὶ πολιτικῆς, ἐν ἑαυτοῖς ἐνωσάντων αὐτοκρατόρων ἐγένοντο ταπεινοὶ καὶ ἄσημοι καὶ ὅτι τότε μόλις ἤρξαντο νὰ ἐπιφαίνωνται, ὅτε ἡ ἐν Ῥώμῃ ἐθνικὴ αὐτοκρατορία κατελύθη. Τότε δὲ ἤρξατο νὰ διαπλάσσηται καὶ τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα. Ἀλλὰ τοῦ καὶ πῶς ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ τοῦτο; Ἐπὶ τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως τῆς παλαιᾶς θρησκείας; Ἄλλ' ἀδύνατον, ὡς εἴρηται· διότι ἐκεῖνος ἦν εἰδολολάτρης. Ἐπενόηθη λοιπὸν τὸ πρωτεῖον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὡς ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης. Οὕτω δ' ἐπέπρωτο ἐπὶ τοῦ ἀθῶου μαθητοῦ τοῦ Χριστοῦ νὰ ἐπισωρευθῶσι σύμπασαι αἱ πονηραὶ πράξεις αἱ συμπαρομαρτοῦσαι τῷ βίῳ ἀνθρώπων οἰστρηλατουμένων ὑπὸ τῆς μανιώδους φιλαρχίας καὶ ὡς ὑπὸ Ἐρινύων ὑπὸ πάντων τῶν ἀγριωτάτων παθῶν, δι' ὧν καταρρυπαίνεται τὸ θεῖον τῆς ψυχῆς κάλλος, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ διὰ μακρῶν ἀναπτυχθήσεται. Ἐπὶ τῇ ψευδιστάτῃ δὲ ταύτῃ τῇ ἐκ φιλαρχίας ἐπινοηθείσῃ ὑποθέσει στηρίζουσιν οἱ πάπαι τὸ αὐτῶν πρωτεῖον. Ὅπως δὲ μηδεὶς ὑπολάβῃ ὅτι καὶ κατ' ἐλάχιστον τροποποιούμεν τὰς ὑπὲρ τοῦ δῆθεν πρωτείου τοῦ πάπα σκέψεις καὶ τὰς δῆθεν ἀποδείξεις τῶν παπιστῶν, ἐκτιθέμεθα ταύτας ἀκεραίας κατὰ τοὺς ὑπερμάχους τοῦ πρωτείου καὶ δὴ καὶ κατὰ τὸν νεώτερον θερμότερον παπιστὴν Γροίνιον, οἵτινες, ὅπως συνήθως οἱ παπισταί, μετὰ μείζονος ἐνθουσιασμοῦ ἢ ἀληθείας διαφημίζουσι τὰ κατ' αὐτὸ καὶ τοὺς ἰδιοποιουμένους αὐτὸ πάπας, ὧν πολλοὶ ὡς διαβεβοημένοι ἐπὶ

παναισχίσταις πράξεσιν ἀτιμαζούσας τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν εἶναι μᾶλλον ἄξιοι νὰ καταταρατωθῶσι καὶ καταστῶσιν αἰωνίως χθόνιοι ὡς οἱ Κύκλωπες ἢ νὰ μνημονεύωνται ὡς ἀρχηγέται τοῦ ἀγνοῦ χριστιανισμοῦ, ὃν ἀσεβῶς κατεσπίλωσαν καὶ κατήσχυναν.

§ 21. Ἄρχῃ τοῦ πρωτείου κατὰ τοὺς Ῥωμαίους.—Κατ' αὐτοὺς τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα ἄρχεται ἀμέσως ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. Ἰστέον δὲ ὅτι ἀποστολικούς χρόνους οἱ μὲν ὀνομάζουσι τοὺς μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου ἐν Ἐφέσῳ (101 μ. Χ.), οἱ δὲ τοὺς μέχρι τῶν μέσων τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν τιθεῖσι τὸ τέλος τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἐπὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωάννου τοῦ συμπίπτοντος μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ πάπα Κλήμεντος (91—101), οὗτοι δὲ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου τῶν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων διδασθέντων ἀνδρῶν.

Τὴν πρώτην διαίρεσιν ἀποδέχονται μᾶλλον οἱ Ῥωμαῖοι δυσχυρίζομενοι ὅτι οἱ τρεῖς μετὰ τὸν ἀπόστολον Πέτρον πάπαι: Λίνος, Κλήτος ἢ Ἀνάκλητος καὶ Κλήμης εἶναι οἱ ἄμεσοι τοῦ Πέτρου διάδοχοι, οἱ ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἐκλεγέντες πάπαι τῆς Ῥωμαϊκῆς ἑδρας!

§ 22. Ὁ Χριστὸς ἀνέθηκε δῆθεν τῷ Πέτρῳ καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ πάπαις τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκκλησίας.—Τὸ πολίτευμα αὐτῆς. — Κατὰ τοὺς Ῥωμαίους ὁ σκοπὸς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦν, ἵνα, ὅπως ἡ ἐκκλησία δογματικῶς ιδρῦθη ὑπ' αὐτοῦ, οὕτω καὶ διοικητικῶς ἐρείδῃται ἐπὶ μιᾶς βάσεως, ἐξ ἧς ἔμελλε νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. Διότι ὁ Χριστὸς θείας τὰ γενικὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τὰ γένη, οὕτως εἶπεῖν, κατέλιπε τὰ καθ' ἕκαστα, τὰ εἶδη, τοῖς ἀποστόλοις καὶ δὴ καὶ πρὸ πάντων τῷ κορυφαίῳ αὐτῶν, τῷ Πέτρῳ· οὗτος δὲ πάλιν τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, τοῖς πάπαις.

Οὕτω δέ, ὅπως ὁ Χριστὸς θεία τὰ κύρια θεμέλια ἔδωκε τῷ Πέτρῳ τὴν ἐξουσίαν τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τοῦ οἰκοδομήματος καὶ τὴν ἐν γένει ὀργάνωσιν αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ Πέτρος ἔδωκε τοῖς πάπαις τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ συμπλήρωσιν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα διὰ τῆς ἀδιακόπου διαδοχῆς πάπα διαδεχομένου πάπαν. Ὅπως δὲ μὴ προσπταῖσαν χωλεύση τὸ θεῖον ἔργον τῶν διαδόχων τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, συμπαρίσταιται αὐτοῖς πάντοτε ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας!

Κατὰ ταῦτα ἄρα τὸ πολίτευμα τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας εἶναι μοναρχικὸν μὲν, καθ' ὅσον ἐρείδεται ἐπὶ ἐνὸς ὡς κεφαλῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ διατελεῖ πάντοτε ὃν τὸ αὐτὸ διὰ τῆς ἀδιατημέτου διαδοχῆς τῶν παπῶν ἀφ' ἐνὸς εἰς ἕνα ἐπ' ἄπειρον· ἀριστοκρατικὸν δέ, καθ' ὅσον, ὅπως ὁ Πέτρος ὡς ὁ ἄριστος τῶν ἀποστόλων, οὕτως ἀριστινὴν ἀπὸ τοῦ Πέτρου καὶ δι' αὐτοῦ ἐκλέγονται οἱ διάδοχοι αὐτοῦ πάπαι, ὡς οἱ ἄριστοι τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου!

§ 23. Ὁ πάπας ὑπάτος δῆθεν ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας μετὰ τὸν Χριστόν.—Ὁ τύπος δ' οὗτος τοῦ πολιτεύματος παρμένει ἀκέραιος καθ' ἅπασαν τὴν ἱεραρχίαν τῆς ἐκκλησίας. Διότι ἀρχόμενός τις ἐκ τῶν κατωτάτων ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν καὶ διερχόμενος ἅπαντας τοὺς ἱερατικούς βαθμοὺς ἀνέρχεται ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης βαθμίδος, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κλιμακῆς, ἐφ' ἧς ἵσταται ὁ πάπας Ρώμης εἷς καὶ μόνος ὑφ' ἕνα τὸν Χριστόν. Ὅπως ὁ Πέτρος ἀπείρως ἀπέχων ἵσταται ὑπὸ τὸν Χριστόν, οὕτως οἱ ἀπόστολοι σχετικῶς ὑπὸ τὸν Πέτρον. Οἷα ἄρα ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν ἀποστόλων καὶ τοῦ Πέτρου, τοιαύτη μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῦ πάπα. Τὸ πρωτεῖον ἄρα ὁ Χριστὸς ἴδρυσεν συγχρόνως μετὰ τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος· διότι μεταξὺ τῶν ἀποστόλων διέκρινε τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου, ἅτε δὴ προκρίνας αὐτὸν πάντων τῶν ἄλλων ἀποστόλων.

§ 24. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Πέτρου ἐν τοῖς ἀποστόλοις ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ἀγίας Γραφῆς, ὡς ἐρμηνεύουσι σοφοὶ ἄνδρες καὶ οἱ πατέρες δῆθεν τῆς ἐκκλησίας. — Τὸ ὑπέροχον τοῦ Πέτρου ἀξίωμα ἐν τοῖς ἀποστόλοις στηρίζεται ἐπὶ τῶν εὐαγγελιστῶν : τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Ἰωάννου καὶ ἐπὶ ἄλλων τινῶν χωρίων τῆς καινῆς Διαθήκης. Τὰ χωρία ταῦτα εἶναι τόσον σαφῆ καὶ καθαρὰ, ὥστε ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Πέτρου οὐδαμῶς δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ. Καὶ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν μὴ ἐκκλησιαστικῶν αἱ ἐρμηνεῖαι εἶναι σύμφωνοι ὑπὲρ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Πέτρου. Ἐν τοῖς οὕτως ἐρμηνεύουσι τὰ χωρία τῆς ἀγίας Γραφῆς ὑπὲρ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Πέτρου εἶναι ἄνδρες σοφοί, ἐν οἷς Βέζας, Γρότιος, Βασνάγιος, Θώλουκος, ὁ περιώνυμος ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος Νεάνδρος καὶ ἄλλοι πᾶμπλειστοι. Οὗτος σὺν ἄλλοις λέγει ὅτι «τῷ Πέτρῳ ἦν δεδομένον τὸ χάρισμα τοῦ ἡγεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας.» Καὶ οἱ πατέρες δὲ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας μέχρι τοῦ σχίσματος ἐπὶ Φωτίου εἶναι σύμφωνοι ! Ἐντεῦθεν ὅμως οἱ Ἑλλη- νες ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες ἀντιλέγουσι διὰ τὸ ἐκ τοῦ σχίσματος πάθος.

Καὶ ἐκ τῶν Ρωμαίων δὲ πατέρων τῆς ἐκκλησίας τινές, ἐν οἷς καὶ ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος, φαίνονται διχογνωμοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ φαινόμενον. Διότι, ὅπως ἂν ἐρμηνευθῶσι τὰ χωρία τῶν εὐαγγελιστῶν, πάντοτε ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὡς ὑπέροχος τῶν ἄλλων ἀποστόλων διακρίνεται, εἴαν τε ὁ Χριστὸς λέγῃ ὅτι ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Πέτρου ὡς πέτρας ἐρείδεται ἡ ἐκκλησία εἴαν τε ἐπὶ τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ ὡς πέτρου, πέτρας, πάλιν. Οὕτω δὲ καὶ αἱ δύο διάφοροι φαινόμεναι ἐρμηνεῖαι τοῦ Αὐγουστίνου εἰς τὸ αὐτὸ καταλήγουσιν. Καὶ ὁ Χρυσόστομος λέγει : «... Διὰ τούτου ὁ Χριστὸς ἀνίστησι τὸ Πέτρου φρόνημα καὶ ποιμένα ποιεῖ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης καὶ δοῦς αὐτῷ τὰς κλεῖς ἐγχεί- ρίζει ἀνθρώπων θνητῶ πάντων τῶν ἐν οὐρανῷ τὴν ἐξουσίαν...»

§ 25. Τὸ θεῖον χάρισμα τοῦ Πέτρου τοῦ ἡγεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας τριττόν. — Ἐκ τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πέτρον τὸ δοθὲν αὐτῷ χάρισμα τοῦ ἡγεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας εἶναι τριμερές: *Πρῶτον* ὁ Πέτρος εἶναι ὁ πέτρος, ἐφ' οὗ οἰκοδομηθήσεται ἡ ἐκκλησία στερεώτατα εἰς αἰῶνας αἰῶνων καὶ μενεῖ ἀθάνατος. *Δεύτερον* ὁ Χριστὸς αὐτῷ μόνῳ ἔδωκε τὰς κλεῖς τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθείσης θείας πύλεως, τῆς ἐκκλησίας, ὥστε αὐτὸς μόνος δύναται νὰ ἐπιτρέπη τὴν εἴσοδον ἢ ἀποκλείη αὐτῆς. *Τρίτον* ἀπόλυτον, ὑπέρτατον ποιμένα τῆς ἐαυτοῦ ποιμνης, τῶν Χριστιανῶν, ἀνεκήρυξεν ὁ Χριστὸς τὸν Πέτρον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι συναποτελοῦσι μέρος τῆς ποιμνης τοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐκκλησίας, φανερόν ἐστι καὶ αὐτῶν ὑπέρτατος ἡγεμὼν εἶναι ὁ Πέτρος. Διὸ ὀρθότατα λέγει καὶ ὁ Δοιλλίγγερος ὅτι ὁ Πέτρος ἦν ὁ ἀχώριστος τοῦ Χριστοῦ ὡς ἡ σκιά, ὁ μόνος ἐμπιστος καὶ ὁ μόνος μεσίτης μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἄλλων συναποστόλων. Ναὶ πάντες οἱ ἀπόστολοι ἔλαβον παρὰ Χριστοῦ τὴν ἐντολὴν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ βαπτίζειν, τοῦ διδάσκειν, τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, τοῦ συγχωρεῖν ἁμαρτίας ἢ τιμωρεῖν, τοῦ ἰδρύειν ἐκκλησίας, καθάπερ καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ μὴ καλεῖν ἑαυτοὺς καθηγητὰς μήτε βῆββι μήτε πατέρας· διότι εἶς ὁ καθηγητής, ὁ Χριστὸς, καὶ εἶς ὁ πατήρ, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἀλλά, ἐὰν διχογνωμία τις μεταξὺ τῶν ἀποστόλων ἢ ἀταξία ἢ ἀμφιβολία περὶ τινος πράγματος ἐπέλθῃ, οφείλουσι νὰ προσφύγῃσι πρὸς αὐτὸν ὡς τὴν ἀσάλευτον πέτραν, τὸν κοινὸν πάντων ἀρχιποιμένα, τὸν ἄγρυπνον τῆς ἐκκλησίας φύλακα καὶ πυλωρόν, ὑπὲρ οὗ χάριν τῶν ἄλλων ἀποστόλων προσηύξατο ὁ Χριστὸς.

§ 26. Ἡ προτίμησις τοῦ Πέτρου ἦν οὐχὶ ἐκ προσωπικῆς εὐνοίας ψιλῆ τιμητικῆ προσηγορία, ἀλλ' ἐξουσία τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐν τε τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῆ. — Ἡ τῷ Πέτρῳ δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ προτίμησις αὕτη ἦν οὐχὶ ἐκ προσω-

πικῆς εὐνοίας οὐδὲ ψιλῆ προσηγορία διὰ τὴν πολλάκις δειχθεῖσαν πρόθυμον πίστιν ἢ διὰ τὴν πρεσβυτέραν ἡλικίαν ἢ διὰ τὴν προτέραν κλήσιν εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἔργον. Εἰ τοῦτο ἦν, θὰ ἔπραττε τὸ αὐτὸ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐπιστηθίου μαθητοῦ Ἰωάννου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου Ἰακώβου ἢ τοῦ πρωτοκλήτου Ἀνδρέου ἢ τοῦλάχιστον θὰ περιελάμβανεν ἐν ταῖς πρὸς τὸν Πέτρον ἐπαγγελίαις καὶ αὐτούς. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων ἐγένετο. Ἐνθα δὲ προὔκειτο περὶ τιμητικῆς προτιμήσεως, ἐκεῖ ὄντως ὁ Χριστὸς μετὰ τοῦ Πέτρου περιέλαβε καὶ τοὺς εἰρημένους μαθητάς. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, παρὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαείρου, ὅτε «οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰμὴ Πέτρον, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου», καὶ παρὰ τὴν μεταμόρφωσιν ἐπὶ τοῦ Θαβώρ, ὅτε «παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ», καὶ κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν ἀδημονίαν, ὅτε «παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.» Οὐδὲ δύναται νὰ προσαρμολῆ ἡ ἀπλή κοινὴ ἄλλοις τῶν ἀποστόλων καὶ τῷ Πέτρῳ δειχθεῖσά πού ποτε τιμητικὴ ὑπεροχὴ πρὸς τὰς ἐντολάς, ἃς ὁ Χριστὸς μόνῳ τῷ Πέτρῳ ἔδωκε. Τοῦτο διακριτέον σαφῶς καὶ ἀσυγχύτως. Οὕτω στηριχθεὶς ὁ Πέτρος διὰ τῆς δεήσεως τοῦ Χριστοῦ ἐστήριξε καὶ αὐτὸς τοὺς συναποστόλους. Ὅτι δὲ ὁ Πέτρος ἔλαβε τὰς κλεῖς ἀπόδειξις ἐκ τῶνδε:

Πρῶτον, προκειμένου περὶ ἀντικαταστάσεως τοῦ Ἰούδα ἐν τῇ κενῇ θέσει, ἀνιστάς οὗτος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν προὔτεινεν αὐτοῖς νὰ ἐκλέξωσιν ἓνα ἐκ τῶν δύο ὑποψηφίων: τοῦ Ἰωσήφ τοῦ καλουμένου Βαρσαβᾶ, ὅστις ἐπεκλήθη Ἰουστος, καὶ τοῦ Ματθίου. Ἐξελέγη δὲ ὁ Ματθίας μετὰ κοινῆν τῶν ἀποστόλων προσευχὴν. *Δεύτερον* δέ, προκειμένου περὶ προσλήψεως τοῦ Παύλου ὡς ἀποστόλου!

§ 27. Τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου μετὰ τῶν τριττῶν εἰρη-
Γ. ΚΡΕΜΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

μένων χαρισμάτων εἶναι αἰώνιον.—Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ Ἰησοῦ ἦν προωρισμένον οὐχὶ χάριν μιᾶς γενεᾶς ἀνθρώπων, ἀλλὰ χάριν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ οὐχὶ εἰς ὠρισμένον χρόνον, ἀλλ' εἰς αἰῶνας αἰώνων, ἀνάγκη ἦν τὸ τῷ Πέτρῳ δοθὲν πρωτεῖον μετὰ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένων εἰρημένων ιεροῶν χαρισμάτων ὅπως μὴ παύσῃται ἕκαστῶ θανάτῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ διατελεῖ ὡς ἐσκαί. Διὰ τοῦτο ὁ Πέτρος μετέδωκε τοῦτο τῷ προσεστώτῳ ἐκείνης τῆς ἐκκλησίας, ὃν αὐτὸς οὗτος ἑαυτῷ διάδοχον κατέστησεν. Φανερόν δὲ ὅτι ἡ μὲν ἐκκλησία αὕτη ἦν ἡ ῥωμαϊκὴ, διάδοχος δὲ αὐτοῦ ὁ προϊστάμενος αὐτῆς ἐπίσκοπος, ἦτοι ὁ πάπας Ῥώμης. Μεμαρτυρημένον δὲ ὑπὸ πάντων τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ὅτι αὐτὸς ἵδρυσεν τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν· ὅτι προέστη ὡς ἐπίσκοπος αὐτῆς ἐπὶ πλέον ἢ 25 ἔτη, καθάπερ ὁ Ἰωάννης τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας καὶ οἱ δύο Ἰάκωβοι τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις· ὅτι οὐ μόνον αὐτὴν ὡς ἐπίσκοπος ἐδίδαξε τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ αἵτιος τῆς ὑπὸ τῶν πιστῶν ἀποστόλων καὶ συναποστόλων Ἰωάννου καὶ Μάρκου συγγραφῆς αὐτοῦ καὶ ὅτι τέλος ἐν Ῥώμῃ ὑπέστη τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον. Ὅπως ἄρα ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ἑαυτοῦ θανάτου κατέστησεν τὴν Ἱερουσαλήμ κέντρον τοῦ χριστιανισμοῦ, οὕτως ὁ Πέτρος διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀνέδειξε τὴν Ῥώμην κέντρον τοῦ ὄρατος πρωτείου τῶν χριστιανῶν. Ὅπως ὁ χριστιανισμὸς ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ ὡς ἐξ ἐστίας κεντρικῆς ὁσημέραι ἐξαπλοῦται εἰς ἕκασταν τὴν οἰκουμένην, οὕτω καὶ τὸ πρωτεῖον μεταφυτεύεται διὰ τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου. Ὅπως ἐκ Ῥώμης ἐξηπλώθη ἡ κοσμικὴ ἐξουσία ἐπὶ πλεῖστον τῆς γῆς, οὕτως ἐκ Ῥώμης διὰ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα προωρίσθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ Πέτρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἡ ἐξάπλωσις τοῦ χριστιανικοῦ καὶ ἠθικοῦ τῆ ἀνθρωπότητι ἀγαθοῦ.

§ 28. Τὸ ἀπὸ τοῦ Πέτρου διὰ τῆς διαδοχῆς τῶν παπῶν μεταδιδόμενον πρωτεῖον εἶναι ὀχύρωμα κατὰ τῶν αἱρετι-

κῶν — Ἡ ἐπισκοπεία τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ ἀληθής. — Τὸ πρωτεῖον τὸ ἐκ τοῦ ἁγίου Πέτρου πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑπάρχει μεταδιδόμενον ἀπὸ πάπα εἰς πάπαν τὸ ἰσχυρότατον ἐνιαῖον ὀχύρωμα κατὰ τῶν παμποικίλων διαιρετικῶν δοξῶν τῶν αἰρετικῶν, οἵτινες οὐδέποτε ἀπ' ἀρχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ διαλείπουσι σχίσματα καὶ ἐμφυλίουσ παραγμοὺς διασπείροντες εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον. Ἐντεῦθεν δὲ προέρχονται καὶ οἱ ἀνάκοι ἀγῶνες τῶν ἐκτὸς τῆς ἡνωμένης ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οἵτινες πάντοτε δοκιμάζουσι νὰ διαρρήξωσι, τελέως καταρρίψωσι τὸ ἐνιαῖον ἐκεῖνο ὀχύρωμα, τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα. Ὅπως δὲ τὴν σωτήριον ταύτην συνεκτικότητα τῆς ἐκκλησίας διασχίσωσιν, ἀρνοῦνται καὶ αὐτὴν τὴν μετάβασιν τοῦ ἁγίου Πέτρου εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἐπισκοπείαν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐκεῖ θάνατον καὶ πᾶσαν ἐν γένει σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ρώμην. Ἄλλ' οἱ ἐν ἡρεμίᾳ σκεπτόμενοι ἐξ αὐτῶν καὶ οἱ ἀληθῶς πεπαιδευμένοι παρητήσαντο πλέον τὴν περὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Πέτρου ἄκαρπον ἔριδα ἰδόντες ὅτι ἐγνωσιμάχουν ἀρνούμενοι τὸ ὑπὸ τῆς ἁγίας Γραφῆς μεμαρτηρημένον πρωτεῖον τοῦ Πέτρου ἐν τοῖς ἀποστόλοις καὶ συναποστόλοις. Ἡ δὲ παρουσία καὶ ἐπισκοπεία τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ καὶ ἡ διὰ τῆς διαδοχῆς διάδοσις τοῦ πρωτείου μετὰ τῶν τριῶν εἰρημένων χαρισμάτων οὐ μόνον βεβαιοῦται ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας πάντων τῶν αἰῶνων καὶ τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ καὶ ἀποδείκνυται ὡς ἀληθεστάτη πρᾶξις ὑπὸ τῶν μεγάλων θεολόγων καὶ ἀπρολήπτων τῆς τε πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας ἱστορικῶν, ἐν οἷς ὁ Γρότιος, Σροίκιος, Βερθόλδος, Νέανδρος, Κοίλλιος. Ἐν τούτοις δὲ καὶ ὁ δοκιμώτατος Διαμαρτυρούμενος ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Γεϊσέλερος γράφει σαφῶς : « Ἦν προσωπικὴ πολεμικὴ τινῶν Διαμαρτυρουμένων, — ἐν οἷς πρὸ πάντων ὁ Σπαγγεῖμιος, γραφόντων πικρῶς κατὰ τινὰς τῶν παπῶν ἐχθροὺς τοῦ μεσαιῶνος : τὸν Μαρσίλιον, τὸν Πατιβῖνον, τὸν Κεσέναν καὶ εἴ τινα ἕτερον, — τὸ ἀρνεῖσθαι

ὅτι ὁ Πέτρος ἦν ποτε ἐν Ρώμῃ.» Μόνον δ' ἐνιαχοῦ πού τις νῦν τολμᾷ ἐκ μίσους καὶ πάθους τετυφλωμένος τὸ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς ἱστορίας ἀποτετελεσμένον αὐτὸ πρᾶγμα ἐκ νέου νὰ ἀμφισβητῇ ἢ νὰ ἀρνήται μὴ λαμβάνων πρὸ ὀμμάτων ὅτι διὰ τούτου μόνον τῆς αὐτοῦ ἀμαθίας καὶ τοῦ παραλόγου ἐνθουσιασμοῦ (φανκτισμοῦ) ἐπαίσχυντον μνημεῖον ἐγείρει.

§ 29. Τὸ πρωτεῖον τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἦν δῆθεν ἀνέκαθεν — Ἡ ἔρις τῆς ἐν Κορίνθῳ ἐκκλησίας εἰς εἰρήνην συμβιβάζεται διὰ τῆς ἐν Ρώμῃ ἐκκλησίας. — Ὅπως ἤδη ὁ ἅγιος Πέτρος κατὰ πολλὰς μαρτυρίας τῶν ἀποστολικῶν συγγραμμάτων τὸ πρωτεῖον τοῦτο, τὴν ὑπερτάτην ἡγεμονίαν τῆς κεφαλῆς ἐκκλησίας, πραγματικῶς καὶ ἄνευ ἀντιρρήσεως μετεχειρίσθη, οὕτως ἔχομεν καὶ ἐκ τῶν πρώτων χρόνων τῶν διαδόχων τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀπόδειξιν ὑπὲρ τούτου: ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία ἔσχεν ἐξαίρετον ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἐκκλησίας αὐθεντίαν. Ὅτε δὴλα δὴ ἐν τῇ χριστιανικῇ κοινότητι Κορίνθου ἔρις ἐξερράγη ἐπὶ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Κλήμεντος, δὲν ἐστράφησαν οἱ Κορίνθιοι οὔτε πρὸς τὸν ἀπόστολον Ἰωάννην διακρίβοντα τότε ἐν Ἐφέσῳ οὔτε πρὸς τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν, ὅπως ὁ ποιμενάρχης αὐτῆς διαλύσῃ τὴν διαφορὰν. Διὰ τί λοιπόν, δύναται τις εἰπεῖν, ἀπετάθησαν οἱ Κορίνθιοι παριδόντες τὸν ἀπόστολον Ἰωάννην πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν; Ἡ μόνη δυνατὴ καὶ ἀρκετὴ ἀπόκρισις εἰς τὴν ἐρώτησιν εἶναι: διότι οἱ Κορίνθιοι ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἐνέβλεπόν τι, ὅπερ ὕψου αὐτὴν ὑπεράνω τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου, καὶ ἀπένεμον αὐτῇ μείζον τι ἀξίωμα. Τὴν αὐθεντίαν δὲ ταύτην ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία οὐδαμῶθεν ἔσχεν, εἰμὴ διότι ὁ Πέτρος ἵδρυσεν αὐτὴν καὶ ἐπίσκοπος αὐτῆς ἐγένετο, παρ' οὗ ἡ αὐτῶ ὑπὸ τοῦ

Χριστοῦ δοθεῖσα ὑπεροχὴ καὶ ἡ ὑπάτη ἡγεμονία μετεδόθη τοῖς αὐτοῦ διαδόχοις.

§. 30. Τρεῖς ἀποδείξεις περὶ τοῦ δῆθεν πρωτείου τοῦ τε Πέτρου ἐν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῦ πάπα ἐν τοῖς ἱεράρχαις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. — Σύμπαν τὸ πολίτευμα τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἦν ἀτελὲς καὶ ἐν τῇ βλαστήσει· διὸ καὶ ἀπητήθησαν πολλοὶ αἰῶνες καὶ ποικίλαι συντελεστικαὶ περιστάσεις, ὅπως καταστῆ τοιοῦτον, οἷον σήμερον ὑπάρχει. Ἡ ἐκκλησία μόνις περὶ τὸ τέλος τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἀπεχωρίσθη τῆς ἑβραϊκῆς συναγωγῆς· μόνις τότε ἤρξατο νὰ ἐορτάζηται ἡ Κυριακὴ ὡς ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ἀντὶ τοῦ ἰουδαϊκοῦ Σαββάτου, οὐδεμίᾳ δὲ ἄλλῃ τῶν κυριακῶν ἐορτῶν. Τὸ πρεσβυτέριον καὶ ἡ ἐπισκοπεία οὐχὶ σπανίως συνεχέοντο, ἐξ οὗ ἐξεπήγαγε παρά τισιν ἡ ψευδὴς γνώμη ὅτι ὁ αὐτὸς ἱερατικὸς βαθμὸς ἦν διώνυμος. Ζώντων δὲ τῶν ἀποστόλων πάνυ ὀλίγα ἀφορμαὶ ἐδίδοντο, ἐν αἷς διεκρίνετο τὸ πρωτεῖον· ὅπου δὲ ἐνεφανίζετο, ἐκεῖ παρίστατο ὡς δύναμις ὑπερτέρα. "Ἄλλως τε δὲ αὐτὸ τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα, ὃ ὁ Χριστὸς τὸ ἀλάθητον ἐδώρησατο, καθίστα περιττὴν πᾶσαν ἰδιαιτέραν δρᾶσιν τοῦ ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ τῆς ἐκκλησίας. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ ἐκκλησία ἀπεμακρύνετο τῶν ἀποστολικῶν χρόνων καὶ περιστάσεις ἐνεφανίζοντο πρὸς ἔλεγχον κληροδοξίας τινός, τότε τὸ πρωτεῖον ἐπεφάνετο ὡς ὁ πέτρος (βράχος) τοῦ καπιτωλίου ὑπεράνω τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν λαῶν, ὡς ἄσβεστος φάρος ἐκπέμπον λαμπρὸν φῶς εἰς τὰς ἀπωτάτας τῆς ἐκκλησίας ἐκτάσεις. Τότε ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἦν μεταξύ τῶν ὑπερτάτων τῆς ἐκκλησίας λειτουργῶν, ὅσπερ ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος μεταξύ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, περὶ οὗ λεκτέον πρὸς στήριξιν ἀναμφήριστον τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα καὶ τάδε : ὅτι, ὅπως ὁ Χριστὸς ἀνέδειξε τὸν Πέτρον πρῶτον ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οὕτω καὶ ὁ

Πέτρος τὸν πάπαν πρῶτον ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ. Ὅπως ὁ Πέτρος εἶχε συνείδησιν τῆς ἑαυτοῦ ὑπεροχῆς, οὕτω καὶ ὁ πάπας, καὶ τέλος, ὅπως ἡ ὁμάς τῶν ἀποστόλων ἀπεδέχοντο, ἀνεγνώριζον αὐτὸν ὡς ὑπέρτερον ἑαυτῶν, οὕτω καὶ σύμπας ὁ χριστιανισμὸς τὸν πάπαν, ὡς δῆλον ἐκ τῶνδε :

Πρῶτον οὐδένα τῶν ἄλλων ἀποστόλων ἐν τῇ κλήσει διέκρινεν ὁ Χριστός. ὥσπερ τὸν Πέτρον, διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ «Σίμων» εἰς «Κηφᾶς», δηλαδὴ πέτραν, ὡς γέγραπται παρὰ μὲν τῷ Ματθαίῳ τόδε : «περιπατῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδε δύο ἀδελφούς : Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον», παρὰ δὲ τῷ Ἰωάννῃ τόδε : «Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπε : «Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ· σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς (ὁ ἐρμηνεύεται Πέτρος)». Ὡς πρὸς τὴν θάλασσαν ὁ πέτρος εἶναι κυματωγῆ, καθ' ἧς μάτην τὰ κύματα καὶ οἱ σάλιοι ἐκμαίνονται, πρὸς οὓς ἀτάρακτος ἐπιβοᾷ : «Μέχρι δεῦρο καὶ μὴ περαιτέρω !» Ὡς πρὸς δὲ τὴν γῆν οἱ πέτροι εἶναι ὅ,τι ἐν τῷ τοῦ ζώου σώματι τὰ ὀστᾶ. Ὅπως ταῦτα τὸ ὀργανικὸν σῶμα συνέχουσιν, οὕτως ὑπόκεινται οἱ πέτροι ὡς βᾶσις στερρά, ἀμετάθετος τῶν μαλακωτέρων τῆς γῆς μερῶν. Ὅ,τι λοιπὸν αἱ κυματωγαὶ κατὰ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ τὰ ὀστᾶ ἐν τῷ σώματι, τοῦτο καὶ ὁ Πέτρος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅτι μὲν τοῦτο εἶναι ὁ Πέτρος οὐδεὶς ὁ ἀμφιβάλλων, ὅτε ἀκούομεν τοὺς πρὸς αὐτὸν λόγους τοῦ Χριστοῦ τοὺς παρὰ Ματθαίῳ : «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς». Ἐπὶ τοῦ ὡς πέτρας λοιπὸν Πέτρου ὁ Χριστός τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ἵδρυσεν, ὅπως μὴ σαλεύηται καὶ μὴ ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ σάλων ὑπορούττηται. Ἄλλ' οὐ μόνον θεμέλιον ἀδιάσειστον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ὁ Πέτρος, ἀλλὰ καὶ πυλωρὸς καὶ κλειδοῦχος, ὅπως ἐπιτρέπη τὴν εἴσοδον ἢ ἀποκλείη. Διότι μόνον τῷ Πέτρῳ

ὁ Χριστὸς τὰς κλεῖς τοῦ οὐρανόου κράτους ἔδωκε, τοῖς δὲ ἄλλοις ἀποστόλοις τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν. Τούτοις δέ, ἐν οἷς κεῖται ὁ πυρὴν τοῦ πρωτείου τοῦ Πέτρου, ἔπονται καὶ ἄλλα. Μόνον δέ, φέρ' εἰπεῖν, τὸν Πέτρον καλεῖ ὁ Χριστὸς ἐπὶ τὴν θάλασσαν: «Ἐλθέ. Καὶ καταβάς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν». Ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἑαυτοῦ ἀποτίνει ὁ Πέτρος τὸν φόρον «...βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα· ἐκείνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.» Δέεται ὑπὲρ μόνου τοῦ Πέτρου. Κατὰ τινα παλαιὰν παράδοσιν μόνον τὸν Πέτρον ἐβάπτισεν ὁ Χριστὸς. Παρὰ δὲ τοῦ Πέτρου ἐβαπτίσθη ἔπειτα ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀνδρέας. Μόνον τῷ Πέτρῳ προλέγει τὸν μαρτυρικὸν θάνατον καὶ τὴν μετ' αὐτὸν εὐκλειαν καὶ δόξαν. Οὐδὲν ὁ Χριστὸς πράττει, ἀπόντος τοῦ Πέτρου. Συνήθως δὲ παρίστανται ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἰάκωβος ἢ ὁ ἕτερος αὐτῶν. Ὁ Πέτρος ὅμως οὐδέποτε ἄπεστιν. Οὕτως ὁ Χριστὸς μόνον τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην πέμπει εἰς τὴν πόλιν, ὅπως ἐτοιμάσωσι τὸ Πάσχα. Καὶ ἐκ τῆς τριττῆς δ' ἐρωτήσεως τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τοῦ Πέτρου ἐξυπακούεται ὅτι μείζω καὶ τὰ χαρίσματα αὐτοῦ πρὸς τὸν Πέτρον ἢ πρὸς ἄλλους ἀποστόλους· διότι αἱ ἀπαιτήσεις παρ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰ δεδομένα ἡμῖν παρ' αὐτοῦ δῶρα. Ὅτι δὲ πλείω αὐτῷ ὁ Χριστὸς ἢ τοῖς ἄλλοις ἀποστόλοις ἔδωκεν, ἀπόδειξις τρανοτάτη ὅτι αὐτῷ ἐπέτρεψε βόσκειν πάντα τὰ πρόβατα, ἥτοι τὴν Χριστιανικὴν ποιμήνην, ἀνεξαιρέτως δῆλα δὴ τοὺς ἀποστόλους καὶ πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας.

Δεύτερον ὁ Πέτρος εἶχε πλήρη συνείδησιν τῆς αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ δεδορημένης ὑπεροχῆς. Ὁ Πέτρος ἐκπροσωπεῖ πανταχοῦ ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ λαοῦ τοὺς συναποστόλους. Ὁ Πέτρος ἀντὶ πάντων τῶν ἀποστόλων ἀπεκρίνατο: «Ἵμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπε.

«Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.» Ὁ Πέτρος ἀντὶ πάντων τῶν μαθητῶν τῷ Χριστῷ προλέγοντι τὸ πάθος λέγει : «Ἰλιώς σοι, κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο.» Ὁ Πέτρος ἀντὶ πάντων ἀποκρίνεται πρὸς τὸν Χριστὸν διδάσκοντα κατὰ πλουσίου : «Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ : «Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι». Ὁ Πέτρος πάλιν, ὅτε ὁ Χριστὸς προεῖπε πρὸς τὸν πάθος : «Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ», ἀπεκρίνατο : «Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι». Ὁ Πέτρος ἐκπροσωπεῖ τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, ὅτε ἀπήγαγον αὐτόν : «Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ». Ὁ Πέτρος ἐν ὀνόματι τῶν συναποστόλων διελέχθη πρὸς τοὺς ἑκατὸν εἴκοσι : «Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν. . . » Ὁ Πέτρος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ Ἱεροσολυμίτας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ὠμίλησεν ἐν ὀνόματι τῶν ἑνδεκα : «Σταθεῖς δὲ Πέτρος σὺν ταῖς ἑνδεκα ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς : «Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλὴμ» κ.τ.λ. Ἐρωτῶσι τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς μαθητὰς οἱ καταφυγέντες τῇ καρδίᾳ ἀκροαταί· καὶ πάλιν ἀντὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ἀποκρίνεται : «Πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐτούς : «Μετανοήσατε» κ.τ.λ. Παρόντων τοῦ Πέτρου καὶ Ἰωάννου, πάλιν ὁ πρῶτος ὁμιλεῖ καὶ θεραπεύει τὸν χωλὸν τὸν ἐν τῷ ἱερῷ : «Ἀτενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ Ἰωάννῃ εἶπε» κ.τ.λ. Καὶ πάλιν δὲ πρὸς τὸν λαὸν τὸν ἑκθαμβὸν ἐπὶ τῇ στοᾷ τῆς καλουμένης Σολομῶντος ὁ Πέτρος ὁμιλεῖ : «Ἰδὼν δὲ Πέτρος ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν : «Ἄνδρες Ἰσραηλιταί» κλ. Καί, ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ὁ Πέτρος πάντοτε ἔχει συνείδησιν τῆς ἑαυτοῦ ὑπεροχῆς καὶ τοῦ ἐξαιρέτου μεταξὺ τῶν συναποστόλων ἀξιώματος. Καὶ πῶς ἠδύνατο νὰ μὴ ἔχη συνείδησιν τοῦ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ῥηθέντος ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ θεμέλιος πέτρος τῆς ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἐξουσίαν ἔλαβεν ἐν τε τῇ γῆ καὶ τῷ οὐ-

ρανῶ τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, ὡς λέγει καὶ ὁ Τερτυλλιανός :

Τρίτον καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι ἀπέδιδον τῷ Πέτρῳ πάντοτε τὰ πρωτεῖα. Καὶ ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν ἀποστόλων παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς πρῶτος τίθεται ὁ Πέτρος· πρῶτος δὲ καὶ ἐν τῇ κλήσει. Πρῶτος καὶ ἐν τῇ ἐπιβολῇ τῆς ποινῆς τῷ Ἀνανίᾳ. Ἐν Ἰόπῃ οἱ λοιποὶ μαθηταὶ παρακαλοῦσι τὸν Πέτρον νὰ μεταβῇ πρὸς αὐτούς. Μεταβάς δὲ ἀνέστησε τὴν Ταβιθάν διερμηνευομένην Δορκάδα. «Ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης τῇ Ἰόπῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος ἐν αὐτῇ ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας πρὸς αὐτὸν παρακαλοῦντες μὴ ὀκνήσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν». Ἐκ τοῦ θαύματος ἐκείνου ἐπίστευσαν πολλοὶ εἰς Χριστόν. Ἐπὲρ τοῦ Πέτρου φυλακισθέντος ἐν Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου προσηύξατο ἡ ἐκκλησία. «Ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενής γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ». Πρὸς τὸν Πέτρον, ὡς γράφει, ἀνῆλθε καὶ ὁ Παῦλος. «Ἐπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε». Καὶ αὐτοὶ οἱ μὴ πιστοὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ ἐγίνωσκον τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου. Σίμωνα τὸν μάγον ὁ Πέτρος ἐπέπληξε πειραθέντα χρήμασι νὰ λάβῃ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος : «Θεασάμενος δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα. . . . Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν : «Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν».

Κατὰ ταῦτ' ἄρα πανταχοῦ τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐμφανίζεται σαφῶς τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου. Εἰς τὰς σαφεῖς καὶ ἀναντιλέκτους ταύτας μαρτυρίας συντρίβονται αἱ κεφαλαὶ τῶν πᾶσαν μηχανὴν μεταχειριζομένων, ὅπως διαστρέψωσι τὴν ὀρθὴν κρίσιν διὰ σοφιστικῆς κριτικῆς ἢ διὰ παρερμηνειῶν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον ἐγένετο ὅτι πρῶτον ὁ Πέτρος πρῶτος τίθεται μεταξύ τῶν ἄλλων ἀποστόλων καὶ τοῦ Χριστοῦ.

δεύτερον ὅτι ὁ Πέτρος εἶχε συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ πρωτείου τούτου καὶ τρίτον ὅτι οὐ μόνον οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἀπεδέχοντο, ἀνεγνώριζον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ οἱ πρῶτοι γενόμενοι χριστιανοὶ καὶ οἱ ἐθνικοί.

Καὶ ὁ πάπας Ρώμης ἄρα ὡς κατὰ πάντα γνήσιος διάδοχος τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων ἤδη ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Πέτρου ἐμφανίζεται ὡς ἄλλος Πέτρος συναγόμενος τὸ πρωτεῖον· τὸ πρωτεῖον, ὅπερ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Πέτρος λαβὼν παρὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐγίνωσκε καὶ αὐτός, ὁ πάπας, ὅτι εἶχεν, ἀνεγνώριζον δὲ καὶ οἱ ἐπιζῶντες τῶν ἀποστόλων, οἷον ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης, ἐν τῇ ὑποθέσει, φέρ' εἰπεῖν, τῶν Κορινθίων ἀποταθέντων οὐχὶ πρὸς αὐτὸν ἐν Ἐφέσῳ διατρέβοντα, ἀλλὰ πρὸς τὴν πάπαν Κλήμεντα.

Ἄλλ' ὅτι διεκρίνετο τὸ πρωτεῖον ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, πρὸς ἐπικουρίαν τῶν ἀναντιλέκτων τῆς ἀγίας Γραφῆς μαρτυριῶν ἔρχεται καὶ ὁ μαρτυρικός θάνατος τοῦ πρώτου τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οὕτως εἰπεῖν, πάπα, τοῦ Πέτρου, τῷ 68 ἐπὶ Νέρωνος, τοῦ δευτέρου πάπα, τοῦ Λίνου, τῷ 79 ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ, τοῦ τρίτου πάπα, τοῦ Κλήτου ἢ Ἀνακλήτου, τῷ 91 ἐπὶ Δομιτιανοῦ καὶ τοῦ τετάρτου, τοῦ Κλήμεντος, τῷ 101 ἐπὶ Τραϊανοῦ. Καὶ μάρτυρες μὲν ἐγένοντο πλεῖστοι ὅσοι ἐν τοῖς διωγμοῖς· ἀλλ' ὅπως ὁ Πέτρος ἐμαρτύρησεν ὡς προϊστάμενος τοῦ χριστιανισμοῦ, οὕτω καὶ οἱ τρεῖς ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων διάδοχοι αὐτοῦ μαρτυρικῶς θανάτῳ ἀπέθανον ὡς προϊστάμενοι τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας.

§ 31. Ὁ πάπας ἡγεμών, κέντρον, πρόμαχος, ἀγρυπνος φύλαξ τοῦ χριστιανισμοῦ. — Τὸ πρωτεῖον ἀθάνατον ὡς ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ! — Ἐν κινδύνοις διακρίνεται ὁ ἡγεμών. Ἐν ταῖς τρικυμίαις λαμβάνει τὴν οἰκείαν αὐτοῦ θέσιν ὁ κυβερνήτης τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου. Ἐν πολέμοις ὑπερψοῦται.

πάντων ὁ ἦρος τῶν μαχῶν. Καὶ τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα ἐν τοῖς διωγμοῖς τῶν χριστιανῶν διέλαμψεν οὐχ ἥττον ἢ ἐν τῇ στηρίξει τῶν ἀληθειῶν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐν τοῖς διωγμοῖς ὅσῳ ἐντείνονται οἱ ἀγῶνες τῶν ὁμολογούντων τὸν Χριστὸν, τόσῳ καὶ οἱ ἀντιμαχόμενοι πρὸς τοὺς διώκτας ἐθνικούς χριστιανοὶ ἀτενίζονται πρὸς τὸν ἐπὶ γῆς ἡγεμόνα τοῦ χριστιανισμοῦ, τὸν πάπαν. ὡς κέντρον ἐν Ρώμῃ ἐνόητος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ὡς ἀστὴρ ὁδηγοῦντα αὐτοὺς εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας, ὅπως ὁ ἀστὴρ ὁδηγῶν τοὺς μάγους πρὸς τὸν Χριστὸν εἰς Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. Διὰ ταῦτα καὶ δι' ἀφορμὰς ἐκάστοτε προκυπούσας ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν χριστιανῶν ὁ πάπας Ῥώμης ἦν πάντοτ' ἐν τοῖς προμάχοις. Εἰ δὲ τοῦτο μὴ ἦν, θὰ ἀπεδεικνύετο ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν κεῖται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥς προϊσταται ὁ πάπας, καὶ ὅτι αἱ ἀποφάνσεις τοῦ Χριστοῦ περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πέτρου ἀνεφέροντο μόνον εἰς αὐτὸν τοῦτον καὶ ὅτι συνετάφησαν αὐτῷ τελευτήσαντι. Ἄλλ' ὅμως τοῦναντίον. Οὐ μόνον ἐν τοῖς διωγμοῖς πάντοτ' ἐπεφαίνετο τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πεπλανημέναις θεωρίαις περὶ τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐπίσης δὲ καὶ ἐν ταῖς διχαστασίαις Χριστιανῶν διὰ τῆς ἀντιδράσεως αὐτοῦ, τοῦ πάπα Ῥώμης, καὶ διὰ τῶν αὐτῷ τιθεμένων δικαιοπρασιῶν ὡς τῷ ὑπερτάτῳ τῆς ἐκκλησίας κριτῇ. Ἐκ πάντων δὲ τούτων δῆλον ὅτι καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πέτρου ἡ ἐξουσία τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων μετεβίβαστο ἀπὸ πάπα εἰς πάπαν οὐ μόνον ἀμειώτως, ἀλλὰ καὶ ὁσημέραι ἰσχυροτέρᾳ καὶ λαμπροτέρᾳ συναναπτυσσομένη τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Ἐν τῇ ἐξουσίᾳ δὲ ταύτῃ τοῦ ἐκάστοτε πάπα οὐ μόνον διετηρήθη ἀκεραία, ἀλλὰ καὶ ἀνεπτύχθη ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ. Ἐφ' ὅσον δὲ ἀνεπτύσσετο ἡ διδασκαλία αὕτη, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἡ ἐξουσία, τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα. Τὸ πρωτεῖον ἄρα ἀνεπτύσσετο ἐν τῇ χριστιανικῇ διδασκαλίᾳ καὶ αὕτη ἐν ἐκείνῳ. Ἐν τούτῳ δὲ κεῖται καὶ ἡ ἀδιάσπαστος ἐνότης τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ πρωτείου τοῦ

πάπκα Ῥώμης. Ἐν τοῖς πρώτοις ἐνιαυτοῖς τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἐτέθη τὸ πρῶτον πυρίνιον, τὸ πρῶτον ρίζιον τοῦ δένδρου τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μέχρι τοῦ Κλήμεντος ἐκ τοῦ πρώτου ριζίου ἀνεβλάστησαν τὰ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας δενδρύφια. Ταῦτα ἐπιφανέντα ἐβλήθησαν ἐκ παντός τρόπου πολλαχόθεν ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν, ὅπως οἱ κακῆς ἀνατροφῆς παῖδες βάλλουσι διὰ πετρῶν τοὺς νεκροὺς βλαστούς, τὰ ἔρρη τῶν καρποφόρων φοινίκων ἢ ἐλατῶν, ὡσπερ καὶ τοὺς ἀγρύπνουσ φύλακας αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν ἄγρυπνοι φύλακες τῶν νεαρῶν τῆς ἐκκλησίας βλαστῶν, οἱ πάπαι, ἔπесον ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν κατὰ τῶν βελλόντων· ἀλλ' οἱ νεαροὶ βλαστοὶ διεσώθησαν· διότι θεῖον πνεῦμα ἔτρεφεν αὐτούς. Καὶ οἱ πάπαι ἄλλος μετ' ἄλλον ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι ἔπιπτον. Ἀλλ' ἐκ τοῦ θνήσκοντος μάρτυρος πάπκα νέος ἀνεφύετο· διότι τὸ θεῖον πνεῦμα νέον προστάτην τῶν ἱερῶν δενδρυφίων ἀνήγειρεν. Οὕτω δέ, ὅπως ἀθάνατος ἢ νεκρὰ ἐκκλησία, οὕτω καὶ ἀθάνατον τὸ πρωτεῖον μετεδίδοτο ἀπὸ τοῦ Πέτρου εἰς πάπαν καὶ ἀπὸ πάπκα εἰς πάπαν. Ἐπέζησεν ἡ ἐκκλησία μετὰ τοὺς διωγμοὺς Ἰουδαίων τε καὶ ἐθνικῶν τοὺς ἐπὶ Νέρωνος καὶ Δομιτιανοῦ καὶ Τραϊανοῦ, ἐπέζησεν καὶ ὁ προϊστάμενος αὐτῆς, ὁ πάπκας. Ἐπέζησεν ἄρα τὸ πρωτεῖον.

§ 32. Πάπαι μάρτυρες, ἀντίρροπος τοῖς αὐτοκράτορσιν ἀρχὴ οἱ πάπαι, ἐλέκτασις τοῦ πρωτεῖου.— Παῦλος Σαμοσατεύς, Σαβέλλιος.—“Ὅτι δὲ οἱ πάπαι ἦσαν οἱ ὑπατοὶ ἀρχηγοὶ τοῦ χριστιανισμοῦ μαρτυροῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ διώκται. Τὸν χριστιανισμὸν ἐθεώρουν οὗτοι πολέμιον, ὡσπερ καὶ ἦν, τῆς ἐκκλῆσιαις, τῆς πολυθεΐας. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπολέμουν αὐτόν. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο ἐπολέμουν καὶ τοὺς πάπκας τῆς Ῥώμης. Καὶ ἐμαρτύρησαν μὲν καὶ ἄλλοι ἄλλων πόλεων ἐπίσκοποι· ἀλλὰ κυρίως ἐστρέφετο ὁ πόλεμος αὐτῶν κατὰ τῶν παπῶν τῆς Ῥώμης. Εἴρηται ὅτι τέσσαρες ὑπῆρξαν πάπαι Ῥώμης, συμπε-

ριλαμβανομένου καὶ τοῦ κορυφαίου αὐτῶν, τοῦ Πέτρου, ἀπὸ Τιβερίου μέχρι Τραϊανοῦ. Καὶ οἱ τέσσαρες ἐμαρτύρησαν. Εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἤρξαν τῆς Ῥώμης πάπαι ἀπὸ Τραϊανοῦ μέχρι Κωνταντίνου. Οἱ ἡμίσεις σχεδὸν ἐξ αὐτῶν υπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον. Τοσαύτη ἀναλογία ἐν οὐδεμιᾷ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν φαίνεται. Διὰ τί; Διότι, ὅπως ὁ Ζεὺς ὁ θεὸς τῶν ἐθνικῶν τὰς ὑψηλὰς δρῆς καὶ τὰ υπερέχοντα ζῶα διὰ βελῶν κατ' ἄλλους καὶ κατὰ τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτον ἐκεραύνου, οὕτω καὶ τοὺς υπερέχοντας τῆς ἐκκλησίας ἄνδρας, τοὺς πάπας, ἐβάλλε διὰ τῶν βελῶν τῶν ἐθνικῶν, τῶν πιστῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ μαρτυρικῶ θανάτῳ θανόντες διήλθον τὸν βίον αὐτῶν ἐν θλίψεσι καὶ ἐπιβουλαῖς καὶ διωγμοῖς. Καὶ οὐ μόνον ὁ πολὺς λαὸς καὶ ὄχλος τῶν ἐθνικῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων αὐταὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ λειτουργοὶ πάντες τῶν ἐθνικῶν καὶ οἱ αὐτοκράτορες τὸν πάπαν Ῥώμης ἐθεώρουσαν ὡς ἀντίροπον ἀνωτάτην ἀρχὴν ἐναντίον τῆς αὐτῶν, ἐναντίον τῆς υπερτάτης πολιτικῆς ἰσχύος, τῆς θείας αὐτοκρατορίας. Ὁ αὐτοκράτωρ Λούκιος Δομίτιος Αὐρηλιανὸς (270—275) ἀπεφάνθη ὅτι ἐκεῖνος ἔδει ἐπίσκοπος νὰ ᾖ Σαμοσάτων, ὅστις συνεκινῶναι τῷ πάπα Ῥώμης καὶ ἐδίδασκεν ἄπερ καὶ οὗτος. Ἡ αὐτοκρατορικὴ αὐτῆ δήλωσις ἐξέτεινε τὰ ὄρια τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα οὐ μόνον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν. Ὁ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίσκοπος ἦν ὁ Σαμοσατεὺς Παῦλος ὁ καὶ Ἀντιοχείας γεγονώς (260) ἐπίσκοπος, ἐξ οὗ ὀνομάσθησαν καὶ οἱ Παυλικιανοί. Οὗτος, ὥσπερ ὁ Σαβέλλιος καὶ ἄλλοι, κηρύσσει τὸν Χριστὸν ἀπλοῦν ἄνθρωπον κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου (272). Θέλων δὲ νὰ κατέχη τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον ἐξητήσατο τοῦτο παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ, ὅστις ἀπεφάνθη τὰ εἰρημένα.

§ 33. Οἱ αἰρετικοὶ Οὐαλεντίνος, Κέρδων, Μαρκίων, Θεόδοτος, Μοντανισταί, ἀνεγνώριζον τὸ πρωτεῖον τοῦ

πάπα. — Ἀλλὰ καὶ οἱ αἰρετικοὶ ἀνεγνώριζον τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα. Οὗτοι καταδιωκόμενοι συνέρρουσιν εἰς Ῥώμην καὶ ἐκεῖ διέτριβον, ὅπως φαίνονται ὅτι διετέλουν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ῥώμης, τοῦ ἀνωτάτου κριτοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων. Ἐνεκα τούτου ἐκεῖσε κατέφυγον ὁ Γνωστικός *Θυαλεπῆνος* (140) ἐξ Ἀλεξανδρείας τῆς Αἰγύπτου καὶ ὁ *Κέρδων*, οἵτινες ἐκ παντός τρόπου ἐσπούδασαν νὰ ἐπικοινωνήσωσι τῷ πάπῃ. Ἐκεῖσε κατέφυγε (150) καὶ ὁ *Μαρκίων*. Οὗτος ἀνθεμακτισθεὶς ὡς αἰρετικὸς ὑπὸ τοῦ Σινώπης τοῦ Πόντου καταφυγὼν εἰς Ῥώμην ἐξήρτητο ἀπαλλαγὴν. Ἐδόθη δὲ αὐτῷ ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ, ἵνα τοὺς ἑαυτοῦ ὀπαδοὺς ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ἔμ' ἀπαλλαγῆς συνήνοθη τῷ Κέρδωνι καὶ ἀμφότεροι ἐγένοντο ἀρχηγοὶ νέας γνωστικῆς αἵρέσεως. Εἰς Ῥώμην κατέφυγε καὶ ὁ αἰρετικὸς Θεόδοτος ὁ Βυζάντιος ὁ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ ἀρνούμενος. Καὶ *Μοντιανοῖαι* δὲ εἰς Ῥώμην κατέφυγον καὶ ὑποκρινόμενοι εὐσέβειαν ἔτυχον ἐπικοινωνίας ἴσως καὶ αὐτοῦ τοῦ πάπα κατὰ τὸν Τερτυλλιανόν. Ἡ ἐκ παντός τρόπου ἐπιζητούμενη ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ πάπα Ῥώμης σαφῶς ἀποδεικνύει ὅτι οἱ αἰρετικοὶ τυγχάνοντες τῆς αὐτοῦ προστασίας οὐδένα κίνδυνον εἶχον καταδιώξεως ἀλλαχόθεν. Ἀπαλλακτόμενοι δὲ ποινῶν αὐτοῖς ἐπιβληθεισῶν ὑπ' ἄλλων ἐπισκόπων ἐθεωροῦντο πάντα ἀθῶοι ἢ τοῦλάχιστον ἐσκαεὶ ἀπηλλαγμένοι. Καὶ τοῦτο μόνον ἀρκεῖ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἰδίᾳ τῷ Πέτρῳ δοθείσης ἐξουσίας τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν.

§ 34. Ὁ πάπας λύτης ἐκκλησιαστικῶν διαφορῶν, οἷον περὶ τοῦ Πάσχα, τοῦ βαπτίσματος. — Πολύκαρπος ὁ Σμύρνης, οἱ πάπαι Ἀνίκητος, Βίκτωρ καὶ Στέφανος, Πολυκράτης ὁ Ἐφέσου, Εἰρήναιος, Τερτυλλιανός. — Προκειμένου δὲ καὶ περὶ λύσεως διαφορῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων εἰς τὴν Ῥώμην κατέφευγον. Οὕτω, προκειμένου καὶ περὶ ὀρισμοῦ τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῆς ἀναστάσεως (Πάσχα) τοῦ Χριστοῦ,

εἰς τὴν Ῥώμην ἀνηνέχθη τὸ ζήτημα. Ἐν Ῥώμῃ, Ἀλεξανδρείᾳ, Ἱεροσολύμοις, Τύρῳ καὶ Καισαρείᾳ ἡ ἑορτὴ ἐτελεῖτο τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ἐν Σμύρνῃ ὅμως καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις τῆς Ἀσίας πόλεσιν ἐτελεῖτο τῇ δεκάτῃ τετάρτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν νέαν σελήνην τοῦ ἔαρος, ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἐώρταζον τὸ νομικόν. Ὅπως δὲ μάθη τὸ αἴτιον καὶ τὴν ἀδειαν τῆς παραλλαγῆς, μετέβη εἰς Ῥώμην ὁ εὐσεβὴς τῆς Σμύρνης ἐπίσκοπος Πολύκαρπος παριδῶν τοὺς ἐγγύτερον ὄντας ἐπίσκοπους Ἱεροσολύμων, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας. Διὰ τί; Διότι οὐχὶ παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ παρὰ μόνῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης τῷ διαδόχῳ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εὗρισκε γνησίαν τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν καὶ τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν. Καὶ τότε δὲ ὁ ἱερός ἀνὴρ ἀπῆλθεν οἰκαδε, ὅτε ὁ πάπας Ἀνίκητος (157—168) ἐβεβαίωσεν αὐτῷ ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη οὐδὲως μεταβάλλει τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικοινωνίαν. Καὶ ἐπὶ τοῦ πάπα Βίκτωρος (192—202) ἀνεφύη τὸ ζήτημα καὶ πάλιν. Ὁ πάπας οὗτος ἀνὴρ βέκτης, ὅπως ἐφάπαξ διαλυθῶσιν αἱ περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα συζητήσεις, διέταξεν ἵνα ἐν πάσαις ταῖς διακεκριμέναις ἐκκλησίαις τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως συνέλθωσι σύνοδοι, λύσωσι τὰς διαφορὰς καὶ συντελέσωσιν εἰς τὴν ὁμοφωνίαν τῶν ἐκκλησιῶν. Ἄνευ ἀντιρρήσεως δὲ συνῆλθον οἱ ἐπίσκοποι ἐν Ἱερουσαλὴμ, Ἐφέσῳ, Καισαρείᾳ, Κορίνθῳ, Πόντῳ, Ὀσροίνῃ, Λουγδούνῳ. Μόνον δὲ ὁ ἐπίσκοπος Ἐφέσου Πολυκράτης ἀρνεῖται νὰ μεταβάλλῃ τὴν συνήθειαν τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας ἀρχομένης ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου. Τότε ὁ πάπας Βίκτωρ ἐκλαθὼν τοῦτο ὡς ἀντίδρασιν ἀποβάλλει τὴν ὑπομονὴν καὶ ἔχων συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ πρωτείου ἐδήλωσεν ὅτι πάντας τοὺς μὴ βουλομένους νὰ ἀκολουθήσωσι τῇ παραδόσει τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα θὰ ἀποκλείσῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπικοινωνίας. Ὁ δὲ *Εἰρηναῖος*,—καίπερ ἀποδοκιμάζων τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ πάπα, καθ' ὅσον μάλιστα ἡ διαφορὰ προήρχετο οὐχὶ μὲν ἐξ ἀντιδρά-

σεως, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπικρατούσης ἀποστολικῆς παρὰδόσεως, ἄλλως τε δὲ καὶ οὐδόλως ἤπτετο τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ὅλως ἀδιάφορος ἦν—οὐδαμῶς ὅμως δι' οὐδεμιᾶς λέξεως ἠρνήθη τὸ δικαίωμα τῷ πάπα τοῦ ἐκκληρῶσαι ἐν ἀνάγκῃ τὴν ἀπειλήν.—Καθ' ὅμοιον δὲ τρόπον προσηνέχθη μετὰ τινα ἔτη καὶ ὁ πάπας Στέφανος (253—257), προκειμένου περὶ τῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς ἐκκλησιῶν, αἵτινες ὡς πρὸς τὸ βᾶπτισμα τῶν αἰρετικῶν διέφερον τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς παραδόσεως τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Καὶ οὗτος δὴλα δὴ ἠπέιλησεν αὐταῖς ἐκκλησιαστικὸν ἀφορισμὸν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἑδρας τοῦ ἁγίου Πέτρου. Εἴπερ ὁ πάπας μὴδὲν δικαίωμα εἶχεν ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλ' ἀπλῶς ἰδιοποιεῖτο αὐτό, διὰ τί οὐδεὶς τῶν ἐπισκόπων ἐτόλμησε νὰ ἐλέγξῃ τὴν τόλμην ταύτην αὐτοῦ; Οὐδεὶς· διότι πάντες οἱ ἐπίσκοποι πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ πάντες οἱ διάδοχοι τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐγίνωσκον ὅτι ὁ πάπας τῆς Ῥώμης ἦν ἡ ὄρατὴ τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴ καὶ ὁ ὄρατὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, καθάπερ καὶ ὁ Πέτρος, ὡς εἴρηται, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Τερτυλλιανοῦ ἄριστα ἐγίνωσκεν ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ πέτρος τῆς ἐκκλησίας καὶ ὁ κλειδοῦχος ὁ ἔχων τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν.

§ 35. Τὸ πρωτεῖον ἐπιφαίνεται ἐν ἔρισι.—Δύο ἐπίσκοποι Ἰσπανοί, Κυπριανός, Σαλῖνος καὶ Φῆλιξ.—Ὁ πάπας ἀνώτατον δικαστήριον.—Ἀλλὰ τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης διακρίνεται καὶ ἐν ἔρισι καὶ διαφοραῖς περὶ ἀναφυομένων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, οὓς τὴν ἀνωτάτην διαιτησίαν ἐπικαλοῦνται καὶ αἱ ἀπότατα κείμενα ἐκκλησίαι, καθάπερ καὶ αἱ ἐγγύς. Οὕτω, φέρ' εἶπεῖν, δύο ἐπίσκοποι Ἰσπανοὶ κατὰ τοὺς διωγμοὺς δειλοὶ φανέντες ἠγόρασαν ἀποδείξεις ὅτι δῆθεν ἐθυσίασαν εἰς τὰ εἶδωλα. Διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων ἐστερήθησαν τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν. Ὁ ἕτερος τούτων καταφυγὼν

πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης Στέφανον καὶ παρκατήσας αὐτῷ τὸ πρᾶγμα κατώρθωσε νὰ ἐνιδρυθῇ πάλιν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ. Ὅτε δὲ καὶ ὁ ἕτερος ἀνηέχθη εἰς τὴν Ῥώμην, περιήλθον οἱ ἐπίσκοποι οἱ καθελόντες, καθαιρέσαντες, αὐτοὺς εἰς μεγάλην ἀδημονίαν. Φοβούμενοι δὲ μὴ τυχὸν οὐ δυνηθῶσι νὰ αἰτιολογήσωσι τὸν τρόπον αὐτῶν ἐπαρκῶς ἀναλόγως τοῦ ἑαυτῶν ἀξιώματος ἀπέταθσαν πρὸς τὸν ἐπιστημότατον ἄνδρα τῆς ἀφρικανικῆς ἐκκλησίας, μεθ' οὗ ἴσως ἐπὶ τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν αἰρετικῶν συνειργάζοντο, καὶ ἀνερρίπισαν πάλιν τὸ περὶ τῶν καθηρημένων ζήτημα ἐν τῷ κλίματι αὐτοῦ καὶ ἐσπούδασαν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ προσελκύσωσι καὶ εὐμενῆ πρὸς ἑαυτοὺς καταστήσωσιν. Ὁ Κυπριανὸς συμφωνεῖ πρὸς τὴν πρᾶξιν τῆς συνόδου καὶ ἀποφαίνεται ὅτι οἱ δύο καθηρημένοι ἐπίσκοποι ἔστωσαν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· ἀλλὰ δύναται νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς ἢ μετανοια. Τοιοῦτο συστατικὸν τοῦ Κυπριανοῦ ἔγγραφον φέροντες οἱ δύο τοὺς δύο καθηρημένους διαδεξάμενοι ἐπίσκοποι, ὁ Σαλίνος καὶ Φῆλιξ, ἀπέπλευσαν εἰς Ῥώμην ὅπως ματαιώσωσι τὴν αὐθις ἀποκατάστασιν τῶν δύο τὰ γραμματίαια, τὰ πολυτήρια, αὐτῶν λαθόντων ἐπισκόπων (libellatici). Τινὲς δ' ἔλαβον καὶ μάλιστα μὴ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὡς ἀπόδειξιν κατὰ τοῦ πρωτείου τοῦ διαδόχου τοῦ Πέτρου ὑπολαβόντες τὴν πρὸς τὸν Κυπριανὸν προσφυγὴν οὐχὶ ὡς φιλόφρονα τρόπον, ἀλλ' ὡς καθαρὰν παλινδικίαν, ἔφασιν, δισχυρίζόμενοι ὅτι, εἰ ὄντως ἡ ρωμαϊκὴ ἔδρα εἶχε τὴν πρωτοκαθεδρίαν συμπάσης τῆς ἐκκλησίας, πῶς οἱ δεδικασμένοι ἀρχιερεῖς θὰ ἐποίουν ἐφέσιμον δίκην πρὸς τὸν τῆς Καρχηδόνος ἐπίσκοπον, τὸν Κυπριανόν; Ἄλλ' ἢ ἀντίρρησις πίπτει ἀφ' ἑαυτῆς διὰ τούτου, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι δὲν ἐπανεπαύθησαν ἐπὶ τῆς τοῦ Κυπριανοῦ ἀποκρίσεως, ἀλλ' ἠσύχασαν τότε, ὅτε ἔτυχον τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Ῥώμης ἐπισκόπου. Καί, ὅπως ταύτης ἀξιωθῶσι καὶ συγχρόνως δεῖξωσιν ὅτι ἢ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Καρχηδόνος προσφυγὴ ὡς μόνον σκοπὸν

εἶχεν εὐμενῆ ἐπικουρίαν, οὐδόλως δ' ἐφέσιμον δίκην, ἀπέπλευσαν εἰς Ρώμην. Ὡς ἐπικουρικὸν λοιπόν, ὡς συστατικὸν τὸ τοῦ Κυριανοῦ ἔγγραφοι φέροντες ἀπέπλευσαν εἰς Ῥώμην. Ἡ ἔδρα ἄρα τοῦ πάπᾶ ἐν ἀπάσῃ ταύτῃ τῇ ὑποθέσει εἶναι τὸ κύριον, τὸ ἀνώτατον δικαστήριον.

§ 36. Ὁ Ρώμης ὑπὲρ τὰς συνόδους! — Ὁριγένης, οἱ πάπαι Φαβιανὸς καὶ Διονύσιος, Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας, Ἀμβρόσιος πλούσιος πολίτης. — Ὅτε δὲ πρόκειται περὶ διαφορᾶς περὶ τὴν διδασκαλίαν, δὲν ἀρκεῖται τις ἀποτεινόμενος πρὸς τινὰ σύνοδον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Ῥώμης. Καὶ τότε τὸ ζήτημα θεωρεῖται ἐξηγητλημένον, ὅταν λυθῇ ἐν Ῥώμῃ. Ὁ μέγας Ὁριγένης ὑπὸ συνόδου πολυκρίθμων τῆς Αἰγύπτου ἐπισκόπων καταδικάσθη δι' ἄλλα τε καὶ διὰ πολλὰς ἐν τῷ «Περὶ ἀρχῶν» συγγράμματι ἀντικειμέναις τῇ χριστιανικῇ πίστει διδασκαλίαις. Περὶ τούτων ἀκριβεῖς πληροφορίας ἔσχεν ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, διότι ὁ Ὁριγένης ὑπεραπολογούμενος ἐν τινι πρὸς τὸν πάπᾶν Φαβιανὸν (236—250) ἐπιστολῇ ἀνωμολογεῖ ὅτι πολλὰ τῶν ἐν τῷ εἰρημένῳ «Περὶ ἀρχῶν» βιβλίῳ κειμένων ἀπέριψε καὶ ὅτι ἡ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τούτου καταδικασθέντων πραγμάτων ἔκδοσις αὐτοῦ ἐγένετο ἐν ἀγνοίᾳ καὶ παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἀμβροσίου πλουσίου τῆς Ἀλεξανδρείας πολίτου. — Ὅμοιον τι παράδειγμα ἔχομεν τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Διονυσίου τοῦ μικρόν τι μετὰ τὸν Ὁριγένην ἀκμάσαντος. Ὁ εὐσεβὴς οὗτος καὶ θερμὸς ὑπερασπιστὴς τῆς πίστεως ἐν τῷ κατὰ τοῦ Σαβελλίου ἀγῶνι περιέπεσεν εἰς ἀντίθετόν τινα πλάνην. Κατηγορηθεὶς καὶ οὗτος καὶ ἀνωμολογήσας τὴν ἑαυτοῦ πλάνην παρὰ τῷ ὁμωνύμῳ πάπᾳ Διονυσίῳ (259—269) ἀποκατέστη πάλιν ὡς μέλος τῆς ἐκκλησίας γνήσιον.

§ 37. Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ

πάπα, Ἰγνάτιος, Εἰρηναῖος.—Ὁ Ἀντιοχείας καλεῖ ἡγεμονίδα τῶν ἐκκλησιῶν τὴν τῆς Ἀντιοχείας.—Μεταξὺ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας τῶν ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα ρητῶς ἀποφαινομένων εἶναι καὶ ὁ ἱερός τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος Ἰγνάτιος ὁ τρίτος τῆ διαδοχῇ μετὰ τὸν ἀπόστολον Πέτρον ὁ τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων διακούσας καὶ τῷ 107 ἐν Ρώμῃ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάς. Οὗτος λέγει περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ὅτι: Αὕτη εἶναι ἡ ἡγεμονὶς ἀπάσης τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Εἰ δὲ Ἰωάννης ὁ τῆς Ἀντιοχείας ὁ περὶ τὰ μέσα τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσας ὀνομάζει τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας ἡγεμονίδα τῆς Ἀνατολῆς, τοῦτο λέγει περὶ αὐτῆς ὡς πατριαρχικῆς· δι' ὃ καὶ οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει ἢ μαρτυρία αὕτη πρὸς τὴν τοῦ Ἰγνατίου, καθ' ὅσον δὴ ἐπ' αὐτοῦ, τοῦ Ἰγνατίου, οὐδὲν πατριαρχεῖον ὑφίστατο. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ Ἰγνάτιος τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν καλεῖ πρωτόθρονον οὐ μόνον τῆς Δύσεως, ἀλλὰ ἡγεμονίδα ἀπάσης τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας.—Ὁ Εἰρηναῖος λέγει ὅτι ἔπασαι αἱ ἀρχαιοτάται ἀποστολικαὶ παραδόσεις αἱ διὰ τῆς διαδοχῆς τῶν ἐπισκόπων μεταδοθεῖσαι ἐνοθεύθησαν ἕνεκα νεωτερισμῶν, μαιταιότητος, ἀσυνειδησίας· παρέμεινε δὲ γνησίαι ἢ ἀποστολικῆ παραδόσεις παρὰ τῆ ῥωμαϊκῆ ἐκκλησίᾳ τῇ ἰδρυθείσῃ ὑπὸ τῶν δύο ἐνδόξων ἀποστόλων Πέτρον καὶ Παύλου. Ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, λέγει, ὀφείλουσι διὰ τὴν ὑπὲρ πάσας τὰς ἐκκλησίας ὑπεροχὴν αὐτῆς νὰ συμφωνῶσι πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἐκκλησίαι, τοῦτ' ἔστιν οἱ πιστοί, ὅπου καὶ ἂν ᾖσι· διότι ἐν αὐτῇ ἢ ἀποστολικῆ παραδόσεις διατηρήθη, ὅπως παρίσταται ἐν τοῖς πιστοῖς πάντων τῶν τόπων. Ἄλλ', ὅπως ἂν τις τῶν μεγίστων ἐχθρῶν τοῦ πρωτείου ἐρμηνεύσῃ τὸ δυσνόητόν πως τοῦτο χωρίον τοῦ Εἰρηναίου, τὸ βέβαιον ὅτι ὁ Λουγδούνων ἐπίσκοπος ἔνθεν μὲν ἀνεγνώριζε τὴν ὑπεροχὴν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας· ἔνθεν δὲ ἐθεώρει ταύτην ὡς κέντρον ἐνώσεως πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ πάντων τῶν πιστῶν.

§ 38. Ὁ Καρχηδόνος Κυπριανός ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα.—Ἐπιστολαὶ αὐτοῦ πρὸς Ἀντωνῖνον καὶ Κορνήλιον. —Ἀκριβέστατα περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πέτρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ παπῶν ἀπαντῶσι παρὰ τῷ πολλάκις μνημονευμένῳ Κυπριανῷ. Εἰκαὶ ὁ ἱερός ἀνὴρ καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία διεφέροντο ἀλλήλοις ἕνεκα τῶν πεπλανημένων αὐτοῦ περὶ βαπτίσματος τῶν αἰρετικῶν θεωριῶν, οὐδὲν ἤττον οὐδέποτε ἐκεῖνος ἠρνήθη τὴν τῆ ῥωμαϊκῆ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου δοθεῖσαν ὑπεροχὴν καὶ τὰς προνομίας οὐδ' ἔθετο καὶ εἰς ἀμφιβολίαν. Τοῦναντίον δ' ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ διδασκόμεθα σαφέστατα τὴν ἐξέχουσαν θέσιν, ἣν τῆ ῥωμαϊκῆ ἔδρα ἀνέκαθεν ἀπένεμον αἱ ἐκκλησίαι πᾶσαι.—Ὅτως ὁ Κυπριανός λέγει ὅτι ἐπὶ τοῦ Πέτρου ὠκοδόμησεν ὁ Χριστὸς τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν καὶ αὐτῷ ἐπέτρεψε τὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν προβάτων αὐτοῦ, τῶν χριστιανῶν. Ἀπὸ τοῦ Πέτρου, ᾧ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ τὸ πρωτεῖον μεταξὺ τῶν ἀποστόλων, ἄρχεται ἡ ἐνότης καὶ ἐξακολουθεῖ τῆς ἐκκλησίας. Ὁ τῆ ἔδρα ταύτῃ τοῦ Πέτρου ἀνθιστάμενος, ἐφ' ἧς ἡ ἐκκλησία ἱδρυται, ἢ ἀφιστάμενος ταύτης δὲν ἀνήκει πλέον τῆ ὑπὸ Χριστοῦ ἱδρυθείσῃ ἐκκλησίᾳ. Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται τοῦ ἐπισκόπου Καρχηδόνος τοῦ διαπρεπεστάτου τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνδρὸς εἶναι διὰ τὴν ἰσχὴν καὶ τὴν διαύγειαν μέχρι τοῦδε ἀληθῆς σταυρὸς πάντων ἐκείνων, οἵτινες ἀπεσχίσθησαν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα πολεμοῦσι. Οὗτοι βουλόμενοι τὰ μάλιστα προθύμως νάρνηθῶσι τὸ αὐταῖς ῥηθὲν ἤδη πρὸ τῶν δεκάδων ἑκατοντάδων ἐτῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Κυπριανοῦ, τοῦ Κυπριανοῦ ἐκείνου τοῦ ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ἔδρας ταπεινωθέντος, τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος,—τὸ ὅτι εἶναι ἐν τῇ πλάνῃ καὶ ὅτι ὀφείλουσι νὰ ἀνομολογήσωσιν ὅτι ἀπεσπᾶσθησαν τῆς ῥωμαϊκῆς ἔδρας,—διὰ τοῦτο καὶ πόνῳ καὶ μόχθῳ καὶ μετὰ τανταλείου ὑπομονῆς εἰργάσθησαν ὅπως ἀφέλωνται τῶν ἐκ-

δηλώσεων τοῦ Κυπριανοῦ πᾶσαν σπουδαιότητα ἢ τοῦλάχιστον ἐλαττώσωσιν αὐτήν.

Οὕτω δ' οἱ μὲν δισχυρίζονται ὅτι αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ Κυπριανοῦ παρεισήχθησαν εἰς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ· ὅτι ἄρα εἶναι νόθοι· οἱ δὲ ὅτι ἐν πλημμυλεῖ χώρῳ κεῖνται ἢ ὅτι εἶναι σχολίον τοῦ Γρατιανοῦ καὶ ὅτι συνέστησαν περὶ τὸ 1050, ὅτε δῆλα δὴ οὗτος ἐδημοσίευσεν τὴν αὐτοῦ συλλογὴν τῶν κανόνων. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀδυνατοῦ τούτου τεθέντος : ὅτι δῆθεν τὸ εἰρημένον ἐν τῷ «Περὶ ἐνότητος τῆς ἐκκλησίας» (De unitate eccl.) εἶναι παρείσακτον, νόθον, οὐχ ἦττον αἱ αὐταὶ ἐκδηλώσεις καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Κυπριανοῦ κεῖνται, ἄσπερ οὐδ' ὁ μοχθηρότατος πολέμιος τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ. Ἐν τῇ πρὸς Ἀντωνῖνον, φέρ' εἰπεῖν, ἐπιστολῇ λέγει ὅτι ὁ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης ἐπικοινωνῶν καὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐπικοινωνεῖ. Ἐν δὲ τῇ πρὸς τὸν πάπαν Κορηλίον ἐπιστολῇ ὀνομάζει τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν τὴν ῥίζαν καὶ μητέρα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Ἐπειτα δὲ ἀποτείνων ὁ αὐτὸς πρὸς τοὺς αἰρετικούς τάδε : «Τίνοι ὄμματι τολμῶσι νὰ διαπλεύσωσι θάλασσαν καὶ μετ' ἐπιστολῶν ἀποστατῶν καὶ ἀσεβῶν παραστῶσιν ἐνώπιον τῆς ἑδρας τοῦ Πέτρου καὶ τῆς κορυφαίας ἐκκλησίας, ἐξ ἧς ἡ ἱερατικὴ ἐνότης ἐκπηγάζει», δὲν λέγει αὐτὸ τοῦτο, ὕπερ ἐν τῷ «Περὶ ἐνότητος τῆς ἐκκλησίας» ἀναγινώσκομεν ; Τούτων οὕτως ἐχόντων, διὰ τῶν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς μαρτυριῶν τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός ἄπασαι αἱ περὶ νοθείας καὶ σχολίων ἀντιλογίαι πίπτουσιν ἀφ' ἑαυτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΑΓΝΩΣΤΟΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

§ 39. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ Η ΣΩΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟ-
ΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΟΥΧΙ ΙΔΡΥΣΙΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ

ΚΑΙ ταῦτα μὲν οἱ παπισταὶ δοξάζουσι περὶ τοῦ πρωτείου. Οὐδὲν παρελίπομεν δυνάμενον κατ' αὐτοὺς νὰ πυργῶσι τὸ πολυποθητότατον πρωτεῖον. Ἀλλὰ τὰ θεμέλια αὐτοῦ εἶναι ἐπὶ ἄμμου ἐκτισμένα· διότι αὐτὸ δὲν εἶναι θεῖον ἔργον, ἀλλ' ἐπινόημα ἀνθρωπίνης φιλαρχίας, ὡσπερ καὶ τὸ ἐπίσης ἐπὶ ψάμμου ἐρειδόμενον πρωτεῖον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Τούτου δ' ἔνεκα ὁ παπισμὸς ἐπὶ αἰῶνας αἰῶνων διατελεῖ κατὰ τὴν παροιμίαν «τὸ ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκων», ἥτοι τὸ δῆθεν πρωτεῖον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ τὸ ἐπὶ τούτου δῆθεν ἐρειδόμενον πρωτεῖον τοῦ πάπα. Τοῦτ' ἔστι τὸ ἀνυπάρκτον ἐδράζεται ἐπὶ τοῦ ἀνυπάρκτου, ὡς καὶ τυφλῷ δῆλον γενήσεται. Τὸ δέ γε νῦν τοῦτο μόνον προλέγομεν : ὅτι οὔτε τὸ παπικὸν πρωτεῖον οὔτε τὸ πέτριον ἔχουσι θεῖαν ἀρχήν, ἀλλὰ καθαρῶς ἀνθρωπεῖαν. Ἴδωμεν.

Ἐάν τις φιλομαθῆς ἀπρόληπτος ἀναγνώστης διεξέλθῃ μετ' ἐπιστασίας καὶ μεγίστης ἐπιμελείας τὰς ἁγίας Γραφάς, τὰς οἰκουμενικὰς καὶ τοπικὰς συνόδους καὶ τοὺς πατέρας τῆς ἐκκλησίας, οὐδαμοῦ εὐρίσκει ἔχονος τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα ὡς ἔργου τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Καὶ οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι. Διότι πρὸ Χριστοῦ πολλαχῶς καὶ δῆ καὶ θρησκευτικῶς καὶ πολιτικῶς ἡ

ἀνθρωπότης ἠγωνίσθη πρὸς ἑαυτῆς σωτηρίαν. Πολλὰ καὶ σχεδὸν πάντα τὰ εἶδη θρησκευμάτων ἀπὸ τῆς μονοθεΐας μέχρι τῆς πολυθεΐας καὶ τὰνάπαλιν καὶ τὰ ἐν μέσῳ τούτων διέπλασε καὶ ἔγνω. Ἐπίσης καὶ πάντα σχεδὸν τὰ μοναρχικὰ μέχρι τῆς ὀχλοκρατίας καὶ τὰ ἐν μέσῳ πολιτεύματα ἐπενόησε. Καὶ ταῦτα κακεῖνα ὡς ἔχοντα τὴν ἀρχὴν ἐξ ἀνθρώπων δὲν ἠδύνατο νὰ συντελέσωσιν εἰς ψυχικὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος· διότι ἐκεῖνα μὲν, τὰ θρησκείματα, ἐστεροῦντο τῆς θεΐας ἀποκαλύψεως, ἥτοι τῆς ἐξ οὐρανοῦ διδασκαλίας, καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν ἀτελεῖ· ταῦτα δέ, ἥτοι ἀνθρώπειαι ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, πολιτεύματα καὶ νόμοι, πάντα ταῦτα ἐσχόπουν καὶ σκοποῦσι μόνον τὴν πρόσκαιρον βύθμισιν τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρωπίνου βίου κατ' ἀνθρώπον, κατὰ τὰς ἀνθρωπίνας δυνάμεις, καθ' ὅσον πρόσκαιρος καὶ ἡ ἀνθρωπότης ἐπὶ τῆς γῆς. Τὴν αἰωνίαν ἄρα βύθμισιν τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἀνθρωπίνου βίου μόνον ἂν οὐράνιον, ὑπεράνθρωπον, ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ· καὶ διὰ τοῦτο κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ αὐτὸ τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς ἀγίας τριάδος, ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ πατρὸς. Τοῦτο δ' ἐγένετο, ὡς δῆλον, διότι οὐδεὶς ἀνθρώπος ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὸ θεῖον αὐτὸ ἔργον· ὁ δὲ τολμῶν ἀναλάβῃ αὐτὸ οὐ μόνον ἀντιποιεῖται τῶν ιδιοτήτων τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὕπερ ἀσεβέστατον, ἀλλὰ καὶ ζητεῖ νὰ ἐπανανάγῃ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν πρὸ Χριστοῦ ἀνθρωπίνην θρησκευτικὴν ἀτέλειαν.

Ἡ ἐνσάρκωσις ἄρα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ διδασκαλία, ὁ θάνατος, ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ, ἡ κάθοδος τοῦ ἀγίου πνεύματος, ἡ διὰ τῶν ἀποστόλων διάδοσις τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, ἡ κλήσις τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τὰ μαρτύρια τῶν μαρτύρων, οἱ ἀγῶνες τῶν ὁμολογητῶν, μοναστῶν, πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ἡ σύγκλησις τῶν ἀγίων συνόδων, ἅπας ὁ βίος τῶν χριστιανῶν ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν ἔχουσι: τὴν σωτηρίαν τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων. Πᾶν δ' ἄλλο ἀνθρώπινον ἔργον δὲν ἔχει ἀρχὴν θεϊαν, χριστιανικὴν, ἀλλ' εἶναι ἀνθρωπίνης ἀμαρτίας ἀποκύημα, ὅπερ

ἀντίκειται τῷ χριστιανισμῷ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀγία χριστιανικὴ ἐκκλησία πᾶν τοιοῦτο θεωρεῖ ὡς αἰρετικὸν καὶ ἀλλότριον τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἀπορρίψιμον, ὡς ἀσεβές.

Ὁ ἀρχιερεὺς ἄρα τῆς Ῥώμης κηδόμενος μᾶλλον περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀνθρωπίνης ἐπὶ σύμπαντος τοῦ χριστιανισμοῦ ἀρχῆς καὶ δὴ καὶ ἐπὶ σύμπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, — ἐάν ποτε ὁ χριστιανισμὸς ἐξαπλωθῇ ἐφ' ὅλης τῆς γῆς, — ἢ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητος ἀσεβῶς ποιεῖται ἐκποδῶν τὸν κυριώτατον τοῦτον σκοπὸν τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς παντοκρατορίας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ παντοκρατορία ἐνὸς ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ἄγνωστος ἐν τῷ χριστιανικῷ δόγματι. Μάρτυς αὐτὸς ὁ Χριστός. Οὗτος οὐχὶ ἓνα, ἀλλὰ δώδεκα ἀποστόλους ἐξελέξατο πρὸς διάδοσιν τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας τῆς ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ. Καὶ οἱ ἀπόστολοι δὲ αὐτοῦ φύλακας καὶ ἐρμηνευτάς αὐτῆς κατέστησαν σύμπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον ὀδηγούμενον εἰς τὴν κατανόησιν τῶν θείων ἀληθειῶν καὶ φύλαξιν αὐτῶν οὐχὶ ὑφ' ἐνὸς ἀνθρώπου, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ὀρθοτομοῦντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Οἱ δὲ ὀρθοτομοῦντες εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἀνωτάτων κληρικῶν ἐκπροσωποῦντων τὸν σύμπαντα χριστιανισμὸν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ ἐν συνόλῳ καὶ τὸ σύνολον τῆς ἐκκλησίας. Διὰ ταῦτα δὲ πάντα ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων χριστιανικαὶ κοινότητες ἐκκλησίας ἀποτελοῦσαι ἰδρυομένης ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων προῆγον τὴν χριστιανικὴν πίστιν ὁσημέραι. Ἐν ταῖς πρώταις ταύταις κοινότησιν οὐδεὶς ἀνθρώπος φαίνεται ποὺ διευθύνων αὐτάς. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀπόστολοι διασπαρέντες ἐδίδασκον ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν πάντα τὰ ἔθνη ἀδιακρίτως τὴν χριστιανικὴν πίστιν οὐδένα ἀρχηγὸν ἔχοντες. Κατὰ τὸ παράδειγμα δὲ τῶν ἀποστόλων οἱ πιστοὶ ἐποίουν ἄλλους πιστοὺς καὶ οὗτοι ἄλλους καὶ οὕτω καθεξῆς. Πρωτεῖον δὲ τούτου ἢ ἐκείνου οὐδαμοῦ ποὺ φαίνεται, ἀλλὰ πάντες εἶναι δούλοι ἐνὸς καὶ μόνου, τοῦ θεοῦ, ὅπως καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶναι δούλοι τοῦ θεοῦ καὶ ἀπό-

στολοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἢ δούλοι καὶ κλητοὶ ἀπόστολοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει : «Παῦλος δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ κλητὸς ἀπόστολος» ἢ «Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ» ἢ «Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ» ἢ «Παῦλος ἀπόστολος» ἢ «Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν» ἢ «Παῦλος δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ». Ὁ δὲ Ἰάκωβος «Ἰάκωβος θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δούλος». Ὁ δὲ Πέτρος «Πέτρος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ» ἢ «Συμεὼν Πέτρος δούλος καὶ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ὁ δὲ Ἰούδας «Ἰούδας Ἰησοῦ Χριστοῦ δούλος». Οὔτε ἄρα ἀπόστολος οὔτε χριστιανὸς τις κληρικὸς τε καὶ λαϊκὸς διενεσθήθη ποτὲ πρωτεῖόν τι, ἀλλὰ πάντες ἀπέβλεπον εἰς ἓν καὶ μόνον : εἰς τὴν διὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως σωτηρίαν ἑαυτῶν καὶ πάντων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων. *Πρωτεῖον ὁμως ἐπισκόπου Ῥώμης οὐδαμοῦ πρὸς τοῦτο φαίνεται.*

§ 40. Ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ χριστιανικὴ δημοκρατία, οὐδαμοῦ δὲ μοναρχία φαίνεται οὐδὲ πρωτεῖον. — Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πρώτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος οὐδαμοῦ ἐξαιρεται ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώμης, ἀλλ' οὐδ' ἐπίσκοπός τις αὐτῆς. — Καὶ αὐτὸ τὸ εὐαγγέλιον δὲν συνέταξεν εἰς καὶ μόνος ἀπόστολος, ἀλλὰ τέσσαρες. Οὔτε οἱ εὐαγγελισταὶ οὔτε οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι ἀποτείνονται πρὸς ἓν οἰονδήποτε ὡς ἐκλεκτόν, ἀλλὰ πρὸς σύμπαντας τοὺς πιστοὺς, ὅπως ὁ Χριστὸς ἐτέρπετο τότε μάλλον τὴν ψυχὴν, ὅτε ἔβλεπε περὶ ἑαυτὸν οὐχὶ ἓνα, ἀλλ', ὅσον τὸ δυνατόν, πολλούς. Ὅτε δὲ μάλιστα ἔμαθεν ὅτι καὶ Ἕλληνας προσήλθον, ὅπως ἴδωσιν αὐτόν, ἀνεφώνησεν : «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». Καὶ ὁμως οἱ Ἕλληνας οὐδέποτε ἐζήτησαν προνομίας ἐν τῷ χριστιανισμῷ, καίτοι ἐν αὐτοῖς ἐθεώρει ὁ Χριστὸς τὴν δόξαν αὐτοῦ. Εἰ τοιοῦτό τι εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι, τί

ἄρα γε θὰ ἀπήτουν ὡς προνόμιον ἀπὸ συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος; Ἐκ τούτου δῆλον ὅτι ὁ Χριστὸς ἰδιάζουσιν σημασίαν ἔδιδε τοῖς Ἑλλησιν, ἀλλ' οὐχὶ ἐνὶ καὶ μόνῳ ἀνθρώπῳ. Καὶ οἱ ἀπόστολοι οὐδαμοῦ οὐδέποτε ἀποτείνονται πρὸς ἓνα, ἀλλὰ πρὸς τὰς χριστιανικὰς κοινότητας, πρὸς τὰς ἐκκλησίας. Διότι καὶ αἱ πρὸς τοῦτον ἢ ἐκείνον ἢ ἐκείνην πεμπόμεναι ἐπιστολαὶ ἔχουσι καθολικὸν χαρακτῆρα. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ δευτέρα ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωάννου πρὸς ἐκλεκτὴν κυρίαν καὶ ἡ τρίτη πρὸς Γάϊον καθολικαὶ λέγονται, ὥσπερ καὶ αἱ πρὸς κοινότητας πεμπόμεναι. Λέγονται δὲ καθολικαὶ ὡς μὴ ἀποβλέπousαι πρὸς ἓν μόνον ἔθνος ἢ μίαν πόλιν ἢ ἓν πρόσωπον, ἀλλὰ πρὸς πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας. Ἄλλὰ καὶ ἂν παρὰδεχθῆ τις ὅτι πλὴν τῆς καθολικότητος καὶ αἱ πρὸς ἓνα ἄνδρα ἢ μίαν γυναῖκα πεμπόμεναι ἐπιστολαὶ φέρουσι καὶ ἰδιωτικὸν χαρακτῆρα, οἱ ἀπόστολοι ἔγραφον πρὸς τοὺς ἰδιώτας τούτους ὡς πιστεύοντας εἰς τὸν Χριστὸν καὶ δι' οὐδένα ἄλλον λόγον. Τούτων ἀπόδειξις τρανοτάτη αὐτὸ τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει πρὸς τοὺς Ῥωμαίους οὐχὶ διότι ἐν αὐτοῖς ὑπάρχει ἢ ὑπάρξει ἐπίσκοπος, ἀλλὰ διότι ἐνυπάρχουσι καὶ πιστοί. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον γράφει πρὸς Κορινθίους, Γαλάτας, Ἐφεσίους, Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς, Θεσσαλονικεῖς πρὸς τὸν Τιμόθεον ὡς «γνήσιον τέκνον ἐν πίστει», πρὸς τὸν Τίτον ὡς «γνήσιον τέκνον κατὰ κοινὴν πίστιν», πρὸς τὸν Φιλήμονα ὡς «ἀγαπητὸν καὶ συνεργόν» αὐτῷ.

Ἄλλὰ στῶμεν ἐπὶ σμικρὸν ἐν ταῖς καθολικαῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Πέτρου καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ἀποστόλων καὶ ἐν τῇ Ἀποκάλυψι τοῦ Ἰωάννου. Ἐν ταῖς δυοῖς τοῦ Πέτρου ἐπιστολαῖς οὐδὲν οὐδαμοῦ περὶ ἐπισκόπου Ῥώμης γέγραπται. Εἴπερ ὁ ἀπόστολος οὗτος ἐποιεῖτο ἐξαίρεσιν τινα, ἔστω καὶ πόρρωθεν, τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, ἠδύνατο νὰ ἀντιπαρέλθῃ αὐτὸν ἀμνημονεύον; Δὲν ἐμνημόνευσεν ὅμως αὐτόν, διότι οὐδαμῶς εἶχεν αὐτόν

πρὸ ὀφθαλμῶν. Μνημονεύει ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ πρεσβυτέρους καλῶν ἑαυτὸν «συμπρεσβύτερον», ἀλλ' οὐδαμοῦ ἐπίσκοπον Ρώμης. Ἐν δὲ τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τελεωτήσαντος τῷ πρώτῳ ἔτει τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος ἐπὶ Τραϊνοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ρώμης οὐ μόνον μνεῖα ἐπισκόπου Ρώμης δὲν γίνεται, ἀλλ' οὐδὲ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, τῆς ρωμαϊκῆς, καίτοι μνημονεύονται αἱ ἐκκλησίαι αἱ ἐν Ἐφέσῳ, Σμύρνῃ, Περγάμῳ, Θυατείροις, Σάρδεσι, Φιλαδελφείᾳ καὶ Λαοδικείᾳ. Τί δηλοῖ τοῦτο; Ὅτι οὐ μόνον οὐδεμίαν ὑπεροχὴν εἶχεν ὁ ἐν Ρώμῃ ἐπίσκοπος, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἐκκλησία αὐτῆς ἦν λόγου ἀξία συγκρινομένη πρὸς ἄλλας τότε ὑπαρχούσας ἐν τε Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ καὶ μνημονευόμενας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων. Πλὴν τῶν ὑπὸ Ἰωάννου μνημονευομένων ἐκκλησιῶν μνημονεύονται ὑπὸ μὲν τοῦ Λουκᾶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίᾳ, ὑπὸ δὲ τοῦ Παύλου ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ ἢ ἐν Κεγχρεαῖς τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους Α' ἢ ἐν Κορίνθῳ καὶ αἱ ἐν Γαλατίᾳ ἐκκλησίαι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας καὶ αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας καὶ ἐν τῇ Β' πρὸς Κορινθίους αἱ τῆς Μακεδονίας· ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἢ ἐν Ἐφέσῳ· ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ἢ ἐν Φιλίπποις· ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς ἢ ἐν Κολοσσαῖς καὶ ἢ ἐν Λαοδικείᾳ καὶ ἢ ἐν Ἱεραπόλει· ἐν ταῖς πρὸς Θεσσαλονεῖς ἢ ἐν Θεσσαλονίκῃ κτλ. Μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας, Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς οὐδαμοῦ μνημονεύεται ἡ ἐκκλησία τῆς Ρώμης ὡς διακρινομένη. Διὰ τί; Διότι οὐδεμίαν ὑπεροχὴν ἐν αὐταῖς εἶχεν. Εἰ δὲ διεκρίνετο, πῶς ἦν δυνατόν, ὅτε καὶ αὐταὶ αἱ ἀσημύταται μνημονεύονται, πῶς ἦν δυνατόν νὰ παραλείφθῃ; Ἀλλὰ παρελείφθη, διότι οὐδεμίαν ἰδιόζουσαν σημασίαν εἶχεν. Ἐὰν δὲ μάλιστα ὑπὸ τὴν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ Ἰωάννου καὶ τὴν ἐν τῇ Β' τοῦ Πέτρου ἐπιστολῇ Βαβυλῶνα μεταφορικῶς ἐννοῆται ἡ Ρώμη, ὡς τινες βούλονται, τότε δὴ τότε ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆς κεῖται ἐν τῇ διαφθορᾷ καὶ πάσῃ

κακοηθεία, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης ἀγαλλόμενος ἐπὶ τῇ πτώσει αὐτῆς βοᾷ: «Ἐπεσεν, ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων καὶ φυλακὴ παντός πνεύματος ἀκαθάρτου καὶ φυλακὴ παντός ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου. Ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέτωκε πάντα τὰ ἔθνη καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνου αὐτῆς ἐπλούτησαν. . . . Ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῆς καὶ ἵνα μὴ λάβητε ἐκ τῶν πλανῶν αὐτῆς· ὅτι ἠκολούθησαν αὐτῆς αἱ ἀμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ. . . .» Ταῦτα καὶ πλεῖστα ὅσ' ἄλλα κατ' αὐτῆς γράφων ὁ ἀπόστολος προλέγει χαίρων τὴν πτώσιν αὐτῆς. Τὴν φοβερωτάτην εἰκόνα τῆς Βαβυλῶνος, Ρώμης, προβαλλόμενος ὁ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ οὐδὲν οὐδαμοῦ λέγει ὑτέρ τῆς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας. Ὅτι δὲ οὐδαμοῦ ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ ἐξαίρεται ἡ τῆς Ρώμης ἐκκλησία μάρτυς καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν. Οὗτος ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ λέγει ἀπλούστατα καὶ περὶ τῶν ἐν Ρώμῃ Χριστιανῶν ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶναι καὶ αὐτοὶ γράφων «. . . ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ), ἐν οἷς ἔσθε καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ», καὶ οὐδὲν πλέον. Τὸ δὲ περίεργον ὅτι οὐδὲ ἐκκλησίαν, ἤτοι κοινωνίαν χριστιανικὴν κατηρητισμένην καὶ καταρτυμένην ἐν Ρώμῃ ὀνομάζει, ἀλλ' ἀπλῶς «κλητούς», ἤτοι χριστιανούς.

§ 40. Οὐ μόνον πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης οὐδαμοῦ τῆς καινῆς Διαθήκης μέχρι τοῦ 101 μ. Χ. ἀναφέρεται, ἀλλ' οὐδὲ ἐπίσκοπος κἄν! — Ὅπως δὲ οὐδαμοῦ ἐξαίρεται ἡ ἐν Ρώμῃ ἐκκλησία, οὕτω καὶ ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς οὐτ' ἐξαίρεται, ἀλλ' οὐδὲ κἄν μνημονεύεται. Καὶ μνημονεύεται μὲν ἐν τέλει τῆς πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς Λίνος τις τρίτος ἄσχημος μεταξὺ ἀσχημῶν Εὐβούλου καὶ Πούδου καὶ τῆς Κλαυδίας τετάρτης τὰς

της ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει. Ἄλλὰ τίς ὁ Λίνος οὗτος; Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τῶν ἀποστόλων μνημονεύονται πάντῃ πλείστοι χριστιανοὶ ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες. Ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους τοῦ Παύλου: Φοῖβη «διάκονος» τῆς ἐν Κεγχρεαῖς ἐκκλησίας, Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας συνεργοὶ τοῦ Παύλου, Ἐπαίνειτος «ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας εἰς Χριστόν», Μαριὰμ πολλὰ κοπιήσασα ὑπὲρ τοῦ ἀποστόλου, Ἀνδρόνικος καὶ Ἰουνία συγγενεῖς καὶ συναχιμαλωτοὶ αὐτοῦ, Ἀμιλίαις ἀγαπητὸς αὐτοῦ ἐν κυρίῳ, Οὐρβανὸς συνεργὸς αὐτοῦ ἐν Χριστῷ καὶ Στάχυς ἀγαπητὸς αὐτοῦ, Δόκιμος, Ἀριστόβουλος, Ἡρωδίων ὁ συγγενὴς τοῦ ἀποστόλου, οἱ ἐκ τῶν Ναρκίσσου, Τρύφαινα καὶ Τροφῶσα αἱ κοπιῶσαι ἐν Κυρίῳ, Περσις ἡ ἀγαπητὴ, Ῥούφος ὁ ἐκλεκτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, Ἀσύγκριτος, Φλέγων, Ἐρμᾶς, Πατρόβας, Ἐρμῆς, Φιλόλογος καὶ Ἰουλία, Νηρεὺς καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ καὶ Ὀλυμπᾶς, Τιμόθεος ὁ συνεργὸς καὶ Λούκιος καὶ Ἰάσον καὶ Σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς. Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, Γάιος ὁ ξένος αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης, Ἐρασιος ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως καὶ Κούαρτος ὁ ἀδελφός. — Ἐν δὲ τῇ τοῦ αὐτοῦ ἀποστόλου πρὸς Κορινθίους Α' ἐπιστολῇ: Σωσθένης ὁ ἀδελφός, Χλόη, Κρίσπος καὶ Γάιος, οἶκος Στεφανᾶ, Ἀπολλῶς, Τιμόθεος, Στεφανᾶς καὶ Φουριουναῖτος καὶ Ἀχαϊκός, Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα. — Ἐν δὲ τῇ Β' πρὸς Κορινθίους: Τιμόθεος, Τίτος. — Ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἐφεσίους: Τυχικός ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός. — Ἐν δὲ τῇ πρὸς Φιλιππησίους: Τιμόθεος, Εὐωδία καὶ Συντύχη, Κλήμης ὁ συνεργός, ἡ οἰκία Καίσαρος. — Ἐν δὲ τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς: Τιμόθεος, Ἐπαφρᾶς ὁ ἀγαπητὸς σύνδουλος, Τυχικός ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός, Ἀρισταρχος συναχιμαλωτός, Μάρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα, Ἰησοῦς ἡ Ἰούστος, Λουκᾶς ὁ ἰατρός ὁ ἀγαπητὸς καὶ Δημᾶς, Νυμφᾶς, Ἀρχιππος. — Ἐν δὲ τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς: Σιλουανός, Τιμόθεος. — Ἐν δὲ τῇ Β' πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἐπίσης: Σιλουανός, Τιμόθεος. — Ἐν δὲ τῇ πρὸς Τιμόθεον Α': Τιμόθεος γνήσιον τέκνον ἐν πίστει. —

Ἐν δὲ τῇ Β' τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν : Τιμόθεος ἀγαπητὸν τέκνον, ἡ μάμμη Λωῖς καὶ ἡ μήτηρ Εὐνίκη, Δημῆς, Κρήσκης, Τίτος, Λουκᾶς, Μάρκος, Τυχικός, Κάρπος, Πρίσκα, Ἀκύλας, Ὀνησίφορος, Ἐραστός, Τρόφιμος, Εὐβουλος καὶ Πούδης καὶ Λίνος καὶ Κλαυδία. — Ἐν δὲ τῇ πρὸς Τίτον : Τίτος γνήσιον τέκνον κατὰ κοινὴν πίστιν, Ἀρτεμῆς, Τυχικός, Ζηνᾶς, Ἀπολλῶς. — Ἐν δὲ τῇ πρὸς Φιλήμονα : Τιμόθεος, Φιλήμων ἀγαπητοὶ καὶ συνεργοί, Ἀπφία ἀγαπητή, Ἀρχιππος συστρατιώτης, Ὀνήσιμος, Ἐπαφροῦς συναϊχμάλωτος, Μάρκος, Ἀρίσταρχος. Δημῆς, Λουκᾶς συνεργοί. — Ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἑβραίους : Τιμόθεος. — Ἐν δὲ τῇ Α' Πέτρου : Σιλvanός πιστὸς ἀδελφός, Μάρκος ὁ υἱός. — Ἐν δὲ τῇ Β' Ἰωάννου : ἐκλεκτὴ κυρία καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς. — Ἐν δὲ τῇ Γ' ἐπιστολῇ τοῦ αὐτοῦ : Γάιος ἀγαπητός. — Ὅτε λοιπὸν μεταξὺ τῶν μνημονευομένων τούτων καταλέγονται, ὡς εἴδομεν, καὶ ἄνθρωποι ἄπλοῖ καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες, μόνον διότι ἦσαν χριστιανοί, ἦν δυνατόν νὰ παραλειφθῇ ἀνὴρ τις διαπρέπων ἐν χριστιανοῖς Ῥωμαίους; Ἀλλὰ δὲν παρελείφθη, ἀλλὰ δὲν ἐμνημονεύθη, διότι δὲν ὑπῆρχεν. Ἀλλὰ δισχυρίζονται οἱ παπισταὶ ὅτι ὁ ἐν τῷ τέλει τῆς Β' ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου πρὸς τὸν Τιμόθεον μνημονευόμενος Λίνος εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης, ὁ πρῶτος μετὰ τὸν Πέτρον ὅτι οὗτος ἦν ἐπίσκοπος Ῥώμης ἀπὸ τοῦ 68—79 χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Πέτρου. Ἀλλὰ πρῶτον ἀνὴρ ἐπίσημος, οἷος ἦν ὁ Λίνος, ὥστε καὶ ἐπίσκοπος Ῥώμης καὶ κεφαλὴ μάλιστα κατὰ τοὺς παπιστὰς τοῦ χριστιανικοῦ σύμπαντος ἐγένετο κόσμου, ἦν δυνατόν νὰ τάσσηται τρίτος μετὰ δύο ἀσημοτάτους ἀνθρώπους Εὐβουλον καὶ Πούδην καὶ πρὸ ἀσημοτάτης γυναικὸς Κλαυδίας; Δεύτερον δὲ τίς ὁ μικρυρῶν, ὅτι ὁ ἀσημοτάτος ἐν ἀσημοτάτοις μνημονευόμενος Λίνος ἦν ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης Λίνος; Οὐδεὶς. Τρίτον ὅπως οὐδὲν γινώσκωμεν περὶ τοῦ μνημονευομένου ἄπλω ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Τιμόθεον τοῦ Παύλου, οὕτως οὐδὲν ἀπαντᾷ ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων καὶ

περὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης Λίνου. Οἱ μὲν μεταγενέστεροι τιθεῖσιν αὐτὸν ἐπισκοπεύσαντα ἀπὸ τοῦ 52—67, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ 63—64, ἄλλοι δέ, ἐν οἷς καὶ ὁ εἰρημένος νεώτερος Γροίνιος, ἀπὸ τοῦ 68—79. Κατὰ δὲ ἄλλους, πάντων τούτων ἀναιρουμένων, τίθεται πρῶτος μετὰ τὸν Πέτρον ἐπίσκοπος Ῥώμης ὁ Κλήτος ἢ Ἀνάκλητος ἢ Ἀνέγκλητος! Πρῶτος δὲ περὶ Λίνου ὡς ἐπισκόπου Ῥώμης γράφει Εἰρηναῖος ὁ Λουγδούνων (Lyon) ἐπίσκοπος, ὁ μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 202 ἢ 208 ὑποστάς. Ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν ἔρα χρόνων οὐδὲν ἀπικνεῖ περὶ Λίνου ὡς ἐπισκόπου Ῥώμης. Διὰ τί; Διότι ἄλλος ὁ παρὰ τῷ Παύλῳ Λίνος καὶ ἄλλος ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης. Ἄλλ' ἐὰν παραβάλη τις πάντα τὰ περὶ Λίνου γεγραμμένα παρὰ Εἰρηναίῳ, Ἐπιφανίῳ, Εὐσεβίῳ, Αὐγουστίνῳ, Ἰερωνύμῳ, Βαρονίῳ, Βελλακρινίῳ, Περρσονίῳ, Δοδουέλλῳ, Φαβρικίῳ, Καυέφ καὶ πλείστοις ἄλλοις, ἐν καὶ μόνον ὀρθὸν μανθάνει: ὅτι οὐδὲν βέβαιον μανθάνει περὶ Λίνου. Τὸ δὲ μόνον βεβηκιστάτον εἶναι ὅτι ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ οὔτε περὶ ἐπισκοπείας ἐν Ῥώμῃ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου οὔτε περὶ τοῦ Λίνου ὡς διαδόχου αὐτοῦ γέγραπται, καίτοι ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τῶν ἀποστόλων μνημονεῖονται καὶ ἀσημότατοι ἀνθρώπων, ὡς εἴρηται, ὡς εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες ἢ ὀπωσδήποτε συντελέσαντες εἰς τὴν πρόοδον αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ μάμμι καὶ μητέρες καὶ παῖδες.

§ 41. Οὐδαμοῦ τῆς καινῆς Διαθήκης φαίνεται πρωτεῖον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, τοῦναντίον μειονεξία αὐτοῦ.— Ἄλλ' ὁ ἀπόστολος Πέτρος, λέγουσιν οἱ παπισταί, ἦν ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων. Καὶ τὴν γνώμην αὐτῶν προσπαθοῦσι νὰ στηρίξωσιν ἐπὶ χωρίων τῶν εὐαγγελιστῶν δυσχυριζόμενοι ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα ἐρεῖδεται ἐπὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πέτρου! Διεξέλωμεν σύμπασαν τὴν καινὴν Διαθήκην. Καὶ ἐν μὲν τῷ τοῦ Ματθαίου εὐαγγελίῳ:—1. Καταγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων (Γ', 2) καὶ τάσσεται πρῶτος ἐν τῇ ἀριθ-

μήσει ὁ Πέτρος. Ἀποστέλλονται καὶ οἱ δώδεκα εἰς τὸ κήρυγμα ἄνευ διακρίσεώς τινος (I', 5).—2. Ἐκτίθησιν ὁ Χριστὸς τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων (II', 36—37). Πάντες οἱ ἀπόστολοι ζητοῦσι τὴν ἐξήγησιν. Πρὸς πάντας ἀποκρίνεται ἀδικηρίτως.—3. Ζητοῦσι παρ' αὐτοῦ οἱ ἀπόστολοι τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ὄχλου δι' ἔλθειν τροφῆς (ID', 15—32). Πρὸς πάντας λέγει: «δοτε» καὶ «φέρετε» καὶ πᾶσιν «ἔδωκεν ἄρτους» εἰς διανομὴν καὶ πάντες οἱ ἀπόστολοι «ἤρακν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων.—Εἶτα, τρικυμίας οὔσης, περιπατεῖ ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Βούλεται καὶ ὁ Πέτρος νὰ περιπατήσῃ ἐπὶ τῶν ὑδάτων· ἀλλ' ὀλιγοπιστήσας ἤρξατο νὰ καταποντίζηται, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Χριστὸς «ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ» ἐλέγχει τὴν ὀλιγοπιστίαν λέγων: «ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;» —4. Ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς Φαρισαίους (IE', 12-16) περὶ τοῦ εἰσερχομένου καὶ τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τοῦ στόματος. Οἱ μαθηταὶ λέγουσιν αὐτῷ ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἐσκανδαλίστησαν. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ «Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην». Δὲν ἀπαντᾷ αὐτῷ, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις «Ἄκου ἡμῖν καὶ ὑμεῖς ἀσύνειοί ἐστε;» Διὰ τῆς ἀποκρίσεως ὁ Χριστὸς ἐλέγχει τοὺς ἀποστόλους πάντας ὡς ἀσυνέτους, οὐχὶ μόνον τὸν Πέτρον· ἐξ οὗ δῆλον ὅτι οὐ μόνον τὸν Πέτρον ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀποστόλους.—5. Οἱ μαθηταὶ πάντες λέγουσι τῷ Χριστῷ «Ἀπόλυσον αὐτὴν (τὴν Χανααίαν) ὅτι κράζει ὑπισθεν ἡμῶν» (IE', 23). Ὁ δὲ Χριστὸς ἰάσατο τὴν θυγατέρα αὐτῆς.—6. Ὁ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς πάντας εἶπεν ὅτι ἐσπλαγχνίσθη «ἐπὶ τὸν ὄχλον», διότι δὲν εἶχον νὰ φάγωσι καὶ ἐχόρτασε διὰ ἑπτὰ ἄρτων καὶ ὀλίγων ἰχθυδίων (IE' 32-38) αὐτοὺς ὄντας τετρακισχιλίους «χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδῶν». —7. Οἱ ἀπόστολοι «ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν» καὶ διελογίζοντο. «Γινούσδε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε;» (Iσ', 5—12). —8. Ὁ Χριστὸς ἐρωτᾷ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ τίνα λέγουσιν

αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶναι. Καὶ οὗτοι ἀπεκρίναντο ὁμοφώνως ὅτι οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἰησοῦν καὶ ἕτεροι Ἰερουσαλίμην ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. Καὶ πάλιν ἐρωτᾷ τοὺς ἀποστόλους «Ἵμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;» Ὁ δὲ Πέτρος ἀπεκρίνατο «Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος.» Ὁ δὲ Χριστὸς εἶπε «Μακάριος εἶ, Σίμων Βᾶρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπέκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾗδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς» (ΙΓ', 13—23). Ἐπειτα ὁ Χριστὸς δεικνύει τοῖς μαθηταῖς ὅτι πρέπει νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ πάθῃ καὶ ἀποκτανθῇ καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐκ νεκρῶν ἐγερθῇ. Τότε ὁ Πέτρος λέγει: «Ἰλεώς σοι, κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων». Μετὰ τοῦτο δὲ προσκαλεῖ τοὺς μαθητὰς πάντας εἰς τὸ ἀπαρνήσασθαι ἑαυτοὺς (ΙΓ' 21—25). Τί σημαίνουναι ταῦτα; Ὅτι ἡ μὲν ἀπόκρισις τοῦ Πέτρου ἐπιδοκιμάζεται ὡς ὀρθή, ἡ δὲ πρότασις: ἵνα μὴ ὁ Ἰησοῦς πάθῃ, ἀποδοκιμάζεται ὡς πλημμελής. Διό, καὶ ἐὰν ὑποθῶμεν ὅτι ὑπεροχὴ τις ὑποφαίνεται ἐν τῇ ἀποκρίσει τοῦ Πέτρου, αὕτη ἀμελλητὶ ἐξαφανίζεται. Καὶ τίς ὕβρις μείζων τοῦ καλεῖσθαί τινα Σατανᾶν (ἦτοι ἐχθρόν, πολέμιον, ἀποστάτην, διάβολον), ὡς ἐκάλεσεν ὁ Χριστὸς τὸν Πέτρον;—9. Ἐπὶ τῆς μεταμορφώσεως «παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ». (ΙΖ', 1—8). Ὁ δὲ Πέτρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ νὰ κατασκευάσωσι τρεῖς σκηνάς: τῷ Χριστῷ, τῷ Μωσῇ καὶ τῷ Ἠλίᾳ. Ἄλλ' ἡ πρότασις

αὐτοῦ ἀπερρίφθη.—10. Καταβαινόντων δὲ ἀπὸ τοῦ ὄρους τῆς μεταμορφώσεως (ΙΖ', 9—13), ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς πρὸς πάντας τοὺς μαθητάς περὶ Ἡλία, οὐδὲν δὲ λέγει πρὸς τὸν Πέτρον περὶ τῆς ἀπορριφθείσης προτάσεως αὐτοῦ· ὅπερ δηλοῖ ὅτι οὐδαμῶς ἔλαβεν αὐτὴν ὑπ' ὄψιν.—11. Εἶτα ἐλέγχει ὁ Χριστὸς (ΙΖ', 20) τὴν ἀπιστίαν τῶν ἀποστόλων πάντων.—12. Εἶτα λέγει τοῖς ἀποστόλοις πᾶσι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ (ΙΖ', 22).—13. Προσέρχονται τῷ Πέτρῳ, ἀπόντων τῶν ἄλλων ἀποστόλων, «οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες» (ΙΖ', 24—27). Ὁ δὲ Πέτρος διαταγῆ τοῦ Χριστοῦ λαβὼν ἄγχιστρον καὶ συλλαβὼν ἰχθὺν καὶ εὐρὼν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ στατῆρα δίδωσιν αὐτὸν ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐαυτοῦ. Τοῦτο ἠδύνατο νὰ πράξῃ καὶ πᾶς ἄλλος μαθητὴς παρῶν, ἕπως ὁ Πέτρος.—14. Ἐπειτα διαλέγεται πρὸς πάντας τοὺς μαθητὰς προσελθόντας σὺν ἄλλοις περὶ σκανδάλων λέγων: «Οὐκὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται» (ΙΗ', 7).—Ἄλλ' ὡς σκάνδαλῳ ἐπετίμησε πρότερον καὶ τῷ Πέτρῳ.—15. Ὁ Πέτρος ἐρωτᾷ τὸν Χριστὸν εἰ ἐπιτάκις δύναται νὰ συγχωρήσῃ τὸν ἐπιτάκις ἁμαρτήσαντα καὶ ὁ Χριστὸς ἀποκρίνεται «ἐβδόμηκοντάκις ἐπτά» (ΙΗ', 23).—16. Εἶτα πρὸς τοὺς μαθητὰς ἀποφαινομένους ὅτι συμφέρει νὰ μὴ νυμφευθῇ τις ἀποκρίνεται ὅτι δὲν ἐννοοῦσι πάντες τὰ περὶ μοιχείας καὶ ἀπολελυμένης γυναικός (ΙΘ', 9—12).—17. Ἀποφαινομένου τοῦ Χριστοῦ κατὰ πλουσίου, οἱ μαθηταὶ «ἐξεπλήσσοντο σφόδρα. . . . Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἔρα ἔσται ἡμῖν;» Ὁ δὲ Χριστὸς ἀπεφώνησε «... ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ» (ΙΘ', 23—28). Δώδεκα ἀπόστολοι δώδεκα θρόνοι ἄνευ διακρίσεως. Ποῦ ὁ ὑπέροχος τοῦ Πέτρον θρόνος;—18. Ὁ Χριστὸς πρὸς πάντας τοὺς μαθητάς εἶπεν «Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθή-

σεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι» (Κ', 17). Οὐδεὶς τῶν ἀποστόλων ἐπὶ τούτῳ εἶπέ τι διδασκόντων ἐκ τοῦ ἐλέγχου τοῦ γενομένου τῷ Πέτρῳ, ὅτε εἶπεν, ὡς εἴρηται, τοῖς μαθηταῖς περὶ τοῦ ἐκείνου θανάτου.—19. Ὅτε ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου ἠτήσατο, ἵνα καθίσωσιν οὗτοι εἰς ἐκ δεξιῶν καὶ εἰς ἐξ εὐωνύμων, καὶ «οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν» (Κ', 20—24). —20. Ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Βηθθαγαῖ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν —21. Ὅτε ἔπεμψε δύο μαθητὰς εἰς τὴν κώμην (ΚΑ', 1—2). —22. Ὅτε εἶδον οἱ μαθηταὶ τὴν συκὴν ἐξηραμμένην καὶ ἐθαύμασαν, ὁ Χριστὸς πρὸς ἅπαντας ἀνεξαίρετως εἶπεν «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται· καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήψεσθε» (ΚΑ', 18—22). Ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς δίδωσι πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις τὴν ὑπόσχεσιν τῆς δυνάμεως τοῦ θαυματοποιεῖν ἄνευ τινὸς διακρίσεως.—23. Λαλεῖ ὁ Χριστὸς τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς κατὰ Φαρισαίων (ΚΓ', 1—39). —24. Προλέγει ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος, οἱ δὲ μαθηταὶ ἐρωτῶσιν αὐτὸν «Πότε ταῦτα ἔσται;» (ΚΔ', 3). —25. Εἶπεν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς μαθητὰς «Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται» (ΚΓ', 1—2). —26. Ἐρωτῶσι τὸν Χριστὸν οἱ μαθηταὶ, «ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα;» (ΚΓ', 17). —27. Ἐσθίων ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν δώδεκα εἶπεν, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με». Εἶτα δ' εὐλογήσας τὸν ἄρτον «ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς» καὶ λαβὼν τὸ πτήριον λέγει «πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες». Εἶτα ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν λέγει αὐτοῖς «Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσθε». Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ «Εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι» (ΚΓ', 20—35). Ἄλλ' ἐσκαν-

δολίση ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἀποστόλους.—28. Παρὰ τὴν Γεθσημανῆ ἀφήσας τοὺς ἄλλους μαθητὰς ἀπῆλθεν ἵνα προσευχηθῆ. «Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν». Εἶτα δ' εὐρῶν τοὺς μαθητὰς κοιμωμένους ἀλέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; Τρεῖς προσεύχεται καὶ τρεῖς εὐρίσκει τοὺς μαθητὰς κοιμωμένους, ἐφ' ᾧ καὶ λέγει «Καθεύθετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε» (ΚΤ', 36—46).—29. Προδίδοται ὁ Ἰησοῦς καὶ συλλαμβάνεται. Εἰς τῶν μαθητῶν ἀποπάσας μάχαιραν ἀφεῖλε τὸ ὠτίον τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως. «Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον» (ΚΤ', 46—56). — 30. Ἀπήχθη ὁ Ἰησοῦς πρὸς Καϊάφαν. «⁽¹⁾ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως». Ὁ Χριστὸς ἀνακρίνεται. «Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ.» Ἐκεῖ ἐρωτηθεὶς ἠρνήθη τὸν Χριστόν. Ἐξῆλθεν εἶτα εἰς τὸν πυλῶνα. Ἐρωτώμενος δὲ καὶ ἐκεῖ ἠρνήσατο πάλιν μεθ' ἑρ-κου «Ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.» Καὶ ἔπειτα πάλιν ἐρωτώμενος ἐκ τρίτου ἠρνήθη μεθ' ἑρκου ἐκ τρίτου λέγων «Ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον» (ΚΤ', 57—75).—31. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν ἐν Γαλιλαίᾳ ἐπὶ τοῦ ὄρους, συνηγμένοι τοῖς ἑνδεκα μαθηταῖς, «ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων «...Πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος» (ΚΗ', 16-20). Ἐν ταῖς εἰρημένους ἐκτίθενται διὰ βραχέων πᾶσαι αἱ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Χριστοῦ σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς πάντας καὶ πρὸς τὸν Πέτρον. Οὐδαμου φαίνεται πῶς ὑπεροχὴ τοῦ Πέτρου. Τοῦναντίον δὲ μάλιστα μειονεξία αὐτοῦ. Διότι ἐλέγχονται οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι ὡς ἀσύνετοι, ἐλέγχεται μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Πέτρος. Ἐλέγχονται οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι ὡς ὀλιγόπιστοι, ἐλέγχεται καὶ ὁ Πέτρος. Ἐλέγχονται ὡς ἄπιστοι, ἐλέγχεται καὶ ὁ Πέτρος. Ἄλλ' ἐλέγχεται καὶ μόνος ἄνευ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, πρῶτον

μὲν ὡς ὀλιγόπιστος, ὅτε ἠβουλήθη νὰ περιπατήσῃ ἐπὶ τῆς θαλάσσης· δεῦτερον δὲ ὀνομάζεται «Σατανᾶς» καὶ «σκάνδαλον»· τρίτον δὲ τρεῖς ἀρνεῖται τὸν Χριστόν. Διότι λοιπὸν ὁ Πέτρος ἠλέγχθη μὲν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ὡς ὀλιγόπιστος πλέον τῶν ἄλλων ἀποστόλων, ὠνομάσθη δὲ Σατανᾶς καὶ σκάνδαλον, τρεῖς δὲ ἠρνήθη παρὰ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν τὸν Χριστόν, διὰ ταῦτα πάντα τὰ μειονεκτήματα ὑπερέχει πάντων τῶν ἄλλων ἀποστόλων ἢ τὰ μάλιστα μειονεκτεῖ αὐτῶν; Ἄλλως τε δὲ οὐδαμοῦ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου ὁ Χριστὸς ἐξικίρει τὸν Πέτρον ἐν τινι ἄλλῳ. Ὅ,τι δίδει, ὑπισχνεῖται, ἐπαγγέλλεται τοῖς ἄλλοις ἀποστόλοις, τοῦτ' αὐτὸ καὶ τῷ Πέτρῳ. Οὐδὲν πλέον. Κριτὰς ἰσοτίμους ἀνακηρύττει τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ πάντας τοὺς ἀποστόλους ἄνευ τινὸς διακρίσεως. Πάντας τοὺς ἀποστόλους μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀνάστασιν πέμπει εἰς τὸ κήρυγμα ἐπίσης ἄνευ διακρίσεως. Ποῦ λοιπὸν ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Πέτρου, ποῦ τὸ πρωτεῖον; Οὐδαμοῦ.

Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ τὰ παρὰ τῷ Μάρκῳ.—1. Περιπατῶν ὁ Χριστὸς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἐκλέγει τὸν Σίμωνα (Πέτρον) καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀνδρέαν. Εἶτα προβάς ὀλίγον τι ἐκεῖθεν ἐκλέγει τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωάννην. Εἶτα εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνου μετὰ τούτων (Α', 16—30).—2. Ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον προσευξόμενος. Ἐκεῖ ἀκατεδίωξαν αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ» (Α', 35—36).—3. «Ἐποίησε δώδεκα (μαθητάς), ἵνα ὄσι μετ' αὐτοῦ καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν» (Γ', 14). Εἶτα τὸν Σίμωνα μετονομάζει Πέτρον, τοὺς δὲ ἀδελφοὺς Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην Υἱοὺς βροντῆς.—4. Κατὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου Ἰαίρου συνηκολούθησαν τῷ Χριστῷ εἰς τὸν οἶκον Πέτρος, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβου (Ε', 37).—5. «Προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων» (ς', 7).—Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, δαιμόνια ἐξέβαλλον καὶ ἐθεράπευον ἀρρώ-

στους ἐλαίῳ ἀλείφοντες. — 6. Οἱ ἀπόστολοι συνάγονται καὶ ἀπαγγέλλουσι τῷ Ἰησοῦ ὅσα ἐποίησαν καὶ ἐδίδασξαν. Ἐχόρτασεν ἔπειτα διὰ πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων πεντακισχιλίους. Ἐπειτα ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐταράχθησαν· ἀνέβη ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, ἐφ' ᾧ καὶ ἐξίσταντο καὶ ἐθαύμαζον· «οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ ἡ καρδιά αὐτῶν πεπωρωμένη» (Γ', 30—52). — 7. Ὁ Ἰησοῦς ἐχόρτασε δι' ἑπτὰ ἄρτων καὶ ὀλίγων ἰχθυδίων τετρακισχιλίους. Οἱ μαθηταὶ πάντες διηκόνουν (Η', 1—9) καὶ ἦσαν περισσεύματα ἑπτὰ σφυρίδας. — 8. Ἐλέγχει ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητάς ὡς διαλογιζομένους ὅτι δὲν εἶχον ἄρτους λέγων «Τί διαλογιζέσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; Οὐπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε; Ἐτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν...» (Η', 14—21). — 9. Ὁ Ἰησοῦς ἠρώτα τοὺς μαθητάς «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι». Ἀπεκρίθησαν ὅτι οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, οἱ δὲ Ἡλίαν Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;» Ὁ δὲ Πέτρος ἀπεκρίνατο «Σὺ εἶ ὁ Χριστός» (Η', 27—30). — 10. Τοῦ Πέτρου ἐπιτιμῶντος τῷ Χριστῷ διδάσκοντι ὅτι πρέπει νὰ πάθῃ, ἐκεῖνος ἐπετίμησε τῷ Πέτρῳ λέγων, «Ἔπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων» (Η', 31—33). — 11. Κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους μεταμόρφωσιν παρέλαβεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην» (Θ', 2). — 12. Ὁ Ἰησοῦς ἐδίδασκε τοὺς μαθητάς περὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ· ἀλλ' οὗτοι «ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι» (Θ', 31—32). — 13. Ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης ἀπήγγειλε τῷ Χριστῷ ὅτι τινὰ μὴ μαθητὴν αὐτοῦ ἐκβάλλοντα δαιμόνια ἐκώλυσαν. Ὁ δὲ εἶπε «Μὴ κωλύετε» (Θ', 38). — 14. Προκειμένου κατὰ πλουσίου, ὁ Πέτρος εἶπε τῷ Χριστῷ «Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι». Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε «Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι». (Ι', 28, 31). — 15. Παραλαβὼν τοὺς δώδεκα

λέγει τὰ «μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν». (Γ', 32).—16. Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ἐξαιτοῦνται ἵνα καθίσωσιν ἐκάτερος ἐκατέρωθεν αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἄλλοι δέκα μαθηταὶ ἠγανάκτησαν (Γ', 35—44).—17. Ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν εἰς τὴν κώμην (ΙΑ, 1), ὅπως λάβωσι πῶλον, ἐφ' ᾧ ἐκάθισεν.—18. Ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, «Ῥαββί, ἰδοὺ ἡ συκῆ, ἣν κατηράσω, ἐξήρανται». Ὁ δὲ Χριστὸς λέγει «Πάντα ὅσα ... αἰτεῖσθε ... ἔσται ὑμῖν» (ΙΑ', 20—25). τοῦτ' ἔστι τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν.—19. Ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν ἐπηρώτων αὐτὸν ὁ Πέτρος, Ἰάκωβος, Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προρρηθεισῶν καταστροφῶν. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο σὺν ἄλλοις «... ὁ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ... τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον» (ΙΓ', 3, 11).—20. Ὁμιλῶν ὁ Ἰησοῦς περὶ τῶν μελλόντων συμβῆναι λέγει πᾶσι τοῖς μαθηταῖς: «Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, Γρηγορεῖτε» (ΙΓ', 37).—21. Περὶ ἐτοιμασίας τοῦ πάσχα πάντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ ὀμιλοῦσι. Αὐτὸς δὲ ἐπεμψε δύο τῶν μαθητῶν (ΙΔ', 12).—22. Ἐπὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου πᾶσι τοῖς μαθηταῖς δίδει ἄρτον καὶ οἶνον ἀδιακρίτως.—Εἶτα λέγει τῷ Πέτρῳ περὶ τῆς τρίτης ἀρνήσεως.—Ἐπειτα παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην. Ἐνῶ προσήυχετο, αὐτοὶ καθηῦδον, ἐφ' ᾧ λέγει τῷ Πέτρῳ «Καθεύδεις;» Τοῦτο τρεῖς ἐπανελήφθη, ὅτε καὶ εἶπεν αὐτοῖς «Καθεύδετε (ΙΔ', 37—41).—23. Τρεῖς ἀρνεῖται ὁ Πέτρος τὸν Ἰησοῦν παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν (ΙΔ', 66—72).—24. Ἐπειτα τῆ ἀναστάσει ὁ ἄγγελος λέγει πρὸς τὰς γυναῖκας: «...εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ» (ΙΓ', 6, 7).—25. Ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς πᾶσι «Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει» (ΙΓ', 15). Καὶ παρὰ τῷ Μάρκῳ ποῦ τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου; Ἐν τῇ τρίτῃ ἀρνήσει; Πάντας δ' ἀποστέλλει εἰς τὸ κήρυγμα ἄνευ διακρίσεως πρὸς ἅπαντα τὸν κόσμον. Ποῦ ἢ Ῥώμῃ; Ποῦ τὸ πρωτεῖον αὐτῆς;

Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ τὰ παρὰ τῷ Λουκᾷ.—1. Ἐκ τοῦ πλείου τοῦ Σίμωνος ἐδίδασκε τοὺς ὄχλους, πρὸς ὃν εἶπε «... ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔση ζωγρῶν». Τότε ἠκολούθησαν αὐτῷ Σίμων, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης (Ε', 4, 10, 11).—2. Μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους προσευχὴν ἐξελέξατο «δώδεκα», οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε». Τὸν Σίμονα ὠνόμασε Πέτρον (ς', 14,—16).—3. Εἰς πόλιν Ναὶν συνεπορεύοντο τῷ Ἰησοῦ οἱ μαθηταὶ (Ζ', 11).—Εἶτα οἱ μαθηταὶ ἀπήγγειλαν τῷ Ἰωάννῃ περὶ ἀναστάσεως τοῦ νεκροῦ μονογενοῦς τῆς χήρας υἱοῦ (Ζ', 18).—4. Οἱ μαθηταὶ ἠρώτων περὶ τῆς τοῦ σπείροντος περὶβολῆς. Ὁ δὲ Χριστὸς εἶπεν: «Υμῶν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ» (Η', 9).—5. Τοῖς μαθηταῖς κλυδωνιζομένοις, γαλήνης γενομένης, εἶπε: «Ποῦ ἔστιν ἡ πίστις ὑμῶν;» (Η', 25).—6. Ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἀποκρίναντο τῷ Ἰησοῦ περὶ τῶν συνηχόντων αὐτὸν ὄχλον (Η', 45).—7. Εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς θυγατρὸς Ἰακείρου παραλαμβάνει Πέτρον, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην (Η', 51).—8. Ἔδωκε τοῖς δώδεκα μαθηταῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια καὶ νόσους νὰ θεραπεύωσι καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸ κήρυγμα (Θ', 1, 2)—Οἱ ἀπόστολοι ἐπιστρέψαντες διηγήσαντο ὅσα ἐποίησαν. (Θ', 10).—9. Ἐν τῇ ἐρήμῳ Βηθσαιδᾶ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ: «Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον» (Θ', 12) δι' ἔλλειψιν τροφῆς. Ἄλλ' ἐχόρτασε πεντακισχιλίους διὰ πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων διανεμηθέντων ὑπὸ τῶν μαθητῶν πάντων.—10. Ἀπεφάνθησαν ἐρωτηθέντες οἱ μαθηταὶ τίνα αὐτὸν ἔλεγον οἱ ὄχλοι, ὃ δὲ Πέτρος εἶπε: «Τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο» (Θ', 18—22).—11. Κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν παρέλαβε Πέτρον, Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον. Ὁ Πέτρος ὠμίλησε περὶ τριῶν σκηνῶν. Ἄλλὰ «μη εἰδὼς ὃ λέγει» οὐδεμιᾶς ἀποκρίσεως ἀξιοῦται (Θ', 28, 33—34).—12. Ὁ Ἰησοῦς προσεῖπε τὸ αὐτοῦ πάθος. Οἱ μαθηταὶ διελογίζοντο «Τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν»; ὃ δὲ ἀπεκρίνετο ὅτι «ὁ

μικρότερος... ἔσται μέγας» (Θ', 48). Ἐνταῦθα τίς τῶν ἀποστόλων ἀνεκηρύχθη μείζων ; Οὐδείς.—13. Πρὸς τὸν Ἰωάννην εἰπόντα ὅτι ἐκώλυσάν τινα ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια εἶπεν ὁ Ἰησοῦς «Μὴ κωλύετε» (Θ', 49—50).—14. Ὁ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ κατὰ τῶν μὴ δεξαμένων αὐτόν. Ἐπετίμησεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν, «Οὐκ οἶδατε οἴου πνεύματος ἐστε ὑμεῖς» (Θ', 54—56).—15. Ὁ Ἰησοῦς ἀνέδειξε καὶ ἐτέρους ἐβδομήκοντα καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸ κήρυγμα ἀνά δύο. Ἀπῆλθον, ἐκήρυξαν καὶ ὑποστρέψαντες εἶπον αὐτῷ μετὰ χαρᾶς «. . . τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματι σου». Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅτι τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐγράφησαν ἐν ταῖς οὐρανοῖς. «Καὶ στραφεῖς πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπε· Μακάριοι» κτλ. (I', 17—24).—16. Προσευχομένῳ τῷ Ἰησοῦ εἶπέ τις τῶν μαθητῶν «Δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι». Καὶ εἶπεν αὐτοῖς τὸ : «Πάτερ ἡμῶν» κτλ. (IA', 1, 5).—17. Λέγει πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁ Ἰησοῦς : «... προσέχετε... ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων» κλ. (IB', 1).—18. Λέγει πρὸς τοὺς μαθητὰς «... μὴ μεριμνᾶτε... τί φάγητε... ἐνδύσηθε... τί πίητε... πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ» κ.τ.λ. «Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος» κλ. (IB', 22—42).—19. Ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητὰς περὶ πλουσίου, ὅς εἶχεν οἰκονόμον» κλ. (IC' 1—13).—20. Εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ Ἰησοῦ «Πρόσθε· ἡμῖν πίστιν» κλ. (IZ', 5).—21. Οἱ μαθηταὶ ἐπετίμησαν τοῖς προσφέρουσι τῷ Ἰησοῦ βρέφη· ὁ δὲ εἶπεν «Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρὸς με». (IH', 15).—22. Ὁ Ἰησοῦς ὁμιλεῖ κατὰ πλουσίου. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν : «Ἴδού ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα». (IH', 18—28).—23. Παρακαλῶν ὁ Ἰησοῦς τοὺς δώδεκα ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ὠμίλησε περὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως. Οἱ δὲ μαθηταὶ «οὐδὲν τούτων συνῆκον». (IH', 31—34).—24. Ἀπῆλθον εἰς Βηθφαγῆ καὶ Βηθανίαν καὶ ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν εἰς τὴν κατέκλυτον κώμην, ὅπως εὔρωσι πῶλον, ἐφ' ᾧ ἐκάθισεν.

α. .. Ἄπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν ἔχαιρον ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ (ΙΘ', 29—37).—25. Ἐπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰς ἐτοιμασίαν τοῦ πάσχα (ΚΒ', 8).—26. Ὁ μυστικός δεῖπνος. Ἐφιλονείκουν οἱ μαθηταὶ αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μερίζων. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν : «κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν.... ἵνα.... καθίσσησθε ἐπὶ θρόνων κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραήλ. Εἶπε δὲ ὁ κύριος, Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ σιναῖσαι ὡς τὸν σίτον· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριζον τοὺς ἀδελφούς σου». Ὁ Πέτρος τὰ πάντα ὑπισχενέται, ἀλλ' οὐχ ἤττον τοῖς ἡρνήθη τὸν Χριστὸν (ΚΒ', 14—35, 54—62).—27. Αἱ γυναῖκες ἤγγειλαν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Πέτρος ἔδραμεν εἰς τὸ μνημεῖον. Τοῖς ἔνδεκα ἀποστόλοις οὖσιν ἐν Ἱεροσολύμοις συνηθροισμένοις ὤφθη ὁ Ἰησοῦς. Ἐπειτα λέγει αὐτοῖς αἰδοῦ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς μου ἐφ' ὑμᾶς. (ΚΔ', 10—11, 33—49).

Καὶ παρὰ τῶ Λουκᾶ οὐδὲν Πέτρον πρωτεῖον φαίνεται. Τοῦναντίον ἡ ὀλιγοπιστία καὶ ἡ ἄρνησις αὐτοῦ διακρίνονται. Προσέτι ἡ ἐπαγγελία τοῦ πατρὸς δίδεται ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἔπκει τοῖς ἀποστόλοις ἀνεξαιρέτως. Τὸ δὲ κήρυγμα «εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἱερουσαλήμ» κτλ. Ποῦ ἡ Ῥώμη ἢ κατὰ τοὺς παπιστὰς κεφαλὴ τοῦ κηρύγματος τοῦ χριστιανισμοῦ ; Οὐδαμοῦ· διότι οὐδαμοῦ οὐδαμῶς εἶχεν αὐτὴν ἐξαιρετικῶς πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Χριστός.

Ἄλλ' ἔλθωμεν καὶ εἰς τὸ Ἰωάννου εὐαγγέλιον. — 1. Πρῶτος τὴν κλῆσιν φαίνεται ὁ Ἀνδρέας, εἶτα ὁ Σίμων Πέτρος. Ἐπειτα ἐν Γαλιλαίᾳ εὕρισκει ὁ Ἰησοῦς τὸν Φίλιππον καὶ οὗτος τὸν Ναθαναὴλ (Α', 41—52). — 2. Ἐν τῷ γάμῳ τῆς Κανᾶς λέγει τοῖς ἀποστόλοις ὁ Χριστός, ἵνα προπαρασκευάσωσι τὰ τοῦ θαύματος (Β', 7).—3. Ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ ἔρχονται εἰς Ἰουδαίαν (Γ', 22).—4. Οἱ μαθηταὶ λέγουσι τῷ Ἰησοῦ

«φάγε». ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς ὅτι βρῶμα αὐτῶ ἢ ἐκτέ-
 λεσις τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ (Δ', 31—34). — 5. Ὁ Ἰη-
 σοῦς λέγει πρὸς τὸν Φίλιππον «Πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους,
 ἵνα φάγωσιν» ὁ ὄχλος· ὁ δὲ Φίλιππος ἀπεκρίνατο ἀνάγκη δια-
 κοσίων δηναρίων. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου
 εἶπεν ὅτι παιδάριον ἔχει πέντε ἄρτους. Δι' αὐτῶν καὶ δύο ὄψα-
 ρίων ἐχώρτασε πεντακισχιλίους (Γ', 5—11). — 6. Ὁμιλοῦντος
 τοῦ Ἰησοῦ περὶ ἄρτου ζωῆς, ἐγόγγυζον οἱ μαθηταὶ καὶ πολλοὶ
 ἀπῆλθον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἠρώτησε τοὺς δώδεκα «Μὴ καὶ ὑμεῖς
 θέλετε ὑπάγειν; Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Πρὸς
 τίνα ἀπελευσόμεθα;» (Γ', 60—70). — 7. Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ
 προσεκάλουν αὐτὸν εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας. Ἀλλὰ δὲν
 μετέβη φανερώς, ἀλλὰ κρυπτῶς (Ζ', 1—14). — 8. Ἐλληνες
 εἶπον τῷ Φιλίππῳ «θέλομεν ἰδεῖν τὸν Χριστόν». Ὁ δὲ Φίλιπ-
 πος λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ καὶ ἀμφοτέρω τῷ Ἰησοῦ, ὅστις εἶπεν
 «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα» κτλ. (Β', 20—24). — 9. Ὁ νιπτήρ. Βούλε-
 ται ὁ Ἰησοῦς νὰ νίψῃ καὶ τοὺς πόδας Σίμωνος Πέτρου. Ἀρνεῖ-
 ται. Ἀλλὰ τέλος συγκατανεύει. Ὁ Πέτρος νεύει τῷ μαθητῇ
 (Ἰωάννη) τῷ ἐπιπεσόντι ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ νὰ ἐρωτήσῃ
 τίς ὁ προδότης. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ὑποδεικνύει τὸν Ἰούδαν (Π',
 2—30). — 10. Ὁ Ἰησοῦς λέγει ὅτι ἀγαπᾷ πάντας τοὺς μαθη-
 τάς. Ὁ Πέτρος ἐρωτᾷ «... ποῦ ὑπάγεις;» Ὁ Πέτρος ὑπι-
 σχνεῖται ὅτι ἀκολουθήσει τῷ Ἰησοῦ. Ἀλλ' οὗτος λέγει αὐτῷ
 περὶ τῆς τριττῆς ἀρνήσεως (Π', 34—38). — 11. Ὁ Θωμᾶς
 ἐρωτᾷ τὸν Ἰησοῦν ποῦ ὑπάγει· ὁ δὲ Φίλιππος λέγει «Δεῖξον
 ἡμῖν τὸν πατέρα» κτλ. Ὁ δὲ Ἰούδας, οὐχὶ ὁ Ἰσκαριώτης, ἐρωτᾷ
 τὸν Ἰησοῦν «τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν καὶ
 οὐχὶ τῷ κόσμῳ;» (ΙΔ', 5—24). — 12. Ὁ Ἰησοῦς λέγει ὅτι
 πέμψει «τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον... ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα
 καὶ...» (ΙΔ', 25, 26). — 13. Οἱ μαθηταὶ λέγουσιν «Ἰδοὺ νῦν
 παρρησία λαλεῖς» (ΙΓ', 29). — 14. Ὁ Πέτρος ἀπέκοψε τὸ

ώτιον τοῦ Μάτθου. Εἶτα ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ καὶ τέλος ἀρνεῖται αὐτόν (IH', 15, 25—27).—15. Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ καὶ τῷ ἄλλῳ ἀγαπητῷ μαθητῇ (Ἰωάννη) ὅτι «Ἦσαν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου» κτλ. Ὁ Πέτρος σπεύδει καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, ὅστις ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον καὶ μετ' αὐτόν ὁ Πέτρος (K', 2—9).—16. Ὁ Θωμᾶς, λεγόντων τῶν ἄλλων μαθητῶν «Ἐωράκαμεν τὸν Κύριον», ἐπίστευσε μόνον διὰ τῆς ψηλαφήσεως (K', 24—29).—17. Φανεροὶ ὁ Ἰησοῦς ἐκαυτὸν ἐπὶ τῆς Τιβεριάδος. Ὁ Πέτρος ὑπῆγε νὰ ἀλιεύσῃ ἠκολούθησαν αὐτῷ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν μαθητῶν. Ὁ ἀγαπητὸς μαθητής (Ἰωάννης) λέγει τῷ Πέτρῳ «Ὁ κύριός ἐστιν». Ὁ δὲ Πέτρος τὸν ἐπειδύτην διεζώσατο. Προσῆλθον καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταί. Εἶτα τρεῖς ἐρωτᾷ τὸν Πέτρον ὁ Ἰησοῦς: ἀγκυρᾶς με, ἀγκυρᾶς με, φιλεῖς με (KA', 1—18).

Καὶ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ οὐδὲν περὶ ὑπεροχῆς τοῦ Πέτρου. Ἄλλ' ἠρώτησε, λέγουσιν οἱ παπισταί, τὸν Πέτρον τρεῖς ὁ Ἰησοῦς περὶ τῆς πρὸς αὐτόν ἀγάπης. Ἄλλὰ πολλαχοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τούτῳ γίνεται λόγος περὶ ἀγάπης. Ἐν τῷ δεκάτῳ τετάρτῳ κεφαλαίῳ ὁμιλεῖ ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Ἰησοῦ μαθητής Ἰωάννης περὶ ἀγάπης. Ὁ τηρῶν τὰς ἐντολάς τοῦ Ἰησοῦ ἀγαπητὸς εἶναι αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πατρός. Ἄλλ' ὁ Πέτρος διὰ τῆς ἀρνήσεως παρέβη τὴν ἐντολήν, διὰ τοῦτο ὁμιλεῖ ὁ Ἰησοῦς αὐτῷ περὶ ἀγάπης. Ἄλλ' ἄλλο ἀγάπη πατρός τε καὶ υἱοῦ ἐκ τηρήσεως τῶν θείων ἐντολῶν καὶ ἄλλο ὑπεροχή. Περὶ ὑπεροχῆς οὐδαμοῦ γίνεται λόγος. Διὰ τῆς τριττῆς λοιπὸν περὶ ἀγάπης ἐρωτήσεως τοῦ Πέτρου ἀποκαθίσταται αὐτὸς πάλιν ἐν τῇ τάξει τῶν ἀποστόλων, ἧς ἀπέστη διὰ τῆς δειλίας καὶ τῆς τριπλῆς ἀρνήσεως. Οὕτω δὲ ἀποκατέστη καὶ πάλιν εἰς τὸ κήρυγμα.

Ἄλλὰ προβῶμεν καὶ εἰς τὰς *Πράξεις* τῶν ἀποστόλων τοῦ Δουκᾶ.—1. Ὁ Πέτρος ὁμίλησε τοῖς μαθηταῖς περὶ ἐκλογῆς ἐνός εἰς τὴν θέσιν τοῦ προδότου Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου. Οἱ ἀπόστολοι

ἔστησαν δύο καὶ ἐξελέχθη διὰ κλήρου ὁ Ματθίας (Α', 15, 24).
 —2. Ὁ Πέτρος ὠμίλησε τοῖς Ἰουδαίοις περὶ πίστεως εἰς Ἰη-
 σοῦν. Ἐπίστευσαν καὶ ἔβαπτίσθησαν τρισχίλια ψυχὰι (Β', 14,
 41).—3. Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερόν. Ὁ Πέ-
 τρος ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ ἐθεράπευσε χωλὸν ἐκ γενετῆς (Γ',
 1, 7).—4. Ὁ Πέτρος ὁμιλεῖ πρὸς Ἰσραηλίτας ἐπὶ τοῦ θαύ-
 ματος τοῦ χωλοῦ (Γ', 12).—5. Ὁ λαὸς ἐθαύμαζον ἐπὶ τῇ παρ-
 ρησίᾳ Πέτρου καὶ Ἰωάννου (Δ', 13).—6. Ὁ Πέτρος ἐλέγχει
 τὸν Ἀνακίαν καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Σαπφείραν ἐπὶ νοσφίσει
 τιμῆς πωληθέντος ἀγροῦ, ἐφ' ᾧ καὶ ἀμφοτέροι ἀπέθανον (Ε',
 1—11).—7. Οἱ ἀπόστολοι δι' ἐπιθέσεως χειρῶν ἐποίουν ση-
 μεῖα καὶ τέρατα. Ἐκομίζοντο ἀσθενεῖς ἐπὶ κλινῶν καὶ κραβά-
 των, ἵνα ἢ σιὰ κἄν τοῦ Πέτρου ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν (Ε', 11
 —16).—8. Καθαιρεχθέντες οἱ ἀπόστολοι διὰ θαύματος ἀπελύ-
 θησαν. Ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπον τῷ ἀρχιερεὶ κωλύοντι
 τὸ κήρυγμα αὐτῶν «Πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις»
 (Ε', 28—29).—9. Οἱ τοῦ Ἰουδαικοῦ συνεδρίου ἔδειραν τοὺς
 ἀποστόλους κελεύσαντες ἵνα μὴ λαλῶσιν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰη-
 σοῦ (Ε', 40).—10. Οἱ δώδεκα ἐχειροτόνησαν τοὺς ἑπτὰ δια-
 κόνους (Ϛ', 1—7).—11. Ὁ διάκονος «Στέφανος πλήρης πίστεως
 καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ.»
 (Ϛ', 8).—12. Ἐγένετο διωγμὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ πάντες διε-
 σπάρησαν πλὴν τῶν ἀποστόλων (Η', 1).—13. Ὁ Φίλιππος
 ἐκήρυσεν ἐν Σαμαρείᾳ. Ἐνεφανίσθη ὁ μάγος Σίμων. Οἱ ἀπό-
 στολοι ἐπεμψαν εἰς τὴν πιστεύσασαν Σαμαρείαν Πέτρον καὶ
 Ἰωάννην. Ὁ Σίμων ἐζήτει παρὰ τῶν ἀποστόλων ἀργυρίῳ τὴν
 χάριν. Ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ «τὸ ἀργυρίόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς
 ἀπόλειαν» (Η', 8—21).—14. Ἀγγελος πέμπει τὸν Φίλιππον
 εἰς Γάζαν (Η', 26).—15. Ὁ μαθητὴς Ἀνανίας ἐπιτίθησι τὰς
 χεῖρας ἐπὶ τὸν Σαῦλον (Παῦλον), ὅστις καὶ βαπτισθεὶς ἤρξατο
 κηρύττων τὸν Χριστόν. Ὁ Βαρνάβας ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τοὺς

ἀποστόλους (Θ', 17, 27).—16. Ὁ Πέτρος ἐν Λύδδῃ θεραπεύει τὸν Αἰνέαν· ἐν δὲ Ἰόππῃ τὴν Ταβιθά (Δορκάδα) ἀνίστησιν ἐκ νεκρῶν (Θ', 36).—17. Κορνῆλιος ὁ ἑκατοντάρχης μετεπέμψατο τὸν Παῦλον ἐξ Ἰόππης εἰς Καισάρειαν (I', 1—18).—Εἶτα ὁ Πέτρος ἀφηγεῖται τοῖς ἀποστόλοις καὶ ἀδελφοῖς τὰ τῆς μεταπέμψεως (IΑ', 1—18).—18. Ὁ Βαρνάβας ἀπελθὼν εἰς Ταρσὸν παρέλαβεν ἐκεῖθεν τὸν Παῦλον εἰς Ἀντιόχειαν (IΑ', 25).—19. Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς φονεῖει Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου καὶ καθείργουσι τὸν Πέτρον· ἀλλὰ δι' ἀγγέλου ἠλευθερώθη τῆς εἰρκτῆς· ὁ δὲ Ἡρώδης ἐξέψυξε σκωληκόβροτος γενόμενος (IΒ', 1—23).—20. Βαρνάβας καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ συμπαραλαβόντες Ἰωάννην τὸν ἐπικληθέντα Μάρκον (IΒ', 24, 25).—21. Ἐν Ἀντιοχείᾳ διέτριβον προφῆται καὶ διδάσκαλοι (IΓ', 1).—22. Βαρνάβας καὶ Σαῦλος κατήλθον εἰς Σελεύκειαν καὶ Κύπρον καὶ ἐκήρυξαν ἐν Σαλαμίῃ, Πάφῳ· ἐκεῖθεν εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα· οἱ δὲ Βαρνάβας καὶ Παῦλος εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, Ἰκόνιον, Λύστραν Λυκκονίας καὶ Δέρβην καὶ τὴν περὶχωρον καὶ ἐκ Δέρβης εἰς Λύστραν, Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν. Διεληθόντες Πισιδίαν ἦλθον εἰς Παμφυλίαν καὶ ἐκ Πέργης εἰς Ἀττάλειαν κακεῖθεν εἰς Ἀντιόχειαν· ἐκεῖθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔνθα ὀμιλεῖ ὁ Πέτρος περὶ περιτομῆς, Βαρνάβας δὲ καὶ Παῦλος ὅσα ἐποίησαν· εἶτα δὲ ὁ Ἰάκωβος. Τότε οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι σὺν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔπεμψαν σὺν Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ Ἰούδαν τὸν ἐπικλούμενον Βαρσαβᾶν καὶ Σίλαν μετ' ἐγγράφου (IΓ', 1—IΕ' 35).—23. Ἐξ Ἀντιοχείας Βαρνάβας καὶ Μάρκος εἰς Κύπρον (IΕ', 29).—24. Παῦλος καὶ Σίλας διὰ Συρίας καὶ Κιλικίας εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν. Ἐκ Λύστρας μετὰ Τιμοθέου διήλθον Φρυγίαν καὶ Γαλατίαν καὶ παρελθόντες Μυσίαν ἦλθον εἰς Τρωάδα, Σαμοθράκην, Νεάπολιν, Φιλίππους, Λυδίαν, Ἀμφίπολιν, Ἀπολωνίαν, Θεσσαλονίκην, Βέροιαν, Ἀθήνας, Κόρινθον, ἔνθα κα-

τῆλθον καὶ ὁ Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, Συρίαν, Ἐφεσον, Μακεδονίαν, Ἑλλάδα, Συρίαν, Μακεδονίαν ἀπὸ Φιλίππων εἰς Τρωάδα, Ἄσσον, Μιτυλήνην, Χίον, Σάμον, Τρωγύλλιον, Μίλητον, Ἐφεσον (ΙΓ', 1—Κ', 16).—25. Ὁ Παῦλος εἰς Κῶν, Ρόδον, Πάταρχ, Κύπρον, Τύρον, Πτολεμαῖδα, Καισάρειαν, Ἱεροσόλυμα, Ἀντιπατρίδα, Καισάρειαν, Σιδῶνα, Κύπρον, Μύρα Λυκίας, Κνίδον, Καλοὺς Λιμένας Κρήτης, Μελίτην νῆσον, Ἀλεξανδρίων νῆσον, Συρακούσας, Ρήγιον, Ποτιόλους, Ρώμην, ἔνθα διέτριψε «διετίαν ἕλην» (ΚΑ', 1—ΚΗ', 14).

Καὶ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων οὐδεμία ὑπεροχὴ τοῦ Πέτρου. Ὁ μόνος δέ, ὁ ὑπερτερώτατος πάντων, ἐγείρεται ὁ Παῦλος. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον πάντων εἶναι ὅτι οὐδαμοῦ γέγραπται ὅτι ὁ Πέτρος μετέβη εἰς Ρώμην!

Ἀλλὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου.—1. Ὁ Παῦλος ἐκήρυξεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ (ΙΕ', 19).—2. Προϋτίθετο ὁ αὐτὸς ἀπὸ Ρώμης νὰ μεταβῇ εἰς «Σπανίαν», πρότερον δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ (ΙΕ', 24, 25). Μνημονεύει, ὡς εἴρηται, πολλοὺς ἄλλους Πέτρον ὅμως οὐδαμοῦ μνημονεύει.

Ἐν δὲ τῇ πρὸς Κορινθίους Α. ἐπιστολῇ ὁ Παῦλος λέγει ὅτι αὐτὸς διέρχεται Μακεδονίαν· περὶ δὲ τοῦ Πέτρου οὐδὲν λέγει.

Ἐν δὲ τῇ Β' πρὸς Κορινθίους λέγει περὶ τῆς ἐν Τρωάδι, Μακεδονίᾳ, Ἀχαΐᾳ, Δαμασκῶ κηρύξεως τοῦ εὐαγγελίου ὑπ' αὐτοῦ.

Ἐν δὲ τῇ πρὸς Γαλάτας:—1. Ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, Ἀραβίαν καὶ Δαμασκὸν καὶ ἔπειτα πάλιν μετὰ τρία ἔτη εἰς Ἱεροσόλυμα «ἱστορήσαι» (γνωρίσαι προσωπικῶς) Πέτρον (Α', 17—18).—2. Ἦλθεν εἰς Συρίαν καὶ Κιλικίαν (Α', 21).—3. Μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρνάβαν καὶ Τίτου (Β', 1).—4. Ὁ Παῦλος ἦν πεπιστευμένος τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, ὁ δὲ Πέτρος τὸ τῆς περιτομῆς (Β', 8).—5. Ἰάκωβος, Κηφᾶς (Πέτρος) καὶ Ἰωάννης «οἱ δοκοῦντες στῦλοι

εἶναι» κτλ.—6. Ὁ Παῦλος ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀντέστη κατὰ πρόσωπον τῷ Πέτρῳ «ὅτι κατεγνωσμένος (καταδεδικασμένος, ἀξιόμειμπος) ἦν. Πρὸ τοῦ γὰρ ἔλθειν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἔθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς» κτλ. (Β', 9—21).

Ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐπιστολῇ ὁ Παῦλος οὐ μόνον δὲν ἐξαίρει τὸν Πέτρον, ἀλλὰ καὶ ἐλέγχει αὐτὸν δεινότερα ὡς ὑποκριτὴν, ὡς μὴ ὀρθοδοξοῦντα πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου. Ποῦ τὸ κατὰ τοὺς παπιστὰς πρωτεῖον τοῦ Πέτρου; Ἐν τῇ ὑποκρισίᾳ αὐτοῦ τῇ ὑπὸ τοῦ Παύλου καταδικαζομένῃ;

Ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ ὁ Παῦλος οὐδὲν περὶ ἄλλου ἀποστόλου λέγει.

Ἐν δὲ τῇ πρὸς Φιλιπησίους μόνον περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θεσσαλονικίᾳ διατριβῆς αὐτοῦ (Δ', 15, 16).

Ἐν δὲ τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς μόνον περὶ τῶν ἑαυτοῦ ἀγώνων ἐν Κολοσσαίς καὶ Λαοδικείᾳ (Β', 1).

Ἐν δὲ τῇ Α' πρὸς Θεσσαλονικεῖς: —1. Περὶ τῆς ἐν Φιλίπποις παρησίᾳς αὐτοῦ (Β', 2).—2. Περὶ τοῦ ὅτι δις ἠθέλησε νὰ μεταβῆ πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς. Οὐδὲν δὲ περὶ οὐδενὸς τῶν ἀποστόλων.

Ἐν δὲ τῇ Α' πρὸς Τιμόθεον ἐπίσης οὐδὲν περὶ οὐδενός.

Ἐν δὲ τῇ Β' πρὸς Τιμόθεον ἐντέλλεται ὅπως ἀναλάβῃ τὸν Μάρκον μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Τιμόθεος (Δ', 11).

Ἐν δὲ τῇ πρὸς Τιτον ἐπίσης οὐδέν.

Ἐν δὲ τῇ πρὸς Φιλήμονα ἐπίσης.

Ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπίσης.

Ὁ δὲ Ἰακώβος ἐν τῇ καθολικῇ ἐπίσης οὐδὲν περὶ οὐδενός τῶν ἀποστόλων.

Ὁ δὲ Πέτρος ἐν τῇ Α' καθολικῇ οὐδὲν περὶ ἄλλων ἀποστόλων, εἰμὴ περὶ ἑαυτοῦ ὅτι εἶναι «συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυς

τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων» (Ε', 1) καὶ ὅτι ὁ Μάρκος ἀσπάζεται τοὺς πιστοὺς (Ε', 13).

Ἐν δὲ τῇ Β' καθολικῇ ὀνομάζει τὸν Παῦλον ἀδελφόν (Γ' 15).

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐν ταῖς τρισὶ καθολικαῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς οὐδὲν περὶ οὐδενὸς τῶν ἀποστόλων.

Ὁ δὲ Ἰούδας ἐν τῇ αὐτοῦ καθολικῇ ἐπιστολῇ ἐπίσης οὐδέν.

Ἐν δὲ τῇ Ἀποκαλύψει αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης: —1. περὶ τῆς ἐν Πάτρῳ διατριβῆς αὐτοῦ (Α', 9).—2. «Καὶ ἐγὼ Ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καινὴν, καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς» (ΚΑ', 2).

§ 43. Πλεονεκτήματα Παύλου καὶ μειονεκτήματα Πέτρου.

—Οὕτω δὲ διήλθομεν σύμπασαν τὴν καινὴν Διαθήκην. Εἶδομεν πᾶσαν τοῦ βίου πάντων τῶν ἀποστόλων σχέσιν πρὸς τε τὸν Χριστὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς πάντας τοὺς τε πιστεύοντας καὶ μὴ εἰς Χριστόν· ἀλλ' οὐδαμοῦ εὔρομεν ὑπεροχὴν τινα τοῦ Πέτρου. Τούναντίον, ὡς πολλάκις εἴρηται, μειονεκτήματα σπουδαιότατα ὑποβιβάζοντα αὐτόν. Εἶδομεν αὐτὸν *ὀλιγόπιστον, ἀσύνητον, πεπωρωμένον, ἄρητὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τέλος καὶ ὡς ὑποκριτὴν* ἐλεγχόμενον ὑπὸ τοῦ ὄντως κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, τοῦ Παύλου. Ἀναντιλέκτως ὁ Πέτρος πάντοτε μετενόησε καὶ ἔκλαυσε μάλιστα πικρῶς μετὰ τὴν τριττὴν ἄρνησιν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα πολλῶ ἀπέχουσι τοῦ πρωτείου, ὅπερ ἀνάγκη νὰ ᾖ πάντοτε ἄσπιλον. Ἦρωσ εἶναι οὐχὶ ὁ μετανοῶν καὶ κλαίων ἐπὶ τῇ ἥττῃ, ἀλλ' ὁ πάντοτ' ἀήττητος καὶ ὑπὲρ πάντας πάντοτε νικητής. Ἦρωσ ἀληθῶς εἶναι ὁ Παῦλος. Οὗτος κατεδιώχθη, καθείρχθη, ἐπετιμήθη δεινῶς, ἐξωρίσθη, ἐδάρη, ἐναυάγησεν, εἰς θάνατον κατεκρίθη, μυρίας θλίψεις, ταλαιπωρίας, κινδύνους ὑπέστη ἐν περιουσίαις, ἐν ὄχλοις, ἐν συναγωγαῖς, ἐνώπιον διωκτῶν, ἀρχόντων· ἀλλὰ τὸν Χριστὸν οὐδέποτε ἠρνήθη. Ἴδου ἤρωσ, ἰδου πρω-

τεῖον. Τὸ ἐν σοφίᾳ ἡρωϊκὸν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως σθένος τοῦ Παύλου ἐμφανίζεται καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ. Ὁ τέως βλάσφημος, διώκτης καὶ ὑβριστὴς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐγένετο ἐπαινέτης, θαυμαστὴς καὶ θερμότατος ὑπερασπιστής. Ὁ θεῖος αὐτοῦ σκοπὸς ἦν ὅπως ἔμπνεύσῃ τῇ νεκρᾷ ἀνθρωπότητι τὸ ζωοποιὸν θεῖον πνεῦμα διὰ τῆς θείας δικαιοσύνης. Καταφρονῶν τῆς σαρκὸς ὡς αἰτίαις παντὸς κακοῦ ἐθεώρει ὡς εὐρύτατον στάδιον νίκης τὸν θρίαμβον τοῦ χριστιανισμοῦ, οὐ χάριν ἐνώπιον οὐδενὸς ὑπεχώρει πολεμίου. Ἡγωνίζετο ὑπὲρ τῆς διὰ Χριστοῦ παλιγγενεσίας τῆς ἀνθρωπότητος ὡς ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ καταφιλοσοφῶν τῶν σοφῶν διὰ ὑπερτάτης σοφίας, καταπλήττων τοὺς ρήτορας διὰ πυρίνης γλώσσης καὶ τοὺς πάντας ἀναρτῶν ἐκ τοῦ πυρίνου ἄρματος τοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναληφθέντος Χριστοῦ. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου εἶναι κλίμαξ τοῦ Ἰακώβ, δι' ἧς ἡ ἀνθρωπότης ἀνέρχεται εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἰψίστου. Οἷα ἡ διαφορά μεταξὺ τούτων καὶ τῶν δύο τοῦ Πέτρου καθολικῶν ἐπιστολῶν, τοιαύτη καὶ ἡ μεταξὺ Πέτρου καὶ Παύλου.

Μηδενὸς ἄρα μηδαμοῦ τῆς καινῆς Διαθήκης ὑπάρχοντος λόγῳ ἢ ἔργῳ ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ Πέτρου, φανότατον δι' αὐτὸ δὲν ἔχει θεῖαν καταγωγὴν, ἀλλ' εἶναι καθαρῶς ἀνθρώπινον ἐπινοήμα καὶ πλάσμα. Ἀλλὰ τὰ ἀνθρώπινα ἐπινοήματα καὶ πλάσματα ἀποσκυβαλίζονται ἐκ τῶν θερησκευτικῶν ἱερῶν πραγμάτων καὶ ρίπτονται εἰς τὸν φλοῖσθον τοῦ πόντου τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ἀφ' ὧν ἐξεπήγασαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙΣ ΚΑΝΟΝΙΝ ΟΥΔΑΜΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

§ 44. ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΩΝ ΣΥΝΘΩΩΝ,
ΘΕΜΕΛΙΩΔΗΣ ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ ΝΟΜΟΙ ΒΟΥΛΩΝ.

ΕΙΚΑΙ ήλιου φαινότερον κατεδείχθη ότι ουδαμου τής καινής Διαθήκης φαίνεται που πρωτεϊον του Πέτρου, ουχ ήττον ιδωμεν και τους αποστολικους κανονας, εν οις, ρυθμιζομένου του μέλλοντος πολιτεύματος τής εκκλησίας, απαραίτητον ήν όπως ρητώς ορισθώσι και αι σχέσεις εκάστου των πιστων και των κληρικων υποδεεστέρων τε και ανωτέρων προς τε αλληλους και προς τους ανωτάτους αρχοντας τής τε πολιτείας και εκκλησίας. Κατά τοσοῦτο δὲ μάλλον ήν ανάγκη, διότι, εφ' ὅσον ο Χριστός διέτριβεν επί τής γῆς, αναντίλεκτον ήτι αυτός και μόνος ήν ο νομοθέτης και ιθυντήρ τής χριστιανικής εκκλησίας. Έπειδή δὲ ουδὲν άλλο οὔτος έγγραφεν, οι νόμοι αυτού κείνται εν τῇ καινῇ Διαθήκῃ, όπως εν τῇ παλαιᾷ οι του Ίερωβᾶ. Καί εκείνους μὲν απεθησαύρισαν ο Μωϋσης και οι άλλοι ιεροί ανδρες, τούτους δὲ οι απόστολοι. Καί τὸ μὲν ευαγγέλιον είναι ο θεμελιώδης τής εκκλησίας νόμος, όπως τής πολιτείας εν τελείῳ συνταγματικῷ κράτει τὸ σύνταγμα. Όπως δ' εν τῇ πολιτείᾳ πάντες οι μετὰ τὸ σύνταγμα εκδιδόμενοι νόμοι ερείδονται επί εκείνου, οὔτω και εν

τῆ ἐκκλησίᾳ πάντες οἱ μετὰ τὸ εὐαγγέλιον νόμοι στηρίζονται ἐπ' αὐτοῦ. Ὅπως δὲ πᾶς νόμος τῆς συνταγματικῆς πολιτείας, ἐὰν ἀντίκηται πρὸς τὸν θεμελιώδη νόμον, εἶναι ἄκυρος, οὕτω καὶ πᾶς ὁ ἀντικείμενος τῷ εὐαγγελίῳ. Ὅπως δὲ πᾶς πολιτικὸς νόμος, ὅπως ἔχη γενικὸν κύρος, ἀνάγκη νὰ ψηφίζεται ὑπὸ τῆς βουλῆς τοῦ ἔθνους, οὕτω καὶ πᾶς νόμος ἐκκλησιαστικὸς ἀνάγκη νὰ ψηφίζεται ὑπὸ τῆς βουλῆς τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Ὅ,τι λοιπὸν βουλή ἐν τῆ πολιτείᾳ, τοῦτο σύνοδος ἐν τῆ ἐκκλησίᾳ. Ὅ,τι βουλευταὶ ἐν τῆ βουλῇ, τοῦτο πατέρες ἐν τῆ συνόδῳ. Ὅπως τὸ πνεῦμα τοῦ θεμελιώδους νόμου ἀνάγκη νὰ ζωοποιῇ καὶ κρατύνῃ καὶ ὁδηγῇ πᾶσαν βουλήν καὶ πάντα νόμον αὐτῆς, οὕτω τὸ πνεῦμα τοῦ εὐαγγελίου ἀνάγκη νὰ κρατύνῃ, ζωοποιῇ καὶ ὁδηγῇ πᾶσαν σύνοδον καὶ πάντα νόμον αὐτῆς· εἰ δὲ μὴ πᾶν τοῦναντίον ἐν ἐκείνῃ μὲν εἶναι ἀνομία πολιτικὴ, ἐν ταύτῃ δὲ ἀνομία θρησκευτικὴ, ἤτοι ἀσέβεια πρὸς τὸν ἰδρυτὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

§ 45. Πολιτικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον. — Ψηφίσματα, διατάγματα, ὅροι. — Τὸ πολιτικὸν ἄρα δίκαιον συναποτελοῦσι πάντες οἱ νόμοι τῶν βουλῶν, τὸ δὲ ἐκκλησιαστικὸν ἢ κανονικὸν δίκαιον συναποτελοῦσι σύμπαντες οἱ νόμοι ἢ οἱ κανόνες τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἱερῶν συνόδων. Λέγεται δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον καὶ κανονικόν, διότι ἐπέκρυσεν ἀπὸ τῶν παλαιῶν τῆς ἐκκλησίας χρόνων, ἵνα οἱ νόμοι αὐτῆς καλῶνται κανόνες. Κανόνες δὲ καλοῦνται ἐν τῆ ἐκκλησίᾳ καὶ τὸ σύνολον καὶ τὰ καθ' ἕκαστα ἐκάστου νόμου ἐκάστης συνόδου· ἐν δὲ τῆ πολιτείᾳ νόμος μὲν καλεῖται τὸ σύνολον, τὰ δὲ καθ' ἕκαστα ἄρθρα τοῦ νόμου. Ὅπως ἐν τῆ πολιτείᾳ ὑπάρχουσι ψηφίσματα ἢ προσκαίρου κυβερνήσεως, φέρ' εἰπεῖν, ἐν καίρῳ ἐπαναστάσεως, καθ' ὃν ἐλλείπει συνέλευσις τοῦ λαοῦ, ἢ δημάρχων κτλ., οὕτως ἐν μὲν τῆ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ψηφίσματα (decreta) καὶ ἐπιστολαὶ δογματικαὶ (decretalia) ἢ κανονιστικά

ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων καὶ διατάγματα (demandata) καὶ εἴ τι ἕτερον ἐκδεδομένα ὑπὸ παπῶν· ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ ὅροι ἢ τόμοι δογματικὰ ζητήματα ὀρίζοντες ἢ ἐγκύκλιοι κτλ. Ἄλλὰ ταῦτα πάντα, τὰ πολιτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικά, λαμβάνονται πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἔχουσι κύρος, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνα μὲν, τὰ πολιτικὰ, συνάδουσι πρὸς τὸν θεμελιώδη νόμον καὶ πρὸς τοὺς ἐπ' αὐτοῦ ἐρείδομένους νόμους· ταῦτα δέ, ἐφ' ὅσον συμφωνοῦσι πρὸς τὴν ἁγίαν Γραφήν καὶ τοὺς τῶν ἀποστόλων καὶ συνόδων κανόνας· εἰ δὲ μὴ ὡς παράνομα ἐκεῖνα, ὡς ἀσεβῆ ταῦτα ἀποκηρύσσονται.

§ 46. Ἔθνη ὁ τόπος, ὁ χρόνος, ὁ τρόπος καὶ τὰ πρόσωπα τῶν συνταξάντων τοὺς ἀποστολικούς κανόνας· ἀλλ' ὁ νοῦς καὶ τὸ πολίτευμα αὐτῶν ἀποστολικά — Τὸ πρωτεῖον ἄρα τοῦ Πέτρου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἐπ' αὐτοῦ ἐρείδόμενον πρωτεῖον τοῦ πάπα εἶναι παράνομα, ἐὰν μὴ ἐρείδονται ἐπὶ τοῦ ἐπισήμου ἐκκλησιαστικοῦ ἢ κανονικοῦ δικαίου τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Καὶ ὅσον μὲν ἀποβλέπει εἰς τὸν θεμελιώδη νόμον τῆς χριστιανικῆς νομοθεσίας, οὐδαμοῦ αὐτοῦ, ὡς ἐδείχθη, ἐρείδονται τὰ πέτρεια καὶ τὰ παπικά πρωτεῖα οὐδὲ πόρρωθέν που ὑποφαίνονται οὔτε λεκτικῶς οὔτε μεταφορικῶς οὔτε ἄλλως πως. Διήλθομεν σύμπασαν τὴν καινὴν Διαθήκην καὶ εἶδομεν ὅτι πανταχοῦ δημοκρατικὸν πολίτευμα κυριαρχεῖ. Ἄλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσι τὸ αὐτὸ πολίτευμα κρατεῖ. Καὶ οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι. Διότι πῶς ἠδύναντο οἱ μαθηταὶ ἄλλα ἢ ὅσα ἤκουσαν καὶ ἐδιδάχθησαν παρὰ τοῦ θείου αὐτῶν διδασκάλου νὰ διδάξωσιν; Καὶ ὅτι μὲν οἱ ἀπόστολοι ἐδίδαξαν οἷα καὶ ὅσα ἤκουσαν παρὰ τοῦ διδασκάλου, πάντη πάντως ἀναντίλεκτον. Δυσχέρεια ὅμως μεγάλα ὑπάρχουσιν, ὅσον ἀποβλέπει ἔνθεν μὲν εἰς τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον καὶ τὸν τρόπον τῆς συστάσεως τῶν ἀποστολικῶν κανόνων, ἔνθεν δὲ εἰς τὰ πρό-

σωπα τὰ συντάξαντα αὐτούς. Πότε καὶ ποῦ καὶ πῶς καὶ ὑπὸ τίνων συνετάχθησαν οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες; Πρὸ τοῦ θανάτου (44 μ. Χ.) Ἰακώβου τοῦ πρεσβυτέρου ἢ πρὸ τοῦ θανάτου (64 μ. Χ.) τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου ἢ ὑπὸ Κλήμεντος διαταγῆ τῶν δύο τούτων ἀποστόλων; Ἄλλὰ τίς ὁ Κλήμης ὁ ἐν τῷ ΠΕ' κανόνι ἀναφερόμενος; Ὁ Κλήμης ἄρα γε ὁ ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῇ (Δ', 3) μνημονευόμενος ἦν ὁ αὐτὸς ὁ καὶ ἐν Ρώμῃ ἐπίσκοπος γενόμενος ἢ ἕτερος ἐκάτερος; Ἄλλ' ὅ,τι εἶπομεν περὶ Λίνου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, τοῦτ' αὐτὸ ἔχομεν εἰπεῖν καὶ περὶ Κλήμεντος. Συνήθως ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ρωμαίων οὗτος τίθεται τέταρτος ἐπίσκοπος Ρώμης ἐπισκοπεύσας ἀπὸ τοῦ 91—101. Ἄλλὰ τότε οὔτε Πέτρος οὔτε Παῦλος οὔτε ἄλλος τις τῶν ἀποστόλων ἐπέζη πλὴν τοῦ Ἰωάννου. Ὁ Κλήμης ἄρα ὁ ὢν ἢ λεγόμενος ἐπίσκοπος Ρώμης ἦν ἀδύνατον νὰ συντάξῃ τοὺς ἀποστολικούς κανόνας διαταγῆ Πέτρου καὶ Παύλου. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ φράσις καὶ ὁ νοῦς τῶν περιεχομένων εἰς ἄλλους χρόνους καὶ πρόσωπα ἀνάγουσιν ἢ μᾶλλον κατάγουσι τοὺς ἀποστολικούς κανόνας, περὶ ὧν οὐ τοῦ παρόντος. Τὸ δὲ μόνον ἀσφαλέςτατον εἶναι ὅτι τὰ ἐν τοῖς ἀποστολικοῖς κανόνισιν εἶναι γεγραμμένα γνησίως κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παραδεδομένα. Καὶ τοῦτο ἀρκεῖ ἡμῖν.—Ἄλλ' ἐν τίνι ἢ τίσι τῶν συνελεύσεων τῶν ἀποστόλων συνετάχθησαν οἱ κανόνες; Καὶ τοῦτο ἄδηλον. Ἐξ καὶ κατ' ἄλλους ἐπτά συνελεύσεις τῶν ἀποστόλων ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ 33 ἢ 34 (μ. Χ.). Ἄλλὰ περὶ μὲν τῶν ἄλλων οὐδὲν ἀσφαλές γινώσκομεν· διότι αἱ περὶ αὐτῶν εἰδήσεις καὶ μεταγενέστεραι καὶ ἀλλήλαις ἀντιπίπτουσι. Βεβαιωτάτη δὲ μόνον ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις γενομένη (50 μ. Χ.), ὅτε ἐγένετο καὶ ἡ τρίτη τοῦ Παύλου μετὰ τοῦ Βαρνάβα καὶ Τίτου ὁδοιπορία ἐκεῖσε. Ἄλλ' ἐν ταύτῃ τῇ συνελεύσει ἐζητάσθη τὸ ζήτημα περὶ τῶν ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανῶν καὶ περὶ τῶν ἐξ ἐθνικῶν. Ἐγένετο ἄρα ἢ ἐν ἢ συνετάχθησαν οἱ ἀποστολικοὶ λεγόμενοι κανόνες συνέλευσις

πολλῷ μεταγενέστερον. Ἄλλὰ πότε; Ἄδηλον, ὡς εἴρηται. — Ἄλλ' εἰ μὲν περὶ τῆς πόλεως τῆς συνελεύσεως τῶν ἀποστόλων οὐδὲν ὠρισμένον γινώσκομεν, περὶ τῆς χώρας ὅμως δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ἦν ἡ Ἀσία τεκμαιρόμενος ἐκ τῶνδε: — Ἐν τῷ ΛΖ' κανόνι ὀρίζεται χρόνος ἐνιαυσίων συνόδων τῶν ἐπισκόπων ἡ τετάρτη ἐβδομὰς τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἡ δωδεκάτη τοῦ Ὑπερβερεταίου μηνός. Τίς οὗτος; Ἐάν τις παραβάλλῃ τὰ παρὰ Γαληνῶ, Ἰωσήφω, Ζηνοβίω, Σουίδῃ, Σκαλιγέρω, Οὔσσερίω, Πετίτῳ, Ἰδελέρῳ καὶ ἄλλαις γεγραμμένα, πείθεται πρῶτον ὅτι ὁ μὴν Ὑπερβερεταῖος εἶναι εἰς τῶν δώδεκα μακεδονικῶν μηνῶν· δεύτερον ὅτι παρὰ μὲν τοῖς Μακεδόσι πρῶτος μὴν τοῦ ἔτους ἦν ὁ Δῖος καὶ τελευταῖος ὁ Ὑπερβερεταῖος, παρὰ δὲ τοῖς Συρομακεδόσι καὶ Συρναίοις καὶ τισὶν ἄλλοις πρῶτος ἦν ὁ Ὑπερβερεταῖος καὶ τελευταῖος ὁ Γορπικαῖος. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἀντεστοίχει πρὸς τὸν Σεπτέμβριον τῶν Ῥωμαίων καὶ τὸν Ὀκτώβριον, οὗτος δὲ πρὸς τὸν Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον. Ἐπειδὴ ὁ ΛΖ' κανὼν κελεύει ἵνα συνέρχηται ἡ σύνοδος τῶν ἐπισκόπων τῇ τετάρτῃ ἐβδομάδι τῆς Πεντηκοστῆς ἤτοι μετὰ τὸ χριστιανικὸν Πάσχα, φανερόν ἐστι ἡ μὲν τῶν συνόδων ἐγίγνετο περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔαρος, ἡ δὲ ἑτέρα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου. Ἐπειδὴ δὲ προσέτι παρὰ μὲν τοῖς Μακεδόσι τῆς Ἀσίας τὸ ἔτος ἤρχετο ἀπὸ τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας (9 Σεπτεμβρίου), παρὰ δὲ πολλοῖς τῶν Ἀσιανῶν Ἑλλήνων, οἷον παρὰ τοῖς Ἀντιοχεῦσι, Καισαρεῦσι, Περγαμηνοῖς, Ἐφεσίοις, Λαοδικεῦσι καὶ ἄλλοις, ἕνα μῆνα μετὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν, πιθανώτατον ὅτι ἡ φθινοπωρινὴ σύνοδος τῶν ἐπισκόπων ἐγίγνετο κατὰ τὸν εἰρημένον κανόνα μετὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τούτοις αἱ ἀρχαιότεραι καὶ πολυπληθέστεραι ἐκκλησίαι, αἱ καὶ ἀρχαιότεραι, ἦσαν αἱ ἐν τῇ μικρῇ Ἀσίᾳ, ἐξ ἄπαντος ἐν τινι τῶν πόλεων ταύτης ἐγένετο ἡ συνέλευσις τῶν συνταξάντων τοὺς ἀποστολικούς κανόνας. Ἄλλ' ὅπως ποτ' ἂν ᾗ, ἀναντίλεκτον ὅτι

ἐν Ἀσίᾳ, ὡς εἴρηται, συνετάχθησαν οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες· διότι ἐν αὐτῇ διετηρεῖτο ἔτι τότε ἡ χρῆσις τῶν μακεδονικῶν μνημῶν, ὅτε συνετάχθησαν οἱ κανόνες οὗτοι.—Ἀποδεχόμεθα λοιπὸν τοὺς κανόνας ὡς περιλαμβάνοντας τὸ πνεῦμα καὶ τὸ πολίτευμα τῶν ἀποστόλων καὶ οὐδὲν πλέον. Ὑπὸ τοιαύτην δ' ἔννοιαν ἐξετάζομεν αὐτοὺς καὶ ἐνταῦθα.

§ 47. Ἱεραρχία τῆς ἐκκλησίας.—Οὐδαμοῦ πρωτεῖον Πέτρου.—Τὸ πολίτευμα τῶν ἀποστόλων ἀριστοκρατικὴ δημοκρατία.—Ὅπως δ' ἐν τῇ εἰρημένῃ (50 μ. Χ.) συνελεύσει πάντες οἱ μετασχόντες αὐτῆς ἀπόστολοι ἴσαι πρὸς ἴσους συζητοῦσι καὶ ἀποφαινόνται, οὕτω καὶ ἐν ᾗ συνετάχθησαν οἱ κανόνες. Οὐδεὶς αὐτῶν φαίνεται ἔχων ὑπεροχὴν τινα οὐδ' ἀξιώων. Οὔτε περὶ πρωτείου τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀποστόλου οὔτε περὶ πρωτοκαθεδρίας γίνεταί που λόγος. Καὶ ἐν τῷ κανονισμῷ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οὐδέποτε οὐδαμοῦ φαίνεται τούτου ἢ ἐκείνου τῶν ἀποστόλων γνώμη ἐπικρατεστέρα οὔτε πλειονοψηφία οὔτε μειονοψηφία οὔτε ἀντίρρησις οὔτε διαφωνία· ἀλλὰ τὰ πάντα κανονίζονται ἐν πλήρει ἰσότητι καὶ ὁμοφωνίᾳ. Τὸ δὲ σπουδαιότατον πάντων οὐδὲ μνημονεύεταί τις τῶν ἀποστόλων· οὐδὲ φαίνεται καὶ οἱ συντάξαντες τοὺς κανόνας. Μόνον ἐν τέλει τοῦ ΠΕ' κανόνος προστίθενται τάδε : «Κλήμενος ἐπιστολῆς δύο. Καὶ αἱ δικταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμενος ἐν ὀκτὼ βιβλίοις προσπεφωνημένα. . . καὶ αἱ Πράξεις ὑμῶν τῶν ἀποστόλων.» Πότε ἐλέχθησαν ἢ ἐγράφησαν ταῦτα ; Ὅπως καὶ ἔνθα κεῖνται, δηλοῦσιν ὅτι ὁ Κλήμης ἦν παρὼν ἐν τῇ συνελεύσει τῶν ἀποστόλων, τῶν τότε τοῦλάχιστον ἐπ' αὐτοῦ ἐπιζώντων. Ἀλλὰ πρὸς βεβαίωσιν ἢ ἀπόρριψιν τούτων ἀνάγκη νὰ ρηθῶσι καὶ τινα πλείω, ὅπερ οὐ τῆς παρούσης πραγματείας σκοπός. Τὸ δὲ μόνον βέβαιον, τό γε νῦν, ὅτι οὐδεὶς που τῶν ἀποστόλων φαίνεται ἐν τοῖς κανόσιν οὐδὲ Πέτρος, ἥμιστά δὲ πρωτεῖον Πέτρου. Ἐν τοῖς

ὀγδοήκοντα πέντε κανόνι τῶν ἀποστόλων οὐδὲν χριστιανικὸν μέγιστον δογματικὸν ζήτημα οὔτε τίθεται οὐδὲ καὶ μνημονεύεται· ἀλλ' ὀρίζονται λακωνικῶς τὰ περὶ διοικήσεως, χειροτονίας ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων καὶ πάντων ἐν γένει τῶν κληρικῶν τῶν ἐπιδεδομένων ἐπισκοπικῆς χειροτονίας καὶ τὰ περὶ τῆς ἀγωγῆς αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς λαϊκοὺς καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐν γένει.

§ 48. Ἐξουσία καὶ διοικήσεις ἐπισκόπων. — Ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα. — Περὶ ἐξουσίας δὲ καὶ διοικήσεως ἐπισκόπων γίνεται λόγος ἐν τοῖς ἐξῆς κανόνι :

Α' «Μηδὲν τῶν ξένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἄνευ συστατικῶν προσδέχεσθαι. Καί, ἐπιφερομένων δὲ αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν. Καί, εἰ μὲν ὥσι κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδέχεσθωσαν· εἰ δὲ μὴ γε, τὰ πρὸς χρεῖαν αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς μὴ προσδέξῃσθε. Πολλὰ γὰρ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται» (κκν. ΔΓ').

Β'. «Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν καὶ μηδὲν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· μόνον δὲ πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῆ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιεῖτω τι. Οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται καὶ δοξασθήσεται ὁ θεὸς διὰ κυρίου ἐν ἁγίῳ πνεύματι, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα» (ΔΔ').

Γ'. «Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὄρων χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας. Εἰ ἐλεγχθεῖη τοῦτο πεποικῶς παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρεῖσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὐς ἔχειροτόνησεν» (ΔΕ').

Ἐν τοῖς τρισὶν εἰρημένους κανόνισιν ὀρίζεται διὰ βραχέων τὸ ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα. Εἶναι σύστημα δημοκρατικόν, ἀπόκέν-

τρον, αὐτεξούσιον, αὐτοκέφαλον, τῶν πιστῶν πάντων ὄντων ὑπὸ ἐπισκόπους ἐλέγχοντας καὶ ἐλεγχομένους· αὐτεξούσιους μὲν, ἀλλὰ καὶ διδόντας εὐθύνας ἐνώπιον τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων. Ἐκαστος ἐπίσκοπος μετὰ τῶν ὑποδεεστέρων κληρικῶν διοικεῖ τὰς πόλεις ἢ τὰς χώρας τὰς ἐπιτετραμμένας αὐτῷ. Οὐδενὶ τῶν ἐπισκόπων ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιπηδᾷ ἢ ἐπιβαίνειν ἄλλης ἄλλου ἐπισκόπου ἐπαρχίας ὡς τοῦτο διαρρηθῆν κηρύττει ὁ ΙΔ' κανὼν τῶν Ἀποστόλων οὗτος: «Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλείψαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν ἐτέρα ἐπιπηδᾶν, κἂν ὑπὸ πλείονων ἀναγκάζηται, εἰ μὴ τις εὐλογος αἰτία ἢ ἡ τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιεῖν, ὡς πλέον τι κέρδος δυναμένοι αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβαλέσθαι. Καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων καὶ παρακλήσει μεγίστη». — Ἐκάστη ἄρα ἐπισκοπὴ εἶναι μικρὰ δημοκρατία, ἧς ἄρχει ὁ ἐπίσκοπος. Ἐὰν δὲ πλείονες ἐπίσκοποι ἐκάστου ἔθνους ὑπάρχωσι, πάντων τῶν ἐπισκόπων ἡγεῖται ὁ ἐν αὐτοῖς πρῶτος ὡς κεφαλή. Ἄλλὰ καὶ οὗτος, ὁ πρῶτος, οὐδὲν πράττει ἄνευ τῆς γνώμης πάντων.

§ 49. "Αδεκτος, δεκτός.—'Ιεραρχικόν κλιμακωτὸν δημοκρατικὸν πολίτευμα.—Ἐὰν δὲ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ λαϊκὸς ἀφωρισμένος ἦτοι ἄδεκτος εἰσέλθῃ εἰς ἄλλοτρίαν ἐπισκοπὴν ὑφ' οἵανδήποτε αἰτίαν, δὲν εἶναι δεκτός, ἐὰν μὴ φέρῃ συστατικὴν ἐπιστολὴν· εἰ δὲ μὴ, καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δεχθεὶς ἀφορίζονται κατὰ τὸν ΙΒ' ἀποστολικὸν κανόνα τοῦτον: «Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφωρισμένος, ἦτοι ἄδεκτος, ἀπελθὼν ἐν ἐτέρα πόλει προσδεχθῆ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν, ἀφορίζεσθω καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δεχθεὶς».

Ἐὰν δὲ μὴ δεκτός ἢ ἐν ἄλλῃ πόλει ἢ χώρᾳ πᾶς ἐπίσκοπος, πολλῶ ἦττον δύναται νὰ χειροτονῆ. Ὁ δὲ παρὰ ταῦτα χειροτονήσας ξένος ἐπίσκοπος καθαιρεῖται.

Ἐκ πάντων τούτων φανερόν καθίσταται: Πρῶτον ὅτι οἱ

ἀπόστολοι ἔνθεν μὲν ἵδρυσαν ἐπισκοπὰς ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων, ἔνθεν δὲ καὶ χάριν ὁμοιοῦς ἐπέβαλον καὶ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πρώτου ἐν ἴσοις ἐπισκόποις ἐπισκόπου, ὅστις ὅμως οὐδὲν δύναται νὰ πράττῃ ἄνευ τῆς γνώμης τῶν ἄλλων. Δεύτερον δὲ ὅτι ἐκ τῆς ἀλληλεγγύης ταύτης τοῦ πρώτου πρὸς τοὺς ὁμοίους καὶ τούτων πρὸς ἐκεῖνον ἐξεπήγασε πολλῶ ὕστερον τὸ ἱεραρχικὸν ἐκεῖνο δημοκρατικὸν κλιμακωτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σύστημα τῶν κατωτέρων κληρικῶν, τῶν χωρεπισκόπων, ἐπισκόπων καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἀρχιεπισκόπων, μητροπολιτῶν, ἐξάρχων καὶ τέλος πατριαρχῶν.

Καίπερ ἐν ταύταις πάσαις ταῖς ἀναβαθμίσι τῆς ἱεραρχίας μεγάλη ἀπόστασις κεῖται μεταξὺ τῶν κατωτέρων καὶ ὑψηλοτέρων βαθμίδων, οὐχ ἦττον ὅμως τὸ αὐτεξούσιον σύστημα διατηρεῖται ἀκέραιον. Διότι πλὴν τῶν κατωτάτων βαθμίδων, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ὑποδιακόνου μέχρι τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ὁ ἐπίσκοπος ἄρχει τῶν ὑποδεστέρων, ἐν πάσαις ταῖς ἄλλαις ἀναβαθμίσι ἕκαστος κληρικός εἶναι μὲν ἄρχων τοῦ ὑποδεστέρου, ἀλλὰ καὶ περιοριζόμενος ὑπ' αὐτοῦ. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, ὅπως ὁ χωρεπίσκοπος δὲν ἠδύνατο νὰ λειτουργῇ ἢ χειροτονῇ ἢ ἄλλο τι ἐκκλησιαστικὸν λειτουργήμα ποιῇ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ ἐπισκόπου ἄνευ ἀδείας αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἐπίσκοπος δὲν ἠδύνατο ἄνευ ἀδείας τοῦ χωρεπισκόπου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ. Ἐπίσης καὶ ὁ ἐπίσκοπος. Οὕτως οὐδ' ὁ μητροπολίτης ἠδύνατο νὰ ἐκτελῇ ἐν τῇ τοῦ ἐπισκόπου ἐπαρχίᾳ ἄνευ ἀδείας αὐτοῦ κατὰ τὸν ΔΕ' κανόνα.

Γαυτὸ ἔχει τις εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ἐν ὕστεροις χρόνοις πατριαρχῶν κατ' ἀναφορὰν πρὸς τε τοὺς ὑπ' αὐτοὺς μητροπολίτας καὶ πρὸς τοὺς ὑπὸ τοὺς ἄλλους πατριάρχας καὶ πρὸς τοὺς πατριάρχας πρὸς ἀλλήλους. Τὸ δὲ σπουδαιότατον, περὶ οὗ καὶ ἰδίᾳ πρὸς κειται, τὰδε : εἰ ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἶχέ τι πρωτεῖον κατὰ τοὺς Ρωμαίους ἐν τοῖς ἀποστόλοις, τοῦτο ἔδει νὰ δηλωθῇ διὰ τὴν ἐνταῦθα ὁ οἰκειότατος τόπος, ἔνθα πρόκειται περὶ ἱεραρχίας καὶ

περὶ διοικήσεως ἐν γένει τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ δὲν ἀναφέρεται διότι δὲν ὑπῆρχεν. Ἀλλὰ, τούτου μὴ ὑπάρχοντος, οὐδὲ περὶ πρωτείου τοῦ πάπα δύναται νὰ γένηται λόγος· διότι ταῦτα εἶναι οὕτω συνεξηγητημένα, ὥστε δὲν δύναται νὰ υπάρξῃ τὸ ἕτερον ἄνευ τοῦ ἐτέρου. Διὰ τοῦτο δὲ οὐδὲ κατ' ὄνομα μνημονεύεται, ἅτε δὴ μὴ ὑπάρχοντος τοῦ πράγματος. Τὸ δὲ ἀριστοκρατικὸν δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὡς ὑπάρχον, πανταχοῦ ἐν τοῖς κανόσι τῶν ἀποστόλων διὰ πάντων διήκει

§ 50. Διοικήσεις τῆς ἐκκλησίας. — Παντοῖαι σχέσεις κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν. — Διαγωγή. — Ὅπως δ' ἐν τῷ διοικεῖν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις καὶ ταῖς παντοίαις σχέσεσι τῶν μελῶν τῆς ἐκκλησίας πανταχοῦ ἰσονομίαι. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, ὀρίζονται τὰ περὶ βαπτίσματος, τοῦ σπουδαιοτάτου τῶν μυστηρίων (κανὼν ΜϚ', ΜΖ', ΜΘ', Ν'), καὶ περὶ ἐτέρου μυστηρίου, τοῦ γάμου (ΙΗ', ΙΘ', ΝΑ'), περὶ διγαμίας (ΙΖ'), περὶ ἱερωσύνης (Α', Β', ΙΗ', ΚΑ', ΚΒ', ΚΓ', ΚΘ', ΞΑ', ΟϚ', ΟΖ', ΟΗ', ΟΘ', Π', ΠΒ'), κτλ. — Εἶτα πλεῖστα ἄλλαι σχέσεις κληρικῶν πρὸς κληρικούς καὶ γενικώτερον πρὸς κληρικούς καὶ λαϊκούς καὶ τὰνάπαλιν κανονίζονται καὶ ὁ βίος ἐν γένει κατὰ τὰ καιριώτατα τοῦ χριστιανοῦ διαγράφεται κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τοὺς λειτουργοὺς αὐτῆς καὶ πρὸς ἀλλήλους. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, λόγος γίνεται περὶ *θυσίας* (καν. Γ', Δ'), περὶ *γυναικὸς ἐπισκόπου*, *πρεσβυτέρου* καὶ *διακόνου* (Ε'), περὶ *κοσμικῶν ποικίλων φροντίδων* ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου (Ϛ', ΠΑ', ΠΓ'), περὶ τῆς ὑψίστης *εορτῆς τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα* (Ζ'), περὶ *θείας κοινωνίας ἢ μεταλήψεως* (Θ', Ι', ΙΑ'), περὶ *συμπροσευχῆς μεθ' αἵρετικῶν* (ΜΕ'), περὶ *ἀφορισμοῦ* (ΠΒ', ΠΓ', ΛΒ'), περὶ *ἀρχίας κληρικοῦ* (ΙϚ'), περὶ *καθαιρέσεως ἕνεκα ἐγγύης κληρικοῦ* (Κ'), περὶ *ἀμωτηριάσεως κληρικοῦ* (ΚΓ') καὶ *λαϊκοῦ* (ΚΔ'), περὶ *πορνείας*, *ἐπιουρκίας*, *μοιχείας* ἢ *ἄλλης τινὸς*

κατηγορίας κατὰ πιστοῦ (ΞΑ'), περὶ κλοπῆς ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου (ΚΔ'), περὶ κατηγορίας ἐπὶ τινι κατὰ ἐπισκόπου (ΟΔ') καὶ περὶ μαρτυρίας κατ' αὐτοῦ (ΟΕ'), περὶ ἀγάμων κληρικῶν ἀναγνώστῶν καὶ ψαλτῶν (ΚΤ'), περὶ ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου τυπτόντων πιστοὺς ἁμαρτάνοντας ἢ ἀπίστους ἀδικοῦντας (ΚΖ'), περὶ ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου ἄπτομένων ἱερατικῶν λειτουργιῶν, ἧτοι ἐκκλησιαστικῶν πράξεων, ἃς εἶχον μετὰ τὴν καθάρσιν (ΚΗ'), περὶ σιμωνίας (ΚΘ'), περὶ κτήσεως ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος διὰ πολιτικῶν τρόπων (Λ'), περὶ ἰδρύσεως ἐκκλησίας ὑπὸ πρεσβυτέρου ἄνευ ἀδείας τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου (ΛΑ'), περὶ προσδοχῆς ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου ἐν ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ ἄνευ συστατικῶν (ΛΙ'), περὶ μὴ ἀναλήψεως λειτουργίας καὶ φροντίδος τοῦ λαοῦ ὑπὸ ἐπισκόπου (ΛΤ'), περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων φροντίδος ἐπισκόπου (ΛΗ'), περὶ μὴ ἐπιτελέσεως ἱερατικοῦ λειτουργήματος ὑπὸ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου ἄνευ ἀδείας ἐπισκόπου (ΛΘ'), περὶ δηλώσεως τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου (Μ'), περὶ ἐξουσίας ἐπισκόπου τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων (ΜΑ'), περὶ ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου διακόνου, ὑποδιακόνου, ἀναγνώστου καὶ ψάλτου ἀσχολουμένων περὶ κύβους, μέθας κτλ. (ΜΒ', ΜΓ'), περὶ καθαιρέσεως τοκιστοῦ ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου (ΜΔ'), περὶ λαϊκοῦ ἐκβαλόντος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα (ΜΗ'), περὶ μὴ παραδοχῆς μετάνουοντος ὑπὸ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου (ΝΒ'), περὶ ἀποχῆς κρεῶν καὶ οἴνου ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἐν ἑορταῖς (ΝΓ') καὶ περὶ ἐδωδῆς πνικτοῦ, θηριαλώτου ἢ θνησιμαίου ὑπὸ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου (ΞΓ'), περὶ κληρικοῦ ἐσθιόντιος ἐν καπηλείῳ (ΝΔ'), περὶ ὕβρεως κληρικοῦ κατὰ ἐπισκόπου (ΝΕ') καὶ περὶ ὕβρεως κληρικοῦ κατὰ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου (ΝΤ'), περὶ χλεύης χωλοῦ ἢ κωφοῦ κληρικοῦ (ΝΖ'), περὶ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἀμελοῦντος τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ (ΝΗ'), περὶ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου μὴ βοηθοῦντος ἐνδεεῖ κλη-

ρικῶ (ΝΘ'), περὶ ψευδεπιγράφων βιβλίων τῶν ἀσεβῶν (Ξ'), περὶ ἀρνήσεως τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ κληρικοῦ διὰ φόβον (ΞΒ'), περὶ νηστείας τὴν κυριακὴν καὶ σάββατον κληρικοῦ (ΞΔ'), περὶ μὴ νηστείας ἐν τεσσαρακοστῇ, τετάρτῃ καὶ παρασκευῇ κληρικοῦ (ΞΘ') καὶ περὶ νηστείας ἡ ἑορτῆς κληρικοῦ μετὰ Ἰουδαίων (Ο'), περὶ εἰσόδου κληρικοῦ ἡ λαϊκοῦ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων ἡ αἰρετικῶν ἡ προσευχῆς ἐν αὐτῇ (ΞΕ'), περὶ κινιήματος κληρικοῦ ἡ λαϊκοῦ ἐν ἔριδι (ΞΖ'), περὶ βιασμοῦ ἀμνηστεύτου κόρης (ΞΖ'), περὶ λήψεως ἐλαίου ἐξ ἱεροῦ ἐθνικῶν ἡ συναγωγῆς Ἰουδαίων (ΟΑ'), περὶ λήψεως κηροῦ ἡ ἐλαίου ἡ σκεύους ἡ ὀθόνης ἐξ ἐκκλησίας (ΟΒ'), περὶ ἐξυβρίσεως βασιλέως ἡ ἄρχοντος λαϊκοῦ ἡ κληρικοῦ (ΠΔ'), περὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων (ΠΕ'). Ἐν ταῖς ποικίλαις ταύταις σχέσεσιν οὔτε ἐν ἀνώτατον δικαστήριον φαίνεται οὔτε ὑπέρτατος δικαστής. Καί, ἐν κεφαλῇ εἶπεῖν, οὐδαμοῦ ἐνὸς προσώπου πρωτεῖον.

§ 51. Ὑψίστη ἀρχὴ τῆς ἐκκλησίας ἡ σύνοδος τῶν ἐπισκόπων. — Οὐδὲν πρωτεῖον εὔρομεν καθ' ὅλον τὸν ἀποστολικὸν αἰῶνα· διότι οὐδὲν ὑπῆρχε· διὰ τοῦτο δὲ οὐδ' ἐμνημονεύθη. Ὅπερ δὲ ἦν, ὠρίσθη διὰ τοῦ τριακοστοῦ ἐβδόμου κανόνος τῶν ἀποστόλων, καθ' ὃν ἀνωτάτη ἀρχὴ τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἡ σύνοδος τῶν ἐπισκόπων. Ὁ ΑΖ' κανὼν ὀρίζει τάδε: «Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γενέσθω τῶν ἐπισκόπων καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλους τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας καὶ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν ἅπαξ μὲν τῇ τετάρτῃ ἐβδομάδι τῆς Πεντηκοστῆς, δεύτερον δὲ Ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ.» Ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ ὄντως κανόνι τούτῳ, ὅστις εἶναι, οὕτως εἶπεῖν, ἡ κατὰ τὰς ἐπισκοπῆ τῶν τῆς ἐκκλησίας δογματικῶν καὶ διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν καὶ τοῦ βίου ἐν γένει τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων τῇ συνόδῳ ἢ συνελεύσει τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες συναποτελοῦσι τὸ ἀνώ-

τατον δικαστήριον, τὸν Ἄρειον πάγον τῆς χριστιανικῆς πολιτείας. Μόνῳ τῷ δικαστηρίῳ τούτῳ ἐπέτροεψαν οἱ ἀπόστολοι τὴν λύσιν πάσης δογματικῆς, δικαστικῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ οἰασδῆποτε ἄλλης διαφορᾶς. Οὔτε Πέτρος οὔτε διάδοχος αὐτοῦ ἢ ἄλλου τινὸς ἀποστόλου ἀνεκηρύχθη ὡς ἀνώτατος ἄρχων καὶ κριτὴς τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων· ἀλλὰ τὸ σύνολον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς καὶ κρίσεως ἀνετέθη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῖς ἐπισκόποις πᾶσιν ἀνεξαιρέτως ἄνευ διακρίσεώς τινος. Οὐδεὶς τῶν ἐπισκόπων ἔχων μεγάλην ἢ μικράν, οἰκονομικήν ἢ διοικητικήν ἢ τιμητικὴν ὑπεροχὴν, οὔτε ὁ Ἱεροσολύμων οὔτε ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὔτε ὁ Ῥώμης οὔτε ὁ Ἀντιοχείας οὔτε ὁ Ἀλεξανδρείας οὔτε ἄλλος τις προτιμᾶται συνόδου. Πάντες ἴσοι ἐν ἴσοις ὀφείλουσι νὰ συνέρχωνται. Οὕτως ἐντέλλονται, οὕτω κελεύουσιν οἱ ἀπόστολοι τοὺς ἐπισκόπους. Πάντες ὑποχρεοῦνται ὅπως ἀλλήλως ἀνακρίνωσι τὰ τε δόγματα καὶ πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀντιλογίαν διαλύοντες τὰς ἀναφυσόμενας διαφορὰς.

Διὰ τοῦ κανόνος τούτου οἱ ἀπόστολοι διδάσκουσι πῶς ἀνάγκη νὰ ἐρμηνευθῶσι καὶ τὰ χωρία ἐκεῖνα τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, ἐν οἷς γίγνεται λόγος κατὰ τοὺς παπιστὰς περὶ τῆς δῆθεν ὑπεροχῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἀποστόλους.

Ὅπως δὲ οἱ ἀπόστολοι ἴσοι πρὸς ἀλλήλους, οὕτως ἴσοι καὶ πάντες οἱ διάδοχοι αὐτῶν, οἱ ἐπίσκοποι. Κατὰ ταῦτα ἄρα, εἰάν τις μὴ πιστεύῃ εἰς τοὺς ἀποστόλους, οὔτινες ἰδίους ὀφθαλμοῖς εἶδον τὸν Χριστὸν καὶ ἰδίους ὡσὶν ἤκουσαν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ εἰς τοὺς νόμους αὐτῶν, οὐδὲ εἰς τὸν Χριστὸν πιστεύει· διότι ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐγράφη ἐν τῷ ἱερῷ εὐαγγελίῳ καὶ ἐν τοῖς νόμοις (κανόνειν) αὐτῶν διευτυπώθη καὶ προφορικῶς ἐδιδάχθη εἰς τὸν κόσμον.

§ 52. Τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ πάπα ὡς ἀνθρώπινα ἐπινοήματα ὑπόκεινται μόνον τῷ ἀνθρωπίνῳ ἐλέγχῳ.

ἴτε δὴ ξένα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. — Οἱ κανόνες τῶν ἀποστόλων εἶναι ἢ κατακλείς, οὕτως εἶπεν τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. Ὅ,τι κεῖται ἐντεῦθεν αὐτῶν εἶναι οὐχὶ θεῖον, ἀλλ' ἀνθρώπινον ἔργον, ἐξαίρουμένων τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων, αἵτινες εἶναι συνέχεια τῆς εἰρημένης συνελεύσεως τῶν ἀποστόλων. Ἐκ δὲ τῶν τοπικῶν συνόδων καὶ τῶν μαρτυριῶν τῶν πατέρων ἐκεῖναι ἔχουσι κύρος καθολικόν, αἵτινες ἐκυρώθησαν ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν. Πῆσαι δὲ ἄλλαι μαρτυρίαι πατέρων ἢ συγγραφέων εἶναι ἔργα ἀνθρώπινα. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὡς θεῖαι μαρτυρίαι ἀναντιλέκτως εἶναι πρῶτον πάντα τὰ βιβλία τῆς κεινῆς Διαθήκης ἀπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου μέχρι τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου συμπεριλαμβανομένης· ἔπειτα δὲ οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες· τρίτον αἱ οἰκουμενικαὶ καὶ αἱ τοπικαὶ σύνοδοι καὶ τέταρτον αἱ μαρτυρίαι πατέρων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων ἐκεῖναι, αἵτινες συνάδουσι πρὸς τὰς εἰρημένους μαρτυρίας. Πάντα δὲ ταῦτα ἀποτελοῦσι τὰς πρώτας καὶ κυρίας πηγὰς πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Πᾶν ἄρα μὴ συνᾶδον πρὸς τὰς πηγὰς ταύτας εἶναι ἔργον ἀνθρώπινον καὶ ὑπὸ ἀνθρώπινον ἔλεγχον ὑπάγεται καὶ ἀνθρωπίνην, οὐχὶ θεῖαν σημασίαν ἔχει. Καὶ τὰ δύο ἄρα πρωτεῖα, τό τε πέτριον καὶ τὸ παπικόν, ὡς μὴ συνᾶδοντα πρὸς τὰς θείας πηγὰς εἶναι ἀλλότρια αὐτῶν καὶ ὡς ἀνθρώπινα μόνον ἀνθρώπινον κύρος ἔχουσιν, οὐδαμῶς δὲ θεῖον. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀνθρώπινα ζητήματα εἶναι αἰτιατὰ ἀνθρωπίνων συνήθως συμφερόντων καὶ ὑπολογισμῶν, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὰς καθαρὰς θρησκευτικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀληθείας· διότι αὐταὶ μὲν μόνον σκοπὸν ἔχουσι τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν τῶν πιστῶν, ἐκεῖνα δὲ ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν ἐκάστοτε βιοτικῶν ἀναγκῶν τῶν τοιαῦτα ζητήματα πλασσόντων ἀνθρώπων. Καὶ ἐφ' ὅσον τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἀπάδουσι πρὸς τὰς θείας τοῦ χριστιανισμοῦ ἀληθείας, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ οἱ προστάται τῶν ζητημάτων τούτων ἀπομακρύνονται τοῦ χριστιαν-

νισμού καὶ νοθεύουσι τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ δύο εἰρημένα πρωτεῖα, ὡς τρανότατα ἀπεδείχθη, εἶναι ξένα τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων, φανερώτατον ὅτι οἱ πρωτοστάται καὶ προστάται αὐτῶν εἶναι ἀντίπαλοι πρὸς τὰ θεῖα διδάγματα τοῦ τ' εὐαγγελίου καὶ τῶν ἀποστόλων. Καὶ οὐ μόνον ἀντίπαλοι, ἀλλὰ καὶ κιβδηλοποιοί· διότι κιβδηλεύουσι τὰς θείας γραφάς, ἅτε δὴ ὑποβάλλοντες καὶ συμφύροντες αὐταῖς ἐννοίας, αἵτινες οὐδέποτε ἐξῆλθον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ τε θείου ἰδρυτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τῶν ἀποστόλων. Ὡς ἀνθρώπινα ἄρα ἔργα τὰ εἰρημένα δύο πρωτεῖα ἀνάγκη μόνον κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν νὰ ἐξετασθῶσιν, ὅπως πάντα τὰνθρώπινα ἱστορικὰ ἔργα, ἅπερ ὡς ξένα τῆς χριστιανικῆς πίστεως δὲν δύνανται ἄλλως νὰ ἐξετασθῶσιν. Κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην λοιπὸν λογικὴν τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου εἶναι ἀπορρίψιμον· διότι ἐπ' οὐδενὸς τῶν θείων ῥημάτων ἐρείδεται, ὡς διὰ μακρῶν ἀπεδείχθη. Ἄλλ' ἐὰν τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου ἀπορρίπτηται, ποῦ ἐρείδεται τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα; Καὶ πάλιν, καὶ ἐὰν ὑποθῶμεν κατὰ τοὺς παπιστάς ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου δύναται νὰ στηριχθῆ ἐπὶ θείων ῥημάτων, τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα ποῦ ἐρείδεται; Ποῦ ποτε ὁ ἀπόστολος Πέτρος σαφῶς ἢ ἀσαφῶς, φανερῶς ἢ κρυμμένως ὑπέδειξεν ὅτι, ἐπειδὴ αὐτὸς ὑπῆρξεν, ἐὰν ὑπῆρξε (διότι τοῦτο διακρῆδην ἀποκρούεται ἐκ τῶν θείων γραφῶν, ὡς εἴρηται), ἐπίσκοπος Ῥώμης, ἀναγκάτως ἀκολουθεῖ ὅτι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἔχουσι τὰ πρωτεῖα ἐπὶ σύμπαντος τοῦ χριστιανισμοῦ; Καὶ ἐὰν ἀποδεχθῶμεν ὅτι ὄντως ὁ Πέτρος ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος Ῥώμης πρωτεύων ἐν ἅπασιν τοῖς ἐπισκόποις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἀκολουθεῖ ἐκ τούτου τὸ πρωτεῖον καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ; Ἱστορικὸς Ἀχιλλεὺς ὑπῆρξεν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος τῆς Μακεδονίας. Ἐπεταὶ ἐκ τούτου ἀναγκάτως ὅτι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἦσαν ἱστορικοὶ Ἀχιλλεῖς; Διότι ὁ Ἰούλιος Καίσαρ ἦρξε τῶν Ῥωμαίων, διὰ τοῦτο καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Καλιγούλας,

Νέρων, Κόμμοδος, Ἐλεγάβαλος καὶ ἄλλα τοιαῦτα καθάρματα τῆς ἀνθρωπότητος ἦσαν οἷος ὁ Καῖσαρ; Ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ θὰ ἴδῃ πάπας πολλῶν χεῖρους τῶν τερατωδῶν θεῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης. Ἄλλ' ὅσα ἐξήγισαν αἱ θεαὶ ὀνομασίαι τοὺς παρομιώδεις ἐν τῇ ἱστορίᾳ καταστάντας ἐκείνους αὐτοκράτορας, τοσούτῳ καθιστῶνται οἱ πάπαι ἄξιοι τοῦ ἀνυπάρκτου ἄλλως πρωτείου τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Τι ὠφέλει τοὺς Φαρισαίους ὅτι ἐκάθηντο ἐπὶ τῆς Μωσέως ἔδρας; Τί τὸν Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην ὅτι ἦν μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ; Εἴπερ ἡ ταυτότης τόπου, θρόνου καὶ ἐξουσίας ἐξωμοίου κακοὺς ἀγαθοὺς, τὸ κακὸν θὰ ἐξηλείφετο ἐκ τῆς γῆς καὶ μόνον ἄγγελοι θὰ κατόικουν αὐτήν. Ἄλλ', ὡς μὴ ὠφελεν, ὅπως τοὺναντίον συμβαίνει ἐνεκὰ τῆς ἑωσφορικῆς φιλοπρωτείας, οἷα ἡ τοῦ πάπα τῆς Ρώμης.

Ὅπως δὲ κατὰ τῆς φιλοπρωτείας ταύτης προφυλάξῃ ὁ Χριστὸς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, ἴδρυσε θρησκείαν, ἐν ἣ πανταχοῦ κηρύσσεται ἡ ἰσότης ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἡ ἀρχὴ ἐν τῇ ἰσότητι. Τὸ θεῖον τοῦτο διοικητικὸν σύστημα ἐδίδαξαν καὶ οἱ ἀπόστολοι. Τοῦτο ἐν τοῖς ἀποστολικαῖς κανόσι διατυποῦται ἄριστα καὶ μάλιστα ἐν τῷ εἰρημένῳ ΛΖ' κανόνι. Ἐν τούτῳ διὰ βραχέων τίθενται τὰ θεμέλια τοῦ ὅλου κοινοβουλευτικοῦ τῆς ἐκκλησίας πολιτεύματος, ὅπερ ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία διὰ τῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων στηρίζασα καὶ ἀναπτύξασα διατηρεῖ μέχρι τῆς σήμερον ἀλώβητον, ἅτε δὴ πηγάζον ἐξ αὐτῶν τῶν θεῶν διδασκαλιῶν, ἐν οἷς τέλειον εὐρίσκει ὁ Ἕλληνας χριστιανὸς τὸ πάτριον δημοκρατικὸν πολίτευμα, δι' οὗ ἡ Ἑλλάς ἐμεγαλοῦργησε καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πολιτείᾳ καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ.

Οὕτω δὲ ἅπαντες μὲν οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες, μάλιστα δὲ ὁ ΛΖ' εἶναι ὁ σταυρός, ἐφ' οὗ καθηλοῦται ὁ πάπας μεθ' ὅλου τοῦ ἀθέσμου πρωτείου καταρριπτομένου ὑπὸ τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς τῆς ἐκκλησίας, τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων.

§ 53. Θρησκευτικαὶ πλάναι ἐν τῷ κόσμῳ αἰείποτε.—Συμφέροντα ἐπιτηδείων καὶ δεισιδαιμονία ὄχλου.—Νοθεύσεις συγγραμμάτων ὑπὸ παπιστῶν καὶ παρερμηνεῖαι. — Ἄλλὰ δύναται τις παπιστῆς εἰπεῖν : Πῶς ἐπὶ τόσους αἰῶνας σύμπας ὁ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας κόσμος ἠνείχετο τοιαύτην πλάνην ἀποδεχόμενος τυραννικὰ πρωτεῖα ψευδῆ καὶ ἀντιχριστιανικά ; Οὐδὲν τὸ παράδοξον. Ὑπῆρξαν πλάναι πρὸ πάντων θρησκευτικαὶ πολλῶ δεινότεραι τῶν δύο πρωτείων καὶ μάλιστα τοῦ παπικοῦ. Αἷτιον δὲ τούτου ἔνθεν μὲν ἢ ἔνοχος ἀπάτη τῶν ἐπιτηδείων συμφερόντων ἔνεκα, ἔνθεν δὲ ἢ ἐκ μαωρίας καὶ ψευδοῦς διδασκαλίας διαστρέβλωσις τοῦ λογικοῦ τοῦ ἐνθουσιαστοῦ (φανατικοῦ) ὄχλου, ὅστις ἔπλασε καὶ τὸ ἀνύπαρκτον: «Πίστευσέ καὶ μὴ ἐρεύνα», ὅπερ εἶναι ἀλλότριον τοῦ ἐπιστημονικοῦ χριστιανισμοῦ. Ἄλλὰ περὶ τούτου ἔσται μακρὸς λόγος ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τῆς πραγματείας ταύτης, ἐν ᾧ περὶ τῶν καινοτομιῶν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα τοῦ αἰτίου γενομένου φρικωδῶν κακουργημάτων τῷ δεισιδαίμονι ῥωμαϊκῷ ὄχλῳ στενάζοντι ὑπὸ τὴν ἐωσφορικὴν τυραννίαν ἀσυνειδήτων παπῶν, οἵτινες χάριν τοῦ ἀθέσμου αὐτῶν πρωτείου χωρὶα τῆς ἀγίας γραφῆς παρηρμήνευσον, χωρὶα τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ἐνόθευσον, ὑποβουλιαμαῖα ἐν σκότει ἐπλαστούργουν καὶ ἄλλα ἄλλων πατέρων καὶ ἱερῶν συνόδων παρεχάραττον καὶ ἄλλα ἠφάνιζον. Καίπερ δὲ πάντων τούτων τῶν κιβδήλων τρόπων καὶ ἔργων στηλιτευθέντων ὑπὸ τῶν τὸν Χριστὸν μόνον καὶ οὐχὶ ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς ὡς θεὸν ἐθελόντων Ἑλλήνων, τὸν πάπαν, οὐδὲν ἦττον ὁ ἀρχιερεὺς Ρώμης ἐμμένει τῇ ἀσεβεῖ φιλαρχίᾳ.

Ῥητέον δὲ ὅτι ὑπῆρξαν καὶ ἀρχιερεῖς Ῥώμης καὶ πατέρες τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οἵτινες οὐδαμῶς ὑπεστήριζον τὴν φιλαρχίαν· ἀλλ' ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ καὶ μάλιστα κατὰ τὸν μεσαιῶνα, τὸν χρόνον τῆς ἀπαιδευσίας τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ἀρχιερεῖς τῆς Ῥώμης μᾶλλον τὰ τῆς κοσμηκῆς αὐτῶν ἐξουσίας

ἢ τῆς σωτηρίας τῶν χριστιανῶν ἔχοντες ἐν τῇ ψυχῇ ὑψωσαν τὸ ἑαυτῶν πρωτεῖον εἰς χριστιανικὸν δόγμα, ὅπερ δῆθεν ἐρείδεται καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, ὡσανεὶ ὁ Χριστὸς κατηλθεν εἰς τὴν γῆν, ἐνεσαρκώθη, ἐσταυρώθη, ἵνα ἰδρῦσῃ ἄνθρωπον θνητόν, ἁμαρτωλὸν κυρίαρχον τοῦ κόσμου!

Ἄλλὰ διέλθωμεν τοὺς αἰῶνας, ὅπως ἴδωμεν πῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπλαστουργεῖτο ὑπὸ τῆς Ῥώμης ἡ ἄθεςμος κοσμικὴ ἐξουσία τοῦ Ῥώμης ἀρχιερέως, καίτοι αἱ οἰκουμενικαὶ καὶ τοπικαὶ σύνοδοι καὶ ἡ ὁμοφωνία τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας πλὴν τινων ὀλιγίστων ἐξαίρέσεων διεμαρτύροντο πάντοτε κατὰ τοῦ ἀθέσμου πρωτείου τοῦ πάπα. Ἐπλαστουργεῖτο, λέγομεν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα. Τοῦτο δηλοῖ ὅτι αὐτὸ δὲν ἔχει τὴν αὐτοῦ ἀρχὴν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλ' εἶναι ἀπότοκον τοῦ χρόνου. Διὸ καί, ἐφ' ὅσον τὸ πρωτεῖον σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς φιλαρχίας τῶν παπιστῶν προήγετο, ἐπὶ τοσοῦτον ἀπεμακρύνετο αὐτὸ τῶν θεῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ. Τοῦτο δὲ ὁμολογοῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ παπισταὶ προστιθέντες ὁμῶς ὅτι, ὅπως ὁ χριστιανισμὸς προήγετο, οὕτω σὺν αὐτῷ καὶ τὸ πρωτεῖον. Ἄλλ' ὁ μὲν χριστιανισμὸς εἶναι διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ· τὸ δὲ πρωτεῖον εἶναι ἐπινόημα, ὡς εἴρηται, ἀνθρώπων, δι' ὃ καὶ οὐδαμοῦ τῆς ἀγίας γραφῆς οὐδ' ἐν τοῖς ἀποστολικαῖς κανόνσιν ἔχγος που αὐτοῦ φαίνεται. Διὸ καὶ ὡς ἀλλότριον ὄν τοῦ γνησίου χριστιανισμοῦ, ἐφ' ὅσον οὗτος ὑψοῦτο πρὸς τὸν οὐράνιον διδάσκαλον, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸ κατεδυθίζετο ἐν τῷ πόντῳ τῶν αἰσχίστων ἀνθρωπίνων παθῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΠΑ

§ 54. ΤΟ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΑΤΟΝ ΧΩΡΙΟΝ ΤΟΥ ΕΓΑΓΓΕΛΙΟΥ, ΕΦ' ΟΥ ΟΙ
ΠΑΠΙΣΤΑΙ ΕΡΕΙΔΟΥΣΙ ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

ΠΡΙΝ ἢ ἔλθωμεν εἰς τὴν ἐπίσημον διαμαρτυρίαν τῆς ἐκκλησίας, τὰς συνόδους, διεξέλθωμεν τροχάδην τὰ τῶν κυριωτέρων πατέρων καὶ ἄλλων ἐπισήμων συγγραφέων τῆς ἐκκλησίας.—Λέγομεν τροχάδην, διότι τὴν νικῶσαν ψῆφον ἐπι τοιούτων ζητημάτων ἔχουσι μόνον αἱ ἅγιοι γραφαί, ὡς εἴρηται, καὶ αἱ σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων· τῶν δὲ συγγραφέων τῆς ἐκκλησίας ἐκεῖνοι λαμβάνοντι πρὸ ὀφθαλμῶν, οἵτινες συμφωνοῦσι πρὸς ἐκεῖνας. Πάντων δὲ τῶν ἄλλων αἱ γνώμαι θεωροῦνται ὡς ἰδιωτικαὶ κρίσεις μὴδὲν κῦρος ἔχουσαι, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ νομοθεσίᾳ αἱ γνώμαι τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ νομομαθοῦς ἢ νομοδιδασκάλου κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸ σύνταγμα καὶ τοὺς ἐψηφισμένους τῆς βουλῆς νόμους. Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν παρατιθέμεθα καὶ μαρτυρίας τινὰς αὐτῶν δυναμένας μὲν νὰ πολλαπλασιασθῶσι, μὴδεμίαν ὅμως ῥοπὴν ἐχούσας εἰς τὴν τοιάνδε ἢ τοιάνδε λύσιν τῶν ὑπὸ λύσιν κειμένων ζητημάτων. Ῥητέον δὲ ὅτι τὸ σπουδαιότατον χωρίον, ὅπερ ὡς ἀσπίδα ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ Πέτρου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τοῦ πάπα περιάγουσιν οἱ παπισταί, εἶναι τὸ τοῦ Ματθαίου τόδε: «... Καθὼ δὲ σὺ

λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν» κτλ. (Ματθ. ΙΓ', 13—20).

§ 55. Ὁριγένης, Εἰρηναῖος, Κυπριανός, Φιριλιανός, Βασίλειος. — Καὶ ὁ μὲν μέγας Ὁριγένης (185—254) ἐρμηνεύει αὐτὸ οὕτως: «Εἰ δὲ ἐπὶ τὸν ἕνα ἐκεῖνον Πέτρον νομίζεις ὑπὸ θεοῦ οἰκοδομεῖσθαι τὴν πᾶσαν ἐκκλησίαν μόνον, τί ἂν φήσαις περὶ Ἰωάννου τοῦ τῆς βροντῆς υἱοῦ ἢ ἐκάστου τῶν ἀποστόλων; — Ἄλλως τε ἄρα τολμήσωμεν λέγειν ὅτι Πέτρου μὲν ἰδίως πύλαι ἄδου οὐ κατισχύουσιν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ πάντων καὶ ἐφ' ἐκάστῳ αὐτῶν τὸ προειρημένον γίνεται; Ἄρα γε τῷ Πέτρῳ μόνῳ δίδονται ὑπὸ τοῦ κυρίου αἱ κλεῖδες τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας καὶ οὐδεὶς ἕτερος τῶν μακαρίων αὐτάς λήψεται;» (Εἰς Ματθ.). — Ὁ αὐτός: «Πέτρος δέ, ἐφ' ᾧ οἰκοδομεῖται ἡ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἥς πύλαι ἄδου οὐ κατισχύουσι...» (Εὐσεβ. Γ', 25, 8). — Ὁ δὲ Εἰρηναῖος (170—202 ἢ 208): «Ad hanc ecclesiam [romanam] propter potentio- rem principalitatem necesse est omnem convenire ecclesiam; hoc est omnes qui sunt ubique fideles.», ἤτοι «Παρὰ ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ [τῇ ῥωμαϊκῇ] διὰ τὸ ἰσχυρότερον πρωτεῖον ἀνάγκη πᾶσα ἐκκλησία νὰ συνέρχεται, τοῦτ' ἔστι πάντες ὅσοι εἶναι πανταχοῦ πιστοί». (Εἰρην. Lib. III contra haeres. cap. III). — Ὁ δὲ Κυπριανός (200—258): «Hoc erant utique caeteri Apostoli quod Petrus pari consortio praediti honoris et potestatis.... Unitatem firmiter tenere et vindicare debemus maxime episcopi, qui in ecclesiis praesidemus, ut episcopatum quoque ipsum unum atque indivisum probemus.... Episcopatus unus est, cujus a singulis in solidum pars tenetur.... Ecclesia quoque una est.», ἤτοι «Τοῦτο ἦσαν ἀναντιλέκτως οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, ὅ,τι ὁ Πέτρος, ἴσην μέθεξιν ἔχοντες τιμῆς καὶ ἐξουσίας.... Τὴν ἐνότητα στερωῶς νὰ κατέ-

χωμεν καὶ κρατῶμεν ὀφείλομεν μάλιστα οἱ ἐπίσκοποι, οἵτινες τῶν ἐκκλησιῶν προϊστάμεθα, ὅπως καὶ αὐτὴν τὴν ἐπισκοπὴν μίαν καὶ ἀδιαιρέτον ἀποδεικνύωμεν Ἡ ἐπισκοπὴ μία ἐστίν, ἥς ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα στεροῦς τὸ μέρος συνίσταται. . . . Καὶ ἡ ἐκκλησία μία ἐστίν» (De unitate ecclesiae c. 4). — Ὁ δὲ Φιρμιλιανὸς (230—269) : «Potestas remittendorum peccatorum Apostolis data est et ecclesiis, quas illi a Christo missi constituerunt et episcopis, qui eis ordinatione vicaria successerunt.», ἥτοι «Ἡ ἐξουσία τοῦ ἀφίεναι ἁμαρτίας δέδοται τοῖς ἀποστόλοις καὶ ταῖς ἐκκλησίαις, ἃς ἐκεῖνοι ὑπὸ Χριστοῦ πεμφθέντες συνέστησαν, καὶ τοῖς ἐπισκόποις, οἵτινες αὐτοὺς διαδοχικῆ τάξει διεδέξαντο» (Firmil. apud S. Cyprianum, epistol. 75). — Ὁ δὲ Βασίλειος ὁ μέγας (329—379) : «... Πέτρα δὲ ὑψηλὴ ἡ ψυχὴ τοῦ μακαρίου Πέτρου ὠνομάσθη διὰ τὸ παγίως ἐνεργεῖσθαι τῇ πίστει καὶ ἀνεκδοτόως ἔχειν πρὸς τὰς ἐκ τῶν πειρασμῶν ἐπαγομένους πληγὰς» (Εἰς Ἡσαΐου κλ. κεφ. Β').

§ 56. Χρυσόστομος, Αύγουστίνος, Ἱερώνυμος, Ἀμβρόσιος, Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, Βασίλειος ὁ Σελευκείας. — Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (347—407) : «Εἶπεν ὁ Χριστός, Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. Τί δὲ ἐστὶν οἱ λόγοι αὐτοῦ; Προχειρίσωμεν ἐν μέσῳ ἴδωμεν μὴ διέπεσον· οὐκ ἀμφιβάλλων λέγω, ἀλλὰ τὸν αἰρετικὸν ἐπιστομίζων· διὰ τοῦτο «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι.» Ποῖοι λόγοι; «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.» Ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οὐκ εἶπεν ἐπὶ τῷ Πέτρῳ· οὔτε γὰρ ἐπὶ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ἐπὶ τὴν πίστιν τὴν ἐαυτοῦ ἐκκλησίαν ὠκοδόμησε. Τίς δὲ ἦν ἡ πίστις; «Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ζῶντος.» Πέτραν τὴν ἐκκλησίαν ἐκά-

λεσε δεχομένην κύματα καὶ μὴ σκληρομένην· καὶ γὰρ ἡ ἐκκλησία δέχεται πειρασμούς καὶ οὐ νικᾷται» (Ὅμ. Α' εἰς τὴν Πεντηκοστήν).— Ῥητέον δὲ ὅτι τὴν ὁμιλίαν ταύτην οἱ ἐκδότες Φρόντων Δουκαῖος, Μοντεφαλκόνιος καὶ ἄλλοι ῥίπτουσιν εἰς τὰ νόθα (spuria). Ἀλλὰ πέποιθα ὅτι ψευδῶς· διότι ὁ Φώτιος (ἐν Μυριοβίβλῳ κώδ. ΚΕ') ἀριθμεῖ ἑπτακαίδεκα ὁμιλίαις τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν Πεντηκοστήν. Τίνων ἕνεκεν αὕτη καὶ δύο ἄλλαι ἐν χειρογράφοις κείμεναι ἀποκλείονται τῶν γνησίων ; Ἡ γλῶσσα καὶ αἱ ἔννοιαι εἶναι καθαρῶς χρυσοστομικαί. Ἄξιον δὲ σημειώσεως, ὅτι ὁ Μοντεφαλκόνιος ἐν τῷ πίνακι τῶν πραγμαμάτων γράφων ἐν μεταφράσει τὸ χωρίον τοῦ Χρυσοστόμου : «*Petrus ecclesia super petram non super Petrum fondata*» προστίθησι : «*Hoc falso dicitur.*», ἧτοι «*Τοῦτο ψευδῶς λέγεται.*» Διὰ τὴν ; διότι ἀντίκειται τῷ πολυποθήτῳ πρωτεῖῳ τοῦ πάπῃ ! Μήτοι γε διὰ τοῦτο ἀποκηρύσσεται ὡς νόθος ἡ ὁμιλία αὕτη ; — Ὁ αὐτὸς ἀλλαχοῦ : «*....καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ*», λέγει ὁ Ἰησοῦς Χριστός, «*οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν*», τοῦτ' ἔστιν ἐπὶ ταύτῃ τῇ πίστει καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ. Ἐντεῦθεν δείκνυσι πολλοὺς μέλλοντας ἤδη πιστεῦειν καὶ ἀνίστησιν αὐτοῦ τὸ φρόνημα καὶ ποιμένα ποιεῖ· καὶ πύλαι ἕξου οὐ κατισχύσουσι τῆς ἐκκλησίας» (Ὅμιλ. ΝΔ' εἰς Ματθ.). — Καὶ ἀλλαχοῦ : «*Τί ἐστίν, ἐρωτᾷ αὐτός, οἱ λόγοι : «Καὶ ἐγὼ δέ σοι δώσω ;» — Ὡσπερ ὁ πατήρ σοι ἔδωκε τὸ ἐμὲ γνῶναι, οὕτω καὶ «Ἐγὼ σοι δώσω» καὶ οὐκ εἶπε «Παρακαλέσω τὸν πατέρα»· ἀλλ' «Ἐγὼ σοι δώσω».* — Εἶδες πῶς καὶ αὐτὸς ἀνάγει τὸν Πέτρον εἰς ὑψηλὴν τὴν περὶ αὐτοῦ ἔννοιαν καὶ ἑαυτὸν ἀποκαλύπτει καὶ δείκνυσιν υἱὸν ὄντα τοῦ θεοῦ διὰ τῶν ὑποσχέσεων τῶν δύο τούτων ;» — Καὶ ἀλλαχοῦ : «*Ἄ γὰρ θεοῦ μόνον ἐστὶν ἴδια, ὀνομαστί δὲ τὸ τὰ ἀμαρτήματα λῦσαι καὶ τὸ ἀπερίτρεπτον τὴν ἐκκλησίαν ποιῆσαι ἐν τσσαύτῃ κυμάτων ἐμβολῇ καὶ ἄνθρωπον ἀλιέα πέτραις πάσης ἀποφῆναι στερορότερον τῆς οἰκουμένης πα-*

λεμούσης ἀπάσης, ταῦτα αὐτῷ ἐπαγγέλλεται δώσειν ὁ κύριος, καθάπερ ὁ πατήρ πρὸς τὸν προφήτην Ἰερεμίαν διαλεγόμενος ἔλεγεν : «Ὡς στῦλον χαλκοῦν καὶ ὡσεὶ τεῖχος τίθησιν αὐτὸν» (Ἰερεμ. Α', 18). Ἄλλ' ἐκείνον μὲν ἐνὶ ἔθνει, τοῦτον δὲ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. — Ἡδέως ἂν ἐροίμην τούτους ἐλαττοῦν βουλομένους τοῦ υἱοῦ τὴν ἀξίαν, ποῖα μείζονα δῶρα ; ἅπερ ἔδωκεν ὁ πατήρ τῷ Πέτρῳ ἢ ἅπερ ἔδωκεν ὁ υἱός ; — Καὶ τίνας ἔνεκεν διεστείλατο, ἵνα μηδεὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός ; — Καὶ γὰρ οὐπω σαφῶς ἦν ἐκλάμψασα αὐτοῦ ἡ δύναμις διὰ δὴ τοῦτο τότε ἐβούλετο ἀνακηρύττεσθαι παρ' αὐτῶν, ὅτε καὶ ἡ σαφὴς τῶν πραγμάτων ἀλήθεια καὶ ἡ τῶν γενομένων ἰσχὺς συνηγόρει τοῖς παρὰ τῶν ἀποστόλων λεγομένοις (Αὐτόθι). — Ὁ αὐτός ἀλλαχοῦ : «Σὺ εἶ Πέτρος...», τοῦτ' ἔστι τῆ πίστει τῆς ὁμολογίας» (Ὁμιλ. ΝΕ' εἰς Ματθ.). — Ὁ δὲ Ἀγρουσῆνος (355—430) : «... Quod ad ipsum (Petrum) proprie pertinet, natura unus homo erat, gratia unus Christianus, abundantiore gratia unus idemque primus Apostolus; sed quando ei dictum est, «Tibi dabo claves regni coelorum», universam significabat ecclesiam.» ἦτοι «... Ὅ,τι εἰς αὐτὸν ἰδίᾳ ἀποβλέπει τῆ φύσει εἰς ἄνθρωπος ἦν, τὴν χάριν εἰς Χριστιανός, τὴν δαψιλεστέρην χάριν εἰς καὶ ὁ αὐτός πρῶτος Ἀπόστολος· ἀλλ', ὅτε αὐτῷ ἐρρήθη : «Σοὶ δώσω τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν», σύμπασαν ἐδήλου τὴν ἐκκλησίαν» (Aug. Tract. in Joann.). — Ὁ αὐτός : «Unus pro omnibus dixit : «Tu es filius Dei vivi et propter hoc claves cum omnibus tanquam personam gerens ecclesiae accepit, ideo unus pro omnibus, quia unitas in omnibus.» ἦτοι «Εἰς ἀντὶ πάντων εἶπε «Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος», καὶ διὰ τοῦτο τὰς κλεῖδας μετὰ πάντων οἰοῖναι τὸ πρόσωπον φέρων τῆς ἐκκλησίας ἔλαβε· διὰ τοῦτο εἰς ἀντὶ πάντων, διότι ἐνόησε ἐν πᾶσιν» (Tract. 108). — Ὁ αὐτός :

«Tibi dabo claves : Nunquid istas claves Petrus accepit, Joannes et Jacobus non accepit et ceteri Apostoli ?», ἤτοι : «.... δώσω σοι τὰς κλεῖδας». Ἐὰρ γε τὰς κλεῖς ταύτας ἔλαβεν ὁ Πέτρος, ὁ δὲ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι δὲν ἔλαβον;» (Serm. de IV quaest). — Ὁ αὐτός : «....Ecclesiae claves regni coelorum datae sunt », ἤτοι «....Τῆ ἐκκλησίας αἱ κλεῖδες τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐδόθησαν» (de Agon. Christi c. 30). — Ὁ αὐτός : «Claves non homo unus, sed unitas accepit ecclesiae.», ἤτοι «Τὰς κλεῖς οὐχὶ ἄνθρωπος εἷς, ἀλλὰ ἡ ἐνότης ἔλαβε τῆς ἐκκλησίας» (Serm. 295). — Ὁ αὐτός : «Unus pro multis dedit responsum, unitas in multis. Hoc autem nomen ei, ut Petrus appelleretur, a Domino impositum est, ut ea figura significaret ecclesiam : quia enim Christus petra, Petrus populus christianus.», ἤτοι «Εἷς ἀντὶ τῶν πολλῶν ἔδωκεν ἀπόκρισιν, ἐνότης ἐν τοῖς πολλοῖς. Τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα αὐτῷ : ἵνα Πέτρος καλεῖται, ὑπὸ τοῦ κυρίου προσετέθη, ἵνα τούτῳ τῷ σχήματι δηλοῖ τὴν ἐκκλησίαν» κτλ. (Tractat. XXIV in Joann.). — Ὁ αὐτός : «Tu es Petrus et super hanc petram, quam confessus es, super hanc petram, quam cognovisti dicens : «Tu es Christus filius Dei vivi,» aedificabo ecclesiam meam, super me aedificabo te non me super te : nam volentes homines aedificare super homines dicebant, ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cepha, id est Petri, et alii autem, qui nolebant aedificare super Petrum, sed super petram, dicebant, «Ego autem sum Christi.», ἤτοι «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρῃ, ἣν ὡμολόγησας, ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρῃ, ἣν ἔγνωσ λέγων «Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος» οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν ἐπ' ἐμοὶ οἰκοδομήσω σε, οὐχὶ ἐμὲ ἐπὶ σοί· διότι βουλόμενοι οἱ ἄνθρωποι νῦν

οικοδομήσωσιν ἐπὶ ἀνθρώποις ἔλεγον : « Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηρᾶ, τοῦτ' ἔστι Πέτρου, καὶ ἄλλοι δέ, οἵτινες οὐκ ἠθούλοντο νὰ οικοδομήσωσιν ἐπὶ τῷ Πέτρῳ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ πέτρᾳ ἔλεγον : « Ἐγὼ δὲ εἰμι Χριστοῦ » (De verit. Dom. Sermo XIII). — Ἀλλὰ δύναται τις παπιστῆς εἰπεῖν ὅτι ἐν ἄλλῳ χωρίῳ γίγνεται καθαρὸς λογος περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα. Ἔστι δὲ τοῦτο : «... in ea [ecclesia romana] semper apostolicae cathedra viguit principatus.», ἤτοι «... ἐν αὐτῇ [τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ] πάντοτε τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἤκμασε τὸ πρωτεῖον» (Epistol. 162). Ἀλλὰ δυοῖν θάτερον ἢ τὸ χωρίον τοῦτο ἀντίκειται τοῖς προειρημένοις, καὶ τότε ὁ Αὐγουστίνος ἀντιφάσκει ἐκυτῶ δεινῶς, ἢ τοῦτο ἀνάγκη νὰ νοηθῇ, ὅπως καὶ ἐννοεῖται, ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦτο εἶναι ἀπλῶς ἔκφρασις τιμητικῆ, ἐκκλησιαστικῆ, διοικητικῆ, ἀναλόγως τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν περιστάσεων, ἀλλ' οὐχὶ θεῖον δικαίωμα αἰώνιον, ἀμετάβλητον ἐν παντὶ καιρῷ καὶ χρόνῳ. Ὁ δὲ Αὐγουστίνος λέγων τοῦτο οὐδαμῶς συσχετίζει πρὸς τὰ εἰρημένα ῥήματα τοῦ Χριστοῦ· εἰ δὲ μὴ ἀντιφάσκει, ὡς εἴρηται, πρὸς ἑαυτὸν χυδαιότατα, ὅπερ καὶ λεγόμενον εἶναι χυδαία ὕβρις κατὰ τοῦ μεγάλου τῆς ἐκκλησίας εὐφροσύνου ἀγίου πατρός. — Ὁ δὲ Ἱερώνυμος (329—420) : «At dicis, «Super Petrum fundatur ecclesia», licet id ipsum in alio loco super omnes apostolos fiat et cuncti claves regni coelorum accipiant et ex aequo super eos ecclesiae fortiduto solidetur. Tamen propterea unus eligitur, ut capite constituto schismatis tollater occasio.», ἤτοι «Ἀλλὰ λέγεις «Ἐπὶ τῷ Πέτρῳ θεμελιούται ἡ ἐκκλησία», καίτοι τοῦτ' αὐτὸ ἐν ἄλλῳ χωρίῳ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις γίγνεται καὶ σύμπαντες τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τοῦ οὐρανοῦ λαμβάνουσι καὶ ἐξ Ἰσοῦ ἐπ' αὐτοῖς ἡ τῆς ἐκκλησίας ἰσχὺς στερεοῦται. Ἀλλ' ὅμως διὰ τοῦτο εἷς ἐκλέγεται, ἵνα,

κεφαλῆς καθισταμένης, σχίσματος αἴρηται ἡ αἰτία» (Adversus Jovianum). Ὁμολογουμένως ὁ Γερώνυμος ὀμιλεῖ ἐνταῦθα περὶ μιᾶς ἀρχῆς. Ἄλλὰ ποῦ; Ἐν Ῥώμῃ; Οὐδένα τόπον προσδιορίζει. Ἀορίστως ἄρα λέγει ὅπου ἂν παραστῆ ἀνάγκη πρὸς ἀποφυγὴν σχίσματος τῆς μιᾶς ἐκκλησίας. Ἄλλὰ συνάπτεται ἡ ἀρχὴ τῷ Πέτρῳ. Ἔστω. Ἄλλὰ τίνα τόπον προσδιώρισεν ὁ Πέτρος; Τὴν Ῥώμην; Οὐδαμοῦ εἶπε τοιοῦτό τι.—Ὁ δὲ Ἀμβρόσιος (340—397): «Super istam petram aedificabo ecclesiam meam; hoc est in catholica fidei confessio ne statuum fideles ad vitam», ἦτοι «Ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν.», τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ καθολικῇ τῆς πίστεως ὁμολογίᾳ στήσω τοὺς πιστοὺς πρὸς ζώην» (Cap. II. Epist. ad Ephos.) — Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει: «... non enim de carne Petri, sed fide dictum est.», ἦτοι «... διότι οὐχὶ περὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ περὶ τῆς πίστεως εἴρηται» (De incarnatione cap. XV). — Ὁ δὲ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας (412—444): «Ἔστι μὲν γὰρ ἀπάντων θεμέλιος καὶ ἀκατάσειστος ὑποβάθρα Χριστὸς ὁ ἀνέχων ἅπαντα καὶ διακρατῶν εἰς τὸ εὖ εἶναι τὰ ἐρηρισμένα. Ἐπ' αὐτῷ γὰρ πάντες ἐποικοδομούμεθα οἶκος πνευματικὸς συναρμολογούμενοι.—θεμέλιοι δὲ προσεχέστεροι καὶ ἐγγύς μᾶλλον ἢ καθ' ἡμᾶς νοηθεῖεν ἂν ἀπόστολοί τε καὶ εὐαγγελισταὶ γεγονότες μὲν αὐτόπται καὶ ὑπηρέται τοῦ λόγου, γενόμενοι δὲ καὶ εἰς ἐδραῖωμα πίστεως» (Εἰς Ἡσαΐαν. Βιβλ. Γ'. Λόγ. Β'). — Ὁ αὐτὸς: «Πέτραν οἶμαι παρωνύμως ἕτερον οὐδὲν ἢ τὴν ἀκατάσειστον καὶ ἐδραιοτάτην τοῦ μαθητοῦ πίστιν ἀποκαλεῖν, ἐφ' ἣ καὶ ἀδιαπτώτως ἐρήρισται τε καὶ διαπέπηγεν ἡ ἐκκλησία Χριστοῦ καὶ αὐταῖς ἀνάλωτος ταῖς ἔδου πύλαις ἐσαεὶ διαμένουσα» (Ὁμιλ. Δ' Περὶ ἀγίας Τριάδος). — Ὁ δὲ Βασίλειος ὁ Σελευκείας (440—458): «Ταύτην τὴν ὁμολογίαν πέτραν καλέσας ὁ κύριος Πέτραν ὀνομάζει τὸν πρώτως ταύτην ὁμολογήσαντα γνώρισμα τῆς ὁμο-

λογίας τὴν προσηγορίαν δωρούμενος. Αὕτη γὰρ ἀληθῶς ἐστὶ τῆς εὐσεβείας ἢ πέτρα· αὕτη τῆς σωτηρίας ἢ κρηπίς· τοῦτο τῆς πίστεως τεῖχος· οὗτος ὁ τῆς ἀληθείας θεμέλιος· θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός» (Λόγος εἰς τὸ «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου»).

§ 57. Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας σύμφωνοι ταῖς συνόδοις. — Τάπαδοντα ταῖς συνόδοις χωρία πατέρων τῆς ἐκκλησίας οὐδὲν κύρος ἔχουσιν. — Ὁ Πέτρος ἐλέγχεται ὡς ὑποκριτῆς ὑπὸ τοῦ Παύλου. — Ἐκ τῶν παρατεθειμένων χωρίων δῆλον ἐγένετο ὅτι πάντες οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας σφάστατα ἐρμηνεύουσιν ὅτι οὐχὶ ἐπὶ τοῦ Πέτρου, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ : ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐστήριξεν ὁ Χριστός τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, ἥς πύλαι ἕδου οὐ κατισχύσουσι· διότι καὶ οἱ ἐρείδοντες αὐτὴν ἐπὶ τοῦ Πέτρου τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν. Τὸ λύειν ἄρα καὶ δεσμεῖν καὶ τὸ βόσκειν τὰ πρόβατα τοῦ εὐαγγελίου δὲν χορηγοῦνται μόνῳ τῷ Πέτρῳ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις, οἵτινες ἀπεδέχοντο τὴν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου, ἣν αὐτῷ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψεν. Ἡ ὁμολογία ἄρα τοῦ Πέτρου εἶναι ἡ βᾶσις, ὁ θεμέλιος λίθος καὶ οὐχὶ ὁ Πέτρος. Διὸ καὶ τὴν μὲν ὁμολογίαν ταύτην τοῦ Πέτρου ὡς ὀρθὴν, ἅτε δὴ ἐκ τοῦ θεοῦ πατὴρ αὐτῷ ἀποκαλυφθεῖσαν, παραδέχεται ὁ Χριστός, πᾶσαν δὲ μὴ ὀρθὴν ἀποδοκιμάζει. Εἴρηται ἤδη ὅτι ὁ Πέτρος οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πολλαχῶς ἀποδοκιμάσθη, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Παύλου ὡς ὑποκριτῆς κατεκρίθη, διότι παρὰ μὲν τοῖς ἐθνικοῖς ὑπεκρίνετο τὸν ἐθνικόν, παρὰ δὲ τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Ἰουδαῖον. Καὶ ταῦτα ἄνευ τινὸς ἀνάγκης, εἰμὴ ἐκ δειλίας, ὡς πρότερον. Τὸ χωρίον τοῦτο: αὖτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντίστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν· πρὸ τοῦ γὰρ ἔλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνή-

σθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. Καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. Ἄλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων, Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν;» (Παῦλ. πρὸς Γαλάτ. Β', 11—15), τὸ χωρίον, λέγω, τοῦτο τί ἀποδεικνύει; Ὅτι ὁ Πέτρος, καίπερ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα θεῖα ὑπὸ τοῦ θεοῦ διδασκάλου ἔργα καὶ τοσαύτας ὑψίστας θείας ἀποκαλύψεις διδασχθεὶς καὶ μαθὼν, ἰδὼν καὶ θαυμάσας, οὐχ ἤττον ὅμως ἔτι ἢ ἀτελέστερος καὶ αὐτοῦ τοῦ Παύλου τοῦ ἄρτι προσελθόντος εἰς τὸν χριστιανισμόν. Εἶναι τοῦτο ὑπεροχὴ; Οὐδαμῶς. Διὰ τοῦτο ὡπωςδῆποτε καὶ ἂν ἐρμηνεύωσι τὰ χωρία τοῦ εὐαγγελίου πατέρες καὶ συγγραφεῖς τῆς ἐκκλησίας τὰ σχέσις ἔχοντα πρὸς τὰς δῆθεν τῷ Πέτρῳ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ δεδομένας προνομίας ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, ἐν καὶ μόνον εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ Πέτρος δὲν ἔπραττεν ἀνάλογα πρὸς τὰς ὑποσχέσεις καὶ πρὸς τὸν ἐνθουσιασμόν, ὃν πάντοτε ἐδείκνυεν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλως τε δέ, ὡς πολλάκις εἴρηται, πᾶσα οἰαδῆποτε ἐρμηνεία τούτου ἢ ἐκείνου, μικροῦ ἢ μεγάλου πατρὸς καὶ συγγραφέως τῆς ἐκκλησίας οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει, ἐὰν ἀντιμάχεται πρὸς τὴν ἐν γένει διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. Εἰς οὐδεὶς ἐνώπιον τῆς ἐπίσημου ἐκκλησίας. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν συμπαραθῇ τις ἅπαντα τὰ χωρία τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας συλλήβδην, εὐρήσει ὅτι ταῦτα ἐν συνόλῳ συνάδουσι πρὸς τὴν ἐπίσημον ἐκκλησίαν, ἧς οὐδεμία ἰδιωτικὴ ἢ μονομερὴς γνώμη δύναται νὰ κατισχύσῃ.

Τούτου δ' ἕνεκα καὶ ἐὰν τις ἐντελῶς ἀντιπαρέλθῃ τὰ τυχόν ἄλλα φθεγγόμενα ἢ ἐρμηνευόμενα ἰδιωτῶν χωρία, οὐδὲν τὸ βλάβος τῇ χριστιανικῇ πίστει. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὡς ἐν παρόδῳ

προσηγάγομεν τὰ κυριώτερα τῶν κυριωτέρων πατέρων σχετικῶς χωρὶς παραλιπόντες τὰλλα ἄλλων.

§ 58. Ὁ βίος τῶν συγγραφέων ἐπηρέαζε τὰ συγγράματα.—Αἱ σύνοδοι λυδία τούτων λίθος.—Ταῦτα ἔχοντες ἐν νῶ ἐνδιατρίβομεν μᾶλλον ταῖς ἀποφάσεσι τῶν συνόδων ἢ ταῖς χωρίοις τῶν πατέρων. Διότι πρὸς τούτοις πρέπει νὰ λάβῃ τις πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἕνεκα τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ λόγου ἔνιοι τῶν πατέρων καὶ τῶν συγγραφέων τῆς ἐκκλησίας μεθήμερον τὰ ὑπ' αὐτῶν εἰρημένα καὶ γεγραμμένα μᾶλλον πρὸς τὰς ἐκάστοτε περιστάσεις τοῦ βίου αὐτῶν. Πρὸ πάντων δὲ μάλιστα τὰ ἐν ἔρισι καὶ διαφοραῖς, τὰ ἐν ἀτυχήμασιν ἢ ἐν φροντίσιν εἰρημένα καὶ πεπραγμένα ἢ πρὸς ἀπόκρουσιν κακοῦ ἢ πρὸς ἐπίτευξιν ἀγαθοῦ, οἷον ἀρχῆς, ἐξουσίας, τιμῆς καὶ τῶν τοιούτων, οὐδαμῶς ἢ ἐλάχιστον πρέπει νὰ λαμβάνωνται πρὸ ὀφθαλμῶν. Ὁ βίος ἄρα τῶν συγγραφέων ἐπέδρα ἐπὶ τὰς συγγραφὰς αὐτῶν. Τὰ λεγόμενα ἢ πραττόμενα, φέρ' εἰπεῖν, ὑπὸ τῶν εὐνοικῶς ἢ δυσμενῶς διακειμένων εἴτε πρὸς τοὺς παπιστάς εἴτε πρὸς τοὺς ἐναντίους αὐτῶν κατὰ τοσοῦτον πρέπει νὰ λαμβάνωνται πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐφ' ὅσον πρῶτον μὲν καὶ πρὸ πάντων συνάδουσι πρὸς τὰς συνόδους τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὸ καθόλου ἀριστοκρατικὸν δημοκρατικὸν τοῦ χριστιανισμοῦ πνεῦμα· εἴτα δὲ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον. Καὶ τοῦτο· διότι, ὡς εἴρηται, πᾶν τὸ μὴ ἔχον θεῖαν καταγωγὴν, οἷον τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα καὶ τὰ περὶ τούτου γεγραμμένα ὑπάγονται μόνον ὑπὸ τὴν βάσανον τῆς ἐνθροπίνης λογικῆς. Ἄλλως τε δὲ παγγέλοιον καὶ τὸ νὰ φαντασθῇ τις ὅτι τὰ τῶν ιδιωτῶν ῥήματα καὶ ἔργα ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἰσχὺν καὶ σημασίαν, οἷαν οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν ἱερῶν συνόδων. Αἱ σύνοδοι λοιπὸν ἔστωσαν παντὶ ἀπρολήπτῳ χριστιανῶ ἀὶ ὁδηγήτριαι καθ' ὅλους τοὺς μακροὺς αἰῶνας τοῦ ὀλεθρίου σχίσματος καὶ ἡ λυδία λίθος, δι' ἧς ἀνάγκη νὰ βασανίζωνται τὰ κατὰ τοῦτο καὶ τὰ περὶ τούτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΚΑΙ ΕΝ ΤΗ, ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ ΔΙΑΦΟΡΑ,
ΟΥΔΑΜΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΠΑ

§ 59. ΑΣΙΑΤΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΕΩΡΤΑΖΟΝ ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΤΩΝ
ΙΟΥΔΑΙΩΝ.—ΔΙΑΦΟΡΑ ΧΡΟΝΟΥ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

ΟΠΩΣ πολλά ἄλλα θρησκευτικὰ ζητήματα ἀπροσδιόριστα ὄντα σὺν τῷ χρόνῳ ὠρίζοντο ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ συνόδῳ ἐπισκόπων, οὕτως ἦν καὶ τὸ περὶ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν εἶδει νὰ τελῆται ἡ ἐορτὴ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ἣτοι τὸ πάσχα. Περὶ ταύτης πολλάκις ἐγένοντο συζητήσεις. Καὶ αἱ μὲν παροικίαι τῆς Ἀσίας ἐκ παραδόσεως ἀρχαιοτέρας ἀποστόλων ἐτέλουν ταύτην τῇ ἰδ' ἡμέρᾳ τῆς σελήνης τοῦ μηνὸς Νισάν (Μαρτίου), ἐν ᾗ ἔθουν τὸ πρόβατον οἱ Ἰουδαῖοι τελοῦντες τὸ ἑαυτῶν φάσκα (πάσχα). Αἱ δὲ ἀνὰ τὴν λοιπὴν ἅπασαν οἰκουμένην ἐκκλησίαι ἐξ ἀποστολικῆς ἐπίσης παραδόσεως ἐώρταζον τὴν Χριστοῦ ἀνάστασιν τῇ μετὰ τὴν πανσέληνον τῆς ἐαρινῆς ἡμερίας Κυριακῇ. Σὺν τῇ διαφορᾷ δὲ ταύτῃ συνήπτετο καὶ ἄλλη περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ εἶδους τῆς προηγουμένης τοῦ πάσχα νηστείας· διότι οἱ μὲν ἐνήστευον μίαν ἡμέραν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς. Καὶ μετὰ μὲν τῶν τελούντων τὸ χριστιανικὸν πάσχα μετὰ τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἦσαν, ὡς εἴρηται, αἱ πλεῖσται παροικίαι τῆς Ἀσίας, ἐν αἷς καὶ Σμύρνη, Εὐμένεια τῆς μεγάλης Φρυγίας,

Λαοδικεία, Σάρδεις, Ἐφεσός· μετὰ δὲ τῶν ἄλλων πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἐκκλησίαι, ἐν αἷς καὶ Παλαιστίνη, Πόντος, Γαλλία, Ὀσροήνη, Κόρινθος, Ῥώμη κτλ.

§ 60. Πολύκαρπος, Ἀνίκητος. — Συζήτησις ἐν Λαοδικείᾳ. — Ἐπειδὴ δὲ ἐταράσσοντο οἱ χριστιανοὶ διὰ τὴν διαφορὰν ταύτην, ὁ Σμύρνης Πολύκαρπος ἀπεδήμησεν (162) εἰς Ῥώμην ἐπὶ τοῦ πάπα Ἀνικήτου (157—168). Καὶ ὁ μὲν Πολύκαρπος προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Ἀνίκητον, ὅπως τελῆται τὸ χριστιανικὸν πάσχα καθ' ὃν τρόπον καὶ χρόνον ἐν Ἀσίᾳ, ἐκεῖνος δὲ ἠθούλετο τὸναντίον νὰ πείσῃ τὸν Πολύκαρπον. Ἄλλ' οὐδετέρου πείσαντος τὸν ἕτερον, ἀπηλλάγησαν ἀπ' ἀλλήλων ἐν εἰρήνῃ. Καὶ μετ' οὐ πολὺ δὲ πολλοὶ ἐπίσκοποι τῆς Ἀσίας συνεζήτησαν (170) περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐν Λαοδικείᾳ. Ἄλλὰ καὶ πάλιν οὐδεμία ὁμοφωνία ἐπῆλθεν.

§ 61. Βίκτωρ καὶ Πολυκράτης ἀντίπαλοι. — Ἐπειδὴ δὲ ὁσημέραι τὸ ζήτημα καθίστατο τραχύτερον καὶ σκάνδαλα ἐγίνοντο ἐκ τῆς ἐπικοινωνίας χριστιανῶν τῆς Ἀσίας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑορτὴν καὶ ἀμοιβαίως φιλοδωρήματα ἐλάμβανον, ὁ πάπας Ῥώμης Βίκτωρ (192—202) συνεκάλεσε σύνοδον τεσσάρων καὶ δέκα ἐπισκόπων ἐν Ῥώμῃ (196;), εἶτα δὲ διὰ γραμμάτων προσεκάλεσε πάντας τοὺς χριστιανούς τῆς Ἀσίας νὰ τελῶσι καὶ αὐτοὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα συγχρόνως μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν μετ' αὐτῆς συνεορταζόντων ἀπειλῶν ἀφορισμὸν κατὰ παντὸς ἀνθισταμένου. Κατὰ τὸν παρὰ τῷ Παμφίλου Εὐσεβίῳ Πολυκράτη τὸν Ἐφέσου «..... ἀθρόως τῆς Ἀσίας πάσης ἅμα ταῖς ὁμόροις ἐκκλησίαις τὰς παροικίας ἀποπέμνειν ὡς ἄν ἕτεροδοξούσας τῆς κοινῆς ἐνώσεως πειρᾶται καὶ στηλιτεύει γε διὰ γραμμάτων ἀκοινωνήτους πάντας ἄρδην τοὺς ἐκεῖσε

ἀνακηρύττων ἀδελφούς»! Καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων τεκμηριεῖται τις τὰς βαρυτάτας φράσεις, ἃς ὁ Βίκτωρ ἐξηκόντισε κατὰ πάντων τῶν ἐν Ἀσίᾳ χριστιανῶν! Ἄλλ' αἱ ἐγκύκλιοι αὐτοῦ ἀντὶ τῆς κατὰπραυνώσεως ἐξήγειραν τὴν ὀργὴν τῶν ἐν Ἀσίᾳ. Οἱ τῆς Ἀσίας ἐπίσκοποι ἐξηγέρθησαν, ἡγουμένου τοῦ τῆς Ἐφέσου ρέκτου Πολυκράτους. Ἐκότεροι δὲ ἐπεκαλοῦντο ὑπὲρ τῆς ἐκῆτων γνώμης τὴν ἀγίαν γραφὴν καὶ τοὺς ἀποστόλους. Καὶ ὁ μὲν Πολυκράτης ἔγραφεν ἀπαντῶν ὅτι ἦγον τὴν ἐορτὴν ἀρχαριούργητον... μῆτε προστιθέντες μῆτε ἀφαιρούμενοι» ὅτι ἀνέκαθεν οὕτως ἐώρταζον οἱ ἀπόστολοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐν Ἱερραπόλει κεκοιμημένος ἐν κυρίῳ ἀπόστολος Φίλιππος καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ γεγηρακυῖαι παρθένοι καὶ ἡ ἑτέρα θυγάτηρ αὐτοῦ ἐν ἀγίῳ πνεύματι πολιτευσασμένη καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ Ἰωάννης ὁ ἀγαπητός τοῦ Χριστοῦ μαθητής, καὶ ὁ ἐν Συμύρῃ Πολύκαρπος ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς καὶ ὁ ἐπίσκοπος Εὐμενεῖας τῆς μεγάλης Φρυγίας καὶ μάρτυς Θρασέας ὁ ἐν Συμύρῃ κεκοιμημένος καὶ Σάγαρις ὁ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ὁ ἐν Λαοδικεῖᾳ κεκοιμημένος καὶ Παπίριος ὁ μακάριος καὶ Μελίτων ὁ εὐνοῦχος ὁ ἐν ἀγίῳ πνεύματι πολιτευσάμενος ὁ ἐν Σάρδεσιν ἀναγκασόμενος. Ταῦτα ἀναμνηστικῶν τῶν Βίκτορα ὁ Πολυκράτης ἐλέγχων τὸ βίαιον αὐτοῦ προσετίθει ὅτι, καίπερ τῆς διαφορᾶς πάντοτε ὑπαρχούσης, οὐχ ἤττον ὅμως οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ παπῶν ἐτάραξε τὴν εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας, ἐν οἷς Σίξτος ἢ Εὐστός, Τελεσφόρος, Ὑγῖνος, Πίος καὶ Ἀνίκητος οἱ ἀπὸ τοῦ 119—192 ἀκμάσαντες. Καὶ τῷ μὲν Πολυκράτει συνετάσσοντο οἱ ἐπίσκοποι τῶν μετὰ Ἰουδαίων ἐορταζουσῶν τὸ πάσχα παροικιῶν ἐν ἧ ἡμέρᾳ ἠθέλε τύχει· τῷ δὲ Βίκτορι Θεόφιλος ὁ τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας ἐπίσκοπος καὶ Νάρκισσος ὁ Ἱεροσολύμων καὶ Κάσιος ὁ Τύρου καὶ Κλάρος τῆς Πτολεμαίδος καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Πόντου, ὧν Πάλμας ὁ ἀρχαιότατος πάντων, καὶ οἱ τῆς Γαλλίας, ἐν οἷς ὁ Εἰρηναῖος, οἱ τῆς Ὀσροηνῆς καὶ τῶν ἐκεῖ

πόλεων καὶ Βάκχυλλος ὁ Κορίνθου καὶ ἄλλοι. Ἐκάτεροι δὲ τῶν ἑτεροφρόνων ἐδήλουν τὴν αὐτῶν γνώμην διὰ γραμμάτων, ἐν αἷς καθήπτοντο ἀλλήλων. Οἱ ἐναντίοι δὲ μάλιστα τοῦ Βίκτορος καθήπτοντο αὐτοῦ ἐν ταῖς γραφαῖς αὐτῶν «πληκτικώτερον», ἐν οἷς μάλιστα ὁ Εἰρηναῖος.

§ 62. Εἰρηναῖος καὶ Βίκτωρ. — Ὑποχώρησις Βίκτορος. — Ἡ ἐν Νικαία σύνοδος ἐπιβάλλει τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. — Ὁ Εἰρηναῖος, καίπερ συμφωνῶν τῷ Βίκτωρι, οὐδὲν ἤπτον ὅμως φερώνυμος ὢν τῇ προσηγορίᾳ, αὐτὸ τοῦτο εἰρηνοποιῶς, ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς ἐκκλησίας γράφων οὐ μόνον πρὸς αὐτὸν τὸν Βίκτορα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλους τῶν ἐπισκόπων ἐπιστολάς περὶ τοῦ κεκινήμενου ζητήματος ὅτι δὲν ὄφειλον χάριν ἀδιαφόρων ἐξωτερικῶν ζητημάτων νὰ ἀποβάλλωσι τὴν πίστιν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην. Ὁ Βίκτωρ ἐσιώπησεν ἀνταπειληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐπισκόπων. Οὕτω τὸ ζήτημα ἔμεινεν ἄλυτον, οἷον ἦν. Ἐλύθη δὲ τότε, ὅτε ἡ ἐν Νικαίᾳ (325) πρώτη οἰκουμένη σύνοδος ἐπελάβετο αὐτοῦ. Ἄλλ', ἐπειδὴ καὶ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου ἐκείνης ἐπέμενον τινες, ἐπελάβοντο αὐτοῦ καὶ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ (341) καὶ ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος (364) καὶ ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὸν ὄρισμὸν τῆς ἡμέρας τοῦ πάσχα ἡ ἐν Καρθαγένῃ (418 ἢ 419). Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ πάπας Βίκτωρ, καίπερ ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ σύμπαντα τὰ πλήθη τῶν Χριστιανῶν, ἐξαιρουμένων τῶν ἐν Ἀσίᾳ, καὶ δὴ καὶ τὸν Ζ' κανόνα τῶν ἀποστόλων μεγαλοφωνοῦντα: «Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἀγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐκρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσει, καθαιρεῖσθω», οὐδὲν ὅμως κατώρθωσε· διότι τὸ μὲν περιχθόμενον πρωτεῖον αὐτοῦ ἦν ἄγνωστον τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸ δὲ κύρος αὐτοῦ κατ' ἀκολουθίαν περιωρισμένον ἐν μόνῃ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ρώμης· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Εἰρηναῖος ὁ Λουγδούνων τῆς Γαλλίας οὐδὲ αὐτός,

ὡς εἴρηται, ἠκολούθει αὐτῷ, ἀλλ' ἐγερθεὶς ἐν μέσῳ αὐτοῦ τε καὶ τῶν Ἀσιατικῶν χριστιανῶν παρεκελεύετο αὐτὸν εἰς εἰρήνην. Καὶ ὁ Βίκτωρ ἠναγκάσθη νὰ υποκύψῃ ὡς εἰς τῶν πολλῶν ἐπισκόπων, ὅπως καὶ ἦν· αἱ δὲ ἀπειλαὶ καὶ στηλιτεύσεις αὐτοῦ ἔμειναν γράμμα κενόν, καίτοι τὸ ζήτημα περὶ τῆς εορτῆς τοῦ πάσχα ἦν ὑπὲρ αὐτοῦ λελυμένον, ὡς εἴρηται, καὶ πρότερον καὶ ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ.

Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων ἀριθμητότατον ὅτι ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας ἐπέβασκε σχίσμα μεταξὺ τοῦ πάπα Ρώμης καὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐπισκόπων καὶ κατ' ἀκολουσίαν μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὁμοφρόνων ἐκείνου καὶ τῶν ἀντιφρόνων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ μέχρι τῆς πρώτης ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπεκράτει ἔτι ἡ περὶ τοῦ πάσχα διαφορά, φανερώτατον ὅτι καὶ καθ' ὅλον τὸν τρίτον αἰῶνα καὶ τὸ πρῶτον τοῦλάχιστον τέταρτον τοῦ τετάρτου αἰῶνος διετέλει ὃν τὸ σχίσμα.

Ῥητέον δ' ἐράπαξ ὅτι οὕτως ἄγνωστον ἦν τὸ πρωτεῖον κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἐκκλησίας, ὥστε οὐδέποτε ὁ πάπας οὔτε αὐτὸς ἀνέλαθεν οὔτε αὐτῷ ποτε ἀνετέθη λύσις σπουδαίου τινὸς δογματικοῦ ἢ διοικητικοῦ ἢ τελετουργικοῦ τῆς ἐκκλησίας ζητήματος. Πάντα τὰ μεγάλα ἢ μικρὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα τὰ ἐκάστοτε ἀναφυόμενα ἐζητάζοντο, συζητοῦντο πρῶτον μὲν ὑπὸ τῶν πατέρων ἢ συγγραφέων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ ἔπειτα ἐλύοντο τελείως ὑπὸ τῶν συνόδων τῶν πασῶν σχεδὸν ἐκ τῶν σπλάγγων τῆς ἑλληνικῆς (ἀνατολικῆς) ἐκκλησίας προελθουσῶν. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῆς ἀκαταμαχῆτου ταύτης ἀληθείας δὲν ἀπαιτοῦνται οὔτε βαθεῖαι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας μελέται οὔτε διαλεκτικαὶ μέθοδοι. Ἀρκετὸν ἐὰν ρίψῃ τις τὸ βλέμμα εἰς τὰς οἰκουμενικὰς καὶ τοπικὰς συνόδους καὶ τὰς ἰδιωτικὰς προτάσεις ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τὰς κυρωθείσας ὑπὸ οἰκουμενικῶν συνόδων. Τρανοτάτη τούτων ἀπόδειξις πρῶτον μὲν αἱ ἑπτὰ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ἀπὸ

τῆς πρώτης ἐν Νικαίᾳ (325) μέχρι τῆς ἐβδόμης ἐπίσης ἐν Νικαίᾳ (783). Αὗται φέρουσιν ἐν πᾶσιν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα. Καὶ ἡ γλῶσσα καὶ ὁ τόπος καὶ τὸ πνεῦμα ἐν γένει καὶ αἱ αἰτίαι αὐτῶν ἦσαν καθαρῶς ἑλληνικαί. Δεύτερον δὲ αἱ ἔνδεκα καὶ πλέον τοπικαὶ ἐπίσης ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, πᾶσαι σχεδόν, φέρουσαι. Τρίτον δὲ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες πατέρες, ὧν αἱ προτάσεις ἐκυρώθησαν ὑπὸ οἰκουμενικῶν ἢ τοπικῶν συνόδων ἀπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας Διονυσίου (247) μέχρι τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ταρασίου (795). Κατὰ τὸν μακρὸν τοῦτον χρόνον πολλὰ καὶ ποικίλα ζητήματα ἀνακύβουν ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Τοπικαὶ σύνοδοι ἐπιλαμβάνονται τῆς λύσεως αὐτῶν καὶ κανονίζουσι ταῦτα πρὸς τὰ παραδεδομένα καὶ πρέποντα τῷ εὐσεβεῖ καὶ ἀμώμφ βίῳ τοῦ ἀληθοῦς χριστιανοῦ καὶ τῷ ἐν γένει ἠθικῷ βίῳ τῆς ἐκκλησίας. Πολλοὶ δ' Ἕλληνες ἐπίσκοποι ἀναλαμβάνουσιν ἐν χαλεποῖς χρόνοις τὴν προστασίαν τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν ποιμανίου καὶ ἀγωνίζονται καὶ μαρτύρια ὑφίστανται ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ παντοίων πολεμίων ἔσθθεν τε καὶ ἔξωθεν ὡς λύκων κατ' αὐτοῦ ἐπερχομένων. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, τῷ ἱερωτάτῳ τούτῳ σταδίῳ τῆς ἐκτὸς τοῦ παπικοῦ κλίματος ἀγωνιζομένης ἐκκλησίας ποῦ ἦν ὁ δῆθεν τὸν φιλόανθρωπον Χριστὸν ἐκπροσωπῶν πάπας Ρώμης; Ἐν τῇ μακρᾷ ταύτῃ τῆς ἐκκλησίας ἀναπτύξει ποῦ κρύπτεται τὸ ἀπὸ Χριστοῦ δῆθεν διὰ Πέτρου δῆθεν ἐπιβληθὲν δῆθεν τῇ ἐκκλησίᾳ πρωτεῖον τοῦ πάπα Ρώμης; Οἱ μὲν πάπαι, ὡς εἴρηται, ἐπλαστούργουν αὐτὸ ὁσημέραι, ἡ δὲ ἑλληνικὴ ἐκκλησία οὐδέποτε ἀνεγνώριζε. Ἴδου τὸ ἀδιάτμητον σχίσμα. Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων ῥηθήσονται καὶ τινα πλείω ἐν τῷ οἰκείῳ τῆς πραγματείας ταύτης τόπῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

ΑΠΟΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΠΑΠΑ ΚΑΙ ΠΑΠΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΥΠΟ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΩΝ

§ 63. ΤΡΕΙΣ ΤΟΠΙΚΑΙ ΣΥΝΟΔΟΙ ΕΠΙ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ.—ΒΑΠΤΙΣΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΜΑ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ

ΤΡΕΙΣ τοπικαὶ σύνοδοι συνέστησαν ἐν Καρχηδόνι ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ, αὐτοκρατόρων ὄντων ἐν Ρώμῃ Οὐαλεριανοῦ καὶ Γαλλιανοῦ· ὧν ἡ πρώτη συνῆλθε τῷ 255, ἡ δὲ δευτέρα τῷ 256, ἡ δὲ τρίτη τῷ 258 ἢ ἀμφότεραι αὐται κατ' ἄλλους κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Αἰτία δ' ἦν ἡδε: Τινὲς ἐδέχοντο τὸ βάπτισμα τῶν αἰρετικῶν· ὁ δὲ Νοβάτος πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας τῶν Ῥωμαίων δὲν ἐδέχετο τὸ βάπτισμα τῶν πρότερον μὲν γνησίων χριστιανῶν, ἐξ ἀδυναμίας δὲ ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν ἐν διωγμῷ ἀρνησαμένων τὸν Χριστὸν καὶ ἔπειτα μετανοησάντων καὶ ἐπανελθόντων πάλιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ὡς φαίνεται δὲ καὶ πρὸ τοῦ Νοβάτου ἐπίσκοπος τις Καρθαγένης Ἀγριππῖνος καὶ ὁ Τερτυλλιανὸς ἐδέχοντο καὶ ἐδίδασκον τὸν ἀναβαπτισμόν τῶν ἐν διωγμοῖς τὸν Χριστὸν ἀρνησαμένων χριστιανῶν. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν καὶ τοῦ Νοβάτου καὶ Νοβατιανοῦ πρεσβυτέρων καὶ τοῦ διακόνου Φηλικισσίμου ἤρχισε νὰ καθολικεύηται ὁ ἀναβαπτισμὸς Κόϊντὸς τις ἠρώτησε τὸν Κυπριανόν· αὐτὸς δὲ συνεχάλεσε τὴν πρώτην σύνοδον.

Ἐπειδὴ δὲ πιθανῶς ὑπῆρχον ἀντιλογίαι πρὸς τὰς ἀποφάσεις

τῆς πρώτης συνόδου, ὁ Κυπριανὸς συνεκάλεσεν ἑτέραν σύνοδον παρὰδεξαμένην τὰς ἀποφάσεις τῆς πρώτης, ἃς ἡ σύνοδος αὕτη ἀνεκοινώσατο πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης Στέφανον. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὗτος συγκαλέσας σύνοδον ἐν Ῥώμῃ τοπικὴν ἐκήρυξεν ἄκυρον τὴν πρὸς αὐτὸν πεμφθεῖσαν ἀπόφασιν τῆς δευτέρας ἐν Καρχηδόνι ὑπὸ τὸν Κυπριανὸν συνόδου, ὁ Κυπριανὸς συνεκάλεσε (258) γενικὴν τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐπισκόπων σύνοδον, ἐν ἧ' 84 ἢ 85 ἐπίσκοποι συνελθόντες ἀπεκήρυξαν τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τὸν Στέφανον συνελθούσης συνόδου.

§ 64. Ἀποκλήρυξις πάπα Στεφάνου ὑπὸ τε ἐπισκόπων καὶ συνόδων Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας.—Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν Ἀσίᾳ οἱ ἐπίσκοποι ἐβάπτιζον καὶ πάλιν τοὺς ἐξ αἰρετικῶν βεβαπτισμένους, ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος Ῥώμης Στέφανος ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς νὰ μὴ ἐκτελῶσιν ἀναβαπτισμόν, ἀλλ' ἀπλῶς χρίσμα. Ἄλλὰ τὸν πάπαν Στέφανον ἀπεκήρυξαν καὶ δεινότατα ἤλεγξαν ὁ Κυπριανὸς τῆς Καρχηδόνας, ὁ τῆς Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας σεβάσμιος Φιρμιλιανὸς, ὁ πάνσοφος τῆς Ἀλεξανδρείας ἱεράρχης Διονύσιος κ.λ. Οὗτος γράψας ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Στέφανον ἀναιρετικὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀπειλητικῶς κατὰ πάντων γράψαντος ἔγραψε καὶ δευτέραν πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Εὐστόν ἢ Σίξτον τὸν Β' (257—258). Ἐν ταύτῃ μετὰ πικρίας ὁ Διονύσιος ἐλέγχει τὸν Στέφανον ὅτι ἠπειλήσῃ νὰ ἀποτέμῃ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας οὐ μόνον Ἐλενον τὸν Ταρσοῦ ἐπίσκοπον καὶ τὸν εἰρημένον Φιρμιλιανόν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀπὸ Κιλικίας καὶ Καππαδοκίας καὶ πάντα τὰ ἐξῆς ὁμοροῦντα ἔθνη «ὡς οὐδὲ ἐκείνοις κοινωθήσων διὰ τὴν αὐτὴν ταύτην αἰτίαν, ἐπειδὴ τοὺς αἰρετικούς, φησιν, ἀναβαπτίζουσι». Τοῦτ' ἐστὶν ὁ Στέφανος ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τῶν Ἀσιατῶν ἐπισκόπων, ὅπως ὁ πάπας Βίκτωρ, ὡς εἴρηται, ὑπὸ τοῦ Πολυκράτους καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῆς Ἀσίας, προκειμένου περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα.

Ὁ εἷς καὶ μόνος τῆς τρίτης ταύτης συνόδου διασκευασμένος κωνὸν ἐπέμφθη πρὸς τινὰ ἐπίσκοπον Ἰοβιανὸν ἐρωτήσαστα εἰ πρέπει οἱ εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐκκλησίας ἐπιστρέφοντες Νοβατιανοὶ νάναθαπτιζόνται ἢ οὐ. Ἐκ τῆς περὶ ἀναθαπτιστῶν Νοβατιανῶν ἀναφύσεως ἔριδος τῶν ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἀσίᾳ συνελθουσῶν συνόδων κατὰ τῆς ἐν Ῥώμῃ διδασκόμεθα πολλά, ὧν τὰ κυριώτατα τάδε: **Πρῶτον** ὅπως ἐν τοῖς τῶν ἀποστόλων κανόσιν οὐδαμοῦ φαίνεται, ποὺ ὑπερέχων ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἢ ἄλλος τις τῶν ἀποστόλων, οὕτω καὶ ἐν ταῖς τρισὶ τῶν ἐν Καρχηδόνι ἐπισκόπων τῆς Ἀφρικῆς συνόδοις οὐδαμοῦ φαίνεται ποὺ ὑπεροχὴ τις τοῦτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ ἴσοι ἐν ἴσοις πρὸς ἴσους οἱ ἐπίσκοποι συνέρχονται «ἐν κοινοβουλίᾳ ὄντες», ὡς ἀρχεται λέγων ὁ κωνὸν τῶν 85 ἐν τῇ εἰρημένῃ συνόδῳ ἐπισκόπων. **Δεύτερον** ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης οὐ μόνον δὲν ἐρωτᾶται περὶ τῆς συστάσεως τῶν ἀφρικανικῶν συνόδων, ἀλλ' οὐδὲ μνεῖα κἄν αὐτοῦ γίνεται οὐδὲ προσκαλεῖται εἰς αὐτάς οὐδ' ἀνακοινοῦται αὐτῷ ἢ σύγκλησις. **Τρίτον** οὐδ' αὐτὸς ὁ Στέφανος ποιεῖται ἀντίρρησιν τινὰ πρὸς τὸν Κυπριανὸν συγκαλοῦντα τοὺς ἐπισκόπους εἰς σύνοδον. **Τέταρτον** ἀνακοινοῦται ἀπλῶς αὐτῷ μόνον ἢ ἀπόφασις τῆς δευτέρας ἐν Καρχηδόνι συνόδου, ὅπως καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἰοβιανόν, ἵνα γινῶ καὶ αὐτὸς τὰ ἀποφασισθέντα, καθ' ὅσον μάλιστα ὁ σχισματικὸς Νοβατιανὸς ἦν πρεσβύτερος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. **Πέμπτον**, ἐπειδὴ ὁ Ῥώμης ἀπεκήρυξεν ὡς ἄκυρον τὴν τῆς δευτέρας συνόδου ἀπόφασιν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν, συνῆλθον οἱ ἐπίσκοποι ἐκ τρίτου εἰς σύνοδον, ἐν ἧ' ἀπεκήρυξαν τὰ ὑπὸ τῆς συνόδου ἐκείνου, τοῦ Στεφάνου, ἐν Ῥώμῃ ἀποφασισθέντα. **Ἐκτον** ὅπως οἱ Ἀφρικανοὶ ἐν συνόδῳ ἐπίσκοποι, οὕτω καὶ οἱ Ἀσιᾶται ἐκ Γαλατίας, Καππαδοκίας καὶ Κιλικίας συγκαληθέντες ὑπὸ τοῦ ἐξάρχου τοῦ Φιρμιλιανοῦ ἐν Ἰκονίῳ ἀπεκήρυξαν τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Ῥώμῃ συνόδου καὶ αὐτὸν τὸν πάπαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΕΝ ΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΟΓΡΑΦΙΑΙ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΟΥΔΑΜΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ

§ 65. ΧΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ. — ΒΑΣΙΛΕΙΔΗΣ. —
ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. — ΠΕΝΤΑΠΟΛΕΙΣ

ΜΕΧΡΙ τοῦ χρόνου τούτου πολλάκι ἐφέροντο ἀπορίαί περὶ τῆς ὥρας, ἐν ἣ ὁ Χριστὸς ἀνέστη. Καὶ ἄλλοι μὲν ἀπεδέχοντο ἄλλην ὥραν, καθ' ἣν ἔδει αἱ Χριστιανοὶ νάπονηστίζωνται, ἢτοι νά παύωνται νηστεύοντες. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος Πενταπόλεως Βασιλείδης ἔχων τοιαύτην ἀπορίαν ἠτήσατο τὸν Ἀλεξανδρείας Διονύσιον νά λύσῃ αὐτῷ ταύτην. Πρὶν ἢ δὲ λεχθῆτι περὶ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Διονυσίου, λεκτέον ὀλίγα τινα περὶ Πενταπόλεων ἐν γένει, ὅπως τις γινώσκων ταύτας μὴ ἐκ τῆς συνωνυμίας συγχέῃ τὰ κατ' αὐτάς. — Πενταπόλεις μνημονεύονται αἶδε: Πρῶτον ἡ Πεντάπολις ἡ δωρικὴ ἢ τῶν Δωριέων ἡ κειμένη ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἣν ἀπετέλουν αἱ πόλεις: Λίνδος, Ἰαλυσός, Κάμειρος, Κῶς καὶ Κνίδος. Δεύτερον ἡ τῆς Λιβύης ἢ ἡ Κυρηναϊκὴ, ἣν ἀπετέλουν αἱ πόλεις: Ἀπολλωνία, Πτολεμαίς, Ἀρσινόη (καὶ κοινῶς Ταύχειρα ἢ Τεύχειρα, πλημμελῶς δὲ Τάριχα), Βερενίκη καὶ Κυρήνη. Αὕτη ὀνομάζεται παρὰ Πλινίῳ Pentapolitana regio. Τρίτον ἡ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, ἣν συνίστων αἱ πόλεις: Σόδομα, Γόμορρα, Ἀδαμά, Σεβώμ, καὶ Ζόαρα. Τέταρτον ἡ ἐν τῷ Πόντῳ, ἣς τὰς πόλεις ἀγνοοῦμεν καὶ

Πέμπτον ἢ ἐν τῇ ἐκτὸς τοῦ Γάγγου ποταμοῦ Ἰνδικῇ τῇ Χρυσῇ καλουμένῃ Χερρονήσῳ παρὰ Πτολεμαίῳ.

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς ἐν τῇ Λιβύῃ Πενταπόλεως, ἧς ἐπίσκοπος ἦν ὁ περὶ οὗ νῦν πρόκειται Βασιλειίδης, πρὸς ὃν ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος ἔπεμψε τὴν περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος ἐπιστολήν, ἣτις διηρημένη εἰς τέσσαρας κανόνας πραγματεύεται: Περὶ τῆς ὥρας, καθ' ἣν ἐγένετο ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ· περὶ τῶν ἐν ἐφέδρῳ γυναικῶν, ἣτοι περὶ εἰσόδου ἢ μὴ εἰς τὸν ναὸν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν, τῶν ρύσιν τῶν κατακτηνίων ἐχουσῶν· περὶ ἀποχῆς ἀλλήλων τῶν γεγαμηκότων, ὅπως σχολάζωσι τῇ προσευχῇ· περὶ νυκτερινῆς ρύσεως τῶν ἀνδρῶν καὶ περὶ βρωμάτων. Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἢ τῶν κανόνων, ὅπερ ταῦτό, ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Δ' οἰκουμηνικῆς κανόνι ἐν παρόδῳ, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τῆς Γ' σαφῶς γίνεται λόγος διὰ τῶνδε: «Ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας... Ἀλλὰ μὴν καὶ Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου γενομένου Ἀλεξανδρείας μεγαλοπόλεως.» Διὰ τῆς ἐπισφραγίσεως ἄρα ταύτης καὶ οἱ κανόνες οὗτοι ἐκτίσαντο κῆρος καθολικῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας.

§ 66. Αἱ περὶ θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πλάναι αἱ ρετικῶν, Ἀρτέμωνος, Θεοδότου, Σαβελλίου, Μαρκέλλου, Φωτεινοῦ, Παύλου Σαμοσατέως. — Ὁ πάππς Ἀλεξανδρείας Διονύσιος θεωρούμενος καὶ ὢν ἐκ τῶν τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπαϊόντων τὰ μάλιστα ἐτιμᾶτο καὶ ἠρωτάτο, προκειμένου περὶ σπουδαίων καὶ δυσλύτων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Ἐν δὲ τῶν σπουδαιωτάτων ζητημάτων ἦν καὶ τὸ περὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, ἦν, καὶ ὄντος ἔτι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἡμφισβήτησαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ μετὰ τὴν σταύρωσιν οἱ ἐθνικοὶ καὶ ἐκ τῶν χριστιανῶν οὐκ ὀλίγοι, οἵτινες τάσσονται, ὡς εἰκός, ἐν τοῖς αἵρετικαῖς. Οἱ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ ἀρνούμενοι αἵρετικοὶ ἦσαν οἱ δει-

νότατοι πολέμιοι τοῦ χριστιανισμοῦ, διότι ἀνέτρεπον αὐτὴν τὴν βάσιν αὐτοῦ, ἥς ἄνευ κενὸν τὸ κήρυγμα κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Τὴν θεότητα ἄρα τοῦ Χριστοῦ πολλοὶ πολλῶ πρότερον αἰρετικοὶ πρὸ τοῦ Ἀρείου ἠμφισβήτησαν. Ἐκ τῶν αἰρετικῶν τούτων ἦσαν καὶ ὁ Ἀρτέμων καὶ ὁ Θεόδοτος καὶ Σαβέλλιος καὶ Μάρκελλος καὶ Φωτεινὸς καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον ὅμοιον κατὰ πάντα τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις. Ἀνθρωπον ἐκήρυττεν αὐτὸν καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, καθ' οὗ καὶ συνήλθεν ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ τοπικὴ σύνοδος, περὶ ἧς λεχθήσεται. Εἰς ταύτην προσεκλήθη (265) καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὸ γῆρας ὁ ἀνὴρ ἠδυνάτει νὰ μεταβῆ ἐπεμψεν ἐπιστολήν. ἐν ἧ ἐκτίθησι τὴν ἐκαστοῦ γνώμην ὑπὲρ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως.

Ἡ πρὸς τὴν σύνοδον τὴν κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως συνελθοῦσαν ἐπιστολὴ τοῦ Διονυσίου δικαίρεται εἰς δέκα ἀποκρίσεις, δι' ὧν ἐλέγχει τὸν αἰρετικόν. Ἐν τῇ δεκάτῃ ἀποκρίσει διατυπῶν διὰ βραχέων τὴν θεϊαν ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ οὕτως: «Αὐτὸς ἐγένετό μοι εἰς θεὸν καὶ κύριον Ἰησοῦν, ὁ εἷς ὢν λόγος, μία αὐτοῦ ὑπόστασις καὶ ἐν πρόσωπον».

§ 67. Ἐπιστολαὶ Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας πρὸς τὸν «ἀδελφὸν» Στέφανον πάπαν Ῥώμης καὶ ἄλλους. — Ὁ πάπας ἴσος ἐν ἴσοις. — Τοιοῦτον καὶ τηλικούτον κύρος ἔχων ὁ γεραρὸς Διονύσιος καὶ τὴν εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας ποθῶν ἔγραψε διαφόρους πρὸς διαφόρους ἐπιστολάς, περὶ ὧν τινων λόγος γίνεται καὶ παρ' Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλου. Σχίσματος ὑπάρχοντος διὰ τὸ ζήτημα τοῦ βαπτίσματος καὶ ἀναβαπτίσματος μεταξύ Στεφάνου Πάπα Ῥώμης καὶ τοῦ περιωνύμου Κυπριανοῦ τοῦ Καρχηδόνας, ὁ Διονύσιος παρενέβη ἕπως συμβιβάσῃ τὰς διενέξεις. Γράφων δὲ πρὸς τὸν πάπαν Στέφανον Α' ἀποκαλεῖ αὐτὸν ἀπλού-

στατα «ἀδελφόν». Ὁμοίως ἔγραψεν, ὡς εἴρηται, καὶ πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Σίξτον ἢ Εὐστόν τὸν Β' καὶ πρὸς τοὺς ἀσυμπροσβυτέρους» κατὰ τοῦ ἀθεμίτου τῶν αἰρετικῶν βυζαντινῶν Διονύσιον καὶ Φιλήμονα συμψήφους πρότερον τῷ Στεφάνῳ γενομένους. Ἐπίσης ἔγραψε καὶ κατὰ Σαβελλίου, ὡς εἴρηται. Πρὸς δὲ τὸν πάπαν Ῥώμης Διονύσιον (259—269) γράφει κατὰ τοῦ Νοβατιανοῦ. Ἐν πάσαις δὲ ταύταις ταῖς ἐπιστολαῖς ὁ Διονύσιος γράφει πάντοτε καθ' ὃν τρόπον ὁ σεβασμοῦ ἀπολαύων καὶ τιμώμενος ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ. Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον ἔτι, ὅτι οὐδαμοῦ ἐνδείκνυται πού ὑπεροχὸς τις θέσις τῶν παπῶν Ῥώμης, πρὸς οὓς γράφει. Ἄξιον δὲ μνείας πρὸ πάντων τοῦτο: ὅτι παρεμβαίνει ὡς μεσίτης ὑπὲρ τῆς εἰρήνης μεταξὺ τοῦ πάπα Ῥώμης Στεφάνου καὶ τοῦ Καρχηδόνας Κυπριανοῦ ὡς ἰσοτίμος μεταξὺ δύο ἰσοτίμων, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι οἱ τότε θρόνοι τῶν ἐπισκόπων Ῥώμης, Ἀλεξανδρείας καὶ Καρχηδόνας ἦσαν κατὰ πάντα ὅμοιοι. Τὸ δὲ ἰσοτίμον τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ῥώμης δηλοῦται καὶ ἐν τῇ ἀποστολικῇ χρήσει τῆς λέξεως «ἀδελφός». Καὶ ἡ ἰδιάζουσα δὲ προσηγορία ἑκατέρου «πάπας» ἐδήλου τὴν ἀπλὴν τιμητικὴν σημασίαν καὶ οὐχὶ τὸ θεῖον δικαίωμα ἀμφοτέρων. Ἄλλ' ὅποια διαφορὰ ἑκατέρου αὐτῶν! Ὁ μὲν Ἀλεξανδρείας μέχρι τῆς σήμερον φέρων τὴν προσηγορίαν ταύτην οὐδέποτε περιέβαλεν αὐτὴν τὸ ἑσφορικὸν περίβλημα· ὁ δὲ Ῥώμης συγκυκᾷ δι' αὐτῆς μέχρι τοῦδε τὴν οἰκουμένην πᾶσαν!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

§ 68. ΕΙΣΒΟΛΗ ΒΑΡΒΑΡΩΝ.—ΠΑΘΗΜΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΕΠΙ τῶν αὐτοκρατόρων Φιλίππου τοῦ Ἄραβος (243-249), Δεκίου, Γάλλου, Αἰμιλιανοῦ, Οὐαλεριανοῦ καὶ Γαλλιηνοῦ (253—268) εἰσέβαλον βάρβαροι Γότθοι, Κάρποι, Αἴρουλοι, Βορανοί. Οὐρουγοῦνδοι ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς Σκύθαι. Τότε ἠχμαλωτίσθησαν χριστιανοί. Ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ὄντες ἠναγκάσθησαν ἢ ἐκουσίως ἐκ πείνης ἢ ἀκουσίως βιαζόμενοι ὑπὸ τῶν βαρβάρων νὰ φάγωσιν εἰδωλόθυτα βρώματα. Γυναῖκες δ' αἰχμαλωτίδες χριστιαναὶ διεφθάρσαν, ἐξυβρίσθησαν. Χριστιανοὶ δὲ αἰχμαλωτισθέντες ἐκ πλεονεξίας εἰσέρχοντο εἰς τοὺς οἴκους τῶν αἰχμαλωτισθέντων καὶ ἐλάχιστεον πράγματα ἐκείνων ἢ κεκρυμμένα ἔκλεπτον. Ἄλλοι δὲ χριστιανοὶ ἀπολέσαντες τὰ ἑαυτῶν πράγματα ἤρπαζον τὰ μὴ ἄρπασθέντα ἀλλότρια εἰς ἀντικατάστασιν τῶν οἰκείων ἢ ἀπερριμμένα ὑπὸ τῶν ἄρπάγων βαρβάρων ἰδιοποιοῦντο. Ἄλλοι δὲ χριστιανοὶ αἰχμαλώτους χριστιανούς ἄλλων χωρῶν ἢ διαφυγόντας ἐκ τῶν χειρῶν τῶν βαρβάρων ἢ ὅπως ἄλλως συλλαμβάνοντες ἐν τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν χώρᾳ ξένους ἐπὶ ξένης κατεκράτου αὐτοὺς ὡς αἰχμαλώτους παντοίας χρήσεως ἔνεκεν. Ἄλλοι δὲ πάλιν αἰχμαλώτους

λωτοι τῶν βαρβάρων χριστιανοὶ ἐκουσίως συναναστραφέντες αὐτοῖς ὡς ἐκ τοῦ πολλοῦ χρόνου ἐλάμβανον ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν καὶ ἠνωμένοι μετὰ τούτων ἐτέλουν ἔργα κατασκοπῶν ἢ ὠδήγουν αὐτοὺς ἀσφκλῶς εἰς τὰς χώρας καὶ πόλεις τῶν χριστιανῶν πρὸς λεηλασίας, ἀρπαγὰς καὶ αἰχμαλωσίας πλεονεξίης ἕνεκα. Ἄλλοι δὲ πάλιν χριστιανοὶ πράγματα ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς ὑπὸ χριστιανῶν ἰδιοποιοῦντο ἢ ἄλλως πῶς ἐπλεονέκτου ἀπὸ τῶν καθηκόντων καὶ ἀνηκόντων αὐτοῖς. Ἄλλοι δὲ κρύπτοντες ἐπίτηδες ἢ γινώσκοντες πράγματα ἄλλων κεκοιμημένα ἀπῆτουν εὐρετρα ἢ σῶστρα ἢ μήνυτρα.

§ 69. Ἀλληλογραφία Διονυσίου Ρώμης καὶ Γρηγορίου Νεοκαισαρείας.—Ἐπίτηδες διὰ βραχέων περιεγράψαμεν τὴν τότε ἐκ τῶν βραβαρικῶν ἐπιδρομῶν προελθοῦσαν κατάστασιν, ὅπως πᾶς τις ἴδῃ τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ πρωτεῖον μόνον ὀνειρουμένου πάπα Ρώμης καὶ τῶν ἱεραρχῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας δηλουμένην ἐκ τῶνδε : Ὁ μὲν τότε πάπας Ρώμης Διονύσιος ἔγραψε μόνον παραμυθητικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Καισαρείας οὐδὲν οὐδαμῶς σκεψάμενος οὔτε περὶ τῶν παθημάτων τῶν κατοίκων οὔτε περὶ ῥυθμίσεως τῆς ἐκ τούτων ἀνωμάλου καταστάσεως. Ὁ δὲ Νεοκαισαρείας Γρηγόριος ἔγραψεν ἐπιστολὴν ἢ πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Διονύσιον (247—265) ἢ πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Μάξιμον, ὡς πάντες ἀποδέχονται μέχρι τοῦδε. Ἀλλὰ πιθανώτερον, ὡς νομίζομεν, πρὸς τὸν Ρώμης Διονύσιον, ὅστις, ὡς εἴρηται, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν Καισαρείας. Ἡ δὲ πλάνη προῆλθε πρῶτον μὲν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας τοῦ τε τῆς Ρώμης καὶ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας· δεύτερον δ' ἐκ τῆς ἐγγύτητος τοῦ τύπου. Ἀλλὰ βέβαιον ὅτι ὁ Ρώμης ἔγραψε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Καισαρείας, ὡς εἴρηται, παραμυθητικὴν ἐπιστολὴν· ἔπειτα δὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ κανόνος ὁ Γρηγόριος ἀποτείνεται πρὸς πάντας λέγων : «Ἰερώτατε πάπας». Καὶ πάπας μὲν

λέγεται καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας, ἀλλ' οὗτος τότε συνήθως προσηγο-
 ρεῖτο «ἀρχιεπίσκοπος» καὶ ἀπλῶς «ἐπίσκοπος», ὅπως καὶ πάν-
 τες οἱ ὕστερον πατριάρχαι. Διὰ ταῦτα, πεποιθήμεν, ὅτι πρὸς τὸν
 Ῥώμης ἐπέμφθη ἡ ἐπιστολὴ ὡς ἀπάντησις πρὸς τὴν ἐπιστολὴν
 ἐκεῖνου. Τρεῖς δ' ἐπιστολαὶ μνημονεύονται τοῦ πάπα Ῥώμης
 Διονυσίου: Μία πρὸς Αἰγυπτίους ἐπισκόπους κατὰ Σαβελλίου
 καὶ κατ' ἄλλων αἰρετικῶν· ἑτέρα πρὸς Διονύσιον τὸν Ἀλεξαν-
 δρείας καὶ τρίτη πρὸς τὴν ἐκκλησίαν Καισαρείας (Νεοκαισα-
 ρείας) ἐπὶ τῇ εἰσβολῇ τῶν βαρβάρων. Καὶ τῆς μὲν πρώτης ἐπι-
 στολῆς σώζονται ἀποσπασμάτια παρὰ τῷ Ἀθανασίῳ, αἱ δὲ ἄλ-
 λαι δύο ἀπώλοντο. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Γρηγο-
 ρίου γίνεται λόγος περὶ τῶν ἐπισυμβάντων τοῖς κατοικοῖς τοῖς
 περὶ τὴν Καισαρείαν (Νεοκαισαρείαν) τοῦ Πολεμωνιακοῦ Πόντου
 κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν βαρβάρων ἐκεῖ, φυσικὸν ἦν ἵνα ὁ Γρηγό-
 ριος ἀποστείλῃ ἀπάντησιν πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πάπα Διο-
 νυσίου. Ἐκ δὲ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης τεκμαίρομεθα τὸ περιε-
 χόμενον τῆς ἀπολομένης τρίτης ἐπιστολῆς τοῦ Ῥώμης Διону-
 σίου. Ἄλλ' ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, τὸ βέβαιον ὅτι ὁ μὲν πάπας οὐ-
 δὲν ἔπραξε περὶ τῆς ρυθμίσεως καὶ βελτιώσεως τῶν πραγμάτων
 τῶν δεινὰ παθόντων ἐκεῖ χριστιανῶν, ὁ δὲ Γρηγόριος ἔγραψε
 τὴν πλείστου λόγου ἀξίαν ἐπιστολὴν πρὸς χριστιανικὴν διδασκα-
 λίαν, ἐφ' ᾗ καὶ ἀορίστως μὲν αὕτη μνημονεύεται ἐν τῷ πρώτῳ
 κανόνι τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου, σαφῶς δὲ κυροῦται ὑπὸ τοῦ
 δευτέρου κανόνος τῆς Γ' οἰκουμενικῆς μετὰ καὶ ἄλλων διὰ
 τῶνδε: «Ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κα-
 νόνας τοὺς ὑπὸ . . . Καὶ Γρηγορίου ἐπισκόπου γενομένου Νεο-
 καισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ». Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἡ ἐπι-
 στολὴ αὕτη, ἥτοι οἱ ΙΒ' κανόνες, εἰς οὓς αὕτη διαιρεῖται, συγ-
 κατατάσσεται ἐν τῇ καθολικῇ τῆς ἐκκλησίας νομοθεσίᾳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΝΟΜΟΣ (ΚΑΝΟΝΕΣ) ΤΗΣ ΕΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ, ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

§ 70. Ο ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ ΠΑΥΛΟΣ Ο ΣΑΜΟΣΑΤΕΥΣ, ΕΞ ΟΥ ΟΙ ΠΑΥΛΙΑΝΙ-
ΣΤΑΙ Η ΠΑΥΛΙΚΙΑΝΟΙ.—ΖΗΤΗΜΑ Η ΘΕΟΤΗΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΖΗΡΗΤΑΙ ὅτι πολλοὶ αἰρετικοὶ ἠμφισβήτησαν τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Ἐν τούτοις καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς συμπολίτης τοῦ χαριστάτου Λουκιανοῦ, ᾧ ἀποδίδεται ὁ διάλογος «Φιλόπατρις ἢ διδασκόμενος», δι' οὗ δικαύρεται ὁ χριστιανισμός. Ἦσαν δὲ τὰ Σαμόσατα πόλις ὄχυρά πρωτεύουσα τῆς ἀσσυριακῆς Κομμαγηνῆς κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου, παλαιὰ ἔδρα τῶν βασιλέων καὶ ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἐνός λεγεῶνος. Ἦν δὲ ὁ Παῦλος κατὰ Κεδρηνόν καὶ Βαλαμῶνα υἱὸς Κελκλινίκης. Ἐγένετο δὲ (260) μετὰ Δημητρίανόν ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας. Ἐδίδασκε δέ : « μὴ κατεληλυθέναι ἐξ οὐρανοῦ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ κάτωθεν ἐκ τῆς Μαρίας τοῦ εἶναι ἀρξάμενον ». Ἐκ τοῦ Παύλου τούτου ἐκλήθησαν οἱ Παυλιανισταὶ οἱ καὶ Παυλικιανοὶ λεγόμενοι. Κατὰ τῆς αἵρέσεως αὐτοῦ συνήλθεν ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ τοπικὴ σύνοδος. Τὰ κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην οὐ πολὺ γνωστά. Οὐδὲ πότε ἤρξαντο αἱ συνεδρίαὶ αὐτῆς εὐδῆλον. Ἀλλ' ἐπειδὴ τῷ 265 προσεκλήθη εἰς αὐτήν, ὡς εἴρηται, καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Διονύσιος, κατὰ δὲ τὸ 272 ἔληξαν αἱ συνεδρίαὶ αὐτῆς, φανερόν ὅτι μεταξὺ τοῦ

265 καὶ 272 ἐγένοντο αἱ συνεδρίαὶ αὐτῆς. Ἄδῃλον δὲ πότε ἐκάστη καὶ πόσαι. Οὐδὲ οἱ κανόνες αὐτῆς γνωστοί. Ἄλλ' ὅτι τὸ κυριώτατον περιεχόμενον αὐτῶν ἦν περὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, ἣν ἤρνεϊτο ὁ Παῦλος, δῆλον γίνεταί ἐκ τῆς παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ συνοδικῆς ἐπιστολῆς, ἣν ἀπέστειλαν οἱ ἐπίσκοποι Ἐλενος, Ὑμέναιος, Θεόφιλος, Θεότεκνος, Μάξιμος, Πρόκλος, Νικομάχης, Αἰλιανός, Παῦλος, Βωλανός, Πρωτογένης, Ἰέραξ, Εὐτύχιος, Θεόδωρος, Μαλχίων, Λούκιος καὶ οἱ λοιποὶ πάντες οἱ παροικοῦντες τὰς ἐγγύς πόλεις καὶ ἔθνη ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. Τὸν αἰρετικὸν Σαμοσατέα Παῦλον ἤλεγξε πρὸ πάντων ὁ Μαλχίων ἀνὴρ λόγιος προεστὼς τῶν ἐπ' Ἀντιοχείας ἐλληνικῶν παιδευτηρίων. Εἰς τὴν σύνοδον προσκληθεὶς μετέβαινε καὶ ὁ Καππαδοκίας περιώνυμος Φιρμιλιανός, ὃν καὶ ἀνέμενον οἱ εἰς τὴν σύνοδον μεταβάντες ἐπίσκοποι· ἀλλὰ προβάς μέχρι Ταρσοῦ ἐτελεύτησεν. Ἡ σύνοδος καταδικάσασα τὸν Παῦλον ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔκπτωτον τοῦ θρόνου. Διεδέξατο δὲ αὐτὸν ὁ Δόμνος. Ἐν τῇ συνοδικῇ δ' ἐπιστολῇ ἐκτίθεται καὶ ὁ αἰσχρὸς βίος τοῦ Παύλου. Ἐξ αὐτῆς δὲ ταύτης μαθητόμενον σὺν τοῖς ἄλλοις ὅτι ἡ αἵρεσις τοῦ Παύλου συνετάραξε σύμπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον, ἐφ' ᾧ καὶ «... οἱ ... τῶν ἐκκλησιῶν ποιμένες ἄλλοι ἄλλοθεν ὡς ἐπὶ λυμεῶνα τῆς Χριστοῦ ποιμνῆς συνήρσαν οἱ πάντες ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν σπεύδοντες». Καὶ ὅποσοι μὲν ἐπίσκοποι συνῆλθον ἄδῃλον· λέγεται δὲ ὅτι ἦσαν περὶ τοὺς 180. Ἄλλ', εἰκαὶ σύμπας ὁ χριστιανικὸς κόσμος συνεκινήθη, ἐκ τῶν δύο ὅμως τότε συγχρόνων παπῶν τῆς Ρώμης ὁ μὲν Διονύσιος οὐδὲν κατὰ τῆς «θανατηφόρου διδασκαλίας» ἔπραξεν, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Φηλιξ ὁ Α' ἔγραψεν ἐπιστολὴν μὴ ζητηθεῖσαν πρὸς τὸν Μάξιμον Ἀλεξανδρείας, ἐν ᾗ ἐξετίθει τὴν ὀρθὴν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν, ἣν πάντες οἱ συνελθόντες καὶ αὐτὸς ὁ Μάξιμος ἄριστα ἐγίνωσκον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΝΟΜΟΣ (ΚΑΝΟΝΕΣ) ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΔΡΕΙΑΣ

§ 71. Ο ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ ΜΕΛΙΤΙΟΣ Ο ΛΥΚΟΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ. — ΖΗΤΗΜΑ ΠΕΡΙ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ. — ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΠΟΙΗΣΑΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΠΙ ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟΥ ΔΙΩΓΜΟΝ

 ἐπίσκοπος Λυκοπόλεως τῆς ἐν Θηβαίδι τῆς Αἰγύπτου
§ Μελίτιος ὡς αἰρετικός καθηρέθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Ὡς αἰρετικοῦ δὲ τοῦ Μελιτίου οὐδὲ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ ἐθεώρουν ἔγκυρον. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν πολλοὶ χριστιανοὶ ἠρνήθησαν τὸν Χριστόν, ἄλλοι δὲ βίᾳ ἔθυσαν εἰς τὰ εἰδῶλα καὶ ἄλλοι ἄλλα ἔπραξαν ἐναντίον τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐκ φόβου ἢ ἄλλης αἰτίας, ὁ Πέτρος συνέγραψε (304 ἢ 305) ΙΔ' κανόνας, ἐν οἷς γράφει: *πρῶτον* περὶ ἐκείνων τῶν χριστιανῶν, οἵτινες κατ' ἀρχὰς μὲν γενναίως κατὰ τοὺς διωγμοὺς ὑπέφερον βρασάνους, πληγὰς ἔλαβον, ἄλλα δεινὰ ἔπαθον, ἀλλὰ ἔμειναν πιστοὶ, ἐπὶ τέλους ὅμως δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὀλιγοψυχήσαντες ἠρνήθησαν τὴν χριστιανικὴν πίστιν· *δεύτερον* περὶ ἐκείνων, οἵτινες, καίπερ καθειρχθέντες καὶ πολλὰ παθόντες διὰ τὸν Χριστόν, γενναίως τὰ πάντα ὑπέφερον· ἐν τέλει ὅμως ὀλιγοψυχήσαντες ἠρνήθησαν τὸν Χριστόν· *τρίτον* περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἄνευ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ φόβου προσελθόντες

ἤρνηθησαν τὸν Χριστόν· πάντες ὅμως οἱ εἰρημένοι ἐπὶ τέλους μετενόησαν καὶ προσῆλθον πάλιν εἰς τὸν Χριστιανισμόν· τέτατον περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἀρνηθέντες δὲν μετενόησαν· πέμπτον περὶ τῶν θυσάντων εἰς τὰ εἰδῶλα μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον ὑποκριτικῶς ἢ ἔθνικούς ἀντὶ ἑαυτῶν προστησαμένων· ἕκτον περὶ δούλων, οἵτινες ὑπὸ τῶν κυρίων αὐτῶν ἀντὶ ἑαυτῶν ὑπεβλήθησαν εἰς θυσίας τῶν εἰδῶλων ἢ ἐβασανίσθησαν ἢ καθεύρηθησαν· ἑβδομον περὶ τῶν δεσποτῶν τῶν καταναγκασάντων τοὺς δούλους εἰς θυσίας ἀντὶ ἑαυτῶν· ὄγδοον περὶ τῶν ἑκουσίως ἐκ φόβου ἢ ἀκουσίως διὰ τὰς βασάνους ἀρνηθέντων μὲν, μετανοησάντων δέ· ἕνατον περὶ τῶν ἀνευ ἀνάγκης παραπηδόντων εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ μαρτυρίου λαϊκῶν· δέκατον περὶ τῶν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ μαρτυρίου παραπηδόντων ἑκουσίως κληρικῶν· ἑνδέκατον περὶ προσευτῆς ὑπὲρ τῶν παραπηδόντων εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ μαρτυρίου ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ διωγμοῦ πρὸς τὸ θαρσοποιεῖν τοὺς στερεῶς ἀγωνιζομένους ἢ τοὺς ὀλιγοψυχοῦντας ἐν τῷ μαρτυρίῳ· δωδέκατον περὶ τῶν χρήμασιν ἀπαλλαγέντων ἀπὸ τῶν διωγμῶν καὶ τῶν βασάνων· δέκατον τρίτον περὶ τῶν ἐγκαταλιπόντων τὰ ἑαυτῶν κτήματα πρὸς ἑαυτῶν ἀπαλλαγὴν καὶ σωτηρίαν ἀπὸ τῶν διωκτῶν καὶ βασανιστῶν· δέκατον τέτατον περὶ κληρικῶν τῶν βίβη συρθέντων εἰς τὸ θῆσαι ἢ οἶνον θυσίας ἢ εἰδωλόθυτον ἐν τῷ στόματι ἀκουσίως δεξαμένων ἢ λίβανον ἐν τῇ χειρὶ ἢ ἀποθανόντων ἐν ταῖς βασάνοις· Ἐν τέλει τῶν ΙΔ' κανόνων τίθεται ἀποσπασμάτιον ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα λόγου ὡς ΙΕ' κανὼν περὶ νηστείας Τετραδάδος καὶ Πρασκευῆς.

Καὶ οἱ μὲν κανόνες τοῦ ἱερομάρτυρος Πέτρου κυροῦνται ὡς μέγρος τῆς καθολικῆς νομοθεσίας τῆς ἐκκλησίας γενικῶς μὲν ἐν τῷ Α' κανόνι τῆς Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου (451) ἔχοντι οὕτως· «Τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καθ' ἑκάστην σύνοδον ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν». Ἐπίσης δὲ γενικῶς καὶ ἐν τῷ Α' τῆς Ζ' οἰκουμενικῆς συνόδου· ὀνομαστὶ δὲ

ἐν τῷ Β' κανόνι τῆς Γ' οἰκουμενικῆς διὰ τῶνδε : « Ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας..... Καὶ Πέτρου γενομένου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος ». Καὶ διὰ τῶν κανόνων τούτων τοῦ Πέτρου πολλὰ ζητήματα ἀναπτύσσονται λαμπρῶς, ἐφ' ᾧ καὶ κυρωθέντες οὗτοι ὑπὸ τῆς Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου κατέστησαν νόμος τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἐν ᾧ χρόνῳ οὗτω γενναίως ἠγωνίζοντο οἱ Ἕλληνες ἐπίσκοποι ὑπὲρ τοῦ αὐτῶν ποιμνίου κατὰ τὸν φοβερώτατον ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν, οἱ τὸ πρωτεῖον ὄνειρευόμενοι σύγχρονοι πάπαι ἄλλα ἐποίουν· ὅσον ὁ Μαρκελλῖνος (296—304) κατ' ἀναντίλεκτον μαρτυρίαν ἄλλων τε καὶ τοῦ πάπα Νικολάου ἔθυσεν εἰς τὰ εἰδῶλα καὶ ἀπεκηρύχθη ὑπὸ 300 ἐπισκόπων ἐν συνόδῳ, ἄλλοι δὲ κατελίμπανον τὸν θρόνον Ρώμης ἔρημον κηδόμενοι τῆς σωματικῆς αὐτῶν σωτηρίας! Ὁμολογουμένως μνημονεύονται καὶ μάρτυρες ἐπίσκοποι Ρώμης. Ἄλλὰ τίς χριστιανικὴ κοινότης ἐπὶ τῶν δέκα διωγμῶν δὲν ἔδωκε μάρτυρας καὶ ὁμολογητάς; Ἐὰν λάβωμεν τὰ μαρτυρολόγια τῆς ἐκκλησίας ἀνά χεῖρας, θὰ εὕρωμεν πολλῶ πλείονας μάρτυρας ἐν Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ ἢ ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἑσπερίᾳ. Ἄλλὰ τίς μὴ φιλόδοξος χριστιανὸς ἐποιήσατό ποτε τοιαύτην διάκρισιν; Καὶ ὅμως οἱ παπισταὶ καὶ τὸ κοινὸν τοῦτο τοῦ χριστιανισμοῦ γνώρισμα προβάλλονται ὡς ἰδίαν τινὰ παπικὴν προνομίαν χάριν τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

ΝΟΜΟΣ (ΚΑΝΟΝΕΣ) ΤΗΣ ΕΝ ΑΓΚΥΡΑΪ ΕΛΛΗΝΙ-
ΔΟΣ ΓΑΛΑΤΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

§ 72 ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΙΣ ΕΙΔΩΛΑ ΘΥΣΑΝΤΩΝ. — ΕΙΚΟΣΙ ΠΕΝΤΕ
ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Ι ἐν τῷ διωγμῷ τοῦ Μαξιμίνου θύσαντες εἰς τὰ εἰ-
δῶλα καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀπαρνησάμενοι καὶ αὐθις
πάλιν εἰς τὸν χριστιανισμόν ὑποστρέψαντες ἐγένοντο ἀφορμὴ τῆς
ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ Ἑλληνίδος Γαλατίας συνό-
δου, ἣτις συνῆλθε τῷ 314 ἢ 315. Οἱ ἐν αὐτῷ συνεληθόντες
ἦσαν ὀκτωκαίδεκα πατέρες, ἐν οἷς Οὐιτέλιος ὁ Ἀντιοχείας πα-
τριάρχης, Μάρκελλος ἀρχιεπίσκοπος Ἀγκύρας, ὁ Ἀμασειᾶς ἐπί-
σκοπος Βασίλειος, Ἀγρικόλαος ὁ μητροπολίτης Καισαρείας τῆς
Καππαδοκίας. Ἡ σύνοδος αὕτη ἐψήφισεν εἰκοσιπέντε κανόνας:
πρῶτον περὶ τῶν κατὰ τὸ φαινόμενον βασιανισθέντων πρεσβυτέρων
καὶ θυσάντων εἰς τὰ εἰδῶλα· δεύτερον περὶ διακόνων θυσάντων
καὶ πάλιν ἀναπαλαισάντων, ἧτοι ἐπανελθόντων εἰς τὸν χριστι-
ανισμόν· τρίτον περὶ τῶν φαγόντων καὶ συλληφθέντων ἢ ὑπὸ οἰκείων
παράδοθέντων ἢ τὰ ὑπάρχοντα ἀφαιρεθέντων ἢ βασάνους ὑπομει-
νάντων ἢ εἰς δεσμοπήριον ἐμβληθέντων καὶ βρώντων ὅτι εἶναι
χριστιανοὶ περισχισθέντων ἢ ἄλλο τι ἀνήκεστον ὑπὸ τῶν διωκτῶν
παθόντων· τέταρτον περὶ τῶν πρὸς βίαν θυσάντων καὶ δειπνη-
σάντων εἰς τὰ εἰδῶλα· πέμπτον περὶ τῶν ἐν πένθει καὶ βίᾳ φα-

γόντων εἰδωλόθυτα· ἕκτον περὶ τῶν ἀπειλῆ μόνον κολάσεως καὶ ἀφαιρέσεως τῶν ὑπαρχόντων ὑπειζάντων· ἕβδομον περὶ τῶν δευτέρων ἐστιαθέντων ἐθνικοῖς ἐν ἐθνικῇ ἑορτῇ· ὄγδοον περὶ τῶν τρίτων καὶ τρίτον θυσάντων· ἕνατον περὶ τῶν ὅσοι φόβῳ βασιάνων οὐ μόνον αὐτοὶ ἔθυσαν καὶ ἠρνήθησάν τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ ἀδελφούς (=χριστιανούς) ἄλλους ἠνάγκασαν εἰς τοῦτο· δέκατον περὶ διακόνων προκηρυζάντων ὅτι μέλλουσι νὰ νυμφευθῶσι· ἐνδέκατον περὶ κορῶν μεμνηστευμένων ὑπ' ἄλλων ἀρπαγιστῶν· δωδέκατον περὶ τῶν πρὸ τοῦ βαπτίσματος θυσάντων· δέκατον τρίτον περὶ τοῦ ὅτι χωρεπίσκοποι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χειροτονῶσι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους· δέκατον τέταρτον περὶ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων μὴ ἐσθιόντων κρέας· δέκατον πέμπτον περὶ πραγμάτων τοῦ κυριακοῦ (=τῆς ἐκκλησίας) πωληθέντων ὑπὸ πρεσβυτέρων, ἀπόντος ἀρχιερέως· δέκατον ἕκτον περὶ ἀλογευσταμένων ἢ ἀλογευσμένων (=κτηνοβατῶν)· δέκατον ἕβδομον περὶ ἀλογευσταμένων καὶ λεπρῶν ὄντων καὶ λεπρωσάντων (=μολυνάντων ζῶα)· δέκατον ὄγδοον περὶ ἐπισκόπων μὴ δεκτῶν γενομένων ὑπὸ τῆς αὐτοῖς κληρωθείσης ἐπαρχίας· δέκατον ἕνατον περὶ τῶν ἐπαγγελλομένων μὲν, μὴ δὲ παρθενίαν φυλασσόντων· εἰκοστὸν περὶ μοιχοῦ καὶ μοιχαλίδος· εἰκοστὸν πρῶτον περὶ πορνευομένων γυναικῶν καὶ βρεφοκτόνων· εἰκοστὸν δεύτερον περὶ ἐκουσίων φονέων· εἰκοστὸν τέταρτον περὶ καταμαντευομένων ἢ φαρμακείων ἢ μαγείας καθαριστῶν· εἰκοστὸν πέμπτον περὶ τῶν διαφθειράντων τὴν ἀδελφὴν τῆς μεμνηστευμένης.

Τῶν κανόνων τούτων ἀπροσδιορίστως μὲν γίνεται λόγος ἐν τῷ Α' τῆς Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ἐν τῷ Α' τῆς Ζ', ἐπικυροῦνται δ' οὗτοι ἐν τῷ Β' τῆς Γ' οἰκουμενικῆς διὰ τῶνδε: «Ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνες τῶν ὑπὸ . . . καὶ τῶν ἐν Ἀγκύρῃ. . . » — Καὶ περὶ τῶν μακαρίων ἐπισκόπων τῆς συνόδου ταύτης ἔχει τις εἰπεῖν ὅτι ἐν

ὅ χρόνῳ ὁ μὲν διωγμὸς τῶν χριστιανῶν ἐμαίνετο, αὐτοὶ δὲ συνήρ-
 χοντο καὶ ἐνομοθέτουσαν πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν τῶν δεδιωγμένων
 καὶ ἠθικῆς αὐτῶν ἀγωγῆς, οἱ πάπαι κατελίμπανον ἔρημον τὸν δὴ
 λεγόμενον θρόνον τοῦ Πέτρου ἐπὶ ἑνῆνα μῆνας μετὰ τοῦ πάπα
 Εὐσεβίου (310) καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Μελχιάδου ἢ Μιλτιάδου
 (311—314) φεύγοντες τοὺς διώκτας ! Περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου
 τούτου ζητήματος πολλὰ ἔχει τις εἰπεῖν διαψεύδοντα τὴν τῶν
 Ρωμαίων κομπορρημοσύνην πάντοτε κραυγάζοντων ὅτι ἡ χριστι-
 ανικὴ διδασκαλία ἀνεπτύχθη δῆθεν ὑπὸ τῶν παπῶν Ρώμης
 αἰεὶ προκινδυνευόντων ! Εἰκαὶ πασίγνωστον ὅτι αἱ ἐκκλησια-
 στικαὶ σύνοδοι καὶ οἱ Ἕλληνας πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἀνεπτύ-
 ζαν τὸν θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν χριστιανικὸν τῆς ἐκκλησίας
 βίον, οὐχ ἤττον καὶ πάλιν προσλέγομεν ὅτι ὁ ἐλληνισμὸς, ὅπως
 ὑπῆρξε πρόδρομος τοῦ χριστιανισμοῦ πρὸ πάντων διὰ τῆς πλα-
 τυνικῆς φιλοσοφίας, οὕτω καὶ φορεὺς τοῦ γνησίου χριστιανικοῦ
 πνεύματος καὶ παλαιστής ὑπὲρ αὐτοῦ δεινὸς ἐν παντὶ καιρῷ καὶ
 χρόνῳ μὴ ὑποχωρήσας μὴτ' ἐν διωγμοῖς μὴτ' ἐν βαρβαρικαῖς ἐπι-
 δρομαῖς μὴτ' ἐν παντοδααῖς ἄλλαις τῆς τύχης καταδρομαῖς.
 Οὔτε αἰρετικοὶ οὔτε διωγμοὶ ἀγρίων Ρωμαίων αὐτοκρατόρων καὶ
 τοῦ ἄλλου σμήνους τῶν ἀρπάγων ἀπέτρεψαν αὐτοὺς τοῦ ἐκπλη-
 ρῶσαι τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ, ὅστις τὴν δόξαν αὐτοῦ διαβλέπων
 ἐν Ἑλλήσι διεκήρυξε τοὺς πασιγνώστους ἐκείνους λόγους ὑπὲρ
 αὐτῶν : «... Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». Πρὸς φήμα-
 σιν τῶν παπιστῶν ἀρκοῦσιν αἱ ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ σύνοδοι,
 ἐν αἷς καὶ ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ, αἵτινες ἠρωϊκῶς ἐν αὐτοῖς τοῖς δεινο-
 τάτοις διωγμοῖς συνήρχοντο, συνεζήτουν ὑψίστα χριστιανικὰ καὶ
 κοινωρικὰ ζητήματα ἀγωνιζόμενοι τὸν καλλίνικον ἀγῶνα τοῦ
 μαρτυρίου. Ἀπασαί αἱ οἰκουμενικαὶ καὶ τοπικαὶ σύνοδοι, ἐν αἷς
 ἔπασα ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία ἐνομοθετήθη, εἶναι ρωμαϊκαὶ ἢ
 καθαρῶς ἑλληνικαί ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΝΟΜΟΣ (ΚΑΝΟΝΕΣ)
ΤΗΣ ΕΝ ΝΕΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

§ 73. ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑ ΚΑΝΟΝΕΣ ΚΑΝΟΝΙΖΟΝΤΕΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ
ΚΑΗΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΑΪΚΩΝ

Η σύνοδος αὕτη συνήλθεν ἐν Νεοκαισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας τῶ 315 ἢ 316. Παρέστησαν εἴκοσι τρεῖς πατέρες. Ἐψήφισαν ΙΕ' κανόνας: *Πρῶτον* περὶ ἐγγάμου ἢ πόρνου ἢ μοιχοῦ πρεσβυτέρου. *Δεύτερον* περὶ γημαμένης δύο ἀδελφούς. *Τρίτον* περὶ πολυγαμίας. *Τέταρον* περὶ ἀνδρὸς ἐπιθυμήσαντος γυναικίος, μὴ δὲ εἰς μίξιν ἐλθόντος. *Πέμπτον* περὶ κατηχουμένων. *Ἑκτον* περὶ βαπτίσματος κυοφορούσης. *Ἑβδομον* περὶ μὴ ἐστιάζσεως ἱερέως ἐν τελετῇ διγάμου. *Ὀγδοον* περὶ γυναικίος λαϊκοῦ μοιχευθείσης. *Ἐνατον* περὶ πρεσβυτέρου προημαρτηκότος ὁμολογήσαντος τὸ ἀμάρτημα μετὰ τὴν χειροτονίαν. *Δέκατον* ἐπίσης περὶ διακόνου. *Ἐνδέκατον* περὶ μὴ χειροτονίας πρεσβυτέρου πρὸ τοῦ τριακοστοῦ ἔτους. *Δωδέκατον* περὶ βαπτίσματος ἕνεκα ἀσθενείας. *Δέκατον τρίτον* περὶ μὴ λειτουργίας ἐπιχωρίων πρεσβυτέρων ἐν τῶ κυριακῶ (=ἐκκλησίᾳ) πόλεως. *Δέκατον τέταρον* περὶ τοῦ ὅτι οἱ χωρεπίσκοποι εἶναι ἐν τύπῳ τῶν ἐβδομήκοντα ἀποστόλων. *Δέκατον πέμπτον* περὶ τοῦ ὅτι μόνον ἑπτὰ διάκονοι δύνανται νᾶ εἶναι.

§ 74. Μάλλον ἠθικός ἢ δογματικός ὁ σκοπὸς τῆς συνόδου.—Καὶ ἐν ταύτῃ οὐδαμοῦ τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα Ῥώμης.—Ἐκ τῆς βραχυτάτης περιλήψεως τῶν κανόνων τῆς συνόδου ταύτης κατανοεῖ τις ὅτι σκοπὸς αὐτῆς κύριος ἦν ἠθικός, οὐχὶ δὲ δογματικός. Ἰδίᾳ δὲ ὤρισε τὰ περὶ ἐνόμου καὶ παρανόμου συνουσίας καὶ πολλῶν ἄλλων μεγάλων τῶν ροπήν ἐχόντων εἰς τὸν τοῦ οἴκου καὶ τῆς κοινωνίας ἁρμονικὸν βίον.

Καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν εἰπεῖν ὅ,τι καὶ περὶ τῶν προγενεστέρων συνόδων. Εἰκὴ ρυθμίζονται ὁσήμεραι τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ὁ βίος τῶν τε κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, οὐχ ἤττον οὐδαμῶς φαίνεται ὁ πάπας Ῥώμης δρῶν. Φαντάσθητε αὐτοκράτορα ἢ, ὀρθότερον εἰπεῖν, παντοκράτορα τῆς ἐκκλησίας, οἷον βούλεται ἐξαυτὸν ὁ πάπας, ἀπλοῦν θεατὴν τῶν ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ συμβαινόντων. Συγκαλοῦνται, συνέρχονται βουλαὶ καὶ ψηφίζουσι νόμους καὶ ρυθμίζουσι τὰ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Καὶ ὅμως οὗτος διατελεῖ ἄπλως θεώμενος τὰ συμβαίνοντα, τοὺς νόμους, καίτοι οὗτοι εἶναι τοιοῦτοι, ὥστε ἄνευ γνώσεως αὐτοῦ, ἄνευ κυρώσεως καθίστανται νόμοι ἐσαεὶ τοῦ κράτους αὐτοῦ. Λέγομεν δὲ ἐσαεὶ· διότι ἐκ τῶν καθ' ἑκάστους τούτων νόμων συνέστησαν μετὰ καὶ ἄλλων οἱ καθολικοὶ ἐκεῖνοι νόμοι, οἳ εἶναι αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, καθ' οὓς κυβερνᾶται σύμπαν τὸ χριστιανικὸν κράτος. Ἐπὶ τρεῖς καὶ πλεόν αἰῶνας κυβερνῶνται διὰ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων, διὰ τοπικῶν συνόδων, κανονικῶν ἐπιστολῶν Ἑλλήνων πατέρων τῆς ἐκκλησίας ἅπαντα τὰ ἐκτὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ κλίματος, ἅπαντες οἱ χριστιανικοὶ λαοί, καὶ ὅμως ὁ πάπας Ῥώμης κηρύττει ὅτι τὸ πρωτεῖον, ἡ παντοκρατορία αὐτοῦ, ἐκυβέρνα, ἐποδηγέται, ἐδίδασκεν, ἀνέπτυσσεν, ὑπεστήριξε σύμπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον, καίτοι οὐδὲν ἢ σπανιώτατα ὡς εἰς τῶν ἱεραρχῶν ἀνεμὶ γνήετο καὶ πλειστάκις ἀναμιγνύμενος ἀπεδοκιμάζετο ὑπὸ τῶν ἄλλων ἱεραρχῶν καὶ τοπικῶν συνόδων, ὡς πολλάκις ἐρρήθη.

Ἐκ πάντων δὲ τῶν εἰρημένων ἡλίου φεινότερων ἐδείχθη ὅτι

οὔτε Πέτρου οὔτε πάπα πρωτεῖον ὑπῆρξέ ποτε κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς αἰῶνας τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὰ καθ' ἑκάστου ἐπισκόπων, ὅπως καὶ ὁ πᾶσις Ρώμης ἐκυβέρνα τὸ ἑαυτοῦ κλίμα. Ὅπερ δὲ νῦν λέγομεν ἀποδειχθήσεται τρανότατα καὶ ἐκ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, τῆς ἐπισήμου ταύτης γλώσσης σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τοπικῶν συνοδῶν, περὶ ὧν ἔσται λόγος ἐφεξῆς.

§ 75. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ χριστιανισμοῦ οὐ μοναρχικῆ, ἀλλὰ δημοκρατικῆ.—Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τοπικῶν συνόδων εἰρημένων τί διδασκόμεθα; Ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐγένετο οὐχὶ ἐξ ἑνός, ἀλλ' ἐκ τοῦ λαοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ σύνολον ἐκκλησία καλεῖται. Δῆλον ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ χριστιανισμοῦ ἐγένετο οὐχὶ μοναρχικῶς, ἀλλὰ δημοκρατικῶς. Διὸ ἡ ἐπίσημος νομοθεσία αὐτοῦ δὲν προῆλθεν ἐκ μιᾶς πόλεως καὶ χώρας, ἀλλ' ἐκ πολλῶν, οἷον ἐξ Ἀντιοχείας, Κερκερῶν, Ἀγκύρας, Νεοκαισαρείας, Γάγγρας, Λαοδικείας, Σαρδικῆς, Κωνσταντινουπόλεως κτλ. Οὐδ' ἐξ ἑνός προσώπου, ἀλλ' ἐκ πολλῶν, οἷον ἐκ τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, Γρηγορίου Νεοκαισαρείας Πέτρου, Ἀθανασίου, Τιμοθέου, Θεοφίλου καὶ Κυρίλλου τῶν Ἀλεξανδρείας, Γρηγορίου Νύσσης, Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ἀμφιλοχίου, Γενναδίου, Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, Ταρασίου, Νικηφόρου καὶ Νικολάου τῶν Κωνσταντινουπόλεως κτλ. Ἐκ τῶν κωνων τούτων συνέστησαν μετὰ καὶ ἄλλων οἱ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. Καὶ ὅμως οἱ παπισταὶ τὰ πάντα παραχαράσσοντες καὶ παριστοροῦντες δὲν αἰσχύνονται νὰ ἀποδίδωσι τὰ πάντα τῷ πάπῃ Ρώμης! Ὑβριν ταύτης μείζονα κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἱστορίας οὐδεὶς ποτε φοβούμενος θεὸν καὶ αἰδούμενος τοὺς ἀνθρώπους ἐτόλμησε νὰ ἐξακοντίσῃ!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

ΕΝ ΤΩ ΝΟΜΩ, (ΚΑΝΟΣΙ) ΤΗΣ ΕΝ ΝΙΚΑΙΑ, Α' ΟΙ-
ΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΟΥΔΑΜΟΥ ΠΡΩ-
ΤΕΙΟΝ ΠΑΠΑ

§ 76 Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΑΡΕΙΟΥ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ. — ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΙ
ΑΓΤΗΣ

Ο "Αρειος πρεσβύτερος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας δύ-
ναται τις εἶπειν ὅτι ἐπεζέτεινε τὴν αἵρεσιν Παύλου τοῦ
Σαμοσατέως. Ἐκήρυττε δὲ τὸν Χριστὸν κτίσμα ἕγχρονον ὡς
πάντα τὰ κτίσματα λέγων : « Ἦν καιρὸς, ὅτε οὐκ ἦν, καὶ οὐκ
ἦν πρὶν γεννηθῆναι ». Κατὰ ταῦτα ἔλαβεν ὑπαρξιν ὁ Χριστός,
ὅτε ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας συμφθὰ πρὸς τὰ τοῦ Παύλου εἰρη-
μένα τάδε : « μὴ κατεληλυθέναι ἐξ οὐρανοῦ τὸν υἱὸν τοῦ
θεοῦ, ἀλλὰ κάτωθεν ἐκ τῆς Μαρίας τοῦ εἶναι ἀρξάμενον ».

Ἐναντίον τῆς αἵρέσεως ταύτης τοῦ Ἀρείου καὶ δὴ καὶ κατ'
ἀκολουθίαν τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως συνήλθεν ἡ πρώτη
οἰκουμένη συνόδος, ἣτις συνάπτεται πρὸς τὴν κατὰ τοῦ Παύ-
λου τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ (265 ;—272), περὶ ἧς εἴρηται. Συνήλθον
δ' ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου (325)
κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἐκκλησίας 318 πατέρες. Λέγω δὲ παρά-
δοσιν, διότι πρακτικὰ σύγχρονα τῆς συνόδου ταύτης δὲν σώζον-
ται. Ἐν τοῖς συνελευσιν πατράσιν ἦσαν ὁ Κωνσταντινουπόλεως,
Ἀλέξανδρος, ὁ Ἱεροσολύμων Μακάριος, ὁ Ἀντιοχείας Εὐστά-

θιος, ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος ἔχων παρ' ἑαυτῶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον. Οἱ δὲ πάπαι Σίλβεστρος καὶ Ἰούλιος προσκληθέντες ἀπέστειλαν ἀντιπροσώπους τὸν ἐπίσκοπον Κορδούβης Ὅσιον καὶ τοὺς πρεσβυτέρους Βίωνα καὶ Βικέντιον.

§ 77. Εἴκοσι κανόνες τῆς συνόδου.—Οὐδαμοῦ πρωτεῖον τοῦ πάπα.—Μετὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦ περὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ ζητήματος ἐναντίον τοῦ αἵρετικοῦ Ἀρείου ἡ σύνοδος αὕτη ἐψήφισε καὶ εἴκοσι κανόνας τούςδε: *Πρῶτον* περὶ εὐνούχων ἢ ἐκ χειρουργίας ἰατρῶν ἢ ἐκ βαρβάρων. *Δεύτερον* περὶ κατηχηθέντων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ ἀμέσως βαπτισθέντων καὶ προαγομένων εἰς πρεσβυτέρους καὶ ἐπισκόπους. *Τρίτον* περὶ τοῦ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται μῆτε ἐπισκόπῳ μῆτε πρεσβυτέρῳ μῆτε διακόνῳ μῆτε ἄλλῳ κληρικῷ νὰ ἔχη συνείσκατον γυναῖκα πλὴν μητρός, ἀδελφῆς ἢ θείας. *Τέταρτον* ἀνάγκη ὁ ἐπίσκοπος νὰ χειροτονῆται ὑφ' ἀπάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων ἢ δι' ἐμπόδια τοῦλάχιστον ὑπὸ τριῶν. *Πέμπτον* περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, ἀφορισθέντων, λαϊκῶν τε καὶ κληρικῶν ὑπὸ τῶν κατ' ἐπαρχίαν ἐπισκόπων. *Ἑκτον* περὶ ἐξουσίας καὶ ἀρχαίων ἐθῶν τῶν ἐπισκόπων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ρώμης. *Ἑβδομον* περὶ ἐξουσίας τοῦ Ἱεροσολύμων. *Ὀγδοον* περὶ τῶν αἵρετικῶν Νοβητιανῶν «Καθαρῶν» λεγομένων, προσερχομένων τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, περὶ ὧν γίγνεται λόγος ἐν ταῖς ἐν Καρχηδόνι συνόδοις καὶ τῇ ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Κορνηλίου πάπα καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ. *Ἐνατον* περὶ τῶν ἀνεξετάστως προαχθέντων εἰς πρεσβυτέρους καὶ εἴτα ἀνακριθέντων καὶ ὁμολογησάντων τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα. *Δέκατον* περὶ προχειρισθέντων κατ' ἄγνοιαν ἢ γνῶσιν τῶν προχειρισμένων. *Ἐνδέκατον* περὶ ἀρνηθέντων τὸν Χριστὸν ἐπὶ Λικινίου ἐξ ἀνάγκης ἢ χωρὶς ἀφαίρεσεως τῶν ὑπαρχόντων ἢ χωρὶς κινδύνου. *Δωδέκατον* περὶ χριστιανῶν στρατιωτῶν κατ' ἀρχὰς γενναίως ἀντιστάντων ὑπὲρ Χριστοῦ, εἴτα δὲ

μικροψυχησάντων. Δέκατον τρίτον περὶ ἀκοινωνήτων, ἀφορισμένων, ἀρνησιχρίστων κινδυνευόντων νάποθάνωσι. Δέκατον τέταρτον περὶ κατηγουμένων παραπεσόντων εἰς ἄρνησιν τοῦ Χριστοῦ. Δέκατον πέμπτον περὶ μὴ μεταβάσεως ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν. Δέκατον ἕκτον περὶ ἀποκαταστάσεως πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἐν ἡ ἐκκλησίᾳ ἐχειροτονήθησαν. Δέκατον ἑβδομον κατὰ πλεονεξίας κληρικῶν δανειζόντων ἐπὶ τόκῳ. Δέκατον ὄγδοον περὶ τοῦ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται τοῖς διακόνοις νά δίδωσι τὴν θεῖαν κοινωνίαν (εὐχαριστίαν) τοῖς πρεσβυτέροις. Δέκατον ἔνατον περὶ τῶν παυλιανισάντων, ἧτοι δεξαμένον τὴν αἵρεσιν Παύλου τοῦ Σαμοσατέως καὶ εἶτα προσελθόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. Εἰκοστὸν κατὰ τῆς ἐν τῇ κυριακῇ γονυκλισίας καὶ μετὰ τὸ πάσχα μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς.

Καὶ τοιοῦτος μὲν ἐν βραχυτάτῃ περιλήψει ὁ νόμος (κανόνες) τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς συνόδου.

§ 78. Περὶ τῆς συνόδου Εὐσέβιος, Σωκράτης, Θεοδώρητος, Γελάσιος ὁ Κυζικηνός. — Πρακτικά, ὡς εἴρηται, τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου δὲν σώζονται. Οἱ κανόνες ὅμως εἶναι γνησιώτατοι. Μὴ σωζομένων ἄρα πρακτικῶν, τὰ περὶ συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης, συνεδριῶν καὶ παντός, ὅ,τι αὐταῖς συνάπτεται, γινώσκομεν ἐξωθεν, ἧτοι ἐκ συγγραφέων συγχομένων τε καὶ μεταγενεστέρων τῆς συνόδου. Οὗτοι δὲ εἶναι: Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου (270 ;—340), ὅστις γράφει περὶ τῆς συνόδου τάδε: «Τῶν γοῦν ἐκκλησιῶν ἀπασῶν, αἱ τὴν Εὐρώπην ἅπασαν Λιβύην τε [Ἀφρικὴν] καὶ τὴν Ἀσίαν ἐπλήρουν, ὁμοῦ συνήκτο τῶν τοῦ θεοῦ λειτουργῶν τὰ ἀκροθίνια. Εἰς τε οἶκος εὐκλήριος ὥσπερ ἐκ θεοῦ πλατυνόμενος ἐνδον ἐχώρει κατὰ τὸ αὐτὸ Σύρους τε καὶ Κίλικας Αὐτῶν δε Σπάνων [= Ἰσπανῶν] ὁ πάνυ βοώμενος Ὅσιος εἰς ἦν τοῖς πολλοῖς ἕμα συνεδρεύων. Τῆς δὲ γε βασιλευούσης πόλεως ὁ μὲν προσετώς ὑστέρει διὰ τὸ γῆρας· πρεσβύτεροι δὲ αὐτοῦ

παρόντες τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐπλήρουν» (Εὐσεβ. Βίος Κωνσταντίνου Γ', ζ').—Ὁ δὲ Σωκράτης (380—440) ὁ σχολαστικὸς γράφει : «Φιλομαθὲς δὲ εἶναι νομίζω καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληθόντων ἐπισκόπων, ἃ εὖρεῖν ἐδυνήθημεν, καὶ ἧς ἕκαστος ἐπαρχίας τε καὶ πόλεως ἦν καὶ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ συνῆλθον, παραθέσθαι ἐνταῦθα. Ὅσιος ἐπίσκοπος Κουρδούβης Ἴσπανίας Ῥώμης Βίτων καὶ Βικέντιος ἢ Βικεντίνος πρεσβύτερος, Αἰγύπτου Ἀλέξανδρος, Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης Εὐστάθιος, Ἱεροσολύμων Μακάριος, καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν εἰς πλήρες τὰ ὀνόματα κεῖται ἐν τῷ συνοδικῷ Ἀθανασίου τοῦ Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου». —Ὁ δὲ Σαλαμάνης (i) Ἐρμείας ὁ Σωζόμενος (439) τάδε : «Ὁ βασιλεὺς συνεκάλεσε σύνοδον εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας καὶ πανταχῇ τοῖς προσετώσι τῶν ἐκκλησιῶν ἔγραψεν εἰς ῤητὴν ἡμέραν παρεῖναι. Ἐκοινώνουν δὲ τούτου τοῦ συλλόγου τῶν μὲν ἀποστολικῶν θρόνων Μακάριος ὁ Ἱεροσολύμων καὶ Εὐστάθιος ἤδη Ἀντιοχείας καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Ἀλεξανδρείας· Ἰούλιος δὲ ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος διὰ γῆρας ἀπελιμπάνετο. Παρῆσαν δὲ ἀντ' αὐτοῦ Βίτων καὶ Βικέντιος πρεσβύτεροι τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας» (Α', ιζ').—Ὁ δὲ Θεοδώρητος (386 ἢ 393—458) τάδε : «...Ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος ἀπελιμπάνετο διὰ γῆρας· ἔπεμψε δὲ δύο πρεσβυτέρους, ἵνα ἔχη γνώσιν πάντων, περὶ ὧν ἔμελλον συσκέπτεσθαι, καὶ δώσῃ τὴν συνείησιν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν γενησομένων συνοδικῶν ἀποφάσεων» (Ἐκκλ. ἱστ. Α', ζ').—Ὁ δὲ Γελάσιος ὁ Κυζικηνός (435—470) ταῦτα : «Ὁρῶν τοίνυν ὁ βασιλεὺς ταραττομένην τὴν ἐκκλησίαν σύνοδον οἰκουμενικὴν συνεχρότει τοὺς πανταχόθεν ἐπισκόπους διὰ γραμμάτων εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας ἀπαντῆσαι παρακαλῶν. Παρῆσάν τε ἐκ πολλῶν ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων οἱ ἐπίσκοποι, περὶ ὧν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν εἰς τοῦ Κωνσταντίνου βίον τάδε κατὰ λέξιν φησί Αὐτός τε Σπάνων [= Ἴσπανῶν] ὁ πάνυ βοώμενος Ὅσιος ἐπέχων καὶ τὸν τόπον τοῦ τῆς μεγίστης Ῥώμης ἐπισκό-

που Σιλδέστρου σὺν πρεσβυτέροις Ῥώμης Βίτωνι καὶ Βικεντίω τοῖς πολλοῖς ἅμα συνεδρεύων. Τῆς τε νῦν βασιλευούσης πόλεως ὁ μὲν προεστὼς Μητροφάνης τοῦνομα διὰ γῆρας ὑστέρει, πρεσβύτεροι δὲ αὐτοῦ παρόντες τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐτέλουν. Ὡν ὁ εἷς Ἀλέξανδρος ἦν ὁ μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς γεγονῶς πόλεως» (Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, Β', ε').

Ῥητέον δὲ ὅτι πολλὰ κεῖνται παρὰ τῷ Γελασίῳ διαφέροντα τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις συγγραφεῦσιν. Αἱ ὑπογραφαὶ μάλιστα τῶν τῆς συνόδου μετασχόντων πατέρων εἶναι φανερώς πλημμελεῖς.

§ 79. Ὅσιος ὁ Κορδοῦβης. — Βίτων καὶ Βικέντιος ἀπεσταλμένοι τοῦ πάπα. — Ἄλλ' οὐ τῆς προκειμένης πραγματείας τοῦ καταδειξάντος τὰς ἱστορικὰς πλημμελείας. Οἱ κανόνες δὲ διδάσκουσιν ἡμᾶς ὅτι καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ οἰκουμένηκῃ συνόδῳ οὐδὲ πόρρωθεν οὐδὲ κατ' ὄναρ φαίνεται πρωτεῖόν τι τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης. Καὶ δὴ τὸ κυριώτατον ὅτι τὴν σύνοδον συνεκάλεσεν αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος πρὸς εἰρήνευσιν τῆς ἐκ τῆς αἰρέσεως τοῦ Ἀρείου καὶ τῶν ἄλλων τεταραγμένης ἐκκλησίας. Οὐδὲ πρωτοκαθεδρία τις τοῦ Ῥώμης φαίνεται ἐν τῇ συνόδῳ. Ὁ δὲ Κορδοῦβης Ὅσιος τιμᾶται ὡς ἀνὴρ σοφός, εὐγηρότατος, ὁμολογητής, ἐπιφανὴς γέρον, — ὡς γράφει ὁ μέγας Ἀθανάσιος (ἐν Ἀπολογ.): «Περὶ γὰρ τοῦ εὐγηροτάτου καὶ ἀληθῶς ὁμολογητοῦ Ὀσίου περιττόν ἐστιν ἐμὲ καὶ λέγειν· οὐ γὰρ ἄσημος, ἀλλὰ καὶ πάντων μάλιστα καὶ μᾶλλον ἐπιφανὴς ὁ γέρον. Ποίας γὰρ οὐ καθηγήσατο συνόδου καὶ λέγων ὀρθῶς οὐ πάντας ἔπεισε; Ποία τις ἐκκλησία τῆς τούτου προστασίας σημεῖα οὐκ ἔχει τὰ κάλλιστα;» — ἀλλ' οὐδὲν πλέον. Οὔτε προήδρευσε τῆς συνόδου οὗτος οὔτε ἀλλοίαν ὑπεροχὴν διοικητικὴν εἶχεν, εἰμὴ καθαρῶς τιμητικὴν. Ἡ δὲ δῆθεν ὑπογραφή αὐτοῦ ἐν τοῖς ὑπὸ Γελασίου κατεσκευασμένοις πρακτικοῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου εἶναι ὅλως ψευδῆς αὕτη: «Ὅσιος ἐπί-

σκοπος Κορδούβης τῆς κατὰ τὴν Ρώμην καὶ Ἰταλίαν καὶ Σπανίαν πᾶσαν καὶ ταῖς ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι τοῖς ἐπέκεινα κατ' ἐμὲ οὖσιν ἕως τοῦ Ὁκεανοῦ ἀγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις διὰ τῶν σὺν αὐτῷ πρεσβυτέρων Ρώμης Βίτωνος καὶ Βικεντίου) (Γελασίου κ. ΚΗ'). Οἷα δὲ ἡ δῆθεν ὑπογραφή τοῦ Ὁσίου, τοιαῦται καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι. Ἀλλὰ τίς ἡ χρεῖα αὐτῶν καὶ τῶν μαρτυριῶν τούτου ἢ ἐκείνου τῶν συγγραφέων ;

§ 80. Ὁ ἔκτος κανὼν τῆς συνόδου περὶ πρεσβείων ἦτοι τιμητικῆς θέσεως τοῦ Ἀλεξανδρείας, Ρώμης, Ἀντιοχείας κτλ. — Πατριάρχαι πάπαι. — Αὐτοὶ οἱ κανόνες τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς συνόδου μαρτυροῦσι σαφέστατα καὶ ἀριθμητότατα τὴν ἐν τῇ διοικήσει καὶ τῇ καθόλου τάξει τῆς καθολικῆς ὀρθόδοξου ἢ παγκοσμίου χριστιανικῆς ἐκκλησίας θέσιν τοῦ Ρώμης, καθάπερ καὶ πάντων τῶν πρώτων ἐν τοῖς ἴσοις ἐπισκόπων Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας. — Ἐν τῷ σ' κανόνι τῆς πρώτης ταύτης οἰκουμενικῆς συνόδου ἀναγινώσκομεν τάδε : «Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατεῖτω τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν» ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ρώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σὺνήθές ἐστιν. Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιοχείαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις...» — Ἐν τῷ κανόνι τούτῳ γίνεται λόγος περὶ πρεσβείων, ἦτοι περὶ τιμητικῆς θέσεως μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων τοῦ χριστιανισμοῦ. Καὶ δὴ διακριτικὴν θέσιν ἔχει ὁ Ἀλεξανδρείας πατριάρχης. Καὶ τότε μὲν, ὅτε ἐψηφίσθη ὁ κανὼν, καὶ πολὺν ἔτι χρόνον βραδύτερον οἱ τὰς διακεκριμένας ἀνέκαθεν θέσεις ἔχοντες προεστῶτες τῆς Ἀλεξανδρείας, Κωνσταντινουπόλεως, Ἱεροσολύμων καὶ Ρώμης ἐκαλοῦντο ἀπλῶς ἐπίσκοποι τῶν ἀποστολικῶν θρόνων ἢ ἀρχιεπίσκοποι ἢ μητροπολίται. Ἐπὶ δὲ Θεοδοσίου τοῦ Β' ἢ μικροῦ λεγομένου (408—450) ἤρξατο τὸ ὄνομα πατριάρ-

χης, ἐπὶ δὲ Ἰουστινιανοῦ ἀπέβη κοινόν. Ἰδίᾳ δὲ ἔκτοτε ἐπεκράτησεν ἵνα πατριάρχαι καλῶνται ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Ἀντιοχείας, ὁ Ἱεροσολύμων, ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Ρώμης. Ἀλλ' ἐν ὑστέροις χρόνοις ἐπεκράτησεν ἐπίσης ἵνα ὁ Ρώμης καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας καλῶνται πατριάρχαι καὶ πάπαι. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ παρὰ μὲν τῷ Ρώμης ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα πάπας, παρὰ δὲ τῷ Ἀλεξανδρείας ἐν μὲν ταῖς ὑπογραφαῖς καὶ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς τελεταῖς εἶναι συναμφοτέρα τὰ ὀνόματα : «πατριάρχης καὶ πάπας» ἐν χρήσει, παρὰ δὲ τῷ ὀρθοδόξῳ λαῷ καὶ τοῖς ξένοις καθωμιλημένον κατέστη τὸ «πατριάρχης». Ὑπὸ τινων δὲ «πατριάρχαι» ἐκλήθησαν, ἅσιν ὑπὸ μὲν Διονυσίου καὶ Τιμοθέου τοῦ Αἰλουρίου καὶ ὁ Ἐφέσου, ὑπὸ δὲ Θεοδώρου τοῦ ἱστορικοῦ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης· ἀλλ' οὐδέποτε ἐπεκράτησαν οὔτ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὔτε παρὰ τῷ λαῷ οὔτ' ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἐπὶ τινὰ δὲ χρόνον (1589—1721) «πατριάρχης» ἐκαλεῖτο καὶ ὁ τῆς Ρωσσίας· ἀλλ' ἀπὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου, ἀφ' οὔτου συνέστησεν οὗτος τὴν ρωσικὴν σύνοδον καλεῖται καὶ οὗτος ἀπλῶς «μητροπολίτης», ὅπως καὶ ὁ τῶν ἄλλων αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν.—Προκειμένου δ' ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ μόνον περὶ τῶν σχέσεων ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οὐδένα λόγον ποιούμεθα περὶ τῶν σὺν τῷ χρόνῳ ἰδρυθέντων πατριαρχείων τῶν αἵρετικῶν Νεστορικῶν, Ἀρμενίων, Ἰακωβιτῶν, Κοπτῶν καὶ Μαρωνιτῶν, περὶ ὧν ὡς μεταγενεστέρων οὐδεὶς λόγος, ὡς εἰκός, γίνεται ἐν τῇ πρώτῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἀλλὰ μόνον περὶ τῶν εἰρημένων πέντε πατριαρχείων, περὶ ὧν ἐκάστου ἔστωσαν εἰρημένα τάδε :

§ 81. Πατριαρχεῖον τοῦ Ἀλεξανδρείας, πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ κλίματι. — Περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ἰδίως γίνεται λόγος, ἀφορμῆς δοθείσης ἐκ τούτου : Ἀνέκαθεν ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπρωτεύει ἐν Αἰγύπτῳ, Πενταπόλει καὶ Λιβύῃ κατὰ τὸν ΛΔ' κανόνα τῶν Ἀποστόλων, καθ' ὃν εἷς πρῶτος ἴσος

ἐν ἴσοις τοῖς ἐπισκόποις ἐκάστης χώρας. Ὅτι δὲ πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπρώτευσεν ἀποδείξεις σὺν ἄλλοις καὶ ταῦτα: Ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος ἠγωνίσθη νὰ συμφιλιώσῃ τὸν Ρώμης Στέφανον καὶ τὸν Καρχηδόνας Κυπριανόν· κατεδίωξε τὸν Πενταπόλεως ἐπίσκοπον Σαβέλλιον αἰρετικὸν καὶ διὰ πρέσβειων προσεκάλεσεν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ἐπισκόπους τῆς Πενταπόλεως φρονήσαντας τὰ τοῦ Σαβελλίου. — Ὁ Ἀλεξανδρείας Πέτρος καθεῖλεν, ὡς εἴρηται, τὸν Λυκοπόλεως τῆς Θεβακίδος Μελίτιον. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος, καίπερ μηδὲν ἔχων δικαίωμα, ἄλλως τε καὶ καθηρημένος ὡς αἰρετικὸς προέβη εἰς χειροτονίας ἐπισκόπων, ἕπερ δικαίωμα εἶχε μόνον ὁ Ἀλεξανδρείας πάντοτε, διὰ ταῦτα ἡ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος ποιεῖται ἰδίᾳ μνήμην περὶ ἰσχύος τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, τῶν δικαιωμάτων τοῦ πρωτείου ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ, τοῦ Ἀλεξανδρείας πατριάρχου. Οὕτω δὲ ἐπικυροῦται ὑπὸ τῆς Α' οἰκουμενικῆς τὸ πρωτεῖον τοῦ Ἀλεξανδρείας ἐν ταῖς κατ' αὐτὸν χώραις Αἰγύπτῳ, Πενταπόλει καὶ Λιβύῃ.

§ 82. Πατριαρχεῖον τοῦ Ρώμης, πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ κλίματι. — Μετὰ τὸν Ἀλεξανδρείας κηρύσσεται τὸ πρωτεῖον τοῦ Ρώμης ἐν ταῖς χώραις ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ. Οὕτως ἐρμηνεύουσι τὸν κανόνα τοῦτον καὶ ἡ ἀρχαία τῶν Μελχιτῶν ἀραβικὴ μετάφρασις ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ὁ Αἰγύπτιος Ἰωσήφ ὁ ἐρμηνευτὴς τῶν κανόνων τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ἡ λατινικὴ μετάφρασις Διονυσίου τοῦ μικροῦ ἐπικαλουμένου καὶ ἡ ἔκδοσις Ἰσιδώρου τοῦ Μερκάντορος καὶ ἡ τοῦ Ρουφίνου τοῦ πρεσβυτέρου Ἀκυληίας καὶ πάντες οἱ ἐρμηνευταὶ τῶν κανόνων. Καὶ οὐδεμία ἄλλη ἔννοια χωρεῖ. Αἱ δὲ παρερμηνεῖαι τοῦ Φήλικος πάπα Ρώμης ἀντιστρατευομένου πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Ἀκάκιον καὶ τοῦ Πασχασίνου τοποτηρητοῦ τοῦ πάπα Λέοντος οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσιν. Ὅπως οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει ὅτι τὰ περὶ τοῦ Ρώμης τίθενται μετὰ τὰ περὶ τοῦ Ἀλε-

Ξανθρείας· διότι ἠδύναντο καὶ ἀντιστρόφως νὰ τεθῶσιν, ἦτοι πρῶτον τὰ περὶ τοῦ Ρώμης ἢ τοῦ Ἀντιοχείας ἢ τῶν Ἱεροσολύμων ἄνευ ἐνδείξεώς τινος διαφορᾶς τῶν οἰκείων πρωτείων ἐν τῇ χώρᾳ ἐκάστου. Διότι σαφῶς γίγνεται λόγος μόνον περὶ τῶν πρωτείων ἐκάστου τῶν πέντε πατριαρχῶν ὡς πρὸς τοὺς ὑποκειμένους ἐκάστῳ αὐτῶν *μητοπολίτας, ἀρχιεπισκόπους, ἐπισκόπους καὶ χωρεπισκόπους* τῆς ὑποκειμένης ἐκάστῳ χώρας καὶ οὐδὲν πλέον. Δὲν εἶναι ἄρα σύγκρισις πρωτείων ἢ πρεσβείων πρὸς ἄλληλα τῶν πέντε πατριαρχῶν, ὧν ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ χώρᾳ πρωτεύει, ἀλλὰ προσδιορισμὸς τῶν ἐν ἐκάστῳ πατριαρχεῖῳ σχέσεων ἐκάστου τῶν πατριαρχῶν πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸ ἐπισκόπους· διότι ἄλλου κλίματος πατριάρχαι οὐδὲ δεκτοὶ καὶ εἶναι ἐν ἄλλῳ ἄλλου ἄνευ ἀδείας, ὅπως οὐδ' ἡ ἐπιπέδησις κατὰ τὸν ΙΔ' κανόνα τῶν ἀποστόλων ἐπισκόπου εἰς ἑτέραν παροικίαν οὐδὲ χειροτονία ἔξω τῶν αὐτοῦ ὁρίων κατὰ τὸν ΔΕ' ἐπιτρέπεται. Ὁ Ρώμης ἄρα ἔχει μόνον τὰ πρωτεῖα, πρεσβεῖα, τὴν ἐξουσίαν, τὴν προεδρίαν, πρωτοκαθεδρίαν καὶ ὅ,τι ἂν ἄλλο βούλωνται οἱ παπισταὶ φιλαρχίας καὶ δοξομανίας ἀπογέννημα μόνον μεταξὺ τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ χωρῶν καὶ οὐδὲν πλέον πέραν τῶν ὁρίων αὐτοῦ.

§ 83. Πατριαρχεῖον τοῦ Ἀντιοχείας, πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ κλίματι. — Ὅπως ὁ Ρώμης πρωτεύει ἐν ταῖς ἐσπερίαις χώραις τῆς Εὐρώπης, οὕτω καὶ ὁ Ἀντιοχείας ἐν ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ χώραις : ταῖς δυσι Συρίαις καὶ δυσι Κιλικίαις καὶ τῇ Μεσοποταμίᾳ. Ὅ,τι ἐλέχθη περὶ τῶν ἄλλων δύο πατριαρχῶν τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ Ρώμης τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τοῦ Ἀντιοχείας.

§ 84. Πατριαρχεῖον τοῦ Ἱεροσολύμων, πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ κλίματι. — Καὶ περὶ τοῦ Ἱεροσολύμων ὁ Ζ' κανὼν

ἀποφαίνεται οὕτως: «Ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε καὶ παράδοσις ἀρχαία, ὥστε τὸν ἐν Αἰλίᾳ ἐπίσκοπον τιμᾶσθαι, ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς, τῇ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος.» Εἴτε κατὰ τὸν Ἀνόνημον ἐρμηνευτὴν καὶ τὸν Βαλσαμῶνα πρόκειται περὶ ἧς τιμῆς εἶχεν ὁ Ἱεροσολύμων, διότι ἐκεῖ ὁ Χριστὸς ἐνεσαρκώθη, ἐδίδασκεν, ἔπαθε καὶ ἀνέστη καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐκείθεν ἤρξαντο τοῦ κηρύγματος, εἴτε κατὰ τὸν Ζωναρᾶν καὶ ἄλλους ὁ κανὼν ἀνενέωσε τάξιν τῆς τιμῆς, τὸ βέβαιον καὶ ἀναντίλεκτον εἶναι ὅτι ὅ,τι ἐλέχθη καὶ περὶ τῶν εἰρημένων πατριαρχῶν, ταῦτό λέγεται καὶ περὶ τοῦ Ἱεροσολύμων. Οὐδεμίαν δὲ σημασίαν ἔχει ὅτι ἐν μὲν τῷ Γ' κανόνι μνημονεύονται ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ τῆς Ρώμης καὶ ὁ τῆς Ἀντιοχείας, ὁ δὲ τῶν Ἱεροσολύμων κεχωρισμένως ἐν τῷ Ζ' κανόνι. Διότι ἡδύναντο καὶ ὁμοῦ νὰ μνημονευθῶσι καὶ ἀλλοίαν ἕκαστος θέσιν λάβωσιν ἐν τῷ εἰρημῷ τοῦ λόγου.

§ 85. Τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως δὲν μνημονεύεται ὡς ἀρτιγενές, μὴ δὲ δοθείσης καὶ ἀφορμῆς. — Κάραι. — Ἄξιον μνείας ὅτι περὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως οὐδεὶς ἴδιος λόγος ὀνομαστὶ γίγνεται. Καὶ τοῦτο οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει. Ἐν τοῖς κανόσι τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ πασῶν τῶν ἄλλων τοπικῶν καὶ τῶν ὄρων ἢ ἐπιστολῶν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πατριάρχου, ὡς τοῦ Διονυσίου καὶ Πέτρου καὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου τῶν Ἀλεξανδρείας καὶ ἄλλων, τότε γίγνεται λόγος περὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ θρόνου, περὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ προσώπου ὀρθοδόξου ἢ αἰρετικοῦ καὶ ἐν γένει περὶ τε προσώπων καὶ πραγμάτων, ὅτε ἀφορμὴ τις δίδεται πρὸς μνείαν. Καὶ ἐν τῇ Α' οἰκουμενικῇ συνόδῳ γίγνεται λόγος κατὰ σύγκρισιν καὶ μνεία καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν, ἅτε δοθείσης ἀφορμῆς ἐκ τῆς παρὰ τοὺς ἀποστολικούς κανόνας καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνθηκῆς γενομένων χειροτονιῶν ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ἐπισκόπου Λυ-

κοπόλεως Μελιτίου. Διττῶς δὲ ἦσαν παράτυποι καὶ παράνομοι αἱ ὑπὸ τοῦ Μελιτίου γενόμεναι χειροτονίαι : τὸ μὲν ὅτι ἰδιοποιεῖτο δικαίωμα τοῦ Ἀλεξανδρείας, τὸ δὲ ὅτι ὡς αἰρετικὸς ὢν ἔξω τῆς ἐκκλησίας οὐδὲν ἠδύνατο ἐν αὐτῇ, πολλῶ δ' ἤττον καὶ χειροτονῆ.— Ἐτερος δὲ λόγος τῆς μὴ ὀνομαστὴ μνείας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἦν καὶ τοῦτο, τὸ καὶ σπουδαιότατον, ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις οὐπω ἦν Νέα Ρώμη, ἀλλ' ἐν τῷ γίνεσθαι, οὕτως εἶπεῖν. Ὅτε δ' ἐγένετο ἐπισήμως, τότε ἐν τῷ Γ' κανόνι τῆς Β' οἰκουμενικῆς ὠρίσθη, ἵνα ἔχῃ, ὡς ρηθήσεται, καὶ αὐτὸς τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς. Διὸ καὶ ἐν ἀκροστιχίδι ΚΑΡΑΙ τοῦ χριστιανισμοῦ ὠνομάσθησαν οἱ πέντε πατριάρχαι μετὰ τὸ γενέσθαι καὶ τὸν Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης. Εἰκκὶ ἡ ἀκροστιχὴς δὲν εἶναι ἐπίσημόν τι μαρτύριον τῆς κατὰ τάξιν ἀξίας τῶν πέντε πατριαρχῶν, οὐδὲν ἤττον δηλοῖ ὅτι ἀδιαφόρως ἐτάσσοντο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ πέντε πατριάρχαι πρὶν ἢ γεννηθῆ ἢ ἐωσφορικῆς μανιώδους φιλαρχίας τοῦ Ρώμης. Διὸ, ὅπως ἄλλη ἄλλοτε διάφορος ἄνευ σημασίας τινὸς τάξις αὐτῶν φέρεται ἐν συνόδοις καὶ ἄλλοις ἐγγράφοις, οὕτω φέρεται καὶ ἡ ἀκροστιχὴς ΚΑΡΑΙ, καθ' ἣν πρῶτον τίθεται τὸ Κ [=ὁ Κωνσταντινουπόλεως], δεύτερον τὸ Α [=ὁ Ἀλεξανδρείας], τρίτον τὸ Ρ [=ὁ Ρώμης], τέταρτον τὸ Α [=ὁ Ἀντιοχείας] καὶ πέμπτον τὸ Ι [=ὁ Ἱεροσολύμων], ἥτις διαφέρει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τῆς ἐν τῷ Γ' κανόνι τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου.

§ 86. Οὐδεμία διαφορὰ τῶν πέντε πατριαρχῶν. — Αἱ διαφοραὶ δὲ αὐταὶ τρανότερον τεκμήριον ὅτι οὐδεμία διαφορὰ ἦν μεταξὺ τῶν πέντε πατριαρχῶν καὶ διὰ τοῦτο ἄλλος ἄλλοτε ἐτίθετο πρῶτος αὐτῶν. (Ὅτω, φέρ' εἶπεῖν, ἐν μὲν τῷ Γ' κανόνι τῆς Α' οἰκουμενικῆς πρῶτος τάσσεται ὁ Ἀλεξανδρείας, δεύτερος ὁ Ρώμης, τρίτος ὁ Ἀντιοχείας, τέταρτοι πάντες οἱ ἄλλοι ὑπὸ τὴν φράσιν : «Καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα

σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις». Ἐν δὲ τῷ Ζ' κανόνι τῆς Α' συνόδου τάσσεται μόνος ὁ Ἱεροσολύμων. Πόστος δὲ τὴν τάξιν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἐν τῷ Γ' κανόνι; Ἄδηλον. Ἐν δὲ τῷ Γ' τῆς Β' οἰκουμενικῆς ὁ μὲν Ρώμης τάσσεται πρῶτος, ὁ δὲ Κωνσταντινουπόλεως δεύτερος κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς. Ἄλλ' ἀμφότεροι πόστοι τὴν τάξιν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἐν τῷ Γ' κανόνι τῆς Α' οἰκουμενικῆς, τοῦ Ἀλεξανδρείας πρώτου τεθειμένου; Ἄδηλον. Ἐν δὲ τῇ ἀκροστιχίδι, ὡς εἴρηται, πρῶτος τάσσεται ὁ Κωνσταντινουπόλεως, δεύτερος ὁ Ἀλεξανδρείας, τρίτος ὁ Ρώμης κτλ. Οὕτω δέ, ἐάν τις παραβάλη ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι τῶν μεταγενεστέρων τὰ κατὰ τάξιν πρεσβεῖα τιμῆς τῶν πέντε πατριαρχῶν, εὕρισκει ὅτι ἄλλοτ' ἄλλην τάξιν κατέχουσιν οὗτοι, ὡς εἴρηται. Ἐπικρατεστέρα ἡμῶς σὺν τῷ χρόνῳ φαίνεται ἢ ἐκ τῆς πολιτικῆς σημασίας τῶν δύο πόλεων Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως προκύπτουσα τάξις. Τεκμήριον δὲ τούτου ἐναργές ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Ρώμης. Ὑπὸ τοιαύτην δ' ἔννοιαν φαίνεται συντεταγμένος καὶ ὁ Ε' κανὼν τῆς Β' οἰκουμενικῆς συνόδου, καθ' ὃν πρῶτος τάσσεται ὁ Ρώμης καὶ δεύτερος ὁ Κωνσταντινουπόλεως· ὅπως καὶ πρώτη ὑπῆρξε τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους πρωτεύουσα ἢ Ρώμη, δευτέρα δὲ ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντινίου ἢ Κωνσταντινουπόλις. Ταύτην δὲ τὴν ἐκ τῆς πολιτείας προκύψασαν τιμητικὴν τάξιν μὴ ἀνεχόμενος ὁ Ρώμης ἐζήτησε καὶ ζητεῖ νὰ ἐξαρτήσῃ τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ ἐξ ὑψηλοτέρας ἀρχῆς : ἐξ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς δῆθεν ὑπεροχῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Καὶ τὴν ὑπεροχὴν ταύτην βούλεται ἔχειν οὐ μόνον ἐν τῇ τιμητικῇ τάξει, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δόγμασι καὶ τῇ διοικήσει τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐν πᾶσι. Καὶ ταύτην πάλιν οὐχὶ ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς τοποτηρητὴς ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπὶ τέλους ὡς Χριστός, ὡς θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς ! Ἀσεβέστερον, σατανικώτερον, ἐσφορικώτερον τόλμημα οὐδεὶς οὐδέποτε ἄνθρω-

πος ἠδύνατο νὰ ἐπινοήσῃ, ὡς πολλάκις ἐρρήθη καὶ ρηθῆσεται. Τό γε νῦν, λέγομεν ὅτι ὑπεροχὴ τῆς Ρώμης οὐδαμοῦ ἐν τῇ Α' οἰκουμενικῇ φαίνεται οὐδὲ πόρρωθεν.

§ 87. Πατριαρχεῖον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ κλίματι. — Ἄλλὰ ἐκτὸς τῶν χωρῶν τῶν ὑποκειμένων τοῖς τέσσαρσι πατριαρχαῖς κεῖνται καὶ ἄλλαι χώραι, ἐν αἷς ἄλλοι ἀνεξάρτητοι μητροπολιταὶ καὶ ἐπίσκοποι κυβερνῶσι τὰ τῆς ἐκκλησίας. Μεταξὺ τούτων μέχρι τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου εἶναι, ὡς εἴρηται, καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις, ἅμα ἢ πόλις αὕτη ἀνεκηρύχθη πρωτεύουσα τοῦ ἠνωμένου ρωμαϊκοῦ κράτους, ἀνεκηρύχθη καὶ αὐτὸς πέμπτος πατριαρχῆς. Οὕτω δὲ οὗτος κατὰ χρόνον μὲν εἶναι πέμπτος τὴν τάξιν, κατὰ δὲ τὰ τῆς τιμῆς πρεσβεῖα τάσσεται δεύτερος οὐχὶ μὲν ἐπὶ τῆς Α' οἰκουμενικῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῆς Β'. Κυρίως δ' ὅμως εἰπεῖν, ἅμα ἢ Κωνσταντινούπολις ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἐκηρύχθη ἐπισήμως πρωτεύουσα τοῦ ἠνωμένου ρωμαϊκοῦ κράτους τῇ 11 Μαΐου 330, καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀνεκηρύχθη σιωπηλῶς μὲν τότε, ἐπισήμως δὲ μετὰ 51 ἔτη (τῷ 381) ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου (379—395 τοῦ ἐξ Ἰσπανίας διὰ τοῦ Γ' κανόνος τῆς Β' οἰκουμενικῆς συνόδου.

§ 88. Ἄλλοι τε λόγοι καὶ πρὸ πάντων πολιτικοὶ αἰτία ἰδρύσεως τῶν πέντε πατριαρχείων. — Αὐτοκέφαλοι ἐκκλησιαστικαί. — Τοῦτο δὲ τρανοτάτη ἀπόδειξις ὅτι ἐξ ἄλλων τ' αἰτίων καὶ ἐκ πολιτικῶν προῆλθον τὰ πέντε πατριαρχεῖα καὶ τὰ πρεσβεῖα τιμῆς αὐτῶν. — Καί τινες μὲν ἐκτὸς τῶν τεσσάρων καὶ ἔπειτα πέντε πατριαρχείων ἐπαρχαὶ δὲν ὀνομάζονται ἐν τῷ Γ' τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου κανόνι· ἐν τῷ Β' ὅμως τῆς Β' οἰκουμενικῆς μνημονεύονται ἄνευ ὀρισμένων τοπικῶν ὀρίων αὐταί : ἡ Ποντικῆ, ἡ Ἀσία, ἡ Θράκη. Ἄλλὰ ἐκτὸς τούτων ἔκειντο ἡ Κύπρος, ἡ

Καρχηδονία ἢ ὑπὸ εὐρυτέραν ἔνοιαν Ἀφρική. Ἐκ τούτων δὲ συμφανέστατον καθίσταται καὶ πάλιν ὅτι ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ τῶν χωρῶν συνεπηγάγετο καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ὡς ἐκτενέστερον ρηθῆσεται ἐν τοῖς περὶ τοῦ ΚΗ' κανόνος τῆς Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου, καθ' ὃν ἄπασαι σχεδὸν αἱ εἰρημέναι ἐπαρχίαι ἐπισήμως ὑπετάγησαν τῷ Κωνσταντινουπόλεως.

§ 89. Οἱ τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα Ρώμης οὐδεμίαν ἐξωχωτέραν τιμὴν ἐν τῇ συνόδῳ.—Ἐκ τῶν περὶ τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου εἰρημένων ἀρίδηλον ἐγένετο ὅτι ὁ Ρώμης οὐ μόνον οὐδαμοῦ πρῶτος φαίνεται, ἀλλὰ καὶ δεύτερος μνημονεύεται ἐν τῷ Γ' αὐτῆς κανόνι. Καίπερ δὲ πλείστων τῶν εἰς τὸν βίον τῆς ἐκκλησίας ἀναγομένων νομοθετουμένων, οὐδὲν οὐδαμοῦ φαίνεται ἐξ αὐτοῦ προερχόμενον, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐκ τῶν ἐν συνόδῳ συνελθόντων ἱεραρχῶν καὶ ἄλλων κληρικῶν. Οἱ δ' ἐκπροσωποῦντες αὐτόν: ὁ τῆς Κορβούβης Ὅσιος καὶ οἱ πρεσβύτεροι Βίτων καὶ Βικέντιος τοῖς πολλοῖς συνεδρεύοντες οὔτε τιμητικὴν θέσιν οὔτε ἰδίαν γνώμην ὡς ἐκ τῆς δήθεν ὑπεροχῆ: τοῦ Ρώμης ἐκπηγάζουσιν ἐκφέρουσιν. Ἐπὶ τρεῖς λοιπὸν καὶ πλέον ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνας οὐδαμοῦ φαίνεται πρωτεῖον τοῦ Ρώμης. Ἀλλὰ καὶ εἴ ποῦ τις ἐπίσκοπος Ρώμης ἠθούλετο τοιοῦτό τι, οὐδεμίαν σημάσιαν τοῦτο θὰ εἶχε, διότι πᾶν ὅ,τι κεῖται ἐκτὸς τῆς ἐπισήμου νομοθεσίας τῆς ἐκκλησίας, ἦν σύμπασαν ἐκπροσωπεῖ ἡ Α' οἰκουμενικὴ σύνοδος, οὐδὲν κῦρος ἔχει παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὅπως ἐν τῇ πολιτείᾳ πᾶν ὅ,τι ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ἢ τῆς βουλῆς ψηφίζεται εἶναι νόμος τοῦ κράτους, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ: μόνον οἱ κανόνες τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων εἶναι νόμοι τῆς ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἀπ' ἀρχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ οὐδεὶς ποὺ νόμος περὶ πρωτείου τοῦ Ρώμης ὑπάρχει. Οὐδὲ τὸ πολυπόθητον ἄρα πρωτεῖον αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

ΕΠΙ ΤΡΕΙΣ ΑΙΩΝΑΣ ΟΥΔΑΜΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΝ
ΟΥΤΕ ΠΕΤΡΟΥ ΟΥΤΕ ΠΑΠΑ

§ 90 ΧΡΙΣΤΟΣ, ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ, ΣΥΝΟΔΟΙ ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟΝ
ΤΗΣ ΛΑΘΕΙΑΣ

ΑΠΟ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου διεζήλομεν μετὰ τῆς δυνατῆς ἀνθρώπων ἀπρολήπτω καὶ φιλαλήθει ἀκριβεΐας πᾶσαν τὴν ἱστορίαν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὅπου εὑρομέν τι ἐν αὐτῇ ἄμεσόν τινα ἢ ἔμμεσον σχέσιν ἔχον πρὸς τε τὸν ἀπόστολον Πέτρον καὶ τὸν πάπαν Ρώμης ἐζητάσαμεν. Ἐζητάσαμεν δὲ αὐτάς τὰς πηγάς. Ὅτι ἐξ αὐτῶν ἀφ' ἑαυτοῦ ἐξάγεται, τοῦτο ἐλάβομεν ὡς θεμέλιον τῶν σκευμάτων καὶ τῆς ἀφηγήσεως ἡμῶν. Ὡς ἀσφαλὲς δὲ καὶ ἀκατάσειστον καὶ πασίδηλον κριτήριον ὑπέθεμεν οὐχὶ τὰς γνώμας καὶ τὰ ἐπινοήματα τούτου ἢ ἐκείνου, ὧν πλεῖστα, ὡς εἰωθός, ἀφορμὴν ἔχουσι πάντοτε ἴδιαι συμφέροντα, ἀλλὰ πρῶτον μὲν αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ· δεύτερον δὲ τὴν τῶν ἀποστόλων, τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· τρίτον δὲ τὰς συνόδους, τὴν ἐπίσημον ταύτην μαρτυρίαν· τέταρτον δὲ τὰς γνώμας μόναις ἐκείνας ἐκείνων τῶν πατέρων καὶ συγγραφέων τῆς ἐκκλησίας, αἵτινες τελειῶς συναῶδουσι πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ πρὸς τὰς συνόδους καὶ πέμπτον τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἐκ ταύτης παρελάβομεν μόνον πᾶν ἐπίσης τὸ

συναῖδον πρὸς τὸ τριμερές εἰρημένον θεῖον κριτήριον: Χριστόν, ἀποστόλους, συνόδους, ὡς τὸ θεῖον δικαστήριον τὸ ἀπὸ Χριστοῦ διὰ τῶν ἀποστόλων εἰς τὰς συνόδους παραδεδωμένον· πᾶν δὲ τοῦνκν-τίον ἀπερρίψαμεν. Καὶ τοῦτο· διότι πολλάκις καὶ ἡ παράδοσις ἐθνῶν ὀλοκλήρων ἔν τε τῇ θρησκείᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ τῷ βίῳ αὐτῶν ἐν γένει νοθεύεται ἐκ πολλῶν. Διὰ τοῦτο δὲ ἐν τῇ ἰστορίᾳ αἱ μὲν ἀναντίλεκτοι μαρτυρίαι ἐξ ἀσφαλεστάτων πηγῶν λέγονται μαρτυρίαι, τεκμήρια, ἀποδείξεις, αἱ δὲ ὑπὸ ἔλεγχον ὑπαγόμεναι γινώμει παραδόσεις.

Τὸ τριμερές λοιπὸν εἰρημένον κριτήριον προστησάμενοι ὅτε μὲν ὡς λυδίαν λίθον, δι' ἧς ἐβασανίσασαμεν πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀκήρατον ἀλήθειαν, ὅτε δὲ ὡς φωτοβόλον φάρον, ἐξ οὗ ἐφωτιζόμεθα, διεπλέομεν τὸν πολυκύμαντον πόντον τοῦ βίου τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐποριζόμεθα τὰ ἡμέτερα σκέμματα.

§ 91. Οἱ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου ἀφιστάμενοι καταδικαστέοι. — Ἡ ἱστορία τὸ ἀνώτατον τοῦ κόσμου ἀνθρώπινον δικαστήριον. — Εἰσηγητὴς αὐτῆς. — Ταῦτα ἔχοντες πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὡς τὸν ἀστέρα οἱ μάγοι μικρὰν ἢ ἐλαχίστην ἢ οὐδεμίαν σημασίαν ἀπέδομεν παντὶ ἄλλῳ προσώπῳ ἢ πράγματι οὕτως ἢ ἄλλως θολοῦντι τὴν ἐκ τοῦ εἰρημένου κριτηρίου ἐκλάμπουσιν ἀλήθειαν. Διότι οἱ παρὰ τὴν ἀλήθειαν μαρτυροῦντες ἢ ἀποκινούμενοι ἀδελῶς γινώμην, ὡς μὴ συμφωνοῦντες πρὸς τὸ θεμελιῶδες θεῖον ἐκεῖνο κριτήριον, οὐδαμῶς διαφέρουσι τῶν ἐνώπιον ἀνθρώπινου δικαστηρίου ψευδομαρτύρων, οἵτινες οὐ μόνον οὐδόλως λυμβάνονται πρὸ ὀφθαλμῶν ὑπὸ τῶν δικαστῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπίορκοι ρίπτονται εἰς τὴν εἰρατὴν. Καὶ ὀρθῶς· διότι τοὺς ψευδομαρτυρίας καὶ ἐπίορκίας ἐνόχους καὶ συνηθέστατα πράττοντας τοῦτο ἐξ ἀθεμίτου συμφέροντος, πᾶς θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπινος νόμος πασῶν τῶν θρησκειῶν καὶ πολιτειῶν πάντων τῶν ἐθνῶν τῆς

ὕψηλίου οὐ μόνον αὐστηρότατα καταδικάζει, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀτιμοτάτοις τῶν ἀνθρώπων πάντοτε τάσσει. Ἡ ἱστορία οὐδὲν ἄλλο εἶναι, εἰμὴ τὸ ἀνώτατον τοῦ κόσμου δικαστήριον, ἐν ᾧ δικάζεται σύμπας ὁ βίος συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐν τῷ δικαστηρίῳ τούτῳ δικάζεται καὶ ἡ ὑπόδικος ὑπόθεσις τοῦ πρωτεύου τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ πάπα. Ἡ δὲ δίκη αὕτη διαρκεῖ ἀπὸ κιόνων μέχρι τῆς σήμερον. Μέχρι τοῦδε ἀποφάσεις ἐπὶ ἀποφάσεων ἐξεδόθησαν. Καὶ ὅμως μέχρι τοῦδε τελεσιουργός, τελεσίδικος ὅπως λέγουσιν οἱ δικανικοί, ἀπόφασις δὲν ἐξεδόθη. Διὰ τί; Διότι οἱ αὐτοὶ δικαζόμενοι καὶ μάρτυρες παρίστανται: οἱ παπισταὶ! Ἀνάγκη ἄρα μεταβολῆς τῶν ὄρων τῆς δίκης. Μεταβάλλονται δὲ οὗτοι, ἐὰν δικασταὶ μὲν εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ δι' αὐτῶν αἱ σύνοδοι, δικαζόμενοι δὲ μόνον οἱ παπισταὶ. *Εἰσηγητὴς δὲ καὶ μάρτυς ἡ ἱστορία.* Τίνος ἱστορικοῦ; Ἐκεῖνου, ὅστις, καίπερ ἔχων πατρίδα, θρησκείαν καὶ καρδίαν, οὐχ ἤττον ὅμως οὔτε πατρίδα οὔτε θρησκείαν οὔτε καρδίαν ἔχει, ἀλλ' ἐν καὶ μόνον: *τελείαν ἐν τῇ ψυχῇ τὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου.* Εἰσηγητὴς ἄρα δὲν δύναται νὰ ᾖ ὁ παπιστὴς, διότι ἔχει συμφέρον νὰ ἄρχῃ ἐωσφορικῶς. Τίς ἄρα ὁ ἀληθὴς εἰσηγητὴς; Ἐκεῖνος, ὅστις οὐδὲν ἐξ ἑαυτοῦ εἰσηγεῖται, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνο καὶ μόνον, ὅπερ εἶπεν ὁ Χριστὸς, παρέλθον παρ' αὐτοῦ οἱ ἀπόστολοι καὶ διετύπωσαν αἱ σύνοδοι· πᾶν δὲ ἄλλο, ὅπερ κείται ἐκτός τῶν τριῶν τούτων καὶ ἀπᾶν πρὸς ταῦτα, εἶναι ἀπορρίψιμον, ἐὰν τε πάπας ἐὰν τε πατριάρχης ἐὰν τε οἰοσθήποτε ἄλλος ἄνθρωπος μαρτυρῇ ὑπὲρ τούτου. Ὅπως μάλιστα συντομωτέρα τμηθῆ ἡ ὁδὸς ἢ πρὸς τὴν ποθητὴν τελεσιουργόν, τελεσίδικον, ἀπόφασιν ἄγουσα, δύναται τις νὰ συγκροτήσῃ οὕτως τὸ δικαστήριον: *Δικαστὴς μὲν ἔστω ἡ ἱστορία, εἰσηγητὴς δὲ ἡ τῶν ἀποστόλων καὶ αἱ ἐπτὰ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, νόμος δὲ θεμελιώδης, καθ' ὃν κρίνεται ἡ περὶ τῶν δύο πρωτείων δίκη, ἡ καινὴ Δια-*

θήκη. Τούτου τεθέντος, καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ καθίσταται ἀπλοῦστατον.

§ 92. Οἱ τύραννοι τοῦ κόσμου τιμιώτεροι τῶν παπιστῶν.
 — Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων, ὡς πεποιθήκαμεν, ὁ ἀναγνώστης κατενόησεν ἔνθεν μὲν ὅτι διὰ τῆς ἀπλότητος ταύτης εἰσηγάγομεν ἀπ' ἀρχῆς αὐτὸν εἰς τὴν περὶ τοῦ πετρείου καὶ παπίου πρωτείου ἀτελεύτητον δίκην· ἔνθεν δὲ ὅτι, ἀποκλειομένων πάντων τῶν ἐκ συμφέροντος μαρτύρων, ἢ ἀπόφασις ἐκδίδεται κατὰ τὴν κινήν Διαθήκην, εἰσηγητῶν ὄντων τῶν τε ἀποστόλων καὶ τῶν ἐν κοινοβουλίῳ, ἢ τοῖ συνόδῳ ὄντων πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς μέχρι τοῦδε τρανότητα ἀπεδείχθη, διὰ τῶν ἐν κοινοβουλίῳ ἀποστόλων, — ᾧ πληρέστατα, ὡς κατεδείχθη, ἢ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος συμμαρτυρεῖ καὶ αἱ ὑπόλοιποι ἕξ ὡς ἡλίου φαινότερον δειχθήσεται, συμμαρτυροῦσιν, — ἐξεδόθη ἢ τελεσιουργὸς ἀπόφασις ὅτι οὔτε πρωτεῖον Πέτρου οὔτε πάπα ὑπῆρξέ ποτε, — φανότατον ἔνθεν μὲν, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἐλύθη κατὰ τῶν φιλάρχων παπιστῶν· ἔνθεν δὲ ὅτι ἢ τῇ θείᾳ ταύτῃ ἀποφάσει μὴ ὑπέικοντες πράττουσιν οἷα οἱ καταδικασμένοι, οἷτινες πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τῆς καταδίκης αὐτοῖς ἐπιβαλλομένων ποινῶν μυρίας στρεψοδικολοιουργίας μηχανῶνται. — Οἱ ἀγῶνες ἄρα τῶν παπιστῶν μετὰ τὴν τελεσιουργὸν ἀπόφασιν τῶν ἐν κοινοβουλίῳ ἀποστόλων καὶ δὴ καὶ μετὰ τὴν πρώτην οἰκουμενικὴν σύνοδον εἶναι μακρὸς ὀρμηθὸς συστασιωτῶν καταδίκων ἀγωνιζομένων πρὸς τὴν ἐαυτῶν σωτηρίαν ἀδιακόπως ὑπὲρ τοῦ καταδικασμένου πρωτείου. Τὸν ἄπελπιν τοῦτον ἀγῶνα οἱ παπισταὶ ὀνομάζουσιν «ἀνάπτυξιν σὺν τῷ χρόνῳ τοῦ πρωτείου» ὁμολογοῦντες οὕτω σαφῶς ὅτι τὸ πρωτεῖον μὴ ἐρειδόμενον ἐπὶ τῆς κινήσας Διαθήκης καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἐπλαστουργεῖτο ἐν ὑστέροις χρόνοις ἐξ ἀνθρωπίνης φιλαρχίας, ἧς τὰ ἐγγύς καὶ πόρρω αἴτια ἐν πλάτει ἀνεπτύχθησαν

καὶ πλατύτερον ἔτι ἀναπτυχθήσονται. Τὸ δέ γε νῦν ἔχον, μόνον πάλιν προσλέγομεν, ὕπερ πολλὰκις ἐρρήθη, ὅτι, ἐὰν μὴ τὸ πρωτεῖον ὑπάρχη ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, παύεται ὄν θεῖον δικαίωμα. Τῆς θείας δὲ ταύτης ιδιότητος στερούμενον, ἐὰν τε ἐν ὑστέροις χρόνοις διὰ ποικίλων ἀνθρωπίνων πανουργευσμάτων ἐμφανίζηται ἐὰν τε ὑψῶται, ὡς ἀνθρώπινον ὅμως πλάσμα οὐδὲ ὅλως διαφέρει ἡμῖν· διότι τοιαῦτα πρωτεῖα ἴδρυσαν καὶ οἱ αἰσχιστοὶ τῶν βροτῶν καὶ οἱ ἀγριώτατοι τῶν τυράννων. Καὶ οὗτοι μὲν εἶναι τιμιώτεροι καὶ ὑπέρτεροι τῶν παπιστῶν, διότι μετὰ καυχήσεως ἐν ἀληθείᾳ ἀνακηρύττουσι τὸ τυραννικὸν αὐτῶν πρωτεῖον ἐπὶ τῆς γῆς ὑπάρχον ὡς ἔργον τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ οὐχὶ τοῦ θεοῦ· οἱ δὲ παπιστῆαι κατάψευδόμενοι τολμῶσιν ὑποκριτικῶς νὰ πυργῶσι τὸ ἑαυτῶν πρωτεῖον οὐ μόνον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ὡς ἔργον θεῖον τυρανοῦντες τὴν ἀνθρωπότητα οὐ μόνον ζῶσαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον ἐν τε τῇ κολάσει καὶ ἐν τῇ παραδείσῳ! Βδελυρωτέρα τυραννία οὐδέ ποτ' ἐν τῷ κόσμῳ ἐπενοήθη!

§ 93. Μονομαχία παλαιᾶς καὶ νέας Ρώμης (Βυζαντίου).
 — Ἄλλ' ἐπανελέθωμεν ὅπόθεν ἐξέβημεν. Διεξεληθόντες ἐπιμελέστατα τὴν καινὴν Διαθήκην, τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας, τὰς τοπικὰς συνόδους καὶ τὴν πρώτην οἰκουμενικὴν οὐδαμοῦ ἐπὶ τρεῖς καὶ πλέον αἰῶνας εὔρομεν τυραννικὸν πρωτεῖον Πέτρου τε καὶ πάπα. Τούναντίον δὲ πανταχοῦ τὸ ἀριστοκρατικὸν δημοκρατικὸν πολίτευμα ἐρειδόμενον ἐπὶ τῆς καινῆς Διαθήκης ὡς θεμελιώδους νόμου καὶ ἐπὶ τῶν ἐπ' ἐκεῖνου ἐδραζομένων νόμων τῶν συνόδων, ἐν ᾧ σὺν τοῖς ἄλλοις οὐ μόνον πρωτεύοντα δὲν εἶδομεν τὸν ἀπόστολον Πέτρον καὶ τὸν πάπαν, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν ἐλεγχόμενον ὡς ὑποκριτὴν ὑπὸ τοῦ ὄντος κορυφαιοτάτου Παύλου, τοῦτον δὲ ἀποδοκιμαζόμενον ὡς παράνομον ὑπὸ τε πατέρων καὶ συνόδων τῆς ἐκκλησίας. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὑποκριτής; Δὲν

λέγω ἐγὼ τοῦτο, ἀλλ' ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Εἶπομεν, ἀνέγνω-
μεν τὸ σχετικὸν χωρίον. Ὁ Παῦλος δότω λόγον ὁ ἰδίᾳ χειρὶ γρά-
ψας αὐτὸ καὶ κηρύξας εἰς σύμπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Διεξεληθόντες τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας τῆς ἐκκλησίας προ-
βῶμεν περὶ τὴν ἐπὶ τοὺς λοιπούς. Ἐρῆτέον δὲ ὅτι, ἐπειδὴ μετὰ
τὴν ἰδρυσιν τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ὡς
πρωτευούσης τοῦ ἡνωμένου ῥωμαϊκοῦ κράτους οἱ πάπαι ἔστρε-
ψαν τὰ βέλη ἐναντίον τῶν ἐπισκόπων τοῦ Βυζαντίου, οὕτω δὲ
ἄρχεται μονομαχία μετὰ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ῥώμης, με-
ταξὺ τοῦ πάπα ἐκείνης καὶ τοῦ ἐπισκόπου ταύτης, — ἐξ ἀνάγκης
ὑποχρεούμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν παρὰ τὴν πρωτοφανῆ ταύτην
ἐν τῷ κόσμῳ μονομαχίαν. Κατὰ ταῦτα κέντρον μὲν τοῦ κύκλου
τῆς περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου παπικοῦ πρωτείου μονομαχίας ἱστορι-
κῆς μελέτης αἱ δύο Ῥώμη μετὰ τῶν προϊσταμένων αὐτῶν ἀρ-
χιερέων, περιφέρειαι δὲ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἑλληνικαὶ καὶ ῥωμαϊκαὶ
ἐκκλησίαι.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ ΠΡΩΤΗ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ἨΓΑΓΕΝ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΠΙ ΑΚΑΚΙΟΥ ΠΡΟΣΚΑΙΡΟΝ ΣΧΙΣΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

ΠΡΩΤΗ ΣΥΡΡΑΞΙΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ

§ 94. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ, ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΜΕΤΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ. — ΑΚΜΗ ΑΥΤΗΣ. — Ἡ ΠΡΩΤΗ ΣΥΓΚΡΑΣΙΣ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΩΝ

Ἡ συχνὰ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομαὶ εἰς τὸ δυτικὸν ρωμαϊκὸν κράτος, αἱ ἐσωτερικαὶ διχοστασίαι, ἡ στρατιωτικὴ ἀπειθαρχία καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς ἐμφύλιοι πόλεμοι, ἡ ἠθικὴ κατὰ πτωσις, ἡ πλεονεξία, ἡ ἀπιστία εἰς τὴν πολυθεΐαν καὶ ἡ δεισιδαιμονία συγχρόνως ἀπονεκροῦσαι ὡς ἡμέραι τὸ θρησκευτικὸν τῶν ἐθνικῶν Ρωμαίων αἶσθημα καὶ ἡ ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χριστιανισμοῦ διαίρεσις τοῦ λαοῦ εἰς δύο στρατόπεδα ἔνθεν μὲν τῶν ἐθνικῶν, ἔνθεν δὲ τῶν χριστιανῶν παρέλυσαν οὕτω πάντα κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν δεσμόν, ὥστε τὸ κράτος κατέστη ἀκυβέρνητον. Τὴν παράλυσιν ταύτην λαβὼν πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίου Χλωροῦ Κωνσταντῖνος ἠναγκάσθη μετὰ τὴν ἤτταν τῶν αὐτοῦ ἀντιπάλων νὰ μεταθῆ τὴν ἔδραν τοῦ κράτους

εἰς τὸ Βυζάντιον ἀμφοτέρων ἕνεκα : τὸ μὲν ἕνεκα τῆς λαμπρᾶς φυσικῆς τοποθεσίας, τὸ δὲ ἕνεκα τῶν ἠθικωτέρων κατοίκων τῆς τε Ἑλλάδος καὶ Ἀσίας. Λέγεται ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος κατ' ἀρχὰς προϋτίθετο νὰ ἰδρῦσῃ τὴν αὐτοῦ νέαν πρωτεύουσαν μεταξὺ Τροίας καὶ Ἰλίου, ἀλλ' ὕστερον μετέβαλε γνώμην ἐξ ὄραματος. Τὸ Βυζάντιον ἐκτίσθη (658) ὑπὸ Μεγαρέων, ἡγουμένου τῆς ἀποικίας τοῦ Βύζαντος, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Ταχέως κατέστη τοῦτο πόλις ὀχυρά, ἔχουσα τεῖχος ἐκ μεγάλων τετραγωνικῶν λίθων, οὗ ἡ μὲν ἀνατολικὴ πλευρὰ κατετείνετο ἐκ βορρῶν πρὸς νότον παρὰ τὸν κόλπον τοῦ Κέρατος. Εἶχεν ἀκρόπολιν, ἐν ἣ περιβλεπτοὶ ναοὶ τοῦ Διὸς καὶ Ποσειδῶνος. Τῆς ἐμπορικῆς δὲ ἀγορᾶς αὐτοῦ μετεῖχον οἱ τε τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης καὶ καὶ Αἰγύπτου ἔμποροι καὶ αὐτοὶ οἱ βάρβαροι Σκύθαι. Ὡς πόλις δ' ἐμπορικὴ τάχιστα ἀπέβη μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος. Διό, καίπερ πολλάκις λεηλατηθεῖσα ὑπὸ Φοινίκων μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἰωνικῆς ἐπαναστάσεως, τάχιστα ὅμως ἀνιδρῦθη καὶ ἐγένετο πάλιν πολυάνθρωπος ἔχουσα 40 σταδίων περιοχὴν. Ἐπίσης, καίπερ ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου πολλὰ δεινὰ παθεῖσα, ἐπὶ δὲ Φιλίππου ὑποκύψασα τοῖς Ἀθηναίοις καὶ πολλοὺς ἀγῶνας ἀναλαβοῦσα ἐναντίον τῶν γειτόνων βαρβάρων τῆς τε Θράκης καὶ τῆς Σκυθίας, οὐχ ἤττον ἐπὶ Ρωμαίων πάλιν ἠκμαζε διὰ τὸ πάντοτε ἀκμαῖον ἐμπόριον ἐπὶ πλούτῳ, πολιτικῇ καὶ στρατιωτικῇ δυνάμει. Ἐπὶ Κικέρωνος ἦν ἀξία λόγου ἐλευθέρα πόλις. Ἐπὶ δὲ Οὐεσπασιανοῦ ὑπετάγη τοῖς Ρωμαίοις. Ὁ δὲ τύραννος Πεσκένιος Νίγρος κατέλαβεν αὐτὴν μετὰ μακρὰν πολιορκίαν. Καὶ πάλιν δὲ ἀναλαβοῦσα ἐάλω ὑπὸ Σεπτιμίου Σεβήρου διὰ τῆς πείνης, ὅστις καὶ ὑπέβαλεν αὐτὴν τῇ Περίνθῳ ἀποικίᾳ τῶν Σαμίων τῇ πρὸς τῇ Προποντίδι τῇ ὕστερον Ἡρακλείᾳ καλουμένῃ. Ἐπὶ δὲ Ἀντωνίνου Καρακάλλου ἀνέλαβεν αὐθις τὰς παλαιὰς αὐτῆς προνομίας. Ἐπὶ δὲ Γαλλιανοῦ ἐληλατήθη δεινῶς. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ αὐτὸς Γαλλιανὸς ἀνέ-

κτισεν αὐτὴν καὶ ὠχύρωσεν. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τοῦ Λικινίου καὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ἀντέστη κατὰ τούτου κραταιῶς· ἀλλ' ὑπετάγη τῷ Κωνσταντίνῳ, κατατροπωθέντος τοῦ στόλου τοῦ Λικινίου, στερηθεῖσα πάσης σιταρχίας. Τότε, ὡς εἰκόσ, τὸ Βυζάντιον κατέπεσεν οἰκτρῶς. Ἄλλ' ὁ νικητὴς αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος καταστήσας αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ μέλλοντος κραταιοῦ, ὡς ἤλπιζεν, ἑλληνορωμαϊκοῦ κράτους πάλιν ἐκ νέου ἀνίδρυσεν αὐτὴν ἐκ θεμελίων καὶ ἤρξατο νὰ λαμπρύνῃ. Ὁ Κωνσταντῖνος κατενόησεν ὅτι πόλις κειμένη μὲν ἐν τόπῳ ἐπικιριωτάτῳ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ἔνθεν μὲν πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐχθρῶν, ἐν οἷς οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Γότθοι, ἔνθεν δὲ πρὸς ἐμπορίον καὶ ραδιωτέραν συγκοινωνίαν μετὰ τῶν ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ χωρῶν τοῦ κράτους καὶ πάντων ἐν γένει τῶν μερῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου, ἔχουσα δὲ προσέτι εὐάερον κλίμα καὶ τοποθεσίας γραφικωτάτας καὶ τερπνάς κάλλιστα ἔμελλε νὰ καταστῇ κραταιὰ καὶ πολυάνθρωπος. Καὶ δὲν ἠπατήθη.

Ὁ Κωνσταντῖνος μετοικήσας εἰς τὸ Βυζάντιον συνεκόμισε μεθ' ἑαυτοῦ πάσας τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας. Κατέστησε δ' αὐτὸ κέντρον τοῦ ἀπεράντου μὲν, σεσαθρωμένου δὲ κράτους. Τῷ νέῳ ἀρχηγέτῃ τῆς νέας ἀποκίας ἠκολούθησαν, ὡς εἰκόσ, ἔθνη καὶ τε καὶ χριστιανοί. Ἐπειδὴ δὲ ὁ χριστιανισμὸς ὁσημέραι ἐκραταιοῦτο, φανερόν ὅτι ἅπαντα τὰ θρησκευτικὰ ἰδρύματα τῆς παλαιᾶς θρησκείας ἔμελλον ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ναοὺς χριστιανικοῦς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις ἦν ἀνέκαθεν ἑλληνική, πανταχόθεν Ἕλληνας ἔσπευσαν ἀθροεῖ εἰς αὐτὴν. Οὕτω δὲ ἤρξατο ἀμέσως ἡ σύγκρασις ἑλληνισμοῦ καὶ ῥωμαϊσμοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξεπήγαγε τὸ ἑλληνορωμαϊκὸν κράτος. Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς τῇ 11 Μαΐου τοῦ 330 ἐτελέσθησαν μεγαλοπρεπῶς τὰ ἐγκαίνια τῆς παλαιᾶς μὲν, ἀνακαινισθείσης δὲ πόλεως, ἣτις μετωνομάσθη φερωνύμως ἐκ τοῦ νέου ἰδρυτοῦ «Κωνσταντινούπολις» καὶ «Νέα Ῥώμη» κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν παλαιὰν τῆς Ἰταλίας Ῥώμην. Ὅτι δὲ πολλὰ τῆς Ἰτα-

λικῆς Ῥώμης μετεφευτεύθησαν εἰς αὐτήν, εὐνόητον. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ διαίρεσις αὐτῆς εἰς τεσσαρακαίδεκα τμήματα καὶ αἱ προνομίαι τῆς παλαιᾶς συνιδρύθησαν, οὕτως εἰπεῖν, αὐτῇ. Τόσφ δὲ ταχέως προέβαινον τὰ τῆς νέας πόλεως καὶ τοσοῦτοι κάτοικοι ἔκ τε Ἀσίας καὶ Εὐρώπης συνερρύθησαν εἰς αὐτήν, ὥστε μετ' οὐ πολὺ (334) ἡ νέα Ῥώμη ἐγένετο μεγάλη, πολυάνθρωπος, εὐκτιστος, ἐμπορικὴ, κραταιὰ ὡς τάχιστα πλοῦτον εὐκτητον κτησαμένη! Τούγκντιον δὲ ἡ παλαιὰ ὁσημέραι ἔφθινεν.

§ 95. Ἡ ἱδρυσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ ἀρξαμένη αὐτῆς ἀκμὴ αἰτία τοῦ σχίσματος διὰ τὸν φθόνον τῶν Ῥωμαίων.— Ἡ ἱδρυσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς πρωτευούσης τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἐξήγειρεν, ὡς εἰκός, τὴν ἀντιζηλίαν τῆς Ῥώμης, οὐχ ἤττον δὲ καὶ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἐξήγειρεν ἡ σύγκλησις τῆς Αἰοικουμενικῆς συνόδου ὑπὸ λαϊκοῦ ἄρχοντος καὶ οὐχὶ κληρικοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ μέγας Κωνσταντίνος οὔτε ὡς πολιτικὸς ἄρχων οὔτε ὡς θρησκευτικὸς ρυθμιστὴς τῆς διοικήσεως πρὸ πάντων τῆς ἐκκλησίας ἦν ἀνεκτός παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις. Καὶ μόνη ἡ ἀνάμνησις ὅτι οἱ τέως ἐπὶ αἰῶνας αἰῶνων ὑπόδουλοι Ἕλληνες ἤρξαντο σμικρὸν κατὰ σμικρὸν νὰ ἀναρριχῶνται ἐπὶ τὴν ἀρχὴν καὶ οἱ τέως τύραννοι νὰ γίνωνται ὑπήκοοι αὐτῶν ἤρκει ὅπως ἐξεγείρη τὴν χολὴν τῶν ἀλαζόνων Ῥωμαίων. Διὰ τοῦτο ἡ τε πολιτεία καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ἤρξαντο δεινοτάτου πολέμου ἐναντίον τῆς νέας ἑλληνορωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπὶ τῆς ἑδρας τοῦ τέως ἀσκήμου ἐπισκόπου τοῦ Βυζαντίου ἀνέβκινον ἕκτοτε ἐπίσκοποι, οἵτινες ἐρειδόμενοι ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ἰσχύος τῶν οικείων αὐτοκρατόρων ὁσημέραι ἀποκαθίσταντο κραταιότεροι. Ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης διέβλεπεν ὅτι τὸ μονοπώλιον τῆς θρησκείας τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως εἰς πλήρωσιν ἀνθρωπίνων πάθων διεξέφευγε τῶν χειρῶν αὐτοῦ. Ὁ κόσμος δὲν ἔστρεφε πλέον τὰ ὄμματα πρὸς τὴν γεγηρακυῖαν

παλαιὰν Ρώμην, ἀλλὰ πρὸς τὴν νέαν. Τὸ τετριμμένον: πρὸς τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα προσβλέπουσιν οἱ θνητοί, ἐπληροῦτο κατὰ γράμμα καὶ νῦν. Ἡ παλαιὰ Ρώμη ὁσημέρα ἐστερεῖτο τῶν ἀπειρῶν προσόδων τῆς Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου καὶ δὴ καὶ αὐτῆς τῆς Ἑσπερίας, αἵπερ συνέρρεον ὡς χρυσοφόροι ποταμοὶ εἰς τὴν πόλιν τῆς ἀσωτείας. Τὸ κοινὸν ταμεῖον μετεκομίσθη ἐκ τῶν Ὠστίων καὶ τοῦ Τιβέρεως εἰς τὸ Κέρως τοῦ Βοσπόρου. Οἱ ἔμποροι τῶν τριῶν ἡπείρων τοῦ παλαιοῦ κόσμου τὰ ἐαυτῶν ἐμπορεῖα ἐκ τῆς Ρώμης μετήνεγκον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπλήρουν τὴν ἀγορὰν αὐτῆς παντοίων ἐμπορευμάτων καὶ χρυσοῦ. Οἱ καλλιτέχναι καὶ οἱ χειρῶνακτες οὐ μόνον ἐξ ἐκείνης εἰς ταύτην μετόκου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πόλεων καὶ χωρίων τῶν τριῶν ἡπείρων καὶ μάλιστα τῆς Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου καὶ ἤσκουν τὴν τέχνην αὐτῶν. Οἱ οἰκοδόμοι ἀενάως ἤσχολουντο εἰς ἀνέγερσιν οἰκοδομῶν, οἱ ζωγράφοι, οἱ μαρμαροκόποι, οἱ τεχνουργοί, οἱ τορνευταὶ ἐκόσμου ὁσημέραι τὴν νεόδμητον πόλιν. Ὅπως ποτὲ ὑπὸ τὸν μέγαν Περικλέα ὡς κοινὸν προστάτην τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν τὸ κλεινὸν ἄστυ τῆς Παλλάδος ἐκόσμεῖτο ὡς νύμφη ἐν τῷ ἑλληνισμῷ, οὕτω νῦν ἀνυψοῦτο λαμπρὰ ἐν μέσῳ ἀνατολῆς καὶ δύσεως ὑπὸ τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον ἢ τέως μικρὰ ἀποικία τοῦ Βύζαντος. Ἰερὰ κειμήλια τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ καλλιτεχνήματα τῆς παλαιᾶς δαιμονίας τέχνης τῶν δαιμονίων Ἑλλήνων προγόνων ἐκεῖ συνηθροίζοντο. Ἐκεῖ συνεκρινᾶτο ἡ παλαιὰ θρησκεία τοῦ ὑπάτου θεοῦ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἡ νέα τοῦ ἐκ Παλαιστίνης θεοῦ· ἐκεῖ συνεχωνεύετο ὁ παλαιὸς καὶ νέος κόσμος.

Οὕτω δὲ ἡ νέα παρὰ τὸν Βόσπορον ἔδρα τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ρωμαϊσμοῦ οὐ μόνον ἐμελλε νὰ ἐξισωθῇ τῇ παλαιᾷ τοῦ Καπιτωλίου Διός, ἀλλ' ἐν τισὶ καὶ νὰ ὑπερβῇ κατὰ τὴν λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν. Ἐν τῇ συγχωνεύσει ὅμως ἡ ἐξισώσει ταύτη ἐνεφευτεύθη καὶ τὸ σπέρμα τοῦ μεγίστου σχίσματος. Ἐκ τούτου αἴτιος τοῦ ἀμειλίχτου πολέμου ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐκκλη-

σίας ἦν οὐχὶ ἡ διοίκησις τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ἀλλ' ἡ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Ὁ μὲν Ρωμαῖος ἄκρος ἀρχιερεὺς ἐπῆρετο ἐπὶ τῇ μεγάλῃ τῆς πατρίδος αὐτοῦ παρελθούσῃ δόξῃ, ὁ δ' Ἕλλην ἐπὶ τῇ εὐνοίᾳ εὐγενοῦς φιλοδόξου αὐτοκράτορος καὶ τῇ μελλούσῃ δόξῃ, ἣτις ἔμελλε νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ ἓνα κυρίαρχον σύμπαντα τὸν τριμερῆ παλαιὸν κόσμον τασσόμενον ὑπὸ τὴν αὐτοῦ σημαίαν, τοῦ ἀναγεννωμένου ἑλληνορωμαϊσμοῦ, νικηφόρος ἀνεμουμένην μέχρι Νείλου καὶ Εὐφράτου μέχρι Ταναΐδος καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ.

§ 96 Ὁ φθόνος τῶν παπιστῶν σύμμαχος τῶν βαρβάρων αἴτιος τῆς πτώσεως τῆς ἑλληνικῆς βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας. — Ἐντεῦθεν τὸ δρᾶμα τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος, ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς, ἄτε τῶν ἄλλων λαῶν διατελούντων ἐν τῇ βαρβαρότητι, μετέστη ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν πηθεῖσαν μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης σκηνήν, ἐφ' ἧς μονομαχοῦσιν ὁ Ῥωμαῖος καὶ ὁ Ἕλλην, θεωροῦσι δὲ χριστιανοὶ τε καὶ ἔθνη καὶ βάρβαροι. Ἄλλ' ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ ἐδιχάσθη ὁ πολιτισμὸς καὶ ἠνώθη κατ' αὐτοῦ ἡ βαρβαρότης. Ἄλλ' ὅπου διχασμὸς, ἐκεῖ καὶ ὄλεθρος. Διότι ὅσω ἡ δίχασις ὁσημέραι ἐπετείνεται ἐπὶ ὄλεθρῳ καὶ ἥττη, τόσω καὶ ἡ ἐνωσις τῆς βαρβαρότητος συνεκτικωτέρα ἐγίγνετο ἐπὶ νίκη. Ἐπετείνεται δὲ ὁ διχασμὸς, διότι ἡ μὲν Ρώμη, ἐφ' ὅσον εἶχε τὸν θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν ἄρχοντα, μέγα εἶχεν ἠθικὸν κύρος· ἀπολέσασα δὲ τὸν πολιτικὸν συναπόλεσε καὶ τὸ ἔρεισμα τοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων νικηφόρου ἀγῶνος. Κατεδικάσθη ἄρα εἰς θάνατον διὰ χειρὸς τῶν βαρβάρων. Ἡ δὲ Κωνσταντινούπολις ὡς κληρονομήσασα πάσας τὰς κακίας καὶ τὴν διαφθορὰν ἐκείνης, πρὶν ἢ καταστῆ ἀκμαία, προσεβλήθη ὑπὸ τῆς βαρβαρότητος, ἧ' ἐκ φθόνου συνέπραττε καὶ ἡ τέως κοσμοκράτειρα μήτηρ ἢ ἀδελφή. Εἶναι κοινὸν ψυχολογικὸν φαινόμενον ὅτι ὁ ἀπολέσας τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὴν ἐπὶ πλούτῳ

ἡ ἠθικῆ ἀκμὴν βούλεται καὶ ὁ ἀντίπαλος νὰ πάθῃ μείζω κακὰ ἢ τοῦλάχιστον κατὰ. Τὸ περὶ φθονεροῦ Διοφῶντος :

«Μακροτέρω σταυρῶ σταυρούμενον ἄλλον ἑαυτοῦ
ὁ φθονερός Διοφῶν ἐγγύς ἰδὼν ἐτάκν.»

ἔχει πάντοτε κύρος, ἐάν τε περὶ ἐνὸς ἀνθρώπου ἐάν τε περὶ ἔθνων ὀλοκλήρων λόγος γίγνηται. Διότι ὁ φθονερός καὶ δεινότερα αὐτοῦ πάσχοντα τὸν φθονούμενον ζηλοτυπεῖ καὶ δὲν ἀνέχεται. Διὰ τοῦτο ἡ Ρώμη καὶ κακοδαιμονοῦσα ἐκ τῶν βαρβάρων δὲν ὤκνει νὰ συμπράττῃ μετ' αὐτῶν ἐναντίον τῆς νεοπαγοῦς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας οὐδὲ ὅτε εἶδεν αὐτὴν νεκρὰν ὑπὸ τὴν πτέρην τοῦ ἀντιχρίστου βαρβάρου, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς σήμερον μαίνεται κατὰ τῶν λειψάνων ταύτης, ὡς φανότατον γενήσεται κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀπαισίου σχίσματος. Οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀγνοοῦσιν ὅτι καὶ οἱ ὀξυωπέστερον βλέποντες φθονεροὶ βροτοὶ εἶναι τυφλοὶ ἐνώπιον τοῦ ὀξυδερκεστάτου τῆς ἀπρολήπτου ἱστορίας ἀκοιμήτου ὄμματος Ἡ φθίσις τῆς ἑλληνικῆς βυζαντικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὁ θάνατος αὐτῆς εἶναι ἔργον μᾶλλον τῶν παπιστῶν Ῥωμαίων ἢ τῶν βαρβάρων τοῦ βορρᾶ καὶ τῆς ἀνατολῆς. Ὁ τὸ δεινότατον δὲ τῷ ἑλληνισμῷ ἐπενεγῶν τραῦμα τοῦτο πόλεμος ἦν ἔνθεν μὲν πολιτικός, ἔνθεν δὲ θρησκευτικός. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ὡς ὑποκείμενον ἐρεύνης τῆς πολιτικῆς ἱστορίας ἀφίεται ἐκείνη, οὗτος δὲ ὡς ὑποκείμενον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ μέρος καὶ τῆς πραγματείας ταύτης, ἣτις εἶναι μέρος τοῦ ὅλου. Ἐπειδὴ δέ, ὡς εἴρηται, ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ μονομάχοι ἐμφανίζονται κατ' ἐξοχὴν οἱ θρησκευτικοὶ ἄρχοντες, ὁ πάπας Ῥώμης καὶ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, οὗτοι εἶναι τὸ κέντρον τῆς πολεμικῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης, πάντα δὲ τᾶλλα περιφέρεια. Ὅπως δὲ ὤμεν ἀπρόληπτοι κριταὶ καὶ δίκαιοι τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας θεράποντες, πράττομεν ὅ,τι καὶ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆς πραγματείας ταύτης, ἦτοι δίδομεν τὸν

λόγον ἔνθεν μὲν τοῖς παπισταῖς, οἷος ὁ εἰρημένος Γροίνιος, ἔνθεν δὲ τῇ ἀληθεῖ ἱστορίᾳ, ὅπως πᾶς τις ἀναγνώστης, οἰοσθήποτ' ἂν τυγχάνῃ ὄν, ἐπισκοπῇ ῥαδίως τοὺς τρόπους καὶ τὰ σκέμματα ἑκατέρου τῶν διαμαχομένων, ὅπως ἀσφαλέστερον κρίνῃ περὶ τοῦ δικαίου ἑκατέρων.— Ἰστέον δὲ ὅτι πρὸς ἀσφαλεστέραν κατανόησιν καὶ σύγκρισιν τῶν κρίσεων καὶ γνωμῶν ἑκατέρας τῶν ἐκκλησιῶν, ῥωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς, ἀνάγκη ὁ ἀπρόληπτος ἀναγνώστης νὰ ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τάδε : *Πρῶτον* μὲν ὅτι, — ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἀναντιλέκτους ἀποδείξεις τὰς ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆς πραγματείας ταύτης τό τε πέτριον καὶ πάπειον πρωτεῖον δὲν εἶναι *θεῖα παραχωρήσει θεῖον δικαίωμα*, ἀλλ' *ἔργον φιλόρχων ἀνθρώπων* πρὸς κορεσμόν ταπεινῶν παιδῶν, — ὀφείλει νὰ ἀναζητῇ πάντοτε τὰ ἐκ συμφέροντος αἴτια, ἅπερ συνετέλουν εἰς τὴν σὺν τῷ χρόνῳ ἀνάπτυξιν τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα Ρώμης, ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις ἀμαρτίαις. *Δεύτερον* δὲ ὅτι, προκειμένου περὶ τοιοῦτου πλήρους κοσμικῶν παθῶν καὶ συμφερόντων πρωτείου, ἢ πρὸς ἐπίρρωσιν καὶ κύρωσιν αὐτοῦ ἐπίκλησις τῆς θείας ἀρωγῆς καὶ θεῶν ἐν γένει πραγμάτων εἶναι ὕβρις κατ' αὐτῆς τῆς ἀγίας ἡμῶν θρησκείας καὶ βεβήλωσις τῶν ἱερωτάτων, ἅπερ ὑπὸ τῶν παπιστῶν συμφύρονται ἀνθρωπίναις σκευωρίαις. Τὸ ἀγιώτατον ὕψιστον θεῖον μενέτω ὑψηλὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τὸ δὲ ἀνθρώπινον πρωτεῖον μενέτω ὡς ταπεινὸν ἐν τοῖς χθαμαλωτάτοις τῆς γῆς πράγμασιν. *Τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ καὶ τὰ τοῦ πάπα τῷ ἀνθρώπῳ πάπα.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΑΠΙΣΤΑΣ

§ 97. ΠΑΛΗ ΕΘΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ. — ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. — ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΘΣ. — ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ. —
ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

ΤΕ ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ κράτει ἡ αὐτοκρατορία ἀνυψώθη εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν καὶ οἱ αὐτοκράτορες, ὡς ἄλλος Ζεὺς, θεοὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἐκαλοῦντο καὶ θυσιῶν ἤξιουντο ὡς θεῖα ὄντα, τότε δὴ καὶ ὁ χριστιανισμὸς εἰσῆλθεν εἰς ἀπάσας τὰς τάξεις καὶ εἰς τὰς ἀρχάς καὶ ἐξουσίας, οἷον εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, εἰς τὴν γερουσίαν, εἰς τὸν στρατὸν καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν αὐτοκρατόρων. Καὶ ὅσῳ ὁ σταυρὸς ὑψοῦτο, τόσῳ ὁ ἀετὸς τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τὰ σκῆπτρα καθίσταντο ὑποπόδιον τοῦ ἐξ Ἰουδαίας ἐσταυρωμένου. Ἐν Ρώμῃ ἠριθμοῦντο ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας χριστιανῶν κατεχόντων περὶ τοὺς τεσσαράκοντα δημοσίους τόπους. Μάτην ὁ Διοκλητιανὸς μετὰ τῶν Καισάρων Μαξιμιανοῦ, Γαλερίου καὶ Μαξιμίνου ἠγωνίσθη ὅπως ἐκ παντὸς τρόπου καταστρέψῃ τὴν μισητὴν αἵρεσιν, ὡς ἐδόξαζον, τῶν χριστιανῶν ἢ τοῦλάχιστον περιορίσῃ αὐτήν. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν μετεχειρίσθησαν ἐπιεικεῖς τρόπους, ὅπως πείσωσι τοὺς χριστιανοὺς ἵνα προσενέγκωσι τοῖς θεοῖς θυσίας κατιδόντες ὅτι οἱ διωγμοὶ οἱ πρότερον εἰς οὐδὲν συνετέλουν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ διὰ τῶν τρόπων τούτων τῆς τεχνητῆς ἐπιεικειᾶς εἰς οὐδὲν συνέτει-

νον, ἐξεδόθη τὸ διάταγμα (edictum), καθ' ὃ πάσας μηχανὰς ἐμηχανήσαντο, ὅπως τοὺς προΐσταμένους τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων προσελκύσωσιν εἰς ἄρνησιν τοῦ χριστιανισμοῦ. Οὕτω δὲ κατεγίνοντο μετὰ διαβολικῆς ἐπιτηδειότητος, ὅπως τοὺς ποιμένας τῆς χριστιανικῆς ποίμνης ἐξολοθρεύσωσιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐσχάτη αὕτη ἰσχυροτάτη ἀπόπειρα τοῦ ἔθνισμοῦ συνετρίβη πρὸς τὴν σταθερότητα καὶ εὐστάθειαν τῶν ἡρώων τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν οἷς, ὡς εἴρηται, διέπρεψαν οἱ τῆς Ρώμης ἐπίσκοποι. Ἡ εἰδωλολατρεία συντρίβεται ἐν τῷ μανιώδει αὐτῆς ἀγῶνι καὶ ἡ αἰμματος μαρτύρων ποταμούς ἀποστάζουσα πορφύρα περισκέπει τοὺς καταδιωκομένους χριστιανούς καὶ ἐπ' αὐτῶν στηρίζει τὰς ἐλπίδας αὐτῆς ἢ τέως κατ' αὐτῶν μαινομένη αὐτοκρατορία. Ἄμικ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος κατέβαλε τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ Μαξέντιον ἐπὶ τῆς Μιλβίου τοῦ Τιβέρεως γεφύρας καὶ ἀμέσως ὑψῶν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ Καπιτωλίου Διὸς τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καὶ ἀπαγορεύει διὰ τῶν διαταγμάτων (τῷ 312 καὶ 313) πᾶσαν ἐνόχλησιν τῶν χριστιανῶν τελούντων τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν τελετάς. Καὶ ὅτε δὲ πάλιν (τῷ 323) ἐνίκησε τὸν τελευταῖον Καίσαρα Λικίνιον ὑψώσαντα τὴν σημαίαν τῆς εἰδωλολατρείας, πλήττει τὸν ἔθνισμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀπαγορεύσας μὲν τὴν λατρείαν τῶν θεῶν, κηρύξας δὲ τὸν χριστιανισμὸν ὡς τὴν ἐπίσημον θρησκείαν τῆς πολιτείας. Ὁξύτερον δ' ἀπαγορεύει (τῷ 356) τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ἐπιβάνων θάνατον παντὶ τῷ εἰς τοὺς θεοὺς θυσιάζοντι. Μάτην δὲ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης (360—362) ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἔθνισμοῦ. Ὁ δὲ μέγας Θεοδοσίος διὰ διατάγματος (τῷ 381) οὐ μόνον τὰς εἰς τοὺς θεοὺς θυσίας, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς τὸ εἰσερχεσθαι εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὸ ἱκετεύειν τοὺς θεοὺς ἀπηγόρευσε· διὰ δὲ νεωτέρου διατάγματος (τῷ 392) κατήργησε τελῶς τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν, ἣτις παρὰ ταῖς ἀνεπτυγμέναις τάξεις τοῦ λαοῦ ἐντελῶς σχεδὸν ἐξέλιπεν.

§ 98 Θεοδόσιος Β', Κωνσταντίας, ὁ πάπας Λιβέριος ἐξόριστος. — Οἱ αὐτοκράτορες ἐπενέβαινον θρησκευτικοῖς πράγμασι. — Ἀνακηρυχθεὶς ὁ χριστιανισμὸς ἐπίσημος θρησκεία τῆς πολιτείας ἦλθεν εἰς σχέσιν πρὸς αὐτὴν ὅπως τῶς ἄγνωστον. Ὁ τῆς πολιτείας ἄρχων ὡς προστατεύσας τὴν νέαν θρησκείαν ἔδει, ὡς εἰκός, νὰ ἔχη καὶ αὐτὸς φωνὴν τινα. Διὸ καὶ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ὠνόμασεν ἑαυτὸν ἐπίσκοπον, ἐπόπιον τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ἐκκλησίας βίου, ὅπως παρακελεύεται τοὺς πιστοὺς εἰς εὐσέβειαν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Β' ἐπὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ οἰκουμένης συνόδου διεκήρυξεν ὅτι μηδενὶ μὴ ἐπισκόπῳ ὄντι ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάμιξις ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι. Ἀλλ' οὐχὶ πάντες οἱ αὐτοκράτορες τῶν ἐπομένων χρόνων διελογίζοντο ὁμοίως. Ἡδὲ ὁ Κωνσταντῖνος ἀντήλλαξε τὴν θέσιν τοῦ χριστιανοῦ αὐτοκράτορος, ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὴν θρησκείαν, πρὸς τὴν τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις τὰ ὑψίστα τῆς θρησκείας ἀξιώματα εἶχεν ἐν χερσίν. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐπὶ τῆς ἀρειανῆς ἔριδος ἐπενέβη τοῖς θρησκευτικοῖς πράγμασι τοσοῦτον μάλιστα, ὥστε δὲν ὠκνησε καὶ αὐτὸν τὸν πάπαν Λιβέριον (352—366) νὰ ἐκθρονίσῃ καὶ ἐξορίσῃ. Καί, καθόλου εἰπεῖν, ἐφ' ὅσον ἔριδες ἐγίνοντο καὶ οἱ αὐτοκράτορες μετεῖχον αὐτῶν, οὐχὶ σπανίως κατεπενέβαινον δεινῶς. Τὰ μάλιστα δὲ πρῶτως οἱ αὐτοκράτορες κατεπενέβαινον ἀφ' ἑαυτῶν ἢ καὶ ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων παρακαλούμενοι καὶ δὴ καὶ ὑπὸ συνόδων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπισκόπων δὲν ἔμενον ἀμέτοχοι. Κατὰ τὴν ἐπέμβασιν δὲ ταύτην τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς συχνάκις καὶ ποικίλαι καταχρήσεις ἐγίνοντο. Πολλάκις δὲ αὐτὴ ἡ ἐκκλησία ἐζητεῖτο τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἐπέμβασιν χάριν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, πρὸς μείζονα ἐπιτυχίαν καὶ λαμπρότητα παρεκαλοῦντο οἱ αὐτοκράτορες, ὅπως βυθμίσωσι τὰ τῶν συνόδων. Ὑπῆρχον ἐπίσκοποι, οἵτινες καταλιπόντες τὰς ἑαυτῶν ἐπαρχίας διητῶντο ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ ἐπὶ ἀμφισβη-

τουμένων πραγμάτων πλειστάκις συνέβαινεν, ἵνα καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου ἀναφέρονται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐφ' ᾧ καὶ ἐν συνοδικαῖς κανόσι ἐλέγχεται τὸ πρᾶγμα.

§ 99 Ἡ πολιτεία δαπανᾷ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας. — Κωνσταντῖνος. — Ὀνώριος. — Θεοδώριχος Β'. — Οἰκονόμοι. — Χῆραι καὶ ὀρφανὰ περιθάλλονται. — Ἐκτὸς τῆς ἐλευθέρως καὶ ἀπεριορίστου αὐτῆς θέσεως ἡ ἐκκλησία ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις τῆς ἰσοπολιτείας ἐκέρδησε καὶ καθαρῶς κοσμικὰ ὄφελι. Ὅτε ἦν ἀνάγκη, ἡ πολιτεία συνεισέφερον ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου εἰς διατήρησιν τῶν κληρικῶν. Οὕτως ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀνέλαβε τὰ τῆς ὁδοιπορίας καὶ διαμονῆς ἀναλώματα τῶν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀπόρων ἐπισκόπων. Πρὸς τούτοις ἐπετρέπετο τῇ ἐκκλησίᾳ νὰ λαμβάνῃ δωρεὰς καὶ κληροδοτήματα εἰς περιθαλψὴν πτωχῶν καὶ ὀρφανῶν. Προσέτι ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐπέτρεψεν, ὅπως ἡ ἐκκλησία λάβῃ τὰ κατὰ τὸν τελευταῖον διωγμὸν ἀδέσποτα δημευθέντα κτήματα τῶν μαρτύρων. Ἐτι δὲ περιήλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκκλησίας αἱ καταλειφθεῖσαι περιουσίαι τῶν καταστραφέντων ἐθνικῶν ναῶν. Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ὀνώριος παρεχώρησε τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ κτήματα τῶν ἀποκηρυχθέντων αἰρετικῶν. Πρὸς διατήρησιν δὲ τῶν κτημάτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν κηρυχθέντων ἀπηγορεύετο δι' εἰδικῶν νόμων ἡ πώλησις καὶ ἡ δωρεὰ αὐτῶν ἢ μέρους αὐτῶν ἄλλῳ τινί. Προσέτι δὲ ἀπηγορεύετο τοῖς κληρικοῖς ὅ,τι ἐκ τῶν κτημάτων τούτων παρεχωρήθη αὐτοῖς νὰ θεωρῶσιν ὡς ἴδιον ἢ νὰ κληροδοτῶσιν, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν ἀπεδίδοτο εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον. Μόνον τὰ ἐκ πατρικῆς κληρονομίας ἠδύναντο νὰ διατιθῶνται, ὅπως ἠθούλοντο. Ὁ Θεοδώριχος Β' ὤρισε (τῷ 434), ἵνα ἡ περιουσία τῶν ἀδιαθέτων ἀποθησκόντων κληρικῶν, ἤτοι ἄνευ διαθήκης, προστιθῆται τοῖς κτήμασι τῆς ἐκκλησίας. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα διωκοῦντο ἐλευθέρως ὑπὸ τοῦ ἐπισκό-

που, ὅστις συνήθως ἐπέτρεπε τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν ἰδίῳ κληρικῷ, ὅστις ἐκαλεῖτο οἰκονόμος. Αἱ πρόσοδοι αὐτῶν διηροῦντο εἰς τέσσαρας μερίδας, ὧν τὴν μίαν ἐκαρποῦτο ὁ ἐπίσκοπος πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ συντήρησιν, τὴν δὲ δευτέραν παρεῖχε πρὸς συντήρησιν τῶν κληρικῶν τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, τὴν δὲ τρίτην διένειμε τοῖς ἀπόροις καὶ τὴν τετάρτην εἰς διατήρησιν τῶν ἐκκλησιῶν. Ὅπως δὲ τις ἔχη ἔννοιαν τινὰ τῆς περιθάλψεως τῶν πτωχῶν, ἀνάγκη νὰ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἤδη ἐπὶ τοῦ πάπα Κορνηλίου (251—252) ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἐλάμβανον βοθηήματα ἐκ τοῦ ταμείου τῶν ἀπόρων 1500 χῆραι καὶ ὀρφανά· ἐν δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (347—407) 3,000 χῆραι καὶ παρθένοι.

§ 100. Ἀτέλεια τῆς ἐκκλησίας.—Ἀππλλαγμένοι οἱ κληρικοὶ πολιτικῶν δικαστηρίων.—Ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων αἱ ἀποφάσεις μὴ ἐφέσιμοι.—Ἀπελευθέρωσις δούλων.—Τὰ τοῦ γάμου ὑπέκειντο τῇ ἐκκλησίᾳ.—Διάκονοι, ἀρχιδιάκονοι, οἰκονόμοι, ἐπιστάται, χαρτουλάριος, χαρτοφύλαξ, πριμικήριος, σύγκελλος, πρωτοσύγκελλος.—Τὸ δὲ σπουδαιότατον τῇ ἐκκλησίᾳ ἦν, ὅτι οὐ μόνον κατὰ τὰ διατάγματα τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου (τῷ 313 καὶ 319) οἱ κληρικοὶ ἦσαν πάντῃ ἐλεύθεροι ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων πολιτικῶν τοῦ κράτους λειτουργῶν, ἀλλὰ καὶ ἀππλλαγμένοι πολιτικῶν φόρων καὶ βαρῶν. Μόνον δὲ ὤφειλον νὰ τελῶσι τοὺς συνήθεις φόρους τῶν ἀκινήτων κτημάτων. Ἡ ἀτέλεια αὕτη τῶν κληρικῶν ἐπεξετείνετο καὶ ἐπὶ τῶν δικαστηρίων· διότι οὐδὲν πολιτικὸν δικαστήριον εἶχε δικαίωμα τι ἐπὶ κληρικῶν. Ὅτε δὲ ἦν διαφορὰ μεταξὺ λαϊκοῦ καὶ κληρικοῦ, τότε ἠδύνατο ὁ λαϊκὸς νὰ ἐπικαλέσῃται τὸν πολιτικὸν δικαστὴν· οὐδενὶ δ' ὅμως κληρικῷ ἐπετρέπετο τοῦτο. Κατὰ πάντα δὲ ἄλλα τὰ ἐπισκοπικὰ δικαστήρια ἦσαν ὅλως ὅμοια τοῖς πολιτικοῖς· εἶχον δὲ μάλιστα καὶ τὸ προνόμιον ὅτι αἱ δίκαι αὐ-

τῶν δὲν ἦσαν ἐφέσιμοι· τὸν κανόνιον δὲ ἀποφάσεις πολιτικῶν δικαστηρίων ἦσαν ἐφέσιμοι. Πολλοὶ συγγραφεῖς θεολόγοι καὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου, ἐν οἷς ὁ Πλάγκιος καὶ ὁ Νέανδρος δυσχυρίζονται δι' αὐτὸ τοῦτο, διὰ τὸ μὴ ἐφέσιμον τῶν ἀποφάσεων τῶν ἱεροδικειῶν, ὅτι τὰ ἱερατικὰ δικαστήρια δὲν εἶχον κυρίως δικαστικὴν δύναμιν, ἀλλὰ δικαιοδικήν, ἣτις δὲν ὑπέκειτο εἰς ἐφῆσιν. Ἄλλ' ἐὰν τὸ μὴ ἐφέσιμον οὕτως ἐρμηνευθῆ, τότε ποῦ κεῖνται αἱ προνομίαι τῶν ἱερατικῶν δικαστηρίων καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐν γένει; Καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ πολιτικοὶ εἶχον ἐξ ἴσου τὸ δικαίωμα νὰ ἀπελευθερώσῃ δούλους· ἀλλ' ὅμως ἡ ἐκκλησία εἶχε τὸ προνόμιον, ὅτι πρὸς τοῦτο ἤρκει καὶ ἀπλή γραπτὴ μαρτυρία ἐνός ἱερέως. Τὸ δὲ σπουδαιότατον, ὅτι τὰ τοῦ γάμου εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς μόνη ἡ ἐκκλησία, ὅπερ τὰ μάλιστα συνέτεινεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς βίου καὶ εἰς τὴν προκοπὴν. Τοῦτο δὲ κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον ἦν ἀναγκαῖον καὶ φυσικόν, καθ' ὅσον ἡ ἐκκλησία, ἐπειδὴ τὸν γάμον θεωρεῖ ὡς μυστήριον, δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ μόνη αὕτη ἔχει τὴν πᾶσαν ἐπ' αὐτοῦ ἐξουσίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁσημέραι ἐπολλαπλασιάζοντο τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα καὶ αἱ ἐργασίαι τῆς ἐκκλησίας ἕνεκα τῶν δικαστικῶν ὑποθέσεων παρέστη αὐτῇ ἀνάγκη νέων τέως ἀγνώστων λειτουργῶν. Μεταξὺ τῶν διακόνων, οἵτινες ἦσαν ἐπιτετραμμένοι τὰ τῆς φροντίδος τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς διοικήσεως ἐκκλησίας, διεκρίθη ὁ ἀρχιδιάκονος, καθάπερ μεταξὺ τῶν τὰ τῆς θείας λατρείας ἐπιτετραμμένων πρεσβυτέρων ὁ ἀρχιεπιεσβύτερος. Τῶν δὲ κτημάτων τῆς ἐκκλησίας τῶν κειμένων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τὴν φροντίδα εἶχεν ὁ εἰρημένος οἰκονόμος, τῶν δὲ μακρὰν κειμένων ὁ ἐπιστάτης (defensor). Ἐπὶ δὲ τῶν δικαστικῶν ἦσαν οἱ χαρτοφύλακες οἱ τὰ πρακτικὰ συντάσσοντες καὶ ὁ προϊστάμενος αὐτῶν χαρτοφύλαξ (ἀρχιεπιεσβυτάτης, σκρινιάριος = scriniarius). Ὁ δὲ προεστὼς τῶν δικαστηρίων ἢ τῶν δικηγό-

ρων ἐκαλεῖτο *primicerius* (primicerius), ὁ παρὰ Βυζαντινοῦ πρωτέγγραφος ἢ πρωτοκῆριος. Περί δὲ ἑαυτὸν εἶχε πλείονας λειτουργοὺς ὁ ἐπίσκοπος *συγκέλλους* (συν—cella) ἤτοι συνοίκους, καλουμένους, ὧν ὁ προϊστάμενος ἐκαλεῖτο *πρωτοσύγκελλος*.

§ 101 Ἄνωτάτη κορυφή τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν ὁ πάπας Ῥώμης.—Πέντε πατριαρχεῖα : τὸ Ῥώμης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Κωνσταντινουπόλεως, Ἱεροσολύμων.—Ἡ δευτέρα οἰκουμένηκὴ σύνοδος.—Μάρκος.—Ἐκ τῆς ἐλευθέρας ταύτης ἀναπτύξεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ταύτης ἐνώσεως μετὰ τῆς πολιτείας, ἐκ τῆς ἀπονεμηθείσης δικαιοδοσίας καὶ ἐκ τῶν ἐκάστη ἐκκλησίᾳ ἀνηκόντων κτημάτων προέκυψεν ἐξ ἀνάγκης περαιτέρα καὶ σταθερωτέρα διάπλασις καὶ καθορισμὸς τῶν καθ' ἐκάστας ἐκκλησιαστικῶν διοικήσεων ἀπ' ἀλλήλων. Ὅπως δ' ἐν τῇ διοικήσει ἐκάστου τῶν κυβερνωμένων λαῶν διῆκον δι' ὅλης τῆς διοικήσεως κατὰ βαθμοὺς οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ ἀπὸ τοῦ κατωτάτου μέχρι τοῦ ἀνωτάτου, ὧν ἕκαστος εἶχεν ὄρισμένον ἐνεργείας κύκλον, ὃν δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερπηδήσῃ, οὕτω καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ λειτουργοὶ ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἔνθεν μὲν ἕκαστος εἶχε κύκλον ἐνεργείας μὴ ἀπτόμενον μήτε τοῦ κύκλου τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν μήτε τοῦ ἐκάστου τῶν πολιτικῶν ἔνθεν δὲ κλιμακῆδὸν ἀπὸ τοῦ κατωτάτου κληρικοῦ διὰ τῶν διαμέσων ἐπισκόπων, μητροπολιτῶν, πατριαρχῶν ἀνήρχετό τις μέχρι τοῦ ἀνωτάτου πάντων, οἶονεὶ μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς πυραμίδος, μέχρι τοῦ πάπα Ῥώμης, ὅπως ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀπὸ τοῦ κατωτάτου, ὡς εἴρηται, πολιτικοῦ λειτουργοῦ μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος. Τὸ ἀξίωμα τῶν πατριαρχῶν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β' (408—450) ἀνῆλθεν εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν. Πέντε δὲ πατριαρχεῖα συνέστησαν. Πρῶτον τὸ τῆς Ῥώμης προϊστάμενον τῶν ἐκκλησιῶν πασῶν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ, Ἰσπανίᾳ, Γαλλίᾳ, Σικελίᾳ καὶ

Ἀφρικῆ, διότι αὐταὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸν Δεκέντιον ἐπίσκοπον Εὐγουβίου ἐπιστολὴν τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Α' (402—407) ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πέτρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἐθεμελιώθησαν! Δεύτερον τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἔχον ἐξ αἰγυπτιακῆς ἐπαρχίας. Τρίτον τὸ τῆς Ἀντιοχείας ἔχον δεκαπέντε ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας. Τέταρτον τὸ Κωνσταντινουπόλεως ἔχον ἐξ θρακικῆς ἐπαρχίας, εἰς ἃς ἀριθμὸς ἐπισκόπων τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου (451) προσετίθη ἔτι τὰς ἀσιατικὰς καὶ παρθικὰς ἐπαρχίας. Εἰς τὰ τέσσαρα ταῦτα πατριαρχεῖα προσέθηκεν ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος καὶ πέμπτον πατριαρχεῖον, τὸ τῆς Ἱερουσαλῆμ. Ὡς πατριαρχικὰ δ' ἐκκλησίαι, — ἀλλὰ καὶ μόνον ὡς τοιαῦται, — εἶχον καὶ αἱ λοιπαὶ ἐνταῦθα μνημονευθεῖσαι ἐκκλησίαι ὅμοιόν τι πρὸς τὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς προνόμιον. Αὐταὶ εἶχον ἐν ταῖς ὑποτεταγμέναις εἰς αὐτὰς ἐπαρχίαις τὸ δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν μητροπολίτας, τοῦ συγκαλεῖν συνόδους, τοῦ ἐποπτεύειν τὴν τάξιν καὶ διδασκαλίαν, καθάπερ καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἔδρα ὡς ἀρχαιοτάτη μητρόπολις εἶχεν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως. Ἐὰν δ' ἡ δευτέρα οἰκουμένη σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει (381) ἡ μόνον ὑφ' Ἑλλήνων συνισταμένη ἐκήρυξεν ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις μεταξὺ τῶν ἄλλων πατριαρχείων ἔχει τὴν πρώτην θέσιν μετὰ τὸ τῆς Ῥώμης, διότι ἡ Κωνσταντινούπολις εἶναι νέα Ῥώμη, οὐδαμῶς ἠβουλήθη νὰ συγκρίνη πρὸς τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα, ἀλλ' ἀπλῶς πρὸς τὴν Ῥώμην ὡς πατριαρχεῖον! Οἱ πατέρες ἠβουλήθησαν νὰ παραστήσωσιν ὅτι ἡ Ῥώμη εἶχε τὴν πρώτην θέσιν μετὰ τῶν πατριαρχείων, διότι ἡ Ῥώμη ἦν ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις τοῦ κράτους. Διότι μόνον αἱ ἐπισημόταται καὶ πολυκνηρώταται πόλεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἀνεκηρύχθησαν πρωτεύουσαι πατριαρχείων, οἷαι ἡ Ῥώμη, ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Ἱερουσαλῆμ καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ἀλλὰ δὲν ἐπῆρκει τὸ ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς συνόδου προσενεχθὲν αἴτιον ὑπὲρ τοῦ πατριαρχικοῦ πρωτείου τῆς Ῥώμης. Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ προστεθῇ καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ Ῥώμη ἦν

πρωτεύουσα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ ὅτι, τὸ καὶ σπουδαιότατον πάντων, ἡ ἐκκλησία αὐτῆς ἰδρύθη ὑπὸ τῶν δύο κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου! Ἐπίσης αἱ ἐκκλησίαι Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων προεῖχον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, διότι ὑπ' ἀποστόλων ἢ μαθητῶν αὐτῶν ἰδρύθησαν. Καὶ κατὰ τὴν πλήρη ὁμόφωνον παράδοσιν τῆς ἐκκλησίας ὁ πιστὸς μαθητῆς καὶ ἀκόλουθος τοῦ Πέτρου εὐαγγελιστῆς Μάρκος ἐγένετο ἰδρυτῆς καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὴν δὲ Ἱερουσαλὴμ κατέταξαν οἱ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου πατέρες ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν πατριαρχείων, διότι ἐξ αὐτῆς προήλθεν ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἦν ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν ἐκκλησιῶν. Ἦν ἄρα ἰδιοποίησις, τόλμημα ἢ ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς συνόδου κατὰτάξις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς δευτέρας μετὰ τὴν Ρώμην πατριαρχικῆς ἐκκλησίας! Διότι, ὡς εἴρηται, αἱ ἐκκλησίαι Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας εἶχον δικαιοῦματα ἀρχαιότερα καὶ ἀναντίλεκτα.

§ 102. Πατριαρχεῖον καὶ πρωτεῖον διάφορα. — Ὁ ἕκτος κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' συνόδου παρερμηνεύεται ὑπὸ τῶν παπιστῶν. — Ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος. — Ὁ πάπας Λέων κατὰ τοῦ Ἀνατολίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. — Ἀλλὰ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα οὐδόλως ἐπισπᾶται καὶ τὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας πρωτεῖον· διότι αὐτὸ δὲν στηρίζεται, ὡς εἴρηται, ἐπὶ τῆς Ρώμης ὡς παγκοσμίου πόλεως, ἀλλ' ὡς πόλεως, ἧς τὴν ἐκκλησίαν ἱδρυσαν οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων. Ὁ Πέτρος ἔδωκε τῇ Ρώμῃ τὸ πρωτεῖον καὶ διότι ἦν πρωτεύουσα τοῦ κόσμου, ἀλλ' οὐ μόνον δι' αὐτὸ καὶ μόνον. Τὰ δὲ πατριαρχεῖα ἰδρύθησαν ὑπὸ τὸ αὐτῆς πρωτεῖον μόνον εὐνοίᾳ καὶ συγκαταθέσει αὐτῆς! Τοῦτο δὲ ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ ἕκτου τῆς ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου κανόνος τοῦδε: «Τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατεῖται τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλε-

Ξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ρώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν. Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις. Καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκεῖνο, ὅτι, εἴ τις χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἢ μεγάλη σύνοδος ὥρισε μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον. Ἐὰν μέντοι τῇ κοινῇ πάντων ψήφῳ εὐλόγῳ οὕσῃ καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικὸν δύο ἢ τρεῖς δι' οἰκείαν φιλονεικίαν ἀντιλέγῳσι, κρατεῖτω ἢ τῶν πλειόνων ψήφος.» Ἡ σύνοδος ἄρα κηρύττει: Ἐπειδὴ ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία ἀνέκαθεν τῷ ἐπισκόπῳ Ἀλεξανδρείας ἐπέτρεψε τὴν ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν Λιβύης, Αἰγύπτου καὶ Πενταπόλεως, καθάπερ τὴν ὑπεροχὴν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀντιοχείας καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ μέλλον ἐχέτωσαν τὴν ἰσχὺν αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς τοῦ Ρώμης! Καὶ γραμματικῶς καὶ λεκτικῶς ἡ σύνοδος οὕτε ἠθέλησεν οὕτε ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ἄλλο τι! Ὅπως δὲ τοῦτο κατανοήσῃ τις τεθήτω ἢ ἐρώτησις: «Τί ἄρα γε εἶναι τῇ Ρώμῃ σύνηθες»; Ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ ἢ ἀπάντησις: «Τὸ ἀναγνωρίζειν τῇ ἀλεξανδρειανῇ ἐκκλησίᾳ τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου κτλ., ὡσπερ τὴν ὑπεροχὴν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν!» Ὁ κανὼν ἄρα παρέχει δύσκολον καὶ σκοτεινὴν ἐρμηνείαν ἐκείνοις μόνον, οἵτινες δὲν θέλουσι νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸ πρωτεῖον τῷ Ρώμης ἐπισκόπῳ. Δυνάμεθα κατὰ ταῦτα τὴν πρότασιν: «Ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία ἔσχε πάντοτε τὸ πρωτεῖον», ὅπως ὁ κανὼν οὗτος κατὰ τινὰς εἰς τὴν σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος εἰσήχθη, ἐντελῶς ὡς γλώσσημα νὰ θεωρήσωμεν καὶ ὁμῶς διὰ τοῦτο οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ἀναίρεσις τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ πρωτείου τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀκολουθεῖ ἐκ τῆς συνόδου. Ὅτι δὲ ἡ ἰδρυσις τῶν πατριαρχείων μόνον συγκαταθέσει τοῦ Ρωμαίου ἐπισκόπου δύναται νὰ ἔχῃ ὑπαρξίν, ἀναγνωρίζει οὐ μόνον ἢ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος μετὰ τοῦ σεβαστοῦ αὐτῆς ἀριθ-

μοῦ τῶν 540 ἐπισκόπων, καθ' ὅσον ἐπαναλαμβάνει τὸν εἰρημέ-
νον τῆς Νικαίας κανόνα, ἀλλὰ καὶ τὸ μικρὸν τμήμα τὸ ἐξ 150
ἐπισκόπων αὐτῆς, οἵτινες ἐπὶ τέλει τῆς συνόδου τῆ εἰσηγήσει
τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐθις συν-
ῆλθον καὶ ὑπὲρ τῆς ἐδρας αὐτοῦ τὸν ΚΗ' ἐψήφισαν : ὅτι ἡ ἐκ-
κλησία Κωνσταντινουπόλεως ἔχει τὰς αὐτὰς προνομίας μετὰ τὴν
Ῥωμαϊκὴν ἐν πράγμασιν ἐκκλησιαστικοῖς· ὅτι αἱ ἐκκλησίαι Πόν-
του, Ἀσίας καὶ Θράκης ὑποτάσσονται τῷ Κωνσταντινουπόλεως·
ὅτι παρεκάλεσαν πρὸς τοῦτο τὸν πάπαν Ῥώμης Λέοντα, ὅπως
ἐπικυρώσῃ τὴν ἐν τῷ ΚΗ' κανόνι ὑπεροχὴν τοῦ πατριάρχου Κων-
σταντινουπόλεως. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἐν τῇ συνόδῳ τοιοῦτοι
τοῦ πάπα διεμαρτυρήθησαν, διεμαρτυρήθη καὶ ὁ Λέων. Διὸ καὶ
ἔγραψε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μαρκιανὸν ἐκδηλῶν τὴν δυσαρέ-
στησιν αὐτοῦ τάδε : « Ἄλλως ἔχουσι τὰ ἐγκόσμια καὶ ἄλλως
τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἄνευ τοῦ λίθου ἐκείνου, ὃν ὁ κύριος θαυ-
μασίως ὡς θεμέλιον ἔθηκεν, οὐδὲν οἰκοδόμημα δύναται νὰ ἰστη-
ται στερεῶς. Ἐστω ἱκανὸν τῷ Ἀνατολίῳ ὅτι τῇ ὑμετέρᾳ ἀρωγῇ
καὶ τῇ ἐμῇ συναίνεσει ἔλαβε τὴν ἐπισκοπὴν τόσοσιν μεγάλης πό-
λεως. Ἐστω αὐτῷ ἡ αὐτοκρατορικὴ πόλις οὐ σμικρὰ, ἣν ὅμως
δὲν δύναται νὰ ποιήσῃ ἀποστολικὴν πόλιν». Διὰ τῆς τελευταίας
προτάσεως ὁ Λέων βούλεται φανερὸν νὰ καταστήσῃ ὅτι ἡ Ῥώμη
ἐκ πάντῃ ἄλλης αἰτίας ἢ διότι ἦν ἀπλῶς αὐτοκρατορικὴ πόλις
ἀνεδείχθη πρώτη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

§ 103 Τὸ πρωτεῖον κέντρον ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν. —
Ἐπερβασίαι πολιτικαὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ. — Ὁ Ἰε-
ρωνύμος περὶ ἀρειανισμοῦ. — Ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις κατὰ-
δηλον καθίσταται πόσον σοφῶς ὁ Χριστὸς ἐφρόντισε περὶ τῆς
ἐαυτοῦ ἐκκλησίας καταστήσας αὐτῇ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Πέτρου
καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ὑπέρτατον ἄρχοντα καὶ κέντρον ἐνώσεως
τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὅπως τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα εἰς τοῦτο
Γ. ΚΡΕΜΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

συνετέλει : ἵνα τὰ καθ' ἕκαστα μεγάλα τμήματα τῆς ἐκκλη-
 σίας ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ κράτει ὀργανικῶς συνάπτη, οὕτω τὸ πρω-
 τεῖον τῆς Ρώμης ἐξ ἀνάγκης ἦν τὸ κέντρον τῆς ἐνώσεως πάντων
 τῶν τμημάτων, ἵνα, ὅπως τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος, ἐν ὅλῳ ἀπο-
 τελῶσι καὶ μὴ κατὰ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας διηρημέναι αἱ ἐκ-
 κλησίαι μόνον κατ' ὄνομα φαίνωνται ἠνωμέναι. Τὸ κέντρον δὲ
 τῆς ἐνώσεως κατὰ τοσοῦτο μάλιστα ἔδει νὰ ἐκδηλωθῇ λαμ-
 πρόν, καθ' ὅσον ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ὡς εἴρηται,
 οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἐσπούδαζον, ὅπως ὑπεράνω
 τῆς παραχωρηθείσης αὐτοῖς θέσεως ὑψωθῶσι καὶ ἐκείνον τὸν δι-
 χασμὸν εἰσαγάγωσιν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας, ὅστις
 βράδιον ἐπήνεγκεν αὐτοῖς τούτοις τὸν ὄλεθρον διὰ τοῦ μεγάλου
 σχίσματος. Καὶ ὤφειλε τὸ πρωτεῖον τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας νὰ
 δείξῃ τὴν πλήρη αὐτοῦ ἰσχύν, ὅπως τῆς πολιτείας, ἢ ἄλλως
 πολλαχῶς ὤφειλεν εὐγνωμοσύνην, ἀποκρούῃ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ
 διοικήσει τὰς ἀδίκους ὑπερβασίας. Ὅτι δὲ μόνον τὸ πρωτεῖον
 ἡδύνατο τοῦτο δῆλον καθίσταται ἐκ τῶν βραδύτερον δεινῶν τῆς
 ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ἐφ' ὅσον αὕτη ἀνεγνώριζε τὸ πρωτεῖον
 τοῦ πάπα καὶ ἠρείδετο ἐπ' αὐτοῦ ὡς πέτρας ἀσφραλοῦς, ἐφ' ἧς
 τῇ διαδοχῇ ἐρείδεται ἀπὸ τοῦ Πέτρου ἡ ἐκκλησία, ἀπεσχονί-
 ζοντο οἱ αὐτοκράτορες τῶν ἐπεμβάσεων. Ἀφ' ὅτου ὅμως αὕτη
 ἀπεσπάσθη τοῦ πλοίου τοῦ Πέτρου, εἰσερρύησαν αὐτῇ αἱ πολι-
 τικαὶ ἐπεμβάσεις ἀκατάσχετοι, ὅπως τὰ κύματα εἰς διάβροχον
 καῦν. Οὕτω δὲ ἀντὶ πνευματικοῦ πατριάρχου θεώμεθα ἐπὶ τῆς
 ἑδρας τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου αὐτοκρατορικὸν ἱερέα μεταχειρι-
 ζόμενον τοὺς ἐπισκόπους καὶ διδασκάλους κατὰ τὸ δοκοῦν τοῦ
 αὐτοκράτορος. Τί ἄρα γε θὰ ἐγίνετο ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ ἀμετά-
 τρεπτον τῆς διδασκαλίας αὐτῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀγρίων
 ἀγώνων τοῦ ἀρειανισμοῦ καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῶ ἀίρέσεων, εἰ μὴ
 ὑπῆρχε τὸ πρωτεῖον τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ; Τότε ὁ θερμὸς

πατήρ Ἱερώνυμος μετὰ δέους θὰ ἐβόα σύμπας ὁ κόσμος ἐγένετο ἀρειανιστής.

§ 104. Διαμαρτυρόμενοι δυσχυριζόμενοι ὅτι ἐκκλησιαστικά κτήματα ἀρχὴ πρωτείου τῆς Ρώμης.— Οὐαλεντιανὸς Γ' ὑπὲρ τοῦ πρωτείου. — Ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος ὑπὲρ τοῦ πρωτείου. — Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος οἱ Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Χρυσόστομος προσέβηγον εἰς τὸν πάπαν Ρώμης.— Ἡ ἀναγνώρισις δὲ τοῦ πρωτείου τῶν Ρώμης ἐπισκόπων καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν ἐν πᾶσι τῆς ἐκκλησίας εἶναι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τόσον ἐναργής, ὥστε οὐδεὶς οὐδὲ ὁ αὐστηρότατος ὀρθολογιστὴς Διαμαρτυρόμενος δύναται νὰ ἀρνηθῆ. Οἱ Διαμαρτυρούμενοι τυφλοῦμενοι περὶ τὰς σαφεῖς ρήσεις τῆς ἁγίας Γραφῆς, τυφλοῦμενοι περὶ τὰς τρανοτάτας μαρτυρίας καὶ τὰ πράγματα τῶν προηγουμένων ἑκατονταετηρίδων ἠβουλήθησαν προθύμως νὰ πείσωσι πάντα ἤδη κατὰ πρῶτον ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς πολιτείας ἐγένετο πρὸ πάντων διὰ τῆς τολμηρᾶς ἰδιοποιήσεως πολλῶν Ῥωμαίων ἐπισκόπων καὶ διὰ τοῦ πλοῦτου καὶ τῶν μεγάλων κτημάτων, ἀπερ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐν πλείστοις τόποις τοῦ κράτους κατέλαβε. Διὰ τῶν κτημάτων δῆλα δὴ τούτων κατέστησαν ἱκανοὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπίσκοποι νὰ ἔχωσι δύναμιν καὶ ἐμβάλωσι τὴν ἐνωϊαν τοῦ πρωτείου εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐαυτῶν. Περιέργον ὅμως εἶναι ὅτι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι περὶ τῆς ἰδιοποιήσεως τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐδὲν γινώσκουσιν, ἧτις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν πάσῃ περιστάσει δείκνυται καὶ οὐ μόνον τοὺς πατριάρχας τῆς ἀνατολῆς ἐξ ἐαυτῆς ἐξηρητημένους βούλεται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Ρώμην ἐκ τῆς κληρονομικῆς αὐτῆς θέσεως ζητεῖ νὰ ἐξώσῃ. Εἰ τὸ πρωτεῖον τοῦ Ῥωμαίου ἐπισκόπου ἐπὶ οὕτως ἀσθενῶν ποδῶν ἵστατο, ὅπως οἱ συγγραφεῖς ἐκεῖνοι ἐπεθύμησαν νὰ καταστή-

σῶσι πιστευτόν, δὲν θὰ ἐπῆρχετο κατὰ πάντα ἀνθρώπινον ὑπολογισμὸν μετὰ τοῦ διχασμοῦ τῆς αὐτοκρατορίας τάχιστα ὁμοίᾳ διαίρεσις ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐκκλησίας εἰς τελείαν διαρραγὴν ; Ἄλλ' εἰ τὸ πρωτεῖον τῆς ρωμαϊκῆς ἑδρας, ἔστω καὶ μόνον ἐπ' ἐλάχιστον, ἐρείδετο ἐπὶ ἰδιοποιήσεως καὶ ἐπὶ τῆς ἐκ κτημάτων δυνάμεως, πῶς ποτε θὰ ἀνεγνωρίζετο οὕτω κοινῶς ἐν πάσαις ταῖς τάξεσι καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα τῆς ἐκκλησίας ; Καί, ἵνα παρέλθωμεν ἐν σιγῇ τὰς τυχαίας ἐκφράσεις τῶν αὐτοκρατόρων *Γρατιανοῦ* καὶ *Ουαλεντιανοῦ* τοῦ Β' ἐπὶ τοῦ οὐρσινείου σχίσματος, ἀκούσωμεν πῶς ὁ αὐτοκράτωρ *Ουαλεντιανὸς ὁ Γ'* περὶ τοῦ πρωτείου ἀποφάνεται : « Ἐπειδὴ τὸ πρωτεῖον τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας, λέγει ἐν τῷ διατάγματι (τῷ 445), διὰ τῆς ἀξίας τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ διὰ τῆς τιμῆς μιᾶς ἁγίας συνόδου [τῆς Νικαίας ἢ τῆς Σαρδικῆς] ἰδρῦθη, οὐδεμίᾳ ἰδιοποίησις κατὰ τῆς ἑδρας ἐκείνης δύναται νὰ ἀφέλῃ τι. Διότι μόνον τότε ἡ εἰρήνη πανταχοῦ δύναται νὰ διατηρῆται, ὅτε σύμπασα ἡ ἐκκλησία τὸν ἑαυτῆς ἀρχοντα ἀναγνωρίζει. » Ἐναργέστερον δὲν δύναται νὰ πιστωθῇ τὸ πρωτεῖον τοῦ Ρωμαίου ἐπισκόπου καὶ ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Καί, ἐπειδὴ ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τῆς ἑδρας τοῦ Πέτρου ἐν πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἦν στερρά, ἡδύνατο ὁ αὐτοκράτωρ περαιτέρω νὰ διατάσῃ ὅτι οὔτε τοῖς ἐπισκόποις τῆς Γαλλίας οὔτε ἄλλης τινὸς ἐπαρχίας ἐπιτρέπεται ἄνευ τῆς ἀποφάσεως τοῦ σεβασμιωτάτου πάπα τῆς αἰωνίας πόλεως νὰ πραχθῇ τι παρὰ τὸ παλαιὸν ἔθος. Ὅ,τι ἀποφάσει τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας ἐγένετο καὶ γενήσεται, τοῦτο τοῖς πᾶσιν εἶναι νόμος : ὅπως, ἐάν τις ἐπίσκοπος ἀνθιστῆται, προσκαλῆται νὰ παραστῇ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ Ρωμαίου ἐπισκόπου, εἰ δὲ μὴ, βιάζεται ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου τῆς ἐπαρχίας. Ὅτι ἡ δῆλωση αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος δὲν ἐξεπήγασεν ἐξ ἀκαριαίας διαθέσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς καθόλου ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως, φανεροὶ ἢ ἐξήγησις τῆς ἐν τῇ Σαρδικῇ τῆς Μοισίας συνόδου

(τῷ 347). — Αὕτη δ' ἐν τοῖς κανόσι Γ', Δ' καὶ Ε' ἀποφαίνε-
ται: 1) Ἐάν τις ἐπίσκοπος ἐν τινι πράγματι καταδικα-
σθῆ καὶ πιστεύῃ ὅτι ἠδικήθη, καλὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα νὰ παρα-
πεμφθῆ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης Ἰούλιον, ὅπως διὰ τῶν
γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, ἐὰν κρίνῃ ἀναγκαῖον, δικα-
σθῆ, τοὺς δικαστὰς τοῦ πάπα ὀνομάζοντος. 2) Ἐὰν οὗτος κα-
θαιρεθῆ καὶ ἐπιμένῃ νὰ ἀπολογηθῆ, νὰ μὴ διορίζηται ἐν τῇ
θέσει αὐτοῦ ἄλλος πρότερον πρὶν ἢ ὁ Ρώμης ἐξετάσῃ καὶ ἀπο-
φανθῆ. 3) Ἐὰν δὲ ὁ καταδικασθεὶς καταφύγῃ πρὸς τὸν Ρώμης
καὶ ἐκ νέου κριθῆ ὑπὸ τῶν γειτνιώντων ἐπισκόπων καὶ καταδι-
κασθῆ, καὶ πάλιν δύναται καὶ ἐκ τρίτου νὰ δικασθῆ ὑπὸ τε αὐ-
τῶν καὶ πρεσβυτέρων ἐκ τοῦ πλευροῦ τοῦ Ρώμης ἐπισκόπου, ἐὰν
οὗτος ἐγκρίνῃ. Ἡ δὴλώσις αὕτη τῆς συνόδου οὐδεμιᾶς χρήζει ἐρ-
μηνείας. Τὸ πρωτεῖον τοῦ Ρωμαιοῦ ἐπισκόπου ἦν ἀνεκὰθεν οὕτως
ἀναμφισβήτητον πρᾶγμα, ὥστε οὐδενὶ τῶν πατριαρχῶν οὐδ' αὐτῷ
ποτε τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἐπῆλθε νὰ ἀμφισβητήσῃ αὐτό.
Πολλοὺς μάλιστα αὐτῶν βλέπομεν καταφεύγοντας εἰς τὴν ἀπο-
στολικὴν τοῦ Πέτρου καθέδραν πρὸς ἐπικουρίαν. Οὕτως οἱ πα-
τριάρχαι Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος. Οὗτος δὲ μά-
λιστα ἀπεφάνηκε ὅτι δὲν ἐτόλμησε νὰ ποστῆ τῆς ἐπικοινωνίας
τοῦ πατριάρχου Διοσκόρου, μέχρις οὗ μάθῃ τί ὁ πάπας θεωρεῖ
ὀρθὸν περὶ τούτου νὰ προαγγείλῃ. Καὶ ὅτε Ἰωάννης ὁ Ἀντιοχείας
πατριάρχης συγχρόνως μετὰ τοῦ Διοσκόρου ἀνεθεματίσθησαν,
λέγει αὐτῷ ὁ Ἰουβενάλιος ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων ὅτι ὀρθῶς
θὰ ἔπραττεν, ὅπως ἀπαλλαγῆ τῶν κατηγοριῶν, νὰ στραφῆ πρὸς
τὴν ῥωμαϊκὴν ἀποστολικὴν ἑδραν καὶ ὑπακούσῃ αὐτῇ, καθ'
ὅσον κατὰ τὰς ἀποστολικὰς διατάξεις καὶ τὴν παλαιὰν παράδοσιν
ὁ θρόνος τῆς Ἀντιοχείας ὠδηγεῖτο καὶ διευθύνετο ὑπὸ τοῦ ῥω-
μαϊκοῦ! Βλέπομεν τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον πατριάρ-
χην Κωνσταντινουπόλεως ἐπικαλούμενον (τῷ 403) τὴν γνώμην
τοῦ Ρώμης Ἰννοκεντίου τοῦ Α'. Ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος τῆς

Χαλκηδόνος ἦν οὕτω πεπεισμένη περὶ τοῦ ἐκ τοῦ Πέτρου τῆ βω-
μακίῃ ἔδρα διαδοχικῶς κληρονομηθέντος πρωτείου τοῦ πάπα, ὥστε
μετὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ γράμματος Λέοντος τοῦ πάπα Ρώμης
πάντες οἱ Ἐπίσκοποι ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἐβόησαν: «Αὕτη εἶναι
ἡ πίστις τῶν ἡμετέρων πατέρων καὶ τῶν ἀποστόλων Ὁ
Πέτρος ὠμίλησε διὰ τοῦ Λέοντος». 4) Ἐναντίον δὲ τῶν ἰσχυ-
ρῶν τούτων μαρτυριῶν ἡ ἀρνησις ἐπισκόπων τινῶν τῆς ἀνα-
τολῆς τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ καθελόντων (καθαιρεσάντων) τὸν
ἅγιον Ἀθανάσιον οὐδὲν προστίθῃσιν εἰς τὴν πλάστιγγα. Διότι
ἐκτὸς ὅτι ἦσαν ὀλίγιστοι τὸν ἀριθμὸν, πάντες ἐφρόνουν τὰ τοῦ
Ἀρείου, οἳ ἦν συμφέρον νὰ ἀρνηθῶσι τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα,
καθάπερ τοῦτο πάντες οἱ ἀποστάται μετὰ των Διαμαρτυρομένων
καταπολεμοῦσιν! Ἡ ἐναντίον τῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν ἀντίρρη-
σις εἶναι ἐπικύρωσις αὐτῶν. Ἐναντίον τοῦ γενικῶς ἀποδεκτοῦ
ὑπάρχοντος πρωτείου τοῦ πάπα ἐζήτησαν νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ
τόδε: Δύο ἀφρικανικαὶ σύνοδοι συνελθοῦσαι ἐν τῇ μητροπόλει
Καρθαγένῃ (τῇ 407 καὶ 418) ἀπεφάνθησαν ὅτι, ὅστις ἂν ποτε
παλινδικίαν, ἔφρασιν, ἀντὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς ἀφρικανικῆς
ἐκκλησίας παρὰ ὑπερποντίῳ ζητήσῃ, ἀποκλείεται τῆς ἐκκλη-
σιαστικῆς κοινότητος. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ συμβάντος τούτου οὐδὲν
μᾶλλον ἢ ἐκ τοῦ προηγουμένου ἐναντίον τοῦ πρωτείου ἐξάγεται.
Διότι ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν εἶχε γενικὸν κύρος, ἀλλὰ μόνον
ἀνεφέρετο εἰς τοὺς κατωτέρους κληρικούς, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ
παραδείγματος τούτου: Πρεσβύτερός τις Ἀπιαρίου παριδὼν τὰ
δικαστήρια τῆς αὐτοῦ χώρας ἀμέσως διηυθύνθη πρὸς τὸν πάπαν
Ζώσιμον. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος διὰ τοποτηρητῶν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ
Ἀπιαρίου ἐζήτησε τὸ δίκαιον αὐτῆς ἐπὶ τῶν εἰρημένων τῆς
Σαρδικῆς κανόνων στηρίξας, ἀντέστησαν οἱ ἐν Καρθαγένῃ (419)
συνελθόντες Ἀφρικανοὶ ἐπίσκοποι δι᾽ ἰσχυριζόμενοι ὅτι οἱ περιο-
ρισμοὶ ἐκεῖνοι ἀπέβλεπον μόνον εἰς ὑποθέσεις ἐπισκόπων, οὐχὶ
δὲ καὶ εἰς τὰς τῶν ἄλλων κληρικῶν, οἵτινες ἐν ταῖς ἐπαρχίαις

αὐτῶν ἔδει νὰ δικάζωνται. Τοῦτο δὲ εἶναι ἡ λαμπροτάτη ἀναγνώρισις τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα Ρώμης· διότι οἱ ἐπίσκοποι ὑπετάσσοντο αὐτῷ ὡς νομίμῳ κυρίῳ αὐτῶν! Διότι, ὅπως καὶ Ἰννοκέντιος ὁ Α΄ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ροτομάγου (Rouen) Βιτρίκιον γράφει, ἔδει μόνον αἱ μείζονες, αἱ σπουδαιότεραι, ὑποθέσεις (causae majores) νὰ ἀνάγωνται ἐνώπιον τῆς ῥωμαϊκῆς ἑδρας, αἱ δὲ ἄλλαι νὰ δικάζωνται ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς οἰκείας ἐπαρχίας.

§ 105. Ὁ Ἀρελάτις Ἰλάριος, ὁ ἐπίσκοπος Καλιδόνιος. — Προεδρεία τοποτηρητῶν ἐν ταῖς συνόδοις Νικαίας, Ἐφέσου καὶ Χαλκηδόνος; — Ἰννοκέντιος ὁ Α΄, Λέων ὁ μέγας. — Ἐπι πρὸς τούτοις ἀπόδειξις ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα Ρώμης καὶ τοῦτο: ὁ διάδοχος οὗτος τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων ἔσχε πατριάρχας καὶ μητροπολίτας ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς ἑδρας αὐτοῦ ἢ παρ' αὐτῶν ἀπητήθη ἢ αὐτοῦ ἐπικουρία· οὐδενὶ ὅμως αὐτῶν ἐπῆλθε νὰ ἐξασκῆση τοιοῦτο δικαίωμα καὶ οὐδεὶς ποτε πάπας ἐξητήσατο παλινδιάν, ἔφρασι, ἢ οἰκονόηποτε δίκην παρ' ἄλλῳ ἐπισκόπῳ. Πῶς ἠδύνατο τὸ ἕτερον τούτων ἢ καὶ ἀμφότερα νὰ μὴ συμβῶσιν, ἐὰν τὸ πρωτεῖον ἴστατο, ὡς εἴρηται, ἐπὶ ἀσθενῶν ποδῶν, ὅπως διασχυρίζονται οἱ μὴ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς Διαμαρτυρούμενοί τε καὶ ἄλλοι ἀποστάται τοῦ πρωτείου τοῦ Ρώμης; Ὁ ἐπίσκοπος Ἀρελάτις (Arles) Ἰλάριος ὁ καὶ μητροπολίτης Γαλλίας ἐκ θερμότητος ζήλου τὸν ἐπίσκοπον Καλιδόνιον καθεῖλεν (καθήρεσεν). Προσκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Λέοντος εἰς τὴν Ρώμην· ἐμφανίζεται ἐκεῖνος· καί, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ αἰτιολογήσῃ τὸν τρόπον, ὃν κατὰ τοῦ Καλιδονίου μετεχειρίσθη, οὐ μόνον τὸν Καλιδόνιον ἀποκατέστησεν ἐν τῷ ἀξιώματι, ἀλλὰ καὶ τοῦ μητροπολιτικοῦ ἀξιώματος στερήσας τὸν Ἰλάριον ἀπένευμε τῷ θρόνῳ τοῦ ἐπισκόπου Βιέννης (Vienna Allobrogum). Οὐδεὶς δὲ τῶν

ἐπισκόπων τοῦ σύμπαντος χριστιανισμοῦ ἐτόλμησε νὰ μεμφθῇ τῷ πάπᾳ τὴν βαρεῖαν ταύτην τιμωρίαν ἢ ἀμφισβήτησιν τὴν ἀπόφασιν. Καὶ προσέτι, ὅτε αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν ὑποβάλλουσι τῇ ἐγκρίσει καὶ ἐπικυρώσει τοῦ Ρώμης ἐπισκόπου, τὰς δὲ διαταγὰς αὐτοῦ ὡς ὑποχρεωτικὰς συμπάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ θεωροῦσιν, οἱ δὲ τοποτηρηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων *Νικαίας*, *Ἐφέσου* καὶ *Χαλκηδόνος*—περὶ τῶν δύο τελευταίων οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ὑπόκειται—τὴν προεδρείαν ἔχουσιν, ἐν πᾶσι τούτοις δὲν εὐρίσκομεν ἀνκντίλεκτον ἀπόδειξιν ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ ῥωμαϊκοῦ θρόνου ;

Ὅποτε παρίστατο ἀνάγκη νὰ δειχθῇ τὸ πρωτεῖον τοῦ Ρώμης ἐπισκόπου κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, οὐδέποτε ἔλειπον οἱ πάπαι ἐν δεδομένη περιστάσει νὰ ἐκδηλώσιν τοῦτο. Οὕτως Ἰννοκέντιος ὁ Α' ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐπιστολῇ λέγει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον *Βιτρικιον* τοῦ *Ροτομάγου* (*Rouen*),—ἧς ἀξία πρὸ πάντων προσοχῆς ἢ διατύπωσης, ἧς χρῆσιν ποιεῖται ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία,—καὶ πρὸς τοὺς Ἀφρικανοὺς ἐπισκόπους γράφει, ὅτι τῇ ἀποστολικῇ τῆς Ρώμης ἔδρᾳ ἐναπόκειται ἡ φροντίς περὶ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Καὶ *Λέων ὁ μέγας*,—ὅπως τοῦτο μόνον μνημονεύσωμεν—γράφει πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὅτι αὐτῷ ὡς τῷ διαδόχῳ τοῦ ἀγίου Πέτρου, ᾧ ὁ Χριστὸς ὡς ἀμοιβὴν τῆς αὐτοῦ πίστεως τὸ πρωτεῖον τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος ἐδωρήσατο, ἐφ' οὗ ἠκολούθησε τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἀπόκειται ἡ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν φροντίς, ἧς νὰ μετὰσχῶσι προσκαλεῖ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐν ἀγάπῃ συνδεδεμένους συλλειτουργούς.

106. *Μαρτυρίαι συγγραφέων ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα* : — *Σωκράτης*, *Σωζόμενος*, *Θεοδώρητος*, *Ὀπτάτος ὁ Μελεύης*, *Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων*, *Ἰερώνυμος*, *Αὐγουστίνος*, *Χρυσόστομος*, *Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας*, *Πέτρος*

Χρυσολόγος ὁ Ραβέννης.—Αἱ μαρτυρίαι τῶν συγγραφέων τῶν χρόνων τούτων ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα εἶναι πολυπληθεῖς. Ἔστωσαν αἱ σπουδαιότεραι ἐνώπιον τοῦ ἀναγνώστου αἰδεῖ : Ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης ἀποφάνεται ὅτι οὐδὲν οὐδενὶ ἐπιτρέπεται ἄνευ συγκαταθέσεως τοῦ Ρώμης ἐπισκόπου νὰ ἀποφασίῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὁ δὲ Σωζόμενος ὅτι εἰς οὐδὲν θεωρητέον πᾶν ὅ,τι ἂν συμβαίνει ἄνευ ἐπινοήσεως τοῦ Ρώμης ἐπισκόπου. Ὁ δὲ Κύρου Θεοδώρητος (433) ὀνομάζει τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν πάπαν Λέοντα τὴν κάτοχον τοῦ θησαυροῦ πάντων τῶν πατέρων καὶ τῶν διδασκάλων τῆς τᾶς ψυχᾶς τῶν πιστῶν διαφωτισούσης ἀληθείας, τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Ἐνταῦθα, λέγει παρακατιῶν, ὁ κήρυξ τῆς ἀληθείας, τὸ ὄργανον τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐνταῦθα ὁ ἅγιος Παῦλος οὐδὰ μὴς ἐδίστασεν ἕνεκα λύσεως τῶν ζητημάτων τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ περὶ τῶν τελετῶν τοῦ νόμου ὑποβληθέντων νὰ προσφύγῃ πρὸς τὸν Πέτρον. Πόσω δὴ μᾶλλον ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ ὀλίγοι καὶ μικροὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἵνα προσφεύγωμεν πρὸς τὴν ἀποστολικὴν ἑδραν, ὅπως ἴασι τῶν ἡμετέρων ἀνομημάτων αἰτησώμεθα ; Διότι σοὶ ἀνήκει τὸ πρωτεῖον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. — Ἐκβεβλημένος τοῦ ἐμοῦ θρόνου διὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἀναμένο τὴν σὴν ἀπόφασιν. Ἴκετεύω καὶ ἐξορκίζω τὴν σὴν ἀγιότητα ἐν ἐμοὶ νὰ ὑποστηρίξῃς ἐπίσκοπον, ὅστις ἀνατίθῃσι τὴν ἐμὴν δίκην εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ σοφίαν τοῦ σου δικαστηρίου. Κέλευσόν με νὰ παραστῶ σοί, ὅπως τὴν ὁμοφωνίαν τῆς ἐμῆς διδασκαλίας μετὰ τῆς σῆς ἑδρας ἀποδείξω. Μὴ παραδίδῃς τὸ ἐκ τοῦ ὀνείδους κεκυφὸς γῆρας. Πρὸ δὲ πάντων εὐδόκησον ὅπως μάθω, ἐὰν ὀφείλω νὰ ἀναπαυθῶ παρὰ τῇ παρανόμῳ καθαίρεσει ἢ οὐ. Διότι παρὰ τῇ σῇ κρίσει μέλλω μένειν. Εἴπερ τοῦτο κελεύεις, θὰ μείνω παρὰ τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ καταστάσει καὶ οὐδὲν θὰ ἐνοχλήσω διὰ τῶν ἐμῶν αἰτιάσεων». Ὁ δὲ Μελεύης Ὀπιᾶτος (369) παρίστησι τὸν ἀπόστολον Πέτρον ὡς

τὴν κεφαλὴν τῶν ἀποστόλων, ὡς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς ἐνότητος τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀποστολικῆς ἰσχύος, ὡς τὸν κλειδοῦχον τοῦ οὐρανοῦ κράτους, ὡς τὸν τὰς κλεῖς καὶ τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις διδόντα. Ὁ Ὀπτᾶτος ὡς ἄξιον λόγου θεωρεῖ ὅτι ὁ Πέτρος, καίπερ τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος, οὐχ ἤττον τὸ πρωτεῖον αὐτοῦ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων διατηρεῖ· ὅ,τι ὅμως συνέβη, ὅπως τὸ θεμέλιον τῆς ἐκκλησίας μένη ἀσάλευτον, τοῦτο ὑπ' οὐδεμιᾶς ἀνθρωπίνης δυνάμεως δύναται νὰ ἀνατραπῆ. Ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ βλέπει ὁ Ὀπτᾶτος τὴν ἀδιάσειστον «*Cathedram Petri*». Οἷος ὁ Πέτρος ἐν τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις, τοιαύτη ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐπισκοπικαῖς ἐκκλησίαις. Ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία παριστᾷ τὴν μίαν ὁρατὴν ἐκκλησίαν, τὴν μίαν ἐπισκοπὴν. Ὅπως ὁ Πέτρος παρίστησι τὴν μίαν ἀποστολικὴν ἐξουσίαν, ἐξ ἧς ἀπορρέουσι πᾶσαι αἱ ἄλλαι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, οὕτως ἐκ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας πηγάζουσι πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἐπισκοπικαὶ ἐξουσίαι. Ὅστις ἂν ἐδρᾷ τινὰ κατὰ ταύτης ἐγείρη, ἔσται αἷτιος σχίσματος καὶ τιμωρίᾳ ὑπεύθυνος. — Ταῦτα ἐξετέθησαν μετ' ἀκριβείας, ὅπως ἀποδοθῆ ἡ ἔννοια τοῦ συγγραφέως πιστῶς. Ἐκτοτε δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τοῦ μεσαιῶνος ἡ δύναμις τοῦ πάπα καὶ ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας οὐδὲν ἔξετάθη. — Κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Ἀμβρόσιον τὸν Μεδιολάνων (374) ἡ ἀληθὴς ἐκκλησία εἶναι ἐκεῖ, ἐνθα ὁ Χριστὸς καὶ τὸ πλοῖον τοῦ Πέτρου ἢ κιβωτός. Ὁ ταύτης δὲ μακρὰν ἀπόλλυται. Ὁ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ρώμης ἠνωμένος ἐν πᾶσιν ἀκολουθεῖ αὐτῇ· ὁ δὲ ταύτη ἠνωμένος εἶναι καὶ πᾶσι τοῖς καθολικοῖς ἐπισκόποις. — Ὁ δὲ ἅγιος Ἰερώνυμος κηρύττει: ὁ μὴ μετὰ τοῦ Ρώμης ἐπισκόπου τὸν πασχάλιον ἀμὸν ἐσθίων εἶναι ἀσεβής· ὁ δὲ μὴ μετ' αὐτοῦ συναγων σκορπίζει, ὡσπερ ὁ μὴ μετὰ τοῦ Χριστοῦ ὢν εἶναι μετὰ τοῦ ἀντιχρίστου. — Ὁ δὲ ἅγιος Ἀύγουστῖνος λέγει ὅτι διαρρήγνυται ἡ καρδία αὐτοῦ, ὅταν βλέπῃ τινὰ ἀπεσπασμένον τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκ-

κλησίας καὶ ἀπεξηραμμένον· ὅτι ἐν αὐτῇ ἀναγνωρίζει τὴν πέτραν, καθ' ἣς πύλαι ἔξου δὲν δύνανται νὰ θριαμβεύσωσιν· ὅτι τότε πᾶσα διαφορὰ εἶναι λελυμένη, ὅτε ἀπεφάνητο γνώμη ἡ Ῥώμη. «Roma locuta est, res est finita», ἦτοι: «Εἶπεν ἡ Ῥώμη, τὸ πρᾶγμα τετέλεσται.» — Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει ὅτι ὁ κύριος ἀπάσῃ τῇ οἰκουμένῃ ἐπέστησε τὸν Πέτρον ἐκεῖνον ἐμπιστευθεὶς τὰς κλεῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν πᾶσαν αὐτῷ κρίσιν καὶ ἐξουσίαν δούς. Καί, ὅτε ὁ εὐσεβὴς πατριάρχης διὰ τῶν βραδουριγιῶν τοῦ εὐνούχου Εὐτροπίου ἀδίκως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου καθήρεθην, παρέστη ἀνάγκη μόνον ἐπιστολῆς τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Α', πρὸς ὃν ἐν τῇ θλίψει αὐτοῦ ὁ Χρυσόστομος ἐστράφη, ὅπως καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ θρόνου καταστήσῃ. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ πάπα εἶναι πάλιν τρανὸν τεκμήριον ὅτι οὗτος εἶχε πλήρη συνείδησιν τοῦ πρωτείου καὶ ὅτι τοῦτο κοινῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἦν ἀνεγνωρισμένον. Διότι πῶς ἤθελε τολμήσῃ νὰ ἀπειλήσῃ τῷ αὐτοκράτορι ἀνάθεμα, εἰ ὠκνεῖ νὰ ἀποδώσῃ δικαιοσύνην τῷ ἀδίκῃ θέντι πατριάρχῃ; Καὶ ὅτε ὁ Χρυσόστομος τῇ μεσιτείᾳ τοῦ πάπα ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, ἐδόξασε τὴν πᾶσαν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ὅτι διὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ Πέτρου ἐκδικεῖται τοὺς ἀγίους αὐτοῦ, ὅπως πρότερον διὰ τοῦ Πέτρου αὐτοῦ. — Ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας πατριάρχης Κύριλλος αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου (431) πρόεδρος ἦν ἐν ὀνόματι τοῦ πάπα, ἐπίστευεν ὅτι πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης ὀφείλει τις νὰ τρέπηται, ὅπως μανθάνῃ τί πιστευτέον καὶ τί φυλακτέον· αὐτὸς μόνος ἔχει τὸ δίκαιον τοῦ ἐλέγχειν, βελτιοῦν, στερεοῦν, λύειν καὶ δεσμεύειν, ὅπως ὁ Πέτρος. Εἶναι ὁ ἐπίσκοπος, οὗ ἐνώπιον κατὰ τὸ θεῖον δίκαιον ἐκάστη κεφαλὴ κλίνει, ὧς πᾶσαι ἀρχαὶ τοῦ κόσμου ὡσπερ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀφείλουσι νὰ ὑπακούωσιν! — Καί, ὅτε ὁ Εὐτυχὴς μετὰ τὴν καταδίκην αὐτοῦ εἰς Ῥώμην παρὰ τῷ Πέτρῳ Χρυσολόγῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ραβέννης (432) κατέφυγεν, ἀπεκρίνατο αὐτῷ οὗτος ὅτι ὀφείλει τῷ Ῥώμῃ νὰ ὑποταχθῇ, διότι

ἐκεῖ ζῆ ἔτι ὁ Πέτρος ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἑδρας, ὅστις τὴν ἀλήθειαν πάντας διδάσκει τοὺς ἐκεῖ αὐτὴν ζητοῦντας. Τέλος ῥητέον ὅτι οὐδενὶ τῶν συγγραφέων ἐπῆλθεν ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα Ρώμης ἐξεπήγασεν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ρώμη ἦν τοῦ κόσμου καὶ τῶν αυτοκρατόρων πρωτεύουσα, ἀλλ' ἄνευ ἐξαιρέσεως ἐκ τοῦ ὅτι ἐκεῖ ἦν ἡ ἑδρα τοῦ ἀγίου Πέτρου! «Διὰ τοῦ θρόνου τοῦ Πέτρου ἔσει, Ρώμη, λέγει ὁ πάπας Λέων, ἡ πρωτεύουσα τοῦ κόσμου· δι' αὐτοῦ ἐκτείνεται τὸ σὸν πνευματικὸν κράτος πολλῶ πορρωτέρω ἢ ἡ σὴ ἐπίγειος ἐξουσία. Ἡ εἰρήνη, ἣν σὺ αὐτῷ ὀφείλεις, ἐποίησέ σοι πλείονας πολιορκίας ἢ τὰ σὰ ὄπλα.»

Καὶ ταῦτα μὲν οἱ παπισταί, ὧν οὐδὲ κεραιάν παρελίπομεν, ὅπως μὴδὲ κατ' ἐλάχιστον ἐλαττωθῶσιν αἱ ὑπὲρ τοῦ πρωτείου γνῶμαι αὐτῶν. Ἐὰν δὲ ἡ ἀληθὴς ἱστορία καταρρίπτῃ ἅπαν αὐτοῦ τὸ οἰκοδόμημα, αἴτιοι αὐτοὶ οὗτοι, οἵτινες τὰ πάντα παριστοροῦντες ἀφίστανται τῆς ἀληθείας. Καὶ *πρῶτον* μὲν παρερμηνεύουσιν, ὡς ἀπεδείχθη, αὐτὴν τὴν ἀγίαν Γραφήν· *δεύτερον* δὲ ἀντιπαρερχόμενοι τοὺς ἀποστολικούς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς συνόδους οἰκουμενικάς τε καὶ τοπικάς καταφεύγουσιν εἰς τινὰ μεμονωμένα χωρία συγγραφέων παρερμηνεύοντες τὰ πλεῖστα αὐτῶν, ἀγνοοῦντες ἢ μὴ λαμβάνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι συγγραφεῖς μὴ συμφωνοῦντες πρὸς τὰς συνόδους οὐδαμῶς λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν· διότι κῦρος ἀναντίλεκτος ἔχουσιν οὐχὶ αἱ μεμονωμέναι γνῶμαι τούτου ἢ ἐκείνου, ἀλλὰ τὸ καθολικὸν τῆς ἐκκλησίας πνεῦμα, ὅπερ μόνον ἐν τῇ τῶν ἀποστόλων καὶ ταῖς λοιπαῖς τῆς ἐκκλησίας συνόδοις ἐκπροσωπεῖται· *τρίτον* δὲ ἐπικαλοῦνται τὰς ἱκετευτικάς πρὸς τοὺς πάπας ὁμολογίας τῶν τὴν προστασίαν αὐτῶν ἐπικαλουμένων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν ἢ αἰρετικῶν, οἵτινες, ἔτε δὴ ἐξωρισμένοι ἢ καθηρημένοι ἢ καταδικασμένοι ἢ ἄλλως πως καταδεδιωγμένοι προσφεύγουσιν αὐτοῖς τε καὶ παντὶ δυναμένῳ νὰ φανῇ αὐτοῖς βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ ἐν τοῖς αὐτῶν κινδύνοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

ΕΚ ΤΗΣ ΑΝΥΨΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΣΤΗΛΙΑ ΤΟΥ ΡΩΜΗΣ

§ 107. ΑΒΕΒΑΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΕΡΗΤΑΙ ὅτι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς πρωτεύουσας τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κράτους ἤρξατο καὶ ἡ μονομαχία τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς τε καὶ τῆς Ῥώμης. Ἀλλὰ δύναται τις εἰπεῖν, διὰ τί καὶ πρότερον δὲν ἐγίγνετο αὕτη; Διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, διότι ὁ πρακτικὸς πάπας Ῥώμης πρότερον οὐδένα κίνδυνον ἐλαττώσεως ἢ ἀφαιρέσεως τοῦ πολυθελήτρου πρωτείου αὐτοῦ ἔβλεπεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ τοῦτο· διότι, μὴ ὑπάρχοντος αὐτοκράτορος ἐν αὐτῇ, οὐ μόνον οὐδὲ οἱ ἐπίσκοποι αὐτῆς ἦσαν ἐπικίνδυνοι διὰ σμικρότητα, ἀλλ' οὐδὲ καὶ λόγος περὶ αὐτῶν ἐγίγνετο. Τοῦναντίον δὲ μάλιστα καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστα. Διότι, ὅπως αἱ ἀρχαὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῶν ἔθνων ἀφανίζονται ἐν τῷ σκότει καὶ πόρρω τῆς ἀληθείας, οὕτω καὶ αἱ πραγματικαὶ ἀρχαὶ τῶν θρησκευτῶν. Ἐξαιρεῖται μὲν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ἅτ' ἔχουσα ἀρχὰς καθαρῶς ἱστορικός· διότι ἔνθεν μὲν ἱστορικὰ πρόσωπα εἶναι ὁ ἰδρυτὴς αὐτῆς, ὁ Χριστὸς, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἀπόστολοι οἱ ἰδόντες, γνόντες καὶ ἀκούσαντες τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ· ἔνθεν δὲ ἱστορικὴ καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς. Ἀλλ', εἰκαὶ ἐν γένει ἡ ἀνάπτυξις ταύτης εἶναι ἱστορικὴ, πολλὰ ὅμως τῶν καθ' ἕκαστα

αὐτῆς ἐρείδονται μόνον ἐπὶ τῆς παραδόσεως ἢ ἐπὶ συγγραφῶν πολλῶ μεταγενεστέρων, ὧν οὐδεὶς οἶδε τὴν ἀρχὴν τῶν μαρτυριῶν οὐδὲ ἄλλοθεν ποθεν δύναται νὰ ἐλέγξῃ ἢ ἐπιρρώσῃ αὐτάς. Ἐν τοῖς ἐπὶ παραδόσεως μόνον ἐρειδομένοις τάσσονται καὶ τὰ περὶ τῶν πρώτων ἐπισκόπων τοῦ Βυζαντίου, καθάπερ καὶ τὰ τῶν πρώτων τῆς Ρώμης ἐπισκόπων. Ὅπως τὰ τῶν πρώτων ἐπισκόπων αὐτῆς, οἷον ἀποστόλου Πέτρου τοῦ δῆθεν πρώτου ἐπισκόπου αὐτῆς (30—68), τοῦ Λίνου (68—79), Κλήτου ἢ Ἀνακλήτου ἢ Ἀνεγκλήτου (79—91), Κλήμεντος (91—101) καὶ τινων ἔτι τῶν διαδόχων αὐτῶν, στηρίζονται ἐπὶ παραδόσεων καὶ ἐπὶ μεταγενεστέρων συγγραφῶν πιθανὰ μὲν ἴσως, ἀναπόδεικτα δὲ γραφόντων, —οὕτω καὶ τὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦ Βυζαντίου, οἷον τοῦ πρωτοκλήτου ἀποστόλου Ἀνδρέου ἀδελφοῦ τοῦ Πέτρου (36—37), Στάχους (37—53), Ὀνησίμου (53—67) καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν μέχρι τοῦ Μητροφάνους, οὗ ὁ χρόνος τῆς ἐπισκοπείας ἀπροσδιόριστος τιθεμένης ὑπ' ἄλλων ἄλλοτε μεταξὺ τοῦ 315—330. Πρὸ τῶν χρόνων τούτων καὶ, συνελόντι εἰπεῖν, πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' συνόδου τὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀόριστα καὶ ἀπροσδιόριστα. Τὸ μόνον δὲ βέβαιον ὅτι ἤδη ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ὑπῆρχον χριστιανοὶ ἐν Βυζαντίῳ, ἐν οἷς μνημονεύονται καὶ αἰρετικοί, ἐξ ὧν καὶ ὁ ῥηθεὶς Θεόδοτος ὁ βυρσοδέψης ὁ εἰς Ῥώμην μεταβάς καὶ τῷ 194 ὑπὸ τοῦ πάπα Βίκτορος ὡς αἰρετικὸς ἐξορισθεὶς. Ἄλλ' ὅποιοι χριστιανοὶ καὶ ὅποιοι καὶ ὅποιοι ἐπίσκοποι οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον ἀναντίλεκτον. Διότι, ὅπως ἂν δῆποτέ τις ἐξετάσῃ καὶ παραβάλλῃ τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ὑπὸ μεταγενεστέρων γεγραμμένα, οὐδὲν ἀπηκριβωμένον πορίζεται οὔτε περὶ τοῦ πρωτοκλήτου Ἀνδρέου οὔτε περὶ τοῦ Στάχους. Διότι, ὅπως ἀμφίβολον, ὡς εἴρηται, εἰ ὁ Λίνος ὁ παρὰ τῷ Παύλῳ μνημονευόμενος εἶναι ὁ αὐτὸς ὁ καὶ ἐπίσκοπος Ῥώμης ἢ μᾶλλον ἐξ αὐτοῦ ἐπλάσθη Λίνος ἐπίσκοπος ὅλως ἀνύπαρκτος ὧν, οὕτως ἀναπόδεικτον, εἰ ὁ παρὰ τῷ αὐτῷ

ἀποστόλῳ Παύλῳ (πρὸς Ῥώμ. ΙΓ', 9) μνημονεύμενος εἶναι ὁ αὐτὸς ὁ καὶ ἐπίσκοπος Βυζαντίου. Ταῦτό ἔχει τις εἰπεῖν καὶ περὶ Πέτρου τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης καὶ Ἀνδρέου τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τοῦ Βυζαντίου. Ὅσον δὲ ἀποδεικνύεται ἡ ἐπισκοπεῖα τοῦ Πέτρου ἐν Ῥώμῃ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ κατὰ παράδοσιν μαρτυρίου, ἐκ τοῦ λειψάνου ἢ μᾶλλον τοῦ τάφου καὶ ἐκ τῆς φερωνύμου ἐκκλησίας τοῦ Πέτρου, τόσον καὶ ἡ τοῦ Ἀνδρέου ἐν Βυζαντίῳ ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ λειψάνων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Τιμοθέου τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διατηρουμένων καὶ ἀνευρεθέντων ἐπὶ τῆς ἀνακαίνισσεως αὐτῆς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἐκ τῆς φερωνύμου ἐκκλησίας τοῦ Ἀνδρέου τῆς ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Ἀρκαδίας κτισθείσης. Αἱ παραδόσεις αἱ αὐταὶ περὶ τε Πέτρου καὶ Ἀνδρέου. Ἄλλ' ἐν μὲν Ῥώμῃ ἰδρύθησαν πρωτεῖα Πέτρου καὶ πάπα, ἐν δὲ Βυζαντίῳ οὐδὲ μνημόσυνα Ἀνδρέου· διότι ἐκεῖ μὲν ἦν αὐτοκρατορία, ἐνταῦθα δὲ ὑπῆρχον· ἐκεῖ Ῥωμαῖοι μοναρχικοὶ καὶ δεσποτικοί, ἐνταῦθα Ἕλληνες φύσει καὶ ἀγωγῇ δημοκρατικοί· ἐκεῖ χάριν πρωτείου θεοποιούσι καὶ ἄνθρωπον, ἐνταῦθα καὶ τὸν ἕνα θεὸν καταμερίζουσιν εἰς πολλοὺς δημοκρατικοὺς ἀνθρωποπαθεῖς θεούς. Διὰ πάντα δὲ ταῦτα ἡ φιλόπρωτος Ῥώμη οὐδ' ὅλως ἔστρεφε τὰ ὄμματα πρὸς τὸ Βυζάντιον μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· διότι οὐδένα ἐξ αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, ἔβλεπε κίνδυνον. Ὅτε ὅμως ἤρξατο αὐτὸ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου νὰ ὑπερανέχη τῆς Ῥώμης, τότε καὶ αὕτη κηδομένη τοῦ αὐτῆς πρωτείου ἤρξατο γαυριῶσα καὶ μακιομένη νὰ ἐγείρηται καὶ κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ ὡς μελλόντων νὰ ὑψωθῶσι πολιτικῶς καὶ θρησκευτικῶς. Ἰδοὺ ὁ λόγος, δι' ὃν ἡ μονομαχία ἤρξατο ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καθ' ἣν ἐπιτιθέμενος ἐμελέληεν ἔσαι νὰ ἦ ὁ Ῥώμης, ἀμυνόμενος δὲ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος.

§ 108. Σύγκλησις τῆς Α' οἰκουμενικῆς καὶ ἀπονομῆ τιμῆς καὶ ἐξουσίας τῷ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνει ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἀφορμῆ ἐπιθέσεως τοῦ Ῥώμης πάπα κατ' ἀμφοτέρων. — Καὶ κυρίως μὲν ἐμάκινετο ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης κατὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πρῶτον μὲν ὡς συγκαλέσαντος τὴν πρώτην ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴν σύνοδον, δεύτερον δὲ ὡς ἐγείραντος διὰ τῆς νέας πρωτευούσης νέον πρωτεύοντα ἐπίσκοπον ἐν τῷ ἐλληνικῷ καὶ τῷ ἀνατολικῷ κόσμῳ. Οὐχ ἤττον ὅμως καὶ κατὰ τοῦ τότε Μητροφάνους τοῦ γηραιοτάτου καὶ γεραρωτάτου ἐκείνου ἀνδρὸς ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ὃν τὰ μάλιστα ἐτίμα μέχρι θανάτου ὁ Κωνσταντῖνος. Διότι, εἰκὼ ἀντιτίπτουσιν ἀλλήλοις αἱ παραδόσεις, οἱ τε ἀνώνυμοι καὶ ὀνοματισμένοι συγγραφεῖς, οἷον Σωκράτης, Σωζόμενος, Γελάσιος ὁ Κυζικηνός, Θεοφάνης, Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, Ἐφραίμ ὁ Σύρος, Συμεὼν ὁ Λογοθέτης, ὁ Δωρόθεος ἢ Ψευδοδωρόθεος, Εὐτύχιος, Γεώργιος ὁ Ἀμαρτωλός, Κεδρηνός καὶ εἴ τις ἕτερος, καὶ τὸ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικὸν καὶ τὸ Πασχάλιον καὶ τινες ἀνωνύμων κατάλογοι τῶν ἐπισκόπων τοῦ Βυζαντίου καὶ εἴ τι ἕτερον καὶ ἄλλο, — βέβαιον ὅμως ὅτι πρῶτον ἤδη ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ὑπερτιμᾶται ὁ τέως παρρωώμενος ἐπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὸν παρὰ Φωτίῳ ἀνώνυμον βιογράφον ὁ διάκονος ἢ πρεσβύτερος Ἀλέξανδρος ἀπελθὼν ἐκ Νικαίας καὶ ἀφικόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπέβαλε τῷ γεραρῷ ἐπισκόπῳ αὐτῆς τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκουμενικῆς συνόδου· εἶτα δὲ ἔχων ἀκόλουθον τὸν μαθητὴν καὶ διάδοχον αὐτοῦ τὸν ἀναγνώστην Παῦλον ἀνεκοινώσατο ταύτας καὶ τοῖς ἐπισκόποις τῆς Θράκης καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ· ἔπειτα δὲ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ μετεπέμψατο τοὺς ἐπισκόπους εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἴδωσι τὸν σεβασμιώτατον «ἀρχιεπίσκοπον» Μητροφάνην τὸν ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἴδιον πατέρα τιμώμενον. Ἡ τιμὴ αὕτη πρῶτον ἤδη ὑπ' αὐτοκράτορος ἀπο-

νέμεται τῷ τέως ἀπλῷ ἐπισκόπῳ τοῦ Βυζαντίου. Οὗτος ὁ τέως ἄσημος—ὅπως, ὡς εἰκός, ἄσημοι κατ' ἀρχάς ἦσαν καὶ ὁ Ρώμης καὶ οἱ λοιποὶ ὕστερον σὺν τῷ χρόνῳ ἀρχιεπίσκοποι καὶ πατριάρχαι γενόμενοι—ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου ἐγένετο ἤδη ἀρχιεπίσκοπος καὶ δυνάμει πατριάρχης τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων. Ἀρχετὸν τοῦτο, ὅπως ἐξεγείρη τὴν χολὴν τοῦ μόνου τέως ὑπ' αὐτοκράτορων τιμωμένου ἐπισκόπου Ρώμης. Διὰ τῆς ὑποβολῆς αὐτῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου καὶ διὰ τῆς μεταπέμψεως, προσκλήσεως, τῶν ἐπισκόπων εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ τέως τῷ τῆς Περίνθου (Ἡρακλείας) ὑποτεταγμένος ἀπλοῦς οὗτος ἐπίσκοπος ἤρξατο νὰ γίνηται κέντρον τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανισμοῦ, ὅπως ὁ αὐτοκράτωρ αὐτῆς κέντρον τῆς πολιτείας. Ὅπου ἄρα τὸ κέντρον τῆς πολιτικῆς ἐκεῖ, ὡς εἰκός, καὶ τὸ τῆς ἐκκλησίας. Τοῦτο ἰσχύει πρὸ πάντων, προκειμένου περὶ τοῦ Ρώμης καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ δὲ ἤθεν ἄρα συναίνεσις τοῦ πάπα εἰς ἴδρυσιν πατριαρχείων καὶ ἡ κύρωσις αὐτῶν ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἡ παράδοξος παρερμηνεία τοῦ 7^{οῦ} κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου εἶναι μῦθοι ἀηδέστατοι οὐδὲν ἴχνος ἱστορικοῦ θεμελίου ἔχοντες. Ἀλλὰ τανῦν οὐ περὶ τούτου ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐχθρικῆς ἐκ φιλαρχίας ἐπιθέσεως τοῦ Ρώμης κατὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

§ 109. Ἐπίσκοποι Κωνσταντινουπόλεως : Μητροφάνης, Ἀλέξανδρος, Μακεδόσιος, Παῦλος, Εὐσέβιος ὁ πρῶτον Νικομηδείας.—Δύο σύνοδοι : ἡ μὲν κατὰ τοῦ Ἀγκύρας Μαρκελλοῦ, ἡ δὲ ἀρειανιστῶν κατὰ τοῦ Παύλου.—Ὡς παραδέδοται, ὁ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνης ἐτελεύτα 117 ἐτῶν τὰ μάλιστα τιμώμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου. Ἀδελφὸν δὲ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ· διότι ἄλλοι ἄλλοτ' ἄλλο τιθεῖσιν. Διεδέξατο δὲ αὐτὸν ἀνὴρ εὐσεβῆς καὶ δίκαιος ὁ Ἀλέξανδρος. Ἀλλὰ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν συγκεχυμένα.

Παραδέδοται ὅμως ὅτι ἐπ' αὐτοῦ τὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἤρξαντο νὰ θάλλωσιν. Ἄλλ' ὅμως ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου διετέλει ταράσσουσα καὶ πάλιν δεινῶς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τὸν θάνατον (337) τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ὑποστηριζομένη καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρειανίζοντος αὐτοκράτορος Κωνσταντίου τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦν καὶ πρότερον πλήρης ἀρειανιστῶν. Ὁ δὲ Ἀρειος Κωνσταντινούπολις ἦν καὶ πρότερον πλήρης ἀρειανιστῶν. Ὁ δὲ Ἀρειος ἀπολαύων πάσης προστασίας καὶ τιμῆς παρὰ τῷ αὐτοκράτορι ὁσημέραι καθίστατο κραταιότερος. Τοσοῦτο δ' ἔσχυσαν οἱ ἀρειανοί, ὥστε καὶ κατὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκουμένης συνόδου συνεκάλεσαν ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει σύνοδον καὶ κατὰ τοῦ Ἀγκύρας Μαρκέλλου (335 ἢ 336). Οὕτω δὲ αἱ δύο μερίδες: ἔνθεν μὲν ἡ τῶν ὀπαδῶν τοῦ «ὀμοουσίου», ἤτοι τῶν ὀρθοδόξων, ἔνθεν δὲ ἡ τῶν ἀρειανιστῶν, ἴσταντο κατ' ἀλλήλων μαινόμεναι. Ὁ λαὸς ἦν δεδιχασμένος, ἡ ἐκκλησία διετέλει ἐν ταράχῳ, ὁ δὲ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἀλέξανδρος ἐν ἀπελπισμῷ, διότι ὁ ἀρειανιστὴς ἐπίσκοπος Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας μετὰ καὶ ἄλλων ἐπίεζον αὐτόν, ὅπως δέξηται τὸν Ἀρειον εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν. Ἄλλ' ὁ ἀνὴρ ἀντίστατο. Ὅτε ὅμως ἠπειλήθη καὶ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντίνον ὅτι, καὶ ἄκοντος αὐτοῦ, οὐχ ἦττον ὁ Ἀρειος ἐμελλεν ἐν θριάμβῳ νὰ εἰσχωθῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὁ σεβάσμιος γέρον Ἀλέξανδρος προσηύξατο θερμῶς τῷ θεῷ ἢ νὰ ματαιώσῃ τὴν ἀπαίσιον τῶν ἀρειανιστῶν ἀπαίτησιν ἢ ἀνακαλέσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς ζωῆς εἰς τὸν θάνατον. Ἡ δέησις τοῦ ἀνδρὸς εἰσηκούσθη παρὰ τῷ θεῷ καὶ ὁ Ἀρειος ἐτελεύτη (336) οἰκτρὸν θάνατον. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐκοιμήθη τὸν αἰώνιον ὕπνον τοῦ δικαίου καὶ ὁ ἱερός ἀνὴρ τῇ 30 Αὐγούστου, ἐν ἡμέρᾳ τελεῖ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία τὴν μνήμην αὐτοῦ ὡς ἀγίου. Ὁ δὲ θάνατος τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο μερίδων, Ἀλεξάνδρου τε τῶν ὀρθοδόξων καὶ Ἀρείου τῶν αἰρετικῶν, δεινότερον ἐξήγειρε τὸν θρησκευτικὸν σάλον, ὅς δεινότερος κατέστη ἐπὶ τῆς ἐκλο-

γῆς τοῦ νέου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου. Καὶ οἱ μὲν ἀρειανιστὰι ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τοῦ πολυπείρου γέροντος Μακεδονίου, οἱ δὲ ὀρθόδοξοι ὑπὲρ τοῦ ὀρθοδόξου νεαροῦ Παύλου, ὅστις καὶ ἐξελέγη. Ἀλλὰ ταχέως ἐξωρίσθη οὗτος καὶ ὑπὸ συνόδου ἀρειανιστῶν (τῷ 338 ἢ 339) ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τοῦ θρόνου. Ἐπειδὴ δὲ μανία ἐπεκράτει παρὰ τοῖς διαγωνιζομένοις αἰρετικοῖς καὶ ὀρθοδόξοις, ὁ ἐπισκοπικὸς θρόνος Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ χρόνον τινὰ — ἄδηλον πόσον — διετέλει χηρεῶν. Ἔτα δὲ, ὑπερισχυσάντων τῶν ἀρειανιστῶν, ἀνέβη ἐπὶ τὸν θρόνον ὁ ἀρειανιστῆς *Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας*, ὁ δὲ ἐπίφοβος Παῦλος ἐξωρίσθη εἰς τὰ Σίγγαρα τῆς Μεσοποταμίας.

§ 110. Ἄδιαφορία παπῶν καὶ μυθολογήματα παπιστῶν.
— Ἐν τῷ σάλῳ τούτῳ τῆς νεοπαγῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισκοπείας ὡς κέντρου τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας οὐδαμοῦ φαίνονται οἱ δῆθεν κοινοὶ τοῦ σύμπαντος Χριστιανισμοῦ προστάται πάπαι Ρώμης Σιλβέστρος (314—335), Μάρκος (336) καὶ Ἰούλιος Α΄ (336—352). ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῆς Α΄ ἐν Νικαίᾳ (325) οἰκουμενικῆς συνόδου ἐνεφανίσθησαν οἱ τοποτηρηταὶ αὐτῶν, ὡς εἰρηται. Διότι μετὰ φθονεροῦ μὲν ὄμματος ἔβλεπον τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀξιονομένην ὑπεροχὴν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐπισκόπου αὐτῆς μετὰ κρυφαίας δὲ χαρᾶς τὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῆς ἐκ τῶν ἀρειανιστῶν κλύδωνα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ὁσημέραι ἐμεγαλύνετο ἐν τῷ σύμπαντι Χριστιανικῷ κόσμῳ ἐκ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνεργειῶν οἰκοδομούμενος μὲν ναοὺς ἔν τε Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἄλλαχοῦ, δαπανῶν δὲ δαψιλῶς ὑπὲρ τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας, οἱ παπιστὰι ἔσπευσαν νὰ μεγαλύνωσι τὰ τοῦ πάπα Σιλβέστρου πλεῖστ' ὅσα μυθοπλαστοῦντες, οἷον ὅτι ὁ πάππας οὗτος ἐδάπτισε δῆθεν τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον, ἀνθ' οὗ οὗτος ἐδωρήσατο αὐτῷ τὴν Ρώμην μετὰ πάντων τῶν περικειμένων αὐτῇ ἀγρῶν ὡς τεκμήριον τῆς κο-

σμηκῆς τῶν παπῶν ἐξουσίας ! ὅτι ὁ πάπας τὰ μάλιστα ἴσχυεν ὡς παραδυναστεύων οἰονεὶ τῷ αὐτοκράτορι ! ὅτι οἱ τοποτηρηταὶ αὐτοῦ : ὁ Ὅσιος τῆς Κορδοῦβης μετὰ τῶν δύο πρεσβυτέρων Βίτωνος καὶ Βικεντίου ἐπέμφθησαν εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ Ἀ' οἰκουμενικὴν σύνοδον, ὅπως ἐν ὀνόματι τοῦ Σιλβέστρου, ὡς ἐκ γήρατος μὴ δυναμένου νὰ μεταβῇ, καταλάβωσι τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ προεδρείαν ! Πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα, ἅπερ καὶ ἀκούειν εἰδεχθῆς καὶ ἀνιερὸν.

§ 111. Ἀνάπτυξις τοῦ χριστιανισμοῦ δι' Ἑλλήνων καὶ ἑλληνικῶν συνόδων. — Καὶ ὅμως ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἀ' οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἐπίρρῳσιν καὶ περιφανῆ κατὰ τῶν ἀρειανιστῶν ὑφ' Ἑλλήνων ἱεραρχῶν—ὧν πολλοὶ ἦσαν βεβλαμμένοι τὰ σώματα ὑπὸ τ' ἐθνικῶν καὶ ἀρειανιστῶν—κύρωσιν τοῦ περὶ τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς ἀγίας τριάδος δόγματος παρασκευάζονται διὰ τοπικῶν συνόδων τὰ ὑπὲρ τοῦ τρίτου προσώπου τῆς ἀγίας τριάδος κατὰ τῶν πνευματομάχων τὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἄγοντα εἰς τὴν δευτέραν οἰκουμενικὴν σύνοδον, ὡς ῥηθήσεται. Καὶ ἐν τούτῳ διαβλέπει τις τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν τῶν τε δογμάτων καὶ τοῦ βίου ἐν γένει τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Δὲν ἐκπηγάζουσιν ἐκεῖνα καὶ οὗτος δι' ἐνὸς καὶ ἐξ ἐνὸς ἀνθρώπου, τοῦ πάπα, ὡς ψευδόμενοι δυσχυρίζονται οἱ παπιστῆαι, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξετάζονται ὑπὸ τούτου ἢ ἐκείνου τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐκκλησίας, διατυποῦνται ἔπειτα ἐν τοπικαῖς συνόδοις καὶ τέλος συμπεπληρωμένα καὶ κεκανονισμένα ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις ὡς ἐν κοινοβουλίᾳ κυροῦνται ἐπισήμως ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτῆς ὡς νόμοι τοῦ σύμπαντος χριστιανισμοῦ. Διὰ τοῦτο αὗται ὡς ἀναγοῦσαι τὸν ψευδῆ τῶν παπιστῶν δυσχυρισμὸν διὰ βραχέων ἐκτίθενται καὶ ἐν τῇ προκείμενῃ ταύτῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'

ΝΟΜΟΣ (ΚΑΝΟΝΕΣ) ΤΗΣ ΕΝ ΓΑΓΓΡΑ, ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

§ 112. ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ.—ΕΙΚΟΣΙ ΚΑΙ ΕΙΣ ΚΑΝΟΝΕΣ.
—ΔΗΛΑ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

ΑΙΤΙΟΣ τῆς τοπικῆς ταύτης συνόδου ἐγένετο *Εὐσιάθιος* ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ Σεβαστείας. Οὗτος ἠρνεῖτο τὴν θεότητα τοῦ τρίτου προσώπου τῆς ἁγίας τριάδος, τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡσπερ οἱ Μαραθωνιακοί, διδάσκων κατὰ τὸν ἱστορικὸν Σωκράτην: «Ἐγὼ οὔτε θεὸν ὀνομάζω τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αἰροῦμαι οὔτε κτίσμα καλεῖν τολμήσομαι.» Κατὰ τούτου συνῆλθε (340;) ἡ ἐν Γάγγρα τῆς Παφλαγονίας (τὰ Γάγγρα, ἡ δεκαπατέρες οἶδε: *Αἰλιανός, Βασίλειος, Βάσσοσ, Βιθυνικός, Γρηγόριος, Εὐδάλιος, Εὐγένιος, Εὐσέβιος, Πάπλος, Προαιρέσιος, Ὑπάτιος καὶ Φιλητός*, κατὰ τὴν συνοδικὴν αὐτῶν ἐπιστολὴν τὴν πεμφθεῖσαν πρὸς τοὺς ἐν Ἀρμενίᾳ ἐπισκόπους. Ἐψηφίσθησαν δ' ἐν αὐτῇ ΚΑ' κανόνες οὗτοι: πρῶτος περὶ τῶν καταφρονητῶν τοῦ γάμου· δεύτερος περὶ τῶν καταφρονούντων τοὺς ἐσθιοντάς κρέα· τρίτος περὶ τῶν διδασκόντων τοὺς δούλους ἀπείθειαν πρὸς τοὺς δεσπότας· τέταρτος περὶ τῶν κατακρινόντων τὴν τε λειτουργίαν ἐγγάμων ἱερέων καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν κοινωνίαν· πέμπτος περὶ τῶν καταφρονούντων τῶν νεῶν καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς συνάξεως.

ἔκτος περὶ τῶν ἐκτός τῆς ἐκκλησίας ἐκκλησιαζόντων· ἑβδομος περὶ τῶν λαμβανόντων ἢ διδόντων ἐκκλησιαστικὰς καρποφορίας· ὄγδοος περὶ τῶν διδόντων ἐκκλησιαστικὰς καρποφορίας ἐπὶ εὐποιῆ· ἔνατος περὶ τῶν βδελυττομένων τὸν γάμον· δέκατος περὶ τῶν τοὺς ἐγγάμους περιφρονούντων· ἐνδέκατος περὶ τῶν εἰς τὰς ἀγάπας (δεῖπνα) μὴ προσερχομένων· δωδέκατος περὶ τῶν περιφρονούντων τοὺς βίρρους (birrus ἢ birrum=μανδύας) φοροῦντας· δέκατος τρίτος περὶ τῶν ἀνδρεῖα ἱμάτια φοροῦσῶν γυναικῶν· δέκατος τέταρτος περὶ γυναικῶν βδελυττομένων τὸν γάμον· δέκατος πέμπτος περὶ τῶν μὴ τεκνοτροφούντων· δέκατος ἕκτος περὶ τῶν μὴ τοὺς γονεῖς τρεφόντων· δέκατος ἑβδομος περὶ γυναικῶν κειρομένων· δέκατος ὄγδοος περὶ νηστευόντων ἐν Κυριακῇ· δέκατος ἔνατος περὶ μὴ νηστευόντων· εἴκοστός περὶ τῶν περιφρονούντων τὰς λειτουργίας καὶ μνήμας τῶν μαρτύρων. Ὁ δὲ εἰκοστός πρῶτος περιέχει αἰτιολογίαν τῶν ἐψηφισμένων ἐν τοῖς Κ' κανόσιν. Καὶ τῆς τοπικῆς δὲ ταύτης συνόδου οἱ κανόνες ἐπικυροῦνται ἀορίστως μὲν ὑπὸ τοῦ ΝΑ' τῆς Δ' καὶ τοῦ Α' τῆς Ζ', ὀνομαστί δὲ ὑπὸ τοῦ Β' τῆς Γ' διὰ τῶνδε : « Ἐπισφραγίζομεν δέ... Ὡσαύτως καὶ τῶν Γάγγραις. » Τὰ περὶ τῆς συνόδου ταύτης ἐν πολλοῖς ἄγνωστα. Καὶ ὁ χρόνος, καθ' ὃν αὕτη συνῆλθε, πρὸ ἄλλοις ἄλλος τίθεται. Οἱ μὲν τιθεῖσι ταύτην κατὰ τὸ 325, τοῦτ' ἔστιν ὅτε συνῆλθεν ἡ πρώτη ἐν Νικαίᾳ οἰκουμένη· οἱ δὲ κατὰ τὸ 340 ἢ 341· ἄλλοι δὲ κατὰ τὸ 361. Δυστυχῶς ἐκ τῶν περὶ αὐτῆς ἢ τῶν κανόνων αὐτῆς γραφάντων Σωκράτους, Σωζομένου, Φωτίου, Ζωναρᾶ, Βαλσαμῶνας, Βλαστάρεως οὐδὲν διδασκόμεθα. Καὶ πλείω μὲν εἰπεῖν περὶ τοῦ αἰρετικοῦ Εὐσταθίου καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῆς συνόδου καὶ περὶ τῶν κανόνων αὐτῆς οὐ τῆς παρούσης πραγματείας· ἄξιον δ' ὅμως μνείας ὅτι ἕκαστος τῶν βραχυτάτων αὐτῆς κανόνων καταλήγει εἰς τὰ : « ἀνάθεμα ἔστω », πλὴν τοῦ τελευταίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'

ΝΟΜΟΣ (ΚΑΝΟΝΕΣ)

ΤΗΣ ΕΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΙ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

113. ΟΚΤΩΚΑΙΔΕΚΑ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΙ.—ΕΙΚΟΣΙ ΚΑΙ ΠΕΝΤΕ ΚΑΝΟΝΕΣ

ΚΤΩΚΑΙΔΕΚΑ Ἀντιόχεια μνημονεύονται ἄλλαι ἄλλοτε κτισθεῖσαι· ἡ δ' ἐν ἧ συνῆλθεν ἡ σύνοδος καλεῖται Ἀντιόχεια ἢ ἐπὶ Δάφνη ἢ ἐπὶ Δάφνης ἢ πρὸς Δάφνην ἢ ἐπὶ Ὀρόντου ἢ Ἀντιόχου πόλις πρωτεύουσα τῆς Συρίας. Ἐν ταύτῃ συνῆλθον τῷ 341 ἐπὶ Κωνσταντίου (337—361), ὅστις καὶ παρῆν ἐν τῇ συνόδῳ, κατὰ μὲν τὸν Σωκράτην ἐνενήκοντα ἐπίσκοποι· κατὰ δὲ τὸν Σωζόμενον ἐνενήκοντα ἑπτὰ· κατὰ δὲ τὸν Θεοφάνην ἑκατὸν εἴκοσι. Σὺν ἄλλοις μνημονεύονται ὁ Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος Πλάκιος, ὁ Κωνσταντινουπόλεως Εὐσέβιος ὁ πρόην Νικομηδείας καὶ πρότερον Βηρυτοῦ.—Αἰτία τῆς συνόδου ταύτης κατὰ τὸν Σωκράτην ἦσαν κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον τὰ ἐγκαίρια ἱεροῦ ναοῦ, πράγματι δὲ ἡ κατάργησις τοῦ «όμοουσίου» τοῦ υἱοῦ κατ' αἵτησιν τοῦ Εὐσεβίου. Ἄλλ' ἀβέβαιον τοῦτο· τὸ δὲ πιθανώτερον ὅτι καὶ ἡ σύνοδος αὕτη ἐπέμεινε ταῖς ἐν τῇ Α' οἰκουμένη δεδογμένους. — Ἐψηφίσθησαν δ' ἐν αὐτῇ ΚΕ' κανόνες· πρῶτος περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα· δεύτερος περὶ τῶν μὴ μεταλαμβάνόντων τῆς θείας εὐχαριστίας· τρίτος περὶ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου καταλιπόντος τὴν αὐτοῦ παροικίαν.

τέταρτος περὶ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου καθαιρεθέντος·
πέμπτος περὶ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου καταφρονούντος τοῦ ἰδίου
ἐπισκόπου· *ἕκτος* περὶ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἢ λαϊκοῦ ἀκοινωνήτου
γεγονότος, ἤτοι ἀφορισθέντος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου·
ἕβδομος περὶ μὴ παραδοχῆς ξένων ἄνευ εἰρηλικῶν (ἀπολυτηρίων)·
ὄγδοος περὶ ἀποστολῶν πρὸς μόνους γείτονας ὑπὸ πρεσβυτέρων
ἢ χωρεπισκόπων· *ἔνατος* περὶ τοῦ ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ὀφείλουσι νὰ
ὑπακούωσι τοῖς ἰδίοις μητροπολίταις· *δέκατος* περὶ τοῦ ὅτι οἱ χω-
ρεπίσκοποι μόνον ὑποδιακόνους, ἀναγνώστους καὶ ἑφοριστάς (κα-
τηχητάς) χειροτονοῦσιν· *ἐνδέκατος* περὶ τοῦ ὅτι ἐπίσκοπος ἢ πρε-
σβύτερος ἢ κληρικός ἐν γένει δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μεταβαίῃ πρὸς
τὸν βασιλέα ἄνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τοῦ μητροπολίτου· *δω-
δέκατος* περὶ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου καθαιρεθέντος ὑπὸ τοῦ ἰδίου
ἐπισκόπου καθαιρεθέντος ὑπὸ συνόδου· *δέκατος τρίτος* περὶ τοῦ ὅτι
δὲν ἐπιτρέπεται ἐπίσκοπος νὰ μεταβαίῃ εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν ἄνευ
προσκλήσεως τοῦ ἐν αὐτῇ μητροπολίτου· *δέκατος τέταρτος* περὶ
διαφωνίας τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας κρινόντων ἐπίσκοπον·
δέκατος πέμπτος περὶ ὁμοφωνίας τῶν ἐπισκόπων κρινόντων ἐπί-
σκοπον· *δέκατος ἕκτος* περὶ σχολάζοντος ἐπισκόπου, ἤτοι μὴ
ἔχοντος ἐπαρχίαν· *δέκατος ἕβδομος* περὶ ἐπισκόπου μὴ βουλομέ-
νου νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐγγχειρισθεῖσαν αὐτῷ ἐπαρχίαν· *δέκατος*
ὄγδοος περὶ ἐπισκόπου μὴ δυναμένου νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐγγχει-
ρισθεῖσαν αὐτῷ ἐπαρχίαν· *δέκατος ἔνατος* περὶ τοῦ ὅτι ἐπίσκο-
πος δὲν δύναται νὰ χειροτονηθῇ ἄνευ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρ-
χίας καὶ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου· *εἰκοστὸς* περὶ συνόδων ἐκάστης
ἐπαρχίας δις τοῦ ἑνιαυτοῦ, ἤτοι τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς Πεν-
τηκοστῆς μετὰ τὸ πάσχα καὶ τῇ δεκάτῃ Ἰππερβερεταίου
(Ὀκτωβρίου)· *εἰκοστὸς πρῶτος* περὶ μὴ μεταστάσεως ἐπισκόπου
ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν· *εἰκοστὸς δεύτερος* περὶ τοῦ ὅτι δὲν
δύναται ὁ ἐπίσκοπος νὰ ἐπιβαίῃ ἀλλοτρίᾳ πόλει μῆτε νὰ χει-
ροτονηθῇ μὴδὲ νὰ καθιστᾷ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους· *εἰκοστὸς τρίτος*

περὶ τοῦ ὅτι ἐπίσκοπος δὲν δύναται νὰ καθιστᾷ ἑαυτοῦ διάδο-
 χον· εἰκοστὸς τέταρτος περὶ τοῦ ὅτι τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα
 πρέπει νὰ φυλάττωνται ἐπιμελῶς· εἰκοστὸς πέμπτος περὶ τοῦ ὅτι
 ὁ ἐπίσκοπος ἔχει τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων ἐξουσίαν, ὅπως
 διανέμῃ πτωχοῖς καὶ ξένους δεομένους καὶ ἑαυτῶ ἐν φόβῳ θεοῦ.
 — Οἱ κανόνες οὗτοι ἐκυρώθησαν ἀνωνύμως μὲν ἐν τῷ Α' κανόνι
 τῆς Δ' καὶ ἐν τῷ Α' τῆς Ζ', ὀνομαστί δὲ ἐν τῷ Β' τῆς Γ'
 οὕτωςιν: «Ἐπισφραγίζομεν δέ Πρὸς τούτοις δὲ καὶ
 τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας.» Ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ πράξει τῆς
 Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου ὀνομαστί μνημονεύονται αὐταῖς λέξεσιν
 ὁ Δ' καὶ ὁ Ε' κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ταύτης τοπικῆς συνόδου.
 — Καὶ ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ, καθάπερ καὶ ἐν τῇ ἐν Γάγγρα,
 εἰκαὶ τσαῦτα πρὸ πάντων περὶ κληρικῶν ἀπὸ μητροπολίτου
 μέχρι τῶν κατωτάτων ἐψηφίσθησαν, οὐδαμοῦ οὐδὲ σικὰ φαίνεται
 πᾶσα οὐδὲ λόγος κἄν περὶ αὐτοῦ γίνεσθαι. Ὁ τότε πάπας Ἰού-
 λιος ἀνέλαθεν, ὡς ρηθήσεται, ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ὑποστηρίξῃ
 τὸν ἐξόριστον μέγαν Ἀθανάσιον τῆς Ἀλεξανδρείας· ἀλλ' οὐδὲν
 κατώρθωσε. Συνεκάλεσε τῷ 341 καὶ 342 ἐν Ρώμῃ συνόδους·
 ἀλλὰ μάτην. Ἐγράψε πρὸς τοὺς ἱερεῖς, διακόνους καὶ τὸν
 λαὸν Ἀλεξανδρείας, ὅπως δέξωνται τὸν Ἀθανάσιον· ἀλλὰ δὲν
 εἰσηκούσθη. Ἀπελπίσας λοιπὸν περὶ πάντων ἀνέθηκε τὰς ἐλπί-
 δας αὐτοῦ ἐπὶ τὸν αὐτοκράτορα, ὅφ' οὐ πλέον ἦγετο καὶ ἐφέ-
 ρετο. Ποῦ τὸ πρωτεῖον;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

ΝΟΜΟΣ (ΚΑΝΟΝΕΣ) ΤΗΣ ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ,
ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΚΑΙ ΥΠΕΚΚΑΥΣΙΣ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

§ 114. Η ΠΟΛΙΣ ΣΑΡΔΙΚΗ.—ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, ΠΑΥΛΟΣ
Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΙΟΥΛΙΟΣ Ο ΡΩΜΗΣ.—ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΝ
ΡΩΜΗ. — ΚΩΝΣΤΑΣ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ, ΟΥΧΙ ΔΕ Ο ΠΑΠΑΣ
ΙΟΥΛΙΟΣ, ΣΥΓΚΡΟΤΟΥΣΙ ΤΗΝ ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΝ.

Η ΣΥΝΟΔΟΣ αὕτη συνήλθεν ἐπὶ τοῦ Ρώμης Κωνσταντος καὶ
Κωνσταντίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Σαρδικῇ τῷ
347, ἤτοι ἔνδεκα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον (337) τοῦ πατρὸς αὐ-
τῶν, τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἡ δὲ Σαρδικὴ ἦν πόλις τῆς
Μοισίας (νῦν Σοφία)· κατὰ δὲ ἄλλους ἢ νῦν Τριαδίτζα. Τὰ πρὸς
νότον τῆς νῦν Σοφίας ἐρείπια θεωροῦσιν ὡς τῆς Σαρδικῆς ἢ
Σαρδικῆς. Λέγεται δὲ τοῦ Ἰλλυρικοῦ ὑπὸ τινων, ἐκλαμβανομέ-
νης τῆς λέξεως ταύτης ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν. Ἐπίσης δὲ ὑπὸ
εὐρυτέραν ἔννοιαν λέγεται καὶ πόλις τῆς Θράκης, διότι ἡ Θράκη
εὐρύτερον διήκε μέχρι τοῦ Ἰστροῦ. Ἐπὶ δὲ τῶν Ρωμαίων ἀπὸ
Προποντίδος μέχρι τοῦ Αἴμου. Πρότερον δ' ἐπὶ Ξενοφῶντος καὶ
πέραν τοῦ Βοσπόρου ἐπὶ τῆς Ἀσίας, ἐφ' ᾧ καὶ ἐλέγετο : « Ἡ
Θράκη ἢ ἐν Ἀσίᾳ » ὡς περιλαμβάνουσα καὶ τὴν Βιθυνίαν ἀπὸ
τοῦ στομίου τοῦ Πόντου μέχρι τῆς Ἡρακλείας καὶ τὴν ἐπὶ
τῆς Εὐρώπης. — Συνήλθον δ' ἐν Σαρδικῇ κατὰ μὲν Σωκράτην
καὶ Σωζόμενον περὶ τοὺς τριακοσίους ἐκ τῆς δύσεως καὶ ἑβδο-

μήκοντα ἐξ ἑκ τῆς ἀνατολῆς· κατὰ δὲ Συμεῶνα τὸν Λογοθέτην τὸν καὶ Μεταφράστην «ἐκ μὲν ἑσπέρας ἐπίσκοποι πλείους ἢ τριακόσιοι, ἐκ δὲ τῆς ἀνατολῆς ἐξ ἑξ ἑξ μόνον καὶ ἑβδομήκοντα»· κατὰ δὲ τὸν βιογράφον τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου περὶ τοὺς τριακόσιους ἐκ τῆς δύσεως καὶ ἑβδομήκοντα ἐκ τῆς ἀνατολῆς.— Αἴτιον δὲ τῆς συγκλήσεως ταύτης ἦν τότε : Οἱ πολέμιοι τοῦ «ὀμοουσίου» οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον καθέιλον μὲν τὸν Κωνσταντινουπόλεως Παῦλον, ἐξώρισαν δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον ἔχοντες ἰσχυρὸν προστάτην τὸν Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκράτορα Κωνστάντιον. Ὁ δὲ καθαιρεθεὶς Παῦλος καὶ ὁ ἐξορισθεὶς Ἀθανάσιος ἀπῆλθον πρὸς τὸν Ῥώμης καὶ ἐζητήσαντο τὴν βοήθειαν τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς Ἰουλίου. Οὗτος δὲ τῷ 342 συνεκάλεσεν ἐν Ῥώμῃ σύνοδον, ἣτις παρακελεύσει αὐτοῦ ἀπεφάνητο ὑπὲρ ἄρσεως τῆς τε καθαιρέσεως τοῦ Παύλου καὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀθανασίου. Ἀλλ' οὔτε ὁ πάπας οὔτε ἡ σύνοδος αὐτοῦ ἐλήφθησαν ὑπ' ὧν οὔτε ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίου οὔτε ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἀνατολῆς. Ἐνταῦθα πασίδηλον γίγνεται ὅτι οὐ μόνον ὁ πάπας Ἰούλιος οὐδεμίαν ἰσχὺν φαίνεται ἔχων μόνος, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τῆς ἐν Ῥώμῃ συνόδου. Ἀπελπίσαντες λοιπὸν περὶ τῆς ἐπικουρίας τοῦ Ῥώμης Ἰουλίου ἀμφότεροι οἱ καταδιωκόμενοι, ὅτε Παῦλος καὶ ὁ Ἀθανάσιος, κατέφυγον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ῥώμης Κωνσταντῆ. Οὗτος ἔπεμψε γράμματα πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιον ὑπὲρ ἀποκαταστάσεως τῶν δύο προσφύγων Παύλου καὶ Ἀθανασίου. Ἀλλ' οὐδὲν ἐγένετο. Ἐπὶ τέλους ἐπετεύχθη τῇ παρακλήσει τῶν δύο καὶ ἄλλων νὰ πεισθῶσιν οἱ δύο αὐτοκράτορες νὰ συγκληθῇ σύνοδος, ὅπως διακἀσῃ τοὺς δύο κατηγορουμένους. Οὕτω δὲ κατὰ τὸν Συμεῶνα: «Κηρύσσεται σύνοδος οἰκουμενικὴ γνώμῃ τοῖν δυοῖν βασιλείων μετὰ ἑνδέκατον ἔτος τῆς τοῦ εὐσεβεστάτου Κωνσταντίνου τοῦ πατρὸς αὐτῶν τελευτῆς» ἐν Σαρδικῇ, ὅπως διακἀσῃ μὲν τοὺς δύο

κατηγορουμένους καὶ ἐξετάσῃ καὶ ἀποφανθῆ περὶ τοῦ «ὁμοου-
σίου» καὶ περὶ οἰουδήποτε ἄλλου σχετικοῦ πρὸς τὸ δεύτερον τῆς
ἀγίας τριάδος πρόσωπον, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, κατ' ἀναφορὰν
πρὸς τὸν πατέρα, ἀναθεωρήσῃ δὲ τὰ ἐν τῇ τῆς Νικαίας Α' οἰ-
κουμενικῇ συνόδῳ δεδογμένα περὶ τούτου.

§ 115. Ὁσιος ὁ Κορδοῦβης, Ἀρχίδαμος καὶ Μάξιμος,
Πρωτογένης. — Παῦλος καὶ Ἀθανάσιος καὶ Μάρκελλος οἱ
κατηγορούμενοι. — Σχίσμα δυτικῶν ἐν Σαρδικῇ καὶ ἀνατο-
λικῶν ἐπισκόπων ἐν Φιλιππουπόλει. — Τούτου ἔνεκα συνήλ-
θον ἐκ τε τῆς δύσεως καὶ τῆς ἀνατολῆς ἐπίσκοποι, ἐν οἷς ἐκ-
μὲν τῶν δυτικῶν διεκρίνετο ὁ γνωστὸς γηραιὸς ἐπίσκοπος Κορ-
δοῦβης τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Ὁσιος ὁ καὶ ἐν τῇ Α' οἰκουμενικῇ τῇ
ἐν Νικαίᾳ παρκαστὰς καὶ οἱ πρεσβύτεροι Ἀρχίδαμος καὶ Φιλό-
ξενος ἐκπροσωποῦντες καὶ οἱ τρεῖς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ῥώμης
Ἰούλιον· ἐκ δὲ τῶν ἀνατολικῶν ὁ Ἱεροσολύμων Μάξιμος, ὁ Σαρ-
δικῆς ἐπίσκοπος Πρωτογένης καὶ ἄλλοι. Ἀλλά, πλὴν ὀλιγίστων
ἴσως, οἱ ἀνατολικοὶ οὐδὲ εἰς πρόσωπον τῶν ἐσπερίων ἠθούλοντο
να ἔλθωσι κατὰ τὸν Σωκράτην. Τοιοῦτο μῖσος ἦν αὐτοῖς οὐ μόνον
νῦν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου. Μηδεὶς σὺν ἄλλοις ἀμνημο-
νεῖτω τὸ ἤδη ἀπὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος σχίσμα τῶν Ἀσιατικῶν ἐπι-
σκόπων ἐπὶ Βίκτωρος τοῦ πάπα Ῥώμης καὶ Πολυκράτους τοῦ Ἐφέ-
σου. Ἡ νῦν διαφορά περὶ «ὁμοουσίου» καὶ «ἀνομοουσίου» ἐγέ-
νετο ἀφορμὴ ἀναζέσεως παλαιοῦ χύλου. Διὰ τοῦτο, πρὶν συνέλ-
θωσι, διεσχίσθησαν ἕτεροι εἰς ἑτέραν ὁδὸν τραπέντες, οἱ μὲν εἰς
Σαρδικήν, οἱ δὲ εἰς Φιλιππούπολιν.

§ 116. Ἀπόφαισις τῆς ἐν Φιλιππουπόλει συνόδου τῶν ἀνα-
τολικῶν ἐπισκόπων, ὧν οἱ πλεῖστοι ἀρειανισταί. — Ἐκ τῶν
προτέρων ἔννοεῖ πᾶς τις ὅτι ἡ διαφορά τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἐκά-
τεροι συνεδρίαζον, προὔπεδείκνυε τὴν διαφορὰν τῶν ἀποφάσεων

τῶν δύο συνόδων. Καὶ οἱ μὲν ἐν Φιλιππουπόλει ἀνατολικοὶ ἐπίσκοποι δὲν ἤθελον νὰ παριστῶνται ἐν τῇ συνόδῳ καὶ οἱ ὑπόδιοκοι: ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Ἀγκύρας Μάρκελλος. Ὁ δὲ Κωνσταντινουπόλεως Παῦλος κατὰ μὲν τὸν Σωκράτη παρέστη, κατὰ δὲ ἄλλους οὐ. Οἱ δὲ δυτικοὶ οὐ μόνον ἐδέξαντο αὐτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους καθηρημένους: Μάρκελλον τὸν Ἀγκύρας καὶ Ἀσκληπᾶν τὸν Γάζης, ἀλλὰ καὶ συμπαρέδρους ἤθελον. Ἡ δ' ἐπικοινωνία μετ' αὐτῶν προεδήλου, ὅτι ἐθεώρουν αὐτοὺς ἀθώους. Διασχίζονται λοιπὸν ἀπ' ἀλλήλων οἱ δυτικοὶ καὶ οἱ ἀνατολικοὶ ἐπίσκοποι. Καί, ἐν ᾧ χρόνῳ ἐκεῖνοι συνεδριάζουσιν ἐν τῇ Σαρδικῇ, οὗτοι ἐν Φιλιππουπόλει καθαιροῦσιν οὐ μόνον πάλιν τοὺς εἰρημένους Παῦλον, Ἀθανάσιον καὶ τὸν Ἀγκύρας Μάρκελλον καὶ τὸν Ἀσκληπᾶν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ῥώμης Ἰούλιον καὶ τὸν Κορδούβης Ὅσιον καὶ τὸν Σαρδικῆς Πρωτογένην. Ἀνεθεμάτισαν δὲ κατὰ τὸν Σωκράτην καὶ τὸ «ὁμοούσιον» τῆς ἁγίας τριάδος καὶ τοὺς πρεσβεύοντας ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι τρεῖς θεοὺς. Ταῦτα πάντα τῶν συνελθόντων ἀνατολικῶν δεικνύουσιν ὅτι τούτων πλεῖστοι ἦσαν ἀρειανοὶ ἢ ἡμιαρειανοί.

§ 117. Ἀποφάσεις τῶν ἐν Σαρδικῇ ἐπισκόπων.—Τούτων οὕτως ἐχόντων, φανερόν ὅτι ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος συνίστατο μόνον ἐκ δυτικῶν ἢ, ὀρθότερον εἰπεῖν, ἐκ τῶν ὑποκειμένων τῷ πάπῳ Ῥώμης, ὧν ἦσαν τότε καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῆς κυρίως Ἑλλάδος, Μακεδονίας, Ἠλείου καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, οἵτινες ὕστερον ὑπέκειντο τῷ Κωνσταντινουπόλεως. Οὗτοι λοιπὸν συνελθόντες ἐν Σαρδικῇ ἐπεκύρωσαν τὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' συνόδου, ἠθώωσαν τὸν Παῦλον, Ἀθανάσιον, οὓς ἀποκατέστησαν πάλιν ἐπὶ τῶν θρόνων αὐτῶν, τὸν Ἀσκληπᾶν καὶ Μάρκελλον τὸν Ἀγκύρας. Οὗτος κατηγορεῖτο ὅτι ἐπρέσβευε τὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως καὶ τὰ τοῦ Σαβελλίου· ἀλλ' ὑποκριθεὶς ὅτι ἀπέπτυσεν τὴν αἵρεσιν ταύτην ἀποκατέστη καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ. Ἐπειδὴ

ὅμως, ὡς ῥηθήσεται, διετέλει πρεσβέων τὴν ἀίρεσιν ταύτην, ἀνεθεματίσθη ὕστερον ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τῆς Β' οἰκουμενικῆς συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελευσῆς τῆ 381 ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου. Πρὸς δὲ τούτοις ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος κατεδίκασε καὶ ἔνδεκα τῶν ἐν Φιλιππουπόλει συνελευσάντων. Καὶ ἐκ τούτου δῆλον ὅτι οὐχὶ πάντες οὗτοι ἦσαν ἀρειανοί. Ἐπειδὴ ὅμως κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει συνελευσάντων ὁ Ἀθανάσιος, ὁ Παῦλος καὶ οἱ ἄλλοι τοῦλάχιστον κατὰ πλειονοψηφίαν, φανερόν ὅτι οἱ ὑπὸ τῶν ἐν Σαρδικῇ συνελευσάντων καταδικασθέντες ἔνδεκα ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν προεξάρχοντες. Ἐκ τῆς μονομαχίας δὲ ταύτης ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν οὐδὲν ἀγαθὸν τῇ ἐκκλησίᾳ· τὸναντίον δ' ἐξήφθησαν τὰ πάθη, ἐξ ὧν τὸ σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν ὁσημέραι εὐρύτερον καθίστατο· διότι ὕλη εὐφλεκτος ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐπεσωρεύετο μεταξὺ δύσεως καὶ ἀνατολῆς, ἥτις τάχιον ἢ βράδιον ἔμελλε νὰ ἀναφθῇ εἰς φλόγα.

§ 118. Κανόνες τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου εἴκοσιν.—Ἐψηφίσθησαν δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Σαρδικῇ συνελευσάντων εἴκοσι κανόνες, ὧν ὁ πρῶτος περὶ βλαβερῶν συνηθειῶν καὶ περὶ τοῦ ὅτι ἀπαγορεύεται ἢ εἰσπήδησις ἐπισκόπων ἀπὸ μικρᾶς εἰς μείζονα ἐπαρχίαν· ὁ δεύτερος περὶ ἐπισκόπου προκαλοῦντος διὰ πανουργίας γράμματα καὶ εἴ τι ἕτερον μείζονος ἐπαρχίας ὑπὲρ μεταθέσεως αὐτοῦ πρὸς αὐτήν· ὁ τρίτος περὶ τοῦ ὅτι ἀπαγορεύεται καὶ ἡ ἀπλή μετάστασις ἐπισκόπου εἰς ἄλλην ἐπισκοπὴν, ἐὰν μὴ κληθῇ, καὶ ὅτι οἱ ἐπιγνώμονες (δικαιτηταὶ) ὑποθέσεως ἐπισκόπου μὴ εὐχαριστουμένου ἐκ τῆς ἀποφάσεως δύνανται νὰ ποτείνωνται πρὸς τὴν πάπαν Ῥώμης· ὁ τέταρτος περὶ τοῦ ὅτι ὁ καθαιρεθεὶς ἐπίσκοπος δύνανται νὰ ποτείνηται πρὸς τὸν Ῥώμης πάπαν· ὁ πέμπτος περὶ τοῦ ὅτι ἐπίσκοπος καταδικασθεὶς δύνανται νὰ ποιῆται ἐκκλησίαν πρὸς τὸν πάπαν· ὁ ἕκτος περὶ ἐκλελοιπότην πλὴν ἑνός

ἐπισκόπων ἐν τινι ἐπαρχίᾳ· ὁ ἑβδομος περὶ ἐπισκόπων παρὰγε-
νομένων εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ μάλιστα Ἐφρων(=Καρχηδο-
νίων)· ὁ ὄγδοος περὶ ἐπισκόπων μεταβαίνόντων εἰς τὰ στρατό-
πεδα παρὰ τὸν βασιλέα· ὁ ἕνατος περὶ ἐπισκόπων πεμπόντων
δεήσεις πρὸς συνεπισκόπους· ὁ δέκατος περὶ τῶν πλουσίων ἢ
σχολαστικῶν (=δικηγόρων) βουλομένων νὰ γένωνται ἐπίσκοποι·
ὁ ἐνδέκατος περὶ ἐπισκόπων μεταβαίνόντων εἰς ἄλλην πόλιν ἢ
ἐπαρχίαν καὶ καταφρονούντων τοῦ οἰκείου αὐτῆς ἐπισκόπου· ὁ
δωδέκατος περὶ ἐπισκόπων ἐχόντων ὑποστατικὰ ἐν ἄλλαις ἐπαρ-
χίαις δυναμένων νὰ μεταβαίνωσι πρὸς συλλογὴν τῶν κερπῶν· ὁ
δέκατος τρίτος περὶ τοῦ ὅτι πρεσβυτέρους, διακόνους ἢ κληρι-
κοὺς ἐν γένει ἀκοινωνήτους γενομένους ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐπισκό-
που ἄλλος ἐπίσκοπος ὀφείλει νὰ μὴ ἀποδέχηται· ὁ δέκατος τέ-
ταρτος περὶ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἀκοινωνήτων καθισταμένων
ὑπὸ ὀξύχολου οἰκείου ἐπισκόπου ὅτι δύνανται νὰ προσφεύγωσι τῷ
οἰκείῳ μητροπολίτῃ· ὁ δέκατος πέμπτος περὶ ἀκυρότητος βαθ-
μοῦ κληρικοῦ ἀποδοθέντος ὑπὸ ἐπισκόπου ἄλλης ἐπαρχίας· ὁ δέ-
κατος ἕκτος περὶ τοῦ ὅτι οἱ εἰς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης
μεταβαίνοντες ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν ὀφείλουσι τάχιστα νὰ πέρ-
χωνται· ὁ δέκατος ἑβδομος περὶ ἐπισκόπου καταδιωχομένου ἀδί-
κως καὶ εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν μεταβαίνοντος· ὁ δέκατος ὄγδοος
περὶ χειροτονηθέντων καὶ κατὰ Μουσαίου καὶ Εὐτυχιανοῦ· ὁ δέ-
κατος ἕνατος ὑπὲρ κύρους τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ἐψηφισμένων
καὶ ἀφορισμοῦ κατὰ τῶν παραβαίνόντων ταῦτα· καὶ ὁ εἰκοστός
περὶ τοῦ ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ μεταβαίνωσι εἰς τὸ στρατόπεδον
πρὸς τὸν βασιλέα οἱ χάριν ὀρφανῶν καὶ χηρῶν καὶ λύτρωσιν κα-
ταδίκων προσκληθέντες ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ τοιοῦτο μὲν διὰ βραχέων
τὸ σπουδαιότατον περὶ ἐπισκόπων πρὸ πάντων περιεχόμενον τῶν
εἰκοσι κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ τοπικῆς συνόδου, οἵτινες ἐκυρώ-
θησαν ὑπὸ τοῦ δευτέρου τῆς Γ' κανόνος διὰ τῶνδε : « Ἐπισφρα-

γίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν
 Ὡσαύτως καὶ τῶν ἐν Σαρδικῇ».

§ 119. Ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος οὐχὶ οἰκουμενικὴ, ἀλλὰ
 τοπικὴ.—«Τόμος δυτικῶν.»—Ἀντιλογίαι παπιστῶν, ἀντι-
 λογία ἀντιλογίας Μαξίμου Μαργουνίου. —Ἰὸ μέγας Ἀθα-
 νάσιος ἐν τῇ Ἀπολογίᾳ καὶ ὁ Σωκράτης καὶ Συμεὼν ὁ Μετα-
 φράστης καὶ ἄλλοι τάσσουσι καὶ τὴν ἐν Σαρδικῇ τοπικὴν σύνο-
 δον ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς. Ἀλλὰ σύνοδος, ἥς οἱ ἐπίσκοποι διακι-
 ρούμενοι εἰς δυτικούς καὶ ἀνατολικούς ἀφώριζον ἀλλήλους ἀμοι-
 βικῶς κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν Σωκράτη γράφοντα: «Μετὰ δὲ
 ταύτην τὴν σύνοδον οὐκέτι ἀλλήλοις ὡς ὀρθοδόξοις ἐπεμίγνοντο
 οὐδὲ ἐκοινώνουν Τὰ δὲ τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς εἰκός, διχο-
 νοίαις συγχέχυτο καὶ ἐν διαβολαῖς ἦν . . .», πῶς δύναται νὰ
 κληθῆ οἰκουμενικὴ; Ὁ Ε' κανὼν τῆς Β' οἰκουμενικῆς ἀποκαλῶν
 τὰ τῇ ἐν Σαρδικῇ τοπικῇ συνόδῳ δεδογμένα «Τόμον δυτικῶν»
 οὕτως λέγων: «Περὶ τοῦ τόμου τῶν δυτικῶν, καὶ τοὺς ἐν Ἀντιο-
 χείᾳ ἀπεδεξάμεθα τοὺς μίαν ὁμολογοῦντας πατρός καὶ υἱοῦ καὶ
 ἁγίου πνεύματος θεότητα», σαφῶς μαρτυρεῖ ὅτι διὰ τὸν λόγον
 τοῦτον ἀπεδέξαντο τὰ ἐν αὐτῇ ἐψηφισμένα. Ἀλλὰ δύναται τις
 εἰπεῖν ὅτι καὶ ἄλλαι σύνοδοι, ἐν αἷς μόνον ἀνατολικοὶ παρῆσαν,
 ἐγένοντο δεκταὶ ὡς οἰκουμενικαί. Ναί. Ἀλλ' αὗται ἀνεγνωρί-
 σθησαν ὡς τοιαῦται ὑπὸ τῶν ἄλλων οἰκουμενικῶν συνόδων τῶν
 δεκτῶν οὐσῶν ὑπὸ τε τῶν δυτικῶν καὶ τῶν ἀνατολικῶν· ἡ
 δὲ ἐν Σαρδικῇ οὐ μόνον ἀπεκηρύχθη ἀμέσως ὑπὸ τῶν ἀνατολι-
 κῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' οὐδεμιᾶς τῶν οἰκουμενικῶν ἀνεγνωρίσθη ὡς
 οἰκουμενικὴ. Τὸ δὲ σπουδαιότατον καὶ ἀναντίλεκτον τότε: Ὁ
 χριστιανικὸς κόσμος γινώσκει ἐπὶ συνόδους, ἐν αἷς ὅμως ἡ Σαρ-
 δικὴ δὲν περιλαμβάνεται, ἅτε δὴ μὴ οὐσα οἰκουμενικὴ, ἀλλὰ
 τοπικὴ. Ἐπειτα δὲ ἡ Α' ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 381 συνελ-
 θούσα ὠνομάσθη δευτέρᾳ οἰκουμενικῇ, ἐφ' ᾗ καὶ ὁ τρίτων περὶ

τὰ ἐκκλησιαστικά Μάξιμος ὁ Μαργούνιος ὀρθῶς γράφει : « Τοπική ἐστὶ καὶ οὐχὶ οἰκουμενική ἡ ἐν Σαρδικῇ ἀγία σύνοδος· διότι, ἂν ᾔτητο οἰκουμενική, πῶς ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρώτη σύνοδος ὠνομάσθη καὶ εἶναι δευτέρα οἰκουμενική εἰς καιρὸν, ὅπου ἢ ἐν Σαρδικῇ αὕτη ἔπρεπεν ἔτζι νὰ ὀνομασθῆ » ; « Ὅμως δὲ γελοιότατον τὸ ὑπὸ τινων δυτικῶν καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ Ἰησουϊτῶν λεγόμενον ὅτι ἢ ἐν Σαρδικῇ εἶναι συνέχεια τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκουμενικῆς, ἐφ' ᾧ καὶ ἀμφότεραι μὲν, ἢ τῆς Νικαίας καὶ ἢ τῆς Σαρδικῆς, εἶναι καὶ καλοῦνται Α' οἰκουμενική ! Ἐὰν οὕτως ἐνῶνται δύο σύνοδοι διάφοροι κατὰ τὸν τόπον, τὸν χρόνον, τὸ αἴτιον τῆς συγκλήσεως, τὸν τρόπον, τὸν ἀριθμὸν, τὰ πρόσωπα τῶν τε συγκαλεσάντων καὶ συνελθόντων, τοὺς κανόνας καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν κτλ., — τότε διὰ τί καὶ ἡ τρίτη οἰκουμενική νὰ μὴ ἐνωθῆ μετὰ τῆς πρώτης καὶ ἄλλαι μετ' ἄλλων ; Ἄλλὰ τὰ τοιαῦτα ἰησουϊτικά τεχνάσματα εἶναι ἀνάξια πάσης προσοχῆς, πολλῶ δ' ᾔτητον ἀνασκευῆς.

§ 120. Ὁ Γ', Δ' καὶ Ε' κανὼν ἰσχύουσιν ὑπὲρ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πάπα Ἰουλίου μόνον ἐν ταῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχίαις καὶ οὐχὶ ἐν πάσαις τοῦ χριστιανισμοῦ, ὡς βούλονται οἱ παπισταί. — Ἄλλ' αἴτιον, δι' ὃ οἱ παπισταί, οἱ τολμηρότεροι καὶ ἀυθαδέστεροι, ἀγωνίζονται νὰ συγκαταλέξωσι ταύτην, τὴν ἐν Σαρδικῇ τοπικὴν τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων σύνοδον, ὡς οἰκουμενικὴν πρώτην μάλιστα, εἶναι τὸ ποθητὸν πρωτεῖον τοῦ πάπα. Τοῦτο δὲ στηρίζουσιν ἐπὶ τῶν τριῶν κανόνων τῆς συνόδου ταύτης τῶνδε : — Κανὼν Γ' : « Καὶ τοῦτο προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεὶς ἐπισκόπων ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, ἐν ἣ τυχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνοι. Εἰ μὴ τις παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν αὐτῇ κληθείη, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἡμῶς τὰς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας. Καὶ τοῦτο δὲ ὡσαύτως προνοητέον, ὥστε, ἐὰν ἐν τινὶ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων τις ἀντικρὺς ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ καὶ συν-

ἐπισκόπου πρᾶγμα σχοίη, μηθένκ ἕτερον ἐκ τούτων ἀπὸ ἐτέρας ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἐπιγνώμονας ἐπικαλεῖσθαι. Εἰ δὲ ἄρα τις ἐπισκόπων ἐν τινι πράγματι δόξη κατακρίνεσθαι, καὶ ὑπολαμβάνει ἑαυτὸν μὴ σαθρόν, ἀλλὰ καλὸν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, ἵνα καὶ αὐτὸς ἢ κρίσις ἀνανεωθῆ. *Εἰ δοκεῖ ὑμῖν, τῇ ἀγάπῃ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμήσωμεν καὶ γραφῆναι παρὰ τούτων τῶν κρινάντων Ἰουλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης, ὥστε διὰ τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, εἰ δεοί, ἀνανεωθῆναι τὸ δικαστήριον καὶ ἐπιγνώμονας αὐτὸς παράσχοι. Εἰ δὲ μὴ συστήναι δύνανται τοιοῦτον αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὡς παλινδικίας χρῆζειν τὰ ἅπαξ κεκριμένα, μὴ ἀναλύεσθαι, τὰ δὲ ὄντα βέβαια τυγχάνειν».*—Κανὼν Δ' : «Ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῆ τῇ κρίσει τούτων τῶν ἐπισκόπων ἐν γεινίᾳ τυγχανόντων καὶ φάσκῃ πάλιν ἑαυτῷ ἀπολογίως πρᾶγμα ἐπιβάλλειν, μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ἀποκαταστήναι, ἐὰν μὴ ὁ τῆς Ρωμαίων ἐπίσκοπος ἐπιγνοὺς περὶ τούτου ὄρον ἐξενέγκῃ». —Κανὼν Ε' : «Ἦρσεν, ἵνα, εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγεληθεὶς καὶ συναθροισθέντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς τοῦ βαθμοῦ αὐτῶν ἀποκινήσωσι καὶ ὡσπερ ἐκκαλεσάμενος καταφύγῃ ἐπὶ τὸν μακαριώτατον τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον καὶ βουλευθεὶς αὐτοῦ διακοῦσαι δίκαιόν τε εἶναι νομίση ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος γράφειν τούτοις τοῖς ἐπισκόποις καταξιώσῃ τοῖς ἀγγιστεύουσι τῇ ἐπαρχίᾳ, ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσι καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀληθείας πίστιν ψῆφον περὶ τοῦ πράγματος ἐξενέγκωσιν. Εἰ δὲ τις ἀξιῶν καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι καὶ τῇ δεήσει τῇ ἑαυτοῦ τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον κρίνειν δόξη ἀπὸ τοῦ ἰδίου πλευροῦ πρεσβυτέρους ἀποστεῖλαι, ἵνα ἢ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου. Ὅπερ ἂν καλῶς ἔχειν δοκιμάσῃ καὶ ὀρίσῃ δεῖν ἀποσταλῆναι τοὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρινούντας ἔχοντάς τε τὴν αὐθεντίαν τούτου, παρ' οὗ ἀπεστάλησαν, καὶ τοῦτο θετέον.

Εἰ δὲ ἐξαρκεῖν νομίσοι πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἐπίγνωσιν καὶ ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου, ποιήσει ὅπερ ἂν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ καλῶς ἔχειν δόξῃ». — Ἐκ τῶν τριῶν τούτων κανόνων ἐννοεῖ τις τὸν σκοπὸν τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων. Οὗτοι ἐκ παντὸς τρόπου ἠθούλοντο εἰσηγήσει, ὡς εἰκός, τοῦ πάπα νὰ ἐξασφαλίσωσι καὶ εἰς τὸ μέλλον τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταῖς ὑπ' αὐτὸν τοῦτον ἔτι ὑποκειμέναις, ἤτοι ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Σαρδικῆς, τῇ Μακεδονίᾳ, Ἡπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, προορῶντες ὅτι αὐταὶ τάχιον ἢ βράδιον ἔμελλον νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὴν πολιτικὴν μεταβολήν. Συνειδότες λοιπὸν οἱ ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ δυτικοὶ ἐπίσκοποι ὅτι τάχιον ἢ βράδιον αἱ ἐν τῇ ἑλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ παπικαὶ ἐπαρχίαι ἔμελλον νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ὤρισαν, ἵνα τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ Ἰουλίου τοῦ τότε πάπα Ῥώμης μείνωσιν εἰς αὐτὸν ὑποτεταγμένοι, ὅπως καὶ πρότερον. Ἄλλως ἤθελεν εἶναι ἀτοπία μεγίστη νὰ ὀρίζωνται πρόσωπα ἐν κανόσιν ἔχουσι καθολικὸν κύρος. Ἐὰν μὴ οὕτως ἐρμηνευθῇ τὸ πρᾶγμα, φανερώτατον ὅτι τὸ κύρος καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἐπτακκίδεα κανόνων μόνον ἐπὶ Ἰουλίῳ ἔμελλε νὰ ἰσχύῃ ὅπερ ἀτοπώτατον. Διότι οἱ κανόνες πασῶν τῶν συνόδων οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν καὶ πατέρων τῆς ἐκκλησίας οἱ οἰκουμενικῶν κύρος διὰ τῆς ἐπικυρώσεως τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων λαβόντες καθολικὸν καὶ οὐχὶ μερικὸν ἔχουσιν αὐτό. Ἐὰν δὲ μάλιστα ἀποδεχθῇ τις ὅτι ἡ σύνοδος αὕτη εἶναι οἰκουμενική, ὥσπερ βούλονται οἱ παπισταὶ καὶ τινες τῶν Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, εἶναι παραλογισμὸς καὶ ἡ ἀτοπία ἔτι μείζων, διότι τότε ὁ πάπας Ῥώμης Ἰούλιος θὰ εἶναι αὐτὸ τοῦτο οἰκουμενικὸς καὶ αἰωνόβιος, ὅπερ καὶ τοῦ παγγελοῦ παγγελοῦστέρον. Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' οὕτωςιν: Ἐν ταῖς τῶν τε οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων κανόσι διττὰ στοιχεῖα ὑπάρχουσιν: ἓνθεν μὲν τὰ καθολικόν, αἰώνιον κύρος ἔχοντα, οἷα

τὰ περὶ τῆς ἀγίας τριάδος, τῶν μυστηρίων καὶ ἐν γένει τὰ περὶ τῶν κυριωτάτων δογμάτων τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῶν αἰώνιων ἠθικῶν ἀρχῶν· ἔνθεν δὲ τὰ μερικῶν καὶ πρόσκαιρον, οἷα τὰ περὶ χριστιανῶν παθόντων ἐπὶ τῶν διωγμῶν, τὰ περὶ διοικητικῶν μεταβολῶν καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν οἷς καὶ τὰ περὶ ἐπισκοπῶν τὰ τροποιοῦμενα κατὰ τὰς πολιτικὰς μεταβολάς, ἐν αἷς καὶ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπαρχιῶν : τοῦ Ἰλλυρικοῦ κτλ.—Ἐν γένει δέ, ἐν λάβῃ τις πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς σχέσεις τῶν δύο συνόδων : τῆς τε ἐν Σαρδικῇ, ἐν ἣ ὑπερισχούουσιν οἱ δυτικοί, καὶ τῆς ἐν Φιλιππουπόλει, ἐν ἣ ἐπικρατοῦσιν οὐχὶ πάντες οἱ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' οἱ τῆς Ἀσίας κυρίως ἐπίσκοποι, πείθεται ὅτι ὁσημέρην εὐρύνεται τὸ σχίσμα μεταξὺ τῆς ἐσπερίας καὶ τῆς ἀνατολῆς, καίτοι ὁμολογουμένως τὸ δίκαιον κεῖται ἐν τῇ τῆς Σαρδικῆς συνόδῳ, ὅσον ἀποβλέπει μάλιστα εἰς τὸ περὶ Χριστοῦ δόγμα. Ἀλλὰ τανῦν δὲν πρόκειται περὶ δικαίου, ἀλλὰ περὶ τοῦ σχίσματος, ὅπερ καὶ διὰ τῶν διαφορῶν τῶν δύο συνόδων : τῆς Σαρδικῆς καὶ τῆς Φιλιππουπόλεως, ἔτι μᾶλλον παρωξύνθη, ὡς δῆλον ἐκ τῶν λεχθησομένων.

§ 121. Ἀποτυχία τῶν παπιστῶν πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ πρωτείου διὰ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου καὶ νέα σχισματοποιᾶ στοιχεῖα πρὸς ἐπίτασιν τοῦ σχίσματος. — Οἱ παπισταὶ ἐνόμισαν ὅτι μετὰ τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον ἤρακτο νίκην περιφανῆ· ὅτι διὰ τῶν τριῶν εἰρημένων κανόνων (Γ', Δ' καὶ Ε') ἐκτήσαντο δύναμιν ἀήττητον· ὅτι τὸ τῆς παλινδικίας εἰς τὸν πάπαν δικαίωμα ἔλαβε κῦρος ἀκατάβλητον· ὅτι τὸ πρωτεῖον ἠγέρθη ὡς προπύργιον ἐναντίον τῶν ἐν Φιλιππουπόλει συνελθόντων Ἑλλήνων καὶ ἀρειανῶν. Ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν. Οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων ἐλάμβανε πρὸ ὀφθαλμῶν οὔτε τὰς ἀποφάσεις τῆς Σαρδικῆς οὔτε τὸν πάπαν. Ὁ δὲ Παῦλος καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ἀμφοτέρωθεν οὐ μόνον δὲν ἀποκαθίσταντο εἰς τὸν θρόνον, ἀλλὰ καὶ κατεδιώκοντο.

Τότε ἀνέλαβεν εἰσηγήσει, ὡς εἰκός, τοῦ πάπα τὴν ὑπεράσπισιν τῆς τε συνόδου ἐκείνης καὶ αὐτοῦ τούτου ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ δυτικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους Κώνστας. Οὗτος κατὰ Συμεῶνα τὸν Μεταφράστην ἀναδιδάσκει τε διὰ γραμμάτων τὸν ἀδελφὸν Κωνστάντιον καὶ παραινεῖ εὐμενῶς διακεῖσθαι πρὸς Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον καὶ μηδαμῶς αὐτοῖς ἐμποδῶν ἵστασθαι πρὸς τὴν τῶν οἰκειῶν ἀποκατάστασιν θρόνων προστιθεὶς ὡς, εἰ μὴ ἐκὼν τοῖς δικαίως ἔχουσι κατανεύσει, αὐτὸς παραγεγονώς, καὶ ἄκοντος, τὸ δίκαιον τοῖς ἡδικημένοις ἀποδοίη. Δείσας οὖν τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀπειλὴν ὁ Κωνστάντιος τὸν μὲν ὅσιον Παῦλον τῇ ἰδίᾳ ἐπισκοπῇ οὐκ ἐκώλυσε ἐνιδρῆσθαι, τὸν δὲ σύναθλον Ἀθανάσιον διαφόροις ἐπιστολαῖς παρ' αὐτὸν καλεῖ, καὶ ἐλθόντα εὐμενῶς προσδέχεται καὶ τῷ οἰκείῳ θρόνῳ ἀποκαθίστησιν. Οὕτω μὲν ὁ ποδὺς τάρραχος ἐγαληνία καὶ ἡ ἐκκλησία τοὺς τῆς εὐσεβείας ἔχαιραν ἔχουσα προμάχους». Δῆλον ἄρα ὅτι διὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντος, οὐχὶ διὰ τοῦ πάπα Ἰουλίου καὶ τῆς συνόδου αὐτοῦ, τῆς ἐν Σαρδικῇ, ἐπανῆλθεν ὁ Παῦλος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διετέλεσε μόνις ἐπὶ τρία ἔτη ἡσυχος, ἤτοι μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Κωνσταντος φονευθέντος τῷ 350. Τῷ 351 ἐξορίζεται καὶ πάλιν ὁ Παῦλος εἰς Κουκουσὸν τῆς Ἀρμενίας, ἔνθα τῷ 352 τελειοῦται τῷ δι' ἀγχόνης μαρτυρίῳ, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀναβαίνει ἐπὶ τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως ὁ δυσσεβὴς Μακεδόνιος. Ἐξορίζεται καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καταλαμβάνει ὁ δυσσεβὴς Γρηγόριος. Ἐπὶ δὲ Ἰουλιανῷ κατέλαβε πάλιν τὸν θρόνον Ἀλεξανδρείας ὁ Ἀθανάσιος καὶ συνεκάλεσε τοπικὴν σύνοδον πρὸς ἔνωσιν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, περὶ ἧς παρακατιόντες ποιούμεθα λόγον. Τῷ 352 ἐτελεύτησε καὶ ὁ πάπας Ἰούλιος μηδένα τῶν σκοπῶν αὐτοῦ κατορθώσας τῶν ἀποβλεπόντων εἰς τὴν στήριξιν τοῦ ἐπεράστου πρωτείου καὶ ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καταλιπὼν οὐ μόνον τοὺς τρεῖς ὑπὲρ τοῦ πρωτείου αὐτοῦ κατασκευασθέντας κανόνας τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου ὡς κενόν

γράμμα ἀεὶ ἀτελέστους, ἀλλὰ καὶ τὸ σχίσμα μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ἀκμάζον εἴ περ ποτέ· εἰς ὃ συνετέλουν ἔνθεν μὲν οἱ πάπαι ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τοῦ πρωτείου, ἔνθεν δὲ οἱ ἀρειανιστῆαι ὑπὲρ τῆς αὐτῶν αἰρέσεως.

§ 122. Αἱ ἐν Σαρδικῇ καὶ Φιλιππουπόλει σύνοδοι ἄπρακτοι.—Ἐξορία τοῦ πάπα Λιβερίου.—Ἀντίπαπας Φῆλιξ.—Σύνοδος κατὰ τοῦ αἰρετικοῦ Φωτεινοῦ.—Σύνοδος ἐν Ἀριμίνῳ καὶ ἕτερα ἐν Σελευκείᾳ.—Αἱ ἐν Σαρδικῇ καὶ Φιλιππουπόλει σύνοδοι ἀντὶ εἰρήνης ἔβαλον κατὰ τὸ εὐαγγελικὸν μάχιραν τῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ τῇ ἐσπερίᾳ θόρυβος καὶ σύγχυσις ἐτάραττον τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ πάπαι τῆς Ῥώμης ἀντὶ τῆς ἄρωςι τὸ σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν, Ῥωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς, τούναντίον ἐδιχάσθησαν καὶ αὐτοὶ ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ ἀρχιερατεία τοῦ Λιβερίου (352—366) διετέλει ταρρασομένη. Σύνοδοι ἄπρακτοι ἐγένοντο ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ, ὧν ἐπισημοτέρα ἡ ἐν *Μεδιολάνοις* συνελθοῦσα (355), ἣν συνέστησαν τριακόςιοι ἐπίσκοποι, ὧν ὀλίγιστοι ἀνατολικοί. Ἀντὶ ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ νᾶστηριχθῆ ἡ ὀρθοδοξία, κατεδικάσθη φόβῳ τοῦ ἀρειανιστοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ τῆς ὀρθοδοξίας πρόμαχος μέγας Ἀθανάσιος! Ὁ δὲ πάπας Λιβέριος ἐξωρίσθη εἰς Βέροϊαν τῆς Μακεδονίας καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ ἀρχιεπισβύτερος Φῆλιξ. Ἄλλ' ὁ λαὸς ἐξηγέρθη ὑπὲρ τοῦ Λιβερίου καὶ κατὰ τούτου καὶ μετὰ ἐν ἔτος καθεῖλεν αὐτὸν ἐκ τοῦ θρόνου. Σύγχυσις καὶ τάρραχος κατέλαβε τὴν Ῥώμην καὶ ἄπασαν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν. Ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς μετὰ καὶ αὐτῶν τῶν γυναικῶν τῆς ἀριστοκρατίας ἐδέοντο τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου. Ἄλλ' οὐδὲν ἐγένετο. Ὁ θόρυβος ἐπετείνεται, μέχρις οὗ ὁ Φῆλιξ ἐτελεύτησε (365). Τέλος τῷ Λιβερίῳ ἐπετράπη ἡ κάθοδος ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νᾶ ὑπογράψῃ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἀθανασίου. Ὁ δὲ τοποτηρητῆς τοῦ Χριστοῦ προῦδωκεν αὐτὸν χάριν τῆς ἕδρας! Ἐνῶ δὲ οὕτως ἐν τα-

ραχῆ ἦσαν τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὁ ὀρίζων ἔτι μᾶλλον ἐπινέφελος καθίστατο καὶ σκοτεινός ἐκ τῆς αἰρέσεως τοῦ Φωτεινοῦ ἐπισκόπου Σιρμίου φρονούντος ὁμοίᾳ ἢ ταῦτά σχεδὸν τῷ Σαβελλίῳ, Ἀρείῳ καὶ Παύλῳ τῷ Σαμοσακεῖ καὶ τοῖς ὁμοίοις. «Ἐλεγε δὲ» κατὰ τὸν Σωζόμενον «ὡς θεὸς μὲν ἐστὶ παντοκράτωρ εἰς ὃ τῷ ἰδίῳ λόγῳ τὰ πάντα δημιουργήσας· τὴν δὲ πρὸ αἰῶνων γέννησίν τε καὶ ὑπαρξίν τοῦ υἱοῦ οὐ προσέτετο, ἀλλ' ἐκ Μαρίας γεγεννησθαι τὸν Χριστὸν εἰσηγεῖτο»· κατὰ δὲ τὸν Ἐπιφάνιον «ἀπὸ δὲ τῆς Μαρίας καὶ δεῦρο αὐτὸν ὑπάρχειν, ἐξότε (φησὶ) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπέληθεν ἐπ' αὐτὸν (ἢ ὀρθότερον «ἐπ' αὐτήν») καὶ ἐγεννήθη ἐκ πνεύματος ἁγίου». Ἔνεκα τούτου συνῆλθε (355 ἢ 357 ἢ 358) σύνδοδος ἀρειανῶν ἐν Σιρμίῳ, ἧς μετέσχον δυτικοὶ τε καὶ ἀνατολικοὶ ἐπίσκοποι, ἐν οἷς καὶ Γρηγόριος ἢ Γεώργιος ὁ Ἀλεξανδρείας, Βασίλειος ὁ Ἀγκύρας, Μάρκος ὁ Ἀρεθούσης, καὶ ἐκ τῆς δύσεως ὁ περιώνυμος Ὅσιος ὁ Κορδούβης, Οὐάλης ὁ Μούρσων κτλ. Ἀλλὰ καὶ ἡ σύνοδος αὕτη, ὥσπερ καὶ αἱ δύο ἐν τῇ αὐτῇ πόλει κατὰ τοῦ αὐτοῦ αἰρετικοῦ συνελθοῦσαι τῷ 349 καὶ 351, ἐν ἧ' παρέστησαν εἴκοσι τέσσαρες ὁπαδοὶ τοῦ Εὐσεβίου Νικομηδείας, οὐδὲν ἤνυσαν. Ἀλλ' ἀπεσβέσθη σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἡ αἵρεσις αὕτη σὺν τῷ ἀρειανισμῷ. Ἀλλὰ καὶ αἱ δύο, ἢ ἐν Ἀρμίνῳ τῆς Ἰταλίας καὶ ἢ ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας, συνελθοῦσαι (τῷ 359 ἢ 360) ἐπίσης οὐδὲν ἤνυσαν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ κατὰ τῶν αἰρετικῶν μέχρι τοῦ θανάτου (3 Νοεμβρίου 361) τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

ΝΟΜΟΣ (ΚΑΝΟΝΕΣ)
ΤΗΣ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΙ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΡΕΙΑΝΙΣΤΩΝ ΤΗΣ Α΄ ΕΠΙ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

§ 123. ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΥΠΟ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ.—ΜΕΤΡΙΟΤΗΣ
ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ

ΤΕ ανέλαβε τὰ σκῆπτρα ὁ τοῦ χριστιανισμοῦ πολέμιος Ἰουλιανός, τότε ὁ κοινὸς τῶν χριστιανῶν κίνδυνος ὀρθοδόξων τε καὶ αἰρετικῶν ἠνάγκασεν αὐτοὺς ὅπως μετριάσωσι τὸν κατ' ἀλλήλων διωγμὸν, πρώτου δόντος τὸ παράδειγμα τῆς μετριότητος αὐτοῦ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Οὗτος βουλόμενος νὰ καταλύσῃ τὰς διχοστασίας τῶν χριστιανῶν, ὅπως αὐτοὺς προσελκύσῃ, ὡς ἤλπιζεν, εἰς τὴν παλαιὰν θρησκείαν εὐκολώτερον μελιχίσις τρόποις, ἐπέτρεψεν, ἵνα πάντες οἱ ἐξόριστοι καὶ δεδιωγμένοι ἐπανεέλθωσιν ἕκαστος εἰς τὴν οἰκείαν καὶ ἀναλάβωσι τὰς θέσεις αὐτῶν. Μεταξὺ τῶν ἀναλαβόντων πάλιν τὴν οἰκείαν αὐτῶν ἀρχὴν ἦν καὶ ὁ πολὺς μὲν, πολύτλας δὲ Ἀθανάσιος ὁ μέγας ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος. Ἐνταῦθα ἄκων ἀναμιμνήσκειται τις τὸ τοῦ πολυσόφου ψυχολόγου Πλουτάρχου λέγοντος ἐν τῷ «Πῶς ἂν τις ἀπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο» ὅτι «οἱ μὲν ἀνόητοι καὶ τὰς φιλίας διαφθεύρουσιν, οἱ δὲ φρόνιμοι καὶ ταῖς ἐχθραῖς ἐμμελῶς χρῆσθαι δύνανται». Τοῦτο ἀκριβῶς ἐποίησε καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος. Οὗτος καλὴν

χρῆσιν τῆς καθόδου εἰς Ἀλεξάνδρειαν ποιησάμενος συνεκάλεσε (τῷ 362) τοπικὴν σύνοδον κατὰ τῶν ἄρειανιστῶν. — Ἀδελφονόμοιοι καὶ τίνες ἦσαν οἱ ἐκεῖ συνελθόντες. Κατὰ δὲ τὸν Ῥουφῖνον, Γρηγόριον τὸν Ναζιανζοῦ καὶ τὸν Σωζόμενον πολλαχόθεν συνήλθον ἐπίσκοποι ἐξ Αἰγύπτου, Ἀραβίας, Λιβύης, Ἰταλίας. Ὀνομαστί δὲ μνημονεύονται οἱ παριστάμενοι ἐν αὐτῇ ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Ἀθανάσιος ὁ μέγας, Ἀσιτέριος ὁ Ἀραβίας, Εὐσέβιος ὁ Οὐαρκέλλων. — Ἡ δ' αἰτία ἦν τὸ περὶ τοῦ δευτέρου τῆς ἁγίας τριάδος ζήτημα, τοῦ υἱοῦ. Διότι, εἰκαὶ κατεδικάσθη ὁ τὴν θεότητα αὐτοῦ ἀρνούμενος Ἀρειος, οὐχ ἤττον ὀπαδοὶ ἔτι αὐτοῦ ὑπῆρχον. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις διαφόρως ἐξελαμβάνοντο αἱ σχέσεις τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Διαφωνούντων δὲ ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τῶν εὐσεβῶν, αὐτόδηλον ὅτι καὶ περὶ τὴν χρῆσιν τῶν οἰκείων λέξεων καὶ τὴν ἔννοιαν αὐτῶν ὑπῆρχον διαφοραί.

§ 124. Διαφορὰ Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων. — Μεγίστη δὲ πρὸ πάντων ἦν διαφορὰ μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων, καθ' ὅσον οἱ μὲν Ἕλληνες διέκρινον σοφῶς καὶ σαφῶς τὰς λέξεις ὑπόστασιν καὶ οὐσίαν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἔχοντες μόνον τὴν λέξιν «substantia» μετεχειρίζοντο αὐτὴν καὶ ἐπὶ τῆς θεολογικῆς σημασίας τῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς οὐσίας. Διὰ τοῦτο δὲ ὡς μὴ δυνάμενοι νὰ διακρίνωσι δεόντως τὰ τῆς ἁγίας τριάδος πρόσωπα κατ' οὐσίαν καὶ καθ' ὑπόστασιν, ἵνα μὴ τυχὸν συγχύσθωσι μετὰ τῶν σαβελλιανῶν, οἵτινες ἐθεώρουν τὴν ἁγίαν τριάδα «μίαν τριώνυμον ὑπόστασιν», μετεχειρίζοντο τὴν εἰρημένην λατινικὴν λέξιν μόνον ἐπὶ τῆς οὐσίας, ἐπὶ δὲ τῶν τριῶν προσώπων οὐχὶ τὴν λέξιν ὑπόστασιν, ἣν μετεχειρίζοντο οἱ περιπεσόντες εἰς τὴν σαβελλιανὴν αἵρεσιν. Ἄλλ' ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ὠρίσθησαν τὰ μπιβαλλόμενα ἢ παρανοούμενα μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων καὶ οὕτως ἠνώθησαν ἢ μᾶλλον συνενόηθησαν ἀμφοτέροι.

§ 125. Ἀποφάσεις τῆς συνόδου.— Ἐν τῇ συνόδῳ δὲ ταύτῃ ὤρίσθησαν σὺν τοῖς ἄλλοις, περὶ ὧν ἐλάχιστα γινώσκομεν, καὶ τὰδε : πρῶτον περὶ τοῦ ὅτι τὸ ἅγιον πνεῦμα εἶναι ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, καθ' ὃν τρόπον ὤρίσθη ἐν τῇ ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκουμενικῇ συνόδῳ ὅτι ὁ υἱὸς εἶναι ὁμοούσιος τῷ πατρὶ κατὰ τοῦ Ἀρείου, ὡς εἴρηται, δοξάζοντος τρεῖς μὲν ὑποστάσεις, ἀλλ' ἑτεροφυεῖς καὶ ἑτερουσίους, ἤτοι διαφόρου φύσεως καὶ οὐσίας· δευτέρον περὶ τοῦ ὅτι ὁ υἱὸς ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας ἐνσαρκωθεὶς ἐγεννήθη τέλειος ἄνθρωπος—ἔχων δὴλα δὴ σάρκα καὶ ψυχὴν μετὰ νοῦ καὶ λόγου καὶ ἐν γένει μετὰ πάντων τῶν ιδιοτήτων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὅπως πάντες οἱ ἄνθρωποι—καὶ ὅτι εἶναι τέλειος θεὸς ἐναντίον τῶν ἀρειανιστῶν καὶ τῶν ἀπολλιναριστῶν δοξαζόντων ὅτι ὁ Χριστὸς ἐκ τῆς παρθένου ἔλαβε μόνον σάρκα ἀνευ νοῦ, ἐν ἧ ἀντι τῆς ψυχῆς μετὰ πασῶν τῶν ιδιοτήτων αὐτῆς ἐνήργει ἡ θεότης· τρίτον περὶ τοῦ ὅτι ἐπὶ θεοῦ ἐννοοῦνται αἱ λέξεις οὐσία καὶ ὑπόστασις οὕτω συνδυαζόμεναι, ὥστε μία μὲν ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ, τρεῖς δὲ αἱ ὑποστάσεις, ἤτοι πατὴρ, υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα, τοῦτ' ἐστὶν εἷς θεός, τρία δὲ πρόσωπα, ὧν ἕκαστον ἔχει μὲν τὴν αὐτὴν οὐσίαν μετὰ τῶν ἄλλων δύο, ἀλλ' εἶναι πάντοτε ἀσύγχυτον, ἀναλλοίωτον, ἄμικτον πρὸς τἄλλα δύο, ἤτοι ὁ πατὴρ εἶναι πάντοτε πατὴρ, ὁ υἱὸς πάντοτε υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα πάντοτε ἅγιον πνεῦμα ἐν πάσῃ ἐνεργείᾳ καὶ ἐκδηλώσει αὐτῶν ἐναντίον τῶν ἀπολλιναριστῶν συγγεόντων τὰ πρόσωπα, ἅτε δοξαζόντων ὅτι ἡ μία καὶ αὐτὴ οὐσία ἦν τριώνυμος· τέταρτον περὶ τοῦ ὅτι αἱ λέξεις οὐσία καὶ ὑπόστασις εἶναι ἐν χρήσει καθ' ἣν ἐννοοῦν εἴπομεν οὕτως εὐδιάκριτοι, ὥστε ἐκείνη μὲν εἶναι κοινὴ ἐπὶ τῶν τριῶν προσώπων, αὕτη δὲ κοινὴ μὲν ἐπ' αὐτῶν τούτων, ἀλλ' ἀσυγχύτως, ὡς εἴρηται, πρὸς συνεννόησιν Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων· πέμπτον περὶ τοῦ ὅτι δεκτοὶ γίνονται οἱ ἐπιστρέφοντες ἐκ τῆς ἀρειανῆς κακοδοξίας μετὰ τὴν ἀποκέρυξιν αὐτῆς καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκουμενικῆς συνόδου περὶ

τοῦ ὁμοουσίου πατρὸς, υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος· ἔκτον περὶ τῶν τὰ τοῦ Ἀρείου φρονησάντων κληρικῶν, ὅτι γίνονται μὲν δεκτοὶ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' οὐχὶ πλέον ὡς κληρικοί.—Καὶ τὰ τῆς συνόδου ταύτης κυροῦνται ἐν τῷ Β' τῆς Γ' οὐχ ἄπλως μόνον ὡς μνημονευομένου τοῦ «Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας», ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν προηγουμένων ἐν τῷ κανόνι ἐκείνῳ: «Ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας» κτλ.

§ 126. Ἄρσις τῆς παρανοήσεως Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων.— Σχισματοποιὰ στοιχεῖα μεταξὺ αὐτῶν.— Ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, τὰ ψηφισθέντα ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ τῆς Ἀλεξανδρείας εἶναι σπουδαιότατα· διότι ὀρθοτομοῦσιν αὐτὸ τὸ θεμέλιον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τὸ ὑπάτον τῶν δογματικῶν, τὸ περὶ ὁμοουσίου τρισυποστάτου θεοῦ, οὗ ἄνευ χριστιανικῆς θρησκείας δὲν ὑφίσταται, ἀλλ' οὐδὲ νὰ νοηθῆ δύναται.— Ἡ σύνοδος αὕτη ἔνθεν μὲν ἐπιρρώνυσι τὰ περὶ τοῦ δευτέρου τῆς ἁγίας τριάδος προσώπου, τοῦ υἱοῦ· ἔνθεν δὲ διασαφηνίζει τὰ περὶ τῶν σχέσεων τῶν τριῶν θείων προσώπων: πατρός, υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, καθόσον ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὰ περὶ τῆς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως πρὸς ἄρσιν τοῦ σχίσματος Ῥωμαίων τε καὶ Ἑλλήνων.— Πάντοτε ὑπῆρξαν μικρὰ πρόσκαιρα σχίσματα· ἀλλὰ φανερόν ἐστι καὶ τὸ περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος σχίσμα εἶναι ὄλως διάφορον τοῦ ὀλεθρίου μεγάλου σχίσματος τοῦ ἐπὶ τοῦ μεγάλου Φωτίου γενομένου. Τοῦτο μὲν ἦν καθαρῶς παρανόησις τῶν Ῥωμαίων, ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων substantia, οὐσία, ὑπόστασις, προκειμένου περὶ ταυτότητος (οὐσία) καὶ διακρίσεως (ὑπόστασις) τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγίας τριάδος· δι' ὃ καὶ ἀρθείσης τῆς παρανοήσεως, ἀποκατέστη ἡ ὁμοφωνία Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων, διότι οὐδὲν ἕτερον συμφέρον οὔτε παρ' ἐκείνοις οὔτε παρὰ τούτοις ὑπῆρχεν. Ἐκεῖνο δ' ὅμως οὔτε ἦρθη

οὔτε ποτὲ ἀρθήσεται· διότι ὑπάρχει παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τὸ ἀπάσιον ἀντιχριστιανικὸν πρωτεῖον, ὅπερ οὗτοι θεωροῦσιν, ὡς μὴ ὄφελεν, ὑπέρτερον παντὸς θρησκευτικοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ θεμελιωδестаτοῦ δόγματος τοῦ χριστιανισμοῦ. Ναὶ ὑπέρτερον. "Ἡ πρωτεῖον ἢ οὐδέν! Ἀλλά, καίπερ τῶν τοιούτων ἐκ παρανοήσεων ἢ ἄλλοθεν ποθεν προκυπτουσῶν διαφορῶν Ρωμαίων καὶ Ἑλλήνων ἀρθισῶν ἐκ τοῦ μέσου κατὰ τοῦτον ἢ κατ' ἄλλον τρόπον, καίπερ πάλιν ἀποκαθισταμένης τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, οὐδὲν ἤττον πάλιν ἀποκαθισταμένης τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, οὐδὲν ἤττον σχισματοποιὰ ἔχρη πάντοτε ἐναπελείποντο, ἅπερ μικρὸν ἐπὶ μικρὸν ὅσημέρῃ αὐξάνόμενα διὰ προσθήκης ἄλλων ἐπένηγκον τὸ μέγα σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ῥωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς. — Περιττὸν δὲ καὶ πάλιν νὰ ῥηθῇ ὅτι, εἰκαὶ ἐν τῇ τοπικῇ ταύτῃ συνόδῳ συνέρχονται Ἑλληνές τε καὶ Ρωμαῖοι, οὐδαμοῦ ὅμως φαίνεται παπικὴ χεὶρ ἢ νοῦς. Ἐκ τούτου δὲ ἀριθνητότατον καθίσταται ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης οὐδ' ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τῇ δύσει ἐπισκόπων εἶχε τότε ἐξουσίαν, ἀλλ' ὅτι οἱ κατὰ ἐπαρχίας εἶχον ἀνεξαρτησίαν ἐν τῇ ἐνεργεῖν καθ' ἑαυτοὺς καθάπερ καὶ οἱ ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ Λουγδούνων τῆς Γαλλίας Εἰρηναίου. Οὐδὲν δὲ ἠδύνατο, καίπερ προκειμένου περὶ διαφορᾶς σπουδαιοτάτης μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων περὶ τὸν ὄρισμὸν τῆς λατινικῆς λέξεως «substantia», διότι ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἕνεκα τοῦ μεταξὺ τῶν δύο παπῶν Λιβερίου καὶ Φήλικος σχίσματος ἦν ἐν πλήρει ταράχῳ. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ αὐτὸς ὁ πάπας Λιβέριος ἐθεωρεῖτο ὡς κρυφίως εὔνοος, ἐὰν μὴ ὑποστηρικτὴς τοῦ ἀρειανισμοῦ. Οἱ δὲ παπισταί, ὅπως ἀπαλλάξωσιν αὐτὸν τῆς κατηγορίας, ἐπάγονται ὡς μαρτύριον τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ τοῦτο: ὅτι τότε ὑπέγραψε τὸν ὅρον τῆς ἐν Λαμυράκῃ συνόδου, ὅτε οἱ συνελθόντες ἀπεκήρυξαν τοὺς περὶ τὸν Ἄρειον καὶ ὠμολόγησαν ὅτι ὁ ὅρος αὐτῆς ἦν σύμφωνος πρὸς τὸν τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' συνόδου. Ἀλλὰ ἡ σύνοδος αὕτη ἦν ἡμιαιρετικῶν συνέδριον. Ὡστε καὶ μετανοῶν ὁ πάπας φαίνεται τοῦλάχιστον ἡμιαιρετικῶν

νιστῆς καὶ οὐδὲν πλεόν. Οὐδὲν δὲ κῦρος ἔχει καὶ τὸ ὑπότου μεγάλου ἱστορικοῦ Δουλιγγέρου εἰρημένον ὅτι «ὁ Λιβέριος ἐν οὐδεμιᾷ τοῦ βίου αὐτοῦ περιστάσει ἦν κυρίως αἰρετικὸς». Τοῦτο δεικνύει μόνον τὸν βαθμὸν τῆς ἀμφισβητουμένης τῷ Λιβερῷ αἰρέσεως, οὐχὶ δὲ τὸν τῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅπως ποτ' ἂν ἦ, τὸ βέβαιον ὅτι, ἐν ᾧ χρόνῳ ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία καὶ ἐν ἄλλαις συνόδοις καὶ ἐν τῇ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὠρθοτόμει τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὑπὲρ τῶν ὑψίστων τοῦ χριστιανισμοῦ δογμάτων, ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία κατετρίβετο ἐν ταῖς διαμάχαις περὶ ἐξουσίας τῶν παπῶν καὶ πρὸ τοῦ Λιβερίου καὶ μετ' αὐτῶν, ὡς ῥηθῆσεται. Καὶ ἔμως οἱ παπισταὶ βοῶσιν ὅτι, εἰ μὴ ὑπῆρχε τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα τὸ ἀπάσῃ δῆθεν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιβεβλημένον, ὁ ἀρειανισμὸς θὰ κατέπνιγε τὸν χριστιανισμόν! Τοῦτο ἠδύνατο πᾶς ἄλλος νὰ εἴπῃ, οὐδέποτε ἔμως οἱ παπισταὶ, οἵτινες ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν ἠδύνατο νὰ κατανοήσωσι κατὰ βάθος τὴν διαφορὰν τῶν λέξεων «οὐσία» καὶ «ὑπόστασις», προκειμένου περὶ τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγίας τριάδος. Λέγω δ' ἐπὶ μακρὸν χρόνον διότι, εἰκαὶ πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ κατ' αὐτὴν καὶ πολλῶ ὕστερον αὐτῆς συνεζητεῖτο τὸ δόγμα τῆς τρισυποστάτου καὶ ὁμοουσίου θεότητος καὶ ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας τελείως διεσαφηνίσθη, οὐδὲν ἤττον ἐδέησεν ὅπως ἐπὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σύνοδον, περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος, διδαχθῶσιν οὗτοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ ὀρθόν, ὅπως ἐκλίπη πᾶσα διένεξις προερχομένη ἐκ τῆς ἀγνοίας τῶν παπιστῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

ΝΟΜΟΣ (ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ)
ΤΗΣ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΤΗΣ Β' ΕΠΙ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

§ 127. ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΙΟΥΒΙΑΝΟΝ

 Ἀθανάσιος μέγα κτησάμενος κύρος, προκειμένου περὶ δογματικῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, πανταχόθεν ἠρωτήθη πρὸς διδασκαλίαν καὶ λύσιν ἀποριῶν. Κατὰ τὸν Θεοδώρητον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Φλαύιος Ἰουβιανὸς ὁ διάδοχος τοῦ Ἰουλιανοῦ (ἀπὸ Ἰουλίου 363—16 Φεβρουαρίου 364) ἠτήσατο ἔκθεσιν τῆς χριστιανικῆς ὁμολογίας. Ὁ δὲ Ἀθανάσιος συνεκάλεσε τοπικὴν σύνοδον, ἐν ᾗ συνετάχθη ἔκθεσις τῆς πίστεως, ἣν τῷ αὐτοκράτορι μετὰ τοῦ συμβόλου τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἔπεμψεν.

§ 128. Ἐπιστολαὶ Ἀθανασίου πρὸς Ἀμμοῦν καὶ Ρουφιανόν.—Πρὸς λύσιν ἀποριῶν ἔπεμψεν ὁ Ἀθανάσιος ἐπιστολάς ζητηθεῖς πρὸς ἄλλους καὶ πρὸς Ἀμμοῦν μονάζοντα καὶ πρὸς Ρουφιανόν ἢ Ρουφιανὸν ἐπίσκοπον. Καὶ τότε μὲν ἐπέμφθησαν αἱ ἐπιστολαὶ αὐταὶ ἄδηλον. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν εἰρημένων ἐπιστολῇ γίνεται λόγος περὶ τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Γαλιλίᾳ καὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνόδου τῆς συνελεύσεως, ὡς εἴρηται, τῷ 362 διὰ τῶνδε: «Ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν παυσαμένης τῆς γε-

νομένης βίας, γέγονε σύνοδος παρόντων ἀπὸ τῶν ἔξω μερικῶν ἐπισκόπων. Γέγονε δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσι συλλειτουργοῖς. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τοῖς ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ...», αὐταὶ δὲ πᾶσαι συνῆλθον πρὸ τοῦ 363, —εὐδὴλον ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ ἐγράφησαν μετὰ τὸ 362. Ἐπειδὴ ὁμοῦ, ὡς ἐκ πολλῶν τεκμηρίων δῆλον, τῷ 363 ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἔπεμψε τὴν εἰρημένην συνοδικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἰοβιανὸν περὶ τῶν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας δογμάτων, ὧν κυριώτατον τὸ τῆς ἁγίας τριάδος, ὅπερ ὠρίσθη ἐν τε τῇ ἐν Νικαίᾳ πρώτῃ συνόδῳ καὶ τῇ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν ἣ ἐπερρώσθη τὸ ἐν ἐκείνῃ δόγμα, —πιθανώτατον ὅτι τότε, τῷ 363 ἢ μετ' οὐ πολὺ, ἐπέμφθησαν καὶ αἱ δύο ἐπιστολαί, καθ' ὅσον τὰ ἐψηφισμένα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 362 καὶ 363 ἦσαν ἔτι πρόσφατα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ὁ καὶ διὰ τῆς συγκλήσεως τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνόδων ἐπὶ τε Ἰουλιανοῦ καὶ Ἰοβιανοῦ μέγας ὦν τὸ πρὶν μείζων μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῶν ἐγένετο, εὐνόητον ὅτι πάντες πρὸς αὐτὸν ἀπέβλεβλεπον ὡς τὸν διαπρύσιον τῆς ὀρθοδοξίας διδάσκαλον. Ἄλλ' ὅπως ποτ' ἂν ἦ, βεβαιώτατον ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ αὐταὶ ἐγράφησαν μετὰ τοῦ 363 καὶ τοῦ 371 ἢ 373, ὅτε τῇ 2 Μαΐου ὁ ἀνὴρ ἐτελεύτησεν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη λύει τὴν ἀπορίαν τοῦ Ἀμμοῦν περὶ φυσικῆς ἐν ὑπῶ ἐκκρίσεως· ἡ δὲ δευτέρα περὶ τῶν κοινωνησάντων τοῖς ἀρειανοῖς. Ἐν τῷ Α' κανόνι τῆς Δ' καὶ τῷ Α' τῆς Ζ' συνόδου ἀνωμόμως μνημονεύονται τὰ ἐν προγενεστέροις συνόδοις ἐψηφισμένα· ἐν δὲ τῷ Β' τῆς Γ' ἐπικυροῦνται ὀνομαστὶ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ α' Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Σαφὲς δὲ ὅτι ἐν τῷ κανόνι τούτῳ ἐπισφραγίζονται οὐ μόνον οἱ κανόνες συνόδων, ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, οἷον Γρηγορίου τοῦ Νεοκαισαρείας, Πέτρου Ἀλεξανδρείας κτλ. Περιττὸν δὲ καὶ αὐθιγὰ λεχθῆναι ὅτι οἱ λύσιν τῶν ἀποριῶν αἰτησάμενοι οὐδαμῶς ἐστράφησαν πρὸς τὸν πάππυον Ρώμης Λιβέριον ἢ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Δάμασον οὐτ' ἔλαθον τὴν πρὸς τοῦτο ἕδειαν τοῦ Ρώμης οὐδ' ὁ

Ἀθανάσιος ἐξητήσατο ὅπως ἀποφνηθῆ, ὅπως οὐδ' ἡ Γ' σύνοδος ἠρώτησε τὸν Ρώμης Βιγέλιον, καίτοι οὗτος τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει διέτριβεν. Εἰ ὁ πάπας ἦν ὁ μόνος κατέχων τὰ σιληπτρα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰσβιανός θὰ ἐστρέφετο πρὸς αὐτὸν καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν ἐπὶ μακρὸν δεδιωγμένον Ἀθανάσιον. Ἀλλὰ δὲν ἐστρέφη ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς ἐκεῖνον· διότι οὐδὲν αὐτῷ πρωτεῖον ἀπένεμε πρὸ πάντων μὲν ἐκκλησιαστικόν, ἥμιστά δὲ πολιτικόν. Ἠδύνατό τις ἐνταῦθα μακρὸν νὰ παραθῆ κατάλογον χριστιανῶν Ἑλλήνων τε καὶ ἄλλων ἐπισήμων, οἵτινες κατὰ τὸν μακρὸν χρόνον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ χριστιανισμοῦ υπέβαλλον ἀπορίας πρὸς λύσιν τοῖς ἱεροῖς πατρᾶσι τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. Αἱ ἐπιλυτικαὶ κανονικαὶ ἐπιστολαὶ — τοῦ Ἀλεξανδρείας Διονυσίου πρὸς τὸν Πενταπόλεως ἐπίσκοπον Βασιλείδην, τοῦ Νεοκαισαρείας Γρηγορίου πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Μάξιμον, τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου πρὸς τὸν Ἀμμοῦν καὶ πρὸς Ρουφιανόν, τοῦ μεγάλου Βασιλείου πρὸς τὸν Ἰκονίου Ἀμφιλόχιον καὶ πρὸς τὸν Ταρσοῦ Διόδωρον καὶ πρὸς τὸν πρεσβύτερον Γρηγόριον καὶ πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν (Βασιλείον) ἐπισκόπους, τοῦ Νύσσης Γρηγορίου πρὸς τὸν Μελιτινῆς Λητόιον, τοῦ Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου πρὸς ἀνώνυμον, τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου πρὸς Ἀμμῶν, Ἀφύγγιον ἢ Ἀφρύγγιον, Ἀγάθωνα καὶ Μηνᾶν ἐπισκόπους, τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου πρὸς τὸν Ἀντιοχείας Δόμνον καὶ πρὸς Λιβύης καὶ Πενταπόλεως ἐπισκόπους καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν Ἑλλήνων ἀνδρῶν τῶν πρώτων τῆς ἐκκλησίας αἰώνων — εἶναι τὸ πολλοστημόριον τῶν πολυπληθῶν τοιούτων ἐπιστολῶν, δι' ὧν ἐλύοντο ποικίλα ζητήματα οὐ πάνυ ραδίως εὐλυτὰ ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ πάπαι ἐτύρβαζον τὸν πρὸς Ἱδρυσιν τοῦ πρωτεῖου κυκεῶνα διαβουλίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'

ΑΛΙΑΚΟΠΟΣ ΚΑΘ' ΕΑΥΤΗΝ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

§ 129. ΣΥΝΟΔΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΛΑΜΨΑΚΟΥ, ΙΛΛΥΡΙΚΟΥ

ΚΑΙ μετὰ τὰς δύο τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου συνόδους αἰ
θηρησκευτικαὶ διενέξεις ἐξηκολούθουν μεταξὺ ὀρθοδόξων,
ἀρειανῶν καὶ ἡμιαρειανῶν ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ καὶ Αἰ-
γύπτῳ καὶ ἀλλοχοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ πάλιν σύνοδοι ἐπὶ συνό-
δων ἐγίνοντο. Τῷ αὐτῷ ἔτει (363) συνεκλήθη σύνοδος ὑπὸ
τοῦ Ἀντιοχείας Μελετίου ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐξ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ
ἐπισκόπων, οἵτινες ἔπεμψαν τῷ αὐτοκράτορι Ἰοβιανῷ συνοδικήν
ἐπιστολὴν βεβαιοῦντες τὰ ἐν τῇ Α' τῆς Νικαίας οἰκουμενικῆς
ἀποφασισθέντα καὶ ἀνομολογοῦντες τὸ ὁμοούσιον πατρὸς καὶ υἱοῦ.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ (τῷ 365) συνήλθεν ἐν Λαμψάκῳ σύνοδος,
ἣτις ἐκύρωσε τὰ ἐν ταῖς συνόδοις τῆς Ἀντιοχείας καὶ Σελευκείας
δεδογμένα. — Συγχρόνως δὲ τῇ τῆς Λαμψάκου ἢ κατὰ τι βρα-
δύτερον συνήλθεν ἢ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ σύνοδος. Διότι, εἰκαὶ τὸ
δόγμα περὶ τοῦ ὁμοουσίου τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγίας τριά-
δος ὠρίσθη, ὡς εἴρηται, ἐν τῇ Α' ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῇ συνόδῳ
καὶ δὴ καὶ ἐν ταῖς τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ Ἀθανασίου, οὐδὲν
ἤττον διαφωνία ὑφίσταντο· διότι ἀρειανοὶ ἐν τε τῇ ἑλληνικῇ
Χερσονήσῳ καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ ὑπῆρχον καὶ πανταχοῦ

τοῦ χριστιανισμοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ Οὐαλεντινιανὸς (364—375) μαθὼν τὰς δογματικὰς διχοστασίας συνεκάλεσε τὴν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ σύνοδον, ὅπως ἄρῃ τὰ σκάνδαλα κατὰ τὸν Θεοδώρητον γράφοντα τάδε : «Μαθὼν γὰρ ὁ Οὐαλεντινιανὸς τινὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ Φρυγίᾳ περὶ τῶν θείων ἀμφισβητοῦντας δογμάτων ἐν μὲν τῷ Ἰλλυρικῷ σύνοδον γενέσθαι προσέταξεν.»—Καὶ ἡ μὲν αἰτία τῆς συνόδου ταύτης φανερά· τίνα δὲ τὰ ὑπ' αὐτῆς ἐψηφισμένα ἄδηλον. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ συνταράσσον τότε τὸν χριστιανισμὸν τῆς ἀνατολῆς καὶ Αἰγύπτου ζήτημα ἦν ἡ ἀρειανὴ αἵρεσις, εὐνόητον ὅτι ἡ σύνοδος αὕτη ἐπέρρωσε τὰ τῆς Ἀ' οἰκουμενικῆς. — Καὶ αὕτη ἡ σύνοδος συνῆλθε καὶ ἐψηφίσατο ἐν πλήρει αὐτεξουσιότητι, προσκλήσει δὲ μόνον τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις οὐδὲ ἄν ἔλαβε τὸν πάπην Ρώμης πρὸ ὀφθαλμῶν.

§ 130. Ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος. — Ἀπροσδιόριστος ὁ χρόνος αὐτῆς.—Συγχρόνως δὲ τῇ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ συνόδῳ ἡ καὶ βραδύτερον συνῆλθεν ἡ ἐν Λαοδικείᾳ. Ἐλάχιστα δὲ καὶ ἀβέβαια γινώσκομεν καὶ περὶ τῆς συνόδου ταύτης. Διότι οὔτε ὁ χρόνος εἶναι ὠρισμένος, καθ' ὃν συνῆλθεν, οὔτε ὁ ἀριθμὸς τῶν συνεληθόντων ἐπισκόπων οὔτε ἡ αἰτία, ἐξ ἧς συνέστη. Οὕτω δὲ ἀπροσδιόριστος ὁ χρόνος αὐτῆς, ὥστε τίθεται μετὰ τὸ 364 καὶ τοῦ 368, ἤτοι κατὰ μὲν τινὰς κατὰ τὸ τέλος τῆς ἀρχιερατείας τοῦ πάπα Λιβερίου, κατὰ δὲ ἄλλους κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Δαμάσου. Ἀπίθανον δὲ ὅπως λέγουσιν οἱ δοξάζοντες ὅτι ἡ σύνοδος αὕτη συνῆλθε πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Ἀ' οἰκουμενικῆς. Τὸ παρὰ τῷ Θεοδώρητῳ γράμμα τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ ἡ τῶν ἐπισκόπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ συνοδικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Φρυγίας καὶ Καροφρυγίας ἀμφισβητοῦντας περὶ τῶν θείων δογμάτων πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἀμφισβητήσεων ὑποχρεοῦσιν ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ σύνοδος ἐγένετο μετὰ τὸ 364 καὶ 375, ὅτε ἤρχεν ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος. Οὐδεμίαν δὲ ἀμφιβολίαν ὑπό-

κειται ὅτι ἐκ τῶν ἐπτὰ μνημονευομένων ἢ ἐπὶ τῷ Λύκῳ ἢ πρὸς τῷ Λύκῳ ποταμῷ τῆς Φρυγίας Λαοδικεῖα εἶναι ἢ ἐν ἧ συνῆλθεν ἡ τοπικὴ σύνοδος.

§ 131. Ἐξήκοντα κανόνες τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου.—
 Τῶν μὲν ἄλλων συνόδων Ἀντιοχείας, Λαμψάκου καὶ Ἰλλυρικοῦ δὲν σώζονται κανόνες· τῆς δὲ Λαοδικεῖας ἐξήκοντα : *A'* περὶ δευτερογαμίας· *B'* περὶ μετανοούντων ἀμαρτωλῶν· *I'* περὶ νεοφωτιστῶν· *A'* περὶ δανειστῶν κληρικῶν· *E'* περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει αἰ χειροτονίαι νὰ γίνωνται παρόντων ἀκροατῶν (κατηγουμένων)· *Γ'* περὶ μὴ εἰσόδου αἰρετικῶν εἰς τοὺς ναοὺς· *Z'* περὶ μὴ παραδοχῆς αἰρετικῶν ἄνευ ἀναθεματισμοῦ τῆς αἰρέσεως· *H'* περὶ κατηγήσεως καὶ βαπτισμοῦ τῶν αἰρετικῶν Φρυγῶν· *Θ'* περὶ μὴ μεταβάσεως κληρικῶν εἰς τὸ κοιμητήριον τῶν αἰρετικῶν· *I'* περὶ μὴ τελέσεως γάμων μετὰ αἰρετικῶν· *IA'* περὶ μὴ προκαθίσματος τῶν πρεσβυτῶν ἐν ἐκκλησίᾳ· *IB'* περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων κρίσει τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων· *II'* περὶ τοῦ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἄλλοις ἢ ἐκλογῇ κληρικῶν· *IA'* περὶ τοῦ μὴ πέμπειν τὰ θεῖα μυστήρια εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν· *IE'* περὶ τοῦ ὅτι μόνοι οἱ ψάλλται ὀφείλουσι νὰ ψάλλωσιν· *IΓ'* περὶ ἀναγνώσεως εὐαγγελίων ἐν Σαββάτῳ· *IZ'* περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει ὅλοι οἱ ψαλμοὶ ὁμοῦ νὰ ψάλλωνται· *IΗ'* περὶ τοῦ ὅτι δέον αἰ αὐτὰ εὐχαὶ ὑπὸ πάντων νὰ ἀναγινώσκωνται· *IΘ'* περὶ τάξεως ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ· *K'* περὶ τοῦ ὅτι ὁ διάκονος δὲν πρέπει νὰ προκαθίσχεται· *KA'* περὶ τοῦ ὅτι οἱ ὑπηρέται δὲν πρέπει νὰ ἄπτωνται ἱερῶν σκευῶν· *KB'* περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει ὁ ὑπηρέτης νὰ φέρῃ ὠράριον· *KI'* περὶ τοῦ ὅτι οὐδὲ ἀναγινῶσται καὶ ψάλλται ὀφείλουσι νὰ φέρωσιν ὠράριον· *KΔ'* περὶ μὴ εἰσόδου εἰς καπηλεῖον ἀπὸ πρεσβυτέρων μέχρι θυρωρῶν καὶ ἀσκητῶν· *KE'* περὶ τοῦ ὅτι οἱ ὑπηρέται δὲν πρέπει νὰ δίδωσιν ἄρτον ἢ εὐλογῶσι ποτήριον· *KΓ'* περὶ μὴ κατηγήσεως ὑπὸ μὴ χειροθεσίαν ἐπισκόπου ἐχόντων· *KZ'* περὶ τοῦ μὴ

λαμβάνειν μερίδια εἰς τὸν οἶκον ἐκ τῶν ἀγαπῶν (δείπνων)· *ΚΗ'* περὶ τοῦ ὅτι αἱ ἀγάπαι δὲν πρέπει νὰ γίνωνται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις· *ΚΘ'* περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει οἱ χριστιανοὶ νὰ ἰουδαίζωσιν ἐν Σαββάτῳ· *Λ'* περὶ τοῦ μὴ λούεσθαι τοὺς κληρικούς ἐν βαλανεῖῳ μετὰ γυναικῶν· *ΛΑ'* περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἐπιγυμνίας μετὰ αἰρετικῶν· *ΛΒ'* περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν εὐλογίας αἰρετικῶν· *ΛΓ'* περὶ τοῦ μὴ συνεύχεσθαι αἰρετικοῖς· *ΛΔ'* περὶ τοῦ μὴ ἐγκαταλείπειν μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ· *ΛΕ'* περὶ τοῦ μὴ ἐγκαταλείπειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ· *ΛϚ'* περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει οἱ κληρικοὶ νὰ εἶναι μάγοι, ἐπωδοὶ κτλ.· *ΛΖ'* περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν δῶρα παρ' Ἰουδαίων ἢ αἰρετικῶν· *ΛΗ'* περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν ἄζυμα παρ' Ἰουδαίων· *ΛΘ'* περὶ τοῦ μὴ συνεορτάζειν τοῖς ἔθνεσιν· *Μ'* περὶ τοῦ ὅτι οἱ ἐπίσκοποι πρέπει νὰ μετακίνηωσιν εἰς τὰς συνόδους· *ΜΑ'* περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει οἱ κληρικοὶ νὰ ὀδεύωσιν ἄνευ κανονικῶν γραμμάτων· *ΜΒ'* περὶ τοῦ μὴ ὀδεύειν κληρικούς ἄνευ κελεύσεως ἐπισκόπου· *ΜΓ'* περὶ τοῦ ὅτι οἱ ὑπὲρ ῥέται ὀφείλουσι νὰ μὴ ἐγκαταλείπωσι τὰς θύρας· *ΜΔ'* περὶ τοῦ μὴ εἰσέρχεσθαι γυναῖκας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ· *ΜΕ'* περὶ τοῦ μὴ δέχεσθαι μετὰ δύο ἐβδομάδας τῆς τεσσαρακοστῆς εἰς τὸ φῶτισμα (βάπτισμα)· *ΜϚ'* περὶ τοῦ ὅτι οἱ κατηχούμενοι πρέπει νὰ μανθάνωσι τὴν πίστιν καὶ ἐκάστη Πέμπτη νὰ ἀπαγγέλλωσι τῷ ἐπισκόπῳ ἢ πρεσβυτέροις· *ΜΖ'* περὶ τοῦ ὅτι οἱ ἐν ἀσθενείᾳ βαπτισθέντες ὀφείλουσι νὰ μανθάνωσι τὴν πίστιν· *ΜΗ'* περὶ τοῦ ὅτι οἱ βαπτιζόμενοι πρέπει νὰ χρίωνται ἀγίῳ μύρῳ· *ΜΘ'* περὶ τοῦ προσφέρειν ἄρτον ἐν τεσσαρακοστῇ μόνον ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ· *Ν'* περὶ τοῦ μὴ λύειν τῆς τελευταίας ἐβδομάδος τὴν Πέμπτην (μεγάλην Πέμπτην)· *ΝΑ'* περὶ τοῦ μὴ τελεῖν γενέθλια μαρτύρων ἐν τεσσαρακοστῇ· *ΝΒ'* περὶ τοῦ μὴ τελεῖν ἐν τεσσαρακοστῇ γάμους ἢ γενέθλια· *ΝΓ'* περὶ τοῦ μὴ βαλλίσειν ἢ ὀρχεῖσθαι ἐν γάμοις· *ΝΔ'* περὶ τοῦ μὴ θεωρεῖν θεωρίας τοὺς κληρικούς ἐν γάμοις ἢ δείπνοις· *ΝΕ'* περὶ τοῦ μὴ τελεῖν κληρι-

κούς καὶ λαϊκοὺς συμπόσια ἐκ συμβολῆς· ΝΓ' περὶ τοῦ μὴ εἰσερχεσθαι τοὺς πρεσβυτέρους εἰς τὸ ἱερὸν πρὸ τοῦ ἀρχιερέως· ΝΖ' περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει νὰ καθιστῶνται ἐπίσκοποι ἐν κώμαις καὶ χώραις, ἀλλὰ μόνον περιοδευταί· ΝΗ' περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίγνηται λειτουργία ἐν ἰδιαιτέροις οἴκοις· ΝΘ' περὶ τοῦ ὅτι δέον μόνον τὰ κανονικὰ τῆς π. καὶ κ. Διαθήκης νὰ ἀναγινώσκωνται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· Ξ' περὶ τῶν ἀναγνωστέων ἱερῶν βιβλίων.

§ 132. Διὰ τί παρατίθεται περίληψις τῶν κανόνων τῶν συνόδων καὶ πατέρων τῆς ἐκκλησίας;— Ῥητέον δὲ ὅτι, εἰκαὶ ἐλάχιστον ἢ οὐδὲν ὠρισμένον γινώσκομεν περὶ τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης, οὐχ ἤπτον ἐκ τῆς ἔριδος τῆς τότε ἐπικρατούσης ἐν τῇ Ἀσίᾳ περὶ τοῦ δευτέρου πρὸ πάντων τῆς ἀγίας τριάδος προσώπου ῥαδίως ἐνοεῖ τις τὸν κύριον σκοπὸν τῆς συνόδου ταύτης. Τὰ δὲ ἐν τοῖς κανόσιν, ὡς ὀρᾷ τις, ἀποβλέπουσιν εἰς ζητήματα ἀναγόμενα εἰς τε τὰ μυστήρια τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς τοὺς λειτουργοὺς αὐτῆς καὶ εἰς τὴν εὐταξίαν καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν τῶν χριστιανῶν καὶ εἰς μύρια ἕσα ἄλλα ζητήματα. Παρατίθεται δὲ ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ καὶ βραχυτάτη περίληψις τοῦ περιεχομένου τῶν κανόνων τῶν τε τοπικῶν συνόδων καὶ πατέρων τῆς ἐκκλησίας διὰ τὸν λόγον, ὅτι οἱ παπισταὶ τὰ μάλιστα τολμηρῶς κραυγάζουσι πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν ἀμαθῶν ὅτι πᾶσα ἐν γένει ἀνάπτυξις τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐκ τοῦ πάπα ἐξεπήγαγε καὶ δι' αὐτοῦ ἐτελειοποιήθη· διότι, ταρασσομένης ταύτης ἐκ τῶν αἱρέσεων, διεσώθη δῆθεν αὐτῇ ἡ γνησία τοῦ χριστιανισμοῦ διδασκαλία διὰ τοῦ πάπα ὡς τοῦ μόνου δῆθεν ἀναμαρτήτου! Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ζήτημα ἀναπτύσσεται ἐν τινι τῶν ἐπομένων κεφαλαίων ἐπίτηδες πρὸς φωτισμὸν τῶν ἀδῶν καὶ πρὸς ἐλεγχον τῶν παπιστῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

ΝΟΜΟΙ (ΚΑΝΟΝΕΣ) ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

§ 133. ΣΥΝΗΘΗΣ Η ΛΥΣΙΣ ΑΠΟΡΙΩΝ ΥΠΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΠΑΤΕΡΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ

ΑΝΕΚΑΘΕΝ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σύνηθες ἵνα οἱ ἄριστοι τῶν ἐκ-
κλησιαστικῶν ἀνδρῶν λύσωσι τὰς ὑποβαλλομένας αὐτοῖς
ὑπ' ἄλλων ἀπορίας. Εἶδομεν τὰς ἀποκρίσεις τοῦ μεγάλου Ἀθ-
νασίου. Ἐνταῦθα δ' ἔχομεν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐνενήκοντα
δύο κανόνας μέρος ἀποτελοῦντας τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας.
Συνέστησαν δ' οὕτωςιν : ἐκ τεσσάρων πρὸς Ἀμφιλόχιον κανο-
νικῶν ἐπιστολῶν ἑκαίδεκα μὲν (Α'—ΙΓ') ἐκ τῆς πρώτης·
τριάνκοντα δὲ τέσσαρες (ΙΖ'—Ν') ἐκ τῆς δευτέρας· τριάνκοντα
δὲ πέντε (ΝΑ'—ΠΕ') ἐκ τῆς τρίτης· εἷς δὲ (ΠΓ') ἐκ τῆς τε-
τάρτης· εἷς δὲ (ΠΖ') ἐκ τῆς πρὸς Διόδωρον ἐπίσκοπον Ταρσοῦ·
εἷς δὲ (ΠΗ') ἐκ τῆς πρὸς Γρηγόριον πρεσβύτερον· εἷς δὲ (ΠΘ') ἐκ
τῆς πρὸς χωρεπισκόπους· εἷς δὲ (Η') πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν (Βασι-
λειον) ἐπισκόπους καὶ δύο (ΙΑ'—ΙΒ') ἐκ τῆς πρὸς τὸν αὐτὸν
Ἀμφιλόχιον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πραγματείας. Τούτων, εἰ-
καὶ δυσχερές, ἔστω βραχυτάτη περίληψις : Α' κανὼν περὶ παρα-
συναγωγῶν, σχισματικῶν καὶ αἰρετικῶν· Β' περὶ βρεφοκτονίας·
Γ' περὶ καθαιρέσεως διακόνου πορνεύσαντος· Δ' περὶ τριγαμίας·
Ε' περὶ μετаноοῦντων αἰρετικῶν· Γ' περὶ τοῦ μὴ ἐπιτρέπειν γά-

μον τοῖς πόρνοις κληρικοῖς· Ζ' περὶ τιμωρίας ἀρρενοφθόρων, ζωοφθόρων, φονέων κτλ. Η' περὶ φόνου ἀκουσίου καὶ ἐκουσίου· Θ' περὶ μὴ διαζυγίου ἐκτὸς πορνείας· Ι' περὶ μὴ θελώντων χειροτονίαν· ΙΑ' περὶ ἀκουσίου φόνου· ΙΒ' περὶ διγαμίας· ΙΓ' περὶ φόνων ἐν πολέμοις· ΙΔ' περὶ τόκων· ΙΕ' περὶ ἐρμηνείας τοῦ ἡ' ψαλμοῦ· ΙϚ' περὶ Νεεμάν· ΙΖ' περὶ Βιάνορος πρεσβυτέρου· ΙΗ' περὶ ἐκπεσουσῶν παρθένων· ΙΘ' περὶ μοναχῶν παρθενίας· Κ' περὶ αἰρετικῶν γυναικῶν ὁμολογησασῶν παρθενίαν, μὴ τηρησασῶν δέ· ΚΑ' περὶ ἀνδρὸς συνοίκου γυναικί· ΚΒ' περὶ ἀρπάσαντος γυναικᾶ· ΚΓ' περὶ δύο ἀδελφῶν λαβόντος εἰς γάμον· ΚΔ' περὶ χήρας· ΚΕ' περὶ φθορᾶς γυναικός· ΚϚ' περὶ τοῦ ὅτι ἡ πορνεία δὲν εἶναι γάμος· ΚΖ' περὶ πρεσβυτέρου ἐν ἀγνοίᾳ ἀθέσμῳ γάμῳ περιπεσόντος· ΚΗ' περὶ ἀποχῆς ὑείων κρεῶν· ΚΘ' περὶ ἄρχοντος ὁμύσαντος ἐπὶ βλάβῃ ἀρχομένων· Λ' περὶ ἀρπαγῆς γυναικός· ΛΑ' περὶ συνοικισμοῦ γυναικὸς ἀφανισθέντος ἀνδρὸς· ΛΒ' περὶ ἀμαρτίας κληρικοῦ πρὸς θάνατον καὶ μὴ· ΛΓ' περὶ γυναικὸς ἀμελησάσης τοῦ καθ' ὁδὸν τεχθέντος· ΛΔ' περὶ γυναικὸς μοιχευθείσης, ἀπόντος τοῦ ἀνδρὸς· ΛΕ' περὶ ἀνδρὸς ἐγκαταλειφθέντος ὑπὸ τῆς γυναικός· ΛϚ' περὶ γυναικῶν, ὧν οἱ ἄνδρες στρατιῶται ὡς ἀπολωλότες νομίζονται· ΛΖ' περὶ ἀλλοτρίαν γυναικᾶ λαβόντος· ΛΗ' περὶ κορῶν ἀκολουθουσῶν ἐρασταῖς· ΛΘ' περὶ συζώσης μοιχῶ· Μ' περὶ δούλης παρὰ γνώμην δεσπότη λαβούσης ἄνδρα· ΜΑ' περὶ δευτερογαμίας χήρας· ΜΒ' περὶ γάμου ὑπεξουσίων γυναικῶν· ΜΓ' περὶ θανατηφόρου ἄλλον τρώσαντος· ΜΔ' περὶ τῆς Ἑλληνι (ἔθνικῶ) συμπορνευσάσης διακόνου· ΜΕ' περὶ χριστιανοῦ ἐνυβρίζοντος τὸν Χριστόν· ΜϚ' περὶ γυναικὸς ἐν ἀγνοίᾳ λαβούσης ὑπανδρον· ΜΖ' περὶ ἀναβαπτισμοῦ Ἑγγρατιτῶν, Σακκοφόρων καὶ Ἀποτακτιτῶν· ΜΗ' περὶ καταληφθείσης ὑπὸ ἀνδρὸς· ΜΘ' περὶ τοῦ ἀνευθύνου βικασθείσης γυναικός· Ν' περὶ τριγαμίας ὡς παρανόμου· ΝΑ' περὶ τιμωρίας ἀμαρτανόντων κληρικῶν· ΝΒ' περὶ ἀμελησάσης τοῦ καθ' ὁδὸν τεχθέντος

βρέφους· ΝΓ' περὶ χήρας δούλης· ΝΔ' περὶ ἐκουσίου καὶ ἀκουσίου φόνου· ΝΕ' περὶ τῶν φονευόντων ἐπιτιθεμένους ληστές· ΝϚ' περὶ μεταμελείας τοῦ ἐκουσίου φονέως· ΝΖ' περὶ τιμωρίας ἀκουσίου φονέως· ΝΗ' περὶ τιμωρίας μοιχοῦ· ΝΘ' περὶ τιμωρίας πόρνου· Ξ' περὶ ὁμολογησάσης παρθένα, ἐκπεσούσης δέ· ΞΑ' περὶ μεταμεληθέντος ἢ ἐλεγχθέντος κλέπτου· ΞΒ' περὶ ἀρρενοφθόρου τιμωρίας· ΞΓ' περὶ κτηνοβάτου· ΞΔ' περὶ ἐπιόρκου· ΞΕ' περὶ ἐξαγορευόντος γοητεῖαν ἢ φαρμακείαν τιμωρίας· ΞϚ' περὶ τιμωρίας τυμβωρύχου· ΞΖ' περὶ τιμωρίας ἀδελφομίκτου· ΞΗ' περὶ τιμωρίας γάμου ἐμποδιζομένης συγγενείας· ΞΘ' περὶ τιμωρίας ἀναγνώστου μιγέντος τῇ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου· Ο' περὶ τιμωρίας ἐρωτικοῦ φιλήματος διακόνου· ΟΑ' περὶ τιμωρίας γινώσκοντος ἀμάρτημα κληρικοῦ καὶ μὴ ὁμολογήσαντος τῷ ἐπισκόπῳ· ΟΒ' περὶ τιμωρίας τοῦ μάντεσι παραδεδομένου· ΟΓ' περὶ τιμωρίας τοῦ ἀρνησαμένου τὸν Χριστόν· ΟΔ' περὶ ἐπιεικειᾶς πρὸς μετανοοῦντας· ΟΕ' περὶ τιμωρίας ἀδελφομίκτου· ΟϚ' περὶ τιμωρίας γημικμένου τὴν αὐτοῦ νόμφην· ΟΖ' περὶ τιμωρίας τοῦ ἀποβαλόντος τὴν αὐτοῦ γυναῖκα καὶ ἄλλην λαβόντος· ΟΗ' περὶ τιμωρίας τοῦ λαμβάνοντος δύο ἀδελφάς· ΟΘ' περὶ τιμωρίας τοῦ τῇ μητρειᾷ συμμιγέντος· Π' περὶ τιμωρίας τοῦ τριγάμου· ΠΑ' περὶ τῶν παραβάντων τὴν πίστιν ἐν διωγμοῖς· ΠΒ' περὶ τῶν βία ἐπιπορησάντων· ΠΓ' περὶ κατακαμντευομένων· ΠΔ' περὶ μετανοίας· ΠΕ' περὶ ὑπερβολικῆς συγκαταβάσεως ἐπισκόπων· ΠϚ' περὶ ἐγκρατευτῶν· ΠΖ' περὶ τοῦ λαμβάνοντος δύο ἀδελφάς· ΠΗ' περὶ τοῦ ἔχοντος γυναῖκα παρθένον, μοναχὴν δέ ὡς θεράπαιναν· ΠΘ' περὶ χωρεπισκόπου· Ι' περὶ σιμωνιακῶν· ΙΑ' περὶ πνευματομάχων· ΙΒ' περὶ παραδόσεως τῆς ἐκκλησίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'

ΝΟΜΟΙ (ΚΑΝΟΝΕΣ)

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ,
ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ ΤΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ ΚΑΙ ΤΙΜΟΘΕΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

§ 134. ΠΛΑΤΩΝΙΣΜΟΣ ΕΝ Τῃ ΕΛΛΗΝΙΚῃ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΦΑΜΙΛΛΟΣ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἦν ὁ Νύσσης τῆς Καππαδοκίας *Γρηγόριος* (332—400). Θεωρητικώτερος οὗτος ἐκείνου· ἀλλ' ἀμφότεροι πλατωνιστάι. Οὗτος ἐζήτει νὰ καττάξῃ τὰς ἀνθρωπίνας ἀμαρτίας καὶ ἀρετὰς κατὰ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὅπως καὶ παρὰ Πλάτωνι. Δῆλον τοῦτο ἐξ ἀπάντων τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν κανόνων τῶνδε : Α' περὶ τῆς κατὰ τὸ πάσχα θεραπείας τῆς ψυχῆς, ἧς τρία μέρη : λογιστικὸν ἢ λογικόν, ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμικόν· Β' περὶ μείζονος τιμωρίας τῶν ἀμαρτημάτων τοῦ λογιστικοῦ· Γ' περὶ τιμωρίας τῆς μανθείας καὶ γοητείας ἀμαρτημάτων τοῦ λογιστικοῦ· Δ' περὶ τιμωρίας τῆς πορνείας ἀμαρτημάτων τοῦ ἐπιθυμητικοῦ· Ε' περὶ τιμωρίας τοῦ φόνου ἀμαρτήματος τοῦ θυμικοῦ· Ϛ' περὶ τιμωρίας τῆς πλεονεξίας καὶ εἰδωλολατρείας ἀμαρτημάτων τῶν τριῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς· Ζ' περὶ τιμωρίας τῶν τυμβωρύχων· Η' περὶ τιμωρίας τῶν ἱεροσύλων.—Ὁ δὲ *Γρηγόριος* ὁ *Ναζιανζηνός* (328—389) θεωρεῖται ὑψιπετέστερος τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ὡς ποιητῆς καὶ κατ' ἐξοχὴν θεολόγος. Ὅπως δὲ τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Νύσσης, οὕτω καὶ τοῦ *Γρηγορίου* τούτου ἐπικυ-

ροῦνται τὰ συγγράμματα ἐν τῷ Β' κανόνι τῆς Γ' συνόδου, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐν ἡρωϊκοῖς στίχοις μνημονευόμενα ἱερὰ βιβλία. Τοῦτ' αὐτὸ δ' ἔχει τις εἰπεῖν καὶ περὶ Ἀμφιλοχίου τοῦ Ἰκονίου τοῦ ἀκμάσαντος ἐπὶ Οὐχλεντινιανοῦ καὶ Θεοδοσίου (374—394) τοῦ ἐν στίχοις πρὸς Σέλευκον ἀπαριθμοῦντος τὰ ἱερὰ τῆς ἐκκλησίας βιβλία.—Ὁ δὲ Τιμόθεος Ἀλεξανδρείας σύγχρονος τοῦ Ἀμφιλοχίου (388) συνέγραψεν ὀκτωκαίδεκα κανόνας κατ' ἐρωταπόκρισιν. ὧν ὁ Α' περὶ κατηχομένου παιδὸς μεταλαμβάνοντος τῆς θείας κοινωνίας· Β' περὶ βαπτίσματος δαιμονιζομένου κατηχομένου· Γ' περὶ πιστοῦ δαιμονιζομένου· Δ' περὶ βαπτίσματος ἀσθενοῦς κατηχομένου· Ε' περὶ θείας μεταλήψεως συζύγων ἐλθόντων εἰς μίξιν τῇ αὐτῇ νυκτὶ τῆς θείας λειτουργίας· ΣΤ' περὶ βαπτίσματος γυναικὸς ἐχούσης ἔμμηνον κάθαρσιν· Ζ' περὶ μεταλήψεως τοιαύτης γυναικὸς· Η' περὶ νηστείας ἐν τεσσαρακοστῇ τεκούσης γυναικὸς· Θ' περὶ προσευχῆς κληρικοῦ, παρόντων ἀρειανῶν· Ι' περὶ νηστείας ἀσθενοῦς κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα· ΙΑ' περὶ κλήσεως κληρικοῦ εἰς παράνομον γάμον· ΙΒ' περὶ ὄνειρασθέντος λαϊκοῦ· ΙΓ' περὶ ἀποχῆς συνουσίας συζύγων· ΙΔ' περὶ αὐτοκτόνου· ΙΕ' περὶ γάμου ἀνδρὸς ἔχοντος ἔκφρονα γυναικα· ΙΣΤ' περὶ πiónτος ὕδωρ πρὸ τῆς θείας μεταλήψεως· ΙΖ' περὶ ἀκουόντων τὸν θεῖον λόγον καὶ μὴ πραττόντων συνῶδ' αὐτῶ· ΙΗ' περὶ τοῦ ἀπὸ τίνος ἡλικίας ὑπολογίζονται τὰ ἀμαρτήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΧΡΥΣΟΥΣ ΑΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΠΡΩΤΕΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ

§ 135. ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῃ Α΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚῃ ΣΥΝΟΔῳ

ΑΠΟ τῶν πρώτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς ἐν Νικαίᾳ Α΄ οἰκουμενικῆς συνόδου ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία ὁσμημέραι προέβαινεν ἔνθεν μὲν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἔνθεν δὲ εἰς τὴν ῥύθμισιν τοῦ βίου τῶν χριστιανῶν ἐρειδομένου ἐπ' ἐκείνης. Παραλλήλως δὲ τῇ ἀναπτύξει αὐτῆς ἐνέσκηπτον εἰς αὐτὴν ὡς βαρύτατος χειμῶν αἱ τε εἰσβολαὶ τῶν βαρβάρων καὶ αἱ ἐπιθέσεις τῶν αἰρετικῶν. Ἄλλ' ἐκάτεροι τούτων ἐγίνοντο μὲν ἐμπόδιον, οὐδέποτε ὁμως ἀνέκοπτον τὴν ὁδὸν τῆς προκοπῆς ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν πατέρων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Οἱ Ἕλληνες καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἐν τοπικαῖς συνόδοις ὀρθοτομοῦσι τὸν λόγον τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας. Ἀπηλλαγμένοι τοῦ ἐμφύτου νοσήματος τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τῆς φιλοπρωτείας, ἐγκύπτουσι εἰς τὴν μελέτην τῶν ἁγίων γραφῶν μὴ παρερμηνεύοντες αὐτὰς εἰς στήριξιν ψευδοῦς πρωτείου, ἀλλ' ἀρυόμενοι σθένος καὶ θεῖον φωτισμὸν εἰς ἐπικράτησιν τῆς ἱερᾶς θρησκείας καὶ εἰς τελειοποίησιν ἑαυτῶν. — Οἱ μὲν ἀποστολικοὶ κανόνες εἶναι οὐ μόνον τὸ πόρισμα καὶ ἡ συστηματικὴ διατύπωσις πάντων τῶν πρὸ αὐτῶν ἀναφερόντων καὶ λυθέντων θρησκευτικῶν ζητημάτων

τῶν ἀποβλεπόντων εἰς τὴν δημοκρατικὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας καὶ ῥύθμισιν τοῦ βίου τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος ἐν κοινοβουλίῳ ἀποστολικῶν ἀνδρῶν ψηφισθεὶς νόμος ὁ ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ θεμελιώδους τοῦ χριστιανισμοῦ νόμου, τῆς ἀγίας γραφῆς. Πᾶσαι δὲ αἱ μεταξὺ τοῦ πρώτου ἐκείνου ἀποστολικοῦ νόμου καὶ τοῦ πρώτου ἐν τῷ τῆς Νικαίας κοινοβουλίῳ Ἑλλήνων πατέρων ψηφισθέντος νόμου κείμεναι τοπικαὶ σύνοδοι εἶναι ἡ γέφυρα, ἣτις συνδέει ἐκεῖνόν τε καὶ τοῦτον. Καὶ ὄντως αἱ ἐν Ἀσίᾳ τοπικαὶ σύνοδοι περὶ τοῦ χρόνου τῆς τελετῆς τοῦ Πάσχα, αἱ τρεῖς τοπικαὶ ἐπὶ Κυπριακοῦ ἐν Καρχηδόνι, ἡ κανονικὴ ἐπιστολογραφία Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας, ἡ κανονικὴ ἐπιστολὴ Γρηγορίου τοῦ Νεοκαισαρείας, αἱ τοπικαὶ τῆς Ἀντιοχείας σύνοδοι, οἱ κανόνες Πέτρου τοῦ Ἀλεξανδρείας, τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ τοπικῆς συνόδου καὶ τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ καὶ ὅσων ἄλλων μνημονευομένων καὶ μὴ καὶ τὰ συγγράμματα τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας δικασεσώμενα τε καὶ μὴ — ταῦτα πάντα οὐ μόνον εἶναι ἡ γέφυρα, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ καὶ ἡ παρασκευασθεῖσα νομοθετικὴ ἐκκλησιαστικὴ ὕλη, τὰ νομοσχέδια, οὕτως εἰπεῖν, ἐξ ὧν ἔμελλε νὰ συνταχθῇ καὶ ψηφισθῇ ὑπὸ τοῦ ἐν Νικαίᾳ Α΄ πανελληνίου χριστιανικοῦ κοινοβουλίου ὁ πρῶτος νόμος τῆς ἑλληνικῆς χριστιανικῆς νομοθεσίας. Καὶ ὄντως ἐψηφίσθη καὶ κτέστη νόμος σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἀνατολικοῦ τε καὶ δυτικοῦ. Διὰ τοῦ νόμου τούτου πᾶσαι αἱ πλάναι αἱ περὶ τε τὸ δόγμα καὶ τὴν εὐταξίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ αἱ περὶ τε τὴν διοίκησιν αὐτῆς καὶ τὸν βίον τῶν χριστιανῶν θρησκευτικόν τε καὶ κοινωνικὸν ἐτέθησαν ἐκποδῶν. Διὰ τῆς ἄρσεως δὲ τῶν πλανῶν τὰ διεστῶτα ἠνοῦντο, τὰ σχίσματα ἐξέλειπον καὶ νέα γνησία χριστιανικὴ κατὰστασις ἐδημιουργεῖτο κατὰ τοσοῦτο μάλιστα, καθ' ὅσον αἱ αἰρέσεις πολεμούμεναι ὑπὸ τε τῆς ἐκκλησίας διὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρικῶν ἐν γένει καὶ ὑπὸ τῆς πολιτείας διὰ τε τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν πανταχοῦ τοῦ κράτους δημοσίων λειτουργῶν ὅση

μέχρι κατεδάλλοντο. Ἐντεῦθεν οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἀνέκυψαν, ὁ δὲ ὀρθόδοξος χριστιανισμὸς ἀνεκηρύχθη ἢ ἐπίσημος τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κράτους θρησκεία. Διὰ τίνος καὶ ὑπὸ τίνων συνετελέσθη τὸ μέγα τοῦτο θαῦμα τῆς ἀνθρωπότητος; Οὔτε διὰ τῶν παπῶν Σιλδέστρου καὶ Ἰουλίου οὔτε διὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐγένετο, ἀλλὰ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος (325) Κωνσταντίνου, ἐφ' ᾧ καὶ οὗτος δικαιοτάτα ἐπεκλήθη μέγας, καὶ διὰ τῶν πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ καὶ τῶν ἄλλων συνόδων καὶ διὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐν γένει. Ἡ δὲ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ὡς θεατρικαὶ τῶν συμβαινόντων ἐν τῇ ἀνατολῇ μετέσχε μόνον τυπικῶς ἐκπροσωπούμενη διὰ τῶν εἰς τὴν οἰκουμενικὴν τῆς Νικαίας σύνοδον ἀπεσταλμένων.

§ 136. Δευτέρα ἀνάπτυξις τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας συγκεφαλαιωθεῖσα ἐν τῇ Β' οἰκουμενικῇ συνόδῳ. — Ὅ,τι δ' ἐγένετο ἀπ' ἀρχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου, τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἀπὸ ταύτης μέχρι τῆς Β' οἰκουμενικῆς. Ἀλλὰ μείζων μὲν ζῆλος, μείζων δὲ ἐπιστημονικὴ ἀνάπτυξις. Καὶ ὄντως τὸ ἐκ τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς ὡς ἐκ κέντρου εἰς ἅπαντα τὸν χριστιανισμὸν θεῖον πνεῦμα ὡς ζωογόνος αὔρα ἀνεζωογόνησε τὰς ψυχὰς πάντων τῶν εὐσεβῶν. Ἡ Κωνσταντινούπολις ὑψώθη ὡς πολιτικὸς ἀστὴρ, πρὸς ὃν ἀπέβλεπε σύμπας ὁ ἀνατολικὸς κόσμος, εἴτε περὶ πολιτικῶν εἴτε περὶ θρησκευτικῶν πραγμάτων προὔκειτο. Ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς ἀνέβη ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανισμοῦ βῆμα, πρὸς ὃ ἠτενίζοντο πάντες οἱ κληρικοὶ καὶ ὁ λαός. Ἐξ αὐτοῦ ὡς διὰ γεφύρας μετέβαινον εἰς τὸν ὕψιστον τοῦ αὐτοκράτορος θρόνον καὶ τὰνάπαλιν ἐκ τούτου εἰς ἐκεῖνον. Τοιαύτη ἀλληλεγγύη ὑπῆρχε μεταξύ τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἀρχοντος, ὥστε ὁ ἕτερος ἐπεκούρει τῷ ἑτέρῳ. Οὐδέτερος δ' ἐφραγτάσθη τούτων νὰ καταρρίψῃ τὸν ἕτερον καὶ ἰδρύσῃ ἐπὶ τῶν ἐρείπιων αὐτοῦ τὸ ἴδιον ἐαυτοῦ μονοειδὲς κρά-

τος αὐτὸ καθ' ἑαυτό. Μανία τοιαύτης μονοκρατίας μόνον ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἀπαντᾷ. Ἀληθές ὅτι πρὸς καιρὸν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐφάνη οὐ μόνον ὁ αὐτοκράτωρ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπατος ἀρχιερεὺς (pontifex maximus) ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἀλλὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ταύτης ἀσθeneίας ταχέως ἀπηλλάγη ὁ μέγας ἀνὴρ κατιδὼν ὅτι ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ ἤμαζε τὸ ἀριστοκρατικὸν δημοκρατικὸν πνεῦμα. Διὰ τοῦτο ὡς ὑπατος ἀρχων ἐκήρυξε διὰ λόγου τὴν ἔναρξιν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἀλλὰ τὴν συζήτησιν καὶ ἐπιψήφισιν τοῦ νόμου (κανόνων) ἀφῆκεν ὅλως ἐλευθέραν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἐφεξῆς πολιτεία καὶ ἐκκλησία συνέπραττον ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ. Εἰ δὲ αὕτη, ἔστιν ὅτε, ἐταράσσετο, τοῦτο ἦν ἀπλή πρόσκαιρος δυσαρμοστία καὶ οὐδὲν πλέον. Τὸ θεῖον ῥῆμα : «τὰ καίσαρος καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ» διετηρεῖτο πάντοτ' ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ ἀκέραιον καὶ μέχρι τοῦδε. Τὸ τοῦ κυρίου θεῖου τοῦτο ῥῆμα μόνῃ ἡ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ οὐδέποτε ἐνόησεν οὐδ' ἐννοεῖ μέχρι τῆς σήμερον, ἅτ' ἔχουσα πάντοτ' ἐν τε τῷ νῶ καὶ τῇ καρδίᾳ τὸ : «ὁ μὴ μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ πρωτεῖῳ τοῦ πάπα καθ' ἡμῶν ἐστι!» Τούτου δ' ἕνεκα αὕτη αἰὲ βοᾷ ὅτι ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἐγένετο ὑποπόδιον τῶν ποδῶν τῆς αὐτοκρατορίας ! Τὸ δὲ ἀληθές ὅτι οἱ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοποι τὰ μάλιστα μὲν πάντοτε, καὶ ὀρθῶς, ἀπέβλεπον πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας, ἤκιστα δὲ πρὸς τοὺς πάπας πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κειμένων καὶ πρὸς εἰρήνευσιν τῆς πανταχοῦ ἐν τε Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ καὶ Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ τεταραγμένης ἐκκλησίας. Τοῦτο δὲ τὰ μάλιστα ἐκίνει τὴν χολὴν τῶν παπῶν. Καὶ ἀφίσταντο μὲν, ἔστιν ὅτε, οἱ αὐτοκράτορες τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, οἷον ὁ αὐτοκράτωρ Οὐαλεντινιανός, ὅστις ἀπέκρουσε τὴν γενομένην αὐτῷ πρότασιν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου Ἰπατιανοῦ ὡς πρεσβευτοῦ τῶν ἐπισκόπων Θράκης καὶ Βιθυνίας περὶ συγκλήσεως τῆς ἐν Λαμφάκῳ συνόδου εἰπὼν τὰ παρὰ τῷ Σωζομένῳ πολύχροτα ἐκεῖνα : « Ἐμοὶ

μέν, ἔφη, μετὰ λαοῦ τεταγμένῳ οὐ θέμις τοιαῦτα πολυπραγο-
νεῖν· οἱ δὲ ἱερεῖς, οἷς τούτου μέλει, καθ' ἑαυτοὺς ὄπη βούλονται
συνίτωσαν.» Ἄλλ' οὐχ ἦττον οἱ αὐτοκράτορες πάντοτ' ἐκήδοντο
τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Καὶ δῆλον. Ὅπως ἐπὶ τῶν
διωγμῶν οἱ ἐθνικοὶ αὐτοκράτορες Ρώμης διέτασσον τὰ κατὰ τῶν
χριστιανῶν ὑπὲρ τῆς τῶν ἐθνικῶν θρησκείας, οὕτως ἀπὸ τοῦ με-
γάλου Κωνσταντίνου πάντες σχεδὸν οἱ χριστιανοὶ αὐτοκράτορες
ὅλως τὸνναντίον ἔπραττον τὰ δέοντα ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν κατὰ
τῶν ἐθνικῶν. Μετὰ δὲ τὴν πλήρη νίκην τοῦ χριστιανισμοῦ πάν-
τοτε μετεῖχον τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ μάλιστα
τῶν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας ἀναγομένων. Καὶ ἐνίοτε
μὲν οἱ φρονοῦντες τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐτάσσοντο ὑπὲρ αὐτῶν, οἷον
ὁ Κωνσταντίνος. Ἄλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τούτου. Εἰς οὐδεὶς. Ἡ
συνεργασίη πολιτείας καὶ ἐκκλησίας πάντοτε ὡς φυσικὴ ἦν ἀναγκ-
αιοτάτη καὶ ὠφελίμη, ἡ δὲ κατάχρησις ἐκατέρως βλαβερωτάτη.
Τοῦτο ἀπεδείχθη ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἀπολυθεῖσα
τῶν πολιτικῶν ὑποχρεώσεων, διαρρήξασα τὴν φυσικὴν σύμπραξιν
καὶ καταστῆσασα τυραννικὴ ἐσπούδασεν ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας νὰ
ἐπιβάλη τῷ χριστιανισμῷ τὴν ἱερατικὴν δεσποτείαν. Ἄλλ' ὡς
ἐναντία τῇ φυσικῇ τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίᾳ ὁσήμεραι καταπίπτει
καὶ τάχιον ἢ βράδιον ἐντελῶς ἐξαφκνισθήσεται, ὥσπερ πᾶσαι
αἱ τοιαῦται τυραννικαὶ ἱεραρχίαι ἐν τῷ κόσμῳ, ὧν μόνον ἡ μνεῖα
ἐν τῇ ἱστορίᾳ παραμένει. Ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἡ παπικὴ
τυραννία ἤρξατο πρῶτως, ἡ δὲ φιλοτύραννος αὐτῆς γνώμη ἦν
καθεν, ὡς εἴρηται. Τὸ δεινὸν ὅμως τοῦτο νόσημα οὐδέποτε κατέ-
άνελαβε τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν ἔχουσιν πάντοτε πρὸ ὀφθαλ-
μῶν τὸν θεῖον ἰδρυτὴν αὐτῆς, ὅστις ἦν, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὑπέρ-
μαχος πάντοτε τῆς ἐλευθερίας. Ἄλλ' ἐῷμεν τοῖς φιλοπρώτοις καὶ
φιλοτυράνοις παπισταῖς χαίρειν τῇ ἡδονῇ ἢ ταῖς ἡδοναῖς τοῦ
πρωτείου.—Ἐν τῇ συνεργασίᾳ δὲ τυχύτῃ πολιτείας καὶ ἐκκλησίας
ἀεὶ ἀνεπτύσσετο ἡ χριστιανικὴ διδασκαλίη ἀβιάστως καὶ κανο-

νικῶς παρὰ τὴν ἀντιζήλιαν τῆς Ῥώμης. Ἄπασαι αἱ τοπικαὶ σύνοδοι καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἐν τε συμπράξει μετ' ἀλλήλων καὶ καθ' ἑαυτοὺς πάντοτ' ἐκαλλιέργουν τὸν ἀγρὸν τοῦ κυρίου. Καὶ αὐταὶ αἱ τῶν ἀρειανιστῶν τοπικαὶ σύνοδοι καὶ αὐτοὶ οἱ πρόμαχοι τοῦ ἀρειανισμοῦ καὶ ἄλλων αἰρέσεων ἐγίγνοντο ἀφορμὴ ἀντιπράξεως κατ' αὐτῶν καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ τῆς ἀμύνης τῶν ὀρθοδόξων πάντοτ' ἀνεπτύσσετο ἡ ὀρθοδοξία. Αἱ τοπικαὶ σύνοδοι τῆς Σαρδικίης, τῆς Φιλιππουπόλεως, τῶν δύο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ Ἀθανασίου, αἱ τῆς Ἀντιοχείας, Λαμφάκου, Ἰλλυρικοῦ, Λαοδικείας, οἱ κανόνες τοῦ μεγάλου Βασιλείου, Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ἀμφιλοχίου τοῦ Ἰκονίου, Τιμοθέου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ εἴ τινας ἑτέρου ὑπῆρξαν αἱ ἀναβαθμίδες τῆς θρησκευτικῆς ἀναπτύξεως καὶ τελειότητος τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Καὶ δῆλον· διότι ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ταύταις συνόδοις συγκληθείσαις ἢ ὑπὸ ἐπισκόπων ἢ κελεύσει αὐτοκράτορος, οἷον Ἰουβιανοῦ ἢ Οὐαλεντιανοῦ, καὶ ἐν ταῖς κανονικαῖς ἐπιστολαῖς τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ἢ ρυθμίζοντι τὰ τέως κεκανονισμένα ὑπ' ἄλλων συνόδων καὶ κυροῦνται ἢ νέα ἄλλα ζητήματα κανονίζονται ἀναγόμενα εἰς δόγματα τοῦ χριστιανισμοῦ ἢ εἰς τὰς ποικίλας σχέσεις κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν πρὸς τε ἀλλήλους καὶ πρὸς αἰρετικούς καὶ καταχουμένους καὶ πρὸς Ἰουδαίους ἢ ἐν γένει εἰς τὸν βίον τῶν πιστῶν ἐν τε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἰδιωτικῷ καὶ κοινωνικῷ αὐτῶν βίῳ. Ἐν δὲ τοῖς πολυαριθμοτάτοις συγγράμμασι τῶν μεγάλων πρὸ πάντων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας πατέρων ἀναπτύσσονται ἐν γένει πάντα τὰ θεολογικὰ ζητήματα τὰ ἀνγόμενα εἰς τε τὸν θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν τῆς θεολογίας κλάδον. Ἄλλ' ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ προάγεται ἡ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ ἡ θεολογία καὶ μάλιστα οἱ πολεμικοὶ καὶ ἀπολογητικοὶ αὐτῆς κλάδοι, οὐδέ ποτ' ἐζητήθη ἡ γνώμη καὶ συμπράξις τῶν παπῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Εἶδομεν κατὰ πόσον συνέπραξαν ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας οἱ πά-

παι Σίλβεστρος καὶ Ἰούλιος ἐπὶ τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς
 συνόδου καὶ ὕστερον. Περί δὲ τοῦ Λιβερίου ἐλέχθη ὅτι καὶ αὐτὸς
 οὗτος ἐνόσει θρησκευτικῶς. Περιττὸν δὲ ὄλωσ νὰ ρηθῆ τι περὶ
 Δαμάσου (366—384). Οὗτος ἠγωνίζετο πρὸς διατήρησιν τῆς
 ἑδρας αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Οὐρσίνου (Οὐρσικίου, Οὐρσικινίου, Οὐρ-
 σικίνου, Οὐρσακίου), ἐξ οὗ ἐκλήθη καὶ τὸ φερώνυμον Οὐρσίνειον
 σχίσμα ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ. Ἀντιπαρέρχομεθα τὸν θόρυβον
 καὶ τάρραχον τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἐμφύλιον στάσιν, καθ'
 ἣν οὐκ ὀλίγον αἷμα ἐχύθη κατὰ τὸν Ἀμμιανὸν Μαρκελλῖνον.
 Ἐξασφαλίσας δ' ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου μετὰ ζέσεως ἠγωνίζετο
 ἐκ παντὸς τρόπου νὰ στηρίξῃ οὐ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ
 πρὸ πάντων καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ τὸ παπικὸν πρωτεῖον! Πᾶν ἕ,τι
 κοσμικῆ ἐξουσίας πρὸς ἐκπληξιν τοῦ πειναλέου ὄχλου ἠδύνατο νὰ
 ἐπινοήσῃ ἐπεδίωξεν ὁ πάπας Δάμασος. Περιβολὴ πεφυσιωμένου
 τυράννου ἦν τὸ πρῶτον μέλημα αὐτοῦ. Τὸ σῶμα περιέβαλλε ποδῆρη
 ἀλουργίδα, τοὺς δὲ πόδας πορφυρᾶ σάνδαλα· τῇ δὲ χειρὶ ἔφερε
 χρυσῆν ῥάβδον· ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς μίτραν πεποικιλμένην πολυ-
 τίμοις λίθοις χρυσῶ τε καὶ ἀργύρῳ ὡς τις Λυδὸς τύραννος ἢ μι-
 τρηφόρος Διόνυσος. Χρυσᾶ δὲ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, ἔπιπλα πολυ-
 δαίδαλα, χρυσοῦφαντα σηρικὰ ὡς χρυσοφκῆς ἥλιος ἀπήστραπτον ἐν
 τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ. Τὰ δεῖπνα δέ, ἡ χλιδῆ, οἱ αὐλικοί, οἱ θε-
 ράποντες καὶ πάντα ἐν γένει τὰ τ' ἔμφυχα καὶ ἄψυχα περὶ τὸν
 ἐπίγειον τοποτηρητὴν τοῦ Χριστοῦ πάπαν ἦσαν, ὡς εἰκός, ἀνάλο-
 γα. Ὁ πάπας τὰ πάντα ἐμηχανᾶτο, ὅπως μηδεμίαν ὑπερβολὴν
 καταλίπη κοσμικῶ τῆς τε Ρώμης καὶ πάσης ἄλλης πόλεως καὶ
 χώρας σατράπη ἢ τυράννω, βασιλεῖ ἢ αὐτοκράτορι.—Περὶ ταῦτα
 δὲ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια καὶ συμπαραομαρτοῦντα ἀσχολούμενος ὁ
 Δάμασος οὐδόλως εἶχε χρόνον νὰ ἀσχολῆται περὶ τὴν ἀνάπτυξιν
 τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Εἶχεν ὅμως παρ' ἑαυτῷ ὡς σύμ-
 βουλον μετακκλησάμενος ἐκ σπηλαίου τῆς Βηθλεὲμ τὸν Ἱερώνυ-
 μον τὸν εἰς τὴν λατινίδαν φωνὴν μεταφράστην τῆς ἀγίας γρα-

φῆς.—'Ἄλλ' ἐπανεέλθωμεν ὁπόθεν ἐξέβημεν. Ἡ θρησκευτικὴ ὕλη εἶδει ἵνα ἐν δευτέρᾳ οἰκουμενικῇ συνόδῳ συγκεφαλαιωθεῖσα καταστῆ νόμος τοῦ σύμπαντος χριστιανικοῦ κόσμου. Τοῦτο καὶ ἐγένετο.

§ 137. Τί ἐστὶ συγκεφαλαίωσις ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις.—'Ἐκκλησιαστικαὶ βουλὰὶ καὶ συνελεύσεις, κοινοβούλιον. — Ἰστέον δὲ ὅτι ἐν ἐκάστη οἰκουμενικῇ συνόδῳ δὲν συγκεφαλαιοῦνται πάντες πάντων τῶν πατέρων καὶ πατρῶν τῶν τοπικῶν συνόδων οἱ κανόνες, ἀλλ' ἐνθεν μὲν συμπληροῦνται τὰ τυχόν ἐλλιπῶς ἢ ἀτελῶς ἐξενηνεγμένα ἐν ἐκείνοις, ἐνθεν δὲ κανονίζονται νέα ὅλως ζητήματα. Ὑπὸ τοιαύτην δ' ἔννοιαν ἐννοοῦμεν τὴν ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις συγκεφαλαίωσιν. Ὅτι δὲ τοῦτο ὀρθῶς ἔχει μάρτυς πρὸ πάντων ἡ 5' οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἣτις ἐπεκύρωσε καὶ πάσας τὰς ὀρθοδόξους τοπικὰς συνόδους καὶ τοὺς κανόνας τῶν πατέρων. Οὕτω δὲ αἱ τοπικαὶ σύνοδοι καὶ οἱ κανόνες τῶν μνημονευομένων ἐν ἐκείνῃ πατέρων ὡς ἐπικυρωθέντες ὑπ' ἐκείνης ἐπέχουσι τόσον οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ἀποτελοῦσι μέρος ἀναπόσπαστον τῆς χριστιανικῆς νομοθεσίας. Οὔτε ἄρα μόναι αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ἄνευ τῶν τοπικῶν καὶ τῶν κανόνων τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι πλήρη τὴν χριστιανικὴν νομοθεσίαν οὐδ' οὗτοι καὶ αὐταὶ ἄνευ ἐκείνων. Δύναται δὲ τις συγκρίνων τὴν ἐκκλησιαστικὴν νομοθεσίαν πρὸς τὴν πολιτικὴν νὰ ὀνομάσῃ τὰς μὲν τοπικὰς συνόδους ἐκκλησιαστικὰς βουλὰς, τὰς δὲ οἰκουμενικὰς ἐκκλησιαστικὰς συνελεύσεις. Κοινοβούλια ἄρα ἐκκλησιαστικά. Καὶ μόνῃ ἢ ἔννοια τοῦ κοινοβουλίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αἰρεῖ πρόοριζον τὴν τοῦ παπικοῦ πρωτείου μονοκρατίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

ΝΟΜΟΣ (ΚΑΝΟΝΕΣ)

ΤΗΣ Β΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ, ΤΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΥ
ΑΦΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΡΩΜΗΣ ΠΑΠΑ

§ 138. ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ.—ΟΙ ΓΝΩΡΙΜΩΤΕΡΟΙ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΑΥΤΗΣ.—ΔΙΑ ΤΙ ΔΕΝ ΠΑΡΕΣΤΗ ΕΝ ΑΥΤῃ
ΟΥΔΕ ΕΙΣ ΡΩΜΑΙΟΣ

 ΠΩΣ, ὡς εἴρηται, ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ἐκήρυξε τὴν
Α΄ οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐν Νικαίᾳ, οὕτω καὶ ὁ αὐτοκρά-
τωρ Θεοδόσιος ὁ μέγας τὴν Β΄ οἰκουμενικὴν ἐν Κωνσταντινουπό-
λει. Καὶ ἐν ταύτῃ καθαρῶς φαίνεται ἡ σύμπραξις πολιτείας καὶ
ἐκκλησίας. Συνῆλθον δ' ἐν αὐτῇ ἑκατὸν πενήκοντα πατέρες,
ἐν οἷς γνωριμώτεροι Τιμόθεος ὁ Ἀλεξανδρείας, Κύριλλος ὁ Ἱε-
ροσολύμων, Νεκτάριος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, Μελέτιος ὁ Ἀν-
τιοχείας, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, Γρηγόριος ὁ Νύσσης, Ἀμφι-
λόχιος ὁ Ἰκονίου. Ὡσπερ δὲ ἡ Α΄ οὕτω καὶ ἡ Β΄ αὕτη εἶναι κα-
θαρῶς ἑλληνικὴ. Καὶ ἐν ἐκείνῃ μὲν παρέστησαν κατὰ τύπον το-
ποτηρηταὶ τοῦ Ῥώμης· ἐν ταύτῃ δὲ οὐδὲ εἰς τῆς ρωμαϊκῆς
ἐκκλησίας. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ὁ τότε πάπας Δάμασος ἠσχολεῖτο
περὶ τὴν ἰδρυσιν καὶ ἔκλαμψιν τῆς κοσμικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας δι'
ἐγκοσμίων τρόπων καὶ μεθόδων ὡς Ἀσιάτης τις δεσπότης. Πῶς
λοιπὸν ἦν δυνατόν νὰ παραστῆ καὶ θεράπων τις αὐτοῦ ἐν συν-
όδῳ συγκαλουμένη ὑπὸ αὐτοκράτορος μισητοῦ αὐτῷ, οἷος ἦν πᾶς
ὁ τῆς ἀντιζήλου Κωνσταντινουπόλεως ὑπέρτατος ἄρχων; Ὅποια
δὲ σκέμματα εἶχεν ὁ τότε πάπας Ῥώμης συμφανεστάτον ἔσται

ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων εὐθὺς μετὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς οἰκου-
μενικῆς ταύτης συνόδου.

§ 139. Περιεχόμενον τῶν ἑπτὰ κανόνων τῆς συνόδου ταύ-
της. — Ἐπὶ κανόνες τῆς συνόδου ταύτης : Α' περὶ ἐπικυρώ-
σεως τῶν τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου· Β' περὶ τοῦ
ὅτι οὐδενὶ τῶν ἐπισκόπων ἐπιτρέπεται νὰ ἀσχῆ ἐξουσίαν τινὰ
ἐκτὸς τῆς αὐτοῦ διοικήσεως ἢ ἐπαρχίας, ἀλλ' ὅτι τὰ καθ' ἑκά-
στην ἐπαρχίαν δέον νὰ διοικῆ σύνοδος· Γ' περὶ τοῦ ὅτι ὁ Κων-
σταντινουπόλεως ἔχει τὰ δευτερεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώ-
μης διὰ τὸ εἶναι τὴν Κωνσταντινούπολιν νέαν Ῥώμην· Δ' περὶ
τοῦ ὅτι Μάξιμος ὁ κυνικός καὶ οἱ περὶ αὐτὸν δὲν θεωροῦνται
κληρικοί· Ε' περὶ τοῦ ὅτι ὁ «Τόμος τῶν δυτικῶν» καὶ τὰ τῆς ἐν
Ἀντιοχείᾳ ἀποδεκτὰ ὡς ὀρθόδοξα· Ϛ' περὶ τοῦ μὴ εἶναι δεκτὰς
εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε τὰς κατ' ἐπισκόπων κατηγορίας· Ζ' περὶ τοῦ
τρόπου τῆς ἀποδοχῆς τῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπιστρεφόντων αἰ-
ρετικῶν.

§ 140. Ὁ Ε' καὶ Γ' κανὼν. — Προσδιορισμὸς τῆς ἐξου-
σίας τῶν ἐπισκόπων καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῶν. — Οὐδαμοῦ
πρωτεῖον τοῦ πάπα Ῥώμης. — Περὶ μὲν τῶν ἄλλων πέντε
κανόνων, εἰκὶ πολλὰ ἔχει τις εἰπεῖν, ὡς ἀποβλεπόντων εἰς τὴν
ἀνάπτυξιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, οὐδὲν λέγομεν, εἰ μὴ
ὅτι ἔνθεν μὲν ἀπεδοκιμάσθησαν ἐν τῷ πανελληνίῳ τούτῳ δευ-
τέρῳ θρησκευτικῷ κοινοβουλίῳ οἱ αἰρετικοὶ ἐκεῖνοι οἱ καὶ πρό-
τερον ἐπανελημμένως ὑπὸ τε τῶν τοπικῶν συνόδων καὶ πατέ-
ρων πρὸ πάντων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καταπολεμηθέντες·
ἐνθεν δὲ ἐπεκυρώθησαν τὰ ἐν τῇ Α' οἰκουμενικῇ ψηφισθέντα
καὶ τὰ τῶν συνόδων ἀμφοτέρων, τῆς τ' ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ τῆς
ἐν Σαρδικῇ, ἀναφερόμενα εἰς τὸ δόγμα τοῦ χριστιανισμοῦ. Περὶ
δὲ τῶν δύο κανόνων τῆς Β' ταύτης συνόδου, τοῦ Β' καὶ Γ',

ἀνάγκη νὰ λεχθῶσι καὶ τινεσ πλείω, ὡς ἀναφερομένων εἰς αὐτὸ τὸ πολυθρύλητον πρωτεῖον τοῦ πάπα Ρώμης. — Ὁ Β' κανών : «Τοὺς ὑπὲρ διοικήσιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίοις ἐκκλησίαις μὴ ἐπιέναι μηδὲ συγγέειν τὰς ἐκκλησίας· ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν· τοὺς δὲ τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους τὴν ἀνατολικὴν μόνην διοικεῖν, φυλαττομένων τῶν ἐν τοῖς κανόσι τοῖς κατὰ Νίκαιαν πρεσβείων τῇ Ἀντιοχείῳ ἐκκλησίᾳ, καὶ τοὺς τῆς ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπισκόπους τὰ κατὰ τὴν ἀσιανὴν μόνην διοικεῖν καὶ τοὺς τῆς Ποντικῆς τὰ τῆς Ποντικῆς μόνῃ καὶ τοὺς τῆς Θρακικῆς τὰ τῆς Θρακικῆς μόνον οἰκονομεῖν. Ἀκλήτους δὲ ἐπισκόπους ὑπὲρ διοικήσιν μὴ ἐπιβαίνειν ἐπὶ χειροτονίᾳ ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίας ἐκκλησιαστικαῖς. Φυλαττομένου δὲ τοῦ προγεγραμμένου περὶ τῶν διοικήσεων κανόνας, εὐδὴλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὠρισμένα. Τὰς δὲ ἐν τοῖς βερβαρικοῖς ἔθνεσι τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας οἰκονομεῖσθαι χρὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν συνθήειαν τῶν πατέρων». — Ὁ δὲ Γ' κανών : «Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ρώμην». — Καὶ ἐν μὲν τῷ Β' κανόνι ὀρίζονται τάδε : Πρῶτον ἀπαγορεύεται πᾶσα οἰαδήποτε ἐπέμβασις ἐπισκόπου εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν ἢ διοικήσιν ἐκτὸς τῆς ἑαυτοῦ μηδὲ ἐπιτρέπεται νὰ μεταβάλῃ καὶ εἰς ξένην διοικήσιν ἢ ἐπαρχίαν. Ταῦτα κατανοοῦνται ἀκριβῶς, ἐὰν λάβῃ τις πρὸ ὀφθαλμῶν ἔνθεν μὲν καὶ τοὺς ἀποστολικοὺς ἐκείνους κανόνας, ἐν οἷς γίνεταί λόγος περὶ τῆς ἐξουσίας ἐκάστου ἐπισκόπου, οἷοι ὁ ΛΓ', καθ' ὃν οὐδεὶς ἐπίσκοπος εἶναι δεκτὸς ἐν ξένη ἐπαρχίᾳ «ἄνευ συστατικῶν», καὶ ὁ ΛΔ', καθ' ὃν οἱ ἐπίσκοποι ἐκάστου ἔθνους ὀφείλουσι τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον νὰ θεωρῶσιν ὡς κεφαλὴν — Ἐνταῦθα ἐννοεῖται πρῶτος ὁ μητροπολίτης ἢ ἑξάρχος· βραδύτερον δὲ ὁ πατριάρχης—, καὶ ὁ ΛΕ', καθ' ὃν οὐδενὶ ἐπιτρέπεται

νὰ χειροτονῆ «εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένους αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας»·
 ἔνθεν δὲ καὶ τὸν Ε' τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς, καθ' ὃν «τοὺς
 ὑφ' ἐτέρων ἀποβληθέντας ὑφ' ἐτέρων μὴ προσέειθαι». — Δεύτερον
 ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος οἰκονομεῖ, ἥτοι διευθύνει, κυ-
 βερνεῖ μόνον τὰ ἐν Αἰγύπτῳ. Τρίτον οἱ τῆς ἀνατολῆς ἐπίσκοποι
 μόνον τὰ τῆς ἀνατολῆς. Ἄλλ' ὅμως ἀνάγκη νὰ τηρῶνται τὰ
 πρεσβεῖα τῆς Ἀντιοχίτιδος ἐκκλησίας. Ἐν δὲ τῷ Γ' κανόνι
 τῆς Α' οἰκουμενικῆς γίνεταί ὁ αὐτὸς λόγος περὶ τοῦ Ἀλε-
 ξανδρείας καὶ περὶ τοῦ Ἀντιοχείας. Ἐν ἐκείνῳ μάλιστα ἀναλυ-
 τικώτερον γέγραπται ὅτι εἰς τὸν Ἀλεξανδρείας ὑπετάσσοντο
 «τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει». Τέταρτον οἱ τῆς
 Ἀσίας ἐπίσκοποι διοικοῦσι μόνον τὰ τῆς Ἀσίας. Πέμπτον οἱ
 τῆς Ποντικῆς τὰ αὐτῆς ταύτης μόνης. Ἑκτον οἱ τῆς Θράκης
 ὁμοίως. Ἑβδομον ἄκλητοι ἐπίσκοποι δὲν δύνανται νὰ χειροτο-
 νῶσιν ἐν ξένοις ἐπαρχίαις. Ὁγδοον σύνοδος διοικεῖ ἐν ἐκάστη
 διοικήσει ἡ ἐπαρχία. Ἐνατον ἐν ταῖς βαρβάρων λαῶν ἐπαρχίαις
 κρατοῦσι τὰ ἔθιμα τῶν πατέρων. — Ἐν δὲ τῷ Γ' κανόνι ὀρίζον-
 ται τὰ πρεσβεῖα ἡμῆς τοῦ τε Ρώμης καὶ τοῦ Κωνσταντινουπό-
 λεως. Οὐδαμῶς μέλει ἡμῖν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ νὰ ἐξετά-
 σωμεν, εἴ περ ἡ πρόθεσις «μετὰ» δηλοῖ ἐν τῷ κανόνι τούτῳ
 χρόνον (= ὕστερον) κατὰ τὸν ἐρμηνευτὴν Ἀριστηνὸν καὶ τοὺς
 κατ' αὐτὸν γράψαντας ἢ ἐλάτιονα βαθμὸν ἡμῆς κατὰ τὸν Ζω-
 ναρᾶν καὶ τοὺς παπιστάς ἢ ἴσον βαθμὸν ἡμῆς κατὰ τὸν ΚΗ'
 κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ὡς ῥηθήσεται, καθ' ὃν «τὰ ἴσα πρε-
 σβεῖα ἀπένευξαν τῷ τῆς νέας Ρώμης. . . . καὶ τῶν ἴσων ἀπο-
 λαύουσιν πρεσβεῖων τῇ πρεσβυτέρῃ βασιλίδι Ρώμῃ», καὶ κατὰ
 τὸν ΛΓ' τῆς ἐν Τρούλλῳ, καθ' ὃν «τὸν Κωνσταντινουπόλεως
 θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβεῖων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ρώ-
 μης». Ἀρκεῖ ἡμῖν ὅτι, καθάπερ ἐν τῇ Α' οἰκουμενικῇ, οὕτως οὐ-
 δαμοῦ οὐδὲ πόρρωθεν οὐδὲ περιφραστικῶς κλν ἐν τοῖς κανόνι τῆς
 Β' ταύτης συνόδου γίνεταί λόγος περὶ οἰουδήποτε προαιεῖου τοῦ

πάπα Ρώμης. Τὸ μόνον ἄρα, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τῶν κανόνων Β' καὶ Γ' τῆς Β' συνόδου, εἶναι ὅτι ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἐχόντων ἰδίαν διοίκησιν εἶναι καὶ ὁ Ῥώμης. Ἐπειδὴ δὲ ἰδίᾳ γίνεται λόγος περὶ πρεσβείων τιμῆς αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, εὐδηλότατον ὅτι δὲν πρόκειται περὶ θεῖου δικαιώματος δοθέντος τῷ πάπῃ, ὡς βοῶσιν οἱ παπισταί, ἀλλ' ἀπλῶς περὶ τιμῆς. Ἄλλὰ καὶ ταύτην πάλιν οὔτε ἡ ἁγία γραφή οὔτε ὁ Χριστὸς οὔτε ὁ Πέτρος οὔτε οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες ἔδωσαν τῷ πάπῃ· διότι, εἰ ἐδίδοτο αὐτῷ αὕτη, πρῶτοι πάντων ὄφειλον νὰ ἀναγνωρίσωσι ταύτην οἱ πατέρες τῶν τε τοπικῶν συνόδων καὶ πρὸ πάντων τῶν οἰκουμενικῶν, ὧν τὸ κῦρος ἀναμφήριστον. Καὶ οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι· διότι οἱ πατέρες τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων ἦσαν, εἴ περ τις καὶ ἄλλος, οἱ οὐδὲν λέγοντες καὶ πράττοντες παρὰ τὴν ἁγίαν γραφήν, ἥκιστα δὲ οἱ δυνάμενοι νὰ παραβῶσιν ἐντολὴν μάλιστα τοῦ Χριστοῦ, εἴ που τοιαύτη ὑπῆρχεν. Ἄλλὰ δὲν παρέλιπον· διότι δὲν ὑπῆρχεν. Ἄλλὰ ὑποβῶμεν, τὸ καὶ παραλογώτατον, ὅτι ὑπὸ «τὰ πρεσβεῖα τιμῆς» ἐννοεῖται τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα, ἦτοι τὸ ἐπὶ Χριστοῦ δοθὲν δικαίωμα. Ἄλλ' ἐπειδὴ «πρεσβεῖα τιμῆς» ἀπονέμονται ὑπὸ τῆς Β' συνόδου καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, τότε ἔχει—ἔστω καὶ δευτερεῖον κατὰ τοὺς παπιστάς—θεῖον δικαίωμα καὶ οὗτος! Οὕτως ἄρα ἔχομεν δύο κατόχους θεῖου δικαιώματος: τὸν τε τῆς Ῥώμης καὶ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως! Ἄλλ' ἐπειδὴ πρεσβεῖα τιμῆς ἔχει καὶ ὁ Ἀντιοχείας κατὰ τὸν Β' κανόνα τῆς Β' οἰκουμενικῆς καὶ κατ' ἄλλους ἄλλων οἰκουμενικῶν συνόδων, φανερώτατον ὅτι ἔχομεν καὶ τρίτον κάτοχον θεῖου δικαιώματος! Ἄλλ' ἐπειδὴ «ἀκολουθίαν τιμῆς» κατὰ τὸν Ζ' κανόνα τῆς Α' οἰκουμενικῆς ἔχει καὶ ὁ Ἱεροσολύμων, εὐδὴλον ὅτι καὶ οὗτος ἔλαβε θεῖον δικαίωμα! Ἄλλὰ περὶ οὐδενὸς τούτων ὡς κατόχων πρωτείου ὡς θεῖου δικαιώματος γίνεται λόγος ἐν τῇ ἁγίᾳ γραφῇ. Ἄλλὰ περὶ τοῦ πάπα ποῦ γίνεται λόγος; Τὰ πρεσβεῖα ἄρα τι-

μῆς πάντων τούτων τῶν ἱεραρχῶν: τῶν Ῥώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ εἴ τινος ἄλλου εἶναι ἀπλᾶ ἀνθρώπινα ἱεραρχικὰ σχέσεις χάριν τῆς κωνοικῆς διοικήσεως τῆς ἐκκλησίας μηδεμίαν ἀναφορὰν ἔχουσαι πρὸς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ὅπερ δὲν εἶναι διοικητικὸς κῶδιξ ὀρίζων ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ ἱερὰ παρακαταθήκη θείων διδασγμάτων διδασκομένων ὑπὸ ἐπιτετραμμένων τῆς ἐκκλησίας ἀνδρῶν καὶ ἀκουμένων καὶ ἐφαρμοζομένων κατὰ τὸ ἀνθρώπειον ὑπὸ πάντων τῶν χριστιανῶν. Ἄλλ' ἐκτός τούτου, ἐπειδὴ αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ἢ τ' ἐν Χαλκηδόνι καὶ ἢ ἐν Τρούλλῳ ἰσχυρῶς τιμῆς ἀπονέμουσι τῷ τε Ῥώμης καὶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως, ἀναντίλεκτον ὅτι ἀμφότεροι οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι ἐξ ἴσου ἔχουσι τὸ αὐτὸ πρωτεῖον, τὸ αὐτὸ δικαίωμα. Ἀλλὰ τούτου τεθέντος ἢ ἡ μονοκρατία τοῦ πάπα πίπτει ἢ ἀμφότερα αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι σφάλλονται! Ἄλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ παπιστὰὶ ἀποδέχονται τὸ ἀψευδὲς τῶν ἁγίων τούτων οἰκουμενικῶν συνόδων ὡς τοῦ ἀψευδοῦς στόματος τῆς ἐπισήμου χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Τότε τίς ὁ ψευδόμενος;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΒ΄.

ΝΟΜΟΣ (ΚΑΝΟΝΕΣ) ΤΗΣ Γ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

§ 141. ΤΡΙΤΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΘ' ΕΑΥΤΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

 ΣΠΕΡ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας προέβη ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς Α' οἰκουμενικῆς καὶ καίτοι αἰρέσεις καὶ ἄλλα ἐμπόδια πολιτικὰ καὶ θρησκευτικὰ ἐτάρασσον τὴν ἐκκλησίαν. Ἐὰν ἀποβλέψῃ τις εἰς τὰ συγγράμματα τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς τοπικὰς συνόδους, — αἵτι ἢ ἐν Καρχηδόνι (τῷ 386), ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ (τῷ 389), ἢ ἐν Καρχηδόνι (τῷ 390), ἢ αὐτόθι πάλιν (τῷ 393), ἢ ἐν Ἰπῶνι (τῷ αὐτῷ ἔτει), ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει (τῷ 394), ἢ ἐν Βαγούῃ τῆς Νουμιδίας (τῷ 395 ;), ἢ ἐν Καρχηδόνι (τῷ 397), ἢ αὐτόθι (τῷ 398), ἢ αὐτόθι (τῷ αὐτῷ ἔτει), ἢ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (τῷ 399), ἢ ἐν Ἱεροσολύμοις (τῷ αὐτῷ ἔτει), ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει (τῷ 400) καὶ εἴ τις ἑτέρα, — κατανοεῖ ὅτι ἐν ἐκάστῳ συγγράμματι καὶ ἐν ἐκάστῃ συνόδῳ ἀναπτύσσεται τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα, εἴαν τε περὶ καταπολεμήσεως αἰρέσεώς τινος, εἴαν τε περὶ εὐταξίας τῆς ἐκκλησίας εἴαν τε περὶ δόγματος εἴαν τε περὶ μυστηρίου πρόκηται. Περιττὸν δὲ νὰ λεχθῆ ὅτι ἐκτέρῳ τῶν ἐκκλησιῶν ἀναπτύσσεται κατὰ ἴδιον τρόπον καὶ συν-

ὡδὰ πρὸς τὸ ἰδιάζον ἑκατέρω αὐτῶν πνεῦμα, ἤτοι πρὸς τὸ πρα-
 κτικὸν μὲν τῆς ῥωμαϊκῆς, πρὸς τὸ θεωρητικὸν δὲ τῆς ἑλληνικῆς.
 Ἄξιον δὲ μνείας τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ συγκλήσει τῶν οἰκουμενικῶν
 συνόδων ἀναντιλέκτως ἠγεῖται μὲν πάντοτε ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία,
 ἀκολουθεῖ δὲ ἡ ῥωμαϊκὴ. Τοῦτο δὲ σαφῶς καταδείκνυται ἐκ
 τούτου, ὅτι ἅπασαι αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι συνέστησαν ἐν τῇ
 ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ. Προσέτι αὐτοκράτωρ ὁ Κωνσταντινουπόλεως
 Κωνσταντῖνος συνεκάλεσε τὴν Α' οἰκουμενικὴν σύνοδον, αὐτο-
 κράτωρ δὲ πάλιν ὁ μέγας Θεοδόσιος τῆς αὐτῆς πόλεως συνεκά-
 λεσε τὴν δευτέραν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀνεκήρυξε τὴν χριστιανι-
 κὴν θρησκείαν ὡς τὴν ἐπίσημον τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κράτους·
 ὁ δὲ Θεοδόσιος τὸν θρίαμβον αὐτῆς. Ἐκεῖνος ἠγέρθη ὑπὲρ τοῦ
 χριστιανισμοῦ· οὗτος δὲ δεινὸς πολέμιος κατὰ τῆς ἐθνικῆς, τῆς
 εἰδωλολατρείας. Ἐκεῖνος μικρὸν τι πρὸ τοῦ αὐτοῦ θανάτου ἀπη-
 γόρευσε τὰς τῶν ἐθνικῶν θυσίας· οὗτος δὲ (μηνὶ Φεβρουαρίῳ 380)
 διὰ διατάγματος ὑπεχρέωσε πάντας τοὺς ὑπηκόους μίαν θρη-
 σκείαν, τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν νὰ ἔχωσιν, ἀπειλήσας αὐ-
 στηρῶς τιμωρίας κατὰ πάντων τῶν μὴ ὀρθοδόξων. Τούτου δ'
 ἕνεκα καθεῖλε μὲν τὸν ἀρειανὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως
 Δημόφιλον· ἀνηγόρευσε δὲ Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν. Τοῖς μὲν
 ὀρθοδόξοις παρέσχε πᾶσαν ἐπικουρίαν, τοῖς δὲ αἰρετικοῖς ἀφεί-
 λετο πᾶσαν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν καὶ τοῖς ἐθνικοῖς ἀπηγόρευσε
 πᾶσαν θρησκευτικὴν τελετήν. Τοσαῦτα ἔργα ὑπὲρ τοῦ χριστια-
 νισμοῦ τίς ποτε τῶν παπῶν διέπραξεν; Οὐδεὶς. Ποῦ λοιπὸν τὸ
 πρωτεῖον; Ἄλλὰ διατάσσω καὶ ρυθμίζω οὕτω τὰ τῆς ἐκκλη-
 σίας μνημονεῦει ὁ Θεοδόσιος, λέγουσιν οἱ παπισταί, τοῦ πάπα
 Δαμάσου ὡς ὀρθοδόξου. Ἄλλ' ὅμως μνημονεῦει καὶ Πέτρου τοῦ
 Ἀλεξανδρείας. Μνημονεῦει ἄρα ἀμφοτέρων ὡς ὀρθοδόξων, οὐχὶ
 δὲ ὡς ἐχόντων ὑπεροχὴν τινα μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων
 Κωνσταντινουπόλεως, Ἱεροσολύμων καὶ Ἀντιοχείας, ὅπως ἠδύ-
 νατο νὰ μνημονεῦσῃ καὶ παντὸς ἄλλου ὀρθοδόξου ἱεράρχου ἢ καὶ

διαπρεποῦς κληρικοῦ. Ὅτι δὲ πρόκειται περὶ ἀπλῆς πίστεως τοῦ Δαμάσου καὶ τοῦ Πέτρου ἐπιμαρτυρεῖ αὐτὴ ἡ σύγκλησις τῆς Β' συνόδου, περὶ ἧς οὐδαμῶς ἐρωτᾶται ὁ Δάμασος, ὅπως οὐδαμῶς ἠρωτήθῃ ὁ πάπας Σίλβεστρος ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου συγκαλοῦντος τὴν πρώτην οἰκουμενικὴν. Ὁ πάπας ἔχει ἐξουσίαν ἐκκλησιαστικὴν ἐν ταῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχίαις, ὅπως καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι ἀναλόγως τῆς αὐτῶν θέσεως, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ εἶναι οὐ μόνον ἄρχων τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ ἀνώτατος ἐπόπτης τῆς ἐκκλησίας ἔχων πρωτεῖον πραγματικὸν καὶ οὐχὶ φανταστὸν. Ὑπὸ τὸ πρωτεῖον λοιπὸν τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεπτύσσετο καθ' ἑαυτὴν ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία, μὴ ἀναμιγνυμένου παντάπασι τοῦ πάπα Ῥώμης. Εἰ δὲ ποτε ἐπενέβαινε, πάντοτε ἀπεκρούετο, ὅπως ἀπεκρούετο κατὰ τοὺς κανόνας τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων πᾶς ἐπίσκοπος ὁ εἰς ἄλλου τὴν ἐπαρχίαν ἐπεμβαίνων. Καὶ ταῦτα μὲν διὰ βραχέων περὶ τῆς καθ' ἑαυτὴν ἀναπτύξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ κατὰ τὸν μεταξὺ τῆς Β' καὶ Γ' οἰκουμενικῆς συνόδου χρόνον. Ἔστω δὲ προειρημένον ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ προΐοντι μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον κεχωρισμένως ἀναπτύσσεται ἑκατέρω τῶν ἐκκλησιῶν ἀφισταμένη τῆς ἐτέρας. Οὕτως εἶχον τὰ τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς, ὅτε συνεκλήθη ἡ Γ' οἰκουμενικὴ σύνοδος, περὶ ἧς ἔστωσαν εἰρημένα τάδε :

§ 142. Θεοδόσιος ὁ μικρὸς.—Οἱ ἐπισημότεροι τῆς συνόδου ταύτης ἱεράρχαι.—Αἵρεσις Νεστορίου.—Ὅκτὼ κανόνες.—Ὅπως αὐτοκράτορες συνεκάλεσαν τὴν Α' καὶ Β' οἰκουμενικὴν σύνοδον οὕτω καὶ τὴν Γ'. Θεοδόσιος ὁ μικρὸς αὐτεξουσίως (19 Νοεμβρίου 430) ἐξέδωκε διάταγμα, δι' οὗ προσεκλήθησαν οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι νὰ συνέλθωσιν ἐν Ἐφέσῳ. Συνήλθον τῇ Πεντηκοστῇ τοῦ 431 διακόσιοι ἐπίσκοποι τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἐν οἷς ἐπισημότεροι ὁ Ἀλεξανδρεὺς ὁ καὶ πρόεδρος

τῆς συνόδου, ὁ Ἱεροσολύμων Ἰουβενάλιος, ὁ Ἐφέσου Μέμων, προσελθόντων καὶ τριῶν τοποτηρητῶν τοῦ πάπα Ρώμης Κελεστίνου: τῶν ἐπισκόπων Ἀρχαδίου καὶ Προϊέκτου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Φιλίππου. Αἰτία δὲ τῆς συγλήσεως ἐγένετο ἡ τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Νεστορίου αἵρεσις. Ἐψήφισε δὲ ἡ σύνοδος αὕτη ὁκτὼ κανόνας, ὧν ὁ Α' περὶ τοῦ ὅτι πάντες οἱ τὰ τοῦ Νεστορίου φρονοῦντες ἐπίσκοποι παρουσιάσαντες ἐν τῇ συνόδῳ ἢ μὴ ἀποκλείονται πάσης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ βαθμοῦ· Β' περὶ τοῦ ὅτι καὶ οἱ ἀπολειφθέντες τῆς συνόδου ἢ ὑπογράψαντες μὲν τὴν καθάρισιν τοῦ Νεστορίου, μεταγνόντες δ' ὕστερον ἀποκλείονται πάσης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ βαθμοῦ· Γ' περὶ τοῦ ὅτι οἱ καθαιρεθέντες ἢ ἐξορισθέντες ὑπὸ Νεστορίου ἀναλαμβάνουσι πάλιν τὸν κληρικὸν αὐτῶν βαθμὸν· Δ' περὶ τοῦ ὅτι καθηρημένοι εἶναι οἱ συμφρονοῦντες τῷ Νεστορίῳ καὶ Κελεστίῳ· Ε' περὶ τοῦ ὅτι οἱ καθηρημένοι ὑπὸ τῆς συνόδου ἢ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων εἶναι καθηρημένοι καὶ ἀκοινωνῆτοι τῆς ἐκκλησίας· ΣΤ' περὶ τοῦ ὅτι οἱ παρασκαλεύοντες ὁπωςδήποτε τὰ τῆς συνόδου ταύτης, εἰ μὲν κληρικοί, θεωροῦνται καθηρημένοι, εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφωρισμένοι· Ζ' περὶ τοῦ ὅτι ὁ ἄλλην πίστιν (σύμβολον) παρὰ τὴν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀποδεχόμενος τιμωρεῖται· Η' περὶ τοῦ ὅτι οἱ τῆς Κύπρου μητροπολίται δέον νὰ χειροτονῶσι τοὺς ὑφ' ἑαυτοῦ ἐπισκόπους.—Ἡ σύνοδος δὲ αὕτη ἔπεμψε καὶ συνοδικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ σύνοδον ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Εὐσταθίου. Καὶ ἐν τοῖς κανόσι τῆς Γ' οἰκουμενικῆς συνόδου οὐδαμοῦ πρωτεῖον τοῦ πάπα Ρώμης. Ἐν δὲ τῇ Δ' οἰκουμενικῇ σαφῶς ὀρίζονται τὰ ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς τοῦ τε Ρώμης καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ πρὶν ἢ μεταδῶμεν εἰς τὰ τῆς Δ' οἰκουμενικῆς ἰδῶμεν πάλιν τὰς κατὰ τὸν εἰρημένον παπιστὴν Γροίνιον γνώμας τῶν παπιστῶν, ὅπως πᾶς ἀπρόληπτος θαυμασθῇ τὴν χάριν τοῦ πρωτείου περὶ τὸ μυθοπλαστεῖν δεινότητα αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ'

ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΑΠΙΣΤΑΣ

§ 143. ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΑΣΙΝ
ΤΩΝ ΒΟΡΕΙΩΝ ΛΑΩΝ—ΧΡΟΝΟΙ ΒΙΑΣ.—ΕΠΑΡΧΙΑΙ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ. — ΟΙ ΠΑΠΑΙ ΣΩΤΗΡΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ο δυτικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος πολλὰ τὰ δεινὰ ὑπόσταν ἐκ
τῆς μεταναστιάσεως τῶν βορείων λαῶν μετεβλήθη καθ'
ὑπόστασιν μεγάλως. Οἱ τέως ἐν αὐτῷ ἄρχοντες λαοὶ ἔνθεν μὲν
ἀπώλοντο ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων βαρβάρων λαῶν, ἔνθεν δὲ ὑπε-
δουλώθησαν. Ἐν Ἰσπανίᾳ δεσποζουσι οἱ Γησιγότθοι, ἐν Ἀ-
φρικῇ οἱ Βανδῆλοι, ἐν Γαλλίᾳ οἱ Φράγκοι, ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ
449 οἱ Σάξωνες. Ἀπὸ δὲ τοῦ 406 αἱ νῆσοι τοῦ ῥωμαϊκοῦ κρά-
τους ἀπεσπάσθησαν αὐτοῦ. Εἰς δὲ τὰς πρὸς νότον τοῦ Ἰστρου
χωρὰς εἰσέβαλον οἱ Οὐννοι ὑπὸ τὸν ἄγριον Ἀττίλαν λεηλατήσαντες
πᾶσαν τὴν δυτικὴν Εὐρώπην μέχρι Πυρηναίων. Ἐν Ἰταλίᾳ ἰδρύει ὁ
Ὀδόακρος ἡγούμενος Ἐρούλων καὶ Ῥυγίων νέον βαρβαρικὸν κρά-
τος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαιοῦ ῥωμαϊκοῦ. Ἡ Ἰταλία εἶναι
τὸ μῆλον τῆς ἔριδος, ἐν ᾗ δεινῶς μαινεταὶ ὁ Ἄρης τῶν εἰσβα-
λόντων βαρβάρων λαῶν. Ἰδρύει ὁ Ὀδόακρος κράτος ἐν Ἰταλίᾳ·
ἀλλ' εἰσβαλὼν ὁ Θεοδώριχος ἡγούμενος Ὀστρογόθων νικᾷ τὸν
Ὀδόακρον καὶ ἀφαιρεῖ αὐτῷ θρόνον καὶ ζωὴν. Ἀλλὰ μόλις ἤρ-

ζαν οἱ Γότθοι ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη τῆς Ἰταλίας· διότι οἱ δύο ἔνδοξοι στρατηγοὶ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας Βελισάριος καὶ Ναρσῆς ἐνίκησαν αὐτούς. Πρὸ δὲ τούτων ἑλληνικοὶ στρατοὶ καταλύουσιν (533) ἐν Ἀφρικῇ τὸ κράτος τῶν Βανδῆλων. — Ἄλλ' οὐδὲ οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες δύνανται ἐν Ἰταλίᾳ νὰ ἰδρῦσωσιν εἰρηναῖον διαρκές κράτος. Εἰσβάλλουσι (567) Λογγοβάρδοι ὑπὸ τὸν Ἀλδοῖνον εἰς Ἰταλίαν καὶ κυριεύουσι τῆς χώρας, ἐξαίρουμένων τῆς ἐξαρχίας τῆς Ραβέννης, τοῦ τῆς Ρώμης δουκάτου καὶ τῶν μετὰ τῆς Νεαπόλεως ἠνωμένων ἐπαρχιῶν. Ἐκ πάντων τούτων φανερώτατον ὅτι οἱ χρόνοι οὗτοι εἶναι βίας καὶ τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου. Οὐδὲν οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες εἶχον δικαίωμα ἐπὶ τῆς Ἰταλίας οὐδὲ ἔχον νομίμων ἀπειτήσεων. Εἶχον διὰ τῶν ὅπλων κυριεύσει αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ἄρχ ἐπὶ τοσοῦτο τὰ ἑαυτῶν δικαιώματα δι' αὐτῶν ἠδύναντο νὰ περιφρουρῶσιν, ἐφ' ὅσον ἦσαν ἄλλων κραταιοτέροι ἐν αὐτοῖς. Ἐκ δὲ τῶν ἄρτι ἰδρυθέντων βαρβαρικῶν κρατῶν μόνον τὸ βησιγοθικὸν ἐν Ἰσπανίᾳ, τὸ τῶν Οὐννων ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ τὸ φραγκικὸν ἐν Γαλίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπεβίωσαν. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο μόνον ἠδυνήθη ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἐπίσημον νὰ καταστῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ διαδεχθῇ τὸ παλαιὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος. Αἱ ὀλίγαι δ' ἐπαρχίαι αἱ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Λογγοβάρδων τοῖς Ἕλλησιν αὐτοκράτορσιν ὑπολειφθεῖσαι ὀφείλονται τῷ προστατεύοντι αὐτάς ἀξιωματικῷ τοῦ Ρώμης ἐπισκοπικοῦ θρόνου, ὅστις διὰ τὰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἐπαρχίαις πολυπληθῆ τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἀνήκοντα κτήματα πρὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κράτους (τῆς παπικῆς ἐπικρατείας) ὡς κύριος αὐτῶν ἐθεωρεῖτο. Πρὸς τούτοις δὲ ἀποδείκνυνται καὶ πάλιν πλέον ἢ ἅπαξ οἱ πάπαι ὡς οἱ τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ἰταλίας ἀγαθοδαίμονες σωτῆρες. Ὅπως δὲ πόρρω τῆς Ρώμης, ὡς λόγος γίγνεται ἐν τῷ βίῳ τοῦ πάπα Λέοντος (440—461) ἐκράτουν τὰς φοινικὰς χεῖρας τῶν Οὐννων καὶ τῶν Βανδῆλων καὶ ὅπως ὕστερον ἐγκατα-

λειφθεΐσαν αὐτὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων ἔρμαιον παντὶ δι' ἰσχυρῶν φρουρίων ὠχύρωσαν, οὕτω πάντοτε μόνοι ἦσαν οἱ ἐμποδίσαντες τὴν Ἰταλίαν νὰ καταποντισθῆ ἐν τῇ βαρβαρότητι καὶ ταῖς ποικίλαις περὶ τὴν ἱερὰν πίστιν τῶν αἰρετικῶν πλά-
ναις. Ὅτε δὲ τὰ πάντα ὑπέκυψαν τῇ βίᾳ τῶν βαρβάρων καὶ τῷ σφετερισμῷ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων, οἱ πάπαι ἦσαν οἱ μόνοι οἱ τὴν σημαίαν ἀναπετάσαντες τῆς τάξεως, τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἠθικῆς, τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας καὶ ἐν τῷ τρικυμιῷδεϊ κλύδωνι τῶν μαχῶν καὶ τῆς παρασπονδίας μὴ παρι-
δόντες τὸν ἀληθῆ τοῦ χριστιανισμοῦ σκοπόν.

§ 144. Βάρβαροι άρειανοί. — "Ολεθρος τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Ἀφρικῇ ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν.—Ἐν Γαλλίᾳ ὑποστηρίζεται ὁ χριστιανισμὸς ἀπὸ Χλοδοβίκου. — Τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ δεινὸν ἦν ὅτι οἱ πλείονες τῶν βαρβάρων λαῶν τῶν περὶ ἀρχῆς ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ διαγωνιζομένων ἦσαν μὲν χριστιανοί, ἀλλ' ὅπαδοι τῆς ὀλεθρίας τοῦ Ἀρείου αἰρέσεως. Ἐκ τούτου δὲ μέγала δεινὰ ἐνέσκηψαν τῇ Ἰσπανίᾳ καὶ μάλιστα τῇ Ἀφρικῇ. Ἐν μὲν τῇ Ἀφρικῇ ἐξωλόθρευσαν οἱ διάδοχοι τοῦ Γεϊσερίχου σκληρότατα τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν καὶ, πρὶν ἢ οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες δυνηθῶσι νὰ ἐπαναγάγῃσι τὴν τάξιν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς, ὁ μωαμεθανισμὸς κατέφαγε τὰς ποτε θαλλούσας πολυπληθεστάτας ἐκκλησίας, ἐξ ὧν μόνον ἀσθενέστατά τινα ἴχνια διεσώθησαν. Ἐν δὲ Ἰσπανίᾳ μόλις ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βησιγύθων Ρεκκαρέδου Α' (586-601) τοῦ ἐπιστρέψαντος (τῷ 589) εἰς τὴν παλαιὰν γησίαν πίστιν ἀπεσβέσθη ὁ ἀρειανισμὸς. Καὶ ἐν Ἰταλίᾳ δὲ ἡ ἐκκλησία οὐκ ὀλίγα ὑπέστη ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν Ὀστρογύθων. Ἄλλ' ὅμως ἕνεκα τῆς σοφῆς κυβερνήσεως τοῦ Θεοδώριχου τοῦ τηρήσαντος τὴν τε θρησκείαν καὶ τοὺς νόμους τῆς χώρας καὶ ἕνεκα τοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς σταθερότητος τῶν παπῶν αἱ θρησκευτικαὶ πλάναι δὲν ἐρρι-

ζοβόλησαν εἰς βάθος. Ἐν δὲ Γαλλίᾳ τὸναντίον ἡ ἐκκλησία εὐ-
 ρεν ἐν τῷ ἰδρυθέντι τοῦ Χλοδοβίκου φραγκικῷ κράτει ἀξιόλογον
 ὑποστήριξιν κατὰ τοσοῦτον μάλιστα, καθ' ὅσον τοῦτο, ἀφ' ὅτου
 ὁ βασιλεὺς οὗτος ἠσπάσθη (τῷ 496) τὸν χριστιανισμόν, ἔμεινε
 πιστὸν τῇ παλαιᾷ χριστιανικῇ πίστει καὶ ὁσημέραι νέους λαοὺς
 ἐπεσπᾶτο πρὸς ἑαυτό.

§ 145. Αἵρεσις τοῦ Εὐτυχοῦς. — Ἐπέμβασις αὐτοκρα-
 τῶρων ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ. — Ζήνων, Ἰουστινιανός,
 Χιλπέρικος. — Ἐν δὲ τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐμαίνοντο αἱ πα-
 λαιαὶ ἔριδες. Ἡ μανία δ' ἔτι ἐπαυξάνεται διὰ τῆς τοῦ Εὐτυ-
 χοῦς αἵρέσεως. Ἐκκλησιαὶ μαίνονται κατὰ ἐκκλησιῶν, μερίδες
 κατὰ μερίδων. Μύλις δὲ αὕτη ἡ ἔρις ἔληξε καὶ ἰδοὺ ἀμέσως οἱ
 ἀκμάματοι περὶ τὰς ἔριδας καὶ συζητήσεις Ἑλληνας ἐπισκοποῦσιν
 ἐτέρας, ὅπως τὸ πῦρ τῶν φιλονείκων πάλιν ἀνάψῃ εἰς φλόγα.
 Κατεπολεμήθη μὲν ἡ τοῦ Εὐτυχοῦς αἵρεσις ἐν τῇ τῆς Χαλκηδόνος
 συνόδῳ· ἀλλ' αἴφνης ἀνέθορον εἰς τὸ μέσον ἄλλαι τε καὶ ἡ ἐπιση-
 μοτάτη τῶν «Τριῶν κεφαλαίων» αἵρεσις. Αἱ διαρκεῖς δ' αὐταὶ
 αἰρετικαὶ συζητήσεις αἱ οὐχὶ σπανίως, καθάπερ αἱ ἐν τῇ λη-
 στρικῇ λεγομένῃ τῆς Ἐφέσου συνόδῳ (449), παρεκρεπόμεναι
 εἰς χυδαίας βιαιοπραγίας μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων ἐδίδον λαβὴν
 τοῖς αὐτοκράτορσι νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς ἀλλότρια ζητήματα καὶ
 ἐπιβάλλωνται. Οὕτω δὲ οὗτοι ἐπελάθοντο ὅτι αὐτοῖς οὐκ ἦν
 ἐπιτετραμμένον νὰ ἀποφαίνωνται καὶ συζητῶσι περὶ θρησκευτι-
 κῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ τηρῶσι τὴν τάξιν καὶ περι-
 φρουρῶσι τοὺς περὶ θρησκευτικῶν συζητούντας θρησκευτικοὺς ἄν-
 δρας. Τὸναντίον δὲ αὐτοὶ προέβαινον τοσοῦτον, ὥστε προδιέ-
 γραφον διδακτικὰς διατάξεις, καθ' ἃς ἔδει νὰ πιστεύῃ τις. Οὕ-
 τως ὁ μὲν Ζήνων ἐξέδωκε τὸ «Ἐνωτικόν», ὁ δὲ Ἰουστινιανός τὸ
 διάταγμα (edictum) περὶ τῶν «Τριῶν κεφαλαίων». Παραδο-
 ζότερος δὲ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων ἦν ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλ-

λίας Χιλπέρικος († 584), ὅστις ἤθελε νὰ προσποιητῆται τὸν θεολόγον. Συνέγραψε βιβλίον, ἐν ᾧ μεταξύ ἄλλων ἀποφαινεται ὅτι ἡ ἀγία τριάς ἀνευδικοχρίσεως τῶν προσώπων οφείλει νὰ καλῆται θεὸς καὶ ὑπὸ τοιοῦτον τύπον ἠθούλετο νὰ ἐπιβάλῃ τοῖς ἐπισκόποις τοῦ ἑαυτοῦ κράτους τὴν πίστιν ταύτην. Ἐκ τῆς ἀναμίξεως δὲ ταύτης τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἐν τοῖς θρησκευτικοῖς πράγμασι προῆλθον νέαι πάλιν περιπλοκαί. Ἔνεκα δὲ τούτου οἱ πάπαι ἔμελλον νὰ ὑποφέρωσιν ἐκ τῶν ἐστεμμένων θεολόγων, τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς τὰ ὑπὸ τούτων πεπραχμένα ἀποκρούοντες.

§ 146. Ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων ιδιοποίησις ὑπὸ μεγιστάνων. — Σύνοδοι κατὰ τῶν ἀρπάγων. — Πολλοὶ ἐπίσκοποι πολυδάπανοι. — Ἐν τοῖς προηγουμένοις χρόνοις, ὡς εἴρηται, ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἐδωρήσατο κτήματά τινα τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν κτῆσιν αὐτῶν ἐκ παντὸς τρόπου ἐξησφάλισεν αὐτῇ. Ἐπὶ τῆς μεταναστάσεως δὲ τῶν λαῶν τὰ πάντα παρελύθησαν καὶ οὐδὲν κτῆμα ἦν ἀσφαλές. Κυρίως δὲ οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ μεγιστάνες ιδιοποιοῦντο ταῦτα. Ἐπὶ τούτοις μέμφεται ἡ ἐπὶ τοῦ πάπα Συμμάχου σύνοδος ἐν Ῥώμῃ συνεληθούσα (504) καὶ καταγγέλλει τὴν ἀρπαγὴν τῶν κτημάτων τῶν τῇ ἐκκλησίᾳ δεδωρημένων ὡς ἱεροσυλίαν καὶ τοὺς συλήσαντας ἐθεώρησεν ὡς αἰρετικούς καὶ, μέχρις οὗ ταῦτα ἀποδώσωσιν, ἀπέκλεισε τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. Πρὸ πάντων δ' ἐν Γαλλίᾳ ἐγένοντο κατηγορίαι ἐπὶ ἀρπαγῇ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων. Ἐκ τούτου πᾶσα σχεδὸν συνεληθούσα ἐκεῖ σύνοδος ἠπέλιψε κατὰ τῶν ἱεροσύλων ἀρὰς τοῦ αἰωνίου δικαστηρίου καὶ ἀφορισμόν. Οὕτως αἱ σύνοδοι: ἡ ἐν Βαλεντίᾳ (589), ἐν Καισαροδούνῳ (Tours) (570), ἐν Κλαϊρμόντῳ (541), ἐν Παρισίοις (556). Ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ ταύτῃ οἱ ἐπίσκοποι ἐδήλωσαν μετὰ θάρρους, ἐὰν μὴ κατ' εὐθείαν, ἰκανῶς ὅμως νοητόν, ὅτι καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ ἔμελλον ἀφορισμόν νὰ

ἀπειλήσωσιν, εἴ ποτε ἤθελεν ἐπιβάλη χειρὰ ἐκκλησιαστικοῖς κτήμασι. Πρὸς δὲ τούτοις ἐν τισὶ τόποις φανερώς ἐγένοντο κατηγορίαι ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπίσκοποι δὲν ἐποιοῦντο τὴν δέουσαν χρῆσιν ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων κατὰ τὰς διατάξεις τῶν παλαιῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων, ὅπως ἐκ τῶν διατάξεων τινῶν κανόνων βλέπη τις ὅτι αὐτοὶ ἐδαπάνων εἰς ἐνδύματα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια.

§ 147. Σιμωνία ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ καὶ καταδίκη αὐτῆς ὑπὸ συνόδων.— Ἐκ τῆς κτήσεως ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ πλουσιῶν εἰσοδημάτων, ἅπερ αἱ πλεῖστα ἐπισκοπεῖαι εἶχον, προέκυψε καὶ τὸ ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου μικρὸν φερόνυμον ἔργον τῆς σιμωνίας. Ὁ σεβάσμιος Γρηγόριος τοῦ Καισαροδούρου (539 — 593) μέμφεται πικρότατα ὅτι ἐπεκράτησεν ἡ ἀνόσιος συνήθεια, ἵνα ὑπὸ τῶν βασιλέων πωλῆται καὶ ὑπὸ τῶν κληρικῶν ἀγοράζηται τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα. Ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Ὀρλεάνῃ (533) καὶ τῇ ἐν Κλερμόντῳ (535) πολλοὶ κανόνες κατὰ τῆς καταχρήσεως ταύτης ἐψηφίσθησαν. Καὶ παρὰ τῇ ἐκλογῇ δὲ παπῶν ἐνίοτε φαίνεται ὅμοιόν τι συμβαῖνον. Ἀπόπειρα ἐγένετο καὶ ὑποσχέσεις ἐδόθησαν πρὸς ἐξαγορὰν ψήφων ἀντὶ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ πωλήσεως ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν. Τοῦτο ἀφορμὴν ἔδωκε τῷ τῶν Γότθων βασιλεῖ Ἀθαναρίχῳ (533) ἐν δικτάγματι πρὸς τὸν πάπαν Ἰωάννην Β', ὅπως κατὰ τὸ ἐπὶ Βονιφατίου Β' ἐψηφισμένον τῆς γερουσίας δόγμα διατάξῃ ὅτι οὐδεὶς ὁ ὑποσχέσεις δούς ἢ αὐτὸς ἢ δι' ἄλλου τινος εἰς κτῆσιν ἐπισκοπῆς ὑποχρεοῦται εἰς τήρησιν τῆς ὑποσχέσεως. Τό τε διάταγμα αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς γερουσίας ψήφισμα διέταξε νὰ χαραχθῶσιν ἐπὶ μαρμαρίνων πλακῶν καὶ ἀνατεθῶσιν ἐπὶ τῆς εἰσόδου εἰς τὸν τότε παλαιὸν μικρὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Πέτρου. Καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ δ' ἐκκλησίᾳ δὲν φαίνεται κάλλιον τὸ πρᾶγμα. Οὕτως ὁ περιώνυμος Διόσκορος (454) διὰ

σιμωνίας ἀνέβη ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἀλλὰ μεγάλης ὠφελείας πρόξενον ἐγένετο ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν τῇ φερωνύμῳ αὐτοῦ συλλογῇ μεταξὺ ἄλλων διατάξεων περὶ κληρικῶν, ἐκκλησιῶν, μοναστηρίων, νοσοκομείων, ὄρφανοτροφείων, ξενῶνων, δικαιοδοσίας κ.τ.λ. περιέλαβε καὶ τὴν περὶ ἐκλογῆς ἐπισκόπων.

§ 148. Ἐπέμβασις ἡγεμόνων εἰς ἐκκλησιαστικά πράγματα.—Ἐν Γαλλίᾳ κατέστη κανονικόν.—Θεοδώριχος, Χιλδέβερος.—Ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπίσκοποι ἄνευ ἐκκλησιαστικῆς ἐκλογῆς.—Αἱ ἐκλογαὶ δὲ τῶν ἐπισκόπων ὁσημέρῃ ἀρίσταντο τῆς παλαιᾶς τάξεως, ἐφ' ὅσον κατεπενέβκινον οἱ ἡγεμόνες καὶ δὴ καὶ πολλάκις παντοίῳ τρόπῳ ἐπεζήτουν νὰ ματαιώσῃ τὰς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ψήφους. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους μᾶλλον ἢ πρότερον καὶ πάλιν μᾶλλον ὕστερον ἢ κατὰ τούτους ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦν ἐν χερσὶ μᾶλλον τοῦ αὐτοκράτορος ἢ ἐν ταῖς ψήφοις τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Διότι ὁ αὐτοκράτωρ ἦν κύριος τῆς ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου, τῆς ἀναρρήσεως καὶ καθαιρέσεως αὐτοῦ. Τὸ παράδειγμα τῆς ἀναβάσεως καὶ ἐξώσεως τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τὸ ἐν ταῖς προγενεστέροις τούτων χρόνοις ἐπαυελήθη πολλάκις. Καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις δ' ἐκκλησίαις τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐγίγνετο. Ἐν Γαλλίᾳ δὲ μάλιστα κατέστη κανονικόν, ἵνα ὁ ἐπίσκοπος τοῦλάχιστον μὴ ἐκλέγῃται ἄνευ ἐγκρίσεως τοῦ βασιλέως. Ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ὀρλεάνης (540) μάλιστα ἐψηφίσθη (κανὼν Ι') ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τοῦτο ὡς ἐκκλησιαστικὸς νόμος. Οὐχὶ δὲ σπανίως οἱ βασιλεῖς εἰς τοσοῦτο προέβαινον, ὥστε βίᾳ ὠνόμαζον ἐπισκόπους. Οὕτως ὁ μὲν υἱὸς τοῦ Χλοδοβίκου Θεοδώριχος ἀνεκήρυξε (529) τὸν ἅγιον Νικήτιον ἀδελφὸν ἐπίσκοπον Τριβήρων (Trier), ὁ δὲ Χιλδέβερος ὁ Α' (511—558) ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ μητροπολίτου τὸν Ἡμέριον ἐπί-

σκοπον Σαιντῶν (Saintes). Καὶ ὅτε αὐτὸν ὁ ἅγιος Λεόντιος ὁ ἐκ Βορδιγάλων, ᾧ ὑπήγετο ἡ μητρόπολις Σαιντῶν, καθεῖλεν ἐν συνόδῳ ἐκεῖ συνελθούσῃ, ὁ Χιλδέβερτος ἐγκατέστησεν αὐτὸν καὶ πάλιν καὶ ἐπέβαλε πᾶσι τοῖς τῆς ἐκθρονίσεως αὐτοῦ μετασχοῦσι βαρεῖαν χρηματικὴν ποινήν. Ἐν δὲ Ἰσπανίᾳ ἐπεκράτει τὸ ἔθος, ἵνα ἄνευ ἐκλογῆς οἱ ἐπίσκοποι παρὰ τὴν νεκρικὴν κλίνην ὀνομάζωσι τὸν διάδοχον τοῦ νεκροῦ.

§ 149. Σύνοδοι συγκαλοῦνται ὑπὸ ἡγεμόνων. — Κύρωσις συνοδικῶν πράξεων ὑπὸ ἡγεμόνων καὶ τανάπαλιν ἐπίσκοποι σύμβουλοι ἐπὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων. — Ὅπως δ' ἐν τῇ ἀνατολῇ αἱ σύνοδοι οὐχὶ ἄνευ βοηθείας, πολλάκις δὲ μάλιστα διαταγῇ τῶν αὐτοκρατόρων συνήρχοντο, ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς μάλιστα ἐν τῇ πέμπτῃ τῇ ὑπ' αὐτοῦ τῷ 555, προκειμένου περὶ τῶν *Τριῶν κεφαλαίων*, συγκληθείσῃ συνόδῳ ἡξίου νὰ μακρηγορήσῃ, — οὕτω καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ τὸ αὐτὸ συνέβαιεν. Οὕτως αἱ σύνοδοι: ἡ ἐν Ὀρλεάνῃ (τῷ 511), ἐν Κλερμόντῳ (535), ἐν Βαλεντίᾳ (548), ἐν Παρισίοις (555), ἐν Καισαροδούνῳ (567), ἡ δευτέρα ἐν Μακῶνι (585) ὑπὸ τῶν Φράγκων ἡγεμόνων· ἐπίσης καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ ἡ τῆς Λουγῶνος καὶ ἡ ἐν Πορτογαλίᾳ τῆς Βράγης (570) συνεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Θεοδεμίρου. Ἦρξαντο δὲ καὶ αἱ πράξεις τῶν συνόδων νὰ ὑποβάλλωνται τοῖς ἡγεμόσι πρὸς κύρωσιν. Τοῦτο δὲ ἠδύνατο νὰ συμβαίη οὐ μόνον ἕνεκεν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ χάριν συμφέροντος τῶν θεραπευομένων κοσμικῶν ὑποθέσεων, καθ' ὅσον περὶ τούτους τοὺς χρόνους ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ ἤρξαντο προσέτι καὶ ἐπὶ κοσμικῶν πραγμάτων νὰ προσλαμβάνωνται ὡς σύμβουλοι καὶ ἐπίσκοποι. Αὗται ἦσαν αἱ πρῶται ἀρχαὶ τῶν τάξεων τοῦ κράτους, ἐν αἷς κατὰ τοὺς ἐπομένους χρόνους διαμορφώθησαν πολιτικῶς οἱ ἐπίσκοποι.

§ 150. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν παπῶν κατεπεμβαίνουσιν Ὀνώριος, Ὀδοάκρος, Θεοδώριχος, Ἀθανάριχος, Θεόδατος, Ἕλληνες αὐτοκράτορες.—Ἐπίσης ἐν Ἰταλίᾳ οἱ ἀλληλοδιαδόχως ἐκβαλλόμενοι ἡγεμόνες ἐσπούδαζον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον νὰ μετέχωσι τῶν ἐπισκοπικῶν ἐκλογῶν. Ἀνάγκη δὲ νὰ ποδευχθῆ τοῦτο μόνον ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἔδραν. Εἴρηται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ὀνώριος ἦν ὁ πρῶτος ὁ ἀξιώσας τοῦτο. Μετ' αὐτὸν δέ, — ὅπερ ἤκιστα ἠδύνατό τις νὰ φαντασθῆ— τοιαύτας ἀξιώσεις εἶχεν ὁ βάρβαρος βασιλεὺς Ὀδοάκρος ἢ ὁ ὕπαρχος τῆς αὐτοῦ αὐλῆς (praefectus praetorio) Βασίλειος. Ὅτε δὴλα δὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Σιμπλικίου ὁ κληρὸς καὶ ὁ λαὸς ἦσαν συνηθροισμένοι πρὸς ἐκλογὴν νέου πάπα, παρέστη ὁ Βασίλειος εἰς τὸ μέσον τῶν ἐκλογέων ἀξιῶν, ἵνα ἄνευ τῆς αὐτοῦ γνώμης μὴ προσέτι εἰς ἐκλογὴν, ὅπως εἶχε διατάξει ὁ πάπας Σιμπλικίος· τοῦ πάπα μὴδὲ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν καὶ κοσμημάτων αὐτοῦ ἀπαλλοτριώσῃσι. Τοῦτο τὸ περιεχόμενον ὑπομνήματος, ὅπερ αὐτὸς τοῖς συνηθροισμένοις κατέλιπε. Μετὰ εἰκοσι δ' ἔτι ὑπεθλήθη τὸ ὑπόμνημα ἐνώπιον συνόδου συνελεύσεως ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐξητάσθη. Ἀπεφάναντο δ' οἱ συνεληθόντες τάδε : τὸ πρῶτον μέρος αὐτοῦ τὸ πραγματευόμενον περὶ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ὑπάρχου τῆς αὐλῆς ἐν τῇ ἐκλογῇ εἶναι ἀπαίτησις ἀντικειμένη πρὸς τοὺς κανόνας, τὸ δὲ δεύτερον τὸ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων δὲν ὑπόκειται τῇ κρίσει τῶν λαϊκῶν, διότι, ὅπου περὶ πάπα πρόκειται, ἐκεῖ μόνον τὸ αὐτοῦ δίκαιον εἰσακούεται. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Γότθων Θεοδώριχος, ὅστις τὰ μάλιστα συνετὸς ὢν οὐδαμῶς ἀνεμίγνυτο ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι, οὐχ ἤττον προέβη περαιτέρω. Ἐπειδὴ ὑπόπτειεν ὀρθῶς ἢ μὴ ὅτι οἱ πάπαι ὑπέικον μᾶλλον τῇ ἐξουσίᾳ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων ἢ τῇ τῶν Γότθων, ἀνεβίβασεν ἄνευ τῆς ψήφου τοῦ κληρῶν καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Ῥώμης τὸν πρωθιερέα Φήλικα

ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ἀγίου Πέτρου καὶ διέταξεν εἰς μελλούσας περιστάσεις ὅτι ὁ μὲν λαὸς τῆς Ῥώμης καὶ ὁ κληρὸς ἀφείλουσι νὰ ἐκλέγῃσι τὸν νέον πάπαν, τῷ δὲ βασιλεῖ ἐναπόκειται ἡ ἐπικύρωσις τῆς ἐκλογῆς, ἥτις ἐκτελεῖται μετὰ κατάθεσιν ποσοῦ τινος χρημάτων. Ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἀθανάριχος προσδιώρισε 3,000 χρυσᾶ σολδία ἐπὶ ἐκλογῇ πάπα καὶ 2,000 μητροπολίτου. — Μετὰ τὸν θάνατον (536) τοῦ εὐσεβοῦς πάπα Ἀγαπητοῦ ἀπήτησεν ὁ βασιλεὺς Θεόδοτος, ὅπως μόνον ὁ Σιλβέριος ἀνσβῆ τὸν θρόνον τοῦ Πέτρου. Ὅπως δὲ μὴ ἐπέλθῃ σχίσμα, ὁ κληρὸς καὶ ὁ λαὸς ἐκ μετριοφροσύνης ὑπέκυψαν τῇ ἀπαίτησει. Ὅποιās δὲ ραδιοιουργίας κατὰ τούτου μετεχειρίσθη ἡ αὐλή τῆς Κωνσταντινουπόλεως γίγνεται περὶ τούτου λόγος ἐν τῷ βίῳ τοῦ πάπα τούτου. Ὅτε δὲ οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες τὴν Ἰταλίαν ἀφείλοντο τοῖς Γότθοις ἐδοκίμασαν οὐχ ἤττον τῶν βαρβάρων, ὅπως ἰσχύσωσιν ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν παπῶν καὶ ἐξαρτήσωσιν αὐτοὺς ἐξ ἑαυτῶν. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν ἐν ἡρέμῳ κτήσει τῆς νέας ταύτης κυριαρχίας νὰ ἐξασκήσωσι τὸ τυραννικὸν αὐτῶν σύστημα. Διότι τῷ 567 εἰσέβαλον οἱ Λογγοβάρδοι εἰς Ἰταλίαν καὶ ἠμφισβήτησαν αὐτοῖς τὴν κτῆσιν αὐτῆς.

§ 151. Ζήνων, Σιμπλίκιος, Ταλαΐας. — Καταδίκη Ἀκακίου, Φραυίτας. — Οἱ πάπαι Φῆλιξ καὶ Γελάσιος. — Ὁ Πατάρων κατὰ Ἰουστινιανοῦ. — Παντοδυναμία παπῶν ἐν τῷ δικάζειν. — Διάκρισις πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας. — Εἰκαὶ οἱ πάπαι διετέλουν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς μεταναστάσεως καὶ τῶν μεταβολῶν, τῶν πολέμων καὶ τῶν λεηλασιῶν ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει, οὐχ ἤττον ἦσαν οἱ ἀδιαλείπτως ἀναδεδειγμένοι ὡς ὑπατοὶ διευθυνταὶ καὶ δικασταὶ ἐπὶ δικαστικῶν πραγμάτων ἐν πάσαις ταῖς χώραις καὶ ταῖς κοινωνίαις τοῦ χριστιανισμοῦ! — Ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων καὶ ὁ πατριάρχης Ἀκάκιος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντὶ τοῦ Ἀντιοχείας τὸν νέον ἐπίσκοπον τῆς

πόλεως ταύτης ἐχειροτόνησαν, ἀγγέλλουσι τοῦτο πρὸς τὸν πάπαν Σιμπλίκιον, ὅπως λάβωσι τὴν συναίνεσιν. Οὗτος μέμφεται αὐτοῖς πικρῶς τὴν προῆξιν αὐτῶν ὡς ἀντικειμένην πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. — Ὅτε οἱ ἐπίσκοποι τῆς Αἰγύπτου τὸν Ἰωάννην Ταλαῖν ἐξελέξαντο πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, παρεκάλεσαν τὸν πάπαν Σιμπλίκιον νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν βεβαιοῦντες ὅτι μόνον τότε θὰ στερεωθῇ ὁ Ταλαίας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θρόνου. — Ἐπὶ τινος συνόδου Ῥωμικῶν ἐπισκόπων κατεδικάσθη ὁ Ἀκάκιος, τὸν δὲ ἀφορισμὸν ὑπέγραψε μόνον ὁ πάπας. Ὅτε δὲ τοῦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφάνη παράδοξον, οἱ ἐπίσκοποι ἀντέταξαν ἐπὶ τινος ἄλλης συνόδου ἐν Ῥώμῃ συνελθούσης (ἡ Ὀκτωβρίου 485) τάδε: «Ὅταν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπίσκοποι συνέρχωνται, σύνηθες ἵνα ὁ διάδοχος τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας ἐν ὀνόματι τῶν ἐπισκόπων ἀπάσης τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν ἐπιτετραμμένην αὐτῷ φροντίδα περὶ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τὸ πᾶν ρυθμίζῃ, αὐτός, ἅτε δὴ ὦν ἡ κεφαλὴ πάντων, διότι ὁ κύριος τῷ Πέτρῳ εἶπε: «Σὺ εἶ Πέτρος» κτλ. — Ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀκακίου (488) τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναβὰς Φραυίτος ἢ Φραυίτας ἐπίστευεν ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ πάπα εἶναι ἐντελῶς ἀσφαλῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ὀνομάζει ἐν τῷ ἐγγράφῳ, δι' οὗ ἐξαιτεῖται τὴν ἐπικύρωσιν, τὸν πάπαν Πέτρον καὶ τοὺς αὐτοῦ διαδόχους πέτρων τῆς πίστεως καὶ τοὺς κλειδούχους τῶν οὐρανίων μυστηρίων. Ὁ πάπας Φήλιξ ἐπήνεσεν αὐτόν, ὅτι κανονικῶς ἐστράφη πρὸς τὴν ἀποστολικὴν ἑδραν, δι' ἧς κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ θέλησιν ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι ἐδραχιοῦνται ἐν τῷ ἀξιώματι αὐτῶν. Ὁ δὲ πάπας Γελάσιος γράφει πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς ὅτι ὑπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ ἑδρας πάντοτε τὸ ἀξίωμα πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐπιρρώννυται καὶ κραταιοῦται. Καὶ ἐν τῇ ὁδηγίᾳ πρὸς τὸν πρεσβευτὴν (legatum) Φαῦστον λέγει παρακατιών: «Οἱ κανόνες προσδιώριζον ὅτι αἱ ἐφέσεις ὤφειλον εἶ ἀπάσης τῆς ἐκκλησίας εἰς ἐξέτασιν τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας νὰ πέμπωνται καὶ

ὅτι ἐκεῖθεν οὐδεμία πλέον ἔφρασις ἐπετρέπετο εἰς ἄλλον· ὅτι περὶ πάσης μὲν τῆς ἐκκλησίας κρίνει, ἀλλ' αὐτὸς ἐνώπιον οὐδενὸς δικαστηρίου ἐμφανίζεται». — Οἱ δ' ἐπίσκοποι Λαοδανίας ἔγραψον πρὸς τὸν Γελάσιον ὅτι αὐτοὶ ἐσπούδαζον τοὺς ἀνυπερβλήτους τῶν συνόδων κανόνας φυλάττοντες νὰ ὑπακούωσι τῇ ἀποστολικῇ ἑδρᾷ ἐν ὅλῃ τῇ πίστει καὶ ἐν πλήρει ὑποταγῇ. Ἐπὶ τούτοις ἐπέστελλεν ὁ Γελάσιος : « Ἄπασα ἡ ἐκκλησία γινωσκέτω ὅτι ἡ μὲν ῥωμαϊκὴ ἑδρὰ ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ δικάζειν περὶ πάσης δίκης πάντων τῶν ἐπισκόπων, ἅτε δὴ ἔχουσα τὸ δικαίωμα τοῦ κρίνειν περὶ ἀπάσης τῆς ἐκκλησίας, οὐδεὶς ὅμως δύναται νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ». — Ἰλοῦ τὸ ἀναμάρτητον ! — Ἐν τῇ ἀποφάνσει ταύτῃ τοῦ βέκτου Γελασίου ἤμιστα δύναται τις νὰ εὔρῃ σφετερισμὸν ἢ ὑπερβασίαν τοῦ ἑαυτοῦ ἀξιώματος· διότι πάντες οἱ χρονογράφοι τῇ γνώμῃ ταύτῃ συνάδουσι! — Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐκφράζεται καὶ ὁ Ἐννόδιος ἐν τῷ πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν σύνοδον (τῷ 503) πεμφθέντι γράμματι λέγων ὅτι ὁ Χριστὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς ῥωμαϊκῆς ἑδρας κατέστησε κριτὴν καὶ ὅτι οἱ διάδοχοι τοῦ ἁγίου Πέτρου ὑπέχουσι εὐθύνην μόνον ἐν τῷ οὐρανῷ. Τούτῳ συνεφώνησε καὶ ἡ σύνοδος. — Ἐν Γαλλίᾳ θαυμαστόν τι ἐνομίσθη, ὅτε ἐκ φήμης διεδόθη ὅτι ῥωμαϊκὴ σύνοδος συνῆλθε νὰ δικάσῃ τὸν πάπαν. Ἀμελλητί οἱ ἐπίσκοποι ἀνέθηκαν τῷ ἁγίῳ Αὐτίῳ ἵνα πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πατριάρχους καὶ γερουσιαστὰς Φαῦστον καὶ Σύμμαχον γράψωσι καὶ ἐξηγήσωσιν ὅτι ὁ προεστὼς τῆς ποιμένης τοῦ κυρίου λόγον, εὐθύνην, ὑπέχει ἐπὶ τῆς περὶ τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ ποιμνίου φροντίδος· ὅτι τὸν λόγον τοῦτον προσήκει μόνον τῷ ἀνωτάτῳ κριτῇ, οὐχὶ δὲ τῷ ποιμνίῳ νὰ ζητήσῃ. Ὁ πάπας τὸ πᾶν ὀφείλει νὰ ῥυθμίζῃ, διατάσῃ καὶ περὶ παντὸς πράγματος διδάσκῃ. Ὅ,τι αὐτὸς συμβουλεύει, τοῦτο εἶναι ἄπολον καὶ ὀρθόν. — Οὕτω γράφει ὁ ἅγιος Κασάριος ὁ τῆς Ἀρλεσίας ἐν ὑπομνήματι πρὸς τὸν πάπαν Σύμμαχον : « Ἐπειδὴ ἡ ἐπισκοπὴ ἐν τῷ προσώπῳ

τοῦ ἁγίου Πέτρου ἔχει τὴν αὐτῆς ἀρχήν, ἀνάγκη ὅπως ἡ αἰωνία ἀγιότης διὰ προσηκουσῶν διαταγῶν δεικνύη πρὸς τὰς καθ' ἑκάστης ἐκκλησίας ἐνκρηγῶς τί τὸ ποιητέον.» Οἱ τῆς ἀνατολῆς ἐπίσκοποι μετὰ θεὸν ἐν τῷ πάπᾳ εὐρίσκουσι τὴν μόνην αὐτῶν προστασίαν καὶ στρέφονται τούτου ἕνεκα πρὸς τὸν πάπαν Σύμμαχον παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ δείξη αὐτοῖς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. «Ἐὰν ζητῆς τὴν ἀλήθειαν, ζήτησον πρὸ πάντων τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας, οὗ ἡ διδασκαλία ἐπὶ τε τῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ τῆς αὐθεντίας ἐρείδεται». Παρὰ τίνας δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν ἐπιμέλειαν μὲν τῶν ὑπὸ τεταγμένων, ἀσφάλειαν δὲ τῆς πίστεως ἐν κινδύνοις ἢ ἀπὸ τοῦ ποιμένου τοῦ ἐπὶ τῆς ἑδρας καθημένου, ἧς ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος ἠξιώθη παρὰ τοῦ Χριστοῦ τῆς προσφωνήσεως ταύτης: «Σὺ εἶ Πέτρος»; κλπ. Τὰ τῆς πίστεως μόνος ὁ πάπας ὀρίζει. — Καὶ δὲν βοᾷ ὁ Πατάρων ἐπίσκοπος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανόν, ὅτε καθεῖλε τὸν πάπαν Σιλβέριον: «Ἐπάρχουσι πολλοὶ βασιλεῖς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· ἀλλ' ὅμως εἷς καὶ μόνος, οἷος ὁ πάπας, ὃν σὺ καθεῖλες ἀπὸ τῆς ἑδρας αὐτοῦ, ἐπίσκοπος εἶναι ἐπὶ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἐγκαθιδρυμένος!» Ἐἴ δὲ συνόδῳ τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ (563) Βρακάραι, ἀρκεῖ πρὸς ἄρσιν πάσης ἀμφιβολίας ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀποκρίσεων τῆς ἁγίας ἑδρας! Οὕτω βλέπομεν ὅτι οἱ πάπαι πανταχοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὅτε μὲν δικάζουσιν, ὅτε δὲ τιμωροῦσι, νῦν μὲν διδάσκουσι, νῦν δὲ ῥυθμίζουσι τὰ πάντα, οὐδενός ποτε ἀμφισβητοῦντος τὴν παντοδυναμίαν. Εἰ μὴ ποτε τὸ διὰ τοσοῦτων μαρτυριῶν ἐκ πάντων τῶν μερῶν τῆς οἰκουμένης κεκυρωμένον πρωτεῖον τοῦ πάπα ὑπῆρξε, τότε οὐδὲ αὐτὸς πλέον ὁ χριστιανισμὸς ὑπῆρξε πεπιστωμένον ἱστορικὸν συμβάν! Ἀλλά, καίπερ οὕτως εἰς ὕψος ὑπὲρ πάντας ἀρθέντος τοῦ πρωτείου τῶν παπῶν, οὐχ ἤττον οὗτοι ἐγίνωσκον νὰ τηρῶσιν αὐστηρῶς τὰ ὅρια μεταξὺ τῆς καθαρῶς πνευματικῆς αὐτῶν ὑπεροχῆς καὶ τῆς κοσμικῆς τῶν αὐτοκρατόρων, ἅπερ ὅμως

πλειστάκις οἱ αὐτοκράτορες ὑπερεπήδων. Οὕτω γράφει ὁ πάπας Γελάσιος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀνκαστίον : « Δύο, μεγαλοπρεπέστατε αὐτοκράτορ, ὑπάρχουσι, δι' ὧν οὗτος ὁ κόσμος ἀληθῶς κυβερνᾶται : τὸ ἱερόν ἀξίωμα τῶν ἐπισκόπων καὶ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία. » Οἱ ἐπίσκοποι, λέγει παρακατιῶν, εἶναι ὑπόλογοι τοῖς βασιλεῦσι καὶ οἱ βασιλεῖς ἐν πνευματικοῖς πράγμασιν ὑποκείνται ἐπίσης τοῖς ἐπισκόποις, ὅπως οὗτοι ἐν κοσμικοῖς πράγμασι τοῖς βασιλεῦσι. Καὶ ἐν τῇ περὶ τοῦ ἀναθέματος πραγματεία ἐπιλαμβάνεται ὁ πάπας καὶ πάλιν τοῦ θέματος τούτου λέγων : Σὺν τῇ ἐλεύσει τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς συνεισῆλθε καὶ ἡ διάκρισις μετὰξὺ τῆς πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας, ἥτις, καθάπερ ἡ ἱστορία Μελχισεδὲκ δεικνύει, πρότερον ἦν ἡνωμένη. Ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν διεχώρισεν οὕτως, ὥστε οἱ μὲν χριστιανοὶ αὐτοκράτορες ἔχρηζον τῶν ἐπισκόπων χάριν τῆς αἰωνίου ζωῆς, οἱ δὲ ἐπίσκοποι ἔχρηζον τῶν αὐτοκρατορικῶν διαταγμάτων τῶν ἐγχρόνων πραγμάτων χάριν. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ παπισταί. Ἄξιον δὲ μνεῖας ἔτι τὴν ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικὴν σύνοδον σκοπόμεως παρέρχονται· διότι αὕτη ἀντίκειται διαρρήδην τῷ πρωτεῖῳ τοῦ πάπα. Καὶ τοῦτο αὐτῇ ἀντίκειται διαρρήδην ὅτι παρὰ τοῖς παπισταῖς, προκειμένου περὶ αὐτοῦ, τοῦ πρωτείου, ἐξαίρονται μὲν τούτου ἢ ἐκείνου καὶ οἱ παραδοξότατοι λόγοι ὡς θεσπέσια δῆθεν ρήματα, παραλείπονται δὲ αἱ ἀναντίλεκτοι ἀποφάσεις οἰκουμενικῶν συνόδων, αἵτινες εἶναι τὸ ἀψευδὲς στόμα τῆς ἐκκλησίας συμπάσης ! Χεῖρω ἀληθῶς παριστορίαν ταύτης σπανιώτατα ἀπαντᾷ τις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἰδωμεν τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἀγίαν σύνοδον τὸν ὄξυτόμον τοῦτον πέλεκυν τοῦ δένδρου τῆς παπικῆς κκοπλαστίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'.

ΝΟΜΟΣ (ΚΑΝΟΝΕΣ)
ΤΗΣ Δ' ΕΝ ΧΑΛΚΗΔΟΝΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.—
Ο ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΙΣΟΤΙΜΟΙ.—
ΕΠΙΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

§ 152 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΩΝ Α' ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΗΣ Δ' ΕΝ ΧΑΛΚΗΔΟΝΙ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΚΑΙ κατὰ τὸ μικρὸν εἰκοσαετὲς διάστημα μεταξύ τῆς Γ' ὑπεξεκαίοντο, ὡν κέντρον ἦν πρὸ πάντων τὸ περὶ τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς ἁγίας τριάδος δυσχερέστατον ζήτημα. Πρὸ τῆς Γ' οἰκουμενικῆς συνόδου διεπλάσθη ἡ αἵρεσις ὑπὸ πρωτοστάτην τὸν Νεστόριον, ἣτις ἤγεν εἰς τὴν διάσπασιν τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης οὐσίας· μετ' ἐκείνην δὲ ἡ εἰς τὴν σύγχυσιν αὐτῆς κατὰγουσα ὑπ' ἀρχηγὸν τὸν Εὐτυχή. Ἐπειδὴ δέ, ὡς εἰκός, τὸ χριστιανικὸν σῶμα νῦν μὲν διεσπᾶτο, νῦν δὲ συνεφύρετο καὶ ἡ αὐτοκρατορία συνεταράσσετο ἐκ τῆς αἵρέσεως ταύτης, ὁ αὐτοκράτωρ Μαρκερικὸς σὺν τῇ Πουλχερίᾳ ἢ μᾶλλον αὕτη σὺν ἐκείνῳ συνεκάλεσαν τὴν Δ' οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐν Χαλκηδόνι τῆς Βιθυνίας. Συνήλθον δ' ἐν ταύτῃ πατέρες 630 (ἢ 520 ἢ 360), ἐν οἷς διεκρίνοντο ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιος, ὁ Ἀντιοχείας Μάξιμος, ὁ Ἱεροσολύμων Ἰουβενάλιος. Παρῆσαν δὲ καὶ τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ μεγάλου, ἐν οἷς διεκρίνετο ὁ Λιλυθαίου ἐπίσκοπος Πασχασίνος. Ἐψηφίσατο δὲ Ἀ' κανόνας, ὧν ὁ Α' περὶ ἐπικυρώσεως τῶν κανόνων προηγηθεισῶν συνόδων· Β' περὶ σιω-

νίας· Γ' περὶ κληρικῶν ἀσχολουμένων περὶ ἐγκόσμια αἰσχροκερ-
 δείας ἕνεκα· Δ' περὶ μοναχῶν· Ε' περὶ ἀποδημίας κληρικῶν· Ϛ'
 περὶ χειροτονίας καὶ ἐπικηρύξεως κληρικοῦ ἐν ὠρισμένη πόλει ἢ
 τόπῳ· Ζ' περὶ ἀποχῆς κληρικῶν ἀπὸ ἐγκοσμίων ἀξιωματίων ἢ
 στρατείας· Η' περὶ κληρικῶν ὑποταγῆς εἰς τοὺς οἰκείους ἐπισκό-
 πους· Θ' περὶ τοῦ μὴ προσέρχεσθαι τοὺς κληρικούς εἰς πολιτικά
 δικαστήρια· Ι' περὶ τοῦ μὴ καταλέγεσθαι κληρικὸν ἐν δυσὶν
 ἐκκλησίαις ἢ πόλεσιν· ΙΑ' περὶ ἐπικουρίας πενήτων· ΙΒ' περὶ
 διακρίσεως μιᾶς ἐπαρχίας διατάγματι βασιλέως αἰτήσῃ φιλο-
 δόξων ἐπισκόπων· ΙΓ' περὶ μὴ παραδοχῆς κληρικῶν ἐν ἐτέρῃ
 πόλει ἄνευ γραμμάτων ἐπισκόπων· ΙΔ' περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν
 ἐτερόδοξον γυναῖκα· ΙΕ' περὶ μὴ χειροτονίας γυναικὸς ὡς δια-
 κόνου πρὸ τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔτους· ΙϚ' περὶ τοῦ ὅτι μοναχαὶ
 καὶ μοναχοὶ δὲν πρέπει νὰ νυμφεύωνται· ΙΖ' περὶ παραμονῆς τῶν
 ἀγροικικῶν παροικικῶν τοῖς ἐπισκόποις· ΙΗ' περὶ τοῦ ὅτι συνω-
 μοσίαι καὶ φατρίαι ἀπαγορεύονται τοῖς κληρικοῖς ἐπὶ ἀπωλείᾳ
 τοῦ οἰκείου βαθμοῦ· ΙΘ' περὶ τοῦ ὅτι πρέπει νὰ γίνωνται αἱ
 ἐπαρχιακαὶ τῶν ἐπισκόπων σύνοδοι· Κ' περὶ τοῦ ὅτι δὲν ἐπι-
 τρέπειται νὰ τάσσηται ἐν ἄλλῃ πόλει ἐκκλησίᾳ κληρικός
 πλὴν τῆς ἑαυτοῦ· ΚΑ' περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνωνται
 κατηγορίαι κατ' ἐπισκόπων ἀνεξετάστως· ΚΒ' περὶ τοῦ ὅτι δὲν
 πρέπει νὰ ἀρπάζωνται τὰ πράγματα ἀποθανόντος ἐπισκόπου·
 ΚΓ' περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει νὰ διατρίβωσιν ἐν Κωνσταντινου-
 πόλει κληρικοὶ μὴ ἔχοντες ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν· ΚΔ' περὶ
 τοῦ ὅτι τὰ μοναστήρια πρέπει νὰ μένωσι πάντοτε μοναστήρια·
 ΚΕ' περὶ μὴ ἀναβολῆς χειροτονίας ἐπισκόπων ὑπὸ μητροπολιτῶν·
 ΚϚ' περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει οἱ ἐπίσκοποι νὰ χειρίζωνται πράγ-
 ματα ἄνευ οἰκονόμων· ΚΖ' περὶ στερήσεως τοῦ βαθμοῦ κληρι-
 κῶν ἀρπαζόντων ἢ εἰς ἀρπαγὴν συντελούντων γυναικῶν· ΚΗ'
 περὶ πρεσβείων τιμῆς τῶν πατριαρχῶν Ρώμης καὶ Κωνσταντι-
 νουπόλεως καὶ διοικήσεως τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν· ΚΘ'

περὶ τοῦ μὴ καταβιάζειν ἐπισκόπους εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν·
 Λ' περὶ διαμονῆς ἐν μόνῃ τῇ Κωνσταντινουπόλει τῶν μὴ βουλο-
 μένων νὰ ὑπογράψωσι τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου
 μέχρι τῆς ἐκλογῆς πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.

§ 153. Ὁ ΚΗ' κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' οἰκουμενικῆς
 συνόδου. — Ὁ κανὼν οὗτος ἐγένετο πέτρα σκανδάλου μεταξὺ
 τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ ἀφορμὴ νέας καὶ δὴ
 καὶ μείζονος τῶν προηγουμένων ἐπιτάσεως τοῦ σχίσματος τῶν
 δύο ἐκκλησιῶν. Ὁ κανὼν οὗτος ἔχει οὕτωσιν: — «Πανταχοῦ
 τοῖς τῶν ἀγίων πατέρων ὄροις ἐπόμενοι καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνω-
 σθέντα κανόνα τῶν ἑκατὸν πενήκοντα θεοφιλεστάτων ἐπισκό-
 πων τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης μεγάλου
 Θεοδοσίου τοῦ γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι Κωνσταν-
 τινουπόλει νῆξ Ρώμῃ γνωρίζοντες τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὀρίζομέν-
 τε καὶ ψηφίζομεθα περὶ * τῶν πρεσβείων τῆς ἀγιωτάτης ἐκ-
 κλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως νῆξ Ρώμης. Καὶ γὰρ
 τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν
 ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα· καὶ τῷ
 αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πενήκοντα θεοφιλέστατοι
 ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νῆξ Ρώμης ἀγιω-
 τάτῳ θρόνῳ εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλεία καὶ συγκλήτῳ τι-
 μηθεῖσαν πόλιν καὶ τῶν ἴσων πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι
 Ῥώμῃ καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι
 πράγμασι δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Καὶ ὥστε τοὺς τῆς
 Ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσιανῆς καὶ τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητρο-
 πολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους
 τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρη-
 μένου ἀγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτά-
 τῆς ἐκκλησίας, δῆλα δὴ ἐκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημέ-
 νων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦν-

τος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται. Χειροτονεῖσθαι δέ, καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τὸ ἔθος γινομένων καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφερομένων». — Ὅτι ὁ παρὼν κανὼν εἶναι ἐπὶ τὸ ἐκτενεστέρον ἐπικράληψις τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου κανόνος τῆς Β' οἰκουμένης, αὐτόδηλον.

§ 154. Οἱ Ῥώμης, Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας ὑπέροτατοι μητροπολίται. — Πρὸς σαφεστέραν δὲ κατανόησιν τῶν τε τριῶν κανόνων (τοῦ Β' καὶ Γ' τῆς Β' οἰκουμένης καὶ τοῦ ΚΗ' τῆς Δ') καὶ πάντων τῶν ἐχόντων οἰανδήποτε σχέσιν καὶ ἀναφορὰν πρὸς τούτους ἀνάγκη νὰ ῥηθῶσι καὶ τινα πλείω περὶ τῶν ὑπάτων ἀρχιερέων τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. — Κατ' ἀρχὰς οὐδεμία διαφορὰ τιμῆς ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων. Εἶτα δὲ διεκρίθησαν τρεῖς ὡς μητροπολίται, ἧτοι ἐπίσκοποι ἔχοντες ἄλλους ὑφ' ἐαυτοῦς. Οὗτοι δὲ ἦσαν ὁ Ἀντιοχείας, εἶτα ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Ῥώμης. Ἡ διάκρισις αὕτη ὡς λόγους εἶχεν ἔνθεν μὲν θρησκευτικούς, ἔνθεν δὲ πολιτικούς. Καὶ οἱ μὲν πολιτικοὶ λόγοι εἶναι φανεροὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν τοῖς κανόσι τῶν συνόδων, τοῦλάχιστον ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὸν Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ δὲ θρησκευτικοὶ ἔνθεν μὲν ἐρείδονται ἐπὶ παραδόσεων, ἔνθεν δὲ εἶναι ἀναπόδεικτοι, οἳ εἶναι οἱ περὶ τοῦ Πέτρου ὡς πρώτου ἐπισκόπου Ῥώμης φερόμενοι ὑπὸ Ῥωμαίων, οἱ περὶ τοῦ Ἀνδρέου ὑφ' Ἑλλήνων ὡς πρώτου ἐπισκόπου ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ περὶ Μάρκου ὡς πρώτου ἐπίσης ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Ὅτι δὲ ἐν τοῖς ἀναποδείκτοις λόγοις κεῖνται καὶ οἱ περὶ πρωτείου τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ πάπα Ῥώμης, ἐρρήθη ἤδη ἐπανειλημμένως. Κατὰ ἱστορικοὺς δὲ λόγους τὰ τῶν τριῶν εἰρημένων μητροπολιτῶν ἔχουσιν οὕτωςιν :

§ 155. Ὁ Ῥώμης ὑπέρτατος μητροπολίτης. — Ὑπὸ τὸν Ῥώμης μητροπολίτην ἦσαν οὐ μόνον πάντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ ἄλλων χωρῶν. Διὰ τὸ ὑπέρτατον δὲ ἀξίωμα τῆς πόλεως, ἐν ἧ ἠδρεύει, ἦν φυσικὸν καὶ οἱ ἐκσταχοῦ μητροπολίται νὰ ὑποτάσσωνται αὐτῷ ἐκκλησιαστικῶς. Μητροπολίται δὲ μνημονεύονται ὁ Τριβήρων ἐπίσκοπος καὶ μητροπολίτης τῶν Γαλλιῶν Παυλῖνος, ὁ Λουγδούνων ἐπίσκοπος Εἰρηναῖος ὁ καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Γαλλίας ἐπόπτης (=μητροπολίτης, ἑξάρχος), ὁ Κολωνείας ἐπίσκοπος καὶ μητροπολίτης τῆς Ἄνω Γαλλίας Εὐφράτης, ὁ Λυκίφερος ἐπίσκοπος Καλάρως (Calaris. Cagliari) καὶ μητροπολίτης Σαρδηνίας κτλ. Οὕτως ἔχουσι τὰ τοῦ πάπα ὡς ὑπερτάτου μητροπολίτου Ῥώμης ἐπὶ τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου. Ὅτι δὲ σφιγκτότερον μὲν συνήπτοντο τῷ Ῥώμης οἱ ἐπίσκοποι καὶ μητροπολίται Ἰταλίας, χαλαρώτερον δὲ οἱ τῶν ἄλλων χωρῶν φανερόν. Μηδεὶς δὲ ἀμνημονεῖται τῶν μεταξὺ τοῦ Λουγδούνων Εἰρηναίου καὶ τοῦ Ῥώμης Βίκτορος συμβάντων, περὶ ὧν εἴρηται (σελ. 131). Περὶ δὲ πρωτείου τοῦ πάπα ἐφ' ἀπάντων τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπισκόπων, μητροπολιτῶν καὶ ἐξάρχων οὐδὲ κἄν ἀξίον νὰ ῥηθῇ τι.

§ 156. Ὁ Ἀντιοχείας ὑπέρτατος μητροπολίτης. — Ἀκριβῶς δὲν γνωρίζομεν τὰς ἐπισκοπείας καὶ τὰς μητροπόλεις τὰς ἰδρυθείσας μέχρι τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου τῆς ὑπὸ τὸν Ἀντιοχείας. Ἄλλ' ἐάν τις γινώσκῃ τὰς ὑποκειμένας τῷ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τὰς ἐν ὑστέροις χρόνοις τῷ Ἀντιοχείας, εὐρίσκει ὅποσοι ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον οἱ τοῦ Ἀντιοχείας μητροπολίται. Ἐν ὑστέροις δὲ χρόνοις ὑπῆρχον πρῶτον ὁ Βερούας τῆς Συρίας μητροπολίτης ὁ ἐπικαλούμενος ἑξάρχος πρώτης Συρίας ἐπέχων καὶ τὸν τόπον τοῦ Ἱεραπόλεως τῆς Εὐφρατισίας· δεύτερον ὁ Ἐπιφνεῖας ἑξάρχος τῆς δευτέρας Συρίας ἐπέχων καὶ τὸν τόπον τοῦ Ἀπαμείας· τρίτον ὁ Λαοδικεῖας καὶ ἑξάρχος Θεο-

δωριάδος· τέταρτον ὁ Σελευκείας καὶ ἑξαρχος πρώτης Συρίας· πέμπτον ὁ Ἀμίδης καὶ ἑξαρχος πάσης Μεσοποταμίας· ἕκτον ὁ Τύρου καὶ Σιδῶνος καὶ ἑξαρχος Φοινίκης παραλίας· ἑβδομον ὁ Τριπόλεως καὶ ἑξαρχος Φοινίκης παραλίας ἢ πρώτης· ὄγδοον ὁ Βόστρας καὶ ἑξαρχος Πετραίας Ἀραβίας· ἔνατον ὁ Ἐμίσης καὶ ἑξαρχος Φοινίκης Λιβανισίας· δέκατον ὁ Βηρυτοῦ καὶ ἑξαρχος Φοινίκης παραλίας· ἑνδέκατον ὁ Ἀδάνων καὶ ἑξαρχος πρώτης Φοινίκης παραλίας· ἐνδέκατον ὁ καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Σελευκείας καὶ δευτέρας Κιλικίας ὁ καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Σελευκείας τῆς Ἰσαυρίας· δωδέκατον ὁ Ἡλιουπόλεως καὶ ἑξαρχος Φοινίκης Λιβανισίας· δέκατον τρίτον ὁ Ἄρκης καὶ ἑξαρχος τοῦ ὄρους Λιβάνου ἐπέχων καὶ τὸν τόπον τοῦ Ἄρκης (Πτολεμαΐδος)· δέκατον τέταρτον ὁ Παλμύρας ἢ Ἀδριανουπόλεως καὶ ἑξαρχος Φοινίκης Λιβανισίας· δέκατον πέμπτον ὁ Θεοδοσιουπόλεως καὶ ἑξαρχος πάσης μεγάλης Ἀρμενίας.

§ 157. Ὁ Ἀλεξανδρείας ὑπέρτατος μητροπολίτης.— Ἡ εἰς ἐπαρχίας πολιτικὴ διαίρεσις Αἰγύπτου, Θηβαΐδος καὶ Λιβύης ἦν ἡ ἀρχαιοτέρα. Ταῦται προσετέθησαν ἡ Αὐγουστάμνικα καὶ ἡ Πεντάπολις καὶ ἄλλαι ἐννέα προσέτι. Ἔτι δ' ἀρχαιοτέρα ἦν ἡ εἰς Αἴγυπτον, Λιβύην καὶ Πεντάπολιν. Ταύτη, ὡς εἰκός, ἠκολούθησε καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ. Πολλὰ δὲ μαρτυρία περὶ τῶν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπειῶν τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ τινες κατάλογοι ὑπάρχουσιν ἀρχαιότεροι καὶ νεώτεροι αὐτῶν. Ἀλλὰ διὰ τὰς πολλὰς αἱρέσεις καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων μάλιστα σύγχυσιν ὀρθοδόξων, Ἰακωβιτῶν καὶ Κοπτῶν καὶ διὰ τὴν φοβερὰν καταστροφὴν τοῦ χριστιανισμοῦ πᾶσαι τε αἱ μαρτυρία καὶ οἱ κατάλογοι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἶναι συγκεχυμένοι. Διότι οὐ μόνον ἐπισκοπαί, ἀλλὰ καὶ μητροπόλεις τελῶς ἠφανίσθησαν καὶ ἐν ὑστέροις χρόνοις παρέμειναν μόνον ὁ μητροπολίτης καὶ ἑξαρχος Λιβύης, — καίτοι πολλοὶ μητροπολίται πρότερον ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ, — ὁ Μέμφιδος μητροπολίτης καὶ ἑξαρχος πάσης Ἀρ-

καδίκης, ὁ Πηλουσίου μητροπολίτης καὶ ἑξαρχος Αὐγουσταμνί-
κης, ὁ Μετήλιδος μητροπολίτης καὶ ἑξαρχος Αἰγύπτου καὶ εἴ τις
ἕτερος. Καὶ ὅποσοι μὲν μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι ὑπῆρχον ἐν
Αἰγύπτῳ, Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει ἄδηλον. Τὸ μόνον βέβαιον ὅτι
ἐπὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ὑπῆρχον ἑκατὸν σχεδὸν ἐπίσκοποι.
—Μνημονεύονται δὲ τότε ὡς ὄντες διακεκριμένοι ὁ Θηβαῖδος καὶ
ὁ Πτολεμαῖδος ἐν Πενταπόλει. Ἐπίσης καὶ ὁ τῆς Μαρμαρικῆς καὶ
τινες ἄλλοι φαίνονται ὑπερέχοντες. Ἄλλ' ὅσαυδήποτε καὶ οἴκι-
δήποτ' ἂν ἦσαν αἱ ἐπισκοπαὶ καὶ μητροπόλεις, τὸ βεβαίωτατον
πάντων εἶναι ὅτι, ὅπως ὁ Ῥώμης ἦν ὁ ὑπέρτατος μητροπολίτης
τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ὑποκειμένων αὐτῷ μητροπολι-
τῶν, οὕτω καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας ἦν πάντοτε ὁ ὑπέρτατος μητρο-
πολίτης πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει
μητροπολιτῶν ὡς μαρτυρεῖ ὁ μνημονευθεὶς Γ' κανὼν τῆς Α' ἐν
Νικαίᾳ οἰκουμηνικῆς συνόδου. Ἐπὶ τῇ ὑπεροχῇ δὲ ταύτῃ ἐρει-
δόμενος ὁ Ἀλεξανδρείας Πέτρος καθεῖλε τὸν Λυκοπόλεως τῆς Θη-
βαῖδος Μελίτιον. Ἐπὶ ταύτῃ δὲ καὶ ὁ Διονύσιος προσεκάλεσεν εἰς
τὴν ὀρθοδοξίαν τοὺς τὰ τοῦ Σαβελλίου φρονήσαντας ἐπισκόπους
τῆς Λιβύης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ εἰρημένος κανὼν ἐπιβάλλει «τὰ ἀρ-
χαῖα ἔθνη κρατεῖτω τὰ ἐν Αἰγύπτῳ» κτλ., εὐδὴλον ὅτι ἀνέκαθεν
ὁ Ἀλεξανδρείας ἦν ὁ ὑπέρτατος τῶν μητροπολιτῶν τῶν εἰρημέ-
νων ἐν Ἀφρικῇ ἐν γένει ἐπαρχιῶν. Λέγοντες ἄρα μετὰ 56 ἔτη
ἐν τῷ Β' κανόνι τῆς Β' οἰκουμηνικῆς οἱ πατέρες : «Τὸν μὲν Ἀλε-
ξανδρείας ἐπίσκοπον τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν» δὲν ἐν-
νοοῦσι μόνον τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Λιβύῃ καὶ Πεν-
ταπόλει μεταχειριζόμενοι τὴν λέξιν «Αἰγύπτου» ὑπὸ εὐρυτέρῳ
ἔννοϊαν.

§ 158. Αἱ τρεῖς ὑπέρταται μητροπόλεις καὶ σχέσεις αὐ-
τῶν πρὸς ἀλλήλας.—Αἱ τρεῖς αὗται ὑπέρταται μητροπόλεις
οὐδαμῶς διέφερον ἀλλήλων. Ὁ Ῥώμης εἶχε μόνον τιμητικὴν θέ-

σιν, καθ' ὅσον ἡ μητρόπολις αὐτοῦ ἦν καὶ μητρόπολις τοῦ κρά-
 τος. Ἄλλ' ἐκκλησιαστικῶς ἐπεκοινωνοῦν ἀλλήλαις ὅμοιοι πρὸς
 ὁμοίας, ἴσκι πρὸς ἴσας. Οὔτε Πέτρου οὔτε πάπα πρωτεῖον ὑπῆρ-
 χεν. Ὁ μᾶλλον τὰ τῶν παπιστῶν φρονῶν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τὴν
 ἀλήθειαν αἰδούμενος Ἐργενροίθιος οὐδαμῶς ἐτόλμησε νὰ περιάψῃ
 ὑπεροχὴν τινα τῷ πάπα Ρώμης. « Ἀπλῶς, λέγει, καὶ φυσικῶς
 διεπλάσθησαν αἱ μητροπόλεις ἐλάχιστον διαφέρουσαι ἀλλήλων,
 ὅπως καὶ τὰ ὑψηλότερα φλογερὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου ζη-
 τήματα μόνον δι' ὑψηλοτέρης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς συνεκράτουν
 ἀριθμὸν τινα ἐπαρχιῶν ἐν σφιγκτοτέρῳ δεσμῷ· ἐξωτερικαὶ δὲ φι-
 λοτιμίαι ἦσαν σπάνια καὶ μόνον ὑπ' ὀλίγων ἐπεζητοῦντο. Αἱ
 ἀποφάσεις τῶν προγενεστέρων ἦσαν σεβαστοὶ κανόνες. Ὁ δεσμὸς
 τῆς ὁμοιοῦσας πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν οὐπω ἦν, ὅπως βραδύτερον,
 ἐκ φιλάρχων σκοπῶν ἐπισκόπων τινῶν τεταραγμένη· ἐγκάρδιος
 ἀπλοῦς ἀδελφικὸς δεσμὸς ἤκιμαζεν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τῶν προε-
 ξεχόντων μελῶν τῆς ἐπισκοπῆς, ἣν μόνον, ὅπως παρὰ τῷ Κυ-
 πριανῷ, δογματικὴ πεποιθήσις καὶ νομιζομένη παραβαينوμένη
 ἀδικία ἐνίοτε ἠδύνετο νὰ διαταράξῃ. Αἱ διακρίσεις ἦσαν ὡς τὰ
 πολλὰ τοπικαὶ καὶ συνέβαινον ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ·
 ἀλλ' οὐδαμῶς διήρουν ἐκκλησίαν ἀπ' ἐκκλησίας. Ὑπῆρχον σπου-
 दाτοὶ ἀγῶνες πανταῖοι· ἀλλ' ὁμῶς οὐδένα εὐρίσκομεν ἕνεκα
 παραλόγου ἀξιώσεως ἐπισκόπου τινὸς ὑπὲρ τὴν αὐτοῦ δικαιοδο-
 σίαν ἕνεκα βιαιᾶς ἐπεμβάσεως εἰς ξένην δικαιοδοσίαν μελλού-
 σης νὰ ἐπενέγκῃ τάραχον, ὑπερ ὕστερον πολλάκις ἐγίγνετο. Οὐ-
 δεμίαν εὐρίσκομεν ἔφρασιν καὶ σπουδῇ πρὸς ἐξωτερικὴν προτίμη-
 σιν, ὅπως ἀπὸ τῆς τετάρτης ἐκκτονταετηρίδος οὕτω πολλάκις
 μνημονεύονται μετ' οἴκτου. Κληρὸς καὶ λαὸς ἠνοῦντο ἔτι ἐγκαρ-
 δίως μετὰ τοῦ ἐπισκόπου, οὗτος οὐχί, ὡς ὕστερον, ἄνευ τοῦ πρῶ-
 του οὐδὲ ἦν ἡ αὐλὴ τοῦ αὐτοκράτορος ὁ σκοπὸς ἐπισκοπικῶν
 ὁδοιποριῶν οὐδὲ εἶχε πληρώσει ἡ ἐπιθυμία τῆς αὐλῆς τὰς καρ-
 δίας τῶν ἀνκτολικῶν οὐδὲ ἡ μεγαλαπρέπεια ἐγκοσμίων τιμῶν

ἡδυνήθη νὰ ἀποσπάσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἱεραρχικοῦ αὐτῶν ἀξιώματος καὶ τῶν βαρέων αὐτοῦ καθηκόντων. » Ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας, ὡς εἶρηται, καὶ διὰ τοὺς διωγμοὺς καὶ διὰ τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς καὶ διὰ τὴν μῆπω συμπεπηγυῖαν κατάστασιν τοῦ χριστιανισμοῦ αἱ σχέσεις τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν μητροπολιτῶν πρὸς ἀλλήλους ἦσαν ὄντως χριστιανικαί. Μετριοπαθεῖα, φιλαδελφία, χριστιανικὴ ἀγάπη ἐπρυτάνευον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον παρὰ τοῖς ἱεράρχαις καὶ τῷ χριστιανικῷ λαῷ. Τὸ ἀντίπαλον δέος τὸ ἐκ τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν αἵρετικῶν καὶ πρὸ πάντων τῶν ἀρειανῶν συνήνου τὸν χριστιανικὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ κατωτάτου κληρικοῦ μέχρι τῶν ἀνωτάτων, τῶν μητροπολιτῶν. Ἐπελθούσης δὲ ἐπὶ τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου νέας ἀσφαλοῦς καταστάσεως τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανισμοῦ ὑπὸ τὴν ἰσχυροτάτην τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου προστασίαν, ἦν φυσικὸν νὰ ρυθμισθῶσι καὶ τὰ τῶν μητροπολιτῶν ἐκάστου καὶ ὀρισθῶσιν αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἡ δικαιοδοσία. Ταῦτα δὲ πάντα ἐτελοῦντο χριστιανικῶς καὶ ἄνευ φιλαρχίας.

§ 159. Ὁ Ἱεροσολύμων ὑπέρτατος μητροπολίτης.—Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, λογικὸν ἦν νὰ ὀρισθῇ καὶ ἡ σχέσις καὶ ἡ δικαιοδοσία καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων. Ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἀναντιλέκτως ἦν πρότερον ὑποκείμενος τῷ Καισαρείας, ὥσπερ ὁ Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου τῷ Ἡρακλείας. Δὲν ἐξετάζομεν τὸ αἴτιον, ἀλλὰ λέγομεν τὸ πρᾶγμα. Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος (κανὼν Ζ') ὀρθῶς ποιούσα ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὸν Ἱεροσολύμων καὶ ὥρισε τὴν κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν «ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς» αὐτοῦ. Δὲν ἐξετάζομεν τὸν βαθμὸν τῆς τιμῆς πρὸς τὰς τρεῖς ἄλλας μητροπόλεις: Ῥώμην, Ἀλεξάνδρειαν, Ἀντιόχειαν, εἴ περ αὕτη ἦν ἰσότιμος ἢ τετάρτη. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι, ὅτι ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ διακριθεῖσα ἐθεωρήθη καὶ ἡ μητρόπολις Ἱεροσολύμων ὡς μία τῶν

τεσσάρων ὑπερτάτων μητροπόλεων. Καὶ τοῦτο μόνον ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Καισαρείας ἐτέθη ἐν ἤττονι μοίρᾳ τοῦ Ἱεροσολύμων. Τοῦτο εἶναι ἀναντίλεκτον. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ συνόδῳ ὁ Μακάριος μνημονεύεται ὡς εἷς τῶν τεσσάρων ὑπερτάτων μητροπολιτῶν. Καὶ ὅπως σὺν τῷ χρόνῳ προήχθησαν αἱ τρεῖς ἄλλαι μητροπόλεις Ῥώμης, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, προήχθη καὶ αὕτη. Ὅπως ὁ τῆς Ἡρακλείας ἐγένετο ὑποδεέστερος δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, οὕτω καὶ ὁ Ἱεροσολύμων ἰσχυρότερος τοῦ Καισαρείας. Οὕτω δὲ σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὸν Ἱεροσολύμων ὑπήγοντο πρῶτον ὁ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης ὁ καὶ ἐξαρχος πρώτης Παλαιστίνης· δεύτερον ὁ Συხოπόλεως καὶ ἐξαρχος δευτέρας Παλαιστίνης· τρίτον ὁ Πέτρας καὶ ἐξαρχος τρίτης Παλαιστίνης καὶ δευτέρας Ἀραβίας· τέταρτον ὁ Πτολεμαίδος καὶ ἐξαρχος Φοινίκης· πέμπτον ὁ Βηθλεὲμ καὶ ἐξαρχος πάσης Ἰουδαίας· ἕκτον ὁ Ναζαρέτ καὶ ἐξαρχος πάσης Γαλιλαίας· ἑβδομὸν οἱ ἀρχιεπίσκοποι Λύδδης, Γάζης, Σιναίου, Ἰόππης, Νεαπόλεως, Σεβαστείας καὶ ὁ Θαβωρίου.

§ 160. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ὑπέρτατος μητροπολίτης.— Μονομαχία αὐτοῦ καὶ τοῦ Ῥώμης.— Οὕτως εἶχον τὰ τῶν μητροπολιτῶν, ὅτε συνῆλθεν ἡ Β' οἰκουμενικὴ καὶ ἐψηφίσατο τὸν εἰρημένον Γ' κανόνα καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι τὸν εἰρημένον ΚΗ', ἐν ᾧ τάσσεται καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἰσότιμος τῷ Ῥώμης. Ὁ προβιβασμὸς οὗτος συνεπηγάγετο ἀμέσως καὶ τὴν ἀνεξαρχτησίαν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείας καὶ τὴν ἐπέκτασιν ἐπὶ τῆς Θράκης, τῆς Ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσίας, φυλακτομένου τοῖς ἐκεῖ μητροπολίταις τοῦ φιλοῦ ὀνόματος τοῦ ἐξάρχου. Καὶ οἱ μὲν πατριάρχαι Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας οὐδὲως ἀντέστησαν, καίτοι πρότερον μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ Γ' κανόνος τῆς Β' οἰκουμενικῆς ἀντίδρασίς τις ἐφάνη τοῦ τότε Ἀλεξανδρείας. Ἄλλως ὅμως ἔδοξε τῷ Ῥώμης

πάπα. Οὗτος κατενόησεν ὅτι ἡ πρώτη αὐτοῦ τιμητικὴ, ἐκκλησιαστικὴ καὶ πολιτικὴ θέσις οὐ μόνον ἡλαττοῦτο, ἀλλὰ καὶ τελέως ἐκινδύνευε. Διότι ὡς λόγος τοῦ προβιβασμοῦ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἦν ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἐγένετο βασιλίς. Αἱ προνομίαι ἄρα αὐτῆς μεθίσταντο εἰς τὴν Νέαν Ῥώμην, τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐντεῦθεν ὁ περὶ τῶν ὄλων κίνδυνος. Προβλέπων ὁ Ῥώμης ὅτι ὁσημέραι ἔδυνεν ὁ ἥλιος τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, τοῦναντίον δὲ μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἀνατολὴν ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁσημέραι λαμπρότερος ἐγίγνετο καὶ φοβούμενος σὺν τῇ ἐκλείψει τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὴν τελείαν ἐκλείψει τῶν προνομιῶν αὐτοῦ ἀνύψωσε τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ κεκρυμμένως τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἰς ἀρχὴν ὑψηλοτέρην· εἰς τὸ ἐκ τοῦ Πέτρου θετὸν δῆθεν δικαίωμα! Διὰ τοῦτο δὲ ἔκτοτε οἱ πάπαί Ῥώμης δὲν ἤθελον πλέον νὰ εἶναι μόνον ἴσοι πρὸς τοὺς πατριάρχας Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, ὅπως πρότερον ἦσαν ἴσοι καὶ οἱ τρεῖς ὑπέρτατοι μητροπολίται, ἀλλ' ὑπέρτεροι οὐ μόνον τῶν τέως ἰσοτίμων, ἀλλὰ καὶ πάντων καὶ ἀπάσης τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Οὐδὲν μᾶλλον καὶ οὐδὲν ἤττον, ἀλλ' ἡ τέλειοι τοποτηρηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς! Ἴδου ὁ λόγος τῆς ἔκτοτ' ἀντιστάσεως τοῦ Ῥώμης οὐ μόνον κατὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ καθ' ἀπάσης τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. Ὁ τοῦ πάπα Λέοντος τοποτηρητὴς ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Χαλκηδόνος Λουκηνσίος (Lucentius) ἠρέσθη μόνον νὰ δηλώσῃ ὅτι ὁ ΚΗ' κανὼν ἀντέκειτο τοῖς ἐν Νικαίᾳ δεδογμένοις παραλιπῶν ὅτι οὗτος εἶναι ἀνάπτυξις τοῦ Γ' τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Β' οἰκουμενικῆς. Οἱ παπικοὶ ἐπίτροποι ἐπέμενον· οἱ δ' Ἕλληνες ἐπίσκοποι ἀνθίσταντο· καὶ οὕτω διελύθησαν. Ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἑμῶς σύνοδος θεωρεῖται καὶ εἶναι οἰκουμενικὴ σὺν ταῖς πέντε ἄλλαις οἰκουμενικαῖς συνόδοις. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ Λέοντος ἀπεχώρησαν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ αὐτοκρατεία καὶ ὁ πατριάρχης Ἀνατόλιος ἐσπούδασαν ἐκ παντὸς

τρόπου καὶ δι' ἀπεσταλμένων καὶ ἐπιστολῶν (Δεκεμβρ. 451) νὰ πείσωσι τὸν Λέοντα εἰς ὁμοφωνίαν· ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀντέστη. Μετὰ πέντε περίπου μῆνας (22 Μαΐου 452) ἀπαντῶν οὗτος προὔβαλετο ἐν ἐπιστολαῖς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μαρκιανόν καὶ τὴν Πουλχερίαν καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην Ἀνατόλιον ἄλλους τε λόγους εἰς ἀπόκρουσιν τοῦ ΚΗ' κανόνος καὶ τούσδε : ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις δὲν δύναται νὰ λάβῃ δικαιώματα καὶ ἀξιώματα ἐκ τοῦ ὅτι ἐγένετο αὐτοκρατορική, διότι οὐδεμία πολιτικὴ ὑπεροχὴ δύναται νὰ παράσῃ ἐκκλησιαστικὴν· ὅτι ὁ κανὼν οὗτος παραβιάζει τὰς προνομίας τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας καὶ δὴ καὶ ἀντίκειται τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ καὶ πάσαις ταῖς διατάξεσι τῶν πατέρων· ὅτι ἡ ἰδιοποίησις τοῦ Ἀνατολίου δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ ὡς στηριζομένη ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Β' οἰκουμενικῆς συνόδου τῶν μὴ κυρωθεισῶν ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας· ὅτι σύμπτωσις ἢ ἀπόφασις τῆς Δ' συνόδου εἶναι ἀπόρροια τῆς φιλαρχίας καὶ ἄγει τὴν ἐκκλησίαν εἰς σύγχυσιν· ὅτι ὁ Ἀνατόλιος ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπισκοπείας αὐτοῦ οὐδένα λόγον ἔχει νὰ σπεύδῃ πρὸς ἄλλην ὑπεροχὴν ἢ πρὸς τὴν ἐν τῇ ἀρετῇ· ὅτι ἡ ἰδιοποίησις αὐτοῦ εἶναι τιμωρητέα δι' ὅσα ἐτόλμησε κατὰ τῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ καὶ κατὰ τῶν κανόνων· ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ἐκ φόβου ὑπέγραψαν τὰς ἀποφάσεις ἐκεῖνας· ὅτι ἀδικεῖ ὁ Ἀνατόλιος ταπεινῶν τὸν ἐν χρεΐᾳ διατελοῦντα θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας ἐν συνόδῳ συνελθούσῃ χάριν τῶν πραγμάτων τῆς πίστεως· ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀνατολίου εἶναι τὰ μάλιστα ἐπικίνδυνον ὡς ἀφετηρία μιμήσεως εἰς τὸ μέλλον, ἧτις ἔσται αὐτῷ τούτῳ τῷ Ἀνατολίῳ βλαβερὰ, διότι σπεύδων οὗτος πρὸς ἀλλότρια κινδεύει νὰ ἀπολέσῃ τὰ ἑαυτοῦ· καὶ τέλος ὅτι ὁ πάππας ὢν ὁ φύλαξ τοῦ ἀρχαίου δικαίου δὲν δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ νεωτερισμὸν τινα ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐκκλησίας ! Διὰ τούτων καὶ τοιούτων ὁ πάππας Λέων ὁ μέγας ἐπειράτο νὰ ἀνατρέψῃ ἀποφάσεις οἰκουμενικῶν συνόδων ! Λέγομεν δὲ συνόδων· διότι ἀνακρῶν τὸν ΚΗ' κανὼνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' οἰκουμενικῆς

συνανήρει καὶ τὸν Γ' τῆς Β' οἰκουμενικῆς. Τὰ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις τοῦ Λέοντος πάντες οἱ παπισταὶ μέχρι τοῦδε θεωροῦσιν ὡς θεσπέσια ῥήματα ἅτε ἔχοντα τὸν μόνον δῆθεν ἱερόν σκοπὸν τοῦ τηρῆσαι τὰ συμφέροντα καὶ τὴν χριστιανικὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἀγάπην καὶ ἰσορροπίαν, καίτοι ταῦτα εἶναι νέα ἀφορμὴ δεινοτάτου πολέμου, ὅστις μέχρι τοῦ νῦν διατελεῖ μαινόμενος μεταξύ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ οὐδέποτε σβεσθήσεται. Γενομένων γνωστῶν τῶν τοῦ πάπα Λέοντος Α' κατὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατολίου ἐπιστολῶν, διεδόθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν ὅτι οὗτος δὲν ἤθελε νὰ ἐπικυρώσῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Πρῶτοι συμφέρον εἶχον πρὸς διάδοσιν τούτου οἱ ἐν αὐτῇ καταδικασθέντες ὁπαδοὶ τοῦ αἰρετικοῦ Εὐτυχίου. Νέος σάλος συνετάραξε τὸ βυζαντιανὸν κράτος. Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ αὐτοῦ Μαρκιανὸς ἠτήσατο (15 Φεβρουαρίου 453) παρὰ τοῦ πάπα ἐπιστολὴν ἐπικυροῦσαν τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου. Ἄλλ' οὗτος ἔπεμψεν ἔγκυλιον πρὸς τοὺς ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Χαλκηδόνος παραστάντας, ἐν ᾗ ἐπικυροῖ μὲν πάντα τὰ εἰς τὴν πίστιν ἀναγόμενα, ἀκυροῖ δὲ τὸν ΚΗ' κανόνα ὡς ἀντικείμενον ταῖς τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου ἀποφάσεσιν. Τοῦτ' ἔστι ἡκύριον καὶ τὸν Γ' κανόνα τῆς Β' οἰκουμενικῆς! Καὶ δὲν ἠρέσθη εἰς τοῦτο μόνον ὁ πάπας· ἀλλ' ἐβουλεύθη νὰ διασπείρῃ ζιζάνια μεταξύ τῶν πατριαρχῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας! Πρὸς τοῦτο αὐτόκλητος παρώτρυνεν (11 Ἰουνίου 453) ἐκ παντὸς τρόπου τὸν πατριάρχην Ἀντιοχείας **Μάξιμον**, ὅπως οὗτος ἔνθεν μὲν ὑποστηρίξῃ τὰς ἑαυτοῦ ἀντιρήσεις ἐναντίον τοῦ Ἀνατολίου, ἔνθεν δὲ κηρυχθῇ κατ' αὐτοῦ ὡς φιλάρχου, ὑπισχνόμενος πᾶσαν ἑαυτοῦ σύμπραξιν πρὸς τοῦτο. Ἐξετίθει δὲ αὐτῷ καὶ πάσας τὰς ἑαυτοῦ κατὰ τοῦ Ἀνατολίου ἐνεργείας. Μετ' οὐ πολὺ δὲ (Μαρτίῳ 454) ἔγραψεν ὁμοίαν τινα καὶ πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Προτέριον. Ἐν τῇ ῥαδιούργῳ ταύτῃ ἐνεργείᾳ τοῦ Λέοντος καθορῶν ὁ προνοητικὸς αὐτοκράτωρ Μαρκια-

νός ὅποια δεινὰ ἠδύναντο νὰ ἐνσκήψωσι περιποιεῖται μάλα εὖ ἐξ ἀνάγκης τὸν πάππν. Τοῦτο κατιδὼν καὶ ὁ Ἀνατόλιος μετ' ἀλληλογραφίαν τινὰ πρὸς τὸν Λέοντα φέρεται ὑποχωρῶν. Ἀλλ' οὐχ ἦττον ὁ ΚΗ' κανὼν ἔμεινεν ἔγκυρος. Καὶ διςχυρίζονται μὲν οἱ παπισταὶ ὅτι οὗτος τελέως ἠκυρώθη· ἀλλ' ὅμως δὲν λέγουσι καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀκυρώσεως. Ὡς μίαν δὲ τοῦ διςχυρισμοῦ αὐτῶν ἀπόδειξιν ἐπάγονται ὅτι δὲν συμπεριλαμβάνεται ἐν πάσαις ταῖς συλλογαῖς, οἷον ἐν τῇ συλλογῇ Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχείως, ἐν τῷ Νομοκάνονι Ἰωάννου τοῦ σχολαστικοῦ καὶ ἐν τῇ ἀραβικῇ μεταφράσει Ἰωσήφ τοῦ Αἰγυπτίου. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐ μόνον ὁ ΚΗ', ἀλλὰ καὶ οἱ κανόνες ΚΘ' καὶ Α' δὲν συμπεριλαμβάνονται, οἵτινες οὔτε ὑπὸ τοῦ πάππ Λέοντος οὔτε ὑπ' ἄλλου τινὸς ἠμφισβητήθησαν. Ἐν πάσαις ὅμως ταῖς ἄλλαις συλλογαῖς συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ τριάκοντα κανόνες· ἐξ οὗ δῆλον ὅτι δι' ἄλλον τινὰ λόγον ἐγένετό τιςιν ἡ παράλειψις. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου πρακτικὰ δὲν διεσώθησαν. Τί πρὸς τοῦτο; Ἀλλ' ὅτι ὁ ΚΗ' ἔμεινεν ἔγκυρος ἀπόδειξις ἀναντίλεκτος εἶναι τοῦτο: ὅτι μέρος ἢ τὸ ὅλον συνόδου τινὸς ἀκυροῦται δι' ἄλλης συνόδου. Διὰ τίνος λοιπὸν συνόδου ἠκυρώθη ὁ ΚΗ' κανὼν; Ἡ φαινομένη ἄρα ὑποχώρησις τοῦ τε αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατολίου ἦν καθαρῶς πολιτικὴ πράξις, οὐδαμῶς δὲ ἀκύρωσις τοῦ μισητοῦ τῷ Λέοντι κανόνος. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐν τῷ Β' κανόνι τῆς Γ' οἰκουμενικῆς οὐδαμῶς μνεῖται γίγνεται περὶ ἀκυρώσεως τοῦ ΚΗ' κανόνος, ἀλλ' ἀπλῶς ἐπικυροῦνται πᾶσαι αἱ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἀποφάσεις. Ἀλλὰ ὅτι μυθοπλαστικά τῶν παπιστῶν ἀναίσχυντος εἶναι ἢ δῆθεν ἀκύρωσις τοῦ ΚΗ' ἀπόδειξις ἀναντίλεκτος εἶναι πρῶτον μὲν ὅτι, ὅτε τῷ 457 ἢ 458 ὁ Λέων προσεκάλεσε τοὺς μητροπολίτας νὰ πέμψωσι συνοδικὰς ἐπιστολάς περὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου ταύτης, ἢν ἀπῆτουν οἱ Μονοφυσῖται νὰ καταρρίψωσι, πλείους τῶν χιλίων ἐπίσκοποι

καθυπέγραψαν ἐπικυροῦντες αὐτὴν ἄνευ τινὸς ἀντιρρήσεως· ἐξ οὗ δὴλον ὅτι οὐ μόνον οὐδεὶς τῶν μετασχόντων τῆς συνόδου ἐκείνης ἠκύρωσέ τι, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ μετασχόντες· δευτέρον δὲ ὅτι ὁ ΛΓ' τῆς Γ' οἰκουμενικῆς διαρρήδην μνημονεύει καὶ ἀναγοῖ αὐταῖς σχεδὸν λέξεσι τὰ ἐν τῷ ΚΗ' κανόνι περὶ τῶν προνομιῶν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ δὴ ἐν μὲν τῷ κανόνι τούτῳ, ὡς εἶδομεν, γέγραπται οὕτωςί : «...καὶ τῶν ἴσων ἀπολύουσιν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ρώμῃ καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν...». ἐν δὲ τῷ ΛΓ' κανόνι τῆς Γ' ὡδί : «...ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης θρόνου καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέρον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα.» Τίς ἢ χρεῖα ἄλλων μαρτύρων κατὰ τῆς ψευδολογίας τῶν παπιστῶν ;

§ 161. Ἐπέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. — Ὁ ΚΗ' κανὼν ἄρα παρέμεινε πάντοτε ἀποτελῶν μέρος ἀνασπόμενον τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας· ὁ δὲ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κατέστη ὁ ἰσχυρότερος τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν. Ἡ δικαιοδοσία αὐτοῦ ἐξετείνετο καὶ σὺν τῷ χρόνῳ, ἐφ' ὅσον ὁ παπισμὸς ὑπεχώρει, κατελάμβανε τὰς μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπὰς αὐτοῦ ἐν τε τῇ ἐλληνικῇ Χερσονήσῳ καὶ ταῖς νήσοις. Τοῦτο δὲ συνέβαινε καὶ ἐν Ἀσίᾳ. Ὅπως δὲ κατανοήσῃ τις τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δικαιοδοσίας ἀρκεῖ νὰ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐν ὑστέροις χρόνοις μητροπολίτας, ὧν ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ ἦσαν : Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Καππαδοκίας καὶ ἐξαρχος πάσης ἀνατολῆς, ὁ Ἐφέσου καὶ ἐξαρχος πάσης Ἀσίας, ὁ Ἀγκύρας καὶ ἐξαρχος πάσης Γαλατίας, ὁ Κυζίκου καὶ ἐξαρχος παντὸς Ἑλλησπόντου, ὁ Νικομηδείας καὶ ἐξαρχος πάσης Βιθυνίας, ὁ Νικαίας καὶ ἐξαρχος πάσης Βιθυνίας, ὁ Χαλκηδόνος καὶ ἐξαρχος πάσης.

Βιθυνίας, ὁ Ἀμασειας καὶ ἑξαρχος παντὸς Εὐξεινίου Πόντου, ὁ Προύσης κτλ., ὁ Νηροκαισαρείας καὶ ἑξαρχος παντὸς Πολεμωνιακοῦ, ὁ Ἰκονίου καὶ ἑξαρχος πάσης Λυκαονίας, ὁ Πισιδίας κτλ., ὁ Τραπεζοῦντος καὶ ἑξαρχος πάσης Λαζικῆς, ὁ Σμύρνης καὶ ἑξαρχος πάσης Ἀσίας. — Ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ ὁ Ἡρακλείας καὶ ἑξαρχος πάσης Θράκης, ὁ Ἀδριανουπόλεως καὶ ἑξαρχος παντὸς Αἰμιμόντου [Haemus—mons] ὁ Φιλιππουπόλεως καὶ ἑξαρχος Θράκης καὶ Δρυγοβιτίας, ὁ Τυρνόβου καὶ ἑξαρχος πάσης Βουλγαρίας, ὁ Μολδαβίας καὶ ἑξαρχος Πλαγηνῶν, ὁ Οὐγγροβλαχίας καὶ ἑξαρχος Πλαγηνῶν, ὁ Τρανσυλθανίας κτλ., ὁ Βιδύνης, ὁ Σόφιας, ὁ Βιζύης, ὁ Μηδείας, ὁ Διδυμοτείχου καὶ ἑξαρχος πάσης Ῥοδόπης, ὁ Αἴνου, ὁ Μεσημβρίας καὶ ἑξαρχος μακύρης Θαλάσσης, ὁ Δρύστρας, ὁ Ἀγχιάλου καὶ ἑξαρχος μακύρης Θαλάσσης, ὁ Βάρνης, ὁ Προϊλάβου κτλ., ὁ Μαρωνείας, ὁ Σηλυβρίας, ὁ Σωζοπόλεως, ὁ Εἰάνθης, ὁ Γάνου καὶ Χώρας, ὁ Γοθίας κτλ., ὁ Δέρκων κτλ., ὁ Θεσσαλονίκης καὶ ἑξαρχος πάσης Θεσσαλίας, ὁ Βεροίας καὶ ἑξαρχος Θεσσαλίας, ὁ Λαρίσσης καὶ ἑξαρχος δευτέρας Θεσσαλίας, ὁ Σερρών καὶ ἑξαρχος πάσης Μακεδονίας, ὁ Μελενίκου, ὁ Ἰωαννίνων καὶ ἑξαρχος πάσης Κερκύρας, ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης καὶ ἑξαρχος πάσης Αἰτωλίας, ὁ Νέων Πατρῶν, ὁ Θηβῶν καὶ ἑξαρχος πάσης Βοιωτίας, ὁ Ἀθηνῶν καὶ ἑξαρχος πάσης Ἑλλάδος, ὁ Κορίνθου καὶ ἑξαρχος πάσης Πελοποννήσου, ὁ Μονεμβασιίας καὶ ἑξαρχος πάσης Πελοποννήσου, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν καὶ ἑξαρχος πάσης Ἀχαΐας, ὁ Λακεδαιμονίας καὶ ἑξαρχος πάσης Πελοποννήσου, ὁ Χριστιανουπόλεως, ὁ Ναυπλίου. — Ἐν δὲ ταῖς νήσοις ὁ Κρήτης καὶ ἑξαρχος πάσης Εὐρώπης, ὁ Ῥόδου καὶ ἑξαρχος πασῶν τῶν Κυκλάδων, ὁ Μιτυλήνης καὶ ἑξαρχος πάσης Λέσβου, ὁ Μηθύμνης καὶ ἑξαρχος Λέσβου, ὁ Παροναξίας καὶ ἑξαρχος παντὸς Αἰγαίου πελάγους, ὁ Εὐρίπου καὶ ἑξαρχος πάσης Εὐβοίας, ὁ Χίου, ὁ Λήμνου, ὁ Ἰμβρου, καὶ εἴ τις ἕτερος. Πρὸς τούτοις ὑπ' αὐτὸν ἦσαν καὶ περὶ τὰς εἰκοσιν ἀρχιεπισκοπὰς, ὧν αἱ πλείους

ἦσαν ἐν ταῖς νήσοις, ἐλάσσονες δ' ἐν τῇ ἐλληνικῇ Χερσονήσῳ.

§ 162. Ἄποτυχία τῶν κατὰ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἀγῶνων τῶν παπῶν καὶ ἐξαίσις τῆς ἐκ φιλαρχίας μανίας αὐτῶν ἐναντίον σύμπαντος τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους.
— Ἐκ πάντων τούτων δῆλον ὅτι ἡ ἀντίδρασις τοῦ Λέοντος καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ οὐδαμῶς ἐκόλυσε τὴν ἐπέκτασιν τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πατριάρχου τῆς βασιλίδος Νέας Ῥώμης. Τοῦναντίον δὲ μάλιστα, ἐφ' ὅσον ἐκραταιοῦτο ἡ ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία, ἐκραταιοῦτο καὶ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Διότι, ὡς εἴρηται, οἱ τε πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ ἄρχοντες τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ Α' Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ Θ' τελευταίου πάντοτε συνέπραττον. Καὶ οὐδέποτε ἐπῆλθε σχίσμα μεταξὺ αὐτῶν οὐδ' ἐδύνατο νὰ ἐπέλθῃ· διότι αἱ προνομίαι ἐκατέρων, ὡς πολλὰκις ἐλέχθη, ἐτηροῦντο ἀλώβητοι. Ἡ εἰς ἄκρον ἰσχυροποίησις καὶ ἐπέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως τῆς τέως τῇ Ἡρακλεΐᾳ ὑποτεταγμένης κατὰ δῆλον καθίστησιν. ὅτι ἅπαντες οἱ ἀγῶνες, ἅπασαι αἱ ραδιουργίαι καὶ τὰ μυρία ὅσα ἀδιαλείπτως παρεμβαλλόμενα ὑπὸ τῶν παπῶν ἤδη ἀπὸ τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι κωλύματα ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς εἰρήνης τῆς ἐκκλησίας ὅτε μὲν κεκρυμμένως καὶ λάθρα, ὅτε δὲ κεκριμένως καὶ τεχνικώτατα, ἅπαντα ταῦτα ἀπέβησαν φροῦδα. Οἱ πάπαι ἀπέτυχον. Ἄλλ' αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἀποτυχία παρώξυνε τοὺς τὰ μάλιστα ἤδη παρωξυσμένους ἐναντίον τοῦ πατριάρχου τῆς ἀντιζήλου Κωνσταντινουπόλεως πάπας καὶ κατέστησεν αὐτοὺς διώκτας οὐ μόνον τοῦ πατριάρχου τούτου, ἀλλὰ καὶ σύμπαντος τοῦ ὀρθοδόξου ἐλληνικοῦ ἔθνους, ὡς διὰ μακρῶν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ καταδειχθήσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ΄.

ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ ΛΕΟΝΤΟΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΤΟΥ ΤΕ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

§ 163. ΜΟΝΟΦΥΣΙΤΑΙ—ΣΥΧΝΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΛΕΟΝΤΟΣ
—ΤΑΡΑΧΑΙ ΕΝ Τῃ ΕΛΛΗΝΙΚῃ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΜΕΤΑ τὴν φαινομένην ὑποχώρησιν τοῦ Ἀνατολίου ἐπαύ-
σατο πᾶσα ἔρις μεταξὺ τοῦ Ρώμης καὶ τοῦ Κωνσταν-
τινουπόλεως. Ἄλλ' ὁ πάππς Λέων ἐκ τῆς φαινομένης νίκης λα-
βὼν θάρρος ἐβούλετο νὰ φαίνεται ὡς συμβουλευών, παρακελεύων,
νουθετῶν καὶ συμπράττων τῷ τε αὐτοκράτορι καὶ τῷ Ἀνατο-
λίῳ πρὸς καταπολέμησιν τῶν ταρασσόντων τὸ κράτος αἰρετικῶν.
Καὶ ὄντως, ὅτε ἐξερράγησαν ὀλέθρια ταραχαὶ ἐν Παλαιστίνῃ
ἕνεκα τῶν αἰρετικῶν Μονοφυσιτῶν, ὁ Λέων αὐτόκλητος ἤτήσατο
παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅπως ἀναλάβῃ τὸν κατὰ τῶν Μονοφυ-
σιτῶν ἀγῶνα. Ὁ αὐτοκράτωρ εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ
ἄνευ παροτρύνσεως τοῦ Λέοντος. Οὐδὲν ἤττον οὗτος συνεχάρη
(454) τῷ αὐτοκράτορι ἐπὶ τῷ θερμῷ ζήλῳ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρό-
πον αὐτοκλήτου συμβούλου μετεχειρίσθη ὁ Λέων καὶ πρὸς τὸν
αἰθὴς ἐνθρονισθέντα πατριάρχην τῶν Ἱεροσολύμων Ἰουβενάλιον
παροτρύνων αὐτὸν εἰς τήρησιν τῆς πίστεως. Καὶ ὅτε πάλιν ταρα-
χαὶ ἐξερράγησαν ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ
τῶν Μονοφυσιτῶν, καὶ πάλιν ὁ Λέων αὐτόκλητος παρώτρυνε τὸν
Ἀνατόλιον εἰς καταπολέμησιν τῆς αἰρέσεως. Καὶ τὸν τρόπον

δὲ τοῦτον μετεχειρίσθη ὁ Λέων ἐφ' ὅλης τῆς ἐξουσίας τοῦ καλοῦ Μαρκιανοῦ. Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ τε Μαρκιανὸς καὶ ἡ Πουλχερία καὶ ὁ Ἀνατόλιος συνειργάζοντο οὕτω σκοπίμως ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ κράτους, ὥστε ὅπως περιττὴ ἦν ἡ τοῦ πάπα προσφερομένη συμβουλή, ἥς κατὰ κόρον ἐποιεῖτο χρῆσιν καταχρώμενος τῷ μειλιχίῳ καὶ εἰρηναίῳ τρόπῳ τοῦ Μαρκιανοῦ, ὅστις ἐβούλετο νὰ διατελῇ ἐν εἰρήνῃ καὶ πρὸς πάντας καὶ δὴ καὶ πρὸς τὸν πάπαν ἔχων ἐν πᾶσι συνεπίκουρον ἀχώριστον τὴν Πουλχερίαν ἐμφορουμένην τῶν αὐτῶν φρονημάτων. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον μετεχειρίσθη ὁ Λέων καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Μαρκιανοῦ, τοῦ Λέοντος. Καὶ πάλιν οἱ Μονοφυσῖται τῆς Αἰγύπτου ἐγένοντο ἀφορμὴ τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ προστατευτικοῦ, οὕτως εἰπεῖν, συστήματος τοῦ πάπα Λέοντος. Οὗτοι στασιάσαντες ἀπέκτειναν τὸν πατριάρχην Προτέριον καὶ ἐνεθρόνισαν τὸν πρωτοστάτην αὐτῶν Τιμόθεον τὸν Αἴλουρον τὸν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ἐκκλησίαν ταράζοντα. Ἐπειδὴ δὲ συνεργεῖα τούτου οἱ Μονοφυσῖται ἀπήτουν ἀνατροπὴν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διὰ νέας συνόδου ἐπ' ἐλπίδι τῆς ὑποστηρίξεως τῆς αὐτῶν αἰρέσεως, ὁ Λέων καὶ πάλιν ἐνεφανίσθη (11 Ἰουλίου 457) κατὰ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης τῶν Μονοφυσιτῶν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ (1 Σεπτεμβρίου 457) παρώτρυνεν ὁ πάπας Λέων τὸν Ἀνατόλιον καὶ τὸν Ἀντιοχείας Βασίλειον καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης, ὅπως συμπράξωσι κατὰ τῶν Μονοφυσιτῶν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ (11 Ὀκτωβρίου καὶ 1 Δεκεμβρίου 457) παρώτρυνε τὸν Ἀνατόλιον, ὅπως μὴ φείνηται ἐπιεικῆς πρὸς τοὺς κληρικούς, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ἀνατόλιος ὑπέδειξεν αὐτῷ ὅτι βαρέως ἔφερε τὰς συχνὰς παρακελεύσεις εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μονοφυσῖται ἀπήτουν ἢ σύγκλησιν συνόδου ἢ τοῦλάχιστον διάλεξιν, ὁ Λέων ἀπέστειλεν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς μητροπολίτας, ὅπως πέμψωσι συνοδικὰ γράμματα αὐτῷ περὶ τε τῆς αὐθεντίας τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Τιμοθέου Αἰλούρου. Ἀπήντησαν δ'

αὐτῷ πλείους τῶν χιλίων ἐπισκόπων ἐπικυροῦντες τὴν σύνοδον, ὡς εἴρηται. Καὶ ὁ Ἀνατόλιος δὲ συνεκάλεσε σύνοδον καὶ ἀπέλυσε ἐγκύκλια γράμματα ὑπὲρ τῆς συνόδου καὶ κατὰ τοῦ Αἰλίου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μονοφυσῖται διετέλουν ἔτι ταράσσοντες τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀπῆθον σύγκλησιν συνόδου παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ Λέων ἀποστείλας πρεσβευτὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Δομιτιανὸν καὶ Γεμινιανὸν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἔγραψε (17 Αὐγούστου 458) συγχρόνως ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, ἵνα τὰς μὲν τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἀποφάσεις τηρῇ ἀλωβήτους, ἐν δὲ Ἀλεξανδρείᾳ ἐνθρονίσῃ ὀρθόδοξον πατριάρχην. Καὶ ὄντως μετ' οὐ πολὺ (460) ἐξέβαλεν ὁ αὐτοκράτωρ τὸν Αἴλιον ἐξ Ἀλεξανδρείας. Ἄλλ' οὗτος ἐκ ταύτης μεταβάς εἰς Κωνσταντινούπολιν νέον στάδιον ἐνεργείας εὔρεν. Ἐκ παντὸς τρόπου ἐζήτει νὰ προσεταιρισθῇ νέους φίλους. Ἐξελιπάρει δὲ τὸν ἀγαθὸν πατριάρχην Γεννάδιον, ὅπως μὴ ἀποκοπῇ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. Ὁ Γεννάδιος ὑπισχνεῖτο. Ἄλλ' ὁ ἀκόμητος ὀφθαλμὸς τοῦ δεινοῦ πάπα ἑώρα τὰ πάντα. Αὐστηρῶς γράφει τῷ Γεννάδιῳ νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τοῦ περιόλου τῆς ὀρθοδοξίας τὸν πατροκτόνον ἀπαιτῶν συγχρόνως, ἵνα μὴ μόνον ὀρθόδοξος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἐκλεγῆ, ἀλλὰ καὶ «κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος δι' ὀρθοδόξων Αἰγυπτίων χειροτονηθῆ» (per orthodoxos Aegyptios consecretur). Πρὸς δὲ τούτοις οὐδαμῶς ὤκνησεν ὁ Λέων νὰ ποτρέψῃ τὸν Γεννάδιον τῶν νεωτερισμῶν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Ἀνατολίου. Ἐν τῷ ἀγῶνι δὲ τούτῳ τοῦ Λέοντος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπεκαλύφθη ἅπας ὁ σκοπὸς αὐτοῦ. Πᾶσαι αἱ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἐνεργεῖαι ἕνα κύριον σκοπὸν εἶχον τόνδε: ὅπως ματαιώσῃ τὰς ἐκ τῶν κανόνων τῶν συνόδων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τοῦ ΚΗ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἀποδοθείσας τῷ Κωνσταντινουπόλεως προνομίας, ἧς παρίστα τῷ Γεννάδιῳ, ὡς νεωτερισμοῦς, ἀφ' ὧν ἐκ παντὸς τρόπου ἐσπούδαζε νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτόν! Τοῦτ' ἔστιν ὁ πολυμήχανος πάπας ἐζήτει νὰ καταστῇ ἀνώτερος τῶν συνόδων, ὅπως κάλλιστα ἐνόουν οἱ περὶ τὸν κύ-

τοκράτορα καὶ πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τέλος ἀντὶ τοῦ Αἰλουρου ἐξορισθέντος εἰς Γάγγραν καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ταυρικὴν Χερσόνησον ἐξελέγη ὁ Σαλοφρακίανος· ὁ δὲ πολύτροπος πάπας μετέβη εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς (τῆ 10 Νοεβρίου 461). Καὶ ἀπηλλογάγησαν μὲν ὅτε πατριάρχης καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως τῶν διαρκῶν ἐπεμβάσεων τοῦ πάπα Λέοντος, ἀλλὰ τῆς ἐπιηρείας ταύτης τῆς ἀπὸ πάπα εἰς πάπαν ὡς κληρονομίας μεταβιβαζομένης οὐ μόνον δὲν ἀπηλλάγη ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία, ὡς ὑπόμειθα, ἀλλὰ καὶ ὁσημέραι ἐπὶ τὸ σκανδαλωδέστερον ἔπασχεν ἐξ αὐτῆς ἀσκουμένης μάλιστα ὑπὸ παπῶν, οἵτινες οὔτε τὴν παιδεύειν οὔτε τὴν ἰκανότητα οὔτε τὸν ζῆλον τοῦ Λέοντος εἶχον, ἀλλ' ἦσαν ἀπλῶς φιλόπρωτοι.

§ 164. Εἰρηνικώτερα τὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλήσιας ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Γενναδίου.— Ὁ διάδοχος τοῦ Ἀνατολίου Γεννάδιος ἦν ὄντως γεννάδας τῆς εὐσεβείας κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ τύπος παντὸς καλοῦ. Οὗτος πρὸς καταπολέμησιν τῆς σιμωνίας ἀνεῴωσε τὸν δεῦτερον κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἔχοντα οὕτως: «Ἐἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσῃ καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἀπρακτὸν χάριν καὶ χειροτονήσῃ ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον ἢ χωρεπίσκοπον ἢ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους ἢ ἕτερόν τινα τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατηριθμημένων ἢ προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον ἢ ἔκδικον ἢ παραμονάριον ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κανόνος δι' αἰσχροκέρδειαν οἰκείαν, ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐλεγχθεὶς κινδυνευέτω περὶ τὸν οἰκεῖον βαθμὸν καὶ ὁ χειροτονούμενος μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορίαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ προβολῆς, ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντισματος, οὐπερ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. Εἰ δὲ τις καὶ μεσιτεύων φανείη τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι καὶ οὗτος, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω». Πρὸς ἐφαρμογὴν δὲ τοῦ κανόνος τού-

του συνεκάλεσε σύνοδον, ἐν ᾗ συνῆλθον Ἡ' μητροπολίται καὶ ἘΒ' ἐπίσκοποι, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τῶν ὑπογραφῶν συνοδικῆς ἐγκυκλίου, ἣν ἔπεμψε πρὸς τὸν Ῥώμης καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοσοῦταρίθμων μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων ἄλλων ἐπαρχιῶν καὶ τῶν ἐξαρχιῶν Αἰγύπτου, Καισαρείας καὶ Ἐφέσου. Ἐπὶ Γενναδίου κατεπολεμήθη κραταιῶς ὁ μονοφυσιτισμός, ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστερεώθη ἡ ὀρθόδοξος πίστις καὶ ἐξ Ἀντιοχείας ἐξεβλήθη ὁ αἰρετικὸς Πέτρος ὁ κναφεύς.

§ 165. Ἡ εἰρήνη τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐταράσσετο ὑπὸ τῶν παπῶν διὰ τῶν σχισματοποιῶν αὐτῶν παθῶν τοῦ πρωτείου ἔνεκεν.— Ἄλλ' ἢ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῶν αἰρετικῶν ἐπελθοῦσα εἰρήνη ἦν πρόσκαιρος. Δεινοὶ κίνδυνοι ἐπεκρέμαντο αὐτῇ οὐχὶ πλέον ἐκ τῶν αἰρετικῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης δῆθεν τῆς ἐκκλησίας κοπτομένων παπῶν. Τὰ σχισμάτοποιά αὐτῶν πάθη οὐδέποτε ἔλῳφον. Μὴ δυνηθέντες οὗτοι νὰ ἀκυρώσωσιν αὐθαριέτως καὶ ἀθέσμως τὸν ΚΗ' κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς συνόδου ἐζήτουν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἐπενέγκωσι σχίσμα μετὰ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως πρότερον ἐπὶ τοῦ πάπα Λέοντος ἐπειράθησαν νὰ διαχωρίσωσι τὴν πατριάρχην τοῦτον ἀπὸ τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων πατριαρχῶν καὶ μάλιστα τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας. Τὴν τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων μέθοδον τοῦ διαιρεῖν ταύτην ἀνανεωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Λέοντος Α' σὺν τῷ χρόνῳ ἐτελειοποίησαν οὕτως οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, ὥστ' ἐν τοῖς ἐσχάτοις χρόνοις μικροῦ δεῖν διέσπων τελέως τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα μαινόμενα κατ' ἄλληλων. Καὶ ταῦτα δὲ πάντα ἐπεμηχανῶντο οἱ τοποτηρηταὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦ πρωτείου ἔνεκεν!

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΟ ΠΡΟΣΚΑΙΡΟΝ ΕΠΙ ΑΚΑΚΙΟΥ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΔΥΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΞ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ
ΤΟΥ ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΕΠΙ ΦΩΤΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΣ'.

ΑΦΟΡΜΑΙ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙ ΑΚΑΚΙΟΥ

§ 166. Η ΑΠΟΝΟΜΗ ΙΣΩΝ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ ΤΙΜΗΣ ΚΑΙ ΤΩΙ ΚΩΝ-
ΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ Η ΚΥΡΙΩΤΑΤΗ ΑΦΟΡΜΗ ΤΟΥ ΕΠΙ ΑΚΑ-
ΚΙΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ.

ΘΙΩΣ τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν
κεῖνται ἐν ταῖς ὁσημέραι ἀύξανομέναις διαφοραῖς τῶν δύο
ἔθνων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, οὕτω καὶ αἱ πρῶται ἀφορμαὶ τοῦ
ἐπὶ Ἀκακίου προσκαίρου σχίσματος κεῖνται ἐν τῇ πρώτῃ μονο-
μαχίᾳ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ῥώμης, τοῦ πάπα καὶ τοῦ πατρι-
άρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἅμα τῇ ἀνακηρύξει τοῦ Βυζαντίου ὡς
πρωτευούσης τοῦ ἑλληνορρωμαϊκοῦ κράτους. Κατὰ τὸ χρονικὸν
τοῦτο διάστημα (325—471) τὰ σπέρματα καλλιεργούμενα ἀνε-
βλάστησαν εἰς δένδρα, ὧν κερπὸς εἶναι τὸ ἐπὶ Ἀκακίου σχίσμα.
Εἴρηται ὅτι οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ αὐτόματον. Καὶ δὴ καὶ τὸ πρόσ-

καίρον τοῦτο σχίσμα ἐγενήθη ἐκ τῶν πρώτων συγκρούσεων τῶν παπῶν πρὸς τε τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους αὐτοῦ, ἀνεπτύχθη καὶ συνετελέσθη ἐξ ἀναφύεντων μεταξύ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ζητημάτων, ἅπερ σὺν τῷ χρόνῳ συμπυκνωθέντα ὡς ἐπινησημένη, ἐπισεσωρευμένη, εὐφλεκτος ὕλη ἐξερράγησαν εἰς τὸ πρόσκαιρον σχίσμα, ὅπερ ὡς μικρὸν πρόσκαιρον ἠφάιστειον προήγγελλε τὸ μέγιστον ἐπὶ Φωτίου, ὅπερ ἐπέπρωτο νὰ διαχωρίσῃ ἑσαεὶ τὴν ἑλληνικὴν καὶ ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν. Τὰ εἰς τὸ σχίσμα δὲ καταγαγόντα ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι Ζήνωνος τὰς δύο ἐκκλησίας εἶναι γεννήματα ἡκιστα φιλορθότικων ἀνθρώπων, τὰ μάλιστα δὲ φιλάρχων ἐχόντων ἐλαχίστην μὲν σχέσιν πρὸς τὴν ὑπὸ Χριστοῦ στρατευομένην ἐκκλησίαν, μεγίστην δὲ πρὸς ἄνθρωπον στρατεύοντα ἐπὶ ἄνθρωπον. Καὶ αὐτόδηλον· διότι οὔτε αἰρέσεις οὔτε συζητήσεις περὶ θεολογικῶν ζητημάτων καὶ πραγμάτων οὔτε ἄλλο τι θρησκευτικὸν ἐπήνεγκε τὸ μέγα σχίσμα μεταξύ τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καθαρῶς ἔριδες περὶ ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν καὶ, ἐν κεφαλαίῳ εἶπειν, περὶ πρωτείου. Ἐριδες καὶ διαμάχαι, ἔστιν ὅτε καὶ φόνοι ἐγίγνοντο ἐπισκόπων ἐρίζόντων περὶ ἐπισκοπῆς. Ἀλλὰ σχίσμα οὐδέποτε ἐγένετο τῆς συμπάσης ἐκκλησίας. Ὅτε ὅμως ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἀγὼν ἐγένετο μανιώδης περὶ τοῦ ὁποτέρου τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἔμελλε νὰ ἐπικρατήσῃ ἐπὶ ὑποταγῇ τῆς ἐτέρας, τότε προέκυψε καὶ τὸ σχίσμα. Καὶ εἴπωμεν συγκεκριμένως. Ὅτε ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἤρξαστο ἐπιφανιόμενος ὡς δεύτερος κραταῖος πατριάρχης, τότε ἐξεμάνη ὁ Ρώμης. Ὅτε ἐψηφίσθη ὁ Γ' κανὼν τῆς Β' συνόδου, ἐν ᾧ « τὰ πρωτεῖα τῆς τιμῆς » ἀπενέμοντο καὶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως, τότε ἐφρύαξε μὲν ὁ Ρώμης, ἀλλ' ἐσιώπησε κρύψας τὴν αὐτοῦ ὀργήν· διότι πρεσβεῖα μὲν τιμῆς ὄντως ἀπεδίδοντο καὶ τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχῃ, ἀλλὰ « μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον ». Ὅτε ὅμως ἐψηφίσθη καὶ ὁ ΚΗ' τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι, δι' οὗ οἱ πατέρες τῆς συνόδου ταύτης « τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένευμον

τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ», τότε δὴ τότε οὗτος ἐξεμάνη τελέως καὶ πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ δεινοῦ ἤγειρε δεινότατον πόλεμον κατὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Ἰδοὺ ἡ ρίζα, ἣν ὁ πάππας Λέων ὁ μέγας πρὸ πάντων ἐκκλιέργησεν εἰς δένδρον μέγα, οὗ καρπὸς τὸ ἐπὶ Ἀκκίου σχίσμα, ὑπερ θὰ ἐξεροήγνητο ἤδη ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου, εἰ μὴ ἐπιτηδείως φερόμενοι ἀπέτρεπον αὐτὸ ὅτε συνετός οὗτος πατριάρχης καὶ ὁ πολιτικώτατος αὐτοκράτωρ Μαρκεσιανὸς καὶ ἡ σεμνὴ Πουλχερία, κίτιοι ὁ πάππας Λέων κατέστη ἀφῆρητος, ἅτε δὴ οὐ μόνον σπειρῶν ζιζάνια μεταξύ τῶν πατριαρχῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίης καὶ ἐξεγείρων τοῦτον κατ' ἐκείνου καὶ ῥαδιουργῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ παντοίων κολακειῶν προσελκύνων τὴν Πουλχερίαν καὶ διαφθείρων τὸν σεμνότατον αὐτῆς χαρακτήρα. Καὶ οὐ μόνον ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐποίει ὁ μέγας Λέων, ἀλλὰ εἰσῆρχετο καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐν τοῖς ἀδύτοις τῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως συμβαίνοντα ἔχων ἄγρυπνον κατάσκοπον τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνεδρεύοντα ἐπίτροπον αὐτοῦ Ἰουλιανόν, ὅστις ἠγρύπνει ἐπὶ πάσης ἐνεργείας τοῦ τε αὐτοκράτορος Μαρκεσιανοῦ καὶ τῆς αὐτοκρατειρας Πουλχερίας καὶ τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου, ὡς αὐτὸς οὗτος ὁ ἅγιος πάππας Λέων ἀνέδην καὶ ἀναιδῶς μαρτυρεῖ, ἐφ' ᾧ δὴ καὶ ὑπερυμνεῖται ὑπὸ πάντων τῶν παπιστῶν! Καὶ ταῦτα πάντα ἐποίει ὁ Λέων διὰ τί καὶ πρὸς τί; Τοῦτο μὲν, ὅπως μὴ τὰ «ἴσα πρεσβεῖα» τοῦ Κωνσταντινουπόλεως κταστρέψωσι τὸ αὐτοῦ πρωτεῖον· ἐκεῖνο δέ, διότι ὁ μισητὸς Ἀνατόλιος ἐγένετο αἰτία τοῦ ἀπαισίου κατ' αὐτὸν ΚΗ' κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς συνόδου. Τίς ποτε τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἐπενέβη τοῖς τοῦ Ῥώμης ἐπισκόπου πράγμασιν; Τίς ποτε κληρικὸς ἢ λαϊκὸς Ἑλληὴν μετήλθε τὸ τοῦ κατασκόπου ἐπαίσχυντον ἔργον ἐν Ῥώμῃ ἢ ἀλλαγῶς τῆς παποκρατίας, ὡσπερ ὁ Ἰουλιανὸς καὶ πλείστοι ὅσοι ἄλλοι παπισταί, ὡς ρηθήσεται. Ἀλλ' ὁ ταῦτα μετερχόμενος ἦν ὁ ἅγιος μέγας Λέων. Τί τοῦτο; Ἡ ἱστορία εἶναι ὁ δικαιοσύλαξ καὶ γνώμων

τῆς ἀληθείας καὶ ἐξ ἴσου πατάσσει τὸν τε κατὰσκοπον καὶ τὸν ἄδικον καὶ πάντας τοὺς ἀδικοδοξοῦντας, οἳ ἦσαν πρὸ πάντων οἱ πάπαι, μὴ ἀποβλέπουσα μῆτε εἰς πρόσωπα μῆτε εἰς τὰς θέσεις, τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς τιμὰς αὐτῶν.

§ 167. Χαρακτήρ Φωτίου καὶ Ἀκακίου — Λυκοφιλία παπιστῶν. — Ὁ,τι ὁ Φώτιος ἐν τῷ διαρκεῖ μέχρι τοῦδε σχίσματι τῶν δύο ἐκκλησιῶν, τοῦτο ὁ Ἀκάκιος ἐν τῷ προσκίρῳ. Ἐξαιρουμένης τῆς ἀμφιλαφοῦς δυνάμεως τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀπεράντου πολυμθείας καὶ σοφίας τοῦ Φωτίου, πολλὰς τὰς ὁμοιότητας ἔχουσιν ἀμφοτέρω οἱ κλεινοὶ οὗτοι ἱεράρχαι τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. Ὡσπερ ἐκεῖνος, οὕτω καὶ οὗτος βέκτης καὶ ἄριστος γνώστης τῶν ἀθέσμων ἐπιθυμιῶν τῶν παπῶν τῆς Ῥώμης ἐθεώρει τὰς σχέσεις τῶν δύο ἐκκλησιῶν προσκίρου καὶ πάντοτ' ἐπισφαλεῖς ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. Ἐν πάσῃ δὲ ὑφ' οἰονδήποτε τύπον καὶ πρόφασιν ἀνκμίζει τῶν Ῥωμαίων πκπῶν τοῖς πράγμασι τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ πολιτείας διέβλεπε κινδύνους ἐπικρεμμένους αὐτῇ. Διὸ καὶ προὔτιμα μᾶλλον τὸν ὠφέλιμον χωρισμὸν ἢ τὴν βλαβεράν ἔνωσιν ἀμφοτέρων τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐνορῶν ὁ Ἀκάκιος τὸ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν παπῶν ἐμφωλεῦον κατὰ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας φλογερὸν πάθος ὡς ἀνυποτάκτου εἰς τὸ ἄθεσμον καὶ ἀντιχριστιανικὸν πρωτεῖον ἐνόμιζεν ὀνησιμωτέραν τὴν φανεράν ἔχθραν ὑπόπτου, πανούργου καὶ δολίης φιλίας, λυκοφιλίας. Ἐχων δὲ πεποιθήσιν ἐπὶ τὸν ὀρθὸν αὐτοῦ λόγον μετὰ παρρησίας ἤλεγχε πάντα ἢ ἀκουσίως σφκλλόμενον καὶ πταίοντα ἢ ἐκουσίως ἀντιπίπτοντα καὶ τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ ὡς νόμῳ δυσχυρίζομενον. — Προκειμένου δὲ περὶ ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς ἀνάσσης ἀληθείας, οὐδαμῶς ἐλάμβανε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ κράτος τοῦ πρὸς ὃν συνεζήτει ἢ ἠγωνίζετο λόγῳ ἢ ἔργῳ, ἀλλὰ πεπαρρησιασμένως τὴν αὐτοῦ γνώμην ἐξέφερον. Οὕτω μετὰ θερμότητος πνεύματος καὶ παρρητίας καὶ ἀδεῶς προσεφέρετο πρὸς τοὺς αἰρετικούς

εἴτε ἀπλοῖ τινες ἰδιῶται εἴτε ἰσχυροὶ εἴτε ὑπατοὶ ἄρχοντες ἦσαν οἱ πρὸς οὓς ἀνθίστατο, — ὡς ὀρθότατα περὶ αὐτοῦ ὁ λογιώτατος Συμεὼν ὁ Μεταφράστης, προκειμένου περὶ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ ὤμοῦ καὶ σφοδροῦ αἰρετικοῦ τυράννου Βασιλίσκου, ἀποφαίνεται λέγων : « Ἀκάκιον δὲ τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον κοσμοῦντα τοῦ μὲν ὀρθοῦ προϊστάμενον λόγου, τῆ δὲ τῶν ἐκείνου [Βασιλίσκου] δογμάτων ζάλη θερμότητι πνεύματος καὶ παρρησίᾳ σφοδρῶς ἀντιπνέοντα σφραγῆ παρανόμῳ δοῦναι βουλεύεται ». Τοιοῦτον ἔχοντας τοῦ Ἀκακίου χαρακτηῖρα, φυσικὸν ἦν ἵνα μηδὲλως οὗτος ὀκλάζῃ εἰς γόνυ μηδ' ἐνώπιον τῶν ὑψυχένων παπῶν πάντοτε δεινὰ μελετώντων καὶ κινὰ μὲν, εὐτυχῶς δὲ κενὰ ἐπισουσύντων τεχνάσματα πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. Τοιοῦτον δὲ τὸν Ἀκάκιον ὄντα αὐτόδηλον ὅτι οἱ παπιστὰὶ οὐδὲλως ἀνέχονται, ὥσπερ καὶ τὸν μέγαν Φώτιον, ἐφ' ᾧ καὶ ἄσμενοι ἐφουβρίζοντες καλοῦσιν ἀμφοτέρους ὑπερφάνους, τυλμητίκας καὶ δὴ καὶ τὰ μάλιστα φιλοδόξους καὶ φιλαύτους αὐτοὶ οἱ ἀφιλαυτοὶ καὶ ἀφιλοδόξοι ! Τὴν αὐτὴν γνώμην τοῦ Ἀκακίου καὶ Φωτίου ἔχων σύμπας ὁ πάντοτε ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὡς ἐθνικῶν τε καὶ χριστιανῶν ἀδικούμενος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐλληνικὸς λαὸς ἀμελλητὶ ἠσπάσατο τὸ σχίσμα, ὅπως τὴν τε πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξίν διασώσῃ, ἢ ποικιλοτρόπως ἐπεβούλευεν ὁ παπικὸς κόσμος ὑφ' ἡγεμόνας τοὺς πάπας. Τὴν ἀλήθειαν δὲ ταύτην ἐπιμαρτυροῦσι σύμπασαι μὲν αἱ ἀνέκαθεν σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, μάλιστα δὲ αἱ ἀπὸ Ἀκακίου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὧν εἰς τὴν ἔκθεσιν εἰσερχόμεθα ἐκτιθέμενοι ταύτας τὰ μάλιστα μὲν κεκριμένως, ὡς ἡμῖν δυνατὸν, καὶ πεπαρησιασμένως, ἥμιστα δὲ ἀβαστανίστως καὶ κεχαρισμένως, ὡς μισοῦντες μὲν τοὺς εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε φιλομίσους μισορωμαίους, ὡς μὴ φιλοῦντες δὲ τοὺς ἀκρίτους τυχὸν φιλοφίλους φιλέλληνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ΄.

ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΥΡΑΝΝΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣΚΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΒΗΡΙΝΑΝ ΔΙΑ-
ΣΠΩΝΤΕΣ ΤΗΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ-
ΖΟΥΣΙ ΤΗΝ ΑΘΕΣΜΟΝ ΕΠΕΜΒΑΣΙΝ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ ΑΓΩΝΙΖΟ-
ΜΕΝΩΝ ΔΗΘΕΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

§ 168. ΕΡΙΔΕΣ ΒΗΡΙΝΗΣ, ΖΗΝΩΝΟΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΥΚΟΥ, ΤΙΜΟΘΕΟΣ
ΑΙΔΟΥΡΟΣ, ΕΞΩΣΙΣ ΖΗΝΩΝΟΣ, ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΚΟΣ.

Ἡ πολιτικὴ σύγχυσις ἔσχεν ἐπήρειαν πάντοτε καὶ ἐπὶ τὴν ἐκ-
κλησίαν καὶ τὴν ἀνάπαλιν. Ὅτε δὲ ἐκάτεροι ἐν ταράχῃ ἦσαν, τὸ
δεινὸν ἀμφοτέρωθεν ἔτι μείζον. Τοῦτο δ' ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῶν τελευ-
ταίων χρόνων τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Λέοντος Α' καὶ ἐπὶ Ζήνωνος
(474 — 491). Ἐν ᾧ χρόνῳ ἡ αἵρεσις τῶν Μονοφυσιτῶν ἐτάρασσε τὴν
ἐκκλησίαν, ἀνεφύησαν καὶ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι. Ἐπὶ τῆς αὐτο-
κρατορίας Μαρκιανοῦ αὐτοκράτωρ, αὐτοκράτειρα καὶ πατριάρχης
συνέπραττον. Ὅλως δὲ τοῦναντίον συνέβη ἐπὶ τῶν διαδόχων ἐν
μέρει μὲν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Α', ἐν γένει δὲ ἐπὶ τοῦ Ζήνωνος, ἐφ' οὗ
ἡ χήρα τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Α' Βηροῖνα, ἡ θυγάτηρ αὐτῆς
καὶ σύζυγος τοῦ Ζήνωνος Ἀριάδνη καὶ ὁ ἀδελφὸς ἐκείνης Βασι-
λεῦκος ἀνάως ἤρριζον. Ὁ Λέων Α' πρὶν ἢ ἀποθάνῃ (3 Φεβρ. 474)
ἀνηγόρευσε συμβασιλέα τῷ ἐγγόνῳ αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἀριάδνης Λέ-
οντι Β' ἄγοντι τὸ 16 ἢ ὀρθότερον τὸ 6 ἔτος τὸν σύζυγον τῆς Ἀρι-
άδνης Ζήνωνα τὸν Ἰσχυρον. Ἡ Βηροῖνα ἦν ραδιοῦργος καὶ φίλαρχος,
ὁ δὲ Ζήνων τυραννικὸς καὶ ἀκόλαστος, ὁ δὲ Βασιλεῦκος μέτοχος
τῶν κακιῶν ἀμφοτέρων καὶ ἔτι πλειόνων. Ὁ Ζήνων ἡνύθει, εἰ

καὶ μὴ ἐκ τοῦ ἐμφανούς, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, τοὺς Μονοφυσίτας πρὸς διατήρησιν ἑαυτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου πανταχόθεν πολεμούμενος καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ τῆς Βηρίνης. Τότε καὶ Τιμόθεος ὁ Αἴλουρος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ περισυλλέξας περὶ ἑαυτὸν πολλοὺς Μονοφυσίτας ἐποιεῖτο ἐπίδειξιν. Τοῦτο ἠρέθισε τοὺς ὀρθοδόξους καὶ πρὸ πάντων τοὺς μοναστάς καὶ τὸν πατριάρχην Ἀκάκιον, ἐξ ὧν οἱ ἀρχιμανδριῆται ἔγραψαν (475) πρὸς τὸν πάπαν Συμπλικίον ἐξαιτούμενοι τὴν αὐτοῦ ἐπικουρίαν ἐναντίον τοῦ Ζήνων καὶ κατέφυγεν εἰς Ἰσαυρίαν, τὸν δὲ θρόνον κατέλαβεν ὁ Βασιλίσκος. Μετ' οὐ πολὺ ἀφίκετο καὶ αὐστηρὰ ἐπιστολὴ (μηνὶ Ἰουνίῳ 476) τοῦ πάπα Συμπλικίου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Ἀκάκιον πικρῶς ἐλέγχοντας τὴν παρουσίαν τοῦ Αἰλίουρου καὶ ὑπερβαλλόντως ἐπαινοῦντος τοὺς ἀρχιμανδριῆτας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βασιλίσκος καθορῶν ὅτι οἱ Μονοφυσῖται ὡς ὄντες πολλαχοῦ ἰσχυροὶ ἦσαν καὶ ἐπικίνδυνοι μάλιστα ἐν Συρίᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ Ἰσαυρίᾳ ἀνεκάλεσεν ἀνηκνιδόν τοὺς ἐξορίστους αὐτῶν καὶ ἀνεβίβασε πάλιν ἐπὶ μὲν τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας Πέτρον τὸν Κναφέα, ἐπὶ δὲ τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας τὸν Αἴλουρον.

§ 169. Ἐγκύκλιον γράμμα Βασιλίσκου ὑπὲρ τῶν τριῶν πρώτων συνόδων καὶ ἐμμέσως κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ὑπὲρ τῶν Μονοφυσιτῶν. — Ὅπως δὲ ἀσφαλέστερον ὁ Βασιλίσκος προσελκύσῃ μὲν τοὺς Μονοφυσίτας, μὴ ἐρεθίσῃ δὲ τοὺς ὀρθοδόξους, ἐξέδωκεν «Ἐγκύκλιον γράμμα», — ἐν ᾧ διὰ μὲν τῆς μὴ φανεραῖς καταδίκης τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ'συνόδου ἐνόμιζεν ὅτι κατησύχαζε τοὺς ὀρθοδόξους, ἐμμέσως δὲ ἀπήλλαττε τοὺς Μονοφυσίτας, — τότε: «Θεσπίζομεν τὴν κρηπίδα καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης εὐζωίας, τοῦτ' ἔστι τὸ σύμβολον τῶν τῆς ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ πάλαι μετὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκλησιασθέντων, μόνον πολιτεύεσθαι καὶ κρατεῖν ἐν πάσαις ταῖς ἀγιωτάταις τοῦ θεοῦ ἐκκλη-

σίαις τὸν ὀρθόδοξον λαὸν ὡς μόνον τῆς ἀπλανοῦς πίστεως ὄρον
 καὶ ἀρκοῦν εἰς ἀνάίρεσιν μὲν κηθόλου πάσης αἰρέσεως, ἔνωσιν
 δὲ ἄκραν τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν, ἐχόντων δῆλα δὴ τὴν
 οἰκεῖαν ἰσχὺν καὶ τῶν εἰς βεβαίωσιν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ συμβόλου
 πεπραγμένων ἐν τε τῇ βασιλευούσῃ πόλει ταύτῃ παρὰ τῶν ῥν'
 ἁγίων πατέρων, ἔτι δὲ καὶ πάντων τῶν πεπραγμένων ἐν τῇ Ἐφε-
 σίῳν μητροπόλει κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου καὶ τῶν μετὰ
 ταῦτα τὰ ἐκείνου φρονησάντων. Τὰ δὲ διελόντα τὴν ἔνωσιν καὶ
 εὐτυχίαν τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ εἰρήνην τοῦ κόσμου
 παντός, δῆλα δὴ τὸν λεγόμενον *Τόμον Λέοντος* καὶ πάντα τὰ ἐν
Χαλκηδόνι ἐν ὄρω πίστεως ἢ ἐκθέσει συμβόλων εἰρημένα καὶ πε-
 πραγμένα εἰς κεινοτομίαν κατὰ τοῦ μνημονευθέντος ἁγίου συμ-
 βόλου τῶν τιῆ' ἁγίων πατέρων θεσπίζομεν ἐνταῦθά τε καὶ παν-
 ταχοῦ καθ' ἐκάστην ἐκκλησίαν παρὰ τῶν ἀπανταχοῦ ἁγιωτάτων
 ἐπισκόπων ἀναθεματίζεσθαι καὶ πυρὶ παραδίδεσθαι παρ' οἷς ἂν
 εὐρίσκηται. — Θεσπίζομεν τοὺς πανταχοῦ ἁγιωτάτους ἐπισκόπους
 ἐμφνιζομένῳ τῷ θείῳ τούτῳ ἡμῶν *Ἐγκυκλίῳ γράμματι* κηθυπι-
 γράφειν σαφῶς καταμνηνύοντας ὅτι δὴ μόνῳ τῷ θείῳ στοιχοῦσι
 συμβόλῳ τῶν τιῆ' ἁγίων πατέρων, ὑπερ ἐπεσφράγισαν οἱ ῥν' πα-
 τέρες ἄγιοι, ὡς ἔδοξεν ὀριστικῶς καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα συνελ-
 θούσι κατὰ τὴν Ἐφεσίων μητρόπολιν ὀρθοδόξοις καὶ ὁμοίσις πατρά-
 σιν. — Ἐκ τοῦ Ἐγκυκλίου τούτου γράμματος τοῦ Βασιλίσκου ἐξά-
 γεται πρῶτον μὲν ὅτι ἀνκηρύττει ὡς μόνον ὄρον πίστεως τὰ
 ταῖς τρισὶν οἰκουμενικαῖς συνόδοις ψηφισθέντα, ἥτοι τῇ Α' τῇ
 ἐν Νικαίᾳ, τῇ Β' τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὰ ἐν τῇ Γ' τῇ ἐν
 Ἐφέσῳ· δευτέρον δὲ ἀναθεματίζει τὸν τε *Τόμον* τοῦ πάπα Λέοντος
 καὶ τὴν ἐν *Χαλκηδόνι* σύνοδον, διότι οὗτός τε καὶ αὕτη καταδι-
 κάζουσι τὴν αἵρεσιν τοῦ Εὐτυχοῦς ἥτοι τῶν Μονοφυσιτῶν. Τὸ Ἐγκύ-
 κλιον τοῦτο γράμμα ὑπέγραψαν περὶ τοὺς πεντακοσίους ἐπισκό-
 πους, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι καὶ μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ Εὐτυχοῦς πο-
 λυκριθμότατοι ἔτι ἦσαν ὀπαδοὶ αὐτοῦ καὶ ὅτι πολλοὶ τῶν ἐπισκό-

πων τῶν ὑπογραψάντων τὸν κατ' αὐτοῦ ὄρον τῆς ἐν Χελκηδόνι συνόδου μᾶλλον ὡς κυμινόμενοι μεταξὺ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς αἰρέσεως τῶν Μονοφυσιτῶν ἢ ὡς κατηναγκασμένοι ὑπέγραψαν· διότι οὐδεὶς αὐτοῖς κατανγκαστὸς, ὡς γνωστὸν, ἐγένετο.

§ 170. Στάσις κατὰ τοῦ Βασιλίσκου, ἡγουμένων τοῦ Ἀκακίου, Δακνιῆ τοῦ στυλίτου, τῶν μοναστῶν. — Ὑποχώρησις Βασιλίσκου. — Ἀντεγκύκλιον γράμμα, ἐξωσις καὶ θάνατος Βασιλίσκου. — Ἄλλ' ἄλλα ἐκκραδᾷ ἐκ τοῦ Ἐγκυκλίου γράμματος ὁ τύραννος Βασιλίσκος καὶ ἄλλα ἐγένοντο. Σπουδάσας νὰ προσελκύσῃ τοὺς Μονοφυσίτας ἐξῆγειρε καθ' ἑαυτοῦ τοὺς ὀρθοδόξους. Σάλος κατέλαβε τὴν τε Κωνσταντινούπολιν καὶ σύμπαντα τὸν ὀρθόδοξον κόσμον. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο στάσις ὑπ' ἡγεμόνα τὸν πατριάρχην Ἀκάκιον. Ὁ Βασιλίσκος διενόηθη νὰ ἀποκτείνῃ τὸν Ἀκάκιον. Ἄλλ' ὁ λαὸς ἐξεμάνη· ἐπίσκοποί τε καὶ ἄλλοι κληρικοὶ καὶ ὁ λαὸς σπεύσαντες προσεκάλεσαν καὶ τὸν περιώνυμον στυλίτην Δακνιῆ. Πάντες ὤρμησεν πρὸς τανάκτορα Ἐβδομον, εἰς ἃ καταφυγῶν ὁ Βασιλίσκος προσεκάλεσε τὸν στυλίτην Δακνιῆ, ὅπως κατηγορῶν αὐτῷ τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου ἐπισπάσῃται αὐτὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ λέγων κατὰ τὸν Συμεῶνα τὸν Μεταφράτην τοιάδε: «Τὴν τε γὰρ πόλιν, φησὶν, ἐπκνίστασθαί μοι ποιεῖ καὶ τὸ στρατιωτικὸν διαστρέφει καὶ σκώμματα συμφορεῖ καὶ ψόγους ἐπιτρίβει καὶ μυρίους χρεῖται τοῖς καθ' ἡμῶν· τῷ τοι καὶ δι' εὐχῆς μᾶλλον κατὰ τοῦ ἐπισκόπου δέον τῷ βασιλεῖ συμβαχεῖν» Ὁ δὲ Δακνιῆ ἀπεκρίνατο αὐτῷ: «Διαρρήσω, φησὶ, διαρρήξει τὴν βασιλείαν σου ὁ θεός». Ἡ κατὰ τοῦ Βασιλίσκου μανία ἐξερράγη οὐ μόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ καὶ πολλαχού τοῦ κράτους. Ὁ λαὸς ὄλωσ μκνιώδης περιεκύκλωσε τὰ ἀνάκτορα Ἐβδομον· ἐκεῖνος ἠπληθετο νὰ πάθῃ τὰ ἔσχατα. Ὁ στυλίτης Δακνιῆ προεπέμπετο ὡς τις βασιλεὺς. Γέροντες καὶ νέοι, παῖδες καὶ γυναῖκες ἐν θορύβῳ ἀπειλητικῶν συνηθροίζοντο. Ὁ Βασιλίσκος ἰδὼν

τὸν κίνδυνον ἐξεδῶκεν Ἀντεγκύκλιον, ἣν πάλιν εὐκόλως ὑπέγραψαν οἱ «τὸ Ἐγκύκλιον γράμμα» καθυπογράψαντες! Ὁ Ἀκάκιος διέταξε νὰ περιβάλωσι τὸ θυσιαστήριον μέλανα ὑφάσματα. Οἱ μοναχοὶ ἠμύνοντο κατὰ τοῦ Βασιλίσκου. Ὁ Ἀκάκιος δημοσίᾳ ἤλεγξεν αὐτὸν ὡς τύραννον. Οἱ μοναχοί, ἡγουμένου τοῦ Δανιὴλ, κατεβῶν. Ὁ Βασιλίσκος κατ' ἀρχὰς ἀνθίστατο. Ἀλλ' ὁ θόρυβος καὶ αἱ ἀπειλαὶ ἐπετεινόντο. Μεγάλῃ δὲ πυρκαϊᾷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐτρόμαξε τὸν Βασιλίσκον. Ὑπεχώρησεν. Ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὑπέσχετο τῷ πατριάρχῃ ὅτι ἐμελλεν ἶνα ἔνθεν μὲν ἀνκαλέσῃ τοὺς ἐξορίστους ὀρθοδόξους ἀρχιερεῖς, ἔνθεν δὲ τὸ «Ἐγκύκλιον γράμμα» (477) διὰ νέου διατάγματος «Ἀντεγκυκλίου». Διὰ τοῦ Ἀντεγκυκλίου δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις, ἀνκαλυφθούσης τῆς ἐν Χalkηδόνι συνόδου τὸ οἰκεῖον κῦρος, καὶ ὁ ἐπίσκοπος Παῦλος ὁ ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου Αἰλούρου μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Ἐγκυκλίου γράμματος» ἐν Ἐφέσῳ ἐγκατασταθεὶς πάλιν ἐξεβάλλετο. Οὕτω δὲ καὶ τὰ δικαίωματα τῆς ἐξουσίας ἢ μητροπόλεως ἠκυροῦντο καὶ ἀνεκτᾶτο τὰ ἐπ' αὐτῆς δικαίωματα ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ὄντως ὁ Βασιλίσκος ἐδήλωσε τῷ αἰσεβεστάτῳ καὶ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ «Ἀκακίῳ ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀνεκτήσατο καὶ πάλιν τὸ δικαίωμα τῆς χειροτονίας ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ ΚΗ' κανόνος τῆς ἐν Χalkηδόνι συνόδου ὀρθοθεϊστικῆς ἐπικρατίας, ἥτοι ἐν ταῖς τῆς Ποντικῆς, Ἀσιακῆς καὶ Θρακικῆς διοικήσεως. Οὕτω δὲ ὁ Βασιλίσκος ὑπεχώρησεν ἐν πᾶσιν. Ἀλλὰ λίαν ὀψέ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ΄.

ΑΘΕΣΜΟΣ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΣΙΜΠΛΙΚΙΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

§ 171. Ο ΖΗΝΩΝ ΑΝΑΚΤΑΤΑΙ ΤΟΝ ΘΡΟΝΟΝ. — ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΑΚΑ-
ΚΙΟΥ. ΣΙΜΠΛΙΚΙΟΥ. — ΣΑΛΟΦΑΚΙΟΛΟΥΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΑΔΕΞΑΝ-
ΔΡΕΙΑΣ, ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ.

Ὁ πολὺς ἐν μέσῳ χρόνος καὶ ὁ μὲν Βασιλίσκος ἐκβάλλεται καὶ
καταφυγὼν εἰς ἐκκλησίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Καππαδοκίαν δι-
ταγῆ τοῦ Ζήνωνος παρὰ τοὺς ὄρκους ἐθανκτώθη πανοικί οἰκτρῶς.
Ὁ δὲ Ζήνων ἀναλαμβάνει καὶ πάλιν τὰ σκῆπτρα τοῦ κράτους. Ἐξω-
σθέντος τοῦ Βασιλίσκου, οἱ ὀρθόδοξοι ἀνέλαβον, ὁ δὲ Ἀκάκιος ἤρατο
νίκην τὸ μὲν θεωρηθεὶς ὡς στῦλος τῆς ὀρθοδοξίας, τὸ δὲ ἐμπνεύσας
φόβον μὲν τοῖς Μονοφυσίταις, θάρρος δὲ τοῖς ἀμφιγαλκντευομένοις
τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες διὰ λίαν κολακκευτικῶν ἐπιστολῶν ἀνωμο-
λόγουν τὴν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὰς ἀπιφάσεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι
συνόδου ὑποταγὴν αἰτιολογούμενοι ὅτι ἐκ φόβου συνετάχθησαν τοῖς
περὶ τὸν τύραννον Βασιλίσκον. Ὁ Ζήνων ἄμ. ἀνέλαβε τὸν θρόνον,
ἠγωνίζετο νὰ προσελκύσῃ τοὺς ὀρθόδοξους καὶ τὸν πάπαν, ἐφ' ᾧ
καὶ ἔγραψε πρὸς τὸν Σιμπλίκιον ὑπισχνούμενος ἔνθεν μὲν τὴν τή-
ρησιν τῶν ἀπιφάσεων τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἔνθεν δὲ τὴν
καταπολέμησιν τῶν αἰρετικῶν. Ὁ πάπας Σιμπλίκιος ἐπιστέλ-
λων (8 Ὀκτωβρ. 477) συγχάριει αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἀνκνήσει τοῦ
θρόνου καὶ τῇ εὐσεβεῖα κροτρύνων αὐτὸν συγχρόνως, ὅπως ἐκτελῆ

τὰ ἐκυτοῦ καθήκοντα εὐσυνειδήτως καὶ φροντίσῃ περὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας. Ὁ δὲ Ἀκάκιος ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ ΚΗ κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καθεῖλε τὸν Παῦλον τῆς Ἐφέσου καὶ Πέτρον τὸν Κναφέα τῆς Ἀντιοχείας. Ὁ δὲ πάπας Συμπλίκιος ἀνεθεμάτισε (477 ἢ 478 ἀρχομένῳ) Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχείας, Τιμόθεον τὸν Αἴλουρον καὶ Πέτρον τὸν Κναφέα. Ἄλλ' ἀντὶ τοῦ Αἰλούρου αὐτοκατονήσαντος οὐ πολὺ μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν διὰ δηλητηρίου, ὁ Ζήνων, συνεργούντος τοῦ Ἀκακίου, ἐστήριξεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν Σαλοφακίολον, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ πάπας Συμπλίκιος συνεχάρη (14 Μαρτίου 478) τῷ Ἀκακίῳ, τὸν δὲ Πέτρον τὸν Μογγόν ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Διοσκόρου καὶ χειροτονήεντα ὑπὸ καθηρημένων ἐπισκόπων προτροπῇ καὶ τοῦ πάπᾳ διέταξεν ἔν' ἀπομακρυνθῆ τοῦ θρόνου. Ὁ δὲ Σαλοφακίολος μετρίως καὶ πράως φερόμενος πρὸς τοὺς Μονοφυσίτας ὡς ἰσχύοντα πληθῆ καὶ δυνάμει ἠνείχετο καὶ Πέτρον τὸν Μογγόν, ἀκόντων τοῦ τε Ζήωνος καὶ τοῦ Ἀκακίου, διαμένοντα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Τό γε νῦν, ἀποκατέστη κατὰ γε τὸ φαινόμενον ἢ εἰρήνη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καταπλαγέντων, ὡς εἰκός, τῶν πολυκρίθμων Μονοφυσιτῶν ἐκ τῆς βαγδάκις μεταβολῆς τῶν πολιτικῶν πραγμάτων καὶ ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ τὰ μάλιστα εἰς τὴν ἐξώσιν τοῦ Βασιλίσκου συντελέσαντος Ἀκακίου.

§ 172 Ἡ ἐκκλησία καὶ πολιτεία τῆς Ἀντιοχείας ἐν διαρκεί ὁμίᾳ ἀπειλοῦντι τὸ κράτος. — Καὶ τὸ μὲν πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας ἠρέμησεν ἐπὶ μικρὸν μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Αἰλούρου καὶ τὴν ἐνθρόνισιν τοῦ Σαλοφακίου, ὡς οὕτως ὅμως καὶ τὸ τῆς Ἀντιοχείας. Ἐκθρονισθεὶς, ὡς εἴρηται, Πέτρος ὁ Κναφεὺς ὑπὸ τοῦ Ζήωνος διὰ συνόδου τῆς Ἀντιοχείας ἐξωρίσθη εἰς Πιτύαν τῆς Καρίας. Τὸν θρόνον κατέλαβεν ὁ ἐξ Ἀπαμείας Ἰωάννης ὁ Κωδωνῆτος. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐξεώσθη (478) ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων. Διεδέξατο δὲ αὐτὸν Στέφανος ὁ Β'. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον μετ' οὐ

πολὺ (479) ἀπέκτειναν οἱ Μονοφυσῖται. Τιμωρηθέντων αὐστηρῶς τῶν φονέων, ὁ Ἀκάκιος ἐχειροτόνησεν εὐδοκίᾳ καὶ διαταγῇ τοῦ Ζήνωνος Στέφανον τὸν Γ'. Ὅπως δὲ μὴ τὸ πρᾶγμα κινήσῃ τὴν γολήν τοῦ Συμπλικίου, πολιτικῶς φερόμενοι ἠτιολόγησαν ὅ,τε Ἀκάκιος καὶ ὁ Ζήνων τὴν χειροτονίαν ὡς ἐξ ἀνάγκης γενομένην, ἅτε δὴ γινώσκοντες ἀμφοτέρωι ὅτι δυσμενῶς ἔβλεπεν ὁ Ῥώμης τὴν ἐπέκτασιν τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ βαρυθύμως μὲν, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐδεξάτο ὁ Συμπλικίος τὰ τελεσθέντα εὐελπιστῶν ὅτι δὲν θὰ ἐπαναληφθῇ τὸ πρᾶγμα καὶ πάλιν. Ἠλεγξεν ὅμως πικρῶς τὴν κατ' αὐτὸν φιλαρχίαν τοῦ Ἀκακίου. Ὅτι δὲ ὅ τε πατριάρχης Ἀκάκιος καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων κατὰ μὲν τὸ φρινόμενον ὑπεχώρουν ἐξαγοραζόμενοι τὸν κειρὸν εἰς τὰς παραλόγους τοῦ πάπα Συμπλικίου ἀπαιτήσεις, ἔργῳ δὲ καὶ δικνοίᾳ οὐδόλωι, ἀπόδειξις τρανοτάτη ὅτι, ἀποθκνόντος καὶ Στεφάνου τοῦ Γ', ὁ Ἀκάκιος ἐχειροτόνησε (482) ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας τὸν Καληνθίονα. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, ὑπερισχυσάντων καὶ πάλιν τῶν φίλων Πέτρον τοῦ Κνωφῆως καὶ νέων ταραχῶν καὶ κινδύνων ἀπειλούντων τὴν τ' ἐκκλησίαν καὶ πολιτείαν, συγχρόνως δέ, ἀποθκνόντος τοῦ Σαλορκακιόλου (482) ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, νέων ταραχῶν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Μονοφυσιτῶν ἐπικειμένων, ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Ἀκάκιος ἠναγκάσθησαν πάλιν τὸν μὲν Καληνθίονα ὡς ὑποπτον νὰ ἐκθρονίσωσι καὶ ἐξορίσωσιν, ἐνθρονίσωσι δὲ καὶ πάλιν τὸν Πέτρον. Οὕτω λοιπὸν τὰ ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ τῆς Ἀντιοχείας θρησκευτικῶς καὶ πολιτικῶς ἦσαν ἐν σάλῳ ἀπειλοῦντι τὴν τε πολιτείαν καὶ ἐκκλησίαν.

§ 173. Πέτρος ὁ Μογγός καὶ Ἰωάννης ὁ Ταλαίας ἀντίπαλοι σύγχρονοι πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας. — Αἴτια τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ἐνωτικοῦ» τοῦ Ζήνωνος. — Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ χρόνον τινὰ βαρχυτόκτον ἠρέμησαν. Καὶ ἐκεῖ, ἀποθκνόντος τοῦ Σαλορκακιόλου, οἱ Μονοφυσῖται συμπυκνωθέντες εἰς

πλήθος ἐκ νέου ἀνεβίβασαν ἐπὶ τὸν θρόνον *Πέτρον τὸν Μογγόν*, οἱ δὲ ἄγχι ὀρθόδοξοι *Ἰωάννην τὸν Ταλαΐν* μέγαν οἰκονόμον τῆς ἐν τῇ νήσῳ *Ταβέννη* τῆς *Θηβαΐδος* τῇ παρὰ τὴν *Συήνην* ἐκκλησίας. Οἱ δύο οὗτοι ἀντίπαλοι πατριάρχαι τῆς *Ἀλεξανδρείας* παντοῖα ἐμηχανῶντο κατ' ἀλλήλων. Ἐκάτερος ἐκ παντὸς τρόπου συνάγων περὶ ἑαυτὸν ὀπαδοὺς ἐρραδιούργει τὸν ἕτερον παρὰ τε τῷ λαῷ καὶ τῷ πατριάρχει *Ἀκκίῳ* καὶ τῷ αὐτοκράτορι *Ζήνωνι*. Ὁ *Μογγός* κατήγγειλε τῷ *Ἀκκίῳ* τὸν ἀντίπαλον ὅτι κατεφρόνει αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ δὲν ἀπέστειλε τὴν οἰκείαν ἐνθρονιστικὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν· ὅτι, κλίπερ συσταθεὶς παρὰ τῷ αὐτοκράτορι ὑπὸ τοῦ *Ἀκκίου*, οὐδὲν ἤττον ἐνήργει ὑπὲρ ἑαυτοῦ κατὰ τούτου, τοῦ *Ἀκκίου*. Πρὸς δὲ τούτοις ἀφικόμενος ὁ *Μογγός* εἰς *Κωνσταντινούπολιν* σὺν τοῖς ἄλλοις παρέστητεν ἐντόνως τῷ αὐτοκράτορι καὶ *Ἀκκίῳ* ὅτι, ἐὰν αὐτὸς στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τοῦτο τὰ μάλιστα ἔσται ὠφέλιμον τῇ τε ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ, διότι αὐτὸς τοὺς μὲν *Μονοφυσίτας* θὰ καθησυχάσῃ, τὰς δὲ ἀντιμαχομένας μερίδας θὰ ἐνώσῃ. Ὁ πατριάρχης *Ἀκάκιος* χάριν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς εἰρήνης τοῦ κράτους μεταβαλὼν γνώμην τὸν τέως ὑπ' αὐτοῦ μισούμενον καὶ ὑβρίζομενον ὡς μοιχὸν καὶ ληστὴν καὶ υἱὸν τοῦ σκότους *Μογγόν* ἐν τῇ πρὸς τὸν πάπαν *Σιμπλίκιον* ἐπιστολῇ (478) ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν αὐτοῦ προστασίαν καὶ συνέστησεν αὐτὸν τῷ αὐτοκράτορι *Ζήνωνι*. Ὁ αὐτοκράτωρ συνεφώνησε τῷ *Ἀκκίῳ*. Πρὸς οἰκονομίαν λοιπὸν τῶν πραγμάτων τῆς σαλευομένης ἐκκλησίας τῆς *Ἀλεξανδρείας* καὶ πρὸς εἰρήνευσιν τοῦ κράτους ὁ *Ἀκάκιος* προὔτεινε τῷ αὐτοκράτορι καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ «*Ἐνωτικοῦ*» ὡς μαρτυροῦσι καὶ ὁ *Θεοφάνης* γράφων «*ὑπ' Ἀκκίου ὑπαγορευθέν, ὡς φασὶ τινες*» καὶ ὁ *Εὐάγγριος* λέγων «*οἰκονομίαν γνώμην συντεθειμένην Ἀκκίου*». Τὸ «*Ἐνωτικόν*» ἄρα ἐγένετο οὐχὶ ἐπιβληθὲν ὑπὸ τοῦ *Ζήωνος* τῷ *Ἀκκίῳ*, ἀλλὰ τ'ἀνάπαλιν. Ὁ δὲ *Ἀκάκιος* συνετέλεσε καὶ ὑπέβαλε τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ οὐχὶ ἑαυτοῦ ὡς κηρύττουσιν οἱ παπισταί, ἀλλὰ τῆς ταρασσομένης ἐκκλησίας χάριν.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ πάλιν ἀπεδέξατο τῆς εἰρήνης τοῦ κράτους ἕνεκεν, ὅπερ οὐ μόνον ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν ἐκινδύνευεν, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς μὲν ὑπὸ τῶν παντοίων ραδιουργιῶν τῆς Βηρίνης καὶ τῶν περὶ αὐτήν, ἐξωτερικῶς δὲ ὑπὸ ἄλλων τε καὶ τῶν παπῶν, οἵτινες ἐν τῷ ὀνόματι τῆς ὀρθοδοξίας παντοίῳ τρόπῳ ὑπέσκαπτον τὰ θεμέλια αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ πάπας Σιμπλίσιος καὶ οἱ παπισταὶ ἐν γένει ἀδικοροῦντες περὶ τε τῆς εἰρήνης τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ βυζαντικοῦ κράτους παντοίας ὕβρεις ἐκτοξεύουσι κατὰ τοῦ Ἀκακίου ὡς δῆθεν εὐμεταβλήτου ἀνθρώπου σκλευρομένου ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ φιλαρχίᾳ θύοντος τὰ πάντα, ὡσανεὶ τὸ «Ἐνωτικόν» ἐμελλε νὰ ὑψώσῃ αὐτὸν βυθμίδι τινα ὑψηλότερον τοῦ πατριάρχου ἢ νὰ παράσχη εὐρυτέραν δικαιοδοσίαν τῆς ὑπὸ τοῦ ΚΗ' κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι αὐτῷ ἀπονεμηθείσης. Τοῦναντίον δὲ μάλιστα ἐν τῷ «Ἐνωτικῷ» οὐδὲ λόγος κἄν γίγνεται οὔτε περὶ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ οὔτε περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου οὔτε περὶ τοῦ ΚΗ' κανόνος αὐτῆς, ἐξ οὗ ἐξεπήγαγεν ἡ εὐρυτέρα δικαιοδοσία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Διὸ αἱ κατὰ τοῦ Ἀκακίου μομφαὶ τῶν παπιστῶν ἓνα καὶ μόνον λόγον ἔχουσι, ὅτι καὶ κατὰ τοῦ Ἀνατολίου καὶ κατὰ τοῦ Φωτίου καὶ κατὰ παντὸς Ἑλλήνος ἀντιπατρίου εἰς τὸ ἄθεσμον τοῦ πάπα Ῥώμης πρωτεῖον. Τὸ δὲ παράδοξον τοῦτο: ὅτι καὶ ἄνδρες τῶν νεωτέρων χρόνων λόγιοι ἐπικυβερνοῦσιν ἀκρίτως τὰς παπικὰς ὕβρεις καὶ μομφὰς μὴ κατανοοῦντες ὅτι οὕτω πράττοντες θεραπεύουσι τὴν ἀκατάσχετον φιλαρχίαν ἀνθρώπων, οἵτινες χάριν αὐτῆς πολεμοῦσι πᾶν θεῖόν τε καὶ ἀνθρώπινον.

§ 174. Τὸ Ἐνωτικὸν τοῦ Ζήνωνος. — Τούτων ἄρα οὕτως ἐχόντων, τὸ «Ἐνωτικόν» (482) οὐδὲν ἄλλον σκοπὸν εἶχεν, ἀλλ' ἢ μόνον αὐτὸ τοῦτο: τὴν ἐκείνων τῶν διίσταμένων μερίδων ὀρθόδοξων τε καὶ Μονοφυσιτῶν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ βυζαντικῆς κράτους, ὡς αὐτὸ τοῦτο τὸ «Ἐνωτικόν» διακρήδην ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους μεγα-

ληρωνότατα βοᾶ. Εἰ δὲ ὁ ἱερός οὗτος σκοπὸς ἀπέτυχεν, αἴτιοι
 τούτου ἔνθεν μὲν οἱ δι' ἄσταντες πρὸς ἀλλήλους, ἔνθεν δὲ οἱ πά-
 πκι οἱ ἐκ παντὸς γρόπου συντελέσαντες εἰς τὴν διάσταν ἐπὶ ὁ-
 λήρω τοῦ μισητοῦ αὐτῆς βυζαντικῆς κράτους. Τὸ πολυθρόλη-
 τον «Ἐνωτικὸν» τοῦ Ζήνωνος κατὰ τὸ παρ' Εὐαγγέλιον κείμενον
 εἶναι τὸδε: «Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Ζήνων, εὐσεβῆς, νικητής,
 τροπικιοῦχος, μέγιστος, ἀειτέβαστος, αὐγουστος τοῖς κατὰ Ἀλε-
 ξάνδρειαν καὶ Αἴγυπτον καὶ Λιδύην καὶ Πεντάπολιν εὐλαβεστά-
 τοις ἐπισκόποις καὶ κληρικοῖς καὶ μοναχοῖς καὶ λαϊκοῖς. Ἀρχὴν
 καὶ σύστασιν, δύνκμιν τε καὶ ὄπλον ἀκκαταμάχητον τῆς ἡμετέρας
 εἰδότες βασιλείας τὴν μόνην ὀρθὴν καὶ ἀληθινὴν πίστιν, ἦντινα
 διὰ τῆς θεῆς ἐπιφροϊτήσεως ἐξέθεντο μὲν οἱ ἐν Νικαίᾳ συναθροι-
 σθέντες τιν' ἅγιοι πατέρες, ἐβεβαίωσαν δὲ οἱ ἐν Κωνσταντινου-
 πόλει ῥν' ὁμοίως ἅγιοι πατέρες, συνελθόντες νύκτωρ τε καὶ καθ'
 ἡμέραν πάση προσευχῇ καὶ σπουδῇ καὶ νόμοις κεχρημέθα πλη-
 θυνθῆναι δι' αὐτῆς τὴν ἀπανταχόσε ἁγίαν τοῦ θεοῦ καθολικὴν
 καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, τὴν ἀφθαρτον καὶ ἀτελεύτητον
 μητέρα τῶν ἡμετέρων σκήπτρων, εἰρήνην τε καὶ τῇ παρὰ θεοῦ
 ὁμονοίᾳ τοὺς εὐσεβεῖς λαοὺς διαμένοντας εὐπροσδέκτους τὰς
 ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἰκετείας προσφέρειν σὺν τοῖς θεο-
 φιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ θεοσεβεστάτοις κληρικοῖς καὶ ἀρ-
 χιμκνδρίταις καὶ μονάζουσι· τοῦ γὰρ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆ-
 ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου καὶ θεοτόκου
 Μαρίας σκρωθέντος καὶ τεχθέντος τὴν ἐκ συμφωνίας δυξο-
 λογίαν καὶ λατρείαν ἡμῶν ἐπαινοῦντος καὶ ἐτοίμως δεχο-
 μένου, τὰ μὲν τῶν πολεμίων ἐκτριβήσεται καὶ ἐξκληιβθήσεται
 γένη, πάντες δὲ τὸν οἰκεῖον ὑποκλινοῦσιν αὐχένα τῷ ἡμετέρῳ μετὰ
 θεὸν κράτει. — Εἰρήνην δὲ καὶ τὰ ἐκ ταύτης ἀγαθὰ, ἀέρων τε
 εὐκρασίαν καὶ τῶν καρπῶν εὐφορίαν καὶ τὰ ἄλλα τὰ λυσιτελοῦντα
 τοῖς ἀνθρώποις φιλοτιμηθήσεται. Οὕτως οὖν τῆς ἀμωμήτου πί-
 ττεως ἡμεῖς τε καὶ τὰ βωμκίκα περιτωζούσης πράγματα, δεήσεις

ἡμῖν προσεκομίσθησαν παρὰ θεοσεβῶν ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἐρημιτῶν καὶ ἑτέρων ἀιδεσίμων ἀνδρῶν μετὰ δακρύων ἱκετευόντων ἔνωσιν γενέσθαι ταῖς ἀγιοταίαις ἐκκλησίαις συνοφθῆναι τε τὰ μέλη τοῖς μέλεσιν, ἅπερ ὁ μισόκκλος ἀπὸ πλείστων χρόνων χωρίσαι κατηπέιχθη γινώσκων ὡς, εἰ ὀλοκλήρω τῷ τῆς ἐκκλησίας σώματι πολεμεῖ, ἠττηθήσεται. Συμβαίνει γὰρ ἐκ τούτου καὶ γενεᾶς ἀναριθμήτους εἶναι, ὅσας ὁ χρόνος ἐν τοσοῦτοις ἔτεσι τῆς ζωῆς ἐπεξήγαγε, καὶ τὰς μὲν τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας ἐστερημένας ἀπελθεῖν, τὰς δὲ τῆς θείας κοινωνίας μὴ μετεχούσας πρὸς τῶν ἀνθρώπων ἀπαραίτητον ἐκδημίαν ἐπαχθῆναι, φόνους τε τολμηθῆναι μυρίους αἱμάτων πλήθει μολυνθῆναι μὴ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα. Ταῦτα τίς οὐκ ἂν εἰς τὸ ἀγαθὸν μετσκευασθῆναι προσεύξοιτο;

Διὰ τοι τοῦτο γινώσκειν ἡμᾶς ἐσπουδάσαμεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς καὶ αἱ ἀπανταχοῦ ἐκκλησίαι ἕτερον σύμβολον ἢ μάθημα ἢ ὄρον πίστεως ἢ πίστιν πλὴν τοῦ εἰρημένου ἀγίου συμβόλου τῶν τιῆ ἀγίων πατέρων, ὅπερ ἐβεβιάωσαν οἱ μνημονευθέντες ρν' ἄγιοι πατέρες, οὔτε ἐσχῆκαμεν οὔτε ἔχομεν οὔτε ἔξομεν οὔτε ἔχοντες ἐπιστάμεθα, εἰ δὲ καὶ ἔχοι τις, ἀλλότριον αὐτὸ ἠγοῦμεθα· τοῦτο γὰρ καὶ μόνον, ὡς ἔφαμεν, τὴν ἡμετέραν περισώζειν τεθαυρήκαμεν βασιλείαν καὶ πάντες δὲ οἱ λαοὶ τοῦ σωτηριώδους ἀξιούμενοι φωτισμῶτος αὐτὸ καὶ μόνον παραλαμβάνοντες βαπτίζονται· ὧ καὶ ἐξηκολούθησαν οἱ ἄγιοι πατέρες οἱ ἐν τῇ Ἐρεσίῳ συνελθόντες καὶ κηθελόντες τὸν ἀσεβῆ Νεστόριον καὶ τοὺς τὰ ἐκείνου μετὰ ταῦτα φρονοῦντας, ὅντινα καὶ ἡμεῖς Νεστόριον ἅμα καὶ Εὐτυχῆ τάναντί τοις εἰρημένοις φρονοῦντας ἀναθεματίζομεν δεχόμενοι καὶ τὰ ἰβ' κεφάλαια τὰ εἰρημένα παρὰ τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης γενομένου Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων ἀγίας καθολικῆς ἐκκλησίας. Ὁμολογοῦμεν δὲ τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν καὶ θεὸν τὸν κατὰ τὴν ἀλήθειαν ἐνανθρωπήσαντα τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ὁμοούσιον ἰῶ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡ-

μῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ θεοτόκου ἕνα τυγχάνειν καὶ οὐ δύο· ἐνὸς γὰρ εἶναι φαιμεν τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἑκουσίως ὑπέμεινε σαρκί. Τοὺς γὰρ διαιροῦντας ἢ συγγέοντας ἢ φωντασίαν εἰσάγοντας οὐδόλως δεχόμεθα· ἐπεὶ περ ἢ ἀναμάρτητος κατὰ τὴν ἀλήθειαν σάρκωσις ἐκ τῆς θεοτόκου προσθήκην υἱοῦ οὐ πεποίηκε· μένει γὰρ τριάς ἢ τριάς καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνὸς τῆς τριάδος θεοῦ λόγου. Εἰδότες οὖν ὡς οὔτε αἱ ἄγιοι τοῦ θεοῦ πανταχοῦ ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι οὔτε οἱ τούτων προεστάμενοι θεοφιλέστατοι ἱερεῖς οὔτε ἡ ἡμετέρα βασιλεῖα ἐτέρου συμβόλου ἢ ὄρου πίστεως παρὰ τὸ εἰρημένον ἄγιον μάθημα ἠνέσχοντο ἢ ἀνέχονται ἠνώσαμεν ἑαυτοῦς· μηδὲν ἐνδοιάζοντες. Ταῦτα δὲ γεγράφαμεν οὐ καινίζοντες πίστιν, ἀλλ' ὑμᾶς πληροφοροῦντες, πάντα δὲ τὸν ἕτερόν τι φρονήσαντα ἢ φρονούντα ἢ νῦν ἢ πρόποτε ἢ ἐν Χαλκηδόνι ἢ οἰαζήποτε συνόδῳ ἀναθεματίζομεν, ἐξαιρέτως δὲ τοὺς εἰρημένους Νεστόριον καὶ Εὐτύχιον καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονούντας. *Συνάφθητε τοίνυν τῇ πνευματικῇ μητρὶ, τῇ ἐκκλησίᾳ, τῆς αὐτῆς ἡμῖν ἐν αὐτῇ ἀπολαύοντες κοινωνίας κατὰ τὸν εἰρημένον ἕνα καὶ μόνον ὄρον τῆς πίστεως τῶν τῆς ἁγίων πατέρων.* Ἡ γὰρ παναγία μήτηρ ἡμῶν ἐκκλησία καὶ γνησίους ὑμᾶς υἱοὺς ἀπεκδέχεται περιπτύσσασθαι καὶ τῆς χρονίας καὶ γλυκείας ὑμῶν ἐπιθυμεῖ φωνῆς ἀκροάσασθαι. Ἐπείξατε οὖν ἑαυτοῦς. Ταῦτα γὰρ ποιοῦντες καὶ τὴν τοῦ δεσπότη καὶ σωτῆρος καὶ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐμένειαν πρὸς ἑαυτοὺς ἐφελκύσεσθε καὶ παρὰ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἐπαινεθήσεσθε». — Τὸ «Ἐνωτικὸν» ὡς ἀποτεινόμενον ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἰδίᾳ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους, κληρικούς, μοναχοὺς καὶ λαϊκοὺς Αἰγύπτου, Λιβύης καὶ Πενταπόλεως, ἧτοι πρὸς πάντας τοὺς χριστιανούς, ὀρθοδόξους τε καὶ αἰρετικούς τοῦ κλίματος τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ἔδεινὰ ὑπογραφῆ, καὶ ὑπεγράφη πρῶτον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Πέτρου τοῦ Μογγού,

οὗ ἡ ὑπογραφή ἐδήλου ὅτι ὁ ἕτερος αὐτῆς ἀντίπαλος πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Ταλαΐας ἀπεδοκιμάζετο καὶ ἔδει νὰ ἐκθρονισθῇ, καὶ ἐξεθρονίσθη.

§ 175. Ἀποτυχία τοῦ «Ἐνωτικοῦ». — Ἐπέμβασις τοῦ πάπα Φήλικος Β'. — Ἀκέφαλοι, Ἀκοίμπτοι. — Τὸ «Ἐνωτικόν» παρεδέξαντο καὶ οἱ τέσσαρες τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας πατριάρχαι : ὁ Ἀκάκιος ὁ καὶ δημιουργὸς αὐτοῦ, ὁ Ἱεροσολύμων Μαρτύριος, ὁ Ἀντιοχείας Πέτρος ὁ Κνυφεύς καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Πέτρος ὁ Μογγός ὁ καὶ εἰσηγητὴς αὐτοῦ. Τούτοις συνετάχθησαν ἔνθεν μὲν πάντες οἱ σφιγκτότερον μετ' αὐτῶν συνηνωμένοι ἐπίσκοποι τε καὶ ἄλλοι κληρικοί, ἔνθεν δὲ πολλοὶ ἐπίσκοποι τῆς Ἀσίας φόβῳ τοῦ Ζήνωνος καὶ Ἀκακίου, ὡς γέγραπται ἐν τοῖς παρὰ Κραμέρω Ἀνεκδότοις : «Πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων Ἀνατολῆς φόβῳ Ζήνωνος καὶ Ἀκακίου τῷ Μογγῷ ἐκοινώνησαν, πολλοὶ δὲ καὶ μέχρη θανάτου ὑπὲρ τῆς ἀληθείας διηγωνίσαντο.» Ἐκ δὲ τῶν λαϊκῶν πάντες οἱ ἐν τέλει καὶ διοικηταὶ καὶ πολιτικοὶ λειτουργοὶ τοῦ κράτους, ἐξαριουμένων τῶν ὑποθαλπόντων στάσεις καὶ βραδουργίας κατὰ τοῦ Ζήνωνος, ἐν οἷς, ὡς εἰκός, ἐκρύπτετο πάντοτε ὁ δάκτυλος τῆς φύσει βραδιούργου Βηρίνης, ἥτις αἰείποτε ὑπερηχανᾶτο νέον τι. Φανερῶς δὲ ἠγέρθησαν κατὰ τοῦ «Ἐνωτικοῦ» πρῶτον μὲν οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἐνθουσιῶδεις ὀρθόδοξοι οἱ ὑπὸ τῶν Μονοφυσιτῶν ἀπὸ τοῦ πατριάρχου Προτερίου *Προτεριανοὶ* καλούμενοι, «οἱ τῆς μοίρας Προτερίου» κατὰ τὸν Εὐάγγριον. Δεύτερον δὲ οἱ ἄγαν Μονοφυσῖται οἱ ὡς τελευταῖον αὐτῶν γνήσιον Μονοφυσίτην πατριάρχην ἀποδεχόμενοι Τιμόθεον τὸν Αἴλουρον, τὸν δὲ Πέτρον τὸν Μογγόν ὡς ἀμφιρέποντα μεταξὺ ὀρθοδοξίας καὶ μονοφυσιτισμοῦ ἀποκηρύσσοντες. Οὗτοι ὡς μηδένα ἔχοντες ἀρχηγὸν ὠνομάσθησαν Ἀκέφαλοι. Τρίτον δὲ πολλοὶ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς θὰ συνετάσσοντο τῷ Ἀκακίῳ καὶ τῷ Ζήνωνι, τοῦτ' ἔστι θὰ παρεδέχοντο τὸ «Ἐνωτικόν», εἰ μὴ οὗτοι ἐγίνωσκον ὡς συνεργάτην αὐτοῦ τὸν Μογγόν. Τέταρτον δὲ οἱ ἐνθουσιωδέστατοι μοναχοὶ τοῦ

ἐνθουσιαστικοῦ τάγματος τῶν Ἀκοιμήτων, ὅπερ ἰδρύσεν ὁ Σύρος μοναχὸς Ἀλέξανδρος ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποθανὼν (430). Ὠνομάσθησαν δὲ οὗτοι οὕτω, διότι διηρημένοι εἰς τρεῖς χοροὺς ἀδιακόπως ἡμέραν τε καὶ νύκτα ἐτέλουν τὴν θείαν λατρείαν ἐναλλάξ ἀμειβόμενοι. Τὸν Ἀλέξανδρον διεδέξατο ὡς ἡγούμενον τοῦ τάγματος Ἰωάννης τις καὶ τοῦτον Μάρκελλος ὁ ἰδρύσας παρὰ τὴν Κωνσταντινουπόλιν τὸ μοναστήριον τῶν Ἀκοιμήτων. Μετ' οὐ πολὺ δὲ Ἰωάννης ὁ Στοῦδιος ἔκτισε τὸ μέγα μοναστήριον εἰς τιμὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὅπερ ἐκ τοῦ νέου ἰδρυτοῦ ὠνομάσθη (640) τῶν Στουδιτῶν. Ἐν τούτῳ κατώκουν περὶ τοὺς χιλίους μοναστάς. Ἡ φήμη αὐτῶν ἀπέβη τόσον μεγάλη ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ καὶ σεμνότητι βίου, ὥστε κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναστηρίου αὐτῶν ἐρρυθμίσθησαν καὶ ἄλλαι μοναὶ ἐν τε τῇ ἐλληνικῇ καὶ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ. Οἱ Ἀκοιμητοὶ λοιπὸν οὗτοι θεοσεβέστατοι ὄντες καὶ μηδὲ τὴν ἐλαχίστην ὑποχώρησιν ἐν πράγμασι τῆς ἄγαν ὀρθοδόξιας μὴ ἐπιτρέποντες ἀπετάθησαν πρὸς τὸν πάπαν Φήλικον τὸν Β' (483-492) — ἢ Γ', λαμβανομένου πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦ ἀντιπάπα Φήλικος (356 ἢ 357) τοῦ ἐπὶ Λιβερίου (352-366), — ἀποκηρύττοντες οὕτω πάντας τοὺς πατριάρχας τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τὸν αὐτοκράτορα Ζήνωνα. Ἡ ἐξέγερσις τῶν Ἀκοιμήτων μεγάλης τιμῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαγῆ ἀπολαυόντων τάραχον καὶ σάλον ἐπήνεγκε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὸ φρόνημα τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ ἐξῆψεν. — Παρὰ τῷ πάπῳ δὲ Φήλικι ἐρραδιούργει ὁ ἤδη ἐπὶ Συμπλικίου καταφυγὼν Ἰωάννης ὁ Ταλαΐας, ὃν ὁ Φήλιξ κατέστησεν ἐπίσκοπον τῆς Νώλης τῆς Καμπανίας. Ἀρκετόν. Τοῦτο ἠβούλετο ὁ μᾶλλον ἀγέρωχος καὶ τὰ μάλιστα φίλαρχος πάπας Φήλιξ, ὃν οἱ παπιστὰὶ θεωροῦσιν ὡς τὸν πρόδρομον τοῦ μεγάλου Γρηγορίου. Ἡ ἐπέμβασις τῶν παπῶν εἰς πράγματα τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἦν πάντοτε ἢ ἐπιθυμητὴ αὐτοῖς ἀφετηρία τοῦ ἄγειν καὶ φέρειν αὐτὴν ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ παπικοῦ πρωτείου.

§ 176. Τυραννικὴ ἐπέμβασις τοῦ πάπα Φήλικος — Ἐπίτροποι αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν. — Εἰλικρινὴς ἀπολογία τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος. — Ὁ φιλοτάραχος πάπας Φήλιξ, ὅπως ἔτι μᾶλλον συνταράξῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, ἐπέμενεν ἵνα οἱ μὲν ἐξεωσμένοι ἐπίσκοποι ἀναλάβωσι τὰς οἰκείας αὐτῶν ἑδρας, ὑποστηριχθῶσι δὲ καὶ ἀποφάσει τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ἣν οὐδεὶς τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐπολέμει. Οὐδένα ὅμως λόγον ἐποιεῖτο ὁ πανοῦργος πάπας περὶ τοῦ ΚΗ' κανόνος, ὃν αὐτός τε καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἐθεώρουν ὡς ἄκυρον ἅτε δὴ ἀντικείμενον τῇ παπικῇ φιλοδοξίᾳ. Ὅπως δ' ἔτι μᾶλλον ἐξαφθῶσιν αἱ στάσεις ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ ἀπήτει παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν καθάρισιν Πέτρου τοῦ Μογγού. Συγχρόνως δ' ἔπεμψε καὶ δύο ἐπισκόπους: Μισσηνὸν τῆς Κύμης καὶ Βιτάλιν τοῦ Τρουεντίνου (Tronto), καὶ Φήλικα τὸν σύνδικον τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας κομιστὰς ἐπιστολῶν, ἐν αἷς τῷ μὲν Ἀκακίῳ ἐπιτάσσει, ὅπως παραστῇ ἐν συνόδῳ συγκροτηθεσομένη ἐν Ῥώμῃ καὶ ἀπολογηθῇ ἐπὶ τῶν κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ταλαΐα κατηγοριῶν, τὸν δὲ αὐτοκράτορα παρατρύνει ὅπως ὑποστηρίξῃ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον καὶ ἐξώσῃ τοὺς αἰρετικούς, ἐν οἷς πρῶτον Πέτρον τὸν Μογγόν. Διέταξε δὲ προσέτι τοὺς αὐτοῦ ἐπίτροπους ὁ Φήλιξ, ἵνα ἐν πᾶσι συνεννοῶνται μετὰ Κυρίλλου τοῦ ἡγουμένου τῶν Ἀκοιμήτων πάντοτε ὡς τῶν κατ' ἐξοχὴν σκάνδαλα παρεχόντων τῷ κράτει καὶ ὅλως ἀδιαφορούντων περὶ τε τῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐπαπειλούντων αὐτῷ κινδύνων καὶ μάλιστα τῶν ἐκ τῶν παπῶν. Ἄλλ', ἐν ᾧ οἱ ἐπίτροποι μετέβαινον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀφίκετο εἰς Ῥώμην ἐπιστολὴ τοῦ Κυρίλλου πρὸς τὸν πάπαν ἐξιστοροῦντος ἐκτενῶς τὰ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καί, ὡς τοῖς ἄλλοις ὀρθοδόξοις εἴθισται, μετὰ θρήνων καὶ ὄδυσμῶν ἐκτραγωδοῦντος περὶ τῶν κινδύνων τῆς ὀρθοδοξίας ἐκ τε τοῦ Ἀκακίου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος αὐτῇ ἐπικρεμαμένων. Ἄλλ' οἱ ἐπίτροποι τοῦ πάπα ἐν Κωνσταντινουπόλει οὐ

μόνον τῷ Ἀκακίῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ Μογγῷ ἐπεκρινώθησαν καὶ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἀγίας Σοφίας παρὰ τὸν θόρυβον τῶν ἐνθουσιαστῶν καὶ θεοβλαβῶν μοναχῶν, ὧν ἤγουντο οἱ Ἀκοίμητοι, συλλειτουργοὶ ἐγένοντο. Ἐν τοῖς διπτύχοις δὲ καὶ ὁ Μογγὸς ἐμνημονεύθη μετὰ τοῦ Ἀκακίου ὡς ὀρθόδοξος. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἔπραξαν οὐχὶ δῆθεν ἐκουσίως. Ὅτε δὴλα δὴ οἱ ἐπίτροποι οὗτοι ἀφίκοντο εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, συνέλαβον αὐτοὺς στρατιῶται διαταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος, ἀφείλοντο αὐτοῖς τὰς τοῦ πάπα ἐπιστολάς, ἀπήγαγον εἰς Ἀβυδον, καθεῖρξαν, ἠπειλήσαν θανάτῳ καὶ τέλος χρέμασι φθειράντες ἠνάγκασαν νὰ ἐπικοινωνήσωσι τῷ τε Ἀκακίῳ καὶ Πέτρῳ τῷ Μογγῷ! Τὸ αὐτὸ δῆθεν πάθημα συνέβη καὶ τῷ συνδίκῳ Φήλικι, ὅστις καθ' ὁδὸν ἀποχωρισθεὶς τῶν δύο αὐτοῦ συνοδιτῶν συνελήφθη, ἀφηρέθη τὰ γράμματα, ἀπήχθη εἰς Ἀβυδον, ἐφυλακίσθη, ἠπειλήθη ὑπὸ στρατιωτῶν τοῦ Ζήνωνος· ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἔμενεν ἄτεγκτος! Ταῦτα δὲ πάντα τὰ δεινὰ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ πάπα, πέμψας ὁ ἡγούμενος τῶν Ἀκοιμητῶν Κύριλλος τὸν συμμονακτὴν Συμεῶνα εἰς Ῥώμην, κατήγγειλε τῷ πάπα.

§ 177. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ πάπα Φήλικος ὑπὲρ τοῦ Ἀκακίου καὶ Πέτρου τοῦ Μογγοῦ. — Ἐπιστολαὶ Ἀκακίου καὶ Ζήνωνος. — Οἱ ταῦτα καὶ τοιαῦτα δῆθεν παθόντες ἐπίτροποι τοῦ πάπα ἐπανελθόντες εἰς Ῥώμην ἀπεφάναντο γνώμην ὑπὲρ τε τοῦ Ἀκακίου καὶ τοῦ Μογγοῦ καὶ κατὰ Ἰωάννου τοῦ Ταλαΐα. Δι' αὐτῶν δ' ἔπεμψαν ἐπιστολάς τῷ πάπα ὃ τε Ἀκακίος καὶ ὁ αὐτοκράτωρ. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἐπαινῶν ὑπερβαλλόντως τὸν Μογγὸν ὡς εὐσεβεῖ καὶ ὀρθόδοξον ὑπερήσπιζε τὸ νόμιμον τῆς ἐκθρονίσεως αὐτοῦ καὶ ἀπέκρουε τὴν ὑπὸ τοῦ πάπα προταθεῖσαν ἐκθρονίσιν καὶ ἐξορίαν, κατηγόρει δὲ τοῦ Ταλαΐα ὡς ἐπιόρκου, διότι οὗτος, καίπερ ἄλλοτε τῷ αὐτοκράτορι ὑπισχνόμενος ὅτι οὐδέποτε ἠβούλετο τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, οὐδὲν ἤττον πάντα τρόπον μετε-

χειρίσθη, ὅπως ἀναβῆ ἐπ' αὐτόν· ἐδήλου δὲ τῷ πάπᾳ ὅτι αὕτη εἶναι καὶ ἡ γνώμη τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ δὲ Ζήνων κατηγορεῖ ἐπίσης τοῦ Ταλαίχ ὡς ἐπιούρκου· εἶτα δ' ἐδήλου ὅτι τὸ κύρος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἐθεώρει ἀλώβητον, ὡς συναχθούσης κατὰ πάντα τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ· ὅτι καὶ ὁ Μογγὸς ἀπεδέχετο ἐπίσης τὴν σύνοδον ταύτην εἰλικρινῶς καὶ πνευματικῶς· ὅτι οὗτος ἦν εὐσεβὴς καὶ ὀρθόδοξος· ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ κοινῇ μετὰ τοῦ Ἀκκίου ἀνεξετάσας τὰ πάντα ἐρρῦθμισεν ἐν μέτρῳ τῷ προσήκοντι.— Ἐκ πάντων δὲ τῶν εἰρημένων τί τὸ συμπέρασμα; πρῶτον μὲν ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἐσπούδαζον, ὅπως πείσωσι τὸν σκληροτράχηλον Φήλικα ὅτι χάριν τῆς εἰρήνης τῆς τε πολιτείας καὶ ἐκκλησίας προθυμότεροι ἦσαν εἰς πᾶσαν ὑποχώρησιν· τοῦτο δ' ἐδείχθη φρονότατα ἐκ τῶν δηλώσεων τοῦ τε πατριάρχου Ἀκκίου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος, οἵτινες ἔνθεν μὲν ἠβούλοντο νὰ καταπραΰνωσι τὰ μηχανώτατα πάθη τῶν ἀντιμαχομένων θρησκευτικῶν μερίδων τε καὶ ἰδιωτῶν καὶ μάλιστα τῶν θεοβλαβῶν μοναχῶν, οἵτινες εἶχον τὴν μηχανωτάτην ἡδονήν, ἵνα φκίνωνται ὡς μόνον προστάται τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐθῶν τῆς ἐκκλησίας, οὐ ἕνεκα οὐ μόνον ἀνκισχυντότατα ἡγεύοντο κατὰ πατριαρχῶν καὶ αὐτοκρατόρων τῆς οἰκείας πατρίδος καὶ ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἔργον προδότη ἐκτελοῦντες ἐπεζήτουν θορυβωδῶς τὴν προστασίαν τῶν παπῶν ἐναντίον τῆς ἐκ τῶν πατριδῶν, πρᾶγμα ὅπερ τὰ μάλιστα ἠϋχοντο οἱ πάπαι· ἔνθεν δὲ ἠγωνίζοντο πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐξωθεν ἐχθρῶν τοῦ κράτους. Δεύτερον δὲ ὅτι ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἐραιώτατον πραιτεῖον οἱ πάπαι ἀντέπρακτον μὲν πάσῃ σπουδῇ κατὰ πάσης ἐνεργείας τῶν Βυζαντινῶν πρὸς εἰρήνευσιν τοῦ κράτους καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν, ἐσπούδαζον δὲ νὰ ἐξάπτωσι τὰ πάθη καὶ ἐξευτελίξωσι τούς τε πατριάρχας καὶ αὐτοκράτορας κηστῶντες οἰονεὶ ὑποδίκους, ὥπερ τὸν Ζήωνα καὶ τὸν Ἀκάκιον καὶ ἄλλους. Ἐκ τῶν ἀντιθέσεων τούτων ἠδύνατο νὰ μὴ ἐκτραχῆ σχίσμα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ΄.

ΑΝΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΚΑΙΡΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΕΠΙ ΑΚΑΚΙΟΥ
ΚΑΙ ΦΗΛΙΚΟΣ ΤΟΥ Β΄.

§ 178. Ο ΠΑΠΑΣ ΦΗΛΙΣ Β΄ ΚΑΘΑΙΡΕΙ ΚΑΙ ΕΚΘΡΟΝΙΖΕΙ ΤΟΝ
ΑΚΑΚΙΟΝ.

Φηλιξ λαβὼν τὰς εἰρηνικὰς, διαλλακτικὰς, ἀπολογητικὰς ἐπιστολάς τῶν αὐτοῦ ἐπιτρόπων, τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος καὶ τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου τί ἔδει νὰ πράξῃ; Εἴπερ ὄντως ἐνεφορεῖτο χριστιανικοῦ διαλλακτικοῦ πνεύματος ὁ ἄνθρωπος ἔδει νὰ συζητήσῃ, λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἀντιρρήσεις τῶν ἡγουμένων τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, ἀναζητήσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων καὶ πρὸ πάντων σταθμῆσῃ τὰς δεινὰς περιστάσεις, ὑφ' ἃς διατελοῦντος τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἠναγκάζοντο ὁ τε αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πατριάρχης νὰ ἐξεύρωσι τρόπον συνδιαλλαγῆς τῶν μακίνομένων μερίδων: Ἀκοιμήτων, Ἀκεφάλων, Μονοφυσιτῶν κ.τ.λ. καὶ ἐν γένει τῶν ἄγαν ὀρθοδόξων καὶ τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν ὀλίγων ἐθνικῶν καὶ τῶν κρυφῆ ἐναντίαν τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πατριάρχου ἐνεργούντων ἐν τε τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ. "Ὅτι δὲ τὴν συνένωσιν τῶν διεστώτων ἐν τε τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκ παντὸς τρόπου, διατηρουμένων τῶν τε πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν νόμων, ἐπεζήτησαν οἱ πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ ἄρχοντες τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους τρανοτάτη ἀπόδειξις εἶναι τάδε: αὐτὸ τὸ

«Ἐγκύκλιον γράμμα» καὶ τὸ «Ἀντεγκύκλιον» τοῦ Βασιλίσκου καὶ αὐτὸ δὴ τὸ «Ἐνωτικόν» τοῦ Ζήνωνος καὶ τοῦ Ἀκακίου καὶ αὐτὸς ὁ χριστιανικός, πρῶτος, διαλλακτικός τρόπος τῆς τε ἑλληνικῆς πολιτείας καὶ ἐκκλησίας πρὸς πάντας καὶ δὴ καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὸν Συμπλικίον καὶ Φήλικα, καθάπερ καὶ πρότερον ἐπὶ Λέοντος Α' καὶ Μαρκιανοῦ πρὸς τὸν σκληροτράχηλον πάπαν Λέοντα τὸν Α'. — Ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ ἀγέρωχος Φήλιξ, ἐφ' ᾧ καὶ καυχώμενοι οἱ παπιστικῆς παρκαβάλουσι αὐτὸν πρὸς τὸν πάπην Γρηγόριον τὸν μέγαν! Ὁ Φήλιξ, ἕμει λαβὼν τὰς ἐπιστολάς τοῦ τε αὐτοκράτορος Ζήνωνος καὶ τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου, ἀμελλητὶ συνεκάλεσε σύνοδον (Ἰουλίῳ 484) ἐξήκοντα τεσσαρῶν ἐπισκόπων ἐν Ῥώμῃ· ἐστέρησε τοὺς αὐτοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπανελθόντας ἐπιτρόπους τοῦ τε ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς θείας εὐχαριστίας μέχρις ἂν ὀρθόδοξος πατριάρχης ἀναβῆ τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνον! ἀνενέωσε τὴν τοῦ Συμπλικίου κατὰ τοῦ Πέτρου τοῦ Μογγου καταδικαστικὴν ἀπόφασιν καθιρέσεως, ἀφορισμοῦ καὶ ἐκθρονίσεως· ἀπήγγειλε κατάλογον «πολλῶν ὑπερβασίων» (*multarum transgressionum*) δῆθεν τοῦ Ἀκακίου, ἐξ ὧν δέκα σπουδχιότεραι καὶ τούτων πάλιν πέντε σπουδχιόταται: ὅτι ὁ Ἀκάκιος ἰδιοποιήθη ἀλλότρια δικαιώματα· ὅτι ἐπικοινωνήσας αἰρετικοῖς ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ ἐπισκοπὰς, ἐν οἷς καὶ Ἰωάννης ὁ Ἀπαμείας, ᾧ ἔδωκε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Τύρου· ὅτι Πέτρον τῷ Μογγῷ τῷ ἄρπαγι τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνου ἔπι ἐπικοινωνεῖ· ὅτι ἐκακοποίησε καὶ διέφθειρε χρήμασι τοὺς αὐτοῦ ἐπιτρόπους καὶ ἔπι οὐδαμῶς ἀπελογήθη περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ κατηγοριῶν ἐν τῇ ὑποθέσει τοῦ Ταλαΐα παρὰ τὰς νοουθεσίας τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας! — Ἐπὶ ταῖς κατηγορίας ταύταις ἢ τῶν παπιστῶν ἐν Ῥώμῃ σύνοδος ἐξέδωκεν ἀπόφασιν ἀναθέματος καὶ καθιρέσεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐκθρονίσεως τοῦ κλεινοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀκακίου τοῦ γνησίου τούτου καὶ ἀξίου προδρόμου τοῦ μεγάλου φιλοπάτριδος καὶ ἀλη-

θινοῦ φιλοχρίστου Φωτίου ἔχουσιν οὕτως: «Acacium, qui secundo a nobis admonitus statutorum salubrium non destitit esse contemptor meque in meis credidit carcerandum, hunc deus coelitus prolata sententia de sacerdotio fecit extorrem. Ergo, si quis episcopus, clericus, monachus, laicus post hanc denunciationem eisdem communicavit, anathema sit spiritu sancto exsequente, ἦτοι: «Ἀκακίον, ὅς, κλίπερ ἐκ δευτέρου ὑπ' ἡμῶν νοθετηθεῖς, οὐδόλως ὅμως ἀπέλιπε νὰ ᾗ καταφρονητῆς τῶν σωτηρίων διατάξεων καὶ ἐμέ δὲ ἐν τοῖς ἐμοῖς ἐπίστευσεν εἰρκτέον, τοῦτον ὁ ἐπουράνιος θεὸς γνώμη ἐξενεχθείστη ἐποίησεν ἔκπτωτον τῆς ἱερωσύνης. Διό, ἐάν τις ἐπίσκοπος, κληρικὸς, μοναχὸς, λαϊκὸς μετὰ τὴν δῆλωσιν ταύτην ἐπικοινωνῆσθαι αὐτῷ, ἀνάθεμα ἔστω συνεργοῦντος τοῦ ἁγίου πνεύματος!»

§ 179. Ἡ ἐρήμην κατ' Ἀκακίου ἀπόφασις τοπικῆς συνόδου τοῦ πάπα Φήλικος παράνομος, ἄκυρος. — Οὕτω δὲ ἐρήμην καταδικάζει ἐν τοπικῷ συνεδρίῳ ὁ πάπας Φήλιξ τὸν ὑπατον ἐκκλησιαστικὸν ἀργηγόν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καὶ παρὰ τὰ ἔθνη τῆς ἐκκλησίας. Ἡ τοπικὴ σύνοδος τῆς Ῥώμης ἐπενέβη πράγματιν ἄλλης ἐκκλησίας ἐκτὸς τοῦ κλίματος τῆς Ῥώμης κειμένης παρὰ τοὺς ΙΔ' καὶ ΙΕ' κανόνας τῶν ἀποστόλων, καθ' οὓς οὐδὲ νὰ ἐπιπηδᾷ τις ἐπίσκοπος εἰς ἄλλην παροικίαν ἐπιτρέπεται, πολλῶν δ' ἦττον νὰ δικάζῃ καὶ καταδικάζῃ ἐν αὐτῇ, καὶ παρὰ τὸν ΛΔ', καθ' ὃν μόνον δὲ πράττειν ἕκαστον [ἐπίσκοπον], ὅσα τῇ παροικίᾳ ἐπιβάλλει καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώρῃς, καὶ παρὰ τὸν Β' τῆς Β' οἰκουμενικῆς, καθ' ὃν «τοὺς ὑπὲρ διοικήσιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίοις ἐκκλησίαις μὴ ἐπιέναι μηδὲ τὰς ἐκκλησίας εὐδῆλον ὡς τὰ καθ' ἕκαστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὠρισμένα», καὶ παρὰ τὸν Η' τῆς Γ' οἰκουμενικῆς, καθ' ὃν «Ἐδοξε τοίνυν τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ σώζεσθαι ἕκαστην ἐπαρχίαν καθὰ καὶ ἀβίστα τὰ αὐτῇ προσόντα δικαίᾳ ἐξ ἀρχῆς

... ἄδεικν ἔχοντος ἐκάστου μητροπολίτου τὰ ἴσα τῶν πεπραγμένων πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀσφαλὲς ἐκλαβεῖν. Εἰ δέ τις μαχόμενον τύπον τοῖς νῦν ὠρισμένοις προσκομίσει, ἄκυρον τοῦτον εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ πάτῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ». — Ναι μὲν ὁ Δ' τῆς ἐν Σαρδικῇ τοπικῆς συνόδου κωνῶν ὀρίζει, προκειμένου περὶ καθιρέσεως ἐπισκόπου, τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης ὡς ἀνώτατον κριτὴν· ἀλλὰ ὁ λόγος ἐν αὐτῷ περὶ ἐπισκόπων τοῦ κλίματος τῆς Ῥώμης καὶ οὐχὶ περὶ ἄλλου κλίματος ἐπισκόπων. Διότι, προκειμένου περὶ ἐπισκόπου ἄλλου κλίματος, ἀποφασίζει ἀμετακλήτως μόνον οἰκουμενικὴ σύνοδος. Ὁ ἐπίσκοπος ὅμως Ῥώμης οὐδέποτε ἔσχε δικαίωμα, οἷον αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι. Ἡ ἀπόφασις ἄρα τῆς ἐπὶ Φήλικος κατ' Ἀκακίου τοπικῆς συνόδου ἦν παράνομος. Πταῖσμα δὲ μέγα ἐποίουν ὅ τε αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Ἀκάκιος, ὥσπερ πρότερον ὁ Μαρκιανὸς καὶ Λέων ὁ Α' καὶ ὁ Ἀνατόλιος, ὅτι συνεζήτουν περὶ πραγμάτων τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας μετὰ τοῦ πάπα Ῥώμης. Ἡ συζήτησις δὲ αὕτη κατέστησε τοὺς πάπας τοὺς φύσει ἀγερώχους καὶ τυραννικοὺς ἔτι μᾶλλον ἀγερώχους καὶ τυραννικωτέρους. Κατὰ τοσοῦτο δὲ μᾶλλον οἱ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ πολιτείας ἄρχοντες εἶναι πταῖσται, καθ' ὅσον ἐκεῖνοι μὲν συνεζήτουν ἐν πνεύματι συνδιαλλαγῆς καὶ χριστιανικῆς ἀδελφότητος, οἱ δὲ πάπαι κατὰχρησιν ποιούμενοι τοὺς διαλλακτικῶς συζητοῦντας ἐσπούδαζον ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ὑποτάξωσιν ὑπὸ τοὺς αὐτῶν πόδας. Διὰ τοῦτο ὤφειλον οἱ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας οὐδὲ κατ' ἀρχὴν νὰ συζητῶσι μετὰ τυραννοφρόνων. Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι ἐν τῇ κοινοποιήτῃ τῆς καταδίκης τοῦ Ἀκακίου πρὸς τοὺς κληρικοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως δι' ἰσχυρίζεται ἡ τοπικὴ τοῦ Φήλικος σύνοδος ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦτο ἔχει ὡς ὄντος τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης διχόχου τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἄλλ' εἴρηται πολλάκις ὅτι οὔτε ὁ Πέτρος εἶχε ποτε πρωτεῖον οὔτε ὁ πάπας Ῥώμης. Τὸ πᾶν ἄρα στηρίζεται ἐπὶ ψευδοῦς αὐθαιρέτου προϋποθέσεως, ἣν οὐδέποτε ἀπεδέξατο ἡ ἐλληνικὴ ἐκκλησία, ἅτε δὴ μηδέποτε ὑπαρξάσης.

§ 180. Ἐπιστολαὶ τοῦ πάπα Φήλικος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ζήνωνα, πρὸς τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαὸν Κωνσταντινουπόλεως. — Ἐπέμβασις παράνομος τοῦ πάπα τοῖς πράγμασι τῶν πατριαρχείων Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας. — Τὴν καταδικαστικὴν δὲ ἀπόφασιν κατ' Ἀκακίου ὑπέγραψε μόνος ὁ πάπας, ὅπως μυστικῶς καὶ ἀσφκλῶς ἀποσταλῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀγγέλλον δὲ (α' Αὐγούστου 484) ὁ πάπας ταύτην τῷ αὐτοκράτορι Ζήνωνι ἐμέμπετο αὐτὸν δηλῶν ὅτι οὐδεμία ἐλπίς νὰ ἐπικοινωνήσῃ ὁ Ῥώμης Πέτρῳ τῷ Μογγῶ· ὅτι αὐτῷ, τῷ αὐτοκράτορι, ἐναπέκειτο νὰ ταχθῆ μετὰ Πέτρου τοῦ Μογγου ἢ μετὰ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου· ὅτι ὁ τῆς ἐκκλησίας σὺνδικος (defensor ecclesiae) Τῦτος ἔμελλε νὰ ἐπιδώσῃ τὴν ἀπόφασιν ἀντὶ τοῦ ἀποδοκιμασθέντος εἰρημένου σὺνδικου Φήλικος· ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ὄφειλε νὰ ὑποτάσσῃται, προκειμένου περὶ θρησκευτικῶν πραγμάτων, τοῖς κληρικοῖς! — Συγχρόνως δὲ ὁ πάπας Φήλιξ ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαὸν Κωνσταντινουπόλεως ὅτι ὄφειλε νὰ ἀποκηρύξῃ τὸν ἐκκλησιαστικὸν αὐτοῦ ἄρχοντα, τὸν Ἀκάκιον, ὡς σκανδαλοποιὸν καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς παπικῆς ἐκκλησίας! Καὶ ταῦτα μὲν σατραπικῶς ἀπῆτει ὁ πάπας Φήλιξ. — Ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει οὔτε ὁ πατριάρχης Ἀκάκιος, ὡς εἰκός, οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ ὑπετάγησαν τῷ τυραννικῷ κελεύσματι τοῦ πάπα. Καὶ ὁ γηραιὸς σὺνδικος αὐτοῦ Τῦτος ἢ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐγχειρίσῃ τὴν παπικὴν ἀπόφασιν τῷ Ἀκακίῳ ἢ οὕτω λάθρα ἐνεχείρισε ταύτην, ὥστε ἄγνωστον μέχρι τῆς σήμερον εἰ ἐνεχειρίσθη αὕτη ἢ οὐ ἢ εἰ ὁ Ἀκάκιος ἀπέφυγε νὰ ἐγχειρισθῆ αὐτῷ. Ἀλλ' ἐπειδὴ βέβηκον ὅτι καὶ ὁ Τῦτος ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ πάπα ὡς μὴ ἐκτελέσας τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ προσηκόντως ἕνεκα διαβολικοῦ τεχνάσματος (diabolicae artis), φανερόν ὅτι ἡ ἀπόφασις δὲν ἐνεχειρίσθη τῷ Ἀκακίῳ τοῦλάχιστον ἐπισήμως, ὡς προσῆκεν. Τοῦτο δὲ δῆλον καθίσταται καὶ ἐκ τούτου: ὅτι μοναχὸς τις τῶν Ἀκοιμήτων προσεκόλλησε τῷ ἱερῷ τοῦ πατριάρχου Ἀκα-

κίου ἀμφίῳ εἰσερχομένου εἰς τὸ θυσιαστήριον τὴν παπικὴν ἀπό-
 φασιν. Τοῦτο δ' ἐγένετο ἀφορμὴ ἵνα ὁ μὲν ἀναιδέστατος θεοβλα-
 βῆς μοναχὸς φονευθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀμέσως, οἱ δὲ συνένοχοι αὐτοῦ
 καταδικασθῶσιν, ὡς ἔδει, σκληρῶς. Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ πάπας Φή-
 λιξ παρεκτραπείς ἔπαξ τῆς εὐθείας χριστιανικῆς ὁδοῦ ὁσημέραι
 κατεφέρετο κατὰ κρημνῶν. Ὅπως δὲ εἰς μείζονα ἔτι τάραχον
 ἐμβάλη τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν ὁ διαβολικώτατος πάπας συν-
 ἐκάλεσε (μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 485) σύνοδον ἐκ τεσσαράκοντα τριῶν
 ἐπισκόπων ἐν Ῥώμῃ, ἐν ἧ ἀπεφασίσθη ἡ ἐνθρόνισις τοῦ Καληνδίου
 ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἡ ἐκθρόνισις Πέτρου τοῦ Κναφέως καὶ ἀπηγ-
 γέλθη ἀνάθεμα κατὰ τοῦτου τε καὶ Πέτρου τοῦ Μογγοῦ τῆς Ἀ-
 λεξανδρείας. Δῆλα δὴ ὁ πάπας Φήλιξ οὐ μόνον ἐπενέβη ταῖς τοῦ
 πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως πράγμασιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς τοῦ
 Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας· ὅπερ δῆλα δὴ ἠρνεῖτο ὁ πάπας τῷ
 Ἀκακίῳ, τοῦτο ἔπραττεν αὐτός! Ποσάκις δὲν εἶδομεν τοὺς πά-
 πας κοπτομένους ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν πατριαρχείων Ἀν-
 τιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας!

§ 181. Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀκάκιος
 ἐξαλείφει ἐκ τῶν διπτύχων τῆς ἐκκλησίας τὸ ὄνομα τοῦ
 πάπα Φήλικος Β' (Γ') καὶ κηρύσσεται τὸ σχίσμα τῶν δύο
 ἐκκλησιῶν. — Εἶδομεν ἐν ταῖς εἰρημέναις τίνες τῆς ἑλληνικῆς ἐκ-
 κλησίας συνετάσσοντο τῷ πατριάρχῃ καὶ τῷ αὐτοκράτορι. Νῦν δέ,
 εἴπερ ποτέ, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς συνετάχθησαν αὐτῷ
 σφιγκτότερον. Κατ' αὐτοῦ δὲ διετέλουν οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Ἰλλυρι-
 κοῦ καὶ ὁ τῆς Ἀντιοχείας Καληνδίων καὶ πρὸ πάντων οἱ μονα-
 σταὶ καὶ μάλιστα οἱ θεοβλαβεῖς μαινόμενοι, οἱ ἄγαν ὀρθόδοξοι
 (φανατικοὶ) Ἀκοίμητοι. Ὁ πατριάρχης Ἀκάκιος ἀποδιδούς τὰ
 ἴσα τῷ πάπᾳ Φήλικι διέγραψεν αὐτὸν ἐκ τῶν διπτύχων καὶ διέκοψε
 πᾶσαν ἐπικοινωνίαν πρὸς αὐτόν τε καὶ τὴν δυτικὴν ἐν γένει ἐκ-
 κλησίαν. Οὕτω δὲ τῷ μὲν 484 ἐκηρύχθη τὸ πρόσκαιρον σχίσμα

ἐν Ῥώμῃ, τῷ δὲ 485 ἐν Κωνσταντινουπόλει διαρκέσαν 36 ἔτη, ἐὰν ὁ χρόνος ἀριθμηθῇ ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως (484) τῆς καταδικαστικῆς κατὰ τοῦ Ἀκακίου ἐν Ῥώμῃ ἀποφάσεως, ἢ 35, ἐὰν λογισθῇ ἀπὸ τῆς ἐξαλείψεως (485) τοῦ ὀνόματος τοῦ πάπα ἐκ τῶν διπτύχων τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ κλίματος τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ἄγνωστον δὲ εἶπερ καὶ ἐκ τῶν διπτύχων τῶν τριῶν ἄλλων πατριαρχείων τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας συγχρόνως διεγράφη τὸ ὄνομα τοῦ πάπα. Τὸ δὲ βέβαιον ὅτι, ἐπειδὴ οἱ ἐπίσκοποι πάντες σχεδὸν τῆς Ἀνατολῆς ἐπεκοινώνουν τῷ Ἀκακίῳ, φυσικὸν ἵνα καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπιτοκοπαὶ ἀκολουθήσωσι τῷ παραδείγματι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει. — Ἄλλ' εἴτ' ἐν μέρει εἴτε καθόλου ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ ἀνεκηρύχθη διὰ τῆς ἐξαλείψεως ἐκ τῶν διπτύχων τοῦ ὀνόματος τοῦ πάπα τὸ σχίσμα, ἀναντίλεκτον ὅτι ἡ Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύσις διετέλουν ἕκτοτε κεχωρισμέναι ἐπὶ 35 ἢ 36 ἔτη (484 ἢ 485 — 519).

§ 182. Ἁγαστὸς ὁ χαρακτὴρ Ἀκακίου ἀνδρὸς φιλοπάτριδος καὶ φιλοθρήσκου. — Ἄδικοι κατ' αὐτοῦ κρίσεις παπιστῶν ἐκ φιλαρχίας καὶ Βυζαντινῶν μοναχῶν ἐκ θεομανίας. — Οἷον ἐχαρακτηρίσαμεν τὸν Ἀκάκιον ἐν τοῖς προηγουμένοις, τοιοῦτος ἀνεδείχθη καὶ ἐν τῇ κηρύξει τοῦ σχίσματος, ἦτοι βέκτης ἐν δέοντι, τολμηρὸς ἐν τῇ πράξει, ταχὺς ἐν τῇ ἐκτελέσει, εὐλικρινῆς συνεργάτης τοῦ Ζήνωνος, ἀδεῆς πολεμιστῆς κατὰ τῶν ἀγερώχων παπῶν, αὐστηρὸς φύλαξ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, καταφρονητῆς τῶν αὐθαδῶν ἀπειλῶν τῶν παπιστῶν, σώφρων καὶ ἀδέκαστος κριτῆς, δεινὸς παρατηρητῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ δευδερεκέστατος προγνώστης τῶν μελλόντων συμβῆναι. Διὰ τοῦτο δὴ πρὸ πάντων προέγνω ὁ ἀνὴρ ὅτι ἡ φιλία τῶν παπιστῶν ἦν παγίς κεκρυμμένη ἐν τοῖς κατ' ἐπίφασιν χριστιανικοῖς αὐτῶν αἰσθήμασι, λόγοις τε καὶ ἔργοις, δι' ἧς παντοίῳ τρόπῳ οὗτοι ἐπεζήτουν νὰ παγιδεύσωσι τὴν ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν.

Εἴπερ καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ διέβλεπον τοὺς ἐκ τῆς λυκοφιλίας τῶν παπιστῶν κινδύνους, δὲν θὰ ἐπέζητουν τὴν κατάλυσιν τοῦ σχίσματος, ἀλλ' ὅλως τοῦναντίον. Εἰ δ' ἔκτοτε τὸ σχίσμα διετηρεῖτο, ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία δὲν θὰ κατέρρεεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον οὐδὲ θὰ ἀπέβλεπον οἱ τυφλοὶ Βυζαντινοὶ πολιτικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες εἰς τὴν δῆθεν ἐπικουρίαν τῶν παπιστῶν ἐνκντίον τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς μέχρι τῆς πτώσεως, ἀλλὰ συνερχόμενοι καθ' ἑαυτοὺς θὰ παρεσκεύαζον ἐξ ἑαυτῶν καὶ δι' ἑαυτῶν μόνων τὰς οἰκείας τοῦ ἔθνους δυνάμεις πρὸς ἄμυναν τοῦ κράτους καὶ σωτηρίαν. Τὰς ἀρετὰς ταύτας ἔχων ὁ Ἀκάκιος κατέστη ὁ πρῶτος θεμελιωτὴς τῆς ἰσχύος καὶ τῆς εὐρυτέρας δικαιοδοσίας τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἦν μετὰ βασκανοῦ ὄμματος ἐθεώρουν οἱ παπισταί. Διὰ τοῦτο δὴ αὐτοὶ καὶ μυρὶς ὄσα κατ' αὐτοῦ ἐξεσπενδόνθησαν καὶ μέχρι τοῦδε ἐξακοντίζουσιν, οἷον ὅτι ἦν σκηνδραλοποιός, πανοῦργος, ἀπατεών, φέναξ, ἀμφιδέξις, ἀμφοτερογνώμων δὲ καὶ ἀμφοτερόγλωστος ἐν αἰρετικοῖς μάλιστα πράγμασιν. Τοῦτ' ἔστιν αὐτὰς ταύτας τὰς ἑαυτῶν ιδιότητας ἐφιλοδωροῦντο αὐτῷ οἱ παπισταί, πάντοτε ὑπ' αὐτῶν πολεμουμένῳ, ἀδίκων κατ' αὐτοῦ χειρῶν ἄρχοντες, κίτοι αὐτὸς οὐδέποτε ἤρξε χειρῶν ἀδίκων, ἀλλὰ πάντοτε προτεβάλλετο καὶ οὐδέποτε προσέβαλλε· πάντοτ' αὐτοὶ ἐζήτουν νὰ τεράττωσι τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, οὐδέποτε δὲ αὐτὸς ἐπενέβηκε τὰς τῶν παπιστῶν πράγμασιν.— Ἀλλὰ καὶ τινες τῶν Ἑλλήνων κατηγοροῦν αὐτοῦ καὶ πολλὰς αὐτῷ ἀνοικείους ιδιότητας ἀπέδιδον, οἷον ὁ ἄκριτος Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, ὁ ἐν πολλοῖς μυθπλαστῶν, γράφων: Ὁ κακὸς Ἀκάκιος...» καὶ ὁ μοναχὸς Ἐφραίμ: «κακίστος σέβας» καὶ: «... ἀνίερος [Φλαυέτας], βλάσφημος, οἰοφυσίτης, Ἀκακίῳ σύμπνου καὶ σύμφρων σέβας» καὶ εἴ τις ἕτερος. Ἀλλὰ τινες οὗτοι τῶν Ἑλλήνων; Οἱ ἄγαν ὀρθόδοξοὶ Ἀκοίμητοι καὶ ἄλλοι μοναχοὶ καὶ οἱ ὁμόφρονες τούτοις, οἵτινες ὡς τυφλοὶ ἐκ δεισιδαιμονίας καὶ θεομακίας (φανατισμοῦ) τὸν νοῦν, μὴ κατανοοῦντες τὸν ἐκ τῶν

παπιστῶν κίνδυνον τῷ ἑλληνικῷ κράτει καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τυφλῶς
 συνεργαδιούργουν καὶ συνεστασίαζον καὶ συνετάρασσον καὶ συμ-
 προῦδιδον αὐτοῖς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα καὶ μητέρα ἐκκλη-
 σίαν μεταβαίνοντες αὐτόκλητοι εἰς Ῥώμην, ἔνθα ὑπὸ τὴν σκέ-
 πην τῶν παπῶν συνεπεισέπιπτον τοῖς ἐχθροῖς παπισταῖς εἰς τὴν
 οἰκείαν αὐτῶν ἐκκλησίαν καὶ παντοῖα αὐτῇ δεινὰ ἐποίουν. Ὅτι
 δὲ ὁ Ἀκάκιος ὀρθῶς προέγνω τὰ πράγματα, τεκμήριον ἀνεκτί-
 λεκτον ὅτι οἱ παπισταὶ καὶ μετὰ τὸν θάνατον δὴ (μηνὶ Ἰουλίῳ ἢ
 κατὰ τι βράδιον 489) τοῦ φιλοπάτριδος καὶ φιλορθήσκου ἀν-
 δρός οὐδέποτε ἐπαύσαντο ταράσσοντες τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν
 μέχρι τῆς σήμερον. Τὰ κατὰ τοῦ Ἀκακίου ἄρα βέλη ἐλαχίστων
 τινῶν τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἀξίαν Βυζαντινῶν κατὰ τοσοῦτο μόνον
 διαφέρουσι τῶν παπιστικῶν, καθ' ἕσον, ὡς προερχόμενα ἐξ οἰκείων,
 εἶναι πικρότερα καὶ μᾶλλον ἰσοδόξα. — Κατὰ τοσοῦτο δὲ τὰ βέλη
 αὐτῶν ἦσαν μᾶλλον ἰσοδόξα, καθ' ἕσον, ὡς γινώσκοντες αὐτοὶ τὰ
 τρωτὰ τῆς αὐτῶν πολιτείας καὶ ἐκκλησίας, ὑπεδείκνυον τοῖς πα-
 πισταῖς ποῖ ἠδύνατο ἀσφλέστερον νὰ βάλλωσι. Διὰ τοῦτο πάν-
 τοτε βλέπομεν ὅτι οἱ παπισταὶ ὡς τὰ πολλὰ ἐπετύγχανον ἐν ταῖς
 ἐργαδιουργίαις αὐτῶν ὡς ἔχοντες ὀδηγοὺς αὐτοὺς τούτους τοὺς τα-
 πεινοὺς τὰ φρονήματα Βυζαντινοῦς. Παρ' αὐτῶν ἐμάνθον οἱ πα-
 πισταὶ τὰς προσωπικὰς ἀφορμὰς τῶν διαφόρων λαϊκῶν καὶ κληρι-
 κῶν, ὧν οὐκ ὀλίγοι ἐφίλουν μᾶλλον ἐκυτοῦς ἢ τὴν οἰκείαν πα-
 τρίδα καὶ ἐκκλησίαν. Παρ' αὐτῶν ἐμάνθον ὁποῖα καὶ ὅπως
 πάθη ἐκάχλαζον οὐ μόνον ἐν τῷ πατριαρχείῳ Κωνσταντινουπόλεως,
 ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τῆς Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξαν-
 δρείας. Διὰ τοῦτο δὲ ἐν ταῖς τρισὶ τούτοις πατριαρχείοις ἐστρα-
 τολόγουν πρὸ πάντων οἱ παπισταὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν καὶ συμ-
 πράκτορας. Πρὸς τοῦτο δὲ πολλάκις εἶδομεν ἐκεῖ ἀποστολοὺς τῶν
 παπῶν κινῶντας γῆν καὶ πόντον πρὸς ἀνεύρεσιν ἀνθρώπων σκανδα-
 λοποιῶν παντοῖα ἀναιδῶς δικπραττόντων κατὰ τοῦ πατριαρχείου
 πρὸ πάντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὰ σχισματοποιὰ ἄρα στοι-
 χεῖα ἀνεύρισκον οἱ παπισταὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς χριστιανῶν τῆς ἑλ-
 ληνικῆς ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο εἴπερ ποτὲ προσφύεσταντα δύναται
 ἐν λεχθῇ τὸ καθωμιλημένον: ἐξ οἰκείων τὰ βέλη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ'.

ΜΑΤΑΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΛΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΔΙΑ
ΤΗΝ ΑΦΟΡΗΤΟΝ ΦΙΛΟΠΡΩΤΙΑΝ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ ΦΗΛΙΚΟΣ
ΚΑΙ ΓΕΛΑΣΙΟΥ.

§ 183. ΥΠΟΧΩΡΗΣΙΣ ΦΛΑΥΙΤΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟ-
ΛΕΩΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΦΑΝΙΑ ΦΗΛΙΚΟΣ.

ΠΡΩΤΟΝ μεγάλωφρονα κλεινόν Ἀκάκιον διεδέξατο ὁ μικρόφρων ἄσημος Φλαβίτας (Φλαυίτας, Φραβίτας, Φλαβιανός Β'). Οὗτος κακῶς ποιῶν ἐστράφη πρὸς τὸν ἀγέρωχον πάπαν Φήλικα καὶ ἤτήσατο τὴν ἐπικύρωσιν τῆς αὐτοῦ ἐκλογῆς. Ταῦτό δ' ἔπραξεν, ὡς μὴ ὄφελε, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ δὲ Φήλιξ, ὡς εἰκός, ὡς ὄρον ἐπικυρώσεως ἀνθυπέβαλε τὴν ἐξάλειψιν ἐκ τῶν διπτύχων τῆς ἐκκλησίας τῶν ὀνομάτων τοῦ Ἀκακίου, Πέτρου τοῦ Μογγοῦ κτλ. Ἐν τῷ μεταξύ ἐτελεύτησεν ὁ Φραυίτας (μηνὶ Νοεμβρίῳ 490).

§ 184. Μονομαχία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Εὐφηνίου μετὰ τῶν παπῶν Φήλικος Β' (Γ') καὶ Γελασίου. — Διχογνωμία τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Εὐφηνίου. — Ὁ Γελάσιος ἀπαιτεῖ ἀναφανδὸν τὸ πρωτεῖον. — Τὸν Φλαβίταν διεδέξατο ὁ πρεσβύτερος Εὐφήμιος ὁ ἐξ Εὐχαίτων ἐπιστάτης πτωχοτροφείου. Καὶ οὗτος ἤτήσατο παρὰ τοῦ πάπα Φήλικος ἐπικοινωνίαν πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλο-

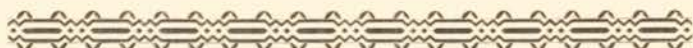
γῆς αὐτοῦ ὡς πατριάρχου. Ἄλλ' ὁ Φήλιξ ἀπήτησε τὴν ἐξάλειψιν τοῦ Ἀκακίου καὶ Φλαβίτα ἐκ τῶν διπτύχων. Καὶ ὑπεχώρησε μὲν ὁ Εὐφῆμιος, ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὸν Φλαβίταν, ἀλλ' ὁ πάπας δὲν συγκατένευτε μέχρι θανάτου (25 Φεβρουαρίου 492) ἐπιμένων καὶ εἰς τὴν ἐξάλειψιν καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀκακίου. Ἐν ἀρχῇ ἄρχ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ὁ Εὐφῆμιος εὗρεν ἀμέσως ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τοῦ πάπα Ῥώμης, καίτοι καὶ τὴν πρὸς τὸν Μογγὸν ἐπικοινωνίαν ἀπέφευγεν. Ἄλλὰ καὶ αἱ σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν αὐτοκρατορίαν δὲν ἦταν ὁμαλὰί. Ἀποθνήσκοντος (9 Ἀπριλίου 491) τοῦ Ζήνωνος, ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λογγίνου ἐνεργεῖται τῆς Ἀριάδνης ἀνέβη (11 Ἀπριλίου) τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον Ἀναστάσιος ὁ Δίκυρος, ὃν ὁ Εὐφῆμιος ἔστεψε (14 Ἀπριλίου) μετὰ ἔγγραφον ὁμολογίαν τῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ καὶ τῆς παραδόχῃ τῆς ἐν Χκκλησίδῳ συνόδου. Ἄλλὰ, ἅμα ἐγένετο αὐτοκράτωρ ὁ Ἀναστάσιος, διὰ πολλοὺς λόγους περιῆλθεν εἰς ἐχθρότητα πρὸς τὸν Εὐφῆμιον. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ ἄγαν ὀρθόδοξοι μονασταὶ διέκειντο δυσμενῶς πρὸς τὸν Εὐφῆμιον, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπεκινῶναι τῇ παπικῇ ἑδρᾷ. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη καὶ παρὰ τοῦ διαδόχου τοῦ Φήλικος, τοῦ Γελασίου, διὰ δύο περιποιητικῶν ἐπιστολῶν νὰ αἰτήσῃται ἐκκλησιαστικὴν ἐπικοινωνίαν. Ἄλλὰ καὶ οὗτος ἀπῆτει, ὡς περ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ, πρὸ παντὸς ἄλλου τὴν ἐξάλειψιν καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀκακίου ἐκ τῶν διπτύχων· συγκατένευτε δὲ μόνον νὰ δώσῃ ἄφεςιν τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἀκακίου χειροτονημένοις καὶ βεβηκτισμένοις καὶ πλέον οὐ. Μάτην οἱ περὶ τὸν Εὐφῆμιον κτεδείνουσιν τῷ πάπῃ ὅτι ὁ Ἀκάκιος δὲν ἦτο αἰρετικὸς· ὅτι ὁ πάπας Φήλιξ κατεδίκασεν αὐτοῦ ἄνευ οἰκουμένης συνόδου· ὅτι ὁ πάπας ἐκεῖνος πάντοτε ὑπισχνεῖτο ἄφεςιν αὐτῷ καὶ ὅτι ὁ Ἀκάκιος πάντοτε ἐδείκνυε μετάνοιαν καὶ ὑπεχώρει. Πρὸς δὲ ταῦτα ὁ πάπας Γελάσιος παντοίας ἀντιρρήσεις ἐποιεῖτο. Οὕτω δὲ τὸ σχίσμα ὁσημέραι ἐπλατύνετο μετὰ τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Διότι ὁ πάπας Γελάσιος διὰ ποικίλων περιστροφῶν κατέ-

ληγε πάντοτε εἰς τὸ τρυφερὸν ζήτημα: ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως
 ὡς πρόφην ὑποτεταγμένος τῷ ἐπισκόπῳ Ἡρακλείας οὐδὲν δικαί-
 ωμα ὑπεροχῆς εἶχε μετὰ τῶν πατριαρχῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐκ-
 κλησίας! Ὁ δὲ διίσχυρισμός τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπό-
 λεως ὅτι ἡ ὑπεροχὴ ἐρείδεται ἐπὶ τούτου: ὅτι ἡ Κωνσταντινουπό-
 λιν ἐγένετο βασιλεῖς, ἀπερρίπτετο ὑπὸ τοῦ πάπα ὡς δῆθεν ἀσύστα-
 τος· διότι καὶ ἐν Ῥαβέννῃ, ἔλεγε, καὶ Μεδιολάνῳ καὶ Σιρμίῳ καὶ
 Τριβήροις ἐπὶ μακρὸν εἶχον τὴν ἐδραν βασιλεῖς· ἀλλ' ἐκ τούτου οὐ-
 δὲν δικαίωμ. ὑπεροχῆς ἐκτήσαντο οἱ ἀρχιερεῖς τῶν πόλεων τού-
 των. Ἄλλ' ὁ Γελάσιος ἠμνημονεῖ ὅτι ἡ μὲν ὑπεροχὴ τοῦ Κων-
 σταντινουπόλεως ἐστηρίζετο ἐπὶ κανόνων οἰκουμενικῶν συνόδων
 καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ ΚΗ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι, περὶ δὲ τῶν ἱεραρ-
 χῶν τῶν πόλεων, ὧν μνημονεῖ ὁ Γελάσιος, ἐν οὐδενὶ κανόνι
 οὐδεμιᾶς οἰκουμενικῆς συνόδου γίγνεται λόγος οὐδὲ πόρρωθεν. Ἰ-
 δὼν ὁ πάπας Γελάσιος ὅτι ὁ Εὐφηνίος δὲν ὑπεχώρει, καίπερ τὴν
 πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐδραν ἐπικοινωνίαν ἐξαιτούμενος χάριν τῆς εἰ-
 ρήνης τῆς ἐκκλησίας, ἐστράφη πρὸς τὸν δυσμενῶς τῷ Εὐφηνίῳ
 διαχειόμενον αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον, ὅπως μετίζον ῥῆγμα ἐπε-
 νέγκη μετὰ τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντίου.
 Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ προγιγνώσκων τὸν ἀθέμιτον τοῦ πάπα σκοπὸν
 οὐδαμῶς ἠξίωσεν αὐτὸν ἀπαντήσεως ἀπαγορεύσας καὶ τοῖς εἰς Ἰ-
 ταλίαν πορευομένοις γερουσιασταῖς νὰ ἔλθωσιν εἰς οἰκάνδηποτε πρὸς
 τὸν πάπαν σχέσιν. Συγχρόνως δὲ ἐστράφη ὁ πάπας καὶ πρὸς τοὺς
 ἐπισκόπους τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὅπως ἀποσπάσῃ αὐτοὺς ἀπὸ πάσης
 πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαν σχέσεως φοβούμενος
 μὴ τυχὸν ἀποσπασθῶσι τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐδρας, ὅπερ ὅμως ἐπὶ τέ-
 λους ἐγένετο, διότι ὕστερον καὶ αἱ ἐπαρχίαι αὗται πᾶσαι ὑπετά-
 γησαν τῷ πατριάρχῳ Κωνσταντινουπόλεως, ὡσπερ ὁ Θεσσαλονίκης
 Ἀνδρέας ἤδη, ἀλλ' ὡς ἐπικοινωνήσας πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως
 ἐξεθρονίσθη. Διὰ τοῦτο ἐστράφη (α' Φεβρουαρίου 495) ὁ Γελάσιος
 καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Δαρδανίας, ὅπως καὶ τούτους ἐπιρ-

ρώτη πρὸς τὴν ἀπὸ πάσης ἐπικοινωνίας πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀπόφασιν. Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ πάππας Γελάσιος μετὰ τὴν ἀπρακτον ἐπάνοδον τῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ Φύστου καὶ Εἰρηναίου διὰ μακρῶν καὶ ἐντόνως προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὸν αὐτοκράτορα ὅτι ὁ πολιτικὸς ἄρχων οὐδὲν δικαίωμα ἔχει τοῦ ἐπεμβαίνειν ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν· ὅτι ἄλλα τὰ καθήκοντα τοῦ πολιτικοῦ ἀρχόντος καὶ ἄλλα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ· ὅτι τὸ πρωτεῖον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔχει μόνος ὁ πάππας. Φανεροὶ ἄρα ὁ πάππας ἀριθλοτάτα ὅτι ἄπας ὁ σκοπὸς τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ ἦν, ὥσπερ καὶ τῶν προκατόχων καὶ διαδόχων αὐτοῦ, τὸ ἐπάρατον πρωτεῖον. Εἰ τοῦτο παρεδέχοντο οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ αὐτοκράτορες Κωνσταντινουπόλεως, τὰ πάντα αὐτοῖς ἐπέτροπεν ! Δυστυχῶς ὁ αὐτοκράτωρ, κλίπερ τοῦτο ἀριστα γινώσκων, οὐχ ἤττον δὲν ἐπέκτετο δυσμενῶς διακείμενος πρὸς τὸν ἰσχυρῶς κατὰ τοῦ πάππας μαχόμενον Εὐρῆμιον. — Ἄμα λήξαντος τοῦ ἰσαυρικοῦ πολέμου, ἐστράφη ἀμέσως κατὰ τοῦ πολλαχόθεν πολεμουμένου πατριάρχου ὡς δῆθεν κρυφῆ εὐνοικῶς διακειμένου πρὸς τοὺς στασιαστὰς Ἰσχύρους. Διὰ τῶν τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐτῇ σφιγκτῶς συνδεομένων ἐπισκόπων κηθεῖλεν αὐτὸν (496). Μάτην ὁ λαὸς ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ θορυβωδῶς ἠγέρθη ὑπὲρ τοῦ Εὐρῆμιου. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς Εὐχάϊτα (μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 496). Μετ' οὐ πολὺ (19 Νοεμβρίου 496) ἐτελεύτησε καὶ ὁ πάππας Γελάσιος. Οἱ δύο πατριάρχαι Εὐρῆμιος καὶ Γελάσιος ἀπέθκνον ἀλλ' ὁ ἀγὼν περὶ τοῦ πρωτείου τῶν παπῶν διετέλει ἀκμάζων, κίτοι οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως μᾶλλον μὲν χριστιανικώτερον, ἤττον δὲ πολιτικώτερον φερόμενοι ὁσημέραι ὑπεχώρουν μὴ κατανοοῦντες ὅτι ὅσῳ αὐτοὶ μᾶλλον ὑπεχώρουν, τόσῳ μᾶλλον οἱ πάππαι ἠγείροντο αὐθαδέστεροι, οἵτινες ἀπὸ τοῦ Γελασίου πρὸ πάντων ἤρξαντο ἀναφανδὸν ἀπαιτοῦντες τὸ τυραννικὸν πρωτεῖον, ὃ ὤφριλον κατ' αὐτοὺς ἀγογγύστως νὰ ὑποταχθῶσι σύμπας ὁ χριστιανικὸς κόσμος καὶ δι' αὐτοῦ ἀπαξάπας καὶ ὁ πολιτικὸς. Εἰς τὴν αὐξήσιν δὲ τῆς τυραννικῆς ταύτης ἐπάρσεως τῶν παπῶν συνε-

τέλουν πρὸ πάντων αἱ θρησκευτικαὶ καὶ πολιτικαί, ἐσωτερικαὶ τε καὶ ἐξωτερικαὶ διχοστασίαι τῶν Βυζαντινῶν, οἵτινες, καίπερ ὀρῶντες τὸν ἀπαίσιον τοῦ πρωτείου ἐν Ῥώμῃ δράκοντα ὀσημέραι δεινότερον ἐγειρόμενον ἀπειλοῦντα χανθὸν νὰ καταπήν ἐκκλησίαν καὶ πολιτείαν καὶ τὸ κράτος ἐν γένει, οὐδὲν ἤττον μινυρίζοντες πάντοτε τὴν ἅμα τῷ γενναίως ὑπὸ τοῦ αἰοδίου Ἀκακίου ἐκραγέντι σχίσματι ἀρξαμένην ὠδὴν τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἐφέροντο εἰς τὸ χάσκον στόμα τοῦ θηρίου, ὥσπερ οἱ δειλοὶ λαγῶ ἢ τὰ κοῦφα πτηνὰ ὑπὸ μαγνήτου ἐφελκόμενοι ἐμπίπτουσιν εἰς τῶν στόμα τῶν ὄφειων. Εἰ δὲ πάντες ἐμμοῦντο τοὺς κλεινοὺς ἱεράρχας Ἀκάκιον καὶ Φώτιον καὶ ἐπάτασσαν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς τὸν ποικιλόνοτον τῆς Ῥώμης ὄφιν, ἄλλως θὰ εἶχον τὰ τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας. — Ἀλλὰ τὸ μέγα τῆ ἐλληνικῆ ἐκκλησίας καὶ πολιτείας κακὸν ἦν ὅτι οὐ μόνον οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχόντων ἦσαν ἀνεπιτήδευτοι πρὸς τὰ τεχνάσματα τῶν παπῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ἐστρεφεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς ἐθνικῆς ἐκείνης συνειδήσεως, ἥτις συνάπτει πάντας τοὺς ὁμοφύλους ὡς ἓνα ἄνθρωπον ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ὅπως ὁ ἐπὶ τῶν μηδικῶν πολέμων καὶ τῆς τοῦ 1821 ἐπαναστάσεως αἰοδῖμος τότε λαός, ὅστις, ἔχων ἓνα καὶ μόνον ἱερὸν ἐνθουσιασμὸν τὸν ἐκ τῆς μόνης πηγῆς τῆς θρησκείας ἐν τῇ ἐθνικότητι καὶ τἀνάπαλιν, ὑπὲρ συναμφοτέρων ὡς ὑπὲρ ἐνὸς ἀδικαστάτου καὶ ἀδικαστάτου θυσίαν ἑαυτὴν τῇ πατρίδι ἐποιεῖτο. Τοιαύτην συνειδήσιν ὁ βυζαντιανὸς λαὸς ἢ οὐδέποτε ἢ σπανίως εἶχεν. Διὰ τοῦτο ἢ ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς θρησκείας ἀνευ τῆς πολιτείας ἐνθουσιώδεις μονασταὶ καθ' αἰρετικῶν ἢ οὔτοι κατὰ ὀρθοδόξων ἢ πατριάρχαι καὶ αὐτοκράτορες ὁμοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἢ κεχωρισμένως ἐκεῖνοι ὑπὲρ ἐκείνης καὶ οὔτοι ὑπὲρ ταύτης ἢ καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνων. Ἀγὼν ἐν τῷ χωρισμῷ! Οἱ δὲ παπισταὶ; Ἡγωνίζοντο ὡς εἰς ἄνθρωπος ἔχοντες συμμάχους καὶ Ἑλληνας καθ' Ἑλλήνων!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ΄.

ΧΑΛΑΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΕΠΙ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΥ Α΄.

§ 185 ΑΔΙΑΔΑΚΤΟΙ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΛΟΥΣ Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Α΄ ΚΑΙ Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΟΣ Β΄.—ΕΥΔΙΑΔΑΚΤΟΙ Ο ΠΑΠΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Β΄ ΚΑΙ Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΟΣ Β΄.

ΚΑΙ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Εὐφημίου τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ πολιτείας τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας διετέλουν ἐν διχοστασίᾳ. Ὁ μὲν αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος χάριν τῆς ἐνώσεως τῶν διεστωσῶν θρησκευτικῶν καὶ κατ'ἀκολουθίαν πολιτικῶν μερίδων ἐνόμιζεν ὡς ἐπάναγκες, ὅπως διατηρηθῆ τὸ «Ἐνωτικόν» τοῦ Ζήνωνος· ὁ δὲ πατριάρχης Μακεδόνιος Β' τοῦναντίον πρὸς διατήρησιν τῆς ὀρθοδοξίας ἐθεώρει ἀναπόφευκτον, ὅπως ἐσκεῖ ἐξᾶφανισθῆ τάχιστα ἐκεῖνο. Οἱ ἄγαν μάλιστα ὀρθόδοξοι καὶ οἱ ἄγαν Μονοφυσίτι, ἦτοι οἱ Ἀκοίμητοι μονασταὶ καὶ οἱ Ἀκέφαλοι, καὶ ὁ πολὺς λαὸς Κωνσταντινουπόλεως ἀπέκρουον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ Ζήνωνος καὶ Εὐφημίου, τὸ «Ἐνωτικόν». Οἱ δὲ Μονοφυσῖται ἐν γένει ἀπεκήρυττον καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ἣν πάντες οἱ ὀρθόδοξοι παρεδέχοντο. Ἐντεῦθεν ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πατριάρχης ἤκιστα συνέπραττον ἐπὶ βλάβῃ τοῦ τε κράτους καὶ τῆς ἐκκλησίας. Εἰ μὴ ὑπῆρχον αἱ διχοστασίαι αὗται ἐν τῇ ἐλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ, πιθανῶς ἦν δυνατὴ τις ἐπικοινωνία, ἔστω καὶ μὴ εἰλικρινής, τοῦ τε

πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς παπικῆς ἑδρας, διότι ὁ τε πατριάρχης Μακεδόνιος ὁ Β' καὶ ὁ πάπας Ἀναστάσιος ὁ Β' ἦσαν μειλίχιοι ἀμφότεροι τοῦς τρόπους καὶ εὐδιάλλακτοι. Ἄλλ' ὅμως καὶ ὁ μετριόφρων οὗτος πάπας ἔφερεν ἐν ἑαυτῷ ἀκμαῖον τὸ κκατὰ τοῦ Ἀκακίου μῖτος. Καὶ ὅτι μὲν ὁ Μακεδόνιος ἦν ὀρθόδοξος ἀγαθὸς χριστιανός, μακρῦριον ἀναντίλεκτον τάδε: ὅτι ἐνεδοίαζε νὰ ἐπιβῆ θρόνου, ἐξ οὗ ἐξέωσθη ἀδίκως ὁ Εὐφῆμιος, πρὸς ὃν ἀγάπην καὶ συμπάθειαν ἠσθάνετο· ὅτι συγκεκινημένος καὶ ἄνευ τῶν σημάτων τοῦ πατριάρχου φεύγων τὰ ὄμματα πάντων, ἐξαιρουμένου τοῦ αὐτοῦ ἀρχιδιακόνου, ἐνεχείρισε δακρῶν τῷ ἐξορίστῳ πατριάρχῃ Εὐφῆμῳ τὰ εἰς ἐφόδιον τῆς πικρᾶς αὐτοῦ ἐξορίας συναθροισθέντα χρήματα· ὅτι διαρρήδην ἠρνήθη νὰ ὑπογράψῃ τὸ αὐτῷ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὑποβληθὲν «Ἐνωτικόν»· ὅτι πεπαρησιασμένως ἐν συνόδῳ συγκληθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει (497 ἢ 498) ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ κατὰ τῶν Εὐτυχανῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ὀρθόδοξος πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἐπεκοινώνησεν αὐτῷ, ὅπερ μέγα ἦν ἀγαθὸν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ, διότι διὰ τῆς ἐπικοινωνίας ταύτης ἐγένετο ἀρχὴ τῆς συνενώσεως τῶν διεσπασμένων πατριαρχείων τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας τὰ μάλιστα συντελούσης εἰς τὴν εἰρήνευσιν καὶ ἀνάπτυξιν καὶ ἰσχὺν ταύτης. Ὅτι δὲ ἦν εὐδιάλλακτος πρὸς τὴν τοσαῦτα δεινὰ τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ προξενήσασαν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν φανεροῦ ἢ προθυμότεα ἐπὶ τὸ μεγκλοπρεπέστερον τελεσθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐορτῇ τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου κατ' ἀπαίτησιν τοῦ πάπα Ῥώμης Ἀναστασίου τοῦ Β'. Ἄλλ', εἰκαὶ διὰ τῆς ἰδιαζούσης ταύτης τιμῆς τῶν δύο ἀποστόλων ἐφαίνετο ἀρχὴ τις, ἔστω καὶ ἐμμέσως, συνδιαλλαγῆς τῶν δύο ἐκκλησιῶν, οὐδὲν ἦττον ἐν τῶν κυρίων αἰτίων τοῦ σχίσματος, ἦτοι ἡ ἀξίωσις τοῦ πάπα τοῦ ἐξαλειφθῆναι ἐκ τῶν διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ Ἀκακίου ἔμενεν ἀκεραία. Διότι ὁ πάπας ἐφαίνετο μὲν εὔνοος, ὡσπερ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ πάπαι, πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀκακίου βεβαπτισμένους καὶ κεχειροτονη-

μένους, δυσμενέστατος ὅμως πρὸς τὸν χειροτονήσαντα αὐτοὺς Ἀ-
 Ἀκάκιον. Τοῦτο ἦν φανερὰ ἀντίφασις· διότι πᾶσαι αἱ σύνοδοι αἱ
 κηταδικάζουσσι τῶν αἱρετικῶν ἐπισκόπων συγκατεδίκαζον καὶ
 τῶν ὑπ' αὐτῶν κεχειροτονημένων καὶ βεβαπτισμένων. Τοῦτο εἶδο-
 μεν πολλάκις ἐν τοῖς προηγουμένοις. Οὕτω δὲ καὶ ὁ πάπας Ἀνα-
 στάσιος ἐβάδιζεν ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ Φήλικος Β΄ καὶ τῶν ἄλλων
 φιλάρχων παπῶν. Ὅτι δὲ οὕτως ἐσκέπτετο καὶ ὁ πάπας Ἀναστά-
 σιος, ἀπόδειξις τρανοτάτη ὅτι οὗτος ἐπήγει παρὰ τοῦ αὐτοκρά-
 τορος Ἀναστασίου ἰδιάζουσαν τιμὴν ὑπὲρ τῆς ἑδρας τοῦ ἀπυστό-
 λου Πέτρου, ἥτοι ὑπὲρ τοῦ πρωτείου. Πρὸς τοῦτο δ' ἔπεμψεν εἰς
 Κωνσταντινούπολιν καὶ δύο αὐτοῦ ἐπιτρόπους, τοὺς ἐπισκόπους
 Γερμανὸν τῆς Καπύης καὶ Κρεσκόνιον τοῦ Τουδέρτου (Todi) τῆς
 Ὀμβρικῆς. Τιμὴν δὲ τῆς παπικῆς ἑδρας ἐθεώρει ὁ πάπας Ἀνα-
 στάσιος τὴν ἐξάλειψιν τοῦ Ἀκκίου ἐκ τῶν διπτύχων! Ὁ αὐ-
 τοκράτωρ Ἀναστάσιος πολλαχῶς περιεποιήσατο αὐτοὺς, ἀλλ' οὐ-
 δὲν ἔπραττεν εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ πάπα. Τούταν-
 τίων δὲ μάλιστα ἐσπούδαζεν ἐκ παντὸς τρόπου ἵνα οἱ ἐπίτροποι
 ὑπογράψωσι τὸ «Ἐνωτικόν» τοῦ Ζήνωνος. Εἰς ἐπίτευξιν δὲ του-
 του ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ καὶ τότε: εἴτε κατὰ σύμπτωσιν εἴτε
 ἐνεργείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου ἐνεφανίσθησαν ἀπεσταλ-
 μένοι τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἰωάννου Ἐμουλᾶ (Μονάξων,
 Μελᾶς) τοῦ διαδεξαμένου (496) τὸν ἀποθανόντα (20 ἢ 23 Σε-
 πτεμβρίου 496) Ἀθανάσιον Β΄. Οὗτοι ὑπέβαλον ἔκθεσιν, ἐν ᾗ δι-
 ἰσχυρίζοντο ὅτι ἐπῆλθε διένεξις μεταξὺ τῆς παπικῆς ἑδρας καὶ τοῦ
 θρόνου Ἀλεξανδρείας διὰ τὴν ὑπὸ Θεοδωρήτου Νεστοριανοῦ πλημ-
 μελῆ μετάφρασιν τῆς περιωνύμου ἐπιστολῆς τοῦ πάπα Λέοντος
 Α΄ πρὸς τὸν Φλαβιανόν. Ἐν τῇ ἐκθέσει οἱ ἀπεσταλμένοι παρε-
 δέχοντο τὰς ἐν Νικαίᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἐφέσῳ συνό-
 δους, οὐδόλως δ' ἐμνημόνευον τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου οὐδὲ τῶν
 ἐν Χριστῷ δύο φύσεων. Πρὸς ἀνανέωσιν δὲ τῆς πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν
 ἑδραν ἐπικοινωνίας ἐπεκκλούοντο τὴν πάντοτε δῆθεν ὑπάρχουσαν ἔνω-

σιν τῆς τε βωμαικῆς καὶ ἀλεξανδρειανῆς ἐκκλησίας, τῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Μάρκου, τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κυρίλλου διὰ τοῦ πατριάρχου Κελεστίνου καὶ τὴν ὑπὸ τῆς βωμαικῆς ἑδρᾶς ὑπεράσπισιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τῶν αἰρετικῶν πατριρχῶν Διοσκόρου, Τιμοθέου Αἰλίουρου καὶ Πέτρου τοῦ Μογγοῦ. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ πάπα παρεδέξαντο τὴν ἐγγχειρισθεῖσαν αὐτοῖς ἔκθεσιν παροτρυνθέντες πρὸς τοῦτο καὶ ὑπὸ τοῦ γερουσιαστοῦ τοῦ βασιλέως, τῶν Γότθων Θεοδώριχου διατρίβοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑποθέσεων πολιτικῶν ἐνεκα Φαύστου ἢ Φήστου, ὅστις παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Ἀναστασίῳ ἐφιλοξενεῖτο καὶ τῆς εὐμενείας αὐτοῦ ἀπέλαυεν. Ἡ παραδοχὴ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἦν ἔμμεσος ἀποδοχὴ καὶ τοῦ «Ἐνωτικοῦ». Ἀλλ' ὅτε οἱ ἐπίτροποι τοῦ πάπα Ἀναστασίου Β' ἐπανῆλθον (19 Νοεμβρίου 498) εἰς Ῥώμην, ὁ πάπας οὗτος ἦν τεθνεώς. Ἐντεῦθεν δὲ προέκυψε διχογνωμία, διότι οἱ μὲν παπισταὶ ἀπεκήρυττον τὴν ἔκθεσιν τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ὡς μὴ ἐγκριθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πάπα ἀποθανόντος, οἱ δὲ περὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον ἐδόξαζον τάναντία: ὅτι ἢ ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ πάπα γενομένη ἀποδοχὴ τῆς ἐκθέσεως ἐγένετο δεκτὴ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πάπα.

§ 186. Ἀποτυχία τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου Α' ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ πάπα Ῥώμης. — Πάπας Σύμμαχος καὶ ἀντιπάπας Λαυρέντιος. — Ἀποθανόντα τὸν πάπαν Ἀναστάσιον τὸν Β' διεδέξατο ὁ πάπας Σύμμαχος ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῆς μεζιζονος μερίδος τῶν κληρικῶν καὶ τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως ὑπεστήριξε διὰ τοῦ εἰρημένου γερουσιαστοῦ Φαύστου ἐπανελθόντος (μηνὶ Νοεμβρίῳ 498) εἰς Ῥώμην τὸν ἀρχιεπισκόπου Λαυρέντιον ὡς ἀντιπάπαν ἐκλεχθέντα ὑπὸ τινος μερίδος μικρᾶς μὲν, πολλοὺς δὲ ἐν ἐκυτῇ ἐχούσης γερουσιαστάς. Ἐκάτερος δὲ τῶν ὑψηφίων ἐχειροτονήθησαν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (22 Νοεμβρίου 499) ἐν ἑτέρᾳ ἑτεροῦ ἐκκλησίας. Οὕτω δὲ ἡμισθῆτον

τὸν θρόνον τοῦ πάπα Ῥώμης δύο, ὅπως καὶ ἄλλοτε ὁ Λιβέριος καὶ ὁ ἀντιπάπας Φήλιξ ὁ Β', Βονιφάτιος καὶ ὁ ἀντιπάπας Εὐλάλιος. Ἡ διαφορὰ ἀνηνέχθη πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδώριχον, ὅστις στηριχθεὶς ἐπὶ τινος νόμου τοῦ βασιλέως Ὀδοάκρου, καθ' ὃν ὁ ἐκάστοτε ἐκλεγόμενος πάπας ἐκυροῦτο ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας, ἐπεκύρωσε (499) τὸν Σύμμαχον ὡς πλειονοψηφούντα. Οὕτω δ' ἀπέτυχεν ἡ ἀπόπειρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου.— Ἀποτυχὼν ὁ Ἀναστάσιος ἐν Ῥώμῃ ἐστράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τοῦ εἰρηνικοῦ αὐτῆς πατριάρχου, ἀνυποτάκτου δὲ αὐτῷ Μακεδονίου τοῦ Β'. Ἀπήτησε παρὰ τούτου τὴν ἐγγραφον ὁμολογίαν τὴν ἐγχειρισθεῖσαν τῷ πατριάρχῳ Εὐφημῳ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς στέψεως ὡς δῆθεν ὑποβιάζουσαν τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτοῦ. Ὁ Μακεδόνιος ἠρνήθη διαρρήδην ὁ Ἀναστάσιος ἐπέμενε. Συγχρόνως δὲ ὁ πατριάρχης ἠγέρθη ὡς πρόμαχος τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ, καταλυθέντος τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου καὶ συνθήκης γενομένης, κατέστη αὐθαδέστερος. Ὁ λαὸς ἐξωργίσθη τοσοῦτο κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστε οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέρχεται καὶ προσέρχεται εἰς τὰς δημοσίας τελετὰς ἄνευ ἰσχυρᾶς σωματοφυλακῆς. Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέμενε· ἐπέμενε ὅμως καὶ ὁ Μακεδόνιος. Τέλος μετὰ στάσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὲρ τοῦ Μακεδονίου καὶ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ὁ αὐτοκράτωρ ὡς τύραννος ἀπογυμνώσας αὐτὸν φίλων, ὑπερασπιστῶν, συγγενῶν καὶ ὑπαδῶν ἄλλους μὲν καθεύρξας, ἄλλους δ' ἐξορίσας νυκτὸς διέταξε νὰ ἀπαγάγῃσι (511) εἰς Χαλκηδόνα καὶ ἐκεῖθεν ἐξορίσωσιν εἰς Εὐχάϊτα τῆς Παφλαγονίας, ἐνθα ἦν ἐξωρισμένος, ὡς εἴρηται, καὶ ὁ Εὐφήμιος καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐτελεύτησεν (516) ὁ εὐσεβὴς ἀνὴρ ἐν Γάγγρα τῆς ἐνδοτέρας Παφλαγονίας. Οὕτω δὲ παρέμεινε τὸ σχίσμα καὶ ἐπὶ τοῦ προαποθανόντος (514) πάπα Συμμάχου καὶ ἐπὶ τοῦ Μακεδονίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ΄.

Ο ΑΤΑΣΘΑΛΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
ΑΙΤΙΟΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ ΣΥΜΜΑΧΟΥ ΚΑΙ ΟΡΜΙΣΔΑ
ΤΟΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΑΓΜΑΣΙΝ ΕΠΙ
ΒΛΑΒΗ ΑΥΤΗΣ.

§ 187. ΣΥΜΠΡΑΞΙΣ ΤΙΜΟΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑ-
ΤΟΡΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΕΠΙ ΒΛΑΒΗ ΤΗΣ Τ' ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ.

ΠΡΟΝ σταθερώτατον ἐν τῇ πίστει Μακεδόνιον τὸν Β' διεδέξατο
ὁ εὐμεταβολώτατος Τιμόθεος ὁ Α' ὁ πρῶτην πρεσβύτερος καὶ
σκευοφύλαξ. Οὗτος ἀδεῶς ἐπεκοινῶνει τοῖς αἰρετικοῖς. Τοῦτον ὡς
εὐχείρωτον αὐτῷ ὁ Ἀναστάσιος ἐσπούδαζεν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ
ἐπιβάλλῃ τοῖς ὀπαδοῖς τοῦ Μακεδονίου διαμαρτυρομένοις κατὰ τῆς
παρανόμου ἐκλογῆς αὐτοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος ἔχων
σύμμαχον τὸν Τιμόθεον ἀναιδιῶς ἠγέρθη πλέον κατὰ τῆς ὀρθοδο-
ξίας καὶ δὴ καὶ πρὸ πάντων κατὰ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι συνόδου.
Νῦν δέ, εἴ περ ποτέ, ἀπεθρασύνθη ὑπὲρ τῶν Εὐτυχιανῶν ὡς
ἔχων ἐπίκουρον τὸν Τιμόθεον. Ἐκ τούτου συνεταράχθη ἅπαντα ἡ
ἐλληνικὴ ἐκκλησία. Πολλοὶ τῶν δειλῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων
ὑπεχώρουν, ἄλλοι δὲ ἐδέξαντο μὲν τὸν Τιμόθεον, ἀπεδοκίμαζον
ὅμως τὴν καθίρεσιν τοῦ Μακεδονίου. Ὅπως δὲ ὁ Ἀναστάσιος
ἀποκηρύξῃ κωνοικῶς δῆθεν τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον συνεκάλεσε
τοπικὴν σύνοδον ἐν Σιδῶνι (511), ἧτις, ἡγουμένου τοῦ ἀρχιεπι-

σκόπου τῆς ἐν Παππαδοκίᾳ Καισαρείας Σωτηρίου καὶ τοῦ Σύρου τὴν καταγωγὴν Ξενίου (Ξενότιος, Φιλόξενος) τοῦ Ἱεραπόλεως, ἀπεκήρυξε τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον καὶ καθεῖλε τὸν Ἀντιοχείας Φλαβιανὸν καὶ τὸν Ἱεροσολύμων Ἠλίαν. Καὶ τὸν μὲν τῆς Ἀντιοχείας θρόνον ἀνέβη (513) ὁ αἱρετικὸς Σεβήρος, τὸν δὲ Ἱεροσολύμων ὁ Ἰωάννης Δ', ὅστις ὅμως γενόμενος πατριάρχης συνετάχθη ἀμέσως τοῖς ὀρθοδόξοις. Ἐκ τούτου δὲ γενομένης στάσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπικινδύνου ὁ Ἀναστάσιος ὑπεχώρησε δημοσίᾳ ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ. Ἄλλ' ἔμα παρελθόντος τοῦ κινδύνου, ἤρξατο πάλιν τοῦ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων πολέμου ἀναγκάζων τοὺς ἐπισκόπους νὰ ἐπικοινωνῶσι τῷ Σεβήρῳ. Ἄλλ' ἀντιστάντων πάλιν τῶν ἐπισκόπων Συρίας τῆς δευτέρας καὶ τῶν τῆς Ἰσχυρίας καὶ ἐκραγείσης (514) στάσεως ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βιταλιανὸν τὸν Σκύθην ἡγούμενον Οὐννων καὶ Βουλγάρων καὶ νικήσαντα τοὺς αὐτοκρατορικοὺς στρατηγοὺς Κύριλλον καὶ Ὑπάτιον, καὶ πάλιν ὑπεχώρησεν ὑποσχόμενος ὅτι θὰ ἀνακαλέσῃ ἐκ τῆς ἐξορίας τὸν Φλαβιανὸν καὶ τὸν Μακεδόνιον διὰ συνόδου συγκληθησομένης ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Θράκης. — Ἐπειδὴ δ' ἐκ πάντων τούτων τῶν συχνῶν ἐπιθέσεων καὶ ὑποχωρήσεων τοῦ πανούργου αὐτοκράτορος τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ πολιτείας ὁσημέραι ἐταράσσοντο, πολλοὶ ὀρθόδοξοὶ ἐπίσκοποι ἀπελπίσαντες ἐστράφησαν πρὸς τὸν πάπαν Σύμμαχον παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῆς καταδυναστευομένης ἐκκλησίας. Πρόθυμος, ὡς εἰκός, ἀνεφάνη ὁ Σύμμαχος. Ἐπεμψεν (8 Ὀκτωβρίου 512) ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς κληρικοὺς Δαρδανίας, Δακίας καὶ Ἰλλυρίας παροτρύνων αὐτοὺς νὰ ἐμμείνωσι τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει ἀποφεύγοντες πᾶσαν πρὸς τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν αὐτοκράτορα ἐπικοινωνίαν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἤλεγχε σὺν ἄλλοις τὸν Σύμμαχον ὡς παρανόμως καταλαβόντα τὸν θρόνον τῆς Ῥώμης. Καὶ ἐκ τούτων δῆλον ὅτι ἡ ἐπέμβασις τῶν παπῶν τοῖς πράγμασι τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ πολιτείας ἀφετηρίαν εἶχεν ἔνθεν μὲν αὐτὴν τὴν ἀδιάλειπτον

αὐτῶν ἐπιθυμίαν τοῦ ποιεῖν τὰ πάντα χάριν τοῦ πρωτείου, ἔνθεν δὲ τὴν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ λόγου ἕνεκα προσφυγὴν τῶν πολιτικῶν καὶ κληρικῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τὴν προθυμότητα ὑπ' ἐκείνων δεκτὴν γιγνομένην ἐπίσης χάριν τοῦ πρωτείου! Τὸ ἀσύγνωστον τοῦτο σφάλμα τῶν ὑπερτάτων πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας πολλάκις, ὡς μὴ ὄφελεν, ἐπανελήφθη μέχρι τῆς καταλύσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν. — Ἐκ τῆς προσφυγῆς ἐπισκόπων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν πάπαν Σύμμαχον καὶ ἐκ τῶν ἀμοιβαίων ἀντεγγλημάτων τούτου τε καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἐδόθη ἐκείνῳ ἀφορμὴ ἐπεμβάσεως ταῖς τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας πράγμασιν ἐπὶ βλάβῃ, ὅπως πάντοτε, αὐτῆς ταύτης. Ἄλλ' εὐτυχῶς ἀνεκόπη αὕτη, ἀποθνήσκοντος (19 Ἰουλίου 514) τοῦ πάπα τούτου.

§ 188. Ἀλλήλογραφία Ὁρμίσδα, ἐν ἣ κατ' ἔξοχὴν ἐπανθεῖ ἢ ἀντιλογικὴ — Ἄλλ' ἡ ἀνκοπεῖσα ἐπὶ τοῦ πάπα Συμμάχου ἐπέμβασις διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ σφοδρότερον ἐπανελήφθη ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ὁρμίσδα μετ' οὐ πολὺ (27 Ἰουλίου 514) ἀναβάντος ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ῥώμης. Ἀφορμὴ τῆς ἐπεμβάσεως ἐγένετο πάλιν ὁ παλίμθουλος καὶ πολύτροπος αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος. Οὗτος ἀποπειραθεὶς κατ' ἀρχὰς ὡς λέων νὰ ἐπέμβῃ τῇ ἐκλογῇ ὑπὲρ τοῦ πάπα Συμμάχου καὶ ἀποτυχῶν ἀνεκρούσχοτο πρῦμναν καὶ ἤρξατο ὡς ἀλώπηξ μελιχίους τρόποις νὰ προσελύῃ τὸν διάδοχον ἐκείνου Ὁρμίσδαν. Πρὸς τοῦτο ἔγραψε δύο ἐπιστολάς τὰ μάλιστα περιποιητικὰς (μηνὶ Δεκεμβρίῳ 514 καὶ Ἰανουαρίῳ 515). Ἐν αὐταῖς ἐξάγει ἀνευ ἀνάγκης καὶ παρὰ τὴν ἐξουτοῦ πεποιθῆσιν τὸν θρόνον τοῦ πάπα ὡς διαδόχου τοῦ ἀποστόλου Πέτρου· ἐκδηλοῦ ὅτι ἐπιθυμεῖ τὴν ἀνάνεωσιν τῆς ἐπικοινωνίας τῶν δύο ἐκκλησιῶν διὰ συνόδου οἰκουμενικῆς συγκληθησομένης ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Θράκης, ἣν (ἀνάνεωσιν) δὲν ἐπεχείρησε πρότερον διὰ τὴν ἀστηρότητα τῶν προκλήτων ἐκείνου παπῶν. Ὁ Ὁρμίσδης ἐφάνη

προθυμότητος. Πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς ἀληθείας τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου ὑποβαλλομένων εἰρηλικῶν προτάσεων ἔπεμψεν ὁ Ὁρμίσδας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως συνήθως ἐποίουν οἱ πάπαι, ἐπιτρόπους τοὺς ἐπισκόπους Φορτουνάτον τῆς Κατάνης καὶ Ἐννόδιον τῆς Παυίας, τὸν πρεσβύτερον Βενάντιον, τὸν διάκονον Βιτᾶλιν καὶ Ἰλάριον τὸν γραμματέα (notarius) ἐγγχειρίσας αὐτοῖς ἐπιστολάς (μηνὶ Ἰουλίῳ καὶ Αὐγούστῳ), ἐν αἷς περιείχετο ἀκριβὲς πρόγραμμα (indiculus), ἐν ᾧ σὺν ἄλλοις ἀπήγει ἵνα ὁ αὐτοκράτωρ ἀποδέξηται τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον καὶ τὴν δογματικὴν ἐπιστολὴν τοῦ πάπα Λέοντος Α', ἀναθεματίσῃ δὲ τὸν Νεστόριον, τὸν Εὐτυχῆ, τὸν Διόσκορον, Τιμόθεον τὸν Αἴλουρον, Πέτρον τὸν Μογγόν, Πέτρον τὸν Κναφέα, τὸν Ἀκάκιον καὶ πάντας τοὺς Μονοφυσίτας, ἐγκαταστήσῃ δὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικοινωνίαν καὶ ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν ὑπὸ τῶν αἵρετικῶν παθόντων ἐπισκόπων καὶ τέλος, τὸ καὶ σπουδαιότατον πάντων, ὑποβάλῃ τῇ παπικῇ ἔδρᾳ πάσας τὰς τῶν ἐπισκόπων ἐκκρεμεῖς ὑποθέσεις! Τοῦτ' ἔστι περιφραστικῶς καὶ διὰ βραχέων ὁ γλυκὺς πάπας ἀπαιτεῖ ὑποταγὴν τῆς συμπάσης ἐλληνικῆς ἐκκλησίας τῷ παπικῷ θρόνῳ, τῷ πρωτεῖῳ. Κατὰ τοσοῦτο δὲ μάλιστα, καθ' ὅσον ὑποθέσεις ἐκκρεμεῖς ἦσαν ἐπισκόπων τῶν τεσσάρων πατριαρχείων: Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων. Ὁ τὸν μακκιαβέλλειον τρόπον τοῦ πάπα βαθύτατ' ἐννοῶν Ἀναστάσιος ἐφάνη προθυμότερα ἀποδεχόμενος ἵνα τοὺς πάντας ἀναθεματίσῃ, ἐξαιρουμένου τοῦ Ἀκακίου, ὃν ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως λαὸς τὰ μάλιστα ἐτίμα, συγχρόνως δὲ δούς τοῖς ἐπιτρόποις καὶ ἔγγραφον ὁμολογίαν πίστεως, ἐν ἧ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον παρεδέχετο, ἀπέστειλε δύο πολιτικούς αὐτοῦ ἐπιτρόπους: Θεόπομπον καὶ Σεβηριανόν. Προσεκάλει δὲ καὶ αὐτὸν τὸν πάπαν, ὅπως αὐτοπροσώπως παραστῇ ἐν τῇ τῆς Ἡρακλείας συνόδῳ. Ἐπίσης δ' ἔπεμψεν ἐπιστολὴν καὶ πρὸς τὴν γερουσίαν παρακαλῶν ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ βασιλεῖ Θεοδωρίῳ καὶ τῷ πάπᾳ ὑπὲρ ἀποκαταστά-

σεως τῆς εἰρήνης τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Καὶ ὁ μὲν Θεοδώριχος ἔπραξε τὸ κατ' ἐκυτόν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ἥκιστα δ' ὅμως ὁ πάπας. Διότι οὗτος μὴ πειθόμενος τοῖς λόγοις καὶ ὑποσχέσεσι τοῦ Ἀναστασίου ἔπεμψεν ἄλλους ἐπιτρόπους εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἡγουμένων τῶν ἐπισκόπων Περσεγρίνου καὶ Ἐννοδίου, μετ' ἐπιστολῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, τὸν πατριάρχην, τοὺς ὀρθοδόξους ἐπισκόπους, τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαὸν Κωνσταντινουπόλεως. — Ἐν τούτῳ συνήλθον περὶ τοῦ διακροσίου ἐπισκόπου ἐν Ἡρακλείᾳ κατὰ Κεδρηνὸν καὶ Θεοφάνην γράφοντα: «Ἦλθον δὲ καὶ ἐπίσκοποι ὡς διακροσίοι ἐκ διαφόρων τόπων, οἵτινες ἐμπαιχθέντες ὑπὸ τοῦ παρὰ νόμου βασιλέως καὶ Τιμοθέου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι». Ἀπράκτους δ' ἀπέπεμψεν ὁ Ἀναστάσιος καὶ τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ πάπα, πρὸς ὃν ἔγραψεν τραχεῖαν καὶ ὑπερήφανον ἐπιστολήν. Ἐκ πάντων τούτων δὴλον ὅτι ἄπρακτοι αὐταὶ αἱ διαπραγματεύσεις Ὁρμίσδα καὶ Ἀναστασίου ἀπέβησαν φροῦδοι.

§ 189. Ὁφελήματα τῷ παπικῷ θρόνῳ ἐκ τῶν ἐρίδων τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. — Τὸ μόνον δὲ κέρδος ἐκ τῶν ἀνετυκλημάτων Ὁρμίσδα καὶ Ἀναστασίου ἦν ἡ αὔξησης τοῦ σάλου τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐπεμβάσεων τῶν παπῶν, διότι οἱ μὲν ὀρθόδοξοι συνεκράσσαντο, οἱ δὲ Μονοφυσῖται κραταιότεροι ἐγένοντο, ὁ δὲ παπικὸς θρόνος προσεῖλκε τοὺς ἄγαν ὀρθοδόξους τοῦ λαοῦ καὶ τινὰς τῶν καταδεδιωγμένων ὀρθοδόξων ἐπισκόπων. Τότε καὶ ἐπίσκοποι τῆς Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ τῆς Δαρδανίας καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, — οἵτινες ἤδη ἐπὶ τοῦ αἰοδίου πατριάρχου Ἀνατολίου ὀσημέραι σφιγκτότερον παρὰ τὰς παντοίας ῥαδιουργίας τῶν παπῶν ἠνοῦντο μετὰ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, — ἐστράφησαν πάλιν πρὸς τὸν παπικὸν τῆς Ῥώμης θρόνον προσελκυσθέντες ὑπὸ τοῦ Ὁρμίσδα δι' ἐπανειλημμένων ἐπιστολῶν, ὅτε μάλιστα καὶ Δωρόθεος ὁ μητρο-

πολίτης Θεσσαλονίκης φόβῳ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου ἐπε-
 κινώνησε τοὺς Μονοφυσίταις κατὰ τὸν Θεοφάνην γράφοντα : «Τοῦ
 δὲ ἐπισκόπου [=Δωροθέου] Θεσσαλονίκης διὰ φόβον τοῦ βασιλέως
 [=Ἀναστασίου] κινωνήσαντος Τιμοθέῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως
 ἐπισκόπῳ, τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ τῆς
 Ἑλλάδος συνελθόντες εἰς ἓν δι' ἐγγράφου ὁμολογίας ὡς ἀπὸ ἰδίου
 μητροπολίτου ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ καὶ εἰς Ῥώμην πέμψαντες
 τῷ Ῥώμης κινωνεῖν ἐγγράφως συνέθεντο.» Πρὸς αὐτῶν δ' ἐστρά-
 φη πρὸς τὴν παπικὴν ἐκκλησίαν μεθ' ἀπάσης τῆς συνόδου τῶν
 ὑποτεταγμένων αὐτῷ ἐπισκόπων καὶ ὁ μητροπολίτης Νικοπό-
 λεως Ἰωάννης, ἐφ' ᾧ καὶ ἐμισεῖτο καὶ ἐπολεμεῖτο δεινῶς ὑπὸ τοῦ
 Τιμοθέου Κωνσταντινουπόλεως. Πρὸς αὐτὸν ἐστράφησαν καὶ οἱ
 ἀρχιμανδριῖται καὶ μοναχοὶ τῆς Συρίας αἰτούμενοι προστασίαν
 ἐνκντίον τῶν Εὐτυχιανῶν καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν ἐπισκόπων: τοῦ Ἀν-
 τιοχείας Σεβήρου καὶ τοῦ Ἀπαμείας Πέτρου. Οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι
 οὐ μόνον ἀνεθεμάτισαν τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον καὶ τὸν πάπαν
 Λέοντα τὸν Α', ἀλλὰ καὶ κατὰ τινὰ λιτανείαν ἀπέκτειναν, ὡς λέγε-
 ται, περὶ τοὺς τριακοσίους πεντήκοντα μοναστάς ἐν Συρίᾳ ὡς ἀγωνι-
 ζομένους ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Ἀλλὰ τοιοῦτοι ἀγριώ-
 ται αἰματηρότατοι διωγμῷ ὀρθοδόξων οὔτε οἱ μόνον ἦσαν οὔτε ἐν
 μόνῳ τῷ πατριαρχεῖῳ Ἀντιοχείας, ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλείονες καὶ
 ἐν τις ἄλλοις τρισὶ πατριαρχείαις, περὶ ὧν οὐχὶ ὁ οἰκίτης χώρος
 ἐνταῦθα εἰπεῖν καὶ τινὰ πλείω. Τοῦτο μόνον ῥητέον ὅτι οἱ αὐτο-
 κράτορες Ζήνων καὶ Ἀναστάσιος ἐκάτερος βουλόμενοι ἐκεῖνος διὰ
 τοῦ «Ἐνωτικοῦ» καὶ οὗτος διὰ τῆς ὑπερασπίσεως τῶν πολλῶν
 Μονοφυσιτῶν νὰ ἐνώσωσι τὴν ἐκκλησίαν χάριν τῆς πολιτείας ἐ-
 βλαψάν ἀμφοτέρως ὡς παρασκευάσαντες εὐρὺ τὸ στάδιον κατ' αὐ-
 τῶν ἀμφοτέρων τοὺς ἐχθροὺς τοῦ τε κράτους καὶ τῆς ἐκκλησίας πά-
 πκας, οἵτινες ἐπιχείροντες τῇ κκοδοχιμονίᾳ τῆς ἑλληνικῆς αὐτο-
 κρατορίας ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ὠφελῶνται ἐκ τῶν ναυαγίων, ὥσπερ
 ὁ ῥήτωρ Δημάδης, καὶ ἐκ τοῦ σάλου αὐτῆς τούτου, ὅπως θεμε-

λιώσωσι τὸ παπικὸν πρωτεῖον ἐν πάσῃ τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ πάντα τούτοις ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἀνθίσταμενον, ὡσπερ αἱ Ἐρινύες τὸν Ὀρέστην, κατεδίωκον. Τούτου δ' ἕνεκα παρκιτούμενοι πάντα τᾶλλα ὡς ἐπ' ὄψον πάσης διαπραγματεύσεως περὶ καταλύσεως τοῦ ἐπὶ Ἀκκίου σχίσματος ὡς ὄρον ἀπαράβητον ἐτίθεσαν : τὸ κατὰ τοῦ πατριάρχου ἀνάθημα καὶ τὴν ἐξάλειψιν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐκ τῶν διπτύχων, καίτοι νεκρὸς ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἔκειτο ὁ ἀνὴρ. Ἡ μακρία αὕτη τῶν ἀγίων πικρῶν ὑπερακοντίζει καὶ αὐτὴν τὴν τῶν Ἐρινυῶν, διότι ἐκεῖναι τοῦλάχιστον κατελίμπανον ἡσυχούς τοὺς νεκρούς, ἄλλως τε καὶ τοῦ Ἀκκίου μῆτε μητροκτόνου ὄντος μῆτε ἀνχιμιγέντος τοῖς πράγμασι τῆς παπικῆς φιλοπρωτίας. — Διὰ τοῦτο δὲ καὶ μετὰ τὸν θάνατον (7 Ἰουνίου 518) τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ τοσούτων δεινῶν τῇ ἐκκλησίᾳ αἰτίου γενομένου ὁ πάπας Ὁρμίσδης οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ὄκνει νὰ πολιτεύηται τὸ παράπαν τὰ ναυάγια τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ποικιλώτερος καὶ μᾶλλον ἀσυνείδητος τοῦ Ἀναστασίου γιγνόμενος. Περιττὸν δ' ἐνταῦθα νὰ ρηθῇ ὅτι, ὅπως ποικίλος ὁ χαρακτήρ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, οὕτω καὶ ποικίλως ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐκτίθεται. Ὁ δὲ πλείω περὶ τούτου βουλόμενος νὰ γινώσκῃ λαβέτω πρὸ ὀμμάτων τὰ ὑπὸ Μαρκέλλου, Προκοπίου, Εὐαγγρίου, Θεοδώρου τοῦ Ἀναγνώστου, Κωδίνου, Κυρίλλου ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀγίου Σάββα καὶ ἄλλων γεγραμμένα. — Περιττὸν δὲ νὰ ρηθῇ ὅτι ὁ πάπας Ὁρμίσδης ὑπερηκόντιζε τὸν ποικίλον αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον ποικιλώτερος αὐτοῦ γιγνόμενος. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ τῶν σχέσεων πρὸς ἄλλους τε καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὴν ἐλληνικὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐκ τῶν ἐλάχιστων ἐκτιθεμένων ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ ἱκανῶς δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ πολιτικὴ τοῦ πάπα ἐπιτηδειότης τοῦ προσηκόντως ὑπὲρ τοῦ πρωτείου πράττειν καὶ πάσης εὐκαιρίας ἐπιλαμβάνεσθαι πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ΄.

ΨΕΥΔΗΣ ΚΑΤΑΔΟΛΑΓΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΔΙΑ ΚΑΤΑΔΥ-
ΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ.

§ 190. ΣΥΜΠΡΑΞΙΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ Β΄ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟ-
ΚΡΑΤΟΡΟΣ ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ Α΄ — ΤΟΠΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΝ ΚΩΝ-
ΠΟΛΕΙ ΑΠΟΦΑΙΝΕΤΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗΣ.

Μετὰ τὸν θάνατον (17 Ἀπριλίου 518) τοῦ πατριάρχου Τιμο-
θέου καὶ τὸν τοῦ Ἀναστασίου ἐκείνον μὲν διεδέξατο ὁ ἐκ Καππα-
δοκίης Ἰωάννης Β΄ σύγκελλος, πρεσβύτερος, ἀνὴρ λόγιος καὶ εὐ-
σεβής, μετριόφρων καὶ συνετός, ὁ ὑπογράψας μὲν τὸ κατὰ τῆς ἐν
Χαλκηδόνι συνόδου ἀνάθεμα, ταχέως δὲ μεταβλὼν γνώμην κη-
ρυχθεὶς ὑπὲρ αὐτῆς· τοῦτον δὲ Ἰουστίνος ὁ Α΄ τὰ μάλιστα φιλει-
ρηνικὸς ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων (excubitor) ἐκ Σκούπων
τῆς Δαρδανίας. Ἀμφότεροι συμπράττοντες ἐβούλοντο τὴν εἰρήνην
τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ κράτους, τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, τὴν
ἀνανέωσιν τῆς πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐπικοινωνίας καὶ
τὴν ἀποδοκιμασίαν πάσης αἵρέσεως καὶ πρὸ πάντων τῆς ἐπὶ
τοσοῦτο ταρασσούσης τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ κράτος αἵρέσεως τῶν
Μονοφυσιτῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς Κωνσταντινουπόλεως ἐπεζήτη
ταῦτό. Τοῦτ' αὐτὸ ἐβούλοντο καὶ πλεῖστοι ἐπίσκοποι, ἐν οἷς
Θεόφιλος ὁ Ἡρακλείας, Ἰωάννης ὁ Ἱεροσολύμων καὶ Ἐπιφάνιος
ὁ Τύρου. Ὅπως δὲ φανερωῶς ὁ πατριάρχης ἐμπνεύσει πεποιθήσιν

τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ τοῖς θερμοῖς πρὸ πάντων Ἀκοιμήταις καὶ τοῖς ἄλλοις μοναχικοῖς τάγμασι καὶ τῷ λαῷ, ἐκήρυξεν ἐπ' ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τὸ κῆρος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ὥρισεν ἡμέραν πανηγύρεως ἐπὶ τῇ ἀνακηρύξει τῆς συνόδου καὶ ἀνεθεμάτισε τὸν Ἀντιοχείας Σεβήρον, τὸν Ἀλικαρνασσοῦ Ἰουλιανὸν καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν καὶ ὑπέσχετο (16 Ἰουλίου 518) τὴν μετακόμισιν τῶν λειψάνων τοῦ Μκκεδονίου Β' ἐκ Γάγγρων εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἐνέγραψε δ' ἐν τοῖς διπτύχοις τῆς ἐκκλησίας αὐτὸν τε τὸν Μκκεδόνιον Β' καὶ τὸν Εὐφήμειον καὶ Λέοντα τὸν Β' καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον. Πρὸς τοῦτο δὲ συνεκάλεσεν (20 Ἰουλίου) καὶ σύνοδον τοπικὴν ἐκ τεσσαράκοντα ἐπισκόπων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἣτις ὁμοθυμαδὸν ἐψήφισε ταῦτα πάντα. Αἱ ἀποφάσεις δὲ τῆς συνόδου ταύτης διὰ συνοδικῆς ἐπιστολῆς ἀνεκοινώθησαν τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόποις καὶ τῷ λαῷ, ὅστις μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀπεδέξατο τὰς τε ὑποσχέσεις τοῦ πατριάρχου καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου. Παντοῖω δὲ τρόπῳ ἐδείκνυε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ὅπως τάχιστα ἐπαναληφθῶσι καὶ αἱ δικεκομμέναι σχέσεις τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἐλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς. Τὰς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου ἀποφάσεις ἐδέξαντο συνελθόντες καὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι ἐν Ἱερουσαλήμ, Τύρῳ καὶ Συρίῳ.

§ 191. Ἐπίτροποι τοῦ Ὁρμίσδα ἐν Κωνσταντινουπόλει.
 — Ἀλληλογραφία τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου, πατριάρχου καὶ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Ὁρμίσδα περὶ καταλλαγῆς.
 — Τούτων πάντων παρασκευασθέντων, ὁ τῷ πατριάρχῃ καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις ἐν γένει συμπράττων αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος ἠγγεῖλε (1 Αὐγούστου 518) τῷ πάπῃ Ὁρμίσδῃ τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνάρρησιν αὐτοῦ καὶ μετ' οὐ πολὺ παρεκάλεσεν (7 Σεπτεμβρίου) αὐτόν, ὅπως πέμψῃ ἐπιτρόπους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν σχέσεων τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Πρὸς τὸν πάπαν

Ὁρμίσδην ἔγραψε καὶ ὁ πατριάρχης, ὑποβαλὼν καὶ ὁμολογίαν πίστεως, δηλῶν ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ πάππα Ὁρμίσδα καὶ τοῦ Λέοντος Α' συγκατέταξε τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς διπτύχοις παρασιωπῶν τὰ τοῦ Εὐφημίου καὶ Μακεδονίου τοῦ Β'. Ἐπίσης ἔγραψαν καὶ οἱ περὶ τὸν πατριάρχην ἐπίσκοποι καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανός. Ἐπεμψε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ καὶ πρεσβευτὴν τὸν κόμιστα Γράτον διαταχθέντα νὰ συζητήσῃ περὶ τοῦ Ἀκακίου. — Ὁ δὲ Ὁρμίσδης λαθῶν τὰς ἐπιστολάς καὶ συζητήσας μετὰ τοῦ Γράτου ἀπεφάνητο ὅτι οὐ μόνον ὁ Ἀκάκιος, ἀλλὰ καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Φλαύτιος, Εὐφῆμιος καὶ Μακεδόνιος ἔδει νὰ ἐξαιρεθῶσιν ἐκ τῶν διπτύχων. Ἐπεμψε δὲ ἐπιτρόπους αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν τοὺς ἐπισκόπους Γερμανὸν καὶ Ἰωάννην, τὸν πρεσβύτερον Βλάνθον καὶ τοὺς διακόνους Φήλικκ καὶ Διόσκορον. Οὗτοι, ὑπὲρ ὧν πολλὰς ἐνεχείρισε συστατικὰς ἐπιστολάς πρὸς ἀκοπωτέραν ὁδοιπορίαν καὶ εὐμάρειν βίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπελθόντες ἐκ Ρώμης πικταχοῦ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἐτύγχανον πάσης εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ προθύμων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας πρὸς ὑπογραφὴν τοῦ ὑπομνήματος (libellus) τοῦ πάππα. Οἱ ἐπίτροποι οὗτοι ἀφίκοντο (μηνὴ Μαρτίῳ 519) εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα ἐγένοντο δεκτοὶ προσηκόντως. Σὺν αὐτοῖς δ' ἔπεμψεν ὁ Ὁρμίσδης ἐπιστολὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστίνον, ἐν ἣ συγγαίρων αὐτῷ ἐπὶ τῆ ἀναρρήσει ἀπήτει παρ' αὐτοῦ ἵνα κατὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καταδικασθῶσι καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῶν τότε καταδικασθέντων, ἦτοι οἱ Εὐτυχιανοὶ καὶ οἱ Μονοφυσιτικῶν ἄλλην δὲ πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν Λουπικίαν ἢ Λουπικίαν, « ἦν οἱ δῆμοι ἐστεφανωμένην Εὐφημίαν ἐκάλεσαν » κατὰ τὸν Θεοφάνην, παρακκλῶν αὐτὴν νὰ συντελέσῃ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, ὅπως οἱ ἐπίσκοποι ὑπογράψωσι τὸ πεμφθὲν ὑπόμνημα· ἄλλην δὲ πρὸς τὸν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τὰ μάλιστα ἰσχύοντα ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἰουστινιανὸν ταῦτά περίπου ἐπαναλαμβάνων· ἄλλην δὲ πρὸς τὸν πατριάρχην Ἰωάννην τὸν Β', ἐν ἣ συστατῶν αὐτῷ

σπουδαίως τοῦ αὐτοῦ ἐπιτρόπου παροτρύνει νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀρξικμένου τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ἔργου καὶ ἐπισφραγίσῃ αὐτὸ ἀναθεματίζων τὸν τε Ἀκάκιον μετὰ τῶν διαδόχων καὶ ὁπαδῶν (cum sequacibus) ἄλλην δὲ πρὸς τὸν ἀρχιδιάκονον Θεοδοσίον καὶ πρὸς τὸν κληρον ἐν γένει, ἐν ἧ σὺν ἄλλοις ὡμολογεῖ χάριτας (gratias) καὶ ἤχητο ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν.

§ 192. Ἀπαιτήσῃ τυραννικῇ τοῦ πάπα Ὁρμίσδα καταδίκη τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ζήνωνος καὶ Ἀναστασίου. — Κατάλυσις τοῦ σχίσματος. — Τὸ ὑπόμνημα τοῦ πάπα ἐγένετο δεκτὸν ὁ Ἀκάκιος μετὰ τῶν ὁπαδῶν καὶ διαδόχων αὐτοῦ ἀνεθεμαίσθη· ἐξηλείφθησαν ἐκ τῶν διπτύχων τὰ ὀνόματα τῶν πρατριάρχων Ἀκακίου, Φλαβία, Εὐφημίου, Μακεδονίου καὶ Τιμοθέου καὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ζήνωνος καὶ Ἀναστασίου· ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος ὡς Δ' οἰκουμενικὴ προσετέθη ταῖς τρισὶ προηγουμέναις οἰκουμενικαῖς συνόδοις· καὶ τέλος τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα (24 Μαρτίου 519) ὑπέγραψαν τὸν Ὄρον ἢ Τύπον τῆς καταλλαγῆς τῶν δύο ἐκκλησιῶν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίσκοποι, οἱ ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἡ γερουσία ἐν τῇ μητροπόλει, ἐν ἧ καὶ εορτῇ ἐγένετο ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ σχίσματος. — Πενταχοῦ μετὰ χαρᾶς ἠκούσθη παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς μονασταῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης τῶν δύο ἐκκλησιῶν ! Οἷς πλάνη !

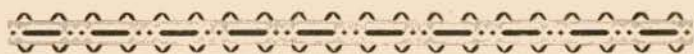
§ 193. Διὰ τί τὸ τρίτον τῶν ἐπισκόπων ὑπέγραψαν τὸν Ὄρον ἢ Τύπον τῆς ψευδοῦς καταλλαγῆς; — Ἄξιον ὅμως μνείας ὅτι ἐκ τῶν χιλίων περίπου ἐπισκόπων μόνον περὶ τοὺς τριακοσίους ὑπέγραψαν τὸν πρὸς τὸν πάπαν Τύπον ἢ Ὄρον. Ἡ μὴ ὑπογραφή ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων πολλὰς τὰς ὑποθέσεις δύναται νὰ ἔχη : πρῶτον ὅτι πολλοὶ ἦσαν οἱ μὴ βουλούμενοι νὰ συνά-

ψωπι σχέσιν πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν· ἐξ ὧν πάλιν οἱ μὲν ἦσαν θερμοὶ ὀπαδοὶ τῶν ἀδίκως ἀναθεματισθέντων εὐσεβῶν πατριαρχῶν Ἀκκίου, Εὐφημίου καὶ Μακεδονίου Β', οὓς ἡ παπικὴ τυραννὶς ἀδίκως ἀπήτησε νὰ ἀναθεματισθῶσι, μόνον ὡς ἀντιπράκτοντες εἰς τὸ ἄθεσμον πρωτεῖον τοῦ πάπα· διότι ὁ Ἀκάκιος καὶ οἱ ἄλλοι δύο πατριάρχαι οὐ μόνον δὲν ἦσαν αἰρετικοί, ἀλλὰ καὶ πολλῶ εὐσεβέστεροι τοῦ Ὁρμίσδα καὶ τῶν προκατόχων αὐτοῦ παπῶν· οἱ δὲ ἦσαν μὲν εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι, ἀλλ' ὑπόπτως ἐθεώρουν τὰς τυραννικὰς τῶν παπῶν ἀξιώσεις. Δεύτερον ὅτι πολλοὶ ἦσαν οἱ μὴ ἀποδεχόμενοι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ἐξ ὧν ἦσαν οἱ Εὐτυχιανοὶ καὶ οἱ Μονοφυσῖται καὶ ἄλλοι αἰρετικοί. Τρίτον ὅτι οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐπισκόπων εὐσεβεῖς αὐτοὶ ὄντες καὶ ὀρθόδοξοι, ἀλλὰ πολλοὺς ἔχοντες ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν τοὺς αἰρετικούς ἐφοβοῦντο ἐξεγέρσεις καὶ στάσεις, αἵτινες, ὑπάρχοντας τοῦ σχίσματος, ἐλώπων, τῶν αἰρετικῶν τούτων μὴ κραταιῶς πολεμουμένων διὰ τὸ ἀνίσχυρον τῶν τε πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων τῆς μητροπόλεως, Κωνσταντινουπόλεως. — Ἄλλ' ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ἡ καταλλαγὴ τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἦν μᾶλλον ἔργον τοῦ πάπα καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ μέρους τῶν σφιγκτότερον μετὰ τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ πατριαρχείου συνδεομένων ἐπισκόπων ἢ συμπάσης τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. Ἡ καταλλαγὴ ἄρα ἦν μᾶλλον κατὰ τύπον ἢ κατ' οὐσίαν. Ἦν αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καταδείχθη καὶ αὖθις καὶ πάλιν μέχρι Φωτίου μυριάκις καταδειχθήσεται, *λυκοφιλία*. Διότι ἐν πάσῃ ταύτῃ τῇ ὑποθέσει σκοπὸς ἦν διακτικὸς τοῖς παπισταῖς τὰ μάλισια μὲν τὸ πρωτεῖον, ἡκισία δὲ ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ὀρθοδοξία. Διότι, εἰ μὴ τοῦτο ἦν, ὁ Ὁρμίσδας καὶ οἱ προκατοχοὶ αὐτοῦ δὲν θὰ ἀπήτουν τὴν μετ' ἀκτανότητος ἐπιμονῆς καταδίκην τῶν ἀθῶν πατριαρχῶν, ἀλλὰ τὴν καταδίκην τῶν πολλῶν αἰρετικῶν, οἵτινες ἦσαν τῶν εὐσεβῶν πατριαρχῶν καταδιώκοντο ὑπὸ τῶν παπῶν! Οἱ πάπαι δὲν ἀπέ-

βλεπον εἰς τὴν εἰρήνευσιν τῶν παικίλων δισταμένων στοιχείων ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐπ' ἀγαθῶ αὐτῆς, ἀλλ' εἰς τὴν κατάπληξιν καὶ κατὰδικὴν παντὸς ὀρθοδόξου αὐτῆς ἱεράρχου ἀνθισταμένου πρὸς τὸ ἄθεσμον πρωτεῖον! Ὅπως ἄρα τὸ σχίσμα τοῦτο ἦν πρόσκαιρος πρόδρομος διαρκoῦς, αὐτῶ καὶ ἡ καταλλαγὴ ἦν πρόσκαιρος ἀνκωχὴ μέχρι τοῦ πλήρους καὶ εἰλικρινεστάτου ἐπὶ Φωτίου σχίσματος, ὅπερ, ὡς τοιοῦτον, ἄτ' ἐρειδόμενον ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἔσται, ὡς εἴρηται, αἰώνιον. Ὅσῳ εἶναι δυνατὸν νὰ φιλιωθῶσιν εἰλικρινῶς οἱ Ἕλληνες πρὸς τοὺς φανεροὺς δολοφόνους Βουλγάρους, τόσῳ εἶναι ἐλπίς νὰ ἀνανεώσωσι σχέσεις εἰλικρινεῖς πρὸς τοὺς κρυφίους αὐτῶν δολοφόνους πκπιστάς. — Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν ὀπόθεν ἐξέβημεν.

§ 194. Ἄμα τῇ ψευδεῖ καταλλαγῇ προέκυψεν ἀμέσως ἀναφανδὸν τὸ παπικὸν πρωτεῖον δι' ἐπεμβάσεων τοῖς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίᾳς. — Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο ἡ καταλλαγὴ, ὡς εἴρηται, κατὰ τύπον. Ὁ δὲ Ὁρμίσδας ἀνυπομόνωσ ἀνέμενε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διαπραγματεύσεων τῶν αὐτοῦ ἐπιτρόπων. Διό, ὅπως μάθη ἐκ τοῦ συνέγγυς τὸ πρᾶγμα, ἀπέστειλε τὸν σύνδικον (defensor) Πκυλίνον ἐγχειρίσας αὐτῷ ἄλλας προσέτι ἐπιστολάς πρὸς τε τὸν πατριάρχην καὶ τὸν αὐτοκράτορα καὶ πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἐπιτρόπους. Καὶ τῷ μὲν πατριάρχῃ συνέχαιρεν ἐπὶ τῷ ἐπιτευχθέντι ἔργῳ τῆς καταλλαγῆς· τῷ δὲ αὐτοκράτορι ἠὲ χαρίσται ἐπὶ τοῖς κατὰ τὰς ληθθείσας (9 Ἰουλίου 519) ἀγγελίαις γεγεννημένοις. Τῷ πατριάρχῃ συνεχάρη καὶ ὁ τῆς γαλλικῆς Βιέννης (Vienna Allobrogum) περιώνυμος ἀρχιεπίσκοπος Ἄβιτος (Avitus) ἐπὶ τῇ καταλλαγῇ. Πρὸς τοῦτοις ὁ Ὁρμίσδας ἐν ταύταις καὶ ἐν ἄλλαις πρὸ πάντων ἐπιστολαῖς πρὸς ἰσχυροὺς τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορικῆς πκρώτρυνεν αὐτούς, ὥσπερ καὶ τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν πατριάρχην, εἰς ἀνόρθωσιν μὲν τῶν κακῶς ἐχόντων ἐκ τῆς ἐπηρείας τῶν αἰρετικῶν τῶν πατριαρχείων Ἀντιοχείας

καὶ Ἀλεξανδρείας, πρὸς ἐγκατάστασιν δὲ τῶν ἐξεωσμένων ἀδίκως ὀρθοδόξων ἐπισκόπων. Καὶ τοῦτο δὲ σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἐγίνετο, εἰ μὴ καθ' ὀλοκληρίαν, ἕτε πολλῶν δυσχερειῶν ὑπαρχουσῶν, ἀλλὰ γε πάντως ἐν μέρει. Ἄλλ' ὁ ἐκ φιλοπρωτίας σκοπὸς τοῦ πάπα ἐδηλώθη ἀμέσως. Προκειμένου δὴλα δὴ νὰ χειροτονηθῇ (519) πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ ἐν Βυζαντίῳ πρεσβύτερος Παῖλος ὀρθόδοξος ἀντὶ τοῦ Σεβήρου αἵρετικοῦ, οἱ ἐπίτροποι τοῦ πάπα διατρίβοντες ἔτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐρρωμένως ἀντέστησαν, ὅπως ἡ χειροτονία μὴ γένηται ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ἐν Ἀντιοχείᾳ — ὅπερ καὶ ἐγένετο — ἐκ φόβου μὴ ἐκταθῇ ἡ δικαιοδοσία τοῦ πατριάρχου Κων(σταντι)πόλεως, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἐπραξεν ὁ δεινὸς πάπας Λέων Α' κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Σκλοφακίου ὡς πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ὡς εἴρηται (σελ. 302). Ἄλλ' οὕτως ἀδεξίως ἐκυβέρνα εὐθύς ἐν ἀρχῇ τὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας ὁ Πύλος, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ὀρθόδοξοι ἦσαν κεφαλὴν κατ' αὐτοῦ καὶ ἀπεχωρίσθησαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο δὲ μετ' οὐ πολὺ (521) παρητήθη καὶ ἐλεινῶς ἐτελεύτη κατὰ τὸν Εὐάγγριον. Ὁ δὲ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Β', πρὶν ἢ ἰδῆ τοὺς καρποὺς τῆς ψευδοῦς τῶν δύο ἐκκλησιῶν καταλλαγῆς, ἐτελεύτησε (25 Φεβρουαρίου 520). — Ἐν πᾶσι ταῖς εἰρημένους φανότατον ἐγένετο ὅτι ἔνθεν μὲν οἱ παπιστικὶ ἐνέμενον ταῖς γνώμας καὶ ἀπαιτήσεσιν αὐτῶν, ἔνθεν δὲ οἱ Βυζαντινοὶ ὑπεχώρουν ὀλίγον μὲν κατ' ὀλίγον, ἀλλὰ πάντοτε τροποποιούντες τὰς ἑαυτῶν γνώμας καὶ μέρος τῶν δικαιομάτων ἀποβάλλοντες μὴ λαμβάνοντες πρὸ ὀμμάτων ὅτι ὁ ὑπεχώρων ἐν οὐ δέοντι καθίστησι τὸν ἀντίπαλον τολμηρότερον καὶ αὐθαδέστερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ Δ'.

ΟΙ ΠΑΠΑΙ ΟΡΜΙΣΣΑΣ ΚΑΙ ΩΔΑΝΝΗΣ Α΄ ΟΣΗΜΕΡΑΙ ΕΓΕΪΡΟΝ-
ΤΑΙ ΤΥΡΑΝΝΙΚΩΤΕΡΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΧΟΡΟΥΝΤΟΣ ΕΛΛΗ-
ΝΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ.

§ 195. Ο ΠΑΠΑΣ ΟΡΜΙΣΣΑΣ ΕΠΙΜΕΝΕΙ ΤΩ ΑΝΑΘΕΜΑΤΙ ΤΩΝ ΔΙΑ-
ΔΟΧΩΝ ΤΟΥ ΑΚΑΚΪΟΥ.—Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟ-
ΛΕΩΣ ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ ΕΠΙΤΡΕΠΟΣ ΓΙΓΕΤΑΙ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ! —ΣΥΡΟΙ
ΜΟΝΑΧΟΙ ΠΑΡΑ ΤΩ ΠΑΠΑ ! — ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΦΑΥΣΤΟΥ.

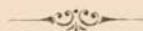
ΕΓΓΕΝΕΤΟ κατὰ τύπον ἢ καταλλαγῆ, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἀ-
διαφοραὶ μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν διετέλουσιν ὑποβόσκουσαι.
Καὶ δῆλον· διότι ἔπεμψε μὲν ὁ νέος πατριάρχης Κωνσταντινουπό-
λεως Ἐπιφάνιος ὁ πρῶτος σύγκελλος καὶ πρεσβύτερος ἕκκ τῆ χει-
ροτονίᾳ αὐτοῦ (25 Φεβρουαρίου 520) τῷ πάπῃ Ὁρμίσδῃ πρεσ-
βευτᾶς μετὰ πλουσίων δώρων· ἐπίσης δὲ καὶ σύνδοξ τις ἐν Κων-
σταντινουπόλει συνελθούσῃ ὑπὸ τὸν Ἡρακλεῖος Θεόφιλον ἔπεμψε
διὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου μετ' ἐπιστολῆς τοῦ Ἐπιφάνιου συνο-
δικὴν ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ καλεῖ τὸν μὲν Ἐπιφάνιον ἁγιον ποιμένα
καὶ πατριάρχην (sanctum pastorem et patriarcham) κατ'
ὑπερσπιστὴν τῆς ὀρθῆς πίστεως, τὸν δὲ πάπαν «πατέρα πατέ-
ρων» (patrem patrum)· ἀλλ' οὐχ ἦττον καὶ ὁ πατριάρχης ἐν
τῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ιουστινὸς καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐ-

τοῦ Ἰουστινιανῶς ἐν πολλαῖς ἐπιστολαῖς παρεκάλουν τὸν πάπαν
 νὰ μὴ ἐπιμένῃ ἀπαιτῶν τὴν ἐκ τῶν διπτύχων ἐξάλειψιν τῶν ὀνο-
 μάτων τῶν διαδόχων τοῦ Ἀκκίου· ἐξ οὗ δὴλον ὅτι ἡ γενομένη
 κκταλλαγὴ, ὡς εἴρηται, ἦν μᾶλλον ἔργον ἐπιτακτικῆς τυραννικῆς
 ἐπιβολῆς τοῦ πάπα ἢ κοινῆς ἀμφοτέρων τῶν διαφορομένων συγ-
 κταθέσεως. Ἄλλ' ἤκιστα ἐφάνετο πρόθυμος ὁ πάπας νὰ ἐνδώσῃ
 τὸν ἀντίον δὲ ἀντεπιστέλλων (25 Μαρτίου 521) πρὸς τε τὸν Ἐ-
 πιφάνιον καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον ἐδήλου μὲν ὅτι
 εἶδει νὰ ἐγκατασταθῶσιν οἱ ἐπίσκοποι Νικόστρατος, Ἡλίας καὶ
 Θεωμᾶς, ἀλλ' οὐδόπως ἠβούλετο νὰ ὑποχωρήσῃ, ὅσον ἀποβλέπει
 εἰς τοὺς ἀναθεματισθέντας διαδόχους τοῦ Ἀκκίου. Καθιστῶν δὲ ἐπι-
 τροπὸν αὐτοῦ τὸν πατριάρχην Ἐπιφάνιον ὑπεχρέου αὐτὸν ἵνα ἐ-
 κείνους μόνον τῶν ἐπιτόκτων ἀποδέξῃται εἰς ἐπικοινωνίαν, οἷτι-
 νες ἔμελλον νὰ ὑπογράψωσι τὸ ἐκ τοῦ ὑπόμνημα. Ἐκ δὲ τῶν ἐκ-
 κλησιῶν, αἵτινες διετήρησαν ἐν τοῖς διπτύχοις τὰ ὀνόματα τοῦ
 Εὐθυμίου καὶ τοῦ Μακεδονίου, ἠδύναντο ἐκεῖναι ἐπεικῶς νὰ γέ-
 νωνται δεκταὶ εἰς ἐπικοινωνίαν, ὧν ἡ πίστις ἦν ἀσφαλῆς. Οἱ φορο-
 δεεῖς Βυζαντινοὶ καὶ ἐν τούτῳ ὑπεχώρησαν μὴ λαμβάνοντες πρό-
 ὀφθαλμῶν ὅτι αὐτοὶ μὲν ὑπεχώρουν χάριν τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰ-
 ρήνης, ὁ δὲ πάπας χάριν δῆθεν αὐτῆς ταύτης ἐσπούδαζεν ἐκ παν-
 τὸς τρόπου νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτῇ τὸ αὐτοῦ πρωτεῖον. Καὶ τί ἄλλο ἦν
 ἢ ὑπὸ τοῦ πάπα Ὁρμισῶδα δεδομένη αὐτοῦ ἐπιτροπεία τῷ πατρι-
 ἀρχῇ Ἐπιφάνιῳ ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ; Ἐπιτροπεία ἐδήλου
 φανερῶς ὑποταγῆν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τῷ πάπα
 Ῥώμης, καίτοι ὁ ΚΗ' κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἀπέδιδε
 τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ἴσα δικαιώματα τῷ πάπῃ
 Ῥώμης. Οὕτω δ' ἐπῆλθε φαινομένη εἰρήνη ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἀνε-
 ξαρτησίας τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ τὴν φαινομένην
 ταύτην εἰρήνην ἐν τῷ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ συνετάραξε τὸ ἐξῆς συμ-
 βάν: Σύροι μοναχτικὴ ἀρκεύμενοι εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπέβαλον
 τοῖς ἔτι ἐκεῖ δικτρίβουσιν ἐπιτρόποις τοῦ πάπα τὴν πρότασιν ὅτι

« Ἐν τῶν προσώπων τῆς ἀγίας τριάδος ἐσταυρώθη σαρκικῶς ». Ἐκ τούτου πάλιν θεολογικαί λεσχηνεῖαι ἤρξαντο. Ἄλλ' οἱ ἐπίτροποι τοῦ πάπα ἠρνήθησαν νὰ προβῶσιν εἰς συζητήσεις. Διὰ τοῦτο οἱ Σύροι μοναχοὶ ἀπῆλθον εἰς Ῥώμην. Οἱ ἐπίτροποι καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἔγραψαν τῷ πάπα, ὅπως ἀποπέμψῃ ἀπράκτους τοὺς μοναχοὺς. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἀνταπέστειλε πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν ὅπως οὗτος κινήτῃ τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστίνον, ἵνα τοὺς ὑπὸ τῶν Συρων μοναστῶν κατηγορουμένους πέμψῃ εἰς Ῥώμην πρὸς δίκην. Ὁ πάπας δὴλα δὴ ἀπῆτει τὴν ἀνέκαθεν ἐπιθυμητὴν ἔκκλησιν (appellatio) εἰς αὐτὸν πάσης δίκης. Ὁ αὐτοκράτωρ οὐδὲν ἔπραξεν· οἱ δὲ κατήγοροι μονασταὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἑνὸς τῶν ἐπιτρόπων τοῦ δυσμενῶς πρὸς αὐτοὺς διακειμένου ἀπῆλθον ἐκ φόβου ἀπρακτοὶ ἐκ τῆς Ῥώμης. Ἀλλὰ καὶ τὸ μοναχικὸν τοῦτο ἐπεισόδιον παρῆλθεν. Ὁ Ἰουστινιανὸς ὅμως, ὅστις θεολογικαῖς συζητήσεσι ἐνησιμένιζεν, ἔπεμψεν εἰς Ῥώμην ἐξοριστὸν τινα ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ἐπίσκοπον Ποσσέσσορα (Possessor) καλούμενον πρὸς τὸν πάπαν Ὁρμίσδα, ὅπως ἀποφῆνῃ γνώμην περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ εὐσεβοῦς Γάλλου ἐπισκόπου Φαύστου ἐκ Ῥηγίου (489) πραγματευομένων κατὰ Ἡελαγικῶν περὶ χάριτος καὶ ἐλευθέρως τοῦ ἀνθρώπου βουλήσεως. Ὁ πάπας Ὁρμίσδας ἀντεπιστέλλων πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν ἀποφάνεται μὲν κατὰ τῶν εἰρημένων Συρων μοναχῶν αὐστηρῶς, ἀλλὰ θεωρεῖ αὐτοὺς οὐχὶ αἰρετικούς· περὶ δὲ τῶν τοῦ Φαύστου συγγραμμάτων ἔγραψεν ὅτι δύνανται νὰ γένωνται δεκτὰ μετὰ δοκιμασίαν καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Αὐγουστίνου ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας δὲ ταύτης τοῦ θεολογοῦντος Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ πάπα Ὁρμίσδα ἐδίδото ἀφορμή, ὅπως ὁ πάπας θεωρῆται, ὡς εἴρηται, ἀνώτατος κριτῆς. Ὑπερ, ὡς εἰκός, τὰ μάλιστα μὲν ἐπεζήτουν οἱ πάπαι, τὰ μάλιστα δὲ ὑπεβίβαζε τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Τοῦτο ὅμως ἤκιστα τότε κατενόει, ὡς φίνεται, ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ οἱ περὶ αὐτόν.

§ 196. Λαμπρά ὑποδοχὴ τοῦ πάπα Ἰωάννου Α΄ ἐν Κωνσταντινουπόλει. — Κολακεία ἀφόρητος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου Α΄. — Τῦφος τοῦ πάπα Ἰωάννου καὶ οἰκτρὸ αὐτοῦ θάνατος. — Ἀποθανόντα (7 Αὐγούστου) τὸν Ὁρμίδα διεδέξατο (13 Αὐγούστου 523) Ἰωάννης ὁ Α΄. Μετ' οὐ πολὺ νέτραχῆ ἀνεφύη ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος διὰ διατάγματος ἀπηγόρευσε τοῖς αἰρετικοῖς νὰ λαμβάνωσι δημόσιον λειτούργημα. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀστρογότθων Θεοδώριχος Ἀρειανὸς ὄν ἠβουλήθη νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς Ἀρειανοὺς ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ βλάβῃ τῶν ὀρθοδόξων. Πρὸς τοῦτο ἠνάγκασε (524) τὸν πάπαν Ἰωάννην νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν Ἀρειανιστῶν. Ὁ πάπας πρῶτον πρῶτος τῶν παπῶν ἐπορεύθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπ' ἐλπίδι ἀνακλήσεως τοῦ διατάγματος ἔχων πέντε ἐπισκόπους ἀκολουθοῦσας καὶ τέσσαρας γερουσιαστάς. Εγένετο αὐτῷ ὑποδοχὴ μεγαλοπρεπεστάτη. Δώδεκα μίλια μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπεδέξαντο αὐτὸν ὁ πατριάρχης Ἐπιφάνιος, πλῆθος κληρικῶν καὶ πολυάριθμοι κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων. Πρὸ τῆς πόλεως ὑπεδέξαντο αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν αὐλικῶν. Ὅτε ἐπλησίισεν ὁ πάπας, κατήλθεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος τοῦ ἵππου καὶ γονυπετῆς ἢ κατ' ἄλλοις πρηνῆς (pronus) ἠτήσατο τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ πάπας εἶπεν: Ἄνάστα· ἄνθρωπος εἰμι (Surge· homo sum!). Ἡ πομπὴ διῆλθε διὰ τῆς Χρυσῆς πύλης. Ἐκεῖ, ὡς λέγεται, προσεκομίσθη αὐτῷ τυφλός, ὃν ὁ πάπας ποιησάμενος τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐθεράπευσε τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ. Ἄπασα ἡ πόλις ἐώρτασεν ἐπὶ τῇ ἀφίξει αὐτοῦ. Ἐπειτα ὁ πάπας ἐτέλεσε (30 Μαρτίου 525 τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα) ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας τὴν θείαν μυσταγωγίαν κατὰ τὸν τύπον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἱστάμενος ἐπὶ θρόνου ὑψηλοτέρου τοῦ πατριαρχικοῦ. Εἰκαὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστίνον εἶχεν ἤδη στέψει ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἔσταψεν ὁμοῦ καὶ πάλιν ὁ

πικρὰ κατ' ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος περιβελών αὐτὴν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος σήματα. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ εὐβέλτε τον πάπαν αὐτοκρατορικὴν στολήν. Τοιαῦται ἀμοιβαί ἐνδείξεις τιμῆς πρῶτον ἤδη ἐγένοντο. Ἀλλὰ ταῦτα τὰ πολιτικῆς τιμῆς ἕνεκεν δείγματα τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἐώρησαν οἱ παπιστὰι ἕκτοτε ὡς δείγμα τῆς ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς τε καὶ πολιτικῆς ἐξουσίας τοῦ πάπα ὑπὲρ πάντας ἄλλοι τε θρησκευτικούς καὶ πολιτικούς ἄρχοντας σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου! Εἰς τοιαύτην πλάνην ἤγαγεν αὐτοὺς ἡ βυζαντινὴ κουφότης καὶ κολληκεία! Ἀλλ' ὁ παπικὸς τύφος, ὡς περ κενός, τάχιστα ἀπεσκεδάσθη. Μαθὼν ὁ Θεοδώριχος ὅτι οὐδὲν ὁ πάππας ἐπραξεν, ἐφ' ᾧ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπειτάλη, ἑαυτὸν ἀνελθόντα εἰς Ῥώμην διέταξε νὰ ἀπαγάγωσιν αὐτὸν εἰς Ῥάβενναν, ἐνθα καθειρθεῖς μετ' οὐ πολὺ (18 Μαΐου 526) οἰκτρῶς τελευτήσῃ ἀπροστάτευτος ὡς ὁ ἔσχατος τῶν βροτῶν ὁ πρὸ μισροῦ τῶν ὑπερτάτων θρησκευτικῶν καὶ κοσμικῶν τιμῶν ἀξιωθεῖς! — Ἐκ τοῦ ἀπρεποῦς τούτου τρόπου καὶ νῦν καὶ ἄλλοτε δῆλον γένητο ὅτι ἡ ὑποχώρησις τῶν Βυζαντινῶν καθίστα τοὺς πάππας ὡς τὴν τυραννικωτέρους, ὥστε αὐτοὶ οὗτοι οἱ ὑποχωροῦντες, ὅτε ἐπιτρόσκοντο ἐν ταῖς καιριωτάτοις, τότε ἠγείροντο τυραννικώτεροι τῶν παπῶν, καίτοι ἠδύνατο ἔτι ἦττον ὑποχωροῦντες ἦττον κεραιστῶντι ἀγριώτεροι. Ἀλλ' ὅπου λυκοφιλία πρυτανεύει, ἐκεῖ τὸ ἔτοπον δι' ἀτόπου πολεμεῖται καὶ οὕτως ἐκτελεῖται τὸ δὴ λεγόμενον «πάσσῃλος πασσάλω ἐκκρούεται.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ΄.

ΧΡΥΣΟΥΣ ΑΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ-
ΠΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΠΙΚΗΣ ΦΙΛΟΠΡΩΤΙΑΣ.

§ 197. Ο ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΕΙΟΣ ΑΙΩΝ Ο ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΣ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ
ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΕΝ ΠΟΛΕΜΙΚΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ,
ΤΕΧΝΙΚΗ ΑΚΜΗ.

Το ΠΙ τριάκοντα ἑννέα σχεδὸν ἔτη (2 Ἀυγούστου 527 — 14 Νοεμ-
βρίου 565) ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ
Α΄ διέπρεπεν ὡς τὸ μέγιστον κράτος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς.
Διὰ τῶν ἐνδόξων στρατηγῶν Βελισσαρίου καὶ Ναρσῆ πρὸ πάντων
ἐπεξετάθη αὕτη κατὰ τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ ὀρίζοντος. Πλούτη παν-
ταχόθεν συνέρρεον εἰς τὴν ὁσημέραι λαμπρονομήνην πρωτεύουσαν
αὐτῆς, ἣτις ἦν ἡ παγκόσμιος σχεδὸν ἑστία τοῦ ἐμπορίου, τῆς
βιομηχανίας καὶ πάσης θεωρίας καὶ πράξεως. Ἡ διοίκησις ὁση-
μέραι ἐρρυθμίζετο ἐπὶ τὰ βελτίω καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ ἐκκλησια-
στικὴ δικονομία ἐκανονίζοντο ἐπὶ τὸ τελεώτερον διὰ νομοθεσίας
τοῦ Τριβωνιανοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, ἣτις ἦν μὲν τὸ πόρισμα καὶ
συμπλήρωμα προγενεστέρων νομοθεσιῶν, πηγὴ δὲ πολύρρυτος
παντὸς τοῦ μετὰ ταῦτα καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ἑλλη-
νικῆς αὐτοκρατορίας θετικοῦ δικαίου. Διὰ δὲ τῆς οἰκοδομητικῆς
κατέστη ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς ἡ λαμπροτέρα τοῦ μεσαιωνικοῦ

κόσμου καὶ μάλιστα διὰ τοῦ νοῦ τῆς θείας Σοφίας τὸ σέμνωμα σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ ἀνχτολικοῦ κόσμου. Ὅ,τι τὸ πολυῦμνητον κτίσμα τοῦ Φειδίου, Ἰκτίνου καὶ Καλλικράτους, ὁ θεὸς Παρθενῶν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, τοῦτο ἡ ἀγία Σοφία τοῦ ἐκ Τράλλεων Ἀνθεμίου καὶ τῶν δύο ἐκ Μιλήτου Ἰσιδώρων. Ὅ,τι ὁ Περικλῆς ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ, τοῦτο ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπὶ τοῦ μεταϊωνικοῦ. Πρὸς τὰς ἰσοτεφάνους Ἀθήνας ἀπέβλεπον σύμπας ὁ ἐθνικὸς ἑλληνικὸς κόσμος, πρὸς δὲ τὴν βασιλίδεα Κωνσταντινούπολιν ἅπας ὁ χριστιανικὸς. Κέντρον τῆς ἀθανάτου ἑλληνικῆς σοφίας καὶ τέχνης καὶ τοῦ ἀρχαίου ἐν γένει πολιτισμοῦ ἡ πόλις τῆς Παλλάδος, κέντρον δὲ τοῦ πρακτικοῦ καὶ θεωρητικοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνικοῦ βίου ἡ πόλις τοῦ Κωνσταντίνου. Ὅ,τι ὠνευροπόλησεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, τοῦτο κατέστησεν ἔργον ὁ μέγας Ἰουστινιανός, ἐφ' ᾧ καὶ δικαίως, ὅπως χρυσοῦς αἰὼν ὠνομάσθη ὁ Περικλείος, οὕτω χρυσοῦς δύναται νὰ ὠνομασθῆ καὶ ὁ Ἰουστινιανός. Ἀναντιλέκτως ἕτερον ἐκάτερον τὸ πνεῦμα, καθάπερ καὶ τὸ μεγαλεῖον καὶ ὁ βαθμὸς αὐτῶν, ὅπως καὶ ἕτερος ἐκάτερος τῶν αἰῶνων· ἀλλὰ τὰ ἱστορικὰ συμβάντα καὶ ὁ πολιτισμὸς κρίνονται ἀνολόγως τῶν χρόνων καὶ τῶν περιστάσεων, ὑφ' ἧς ἕκαστον μεγαλεῖον δημιουργοῦμενον ἐπιφάνεται. Ἄνευ δὲ τῆς ἐν τῇ συγκρίσει διαφορᾶς ταύτης τοῦ πνεύματος καὶ τῶν πραγμάτων διαφόρων αἰῶνων οὔτε ὁ Ἰουστινιανὸς οὔτε Λουδοβίκος ὁ ΙΔ' τῆς Γαλλίας οὐδὲ πόρρωθεν κἄν δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὸν Ὀλύμπιον Περικλέα. Τὰ μεγαλεῖα κρίνονται σχετικῶς, ὅπως καὶ τὰ πράγματα διαφόρων αἰῶνων καὶ τὰ ἔργα διαφόρων ἀνθρώπων, λαμβανομένης ὑπ' ὅψιν τῆς διαφορᾶς ἐν τῇ συγκρίσει καὶ τῆς συγκρίσεως ἐν τῇ διαφορᾷ.

§ 198. Ἀνάμξις τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καθ' αἵρετικῶν καὶ τοῦ παπισμοῦ. — Καταδίκη τοῦ Λαρίσης Στεφάνου ἐν συνόδῳ Κωνσταντινουπόλεως. — Ὁ πάπας Βονιφάτιος οὐδὲν ἠδυνήθη ὑπὲρ αὐτοῦ. — Ὅπως ἐν πάσιν,

οὗτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἦν αἰσθητὴ ἡ ἐνέργεια καὶ δύναμις τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὑψώσας τὸ βυζαντιακὸν κράτος ὡς προπύργιον ἐναντίον τῶν πέριξ ἄλλων ἐχθρῶν συνύψωσε καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἐναντίον τῆς ῥωμαϊκῆς ὡς γιγνώσκων ἤδη ἀπὸ πολλοῦ τὸν ἐκ τῆς ἀντιζήλου παπικῆς ἐδρας κίνδυνον αὐτῆς. Διὰ τοῦτο δὴ καὶ καθ' ὅλην τὴν μακρὰν αὐτοῦ ἀρχὴν ὡς κύριον αὐτοῦ σκιπὸν προέθετο τὸν περιορισμὸν τῶν πικρῶν αὐτῆς ἀξιώσεων. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθούλετο νὰ καταστήσῃ τὴν Κωνσταντινουπόλιν δ'ἀδόχον κατὰ πάντα τῆς Ῥώμης καὶ ἐξ αὐτῆς νὰ ἐξαρθῶνται, ὡς εἰκός, τὰ πάντα πολιτικὰ τε καὶ ἐκκλησιαστικά. Εἰ μὴ τοῦτο τελέως κατώρθωσε, τεκμήριον οὐχὶ ἐλλείψεως τῆς αὐτοῦ βουλήσεως, ἀλλὰ τῆς ἰσχύος ἀκτασχέτου κατὰφορᾶς τῶν πραγμάτων, ἐν οἷς συντρίβεται πᾶσα βούλησις καὶ δρᾶσις τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Ἰουστίνου πάντοτ' ἐφαίνετο, ὡς εἴρηται, δρῶν καὶ ὡς συνάρχων αὐτῷ (ἀπὸ 1 Ἀπριλίου 527)· ἀλλ' ὡς μονάρχης (ἀπὸ τῆς 2 Αὐγούστου) ἐγένετο δραστηριώτερος ἐν τοῖς πράγμασι τῆς ἐκκλησίας. Διὰ καὶ, ἅμα ὡς μονάρχης ἀνέβη τὸν θρόνον, ὑπέβλεπε τῷ πατριάρχῃ Ἐπιφάνειῳ τὴν νενομισμένην πλέον ὁμολογίαν τῆς πίστεως καὶ εὐθὺς ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῶν Μονοφυσιτῶν. Ἐξέδωκε νόμους περὶ τῆς ἠθικῆς βελτιώσεως τῶν κληρικῶν. Διὰ δὲ τῆς οἰκοδομίας τῆς ἀγίας Σοφίας καὶ διὰ τῶν ἐν αὐτῇ λαμπροτάτων τελετῶν ἀμιλλωμένων πρὸς τὴν μακροχρόνου δικόσμησιν καὶ τὰ πλούσια κοσμήματα τοῦ ναοῦ ἐξύψωσε τὸ θρησκευτικὸν τῶν ὀρθοδόξων αἶσθημα κατὰ τῶν αἰρετικῶν ὁσημέραι πολιτικῶς, θρησκευτικῶς καὶ κοινωνικῶς κατὰπιπτόντων. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν παπιστῶν τῶν ἐκ παντὸς τρόπου προσπαθούντων νὰ ἐπισπῶνται τοὺς τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ταρχοποιούς πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν ἡγεῖρε μέγα τεῖχος. Ὅτι δὲ καὶ τοῦτο εἶχεν ἐν τῷ νῶ ὁ προνοητικὸς αὐτοκράτωρ δῆλον καὶ ἐκ τούτου· Ὁ παπισμὸς, καίτερ πολλὰ δεινὰ ὑποστὰς ἄλλοτε καὶ ἐπὶ τοῦ πάπῃ Ἰωάννου

τοῦ Α΄, οὐδὲν ἤττον πάντοτε παρεῖχε πράγματα τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ φιλοπρωτίας ἔνεκεν. Τοῦτο γινώσκων ὁ Ἰουστινιανὸς πάντοτ' ἐπάτασσε τοὺς ἐν τοῖς δεινοῖς τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τὰς ὀφρῆς αὐτῶν ὑπὲρ τοὺς κροτάφους ἐπαίροντας πάπας, καίτοι πολιτικῶς φερόμενος λόγῳ μὲν ἀπεφζίνετο ὑπὲρ τοῦ ῥωμαϊκοῦ θρόνου καὶ μετὰ σεβασμοῦ ἀνεκέρυττε τὴν τιμητικὴν αὐτοῦ ὑπεροχὴν, ἔργῳ ὁμῶς ὑπερύψου αὐτοῦ τὸν θρόνον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου. Τὴν ἀναντίλεκτον δὲ ταύτην διάκρισιν μὴ ποιούμενοι οἱ παπιστὰὶ ἐπαναλαμβάνουσι παρὰ τὰ ἱστορικὰ συμβάντα κατὰ κόρον ὅτι καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεκέρυττε τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα Ῥώμης! Τὰ λεγθισόμενα αἴρουσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν. — Οἱ πάπαι, πρὶν ἢ ἡ Κωνσταντινούπολις γένηται ἔδρα πατριάρχου, περιελάμβανον ἐν τῷ αὐτῶν κλίματι σύμπασαν σχεδὸν τὴν ἑλληνικὴν Χερσόνησον καὶ δὴ καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Τὸν μητροπολίτην Λαρίσης Στέφανον ἐξελέξαντο οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐπαρχίας κοσμικὸν ὄντα, ἐχειροτόνησαν δὲ δύο ἐπίσκοποι αὐτῆς. Ἀλλὰ τινες τῶν ἐπισκόπων κατήγγειλαν αὐτὸν ἤδη τῷ πατριάρχει Κωνσταντινουπόλεως Ἐπιφανίῳ ὡς ἐκλεχθέντα παρανόμως. Ὁ Ἐπιφάνιος καλεῖ αὐτὸν εἰς δίκην· ἀλλὰ παρακούσαντα, ὡς οὔσης τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τὸν παπικὸν θρόνον, βιαίως ἀπήγαγον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ὑπὸ συνόδου συγκληθείσης (531) ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου κατηρέθη. Ὁ Στέφανος μὴδὲν δυνάμενος νὰ πράξῃ πρὸς ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἐνήργησε νὰ μεταβῇ ὁ φίλος αὐτοῦ ἐπίσκοπος Ἐχίνου τῆς Θεσσαλίας Θεοδόσιος μετὰ καὶ ἄλλων εἰς Ῥώμην. Ἀλλ', εἰ καὶ οὗτος ἐνώπιον συνόδου συγκληθείσης (Δεκεμ. 531) ὑπὸ τοῦ πάπα Βονιφάτιου Β' ὑπερήσπισε τὸν Στέφανον πολλὰ δὴ ἀρεστὰ τοῖς παπισταῖς, ὡς εἰκός, εἰπὼν κατὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα ὡς ὑπεράνω δῆθεν ὄντος συμπασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καὶ ὑπὲρ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ καὶ δὴ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, οὐχ ἤττον οὐδὲν ὁ Βονιφάτιος, καίπερ βουλόμενος, καὶ

ἡ σύνοδος αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Στεφάνου ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσι. Φανερόν δὲ ὅτι ὁ, τε πατριάρχης Ἐπιφάνιος καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς συνέπραττον κατὰ τοῦ Στεφάνου παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πάπα Βονιφατίου, ὅστις μὴ δυνάμενος νὰ καταβάλῃ τὸν ἀντίπκλον πάπαν Διόσκορον ἤκιστα ἠδύνατο νὰ πράξῃ τι ὑπὲρ τοῦ Ἀκρίσης Στεφάνου κατὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου. Ἡ διαφορῶν δὲ τοῦ πάπα Ῥώμης καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κατεδείχθη καὶ ἐν τούτῳ : ὅτι ὁ Ἀφρικανὸς ἐπίσκοπος Ἀχιλλεὺς τέως Ἀρειανιστὴς ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἰλλυρικῶν, ὅπερ ὁ πάπας ἐθεώρει ὡς μέρος τοῦ ἐκυτοῦ κλίματος.

§ 199. Ματαία συνδιάλεξις ἐν Κωνσταντινουπόλει ὀρθόδοξων καὶ Σεβηριανῶν. — Ἐπειδὴ ὁ μονοφυσισμὸς διετέλει διχάζων τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, ὁ Ἰουστινιανὸς διέταξε συνδιάλεξιν πρὸς λύσιν καὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης ἐν Κωνσταντινουπόλει. Συνῆλθον δὲ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Ὁρμισθα (553) ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ πατρικίου Στρατηγίου πέντε ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι : Ὁ Ἐφέσου Ὑπάτιος, ὁ Βερσίνης Ἰωάννης, ὁ Μικρασιατικῆς Ἰννοκέντιος, ὁ Σελευκείας Στέφανος, ὁ Τραπεζοῦντος Ἀνθιμος καὶ ὁ τοποτηρητὴς τοῦ Φιλιππων Δημήτριος, καὶ ἕξ Σεβηριανοί : ὁ τῆς Γερμανικείας Σέργιος, ὁ Δουλιχίου Φιλόξενος, ὁ Θεοδοσιουπόλεως Πέτρος, ὁ Κωνσταντίνης Ἰωάννης, ὁ Κερησίνης Νόννος καὶ ἄλλοι κληρικοὶ καὶ μοναχοί. Προσηγόρευσε δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς συμβουλευσας εἰρήνην ἐν τῇ συζητήσει ὡς ἐμπρέπει θεοσεβέσιν ἀνδράσιν. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας συνεζήτησαν, παρόντος τῆς τρίτης ἡμέρας καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἄλλ' οὐδεμίαν συμφωνίαν ἐπέσχε, διότι ἐκ τῶν Σεβηριανῶν συνετάχθη τοῖς ὀρθόδοξοις μόνον εἰς τῶν ἕξ ἐπισκόπων καὶ τινες πρεσβύτεροι καὶ μονασταί, πάντες δὲ οἱ ἄλλοι ἐνέμενον τῇ ἐκυτῶν κακοδοξίᾳ. Καὶ οὐδὲν τὸ παράδοξον : διότι πρὸς λύσιν τῶν ζητημάτων ἐγένετο χρῆσις μᾶλλον ἀνθρωπίνων σχεμμάτων ἢ θεολογικῶν ἀποδείξεων. Ὁ Ὑπά-

τιος προσήγαγε μαρτυρίας πατέρων τινῶν τῆς ἐκκλησίας, οἷον Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, τοῦ Φήλικος, τοῦ Ἰουλίου, Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ τῶν συνόδων : τῆς ἐν Χαλκηδόνι, τῆς ἐν Ἐφέσῳ κτλ. Ἀντέκρουσαν δὲ ταύτας οἱ Σεβηριανοί. Τὸ δὲ τέλος τῆς διαλέξεως μάταιον.

§ 200. Σύνοδος Καρχηδόνας περί Ἀρειανῶν. — Διαφωνία Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ πάπα Ἀγαπητοῦ. — Τοῦ Βελισσαρίου καταλύσαντος τὸ κράτος τῶν Βυζανθίων ἐν τῇ Ἀφρικῇ, ἀνέλαβον οἱ ὀρθόδοξοι ἀπαλλαγέντες τῶν καταπιέσεων τῶν Ἀρειανῶν. Ὁ Καρχηδόσιος Ῥεπαρᾶτος συνεκάλεσε σύνοδον περὶ τῶν Ἀρειανῶν. Παρέστησαν ἐν αὐτῇ διακόσιοι δέκα ἐπτά, ἐν οἷς διεκρίνοντο ὁ πρόεδρος αὐτῆς Ῥεπαρᾶτος, οἱ μητροπολίται : Φλωρεντιανός, Δατιανός, Φηλικιανός, Φήλιξ, Γάϊος, Πέτρος καὶ ἄλλοι. Ἡ σύνοδος ὑπέβλεπε τῷ πάπῳ Ἰωάννῃ τῷ Β΄ δύο ἐρωτήματα : πρῶτον τί δεόν γενέσθαι περὶ τῶν Ἀρειανῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κατωτέρων κληρικῶν προσερχομένων εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ δεύτερον εἰ δύνανται οἱ ἐκ γενετῆς Ἀρειανοὶ καὶ οἱ βεβαπτισμένοι καὶ ἀναθεθραμμένοι ἐν τῇ ἀρειανῇ αἵρεσει νὰ θεωρηθῶσιν ὀρθόδοξοι καὶ λάθωσι κληρικὸν ἀξίωμα. Ἀποθανόντος δ' ἐν τῷ μεταξύ τοῦ πάπα Ἰωάννου, ἀπεκρίνατο ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀγαπητός : ὅτι οὔτε οἱ Ἀρειανοὶ οὔτε τὰ τέκνα αὐτῶν δύνανται νὰ λάθωσι κληρικὸν ἀξίωμα. Παρεμβάντος δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ὑπὲρ ἐπιεικεστέρως ἀποφάσεως πρὸς τοὺς Ἀρειανούς, ὁ Ἀγαπητός ἀπεκρίνατο τῷ αὐτοκράτορι διὰ τῆς ῥήσεως τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου : «Εἰ γὰρ ἂν κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι». Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ Ἰουστινιανός, ὅπως καὶ πᾶς συνετὸς αὐτοκράτωρ, κηδόμενος περὶ τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης τοῦ κράτους ἠθούλετο ἐκ παντὸς τρόπου νὰ συνενεῖ τὰ διεστῶτα μὴ παραβλάπτων μὲν τὴν ὀρθοδοξίαν,

μηδ' ἐξαγριῶν ὅμως καὶ τοὺς αἰρετικούς ἀνευ λόγου. Ἀλλὰ περὶ τούτου οὐδ' ἄλλω; ἐφρόντιζον οἱ πάπαι. Αὐτοὶ ἔχοντες ὡς μόνον κύριον σκοπὸν τὴν στερέωσιν τοῦ ἐκυτῶν πρωτείου καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ ἔχαιρον ἀκούοντες ἔριδας καὶ ταραχὰς ἐν αὐτῇ, ὅπως ἔχωσιν ἀφορμὰς ἐπεμβάσεως. Οὐδεὶς τῶν παπῶν διεννοεῖτο ἄλλως.

§ 201 Ἐλέκτααις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐνιαχοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐν γένει παρὰ τὴν τοῦ πάπα βούλησιν. — Διὰ τοῦτο καί, ὅτε εἶδεν ὁ πάπας Ἀγαπητὸς ὅτι ὁ πρῶν Ἀρειανιστῆς Ἀχιλλεὺς ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου ἐπίσκοπος τοῦ Ἰλλυρικοῦ, πάντα λίθον ἐκίνει, ὅπως ἐξεγείρη τὸν αὐτοκράτορα κατ' αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκεν ἔπεμψε πάλιν (15 Ὀκτωβρ. 535) ἐπιστολὴν τῷ αὐτοκράτορι κατηγορῶν τοῦ Ἐπιφανίου ὅτι κατεπάτει τὰ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ δικαιοῦματα αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρὶν ἀφίκηται ἡ ἐπιστολὴ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πατριάρχης Ἐπιφάνιος ἦν τεθνεὺς (5 Ἰουνίου 535). Ἀλλ' ὅτι οὐδαμῶς ἔλαθεν ὑπ' ὄψιν τὴν κατηγορίαν τοῦ πάπα Ἀγαπητοῦ ὁ Ἰουστινιανός, τὸν κεντρίον δὲ μάλιστα, ἀπόδειξις ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ ἐν τῷ κλίματι τοῦ πάπα ἱδρυσεν τὴν φερώνυμον αὐτοῦ πρώτην Ἰουστινιανὴν (justinianeaprima) μετονομάσας οὕτω τὴν ἐν Μακεδονίᾳ Ἀχρίδα. Ταύτη καθυπήγαγεν ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἄλλας ἐπισκοπὰς ὑπαγομένης πρότερον ὑπὸ τὸν Θεσσαλονίκης. Οὕτω δὲ ἱδρυσεν αὐτοκέφαλον ἐκκλησίαν ἐν Μακεδονίᾳ. Μετ' ἀθυμίας, ὡς εἰκός, εἶδεν ὁ πάπας τὸ νέον ἐν αὐτῇ ἐκκλησιαστικὸν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἱδρυμα. Πολιτικῶς δὲ φερόμενος ὁ Ἰουστινιανός ἐπέτρεψεν ἐν τῇ Ἰουστινιανουπόλει (Ἀχρίδι) ἐπιτροπείαν παπικὴν, ὡσπερ ἦν καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ὁ δὲ πάπας Ἀγαπητὸς ἐφάνη παραδεχόμενος τὸ πρᾶγμα, καίτοι φανερόν ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος ἦν πρῶτος ἀγγελος τῆς ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταργήσεως τῆς παπικῆς

δικαιοδοσίας ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἐν ἣ ἐπὶ τέλους τελέως ἐξέλιπεν ἡ παπικὴ ἐξουσία καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐστερεώθη ἡ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦδε.

§ 202. Καθαίρεσις τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου ὡς Μονοφυσίτου συνεργία καὶ τοῦ πάπα Ἀγαπητοῦ. — Τὸν Ἐπιφάνιον ἀποθανόντα διεδέξατο ὁ Ἀνθιμος (5 Ἰουνίου 535). Οὗτος ἦν Μονοφυσίτης. Ἐγκαταλιπὼν τὴν ἐν Τραπεζοῦντι ἔδραν αὐτοῦ καὶ ἀφικόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ προστασίᾳ τῆς αὐτοκρατορίας Θεοδώρας τὰ τῶν Μονοφυσιτῶν φρονούσης ἐχειροτονήθη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ αὐτοκράτορος νομίζοντος αὐτὸν ὀρθόδοξον. Τούτου πατριάρχου γενομένου, οἱ Μονοφυσῖται Περσίας καὶ Ἀρμενίας καὶ ἀλλαγῶ ὕψωσαν κεφαλὴν. Διὰ τοῦτο οἱ ὀρθόδοξοι ἀρχιμανδρίται καὶ μονασταὶ καὶ πρεσβύτεροι καὶ ὁ λαὸς ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ. Ἄλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν, τοῦ Ἰουστινιανοῦ μετὰ τῆς Θεοδώρας ὑποστηρίζοντος αὐτὸν ὡς δῆθεν ὀρθόδοξον. Ἄλλ' ὅτε ὁ πάπας Ἀγαπητὸς πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοδώτου βασιλέως τῶν Ὀστρογόθων, ὅπως παρέμβῃ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Ἰουστινιῶ ὑπὲρ εἰρήνης, ἀφίκετο (20 Φεβρουαρίου 536) εἰς Κωνσταντινούπολιν, τότε, προσελθόντων ἐπισκόπων, ἀρχιμανδριτῶν καὶ μοναστῶν τῷ πάπᾳ καὶ κτητορησάντων τοῦ Ἀνθίμου ὡς Μονοφυσίτου, ὁ Ἀγαπητὸς κατὰ τοὺς παπιστάς οὐδαμῶς ἐπεκοινωνήσε πρὸς αὐτόν, ὅπερ γελοῖον θεωρεῖ ὁ Ἐμμανουὴλ Βασανγίος. Ὁ δὲ Ἰουστινιανός, ἐφ' ὅσον ἐνόμιζε τὸν Ἀνθιμον ὀρθόδοξον, ὑπεστήριξεν, ἀλλὰ βεβκιωθεὶς περὶ τοῦ ἐναντίου οὐ μόνον ἐγκατέλιπεν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ καθέβλεν ἐκ τοῦ θρόνου. — Ὅτι δὲ καὶ ὁ πάπας Ἀγαπητὸς συνέτεινεν εἰς τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ εὐνόητον.

§ 203. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶς. — Παραδοξολογίαι παπιστῶν περὶ δῆθεν προσκυνήσεως τοῦ πάπα Ἀγαπητοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. —

Τὸν αἰρετικὸν Ἄνθιμον διεδέξατο εὐθὺς (3 Μαρτίου 536) ὁ Μηνᾶς Ἀλεξανδρεὺς λόγιος, εὐσεβὴς καὶ συνετός, ἐπιστάτης τοῦ μεγάλου νοσοκομείου «Σαμψῶν» ἐπικαλουμένου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Λέγεται ὅτι ὁ πάπας Ἀγαπητὸς ἐπεκύρωσε (18 Μαρτίου) καὶ τὴν ὁμολογίαν πίστεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅπερ τὰ μάλιστα ἀμφίβολον, διότι ὁμολογίαν πίστεως ὑπέβαλλον οἱ αὐτοκράτορες τῷ πατριάρχει καὶ τινες τῷ πάπῃ, ὅτε ἀνέβαινον ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀλλ', εἰ καὶ δευτέραν ἐπικύρωσιν, ἄδηλον. Ἐπίσης ἀμφίβολον, ἵνα μὴ εἴπωμεν γελοῖον (*ridiculum* κατὰ τὸν περιώνυμον Ἐμμανουὴλ Βασινάγιον), φκίνεται καὶ τὸ ὑπὸ τῶν παπιστῶν ἀδόμιμον ὅτι Ἰουστινιανὸς δὴ ὁ ὑπερήφανος αὐτοκράτωρ ἔπαισεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ πάπα Ἀγαπητοῦ, ἵνα προσκυνήσῃ αὐτόν, ὅπερ ἀποτροπιαζόμενος ὁ εἰρημένος κριτικώτατος Βασινάγιος ἐπιφωνεῖ «*Apage pugas*» (ἄπαγε τῶν φλυαριῶν)! Καὶ δικαίως· διότι, εἰ τοιοῦτό τι ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὁ Ἰουστίνος, ὁ Ἰουστινιανὸς ὅμως οὐδέποτε· διότι αὐτὸς ὁποῖας τιμῆς ἤξιον τοὺς πάπας μαρτυρεῖ ὁ πάπας Βιγίλιος, ὃν πρκακκλιόντες ὀφόμεθα. Ἀλλὰ τοιούτων παραδοξολογιῶν βρῆθουσι τὰ τῶν παπιστῶν χρονικὰ καὶ μάλιστα δὴ τὰ περὶ τῶν ποντιφικῶν (*pontificalia*). Ὁ πάπας Ἀγαπητὸς μὴδὲν κητορθώσας, οὗ ἕνεκα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Θεοδώτου, ἠτοιμάζετο νὰ ἐπανέλθῃ ἀπρακτος εἰς Ῥώμην· ἀλλ' ἐτελεύτησε (22 Ἀπριλίου 536) νοσήσας.

§ 204. Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἱερουσαλήμ κατὰ τοῦ Ἀνθίμου καὶ τῶν Μονοφισιτῶν.—Σύνοδος Εὐτυχιανῶν.—Ἄλλ', εἰ καὶ ὁ Ἄνθιμος καὶ ἄλλοι κορυφαῖοι Μονοφισίται, οἷον ὁ Σεβῆρος, Πέτρος ὁ Ἀπαμείας, ὁ μοναχὸς Ζοάρας καὶ ἄλλοι καθηρέθησαν, οἱ Μονοφισίται ὅμως ἐτάρασσον τὴν ἐκκλησίαν ἰσχυροὶ ὄντες. Διὰ τοῦτο ὁ πατριάρχης Μηνᾶς παροτρυνόμενος καὶ ὑπὸ ἐπισκόπων, ὧν τὸ ποιμνιον ἔπασχεν ὑπὸ τῶν Μονοφισιτῶν, καὶ ὑπὸ πολυκρίθμων ἀρχιμανδριτῶν καὶ μοναχῶν συνεκάλεσε

(μηνὶ Μαΐῳ καὶ Ἰουνίῳ τοῦ 536) σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τῆς συνόδου ταύτης πρόεδρος μὲν ἦν ὁ πατριάρχης Μηνᾶς, πάρεδροι δὲ οἱ ἐπίτροποι τοῦ πάπα Ἀγαπητοῦ διακρίβοντος ἔτι ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐν πέντε συνεδρίαις συνεζητήθησαν τὰ τῶν Μονοφυσιτῶν. Κατεδικάσθησαν οὗτοι· τὴν δὲ ἀπόφασιν ἐπεκύρωσεν ὁ αὐτοκράτωρ ἀπαγγείλας καὶ νέας κατ' αὐτῶν ποινικὰς διατάξεις. Ὁ πατριάρχης Μηνᾶς ἔπεμψε συνοδικήν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Πέτρον ἀγγέλλων τὴν τε καθαιρέσιν τοῦ Ἀνθίμου ὡς αἰρετικοῦ καὶ τὴν καταδικήν τῆς τῶν Μονοφυσιτῶν αἵρέσεως. — Ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων συνεκάλεσε (536) καὶ αὐτὸς σύνοδον ἀμέσως καὶ ἐπεκύρωσε τὰς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποφάσεις καὶ δὴ καὶ τὴν τοῦ Ἀνθίμου καταδικήν. Μετ' οὐ πολὺ (536) συνήλθε σύνοδος Εὐτυχιανῶν ἐν Θίβη τῆς Ἀρμενίας καὶ ἄλλη τις ἴσως ἐν Συρίᾳ ἐναντίον τῶν Ὠριγενιστῶν. Ἄλλ' ἡ σύγκλησις ταύτης ἀμφιβάλλεται.

§ 205. Καθαιρείται ὁ πάπας Σιλβέριος ὑπὸ τοῦ Βελισαρίου καὶ διαδέχεται αὐτὸν ὁ Βιγίλιος ἐνεργεία τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρας, συνεργούσης καὶ τῆς Ἀντωνίνης συζύγου τοῦ Βελισαρίου. — Δύο μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαπητοῦ ἐξελέγη πάπας Ῥώμης διὰ τοῦ βασιλέως Θεοδάτου τῶν Ὀστρογότθων ὁ Σιλβέριος υἱὸς τοῦ πρῶην πάπα Ὀρμίσδα. Ὁ κληρὸς καὶ ὁ λαὸς πρὸς ἀποφυγὴν σχίσματος ἐδέξαντο τὴν ἐκλογὴν. Ἄλλὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ μετὰ τὴν καταδικήν τοῦ Ἀνθίμου καὶ τῶν κορρυφίων Μονοφυσιτῶν οὔτε οὗτοι οὔτε ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα μετὰ τῆς συζύγου τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ Βελισαρίου Ἀντωνίνης ἀπέστησαν τῶν ὑπὲρ τῶν Μονοφυσιτῶν ἐνεργειῶν. Καὶ ἰδοὺ! Ἐν Κωνσταντινουπόλει παρέμεινεν ὁ διάκονος τοῦ Ἀγαπητοῦ Βιγίλιος. Οὗτος ἦν διάκονος καὶ τοῦ Βονιφατίου Β', ὅστις προώρισεν αὐτὸν διάδοχον αὐτοῦ. Κεῖπερ ἀποτυχῶν ὁ Βιγίλιος οὐδέποτε ἀπέστη

τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ. Νῦν ἐστράφη πρὸς τὴν Θεοδώραν. Αὕτη ὑπέσχετο αὐτῷ τὸν παπικὸν θρόνον τῆς Ῥώμης, ἐφ' ᾧ οὗτος νὰ ἀποκηρύξῃ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ἐπικοινωνήσῃ δὲ πρὸς τὸν καθηρημένον Ἀνθιμον καὶ τὸν Σεβῆρον καὶ ἐπαναγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὰ ἐκυτῶν κληρικὰ ἀξιώματα. Ἐπὶ τούτοις ἐπεμψεν αὐτὸν ἡ Θεοδώρα μετ' ἐπιστολῆς συνταχθείσης ὑπὸ τινος δικηγόρου πρὸς τὸν Βελισάριον εἰς Ἰταλίαν, δι' ἧς κατηγορεῖτο ὁ Σιλβέριος ὅτι ἠθούλετο νὰ ἀνοίξῃ τὴν πύλην Ἀσιναρίαν τῷ βασιλεῖ Οὐίτιγιδι. Ὁ Βελισάριος παροτρυνόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀντωνίνης, κίπερ πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ προσκληθέντος Σιλβερίου ὅτι ἡ κατηγορία ἦν ψευδής, καθεῖλε τὸν κατηγορούμενον, ὅστις, ἀφαιρεθέντων αὐτῷ τῶν παπικῶν ἐνδυμάτων διὰ δύο διακόνων, ἐνεδύσατο ἤδη ἀπλοῦ μοναχοῦ χλαῖναν. Τῇ ἐπομένῃ ὁ Βελισάριος προσκαλέσας τὸν κληρὸν τῆς Ῥώμης ἠγγειλεν ὅτι ὁ Σιλβέριος ὡς προδότης ἐστερήθη τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος καὶ ὅτι ὄφειλε νὰ ἐκλέξῃ ἕτερον πάπαν. Ὁ κληρὸς ἐκ παρασκευῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἐξελέξατο τὸν Βιγίλιον, τὸν δὲ Σιλβέριον ἐξώρισεν (537) ὁ Βελισάριος εἰς Πάταρα τῆς Λυδίας. Ὁ ἐπίσκοπος Πατάρων ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ πάπα ὡς ἀδίκως πάτχοντος. Ὁ αὐτοκράτωρ δ. ἐταξε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ῥώμην ὁ Σιλβέριος, ὅπως καὶ πάλιν ἐξετασθῇ ἡ ὑπόθεσις αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Βελισάριος συλλαβὼν αὐτὸν καθεῖρξεν ἐν τῇ νήσῳ Παλμαρίτζ, ἐνθα οἰκτρῶς ἐτελεύτησεν (540) ἐκ τῶν δεινοτάτων ταλαιπωριῶν ἢ δολοφονηθεὶς κατὰ τὸν Προκόπιον συνεργία τῆς Ἀντωνίνης, ὅπερ ἀμφίβολον. — Οὕτω δὲ ὁ Βιγίλιος κατ' ἀρχὰς μὲν ἦν ἀντιπάπας (537—540), εἶτα δὲ μόνος κατεῖχε τὸν παπικὸν θρόνον.

§ 206. Ἐλέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ πάπα Ῥώμης Βιγιλίου ἐπιδοκιμάζοντος δι' ἀδυναμίαν. — Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ καταδίκη Ὁριγένους καὶ τῶν Ὁριγενιστῶν. — Ἐνῶ οὕτως ἐξητυλι-

ζοντο δύο πάπαι τῆς Ῥώμης, ἐν ταράχῳ διετέλουν τὰ τῆς ἑλλη-
 νικῆς ἐκκλησίας. Ἄντι τοῦ αἰρετικοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας-
 Θεοδοσίου ὁ Μηνᾶς, συνευδοκούντων τῶν ἐπιτρόπων: τοῦ Ῥώμης
 διακόνου Πελαγίου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ Ἀντιοχείας,
 ἐχειροτόνησε (537 ἢ 538) ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν ἐπίσκοπον
 Παῦλον τὸν ἐκ Ταβερνησῆς τῆς Αἰγύπτου. Διὰ τῆς χειροτονίας
 ταύτης κατεδείχθη τὸ μὲν ὅτι ὁ ΚΗ' κανὼν τῆς ἐν Χκλιδόνι.
 συνόδου ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κωνσταντι-
 νουπόλεως ἐλάμβανε κῦρος, μηδενὸς ἀντιλέγοντος, τὸ δὲ ὅτι ἀ-
 παντες οἱ κατὰ τῆς δικαιοδοσίας ταύτης ἀγῶνες τῶν παπῶν ἐπι-
 αῖωνα σχεδὸν (451—538) ἀπέβησαν φροῦδοι καὶ ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι
 τῶν τεσσάρων πατριαρχείων ἐθεώρουν τὰς τέσσαρας οἰκουμενικὰς
 συνόδους ὡς θεμέλια συμπάσης τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας, ἑλλη-
 νικῆς τε καὶ ῥωμαϊκῆς, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν αὐτοκε-
 φάλων. Καὶ ταῦτα πάντα νῦν ἐτελοῦντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, μηδα-
 μῶς τοῦ Ῥώμης συντελοῦντος μηδὲ μετέχοντος, καίπερ τῶν
 παπιστῶν βρώντων ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς πολλὰκις ἀνεκήρυξε τὸ
 πρωτεῖον αὐτοῦ καὶ αὐτὸν τὸν πάπαν ὡς κεφαλὴν τῆς ἐκκλησίας!
 Ὅτι δὲ αἱ ἀπλαῖ περιποιήσεις τοῦ πολιτικοῦ (διπλωμάτου)
 αὐτοκράτορος ἦταν ψιλοὶ λόγοι, τρανότατον τεκμήριον σὺν ταῖς
 ἄλλοις ἔστω ἡ ταπεινοτάτη θέσις ἄλλων τε παπῶν καὶ τοῦ Βιγι-
 λίου οὐ μόνον ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλὰ καὶ τοῦ στρατη-
 γοῦ Βελισαρίου καὶ τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρας καὶ αὐτῆς δὴ
 τῆς συζύγου ἐκείνου Ἀντωνίνης. Ὅ,τι ἀπεφάτισαν κατὰ τῶν
 αἰρετικῶν καὶ ὑπὲρ τῶν τε συνόδων καὶ δὴ καὶ τοῦ ΚΗ' κανόνος
 τῆς ἐν Χκλιδόνι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, αὐτὸ τοῦτο ἐπεκύ-
 ρωσε (17 Σεπτεμβρίου 540) καὶ ὁ Βιγίλιος ἄνευ ἀντιρρήσεως. —
 Ἄλλ' ἡ εἰρήνη τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ταχέως πάλιν ἐταράχθη.
 ἐκ τῆς περὶ Ὠριγένους ἔριδος. Δῆλον ὅτι ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ μάλι-
 στα ἐν τισὶ μοναστηρίοις καὶ ἐν Παλαιστίνῃ ὑπέφλεγεν ἡ αἵρεσις
 τῶν Ὠριγενιστῶν. Ἦγοῦντο αὐτῶν ἄλλοι τε καὶ οἱ ἀρχιμανδρίται.

Δομιτιανὸς καὶ Θεόδωρος ὁ Ἀσκίδας. Οὗτοι ἐλθόντες εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔτυχον τῆς εὐνοίας τοῦ αὐτοκράτορος, ἐγένοντο ἐπίσκοποι ὁ Δομιτιανὸς τῆς Ἀγκύρας καὶ ὁ Ἀσκίδας τῆς Καισαρείας. Ἄλλ' εἰς τὰς αὐτῶν ἐπαρχίας σπανιώτατα μετέβαινον. Ἴσχυον ἐν τῇ αὐτῇ καὶ ἐραχιδιούργουν τὸν Ἱεροσολύμων Πέτρον. Οὗτος ἔπεμψε δύο ἀρχιμνδρίτας μετὰ ἐγγράφου κατὰ τῶν Ὠριγενιστῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Προσέτι ὁ ἀρχιδιάκονος Πελάγιος ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίτροπος τοῦ πάπα κατὰ τὴν εἰς Παλαιστίνην ὁδοπορίαν παραλαβὼν τέσσαρας μοναχοὺς ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κομίζοντας ἐπιλήψιμα τεμάχια ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ὠριγένους πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ, τε πατριάρχης Ἱεροσολύμων καὶ ὁ Πελάγιος ἤλπιζον οὕτω νὰ καταστείλωσι τὴν ἰσχύν τοῦ Δομιτιανοῦ καὶ τοῦ Ἀσκίδου. Αὐτοῖς συνετάχθη καὶ ὁ πατριάρχης Μηνᾶς. Ὁ Ἰουστινιανὸς πεισθεὶς αὐτοῖς ἐξέδωκεν ἐγγράφον πρὸς τὸν πατριάρχην Μηνᾶν ἀποκηρύττων τὰς θεωρίας τοῦ Ὠριγένους ὡς αἰρετικὰς καὶ παραγγέλλων τὴν σύγκλησιν συνόδου. Ὁ Μηνᾶς συνεκάλεσε (541 ἢ 543) σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἣτις ἀνεθεμάτισε τὸν τε Ὠριγένην καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ὡς αἰρετικὰ διὰ δεκαπέντε ἀναθεματισμῶν. Ἄλλ' οἱ δύο Ὠριγενισταί: ὁ, τε Δομιτιανὸς καὶ Θεόδωρος ὁ Ἀσκίδας, προθύμως ὑπογράψαντες τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου διετήρησαν τὴν ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐτῇ ἰσχύν αὐτῶν. Τινὲς ἠρνήθησαν τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου ταύτης, ἀλλὰ πλημμελοῦσι τοῦτο φρονούντες.

§ 207. Καταδίκη τῶν Τριῶν κεφαλαίων. — Ἀποδημία τοῦ πάπα Βιγιλίου εἰς Κωνσταντινούπολιν. — Διάταξις αὐτοῦ. — Εξέγερσις κατ' αὐτοῦ, — Σύνοδοι ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἰλλυρικῶ καὶ Ἀφρικῇ. — Κάθειρξις καὶ δεινὰ Βιγιλίου καὶ ἐξευτελισμὸς αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει. — Γινώσκοντες οὗτοι τὴν πρὸς αὐτοὺς δυσμένειαν τῶν μὴ Ὠριγενιστῶν καὶ μάλι-

στα τοῦ Ἱεροσολύμων καὶ τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ μοναχῶν καὶ τὴν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι ἐνέργειαν αὐτῶν κατὰ τῶν Ὀριγενιστῶν ἔτρεψεν τὴν προτοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τοῖς Μονοφυσίταις. Οὗτος ἐξέδωκε (544) εἰσηγήσει αὐτῶν διάταγμα κατὰ τῶν «Τριῶν κεφαλαίων, ἧτοι κατὰ Θεοδώρου τοῦ Μουσουσειῆς, κατὰ πολλῶν συγγραμμάτων Θεοδώρητου τοῦ Κύρου καὶ κατὰ τῆς πρὸς τὸν Πέρσην ἐπίσκοπον Χαρδασίρ Μάριν ἐπιστολῆς τοῦ Ἐδέσσης Ἰβα, ὑπερ ἀπεστάλη πρὸς ὑπογραφὴν τοῖς ἐπισκόποις. Ὁ Μηνᾶς καὶ ὁ Ἀντιοχείας Ἐρράϊμ, οἱ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ μονασταὶ ἐπεδοκίμασαν τὸ διάταγμα. Ἀλλ' ὁ ἐπίτροπος τοῦ πάπα Στέφανος, οἱ πλεῖστοι τῶν δυτικῶν κληρικῶν καὶ τῆς Ἀφρικῆς ἀπεδοκίμασαν καὶ τινες φανερωῶς, ἐν οἷς ὁ Ἀφρικανὸς ἐπίσκοπος Ποντιανὸς δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ὁ διάκονος Φερράνδος δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Πελάγιον. Ὁ Ἰουστινιανὸς προβλέπων τὴν ἐκ νέου ὑπεκκλινομένην θρησκευτικῶν ἐρίδων φλόγα προσεκάλεσε τὸν πάπαν Βιγίλιον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως τοῦλάχιστον ματαιώσῃ τὰς ἐκ τῶν παπιστῶν ὑποθαλαπομένας βραδουργίας. Ὁ πάπας προσορῶν τὸν σκοπὸν τοῦ αὐτοκράτορος ἐπεθύμει νὰ ἀποφύγῃ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετάβασιν. Ἀλλὰ φοβούμενος δὲν ἠρνήθη μὲν, ἀλλ' ἐκ παντὸς τρόπου ἠβούλετο νὰ ἀναβάλλῃ αὐτήν. Διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν ἀνέβαλλε τὴν ὁδοπορίαν· εἶτα δὲ ὁδοιπορῶν ἐχρῆνιζε· διότι ἀντὶ τοῦ ἀπελθεῖν εὐθὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν πολὺν χρόνον κατέτριβεν ἐν Σικελίᾳ, Ἰλλυρίᾳ καὶ Ἑλλάδι· καὶ μόλις λίαν ὄψε (25 Ἰανουαρίου 547) ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν. Λαμπρῶς ὑπεδέξαντο αὐτὸν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀλλ' οὐχ ἦττον κατ' ἀρχὰς ἀντέστη εἰς τὴν καταδίκην τῶν Τριῶν κεφαλαίων· διὰ τοῦτο ὁ μὲν πατριάρχης Μηνᾶς ἐξήλειψε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῶν διπτύχων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διέταξε νὰ φυλάττωσιν αὐτὸν ὡς αἰχμάλωτον. Οὕτω πιεζόμενος ὁ πάπας Βιγίλιος ἐπεκινώωνσε πρὸς τὸν πατριάρχην Μηνᾶν, τε-

λεσθείσης μεγαλοπρεπῶς τῆς ἑορτῆς τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (547). Ὁ Ἰουστινιανὸς συνεκάλεσε (547) σύνοδον, ἧς μετέσχον 70 ἐπίσκοποι, ἧς αἱ ἀποφάσεις καὶ τὰ καθ' ἕκαστα ἀγνωστὰ. Λέγεται ὅτι προέστη αὐτῆς ὁ Βιγίλιος καὶ ἀνετέθη αὐτῷ ἡ ἔκδοσις Ἀποφάσεως. Καὶ ὄντως ἐξέδωκε (11 Ἀπριλίου 548) Ἀπόφασιν (judicatum), δι' ἧς ἀνεθεμάτιζε τὰ «Τρία κεφάλαια» καὶ ἐπεκύρου τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον. Ἀλλὰ ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως τοῦ πάπα ἐξηγέρθησαν οἱ ἐπίσκοποι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ ἄλλοι κληρικοί, ἐν οἷς ὁ Μεδιολάνων Δάκιος· ὁ δὲ Ἑρμικνῆς Φακουῦδος ἐξέδωκε δώδεκα βιβλία ὑπὲρ τῶν Τριῶν κεφαλαίων (Pro defensione trium capitulorum). Ἐξηγέρθησαν δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι διάκονοι Ρούστικος καὶ Σεβαστιανός, οὓς ὡς ἀμεταπείστους ἠναγκάσθη νὰ καθέλη καὶ ἐξορίσῃ. Οἱ δὲ ἐπίσκοποι Ἀφρικῆς, Ἰλλυρικοῦ καὶ Δαλματίας ἀπέστησαν τῆς πρὸν αὐτὸν ἐπικοινωνίας. Διὰ ταῦτα συνεφώνησαν ὅ,τε αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πάπας νὰ συγκληθῇ οἰκουμηνικὴ σύνοδος. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ πρὸς ἀσφάλειαν ὑπεχρέωσε τὸν πάπαν νὰ ὑπογράψῃ (15 Αὐγούστου 550) *μισικὸν ἔγγραφο*ν κατὰ τῶν Τριῶν κεφαλαίων. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, συνεργῶντος καὶ τοῦ Θεοδώρου Ἀσκίδου, ἐξέδωκε (551) ὁμολογίαν πίστεως κατὰ τῶν Τριῶν κεφαλαίων, ἣν προέβηκεν ἀλλαγῶ καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας. Ὁ πάπας διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἔκδοσιν καὶ προέκθεσιν τῆς ὁμολογίας τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ μάτην. Ὁ δὲ πατριάρχης Μηνᾶς ἐσιώπα. Οἱ δὲ φανεροὶ καὶ κρύφιοι Μονοφυσῖται ἐρραδιούργουν καὶ συνετάρασσον τὸν ὄχλον. Ὁ δὲ τολμηρὸς μάλιστα καὶ πανούργος Θεόδωρος ὁ Ἀσκίδας μετὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ καὶ ἄλλων καὶ λαβὼν αὐθαιρέτως δικαιώματα πατριάρχου πανηγυρικῶς ἰξήλειψε μυστικῆ ἴσως συγκαταθέσει τοῦ τε πατριάρχου καὶ αὐτοκράτορος τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ζωΐλου, ὡς ἀνθισταμένου εἰς τὸν ἀναθεματισμὸν τῶν «Τριῶν κεφαλαίων», ἐκ τῶν διπιτύχων καὶ ἀνεκλήριζε διάδοχον αὐτοῦ τὸν Ἀπολλινάριον. Διαταγῆ τοῦ Ἰουστινιανοῦ

συνήλθε (550) ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ἀνωτέρου λειτουργοῦ τῆς αὐτῆς αὐτοῦ σύνοδος ἐν Μοψουεστία, ὅπως αὐτῷ ἐπίσημως ἀνακοινώσῃ εἰ τὸ ὄνομα τοῦ Μοψουεστίας Θεοδώρου κεῖται ἔτι ἐν τοῖς διπτύχοις τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας. Ἀνεκοινώθη δὲ αὐτῷ διὰ μαρτύρων ἐνόρκων ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἐξηλείφθη. — Τούτων γιγνομένων, καὶ ἐν Ἰλλυρία καὶ Ἀφρικῇ συνήλθον σύνοδοι (550) ὑπὲρ τῶν «Τριῶν κεφαλαίων», ἐξ ὧν ἡ ἐν Ἀφρικῇ κατέκρινε τὸν Βιγίλιον διὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς εἰρημένης ἰσοστάσεως (judicatum). Ὁ Βιγίλιος πάντοθεν δυστηνοτάτως βλαπόμενος ἐξωργίσθη κατὰ πάντων. Ἀπέκλεισε (Ἰουλίου μεσοῦντος) 551 τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπικοινωνίας Θεόδωρον τὸν Ἀσκίδα καὶ φόβῳ τοῦ αὐτοκράτορος καταφυγὼν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπισκόπων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐν τῷ Ὁρμίσδῃ συνέταξε (17 Αὐγούστου 551) πρὸς δημοσίευσιν Διάταξιν, δι' ἧς καθεῖλε τὸν Ἀσκίδα, τὸν δὲ Μηνᾶν μετὰ τῶν ὁμοφρόνων ἀφώριζεν. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐξοργισθεὶς πέμπει στρατιώτας πρὸς σύλληψιν αὐτοῦ. Ὁ πάππας καταφυγὼν εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἐνγκαλισάμενος τὴν ἁγίαν τράπεζαν παρ' ὀλίγον ἀποσπώμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν συγκαταπίπτων αὐτῇ συνετρίβετο. Ἐκεῖθεν κατέφυγεν ἢ μάλλον ἀπήχθη εἰς τὰ τῆς Πλακιδίως ἀνάκτορα. Ἐκ τούτων, καίπερ φυλασσόμενος ὡς αἰχμάλωτος, ἐδραπέτευσεν (23 Δεκεμβρίου 551) διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Εὐφημίας. Ἐντεῦθεν δ' ἐδημοσίευσεν πρῶτον μὲν (Ἰανουαρίου ἀρχομένου 552) τὴν εἰρημένην κατὰ τοῦ Ἀσκίδου καὶ Μηνᾶ Διάταξιν· εἶτα δὲ (5 Φεβρουαρίου 552) Ἐγκύκλιον πρὸς σύμπαντα τὸν χριστιανισμὸν ἐκτραγοῦδων τὰ ἐκ αὐτοῦ δεινά.

§ 208. Ἡ πέμπτη οἰκουμενικὴ σύνοδος — Οἰκτρὸς θάνατος τοῦ ἐπαράτου μνήμης πάπα Βιγιλίου. — Ἐν τῷ κυκεῶνι τούτῳ τῶν ἐρίδων, ἐξ ὧν συνεταράσσετο ἅπας ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἐτελεύτησεν (25 Αὐγούστου 552) ὁ πρὸς Μηνᾶ μὴ δυνη-

θεις μὴδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ καταπραύνη τὸν θρησκευτικὸν σάλον. Τοῦτον διεδέξατο (6 Ἰανουαρίου 553) ὁ ἡγούμενος τῆς ἐν Ἀμασειᾷ τοῦ Πόντου μονῆς Εὐτύχιος ἀνὴρ λόγιος, ἐνάρετος καὶ φιλότιμος. Οὗτος ἔπεμψε τῷ πάπᾳ Βιγιλίῳ ὁμολογίαν πίστεως, ὅστις ἀποκρινόμενος (8 Ἰανουαρίου 553) ἐπῆνει τὸν ζῆλον αὐτοῦ ἀποδεχόμενος τὴν σύγκλησιν συνόδου δηλῶν συγχρόνως, ὅπως αὕτη συν-συνέλθῃ, ἐπειδὴν ἱκανοὶ τὸν ἀριθμὸν δυτικῶν ἐπίσκοποι προσέλθωσιν. Ἄλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς σπεύδων συνεκάλεσε τὴν σύνοδον. Συνήλθον (1 ἢ 5 Μαΐου 553) ἑκατὸν ἐξήκοντα πέντε ἐπίσκοποι, ἐξ ὧν ἑκατὸν πενήκοντα ἦσαν Ἕλληνες, ἐν οἷς διεκρίνοντο ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀπολλινάριος, ὁ Ἀντιοχείας Δόμνος (Δομνῖνος, Δόμος) καὶ οἱ ἐπίτροποι τοῦ Ἱεροσολύμων καταδεδικασμένου Εὐστοχίου Εὐάγριος καὶ Δίδυμος. Αἱ συνεδριάσεις ἐγένοντο ἐν τῷ ἀδύτῳ (secretarium) τῆς μητροπόλεως. Πρόεδρος αὐτῆς ἦν ὁ Εὐτύχιος. Ὁ δὲ Βιγίλιος, τῶν προτάσεων αὐτοῦ μὴ γενομένων δεκτῶν, ἠρνήθη μὲν νὰ προεδρεύσῃ, ἔπεμψε δὲ (14 Μαΐου 553) τῷ αὐτοκράτορι Διάταξιν (constitutum) ὑπογραφεῖσάν ὑπὸ τῶν ὑπαδῶν αὐτοῦ δεκαεπτὰ ἐπισκόπων, δι' ἧς ἀπέριπτε μὲν ἐξήκοντα προτάσεις μόνον τοῦ Μοψουεστίας, ἠρνεῖτο δὲ τὸν ἀναθεματισμὸν αὐτοῦ καὶ τοῦ Θεοδωρήτου καὶ Ἰβᾶ, ἀνεκάλει δὲ τὴν Κρίσιν (judicium). Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐπέτρεψε νὰ υποβάλωσι τῇ συνόδῳ τὴν Διάταξιν, ἀλλὰ μόνον τὴν προηγουμένην Κρίσιν. — Ἡ πέμπτη οἰκουμενικὴ σύνοδος ἀποβλέπουσα μόνον εἰς δογματικὰ ζητήματα οὐδένα μὲν κανόνα ἐξέδωκε περὶ εὐταξίας τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ ΚΕ' ἀναθεματισμοὺς κατὰ τῶν Ὀριγενιστῶν καὶ Ὅρον περιέχονται ΙΔ' καθ' αἰρετικῶν ἀναθεματισμοὺς τόνδε :

§ 209. Ὅρος τῆς πέμπτης οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει. — «Α'. *Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ πατὸρ καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦματος μίαν φύσιν, ἦτοι οὐσίαν, μίαν τε δύναμιν καὶ ἐξουσίαν, τριάδα ὁμοούσιον, μίαν θεότητα ἐν τρισὶν ὑπο-*

στάσειν, ἤγουν προσώποις, προσκυνουμένην, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω. Εἷς γὰρ θεὸς καὶ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν πνεῦμα ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα. — Β'. Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ τοῦ θεοῦ λόγον εἶναι τὰς δύο γεννήσεις, τὴν τε πρὸ αἰῶνων ἐκ τοῦ πατρὸς ἀχρόνως καὶ ἀσωμάτως τὴν τε ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τοῦ αὐτοῦ κατεληθόντος ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντος ἐκ τῆς ἁγίας ἐνδόξου θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ γεννηθέντος ἐξ αὐτῆς, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω. — Γ'. Εἴ τις λέγει ἄλλον εἶναι τοῦ θεοῦ λόγον τὸν θεματουργήσαντα καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν τὸν παθόντα ἢ τὸν θεὸν λόγον συνεῖναι λέγει τῷ Χριστῷ γενομένῳ ἐκ γυναικὸς ἢ ἐν αὐτῷ εἶναι ὡς ἄλλον ἐν ἄλλῳ, ἀλλ' οὐχ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τοῦ θεοῦ λόγον σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἐκουσίως ὑπέμεινε σαρκί, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω. Δ'. Εἴ τις λέγει κατὰ χάριν ἢ κατὰ ἐνέργειαν ἢ κατὰ ἰσοτιμίαν ἢ κατὰ αὐθεντίαν ἢ ἀναφορὰν ἢ σχέσιν ἢ δύναμιν τὴν ἔνωσιν τοῦ θεοῦ λόγου πρὸς ἄνθρωπον γεγενῆσθαι ἢ κατὰ εὐδοκίαν, ὡς ἀρσθέντος τοῦ θεοῦ λόγου τῷ ἀνθρώπῳ ἀπὸ τοῦ εὐ καὶ καλῶς δοῖται περὶ αὐτοῦ, καθὼς Θεόδωρος μκινόμενος λέγει, ἢ κατὰ ὁμωνυμίαν, καθ' ἣν οἱ Νεστοριανοὶ τὸν θεὸν λόγον Ἰησοῦν καὶ Χριστὸν καλοῦντες καὶ τὸν ἄνθρωπον κεχωρισμένως Χριστὸν καὶ υἱὸν ὀνομάζοντες καὶ δύο πρόσωπα προφανῶς λέγοντες κατὰ μόνην τὴν προσηγορίαν καὶ τιμὴν καὶ ἀξίαν καὶ προσκύνησιν καὶ ἐν πρόσωπον καὶ ἓνα Χριστὸν ὑποκρίνονται λέγειν, ἀλλ' οὐχ ὁμολογεῖ τὴν ἔνωσιν τοῦ θεοῦ λόγου πρὸς σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ κατὰ σύνθεσιν, ἤγουν καθ' ὑπόστασιν γεγενῆσθαι, καθὼς οἱ ἅγιοι πατέρες ἐδίδαξαν, καὶ διὰ τοῦτο μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν, ὁ ἔστι κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἷς τῆς ἁγίας τριάδος, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω. Πολυτρόπως γὰρ νοουμένης τῆς ἐνώσεως, οἱ μὲν τῇ ἀσεβεῖα Ἀπολλιναρίου καὶ Εὐτυχοῦς ἀκολουθοῦντες τῷ ἀφαιρισμῷ τῶν

συνελθόντων προσκείμενοι τὴν κατὰ σύγχυσιν ἔνωσιν πρεσβεύουσι. Οἱ δὲ τὰ Θεοδώρου καὶ Νεστορίου φρονούντες τῇ διαίρεσει χαίροντες σχετικὴν τὴν ἔνωσιν ἐπεισάγουσιν. Ἡ μέντοι ἀγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαι ἐκτέρας αἰρέσεως τὴν ἀσεβειαν ἀποβαλλομένη τὴν ἔνωσιν τοῦ θεοῦ λόγου πρὸς τὴν σάρκα κατὰ σύνθεσιν ὁμολογεῖ, ὅπερ ἐστὶ καθ' ὑπόστασιν. Ἡ γὰρ κατὰ σύνθεσιν ἔνωσις ἐπὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου οὐ μόνον ἀσύγχυτα τὰ συνελθόντα διαφυλάττει, ἀλλ' οὐδὲ διαίρεσιν ἐπιδέχεται.

— Ε'. Εἴ τις τὴν μίαν ὑπόστασιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὕτως ἐκλαμβάνει ὡς ἐπιδεχομένην πολλῶν ὑποστάσεων σημασίαν καὶ διὰ τούτου εἰσάγειν ἐπιχειρεῖ ἐπὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου δύο ὑποστάσεις, ἧτοι δύο πρόσωπα, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ εἰσαγομένων δύο προσώπων ἓν πρόσωπον λέγει κατ' ἀξίαν καὶ τιμὴν καὶ προσκύνησιν, καθάπερ Θεόδωρος καὶ Νεστόριος μακινόμενοι συνεγράψαντο, καὶ συκοφαντεῖ τὴν ἀγίαν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ὡς κατὰ τὴν τὴν ἀσεβῆ ἔνοιαν χρησαμένην τῷ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως ῥήματι, ἀλλὰ μὴ ὁμολογεῖ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθῆναι καὶ διὰ τοῦτο μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν, ἧτοι ἓν πρόσωπον, οὕτω τε καὶ τὴν ἀγίαν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον μίαν ὑπόστασιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁμολογήσαι, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω. Οὐτε γὰρ προσθήκην προσώπου, ἧγουν ὑποστάσεως, ἐπεδέξατο ἡ ἀγία τριάς καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνὸς τῆς ἀγίας τριάδος θεοῦ λόγου. — ς'. Εἴ τις κατὰ χρηστικῶς, ἀλλ' οὐκ ἀληθῶς θεοτόκον λέγει τὴν ἀγίαν ἑνδοξον ἀειπαρθένον Μαρίαν ἢ κατὰ ἀναφορὰν ὡς ἀνθρώπου ψιλοῦ γεννηθέντος, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ θεοῦ λόγου σαρκωθέντος ἐξ αὐτῆς, ἀναφερομένης δὲ κατ' ἐκείνους τῆς τοῦ ἀνθρώπου γεννήσεως ἐπὶ τὴν θεὸν λόγον, ὡς συνάμα τῷ ἀνθρώπῳ γενομένη, καὶ συκοφαντεῖ τὴν ἀγίαν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ὡς κατὰ τὴν τὴν ἀσεβῆ ἐπινοηθεῖσιν παρὰ Θεοδώρου ἔνοιαν θεοτόκον τὴν παρθένον εἰποῦσιν, ἧ τις ἀνθρωποτόκον αὐτὴν καλεῖ ἢ χριστοτόκον, ὡς τοῦ Χριστοῦ μὴ ὄντος θεοῦ, ἀλλὰ μὴ κυ-

ρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν θεοτόκον αὐτὴν ὁμολογεῖ διὰ τὸ τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα θεὸν λόγον ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐξ αὐτῆς σαρκωθῆναι, οὕτω τε εὐσεβῶς καὶ τὴν ἀγίαν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον θεοτόκον αὐτὴν ὁμολογῆσαι, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω. — Ζ'. Εἴ τις ἐν δύο φύσει λέγων μὴ ὡς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι τὸν ἕνα κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν γνωρίζεσθαι ὁμολογεῖ, ἕνα διὰ τούτου σημάνη τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων, ἐξ ὧν ἀσυγχύτως ἢ ἄφραστος ἔνωσις γέγονεν, οὔτε τοῦ λόγου εἰς τὴν τῆς σαρκὸς μεταποιηθέντος φύσιν οὔτε τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν τοῦ λόγου φύσιν μεταχωρησάσης (μένει γὰρ ἐκάτερον ὅπερ ἐστὶ τῆ φύσει καὶ γενομένης τῆς ἐνώσεως καθ' ὑπόστασιν), ἀλλ' ἐπὶ διαίρεσει τῇ ἀνὰ μέρος τὴν τοικύτην λαμβάνει φωνὴν ἐπὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τῶν φύσεων ὁμολογῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ λόγου σαρκωθέντος, μὴ τῇ θεωρίᾳ μόνῃ τὴν διαφορὰν τούτων λαμβάνει, ἐξ ὧν καὶ συνετέθη, οὐκ ἀναιρουμένην διὰ τὴν ἔνωσιν (εἷς γὰρ ἐξ ἀμφοῖν καὶ δι' ἐνὸς ἀμφοτέρα), ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ κέχρηται τῷ ἀριθμῷ ὡς κεχωρισμέναις καὶ ἰδιοὑποστάτους ἔχει τὰς φύσεις, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω. — Η'. Εἴ τις ἐκ δύο φύσεων: θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ὁμολογῶν τὴν ἔνωσιν γεγενῆσθαι ἢ μίαν φύσιν τοῦ θεοῦ λόγου σεσαρκωμένην λέγων μὴ οὕτως αὐτὰ λαμβάνει, καθάπερ καὶ οἱ ἄγιοι πατέρες ἐδίδαξαν, ὅτι ἐκ τῆς θείας φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης τῆς ἐνώσεως καθ' ὑπόστασιν γενομένης εἷς Χριστὸς ἀπετελέσθη, ἀλλ' ἐκ τῶν τοιούτων φωνῶν μίαν φύσιν, ἢτοι οὐσίαν θεότητος καὶ σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ εἰσάγειν ἐπιχειρεῖ, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω. Καθ' ὑπόστασιν γὰρ λέγοντες τὸν μονογενῆ λόγον ἠνώσθη οὐκ ἀνάλυτίν τινα τὴν εἰς ἀλλήλους τῶν φύσεων πεπραχθὲν φημεν, μενούσης δὲ μᾶλλον ἐκατέρως, ὅπερ ἐστὶν ἠνώσθη σαρκὶ νοοῦμεν τὸν λόγον. Διὸ καὶ εἷς ἐστὶν ὁ Χριστὸς θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁμοούσιος τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἐπίσης γὰρ καὶ τοὺς

ἀνὰ μέρος δικαιοῦντας, ἤτοι τέμνοντας, καὶ τοὺς συγχέοντας τὸ τῆς θείας οἰκονομίας μυστήριον τοῦ Χριστοῦ ἀποστρέφεται καὶ ἀναθεματίζει ἢ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν. — Θ'. *Εἴ τις προσκυνεῖσθαι ἐν δυσὶ φύσει λέγει τὸν Χριστόν, ἐξ οὗ δύο προσκυνήσεις εἰσάγονται ἰδίᾳ τῷ θεῷ λόγῳ καὶ ἰδίᾳ τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ, εἴ τις ἐπὶ ἀναιρέσει τῆς σαρκὸς ἢ ἐπὶ συγχύσει τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἢ μιαν φύσιν, ἤγουν οὐσίαν τῶν συνελθόντων, τερατευόμενος οὕτω προσκυνεῖ τὸν Χριστόν, ἀλλ' οὐχὶ μιᾶ προσκυνήσει τὸν λόγον σαρκωθέντα μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκὸς προσκυνεῖ, καθάπερ ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν παρέλαθεν ἐξ ἀρχῆς, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.* — Ι'. *Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ τὸν ἐσταυρωμένον σαρκὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν εἶναι θεὸν ἀληθινὸν καὶ κύριον τῆς δόξης καὶ ἓνα τῆς ἀγίας τριάδος, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.* — ΙΑ'. *Εἴ τις μὴ ἀναθεματίζει Ἀρειον, Εὐνόμιον, Μακεδόσιον, Ἀπολλινάριον, Νεστόριον, Εὐτυχεῖα καὶ Ὀριγένη μετὰ τῶν ἀσεβῶν αὐτῶν συγγραμμάτων καὶ τοὺς ἄλλους πάντας αἰρετικούς τοὺς κατακριθέντας καὶ ἀναθεματισθέντας ὑπὸ τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν προειρημένων ἀγίων τεσσάρων συνόδων καὶ τοὺς τὰ ὅμοια τῶν προειρημένων αἰρετικῶν φρονήσαντας ἢ φρονούντας καὶ μέχρι τέλους τῆ οἰκείας ἀσεβείας ἐμμένοντας, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.* — ΙΒ'. *Εἴ τις ἀντιποιεῖται Θεοδώρου τοῦ ἀσεβοῦς τοῦ Μοψουεστίας τοῦ εἰπόντος ἄλλον εἶναι τὸν θεὸν λόγον καὶ ἄλλον τὸν Χριστόν ὑπὸ παθῶν ψυχῆς καὶ τῶν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμιῶν ἐνοχλούμενον καὶ τῶν χειρόνων κατὰ μικρὸν χωριζόμενον καὶ οὕτως ἐκ προκοπῆς ἔργων βελτιωθέντα καὶ ἐκ πολιτείας ἄμωμον κατὰ κράτος ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον βαπτισθῆναι εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἀγίου πνεύματος καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν χάριν τοῦ ἀγίου πνεύματος λαβεῖν καὶ υἰοθεσίας ἀξιωθῆναι καὶ κατ' ἰσότητά βασιλικῆς εἰκόνας εἰς πρόσωπον τοῦ θεοῦ λόγου προσκυνεῖσθαι καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἄτρεπτον ταῖς ἐννοίαις καὶ ἀνχαίρτητον παντελῶς γενέσθαι καὶ πάλιν εἰρηκότος τοῦ αὐτοῦ*

ἀσεβοῦς Θεοδώρου» τὴν ἔνωσιν τοῦ θεοῦ λόγου πρὸς τὸν Χριστὸν τριαύτην γεγενῆσθαι, οἷαν ὁ ἀπόστολος ἐπὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς «ἔσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν», καὶ πρὸς ταῖς ἄλλαις ἀναριθμήτοις αὐτοῦ βλασφημίαις τολμήσαντος εἰπεῖν ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφυσήσας ὁ κύριος τοῖς μαθηταῖς καὶ εἰπὼν ἀλάβετε πνεῦμα ἅγιον» οὐ δέδωκεν αὐτοῖς πνεῦμα ἅγιον, ἀλλὰ σχήματι μόνον ἐνεφύσησεν· οὗτος δὲ καὶ τὴν ὁμολογίαν Θωμᾶ τὴν ἐπὶ τῇ ψηλαφῆσει τῶν χειρῶν καὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸ «ὁ κύριός μου καὶ θεός μου» εἶπε μὴ εἰρῆσθαι περὶ τοῦ Χριστοῦ παρὰ τοῦ Θωμᾶ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς ἀναστάσεως ἐκπλαγέντα τὸν Θωμᾶν ὑμῆσαι τὸν θεὸν τὸν ἐγείραντα τὸν Χριστόν· τὸ δὲ χεῖρον καὶ ἐν τῇ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων γενομένη παρ' αὐτοῦ δῆθεν ἐρμηνείᾳ συγκρίνων ὁ αὐτὸς Θεόδωρος τὸν Χριστὸν Πλάτωνι καὶ Μανιχαίῳ καὶ Ἐπικούρῳ καὶ Μαρκίωνι λέγει, ὅτι, ὡσπερ ἐκείνων ἕκαστος εὐράμενος οἰκεῖτον δόγμα τοὺς αὐτῷ μαθητεύσαντας πεποίηκε καλεῖσθαι Πλατωνικούς καὶ Μανιχαίους καὶ Ἐπικουρείους καὶ Μαρκιωνιστάς, τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ τοῦ Χριστοῦ εὐραχμένου δόγμα ἐξ αὐτοῦ χριστιανούς καλεῖσθαι.

—Εἴ τις τοίνυν ἀντιποιεῖται τοῦ εἰρημένου ἀσεβεστάτου Θεοδώρου καὶ τῶν ἀσεβῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἐν οἷς τὰς τε εἰρημένας καὶ ἄλλας ἀναριθμήτους βλασφημίας ἐξέχευε κατὰ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μὴ ἀναθεματίζει αὐτὸν καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμματα καὶ πάντας τοὺς δεχομένους ἢ καὶ ἐκδικοῦντας αὐτὸν ἢ λέγοντας ὀρθοδόξως αὐτὸν ἐκθέσθαι καὶ τοὺς γράψαντας ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀσεβῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων καὶ τοὺς τὰ ὅμοια φρονοῦντας ἢ φρονήσαντας πώποτε καὶ μέχρι τέλους ἐμμεῖναντας τῇ τοιοῦτῃ αἵρέσει, ἀνάθεμα ἔστω.

—ΙΓ'. Εἴ τις ἀντιποιεῖται τῶν ἀσεβῶν συγγραμμάτων Θεοδορητοῦ τῶν κατὰ τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ πρώτης καὶ ἀγίας συνόδου καὶ τοῦ ἐν ἀγίοις Κυρίλλου καὶ τῶν ἱε' αὐτοῦ κερκλαίων καὶ πάντων, ὧν συνεγράψατο ὑπὲρ Θεοδώρου καὶ Νε-

στορίου τῶν δυσσεβῶν καὶ ὑπὲρ ἄλλων τῶν τὰ αὐτὰ τοῖς προειρημένοις Θεοδώρῳ καὶ Νεστορίῳ φρονούντων καὶ δεχομένων αὐτοῦ καὶ τὴν αὐτῶν ἀσεβειὴν καὶ δι' αὐτῶν τοὺς ἀσεβεῖς καλεῖ τοῦς τῆς ἐκκλησίας διδασκάλους τοὺς καθ' ὑπόστασιν τὴν ἔνωσιν τοῦ θεοῦ λόγου φρονούντας καὶ ὁμολογοῦντας καὶ εἴπερ οὐκ ἀναθεματίζει τὰ εἰρημένα ἀσεβῆ συγγράμματα καὶ τοὺς τὰ ὅμοια τούτους φρονήσαντας ἢ φρονούντας καὶ πάντας δὲ τοὺς γράψαντας κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἢ τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου καὶ τῶν δώδεκα αὐτοῦ κεφαλαίων καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀσεβείᾳ τελευτήσαντας, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.—*ΙΔ'*. *Εἴ τις* ἀντιποιεῖται τῆς ἐπιστολῆς τῆς λεγομένης παρὰ Ἰβρα γεγράφθαι πρὸς Μάριν τὸν Πέρσην τῆς ἀρνούμενης μὲν τὸν θεὸν λόγον ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας σαρκωθέντα ἄνθρωπον γεγενῆσθαι, λεγοῦσης δὲ ψιλὸν ἄνθρωπον ἐξ αὐτῆς γεννηθῆναι, ὃν τὰν ἀποκαλεῖ, ὡς ἄλλον εἶναι τὸν θεὸν λόγον καὶ ἄλλον τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἐν ἁγίοις Κυρίλλον τὴν ὀρθὴν τῶν χριστιανῶν πίστιν κηρύξεντα διαβαλλούσης ὡς αἰρετικὸν καὶ ὁμοίως Ἀπολλιναρίῳ τῷ δυσσεβεῖ γράψαντα καὶ μεμφομένης τὴν ἐν Ἐρέσῳ πρώτην ἁγίαν σύνοδον ὡς χωρὶς κρίσεως καὶ ζητήσεως Νεστόριον κητελοῦσαν καὶ τὰ δώδεκα κεφαλαια τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου ἀσεβῆ καὶ ἐναντίῳ τῇ ὀρθῇ πίστει ἀποκαλεῖ ἢ αὐτὴ ἀσεβῆς ἐπιστολὴ καὶ ἐκδικεῖ Θεόδωρον καὶ Νεστόριον καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτῶν δόγματα καὶ συγγράμματα.—*Εἴ τις* τοίνυν τῆς εἰρημένης ἀσεβοῦς ἐπιστολῆς ἀντιποιεῖται καὶ μὴ ἀναθεματίζει αὐτὴν καὶ τοὺς ἀντιποιουμένους αὐτῆς καὶ λέγοντας αὐτὴν ὀρθὴν εἶναι ἢ μέρος αὐτῆς καὶ γράψαντας καὶ γράφοντας ὑπὲρ αὐτῆς ἢ τῶν περιεχομένων αὐτῇ ἀσεβειῶν καὶ τολμῶντας ταύτην ἐκδικεῖν ἢ τὰς περιεχομένας αὐτῇ ἀσεβείας ὀνόματι τῶν ἁγίων πατέρων ἢ τῆς ἁγίας ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τούτους μέχρι τέλους ἐμμεΐναντας, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.—Τούτων τοίνυν οὕτως ὁμολογηθέντων, ἡ καὶ παρελάβομεν ἐκ τῆς θείας Γραφῆς καὶ τῆς τῶν ἁγίων πατέρων διδασκαλίας καὶ τῶν ὀρι-

σθέντων περὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πίστεως παρὰ τῶν προειρημένων ἀγίων τεσσάρων συνόδων, γενομένης δὲ καὶ παρ' ἡμῶν τῆς ἐπὶ τοῖς αἰρετικοῖς καὶ τῆς αὐτῶν ἀσεβεῖς πρὸς γε καὶ τῆς τῶν ἐκδικησάντων ἢ ἐκδικούντων τὰ εἰρημένα Τρία κεφάλαια καὶ ἐναπομεινάντων ἢ ἀπομενόντων τῇ οἰκείᾳ πλάνῃ κατακρίσεως, εἴ τις ἐπιχειρήσει ἐνκντία τοῖς παρ' ἡμῶν εὐσεβῶς διατυπωθεῖσι παραδοῦναι ἢ διδάξαι ἢ γράψαι, εἴ μὲν ἐπίσκοπος εἴη ἢ ἐν κλήρῳ ἀναφερόμενος, ὁ τοιοῦτος ἀλλότρια ἱερέων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως πράττων γυμνωθήσεται τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τοῦ κλήρου, εἰ δὲ μοναχὸς ἢ λαϊκός, ἀναθεματισθήσεται».

§ 210. Ἐν τῷ Ὄρω τούτῳ τίνες ἀναθεματίζονται. — Ὁ πάππας Βιγίλιος. — Οἱ μὲν τῶν ἀναθεματισθέντων μνημονεύονται ὀνομαστί, οἱ δὲ ὑπονοοῦνται. Καὶ μνημονεύονται μὲν Ἄρειος, Εὐνόμιος, Μακεδόσιος, Ἀπολλινάριος, Νεστόριος, Εὐτυχῆς, Ὠριγένης, Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας, Θεοδώρητος, Ἰβας, ὑπονοοῦνται δὲ Διόδωρος ὁ Ταρσοῦ (Ταρσουπόλεως), Ἀνθιμος ὁ Τραπεζούντιος, Πέτρος ὁ Ἀπαμείας, Σεβήρος, Ζωάρας, Δίδυμος, Εὐάγριος καὶ πολλοὶ ἄλλοι αἰρετικοί, ὧν ὁ μὲν ἦν διδάσκαλος ἢ μαθητὴς τούτου ἢ ἐκείνου τῶν ἐν τῷ Ὄρω ὀνομαζομένων αἰρετικῶν, ὁ δὲ ἄλλου ἢ ἐτέρου κτλ. — Περιττὸν δὲ καὶ πάλιν νὰ ῥηθῆ ὅτι δογματικῶς καὶ ἐν τῇ πέμπτῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἔνθεν μὲν γενικῶς συγκεφαλαιοῦνται τὰ ἀπὸ τῆς Α' οἰκουμενικῆς, ἐφ' ᾗ καὶ μνημονεύεται ὁ Ἄρειος, μέχρι τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι, ἔνθεν δὲ εἰδικώτερον τὰ μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς Ε' τῆςδε οἰκουμενικῆς συνόδου. — Καὶ ὅμως, καίπερ περὶ συγκεφαλαιώσεως τῶν ὑψίστων τοῦ χριστιανισμοῦ δογμάτων προκειμένου ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ, ὁ ἀκατάστατος πάππας Βιγίλιος ἀδιαφόρως θεᾶται τὰ ἐν αὐτῇ ὄλως ἀναισθητῶς ἔχων, ἅτε δὴ μὴ προκειμένου περὶ τοῦ πρωτείου ! — Ἀλλὰ τέλος, ληξάσης (2' Ιουνίου 553) τῆς συνόδου, ἠναγκάσθη ἔνθεν μὲν ἐν ἐγγράφῳ (8 Δεκεμβρίου 553) πρὸς τὸν Εὐτύχιον ἵνα παραδέξῃται τὰς τῆς συνόδου

ἀποφάσεις, κλίπερ μὴ μνημονεύων ταύτης, ἔνθεν δὲ ἐν μεταγενεστέρα (23 Φεβρουαρίου 554) ἐκτενεστέρα ἐκθέσει αἰτιολογήσῃ τὸ τελευταῖον πρὸς τὸν Εὐτύχιον ἔγγραφον διάφορον ὄν τῆς αὐτοῦ Διατάξεως! Οὕτω δὲ κατησχυμμένος καὶ καταβεβλημένος καὶ ἐξηυτελισμένος ὁ πάπας Βιγίλιος ἔμεινεν ἐλεύθερος, ὅπως ἀπέλθῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἄχρηστος πλέον καὶ ἀκίνδυνος, ἐν ἧ τσαῦτα καὶ τηλικαῦτα δεινὰ ἔπαθεν ἐξευτελισθεὶς δεινῶς οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ιουστινιανοῦ ὡς αἰχμάλωτος ἐπὶ ἐπταετίαν σχεδὸν (547—554), ἀλλὰ καὶ ὑπὸ αὐλικῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιτηδείου Θεοδώρου τοῦ Ἀσκίδου, ὡς εἴρηται. Ἀπελθὼν ὁ πολυπαθὴς πάπας τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπανίδῃ τὸν παπικὸν αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ θρόνον ἀποθανῶν (7 Ιουνίου 555) κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἐν Συρακόσαις ἐκ λιθιάσεως (morbo calculi) κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Μαρκελλίνου, — ὥσπερ αὐτὸς ἐν νήσῳ ἠνάγκασε τὸν ἀντίπαλον πάπαν Σιλβέριον νὰ ἀποθάνῃ—, καταλιπὼν παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν δυτικῶν συγγραφέων ἐπάρτατον μνήμην, ἐν οἷς ὁ μὲν Βικρόνιος ὀνομάζει αὐτὸν «λύκον, ληστήν, ψευδεπίσκοπον, ἀντίχριστον», ἄλλοι δέ, ἐν οἷς ὁ Βικνάγιος, «ἄσταθῆ, ἄπιστον, σκληρὸν φιλόδοξον» κτλ. Τοιοῦτον ὄντα δικαίως ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς κατεβασάνισεν, ὅπως συνέλθῃ. Ἀλλ' ὅμως δὲν συνῆλθεν, ἀλλ' ἀμετανόητος κατέστρεψε τὸν βίον, τῆς δικαίας θείας δίκης καταξέσχης αὐτὸν ἐκτὸς τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας κατὰ τὸν Βικνάγιον γράφωντα: «*justo dei iudicio extra suam ecclesiam*». Ἀλλ' ὅμως ὁ Βιγίλιος ἀπέβη εὐεργετικὸς κατὰ τοῦτο, καθ' ὅσον, κατασθεθείσης δι' αὐτοῦ τελείως τῆς παπικῆς λαμπηδόνης, ἡ ἐλληνικὴ ἐκκλησία, εἴπερ ποτέ, ἀπηλλάγη ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τῆς ὀλεθρίας ἐκ δοξομανίας ἐπηρείας τῶν παπῶν, οἵτινες τὸ ὄνομα τοῦ ἀκάκου Χριστοῦ φέροντες καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὑποκρίται τραγωδίας ὑποδυόμενοι τραγωδίας ὄλας καὶ Ἰλιάδας κωκῶν ἐποίουν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ. Κατὰ τοῦτο πρὸ πάντων ὁ Ἰουστινιανὸς ἦν ὄντως μέ-

γας τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εὐεργέτης.

§ 211. Φαινομένη εἰρήνη τῶν δύο ἐκκλησιῶν.—Σύνοδοι Εὐτυχιανῶν.—Παροδικὴ συζήτησις τοῦ πατριάρχου Εὐτυχίου καὶ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς παπικῆς ἕδρας Γρηγορίου περὶ τοῦ σώματος τῶν ἀνασπασομένων.—'Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Βιγιλίου παπῶν Πελαγίου τοῦ Α' (555-560), Ἰωάννου τοῦ Γ' (560—573) καὶ Βενεδίκτου Α' (574—578) καὶ τῶν πατριάρχων Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου Γ' τοῦ Σχολαστικοῦ (565—577) καὶ Εὐτυχίου τὸ δεύτερον (577—582) ἐπεκράτει φαινομένη εἰρήνη μεταξύ τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς. Τὰ παθήματα τοῦ πάπα Βιγιλίου κατέστησαν τοὺς πάπας ἤττον ἐπιθετικούς καὶ μᾶλλον σώφρονας. Πρὸς δὲ τοῦτοις τὰ δεινὰ παθήματα τοῦ λαοῦ τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τῶν Γότθων καὶ ἡ μεγάλη σπανοσιτία κατέβαλον τὸ φρόνημα τῶν παπῶν τε καὶ τοῦ λαοῦ αὐτῶν καὶ ἐκίνουν τὸν οἶκτον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος ὁ Β' ἢ ὁ Τιβέριος ἢ καὶ ἀμφότεροι ἐπὶ Βενεδίκτου τοῦ Α' ἔπεμψαν σιταγωγὰ πλεῖτα ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ῥώμην πρὸς σιταρχίαν τοῦ πεινῶντος λαοῦ.—Ἡ ἑλληνικὴ ὁμως ἐκκλησία πάντοτε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον ἐταράσσεται ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν ἢ ὑπὸ θεοβλαβῶν κληρικῶν. Οὕτω, φέρ' εἶπειν, ὁ Ἄντιοχείας Ἀναστάσιος ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου Γ' τοῦ Σχολαστικοῦ ὡς χειροτονήσαντος Ἰωάννην τὸν Δ' πατριάρχην Ἀλεξανδρείας. Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος Β' διέταξε τὴν καθάρσιν τοῦ Ἀναστασίου καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ τοῦ Σινᾶ μοναχὸς Γρηγόριος. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Σχολαστικὸς ἐπολέμησε κραταιῶς τὸν ἀριστοτελικὸν Ἰωάννην τὸν Φιλόπονον ὡς Μονοφυσίτην διδάσκοντα τὸν τριθεῖσμον καὶ συνεζήτησε (576) ἔνθεν μὲν μετὰ Κόνωνος καὶ τῶν ὀπαδῶν ἐκείνου, ἔνθεν δὲ μετὰ Εὐγενίου,

Παύλου καὶ Στεφάνου τῶν τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀποκηρυττόντων. — Ἐν δὲ Σελευκείᾳ τοῦ Τίγρητος(;) συνεκλήθη ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἀρχοντος αὐτῶν Μάρ-Ἐζεκιὴλ *σύνοδος Νεστοριανῶν* ἐκδοῦσα τριάκοντα ἐννέα κανόνας, ὧν ὁ Α' κατὰ Μεσσαλιανῶν ὁ ΙΔ' ἐπεκύρου τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Νεστοριανοῦ πατριάρχου· ὁ ΙΕ' διέτασσε ἀνὰ τετραετίαν μεγάλην σύνοδον παρὰ τῷ Νεστοριανῷ πατριάρχῃ καὶ ὁ Ις' κατ' ἐνιαυτὸν ἐπαρχιακὴν μικρὰν σύνοδον· ὁ ΛΔ' ἀπηγόρευε τοῖς λαϊκοῖς ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν· ὁ ΛΕ' ἀπηγόρευε τὴν ἴδρυσιν ἐκκλησιῶν ἢ μοναστηρίων ἄνευ πόρων· ὁ ΛΗ' ἔδιδε τοῖς κληρικοῖς τῶν πόλεων τὴν ἐπὶ τῶν ἱερέων τῶν χωρίων ὑπεροχὴν. — Ἐν δὲ Ἀλεξανδρείᾳ ὁ Εὐτυχιανὸς πατριάρχης Δακμιανὸς συνεκάλεσε σύνοδον (578) κατὰ τοῦ Ἀντιοχείας Πέτρου ἐπίσης Εὐτυχιανοῦ πρὸς λύσιν τῆς ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἔριδος περὶ τῆς ἀγίας τριάδος. Τῷ αὐτῷ ἔτει οἱ Εὐτυχιανοὶ συνεκάλεσαν πάλιν ἴσως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σύνοδον κατὰ τοῦ Ἀντιοχείας ἀλλοπροσάλλου καὶ τὰ μάλιστα εὐμεταβόλου Παύλου, ὅστις μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν συνετάχθη τοῖς ὀρθοδόξοις, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Συρίαν τοῖς Εὐτυχιανοῖς. — Ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει ὁ παπικὸς ἀποκρισιάρχης Γρηγόριος (ὁ μετὰ ταῦτα πάπας Γρηγόριος ὁ μέγας) κατεπολέμησε τὴν περὶ ἀναστάσεως θεωρίαν τοῦ πατριάρχου Εὐτυχιῶν ὡς δοξάζοντος κατὰ τοὺς Ὠριγενιστὰς ὅτι ἐν τῇ γενικῇ ἀναστάσει ἢ δευτέρᾳ παρουσίᾳ τὰ σώματα ἔσονται ὡς ἀνεμος, ὡς ἀήρ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔρις αὕτη ὡς νέφιον ἐαρινὸν παρήλθε, διότι καὶ αὐτὸς ὁ κατηγορηθεὶς πατριάρχης ἐπὶ τῆς νεκρικῆς αὐτοῦ κλίνης ἀπεκήρυξε (582) τὴν ἑαυτοῦ πλάνην. Ἄλλως τε δὲ οὐδόλως προὔκειτο ἄγῶν περὶ πρωτείου, ὅτε ἀλήκτως, ὡς εἴρηται καὶ λεχθήσεται, μάχονται οἱ παπιστὰι ἐν τῷ ὀνόματι τῆς ὀρθοδοξίας ὑφ' ἡγεμόνας τοὺς πάπας διακαλοκἀγαθίζομένους πρὸς πάντας τοὺς ἀγιωτάτους τῶν βροτῶν συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ δὴ καὶ πρὸς τοὺς ἀγγέλους ὑποδεστέρους, ὡς εἰκός, ὄντας τῶν τοποτηρητῶν τοῦ Χριστοῦ παπῶν! Ἄλλὰ, πρὶν ἢ κατὰ τὴν

ἀληθῆ ἱστορίαν ἐπιλαβόμεθα τῶν ὁσημέρκι ἀγώνων τῶν μετὰ τὸν ἀκατάστατον πάπαν Βιγίλιον καταστατῶν τοῦ ἐπαράτου πρωτείου πκπῶν Γρηγορίου τοῦ μεγάλου ἢ Δικλόγου καὶ τῶν ἄλλων, διὰ βραχέων λεχθήτωσαν κατὰ τὸν εἰρημένον θερμοῦργόν παπιστὴν Γροίνιον τὰ περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παπικοῦ πρωτείου, ὅπως καὶ ὁ τὸ ἀκατάστατον τοῦ Βιγιλίου πνεῦμα ἔχων πάνυ βραδίως δύνηται νὰ διακρίνη τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν ἀπὸ τῆς παριστορίας, ἧς τοῦ παπικοῦ πρωτείου χάριν θαμὰ ποιεῖται χρῆσιν ὁ Γροίνιος, ὡσπερ καὶ πάντες οἱ παπιστάι. Οὗτοι τὰ μὲν ἀντικείμενα τῷ πρωτείῳ τοῦ πάπα ἀντιπαρέρχονται, τὰ δὲ ἰσχυροποιοῦντα αὐτὸ ἐξυγκοῦσι καὶ τὰς μὲν ἀρετὰς τῶν ἀντιπάλων διαστρέφουσι, τὰς δὲ κακίας τῶν παπῶν αἰτιολογοῦσιν ἢ ἀποκρύπτουσιν. Προσέτι πάντα κοσμικὸν πολέμιον μὲν τοῦ πρωτείου ἀποκλείουσιν ὡς μὴ ἀρμόδιον δῆθεν ν' ἀποφάνηται περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, φίλον δὲ αὐτοῦ μέγιστον ἀνακηρύττουσι θεολόγον. Ὅτε μὲν Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, φέρ' εἰπεῖν, ἔργῳ ἐλέγχουσι παπικὰς ἀτασθαλίαις, τότε οἱ πάπαι ἀποκηρύττουσιν αὐτοὺς ὡς πολιτικούς ἀρχοντας ξένους τῆς ἐκκλησίας, ὅτε δὲ ὑπερασπίζουσι τὰ παπικὰ συμφέροντα, καὶ οἱ κακουργότατοι ἐξυμνοῦνται ὑπ' αὐτῶν. Ὅρα καὶ Φωκᾶν τὸν μικρόν. Τοῦτ' ἔστιν οἱ πάπαι μεταχειρίζονται ἐν πᾶσι δύο σταθμὰ χάριν τοῦ πρωτείου!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ'

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΑΠΙΣΤΑΣ
ΑΠΟ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Α' — ΓΡΗΓΟΡΟΥ Β' (590—745) ΚΑΙ
ΙΔΡΥΣΙΣ ΚΟΣΜΙΚΗΣ ΠΑΠΙΚΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

§ 212. ΟΙΚΤΡΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ —
ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΜΩΑΜΕΘΑΝΩΝ ΚΑΙ ΗΓΓΑ ΑΥΤΩΝ ΕΝ ΓΑΛΛΙΑ.

Ἐμφύλιοι αἰματηροὶ ἀγῶνες περὶ διαδοχῆς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ
θρόνου δισπῶσι τὴν ἐνότητά. Ἐσωτερικῶς τὸ κράτος τήκεται
ἐν θρησκευτικαῖς ἔρισι διὰ τὰς πολλὰς αἱρέσεις, καθ' ἃς οἱ αὐτοκρά-
τορες κατεπεμβάκνουν τοὺς θρησκευτικοὺς πράγμασιν. Ἡ αἵρεσις
τῶν Μονοθελητῶν καὶ ἡ τῶν εἰκονομάχων ἢ εἰκονοκλαστῶν κατὰ
τῶν εἰκονολατρῶν ἔδιδον πρὸς τοῦτο ἀφορμὴν σὺν τοῖς ἄλλοις. Ἐ-
τεῦθεν δὲ καὶ ὁσημέραι διίσταντο ἀλλήλων ἢ τε ῥωμαϊκὴ καὶ ἡ
ἑλληνικὴ ἐκκλησία καὶ αὐτοκρατορία. Τὴν διάστασιν δὲ κατέ-
στησε πλήρη χωρισμὸν ὁ εἰκονομάχος Λέων ὁ Ἰσχυρὸς ἀποχωρίσας
ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας (732) διὰ δικτάγματος τὰς ἀνατο-
λικὰς ἐπαρχίας. Οἱ ἐσωτερικοὶ οὗτοι σπαραγμοὶ ἐκόλουν ὅπως
στραφῆ ἢ προσοχὴ κατὰ τῶν ἐξῶθεν ἐχθρῶν καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν
νεαρῶν μαυρωδῶν ὀπαδῶν τοῦ μωαμεθανισμοῦ ἀκτασχέτως εἰς-
βαλλόντων εἰς τὸ κράτος, κατακτωμένων καὶ δηλούντων τὴν χώ-
ρην καὶ ἐξανδραποδιζόντων τοὺς κατοίκους. Ἡ Μικρὰ Ἀσία ἦν

τὸ εὐρὺ στάδιον τῶν μαχηθαικῶν ἐπιδρομῶν. Καὶ ὁ τῆς Συρίας δὲ καὶ Αἰγύπτου καὶ Ἀφρικῆς ἑλλητισμὸς ἔκτοτε ἤρξατο ἀφκινζόμενος. Οὕτω δὲ τὸ πᾶν καταστρέφων ὁ ἐξ Ἀραβίας ἀντίπαλος τοῦ χριστιανισμοῦ εἰσέβαλε λεηλατῶν καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἔνθα κατέλυσε (711) τὸ ὑπὸ τὸν Οὐϊτίζαν γοθικὸν κράτος ἑσκαί. Ἐκεῖθεν εἰσέβαλεν εἰς Γαλλίαν. Ἀλλὰ κατατροπῶθεις (732) ὑπὸ Καρλόλου Μαρτέλλου (689—741) υἱοῦ τοῦ Πιπίνου Ἐρισταλίου παρὰ τὸ Πικτιλίον (Pictavium, Poities) ἀνέστειλεν ἑσκαί τὴν εἰς τὸ κέντρον τῆς Εὐρώπης πορείαν αὐτοῦ.

§ 213. Ἐπέκτασις τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς Ἀγγλίαν, Γερμανίαν. — Ὁ Βονιφάτιος (Οὐϊμφρεΐδος) καὶ ἄλλοι ἱεροὶ ἀποστολοὶ τοῦ χριστιανισμοῦ. — Ἐριδες περὶ θρόνου. — Μεγιστιᾶνες. — Ἐνῶ δὲ ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησίαι ἀπέβαλλεν ἐπαρχίας ἀφκινζόμενης ὑπὸ τῶν Μαχηθαικῶν, τὸν ἀνατολικὸν ἢ δυτικὸν ἐκτάτο καρποφόρον ἔδαφος ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Ἐνῶ ἡ Ἀγγλίαι εἰσῆρχετο εἰς τὸν χριστιανισμὸν διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου πεμφθέντος μοναχοῦ Αὐγουστίνου, ἐν Γερμανίᾳ ἐκήρυττον ὁ Κολομπᾶν, ὁ Γάλλος, ὁ Ἐμμέραμος, ὁ Βαλλιθρόδος καὶ ὁ Οὐϊμφρεΐδος ὁ ἐπικληθεὶς Βονιφάτιος. Ὅπως δὲ ἡ Γερμανία πρὸ πάντων ὤφειλε τὸν χριστιανισμὸν αὐτῆς τῷ Βονιφάτιῳ, οὕτως ἡ Γαλλία τὴν ἀναγέννησιν αὐτῆς τῷ αὐτῷ ἀγίῳ ἀνδρὶ. — Αἱ ἀδιάλειπτοι σχεδὸν ἔριδες περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου καὶ τῶν οἰκῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ αἱ συχναὶ κτεπεμβάσεις τῶν Φράγκων βασιλέων ταῖς κτήσεις καὶ τοῖς δικικώμασι τῆς ἐκκλησίας ἐκώλυσαν τὴν πρόοδον ἐν Γαλλίᾳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου. Αἱ δὲ περὶ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν τῆς ἐκκλησίας φροντίζουσαι σύνοδοι καθ' ἕλην τὴν ἐβδόμην ἑκατονταετηρίδα σπανίως συνήρχοντο. Ὁ Βονιφάτιος ὑποσηθούμενος ὑπὸ τῶν μεγιστάνων τῆς αὐτῆς (majores domus) ἔδωκε τοῖς ἐπισκόποις μεγάλην ἰσχύν. Ἀπὸ τοῦ πρεσβυτέρου Πιπίνου ἐκυβέρνων τὴν Γαλλίαν ἀντὶ τῶν Φράγκων

βασιλέων οἱ μεγιστάνες, ἐκείνων ἐν ἀδόξῳ καὶ κωθρᾷ ῥασιτῶν καὶ ἀπραξίᾳ ἐν τοῖς ἀνακτόροις καθημένων καὶ μόνον ἐμφανιζομένων ἐν ταῖς κοιναῖς κατὰ Μάρτιον ἢ Μάϊον συνόδοις ἢ ἐκκλησίαις τοῦ λαοῦ.

§ 214. Οἱ ἐπίσκοποι καὶ πολιτικοὶ λειτουργοὶ ἐν Γαλλίᾳ ἐκλογεῖς τῶν ἡγεμόνων. — Ἐν τῷ φραγκικῷ, ὡσπερ ἐν τῷ γοθθικῷ τῷ ἐν Ἰσπανίᾳ κράτει, εἶχον ἄλλως τὰ τῶν ἐπισκόπων. Οὗτοι δὲν ἦσαν ἀπλῶς ἐκκλησιαστικοὶ λειτουργοὶ, ἀλλὰ καὶ πολιτικοὶ ἀριθμούμενοι ἐν ταῖς ἀριστοκρατικαῖς τάξεσι μετέχοντες πασῶν τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων. Καὶ τοῦτο δέ, διότι οἱ ἐπίσκοποι ὄντες οἱ κατ' ἐξοχὴν λόγιοι καὶ νομικοὶ διεκρίνοντο καὶ διέπρεπον ὑπὲρ πάντας τοὺς εὐγενεῖς. Ὡς ὄντες δὲ καὶ ἀνώτεροι ἐκκλησιαστικοὶ λειτουργοὶ ἀπέλαυον σεβασμοῦ παρὰ τῷ λαῷ. Διὰ ταῦτα συμπράττοντες τῇ κοσμικῇ ἐξουσίᾳ ἐπερῶνυσον τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς διὰ μείζονος κύρους. Ἐπι δὲ μᾶλλον συνέτεινον, ὡς ἔχοντες ὑπέροχον θέσιν παρ' ἀπάσαις ταῖς τάξεσι, καὶ εἰς στήριξιν τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. Οὕτως ἀπεφασίσθη κελεύσει τοῦ βασιλέως τῶν Γότθων Σισενάνδου ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Τολήτῳ (633): «Ἴνα μηδεὶς ἀναβαίῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλ' ὁ διάδοχος ἐκλέγεται κινῆ ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων». Ἡ διάταξις αὕτη ἐπανελήφθη ἐν ταῖς συνόδοις τῶν ἐτῶν 636, 638, 653. Ἐν τῷ φραγκικῷ κράτει ἐγένετο καθ' ὅμοιον τρόπον. Ἄλλ' ἤδη ἐνεφανίσθη μᾶλλον ὠρισμένος ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς, ἐκλιπόντος τοῦ γένους τῶν Μερουίγγιων, ὑπὸ τοὺς Καρολίδαις καὶ ὑπέκειτο ὡς τὸ κυριώτατον θεμέλιον τοῦ καρολιδαίου πολιτεύματος. Ἄλλὰ τοιαῦται διατάξεις ὑπῆρχον ἐν χρήσει πολλῶ πρότερον τῶν τοῦ μεγάλου Καρόλου διατάξεων, καθ' ἃς οἱ ἐπίσκοποι ἐτάσσοντο μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τάξεων τοῦ κράτους.

§ 215. Οἱ ἐπίσκοποι σὺν ἄλλοις κοσμικοῖς ἔργοις ἦσαν

καὶ κυνηγοὶ καὶ πολεμισταί.—Ἐκ τῆς κατὰστάσεως δὲ ταύτης τοῦ κράτους καὶ ἐξομοιώσεως τῶν ἐπισκόπων πρὸς τοὺς εὐγενεῖς προέκυψε βλάβη τοῦ πνευματικοῦ ἀξιώματος τῶν ἐπισκόπων· διότι καὶ τούτους κατέλαβον αἱ τῶν εὐγενῶν ἐπιθυμίαι, ἐν αἷς καὶ κυνηγῆσια καὶ τὸ φιλοπόλεμον. Πρὸς θεραπείαν τοῦ φιλοπολέμου αὐτῶν ἐξαιρέτον εὐκαιρίαν ἐν τῷ φραγκικῷ κράτει παρεῖχεν ἡ στρατολογία. Διότι, εἰκαὶ οἱ κληρικοὶ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι προσωπικῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, οὐχ ἤττον ὅμως ἡ ἐκκλησία ὤφειλε νὰ πέμπῃ τοὺς αὐτῆς ἀνθρώπους εἰς αὐτήν. Καὶ τί ἄρα ἦν φυσικώτερον ἢ ἵνα ἀνδρεῖοι καὶ πολεμικοὶ ἐπίσκοποι προθύμως αὐτοῖ τε καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς ἐκστρατεύωσιν; — Ἦδη ἐν ἔτει 575 βλέπομεν ἐν τῷ φραγκικῷ στρατῷ ἐπισκόπους ἐκστρατεύοντας εἰς Ἰταλίαν ἐναντίον τῶν Λογγοβάρδων. Ὅντως ἐν προγενεστέροις χρόνοις δι' ἐκκλησιαστικοῦ νόμου ἦν ἀπηγορευμένον τὸ φέρειν ὄπλα καὶ ἡ ἀπαγόρευσις ἐπανελαμβάνετο πολλάκις ἐκ νέου ἰδίως ἐπὶ τοῦ βασιλέως Καρολομάνου. Ἄλλ' ὅμως οὐδέποτε καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα διετηρήθη. Καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις εὐρίσκει τις διαδοχικῶς δύο πολεμικοὺς ἐπισκόπους ἐν τῇ μητροπόλει Μογοντικῷ (Magontiacum, Magontia, Mayence, Magonza, Mainz). Ὁ ἕτερος τούτων ὁ Γερόλδος ἔπεσε κατὰ τῶν Σαξόνων μαχόμενος. Καὶ ὁ υἱὸς δὲ αὐτοῦ Γεβίλειβος ἐπίσης μαχητὴς ὡς ὁ πατὴρ ἐφόρευεν ἰδίᾳ χειρὶ τὸν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πατρὸς φονέα.

§ 216. Οἱ ἐπίσκοποι ἦσαν ἐν πᾶσιν οἱ ἰσχυρότατοι μετὰ τοὺς βασιλεῖς, ἐδίκαζον ἀμετακλήτως καὶ ἤλεγχον τοὺς τὸ καθῆκον αὐτῶν μὴ πράττοντας πολιτικούς.—Τὸ ἀξίωμα τῶν ἐπισκόπων ἦν μετὰ τὸ τῶν βασιλέων. Πρὸς τῷ πνευματικῷ ἀξιώματι καὶ ἡ παιδεία αὐτῶν συνέτεινεν ὅπως ἐν τῇ κοινῇ γνώμῃ διακρίνωνται ὑπὲρ πάσης τᾶς ἄλλας τάξεις. Διὰ τοῦ τῆς ἀσουλίας διακινήματος τοῦ ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν παρεχομένου εἶχον οὐ μόνον τὴν εὐκαιρίαν ἵνα μετετεύωσιν ὑπὲρ τῶν κατὰδωκομένων

καὶ αὐτοὺς φιλανθρώπως ὑπερασπίζωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδιωτικὰς αἱματηρὰς ἐκδικήσεις ἀποκρούωσιν. Πρὸς δὲ τούτοις ἐν τῷ φραγκικῷ κράτει ἐπὶ Χλωθαρίου ἦν αὐτοῖς ἐπιτετραμμένον ἵνα ποιῶνται ἐφέσεις ἢ ἐνστάσεις ἀναθεωρήσεως τῶν κατωτέρων δικαστηρίων καὶ ἔχωσι τὴν προεδρείαν ἐν τοῖς δημοσίαις δικαστηρίοις τῶν πόλεων αὐτῶν. Ἐπίσης εἶχον τὴν ἀνωτέραν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν ἐπιθεωροῦντες καὶ ἐλέγχοντες τὰς παρὰ τὸ καθήκον πράξεις αὐτῶν. Τὰ τοῦ γάμου καὶ τῶν διαθηκῶν ὑπήγοντο μόνῃ τῇ τῆς ἐκκλησίας δικαιοδοσίᾳ, οὕτω μάλιστα, ὥστε, εἴ τις ἀπέθνησκεν ἀδιάθετος, ὁ ἐπίσκοπος ἐποίει, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐπὶ βάρει τῆς αὐτοῦ ψυχῆς διαθήκην, μηδενὸς δυναμένου νὰ ἐναντιωθῇ. Ὅτι δὲ ἀπέλυον κοινῆς τιμῆς τεκμήριον ἦν ὅτι πανταχοῦ τὰς βιοιοπραγίας τῶν ἰσχυρῶν ἐκώλυον καὶ, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ τοῦ Τολλήτου συνόδῳ (683), πᾶσιν ἐκείνοις ἀφορισμὸν ἠπέλουν, οἵτινες παρὰ τινος κατηγορούμενοι διὰ βασάνων ἐζήτουν νὰ ἐκβιάσωσι μαρτυρίαν τινά. Αὐτοὶ μόνοι εἶχον τὸ θάρρος ἵνα πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ μεγιστᾶνας λέγωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ πᾶν ἀδίκημα αὐτῶν προλαμβάνωσιν, εἴ μὴ πᾶς ἄλλος ἐτόλμα νὰ ἐγείρῃ φωνὴν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων.

§ 217. Ἡ δεκάτη τῶν κτημάτων τῶν λαϊκῶν καὶ οὐ καὶ τῶν βασιλικῶν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας. — Ἀφ' οὗτου ἡ ἐκκλησία ἐκτήσατο ἀκίνητα κτήματα, ἐπαύοντο ὁσημέραι αἱ τακτικαὶ καὶ αἱ ἐκούσαι προσφοραὶ. Εἰς ἀναπλήρωσιν δὲ τούτων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰσήχθη ἡ δεκάτη. Ἦδη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ πολλοὶ πατέρες, φέρ' εἰπεῖν, Ὁριγένης, Ἀμβρόσιος, Αὐγουστίνος, Χρυσόστομος ἠνάγκάζον τοὺς λαϊκοὺς κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἰουδαίων, ἵνα δίδωσι τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκ τῶν ἐκυτῶν κτημάτων τὸ δέκατον. Ἄλλ' ἡ ἀπαίτησις ἔμεινεν ἐν γένει ἄνευ ἀποτελέσματος, ἐξαιρουμένων τινῶν εὐσεβῶν. Ἐν Γαλλίᾳ κατὰ πρῶτον ἐπὶ τοῦ βασιλέως Χουντράμου ἐν τῇ συνόδῳ

(585) τοῦ Μασκονίου (Macon, Maçon, Matisco) ἐμνήσθησαν οἱ λαϊκοὶ ὅτι εἶναι σφῆς νόμος τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκ τῆς προσόδου τῶν ἐκυτῶν κτημάτων κατ' ἐνικυτὸν προσφέρωσι τὸ δέκατον πρὸς τοὺς ἱερεῖς. Ἐκτοτε ἐγένετο τὸ δέκατον τακτικὸς φόρος, ὃν ὁ λαϊκὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ ἄνευ ἀντιστάσεως. Ἐπὶ τῶν Καρολιδῶν ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ἐπεξετάθη. Ἐν τινι συνόδῳ (779) ἐψηφίσθη, ἵνα ἡ δεκάτη δίδωται ἐξ ἐκάστου ἀκινήτου κτήματος, μηδὲ τῶν βασιλικῶν κτημάτων ἐξαιρουμένων. Ἡ τῆς δεκάτης φορολογία ἦν οὐ σμικρὸν κώλυμα τῆς ὑπὸ τῶν Φρεΐσων καὶ Σαξόνων ἀποδοχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ.

§ 218. Ἐπίσκοποι κατέβλιβον τὰς μονὰς, ἐσφετερίζοντο μοναστηριακὰ κτήματα. — Οἱ πάπαι κατὰ τῶν ἐπισκόπων ὑπὲρ τῶν μοναστηρίων. — Αἱ μοναὶ τὰ μόνα σχεδὸν φυτώρια τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς εὐσεβείας ἐδέησε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἵνα μὴ μόνον ἐναντίον τῆς ἰσχυρᾶς ἀριστοκρατικῆς ἀμύνωνται, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῶν τῶν φυσικῶν συνιδρυτῶν αὐτῶν καὶ ὑπερχριστιῶν, τῶν ἐπισκόπων. Οὗτοι εἰσβάλλοντες μετὰ πολλῶν ἀκολούθων εἰς μοναστήριόν τι ἀπήτουν ἐπὶ μακρὸν χρόνον δικιμονήν, ἐτάρασσον διὰ κοσμικοῦ ὄχλου τὴν ἐρημίαν τῶν εὐσεβῶν μοναστῶν, ἰδιοποιοῦντο καὶ παρὰ πᾶν δίκαιον κτήματα μοναστηριακὰ, ἐλάμβανον τὴν θέσιν τοῦ προϊσταμένου ὡς δικαίωμα ἐκυτῶν καὶ ἤσκουν πᾶσιν βίαν. Ἐν τῇ στενοχωρίᾳ ταύτῃ δικειμένα τὰ μοναστήρια ἐζητοῦντο προστασίαν παρὰ τοῖς πάπαις. Οὗτοι πκρεῖχον αὐτοῖς πολλαπλᾶς προνομίας ἀπαγορεύοντες τοῖς ἐπισκόποις ἵνα μετ' ἀκολούθων εἰσέρχωνται εἰς μοναστήριον καὶ ἀνχιμινύωνται κοσμικοῖς πράγμασι καὶ οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἐπέτρεπον, εἰ μὴ μόνον τὸ ἐξῆσκειν τὸ τῆς ἐποπτείας τῶν πνευματικῶν πραγμάτων δικαίωμα. Πρὸς δὲ τούτοις ἐκάστῳ ἠπειλεῖτο ἡ τοῦ οὐρανοῦ ἀρά, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ θίγῃ τῶν κτημάτων μοναστηρίου.

§ 219. Οἱ πάπαι ὑπήκοοι τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντινίου.—Παπικὰ κτήματα.—Παπικοὶ ἐλίτροποι ἐν Κωνσταντινουπόλει.—Φόρος παπῶν τῷ αὐτοκράτορι πρὸς ἐλικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν.—Περισκοπήσωμεν νῦν τὰ κατὰ τοὺς πάπας. Ἄφ' ὅτου οἱ Ἕλληνες αὐθις καὶ πάλιν ὑπέταζαν τὴν Ἰταλίαν, οἱ πάπαι ὑπετάγησαν τοῖς Ἕλλησιν αὐτοκράτορσι καὶ ἦσαν, ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα, ἐν οἷα σχέσει ὁ ὑπήκοος πρὸς τὸν ἄρχοντα. Οἱ πάπαι ὤφειλον νὰ καταβάλλωσι φόρον προσαίτητικόν, οἷον ἐμειοίκιον ἐκ τῶν παπικῶν αὐτῶν κτήσεων (patrimonia) καὶ ἓνα ἐλίτροπον ἀποκρισιάριον καλούμενον δικτηρῶσιν ἐν τῇ βυζαντικῇ αὐλῇ. Ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' ὁ ἐν Ραβέννῃ ἐξάρχος ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος ἐπεκύρου τὴν ἐκάστοτε ἐκλογὴν καὶ τὰς προνομίας τοῦ Ρώμης ἐπισκόπου. Κωνσταντῖνος ὁ Πρωγωνάτος κητεργήσας (682) ἐπὶ τοῦ πάπαι Ἀγάθωνος τοῦ Β' τὴν τῆς ἐπικυρώσεως ὑποχρέωσιν διετήρησε τοῦτο: ὅτι, πρὶν ἢ ἀφίκηται τὸ αὐτοκρατορικὸν ἐπικυρωτικὸν ἔγγραφον, οὐδεὶς νέος πάπας εἰς τὸ μέλλον δύναται νὰ χειροτηνηθῇ.

§ 220. Ἀνεξάρτητος παπῶν ἐξουσία.—Οἱ πάπαι μεγάλοι κτηματικοὶ ἐν Ἰταλίᾳ, Ἰλλυριῶ, Ἰστροῖα, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Ἀφρικῇ.—Ἰδρυσίς παπικῆς ἐλικρυτείας καὶ κραταίωσις οὐτῆς διὰ τῶν ἐπισκόπων.—Κατὰ τοὺς προηγουμένους χρόνους ἡ δύναμις τῶν παπῶν ἐν ἐγκοσμίοις πράγμασι τῆς Ἰταλίας ἦν πολλοῦ λόγου ἀξία. Καὶ δῆλον ἐκ τῶνδε: Ὅπως οἱ Γότθοι, οὕτω μετ' αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες τὰ πάντα ἐμηχανεύσαντο, ὅπως πάντα πρὸς αὐτοὺς εὐνοϊκῶς διακείμενον πάπαν ἀναβιβάζωσιν ἐπὶ τοῦ πρώτου τῆς οἰκουμένης θρόνου πεποιθότες ὁρθῶς ὅτι δι' αὐτοῦ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἔμελλε νὰ ἦ στερεωτέρα. Ὅσω μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Λογγοβάρδων εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ ἑλληνικὴ ἐξουσία κατέπιπτεν, οἱ δὲ νέοι βάρβαροι διὰ τοῦ μισήτου αὐτῶν ἀρεικνισμοῦ, διὰ τῶν βικισπραγιῶν καὶ τῶν λη-

στειδῶν καθίσταντο μισητοὶ τοῖς κατοίκοις, τόσῳ καὶ οἱ πάπαι οὐδὲν παρέλειπον ὅπως τὴν δεινῶς θλιβομένην καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων ἐν μεγίστῃ ἐνδείξῃ ἐγκαταλελειμμένην χώραν ὑπερασπίζωνται. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ πάπαι μεγάλην πολιτικὴν ἰσχὺν ἐκτῶντο ὁσημέραι. Ὅπως δὲ ἐν τῷ φραγκικῷ καὶ γοθικῷ κράτει οἱ ἐπίσκοποι ἤρξαντο ἀποτελοῦντες διακεκριμένην τάξιν, οὕτω καὶ οἱ πάπαι ἐν Ἰταλίᾳ ἔθηκαν τὰ θεμέλια ἀνεξαρτήτου ἐξουσίας, καίτοι ταύτην οὐτὶ ἰζήτησαν, ἀλλ' οὐδ' εἰς αὐτὴν ἀπέβλεπον! Τὸν κύριον μοχλὸν ταύτης δὲν εὗρον ἐν τῷ ἀξιώματι, ὅπου εἶχον ὡς ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν ταῖς μεγάλαις καὶ πολυπληθέσιν ἐκκλησιαστικαῖς κτήσεσιν, ἃς αὐτοὶ ἐν Ἰταλίᾳ κατεῖχον. Διὰ τούτων οἱ πάπαι οὐ μόνον ἠναγκάσθησαν, ἀλλὰ καὶ ἴσχυσαν ἔνθα κραταιῶς τὴν χώραν ὑπερασπίσωσιν. Αὐτοὶ ἀπέβησαν ἐν Ἰταλίᾳ οἱ μέγιστοι γεοῦχοι, κτηματικοί. Ἀπὸ Γρηγορίου τοῦ μεγάλου ἐξ ἰδίων πόρων ἐπεμελοῦντο τῆς ὀχυρώσεως τῆς αἰωνίως πόλεως (aeterna civitas), τῆς Ρώμης. Ὅπως οὗτος περιέβαλεν αὐτὴν διὰ νέου τείχους, οὕτω καὶ ὁ πάπας Σισίνιος (708) ἀνωκοδόμησε τὸ ὑπὸ τῶν Λογγοβάρδων καθαιρεθὲν αὐτῆς τεῖχος. Αἱ μεγάλαί τῶν παπῶν κτήσεις (patrimonia) ἤδη ἐπὶ Γρηγορίου ἐδίδον αὐτοῖς κοσμικὸν τι δικαίωμα ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ἐν αἷς ἐκεῖναι ἔκειντο, καθ' ὅσον ἐκεῖ αὐτοὶ κατεῖχον τὰ ὑπέρτερα ἀξιώματα. Ἐν ταῖς κτήσεσιν αὐτῶν ταύταις ὑπῆρχον καὶ τινες πόλεις, ἐφ' ὧν ὁ πάπας οὗτος ἤδη ἐξήσκει τὸ δικαίωμα ἰδικιτέρας προστασίας, καθ' ὅσον αὐταὶ ἐθεωροῦντο παπικαί. Τοιαῦται δὲ πόλεις ἦσαν ἡ Νέπα (Nepi) τῆς Τυρρηνίας, ὁ Ὑδροῦς (Otranto) καὶ ἡ Καλλιπολις παράλιαι πόλεις τῆς Καλαβρίας. Ἐπὶ τόπου τινὸς μάλιστα παρὰ τὸν Ὑδροῦντα, ὡς φαίνεται, προὔπηρχεν ἰδιοκτησίαις δικαίωμα. Διότι ἐν τινι ἐπιστολῇ γράφει ὁ Γρηγόριος πρὸς τὸν ἐκεῖ αὐτοκρατορικὸν δήμαρχον: « Σὺ γινώσκεις ὅτι ὁ τόπος οὗτος ἰδιοκτησίαις τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας εἶναι ». Εἰ δ' αἱ παπικαὶ αὐταὶ κτήσεις ἔκειντο ὁμοῦ, θὰ ἰδρῦετο ἐξουσία

τὰ μάλιστα ἐξείρετος. Ἐν Ἰταλίᾳ μόνον ἠριθμοῦντο τρεῖς-καίδεκα : Καλαβρία, Ἀπουλία, Σάμνιον, Νεάπολις. Καμπανία, Τυρρηνία, Σοβίνη, Νουρσία, Καρσέοιοι, Ράβεννα, Σικελία, Κορσική καὶ Σαρδώ. Αἱ κτήσεις ἐν Σικελίᾳ συνίσταντο ἐκ πλειόνων ἢ 400 κτημάτων, ὧν δύο ὑπῆρχον ἐπίτροποι, ὁ μὲν ἐν Συρακούσαις, ὁ δὲ ἐν Πανόριῳ (Palermo). Τὰ κτήματα ταῦτα καὶ τὰ ἐν Καλαβρίᾳ ἀπέφερον κατ' ἔτος 350 λίτρας χρυσοῦ, τοῦτ' ἔστιν ὑπὲρ τὸ ἡμισυ ἑκατομμύριον φράγκων. Γνωστὸν δὲ ὅτι ὁ πάπας Βιγίλιος (540—555) ἐν λιμῶ ἕκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῆς Σικελίας κτημάτων πολλὰ σιταγωγὰ πλοῖα ἐπεμψεν εἰς Ῥώμην. Ταῖς ἐν Ἰταλίᾳ ταύταις παπικαῖς κτήσεις συναριθμητέαι καὶ αἱ ἐν Ἰστρίᾳ, Ἰλλυρικῶ, Λιγουρία, Κοττίαις Ἄλπεσι (Cottianae Alpes), Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἀφρικῆ περὶ τὴν Ἰππῶνα. Ὅπως δὲ τὰ διεσπαρμένα ταῦτα κτήματα ἐν ὅλον συναποτελέσωσι καὶ κυβερνηθῶσιν ὑπὸ τῆς ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς μετὰ πλήρους κυριαρχίας, ἀπηρτεῖτο εὐκαιρὸς τις περίστασις. Αὕτη δ' ἐδόθη, ἀφ' οὗτου οἱ Λογγοβάρδοι εἰς Ἰταλίαν εἰσβαλόντες ὁσημέρην ἐκραταιοῦντο, οἱ δ' Ἕλληνας αὐτοκράτορες καὶ οἱ ἔξαρχοι αὐτῶν ἐν Ραβέννῃ ἀνίσχυροι ἦσαν ἵνα τὴν καταπιεζομένην δεινῶς χώραν ὑπερακτιπίσωσιν. Καίπερ δὲ ὁ λαὸς δεινῶς πιεζόμενος, ἀλλ' ὅμως τὴν μὲν ἐξουσίαν τῶν βαρβάρων Λογγοβάρδων καὶ Γότθων ὡς Ἀρειανῶν, τὴν δὲ τοῦ Ὀδοάκρου διὰ τὰ ἐξ αὐτοῦ παθήματα ἀπέστεργον. Μάτην δὲ ἐκκραδόκουν ἐπικουρίαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Διὰ τοῦτο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς μοναρχίας ὁ λαός, ὅστις μετὰ 400 ἔτη ἵδρυσεν ἀνεξαρτήτους δημοκρατίας ἐν Ἰταλίᾳ, νῦν, εἴ περ ποτέ, ἐπεθύμει τῆς ἐξουσίας μονάρχου, ἣν ἔβλεπεν ἐν ταῖς χερσὶ τῶν παπῶν. Καὶ ἀληθῶς· διότι οἱ πάπαι ἐν σύμπαντι τῷ κόσμῳ διὰ τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν εἶχον τὴν μεγίστην δόξαν, ἐφρόντιζον περὶ τῶν καταπιεζομένων λαῶν τῆς Ἰταλίας, κατόικουν ἐν τῇ πόλει τοῦ παγκοσμίου ποτὲ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἣν πολλὰκις μετὰ τὴν κκτάλυσιν αὐτοῦ ἔτρωσαν καὶ ἐν ἡ.

ὡς ἀνεξάρτητοι ἄρχοντες ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐν Ῥαβέννῃ ἐξ-
 αρχίας ἐκυβερνῶν ἐνδοξῶς, ἦσαν οἱ μέγιστοι κτηματικοὶ ἐν Ἰταλίᾳ
 καὶ εἶχον ἤδη ἀπὸ μακροῦ χρόνου δικαίωμα τι κοσμικῆς συναρ-
 χίας μετὰ τῶν τὰς πέριξ χώρας κυβερνῶντων, ἐν αἷς ἔκειντο τὰ
 μεγάλα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα. Φυσικὸν ἄρα ἦν ἐν ᾧ χρόνῳ οὐ-
 δεμία ἄλλη ἐρρυθμισμένη ἐν Ἰταλίᾳ ἐξουσία ὑφίστατο, ἵνα ἢ
 Ῥώμη καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς καὶ αἱ ἐπαρχίαι, ἐν αἷς ἢ παρ' αἷς
 τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα ὑπῆρχον, παραδέξωνται τοὺς πάπας
 ὡς τοὺς φυσικοὺς αὐτῶν ὑπερασπιστὰς καὶ ἄρχοντας. Τοιοῦτοτρό-
 πῳ καθαρῶς ἀφ' ἐαυτῆς καὶ ἀβιάστως συνέστη ἡ ἐκκλησιαστικὴ
 ἐπικράτεια ἢ τὸ παπικὸν κράτος διὰ πολλῶν ἐπικαιρῶν πραγμάτων
 εἰς τοῦτο συντελεσάντων ἄνευ συνεργίας καὶ ἄνευ φιλάρχου τινὸς
 ὁμοῦ τῶν παπῶν! Ἄλλως τε δὲ εἶναι μεμαρτυρημένον ὅτι
 ἤδη πολλῶ πρότερον τοῦ Πιπίνου τοῦ συνήθως ὡς τοῦ κυρίου ἰδρυ-
 τοῦ τοῦ παπικοῦ κράτους θεωρουμένου, καθάπερ βεβαιώσεται, τὸ
 παπικὸν κράτος ὑφίστατο καὶ οἱ πάπαι ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου
 τοῦ εἰκονομάχου ἡγεμόνευον τῆς Ῥώμης, τοῦ Δουκάτου καὶ τῶν
 χωρῶν τοῦ μεγάλων παπικῶν κτημάτων ἔχοντες καὶ πραγματι-
 κὴν κοσμικὴν ἡγεμονίαν. Ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ μεγάλου ἤρξατο τὸ
 παπικὸν κράτος συνιστάμενον· ἐκρτατώθη δὲ κυρίως ἐπὶ Γρηγο-
 ρίου τοῦ Β' καὶ Γρηγορίου τοῦ Γ' καὶ ἐπὶ Ζαχαρίου ἀναγνωρισθὲν ὑπὸ
 τοῦ Φράγκων βασιλέως Πιπίνου κατέστη ἐν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.
 Ὁμολογητέον δὲ ὅτι οἱ Ἰταλιεὶ ἐπίσκοποι τὰ μάλιστα συνετελέ-
 σαν εἰς τὴν ἀκμὴν αὐτοῦ· Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐλληνικὴ ἐξουσία ἐν αἷς
 πόλεσιν ἤρχεν ἐξέλιπεν, αὕτη περιῆλθεν ἀφ' ἐαυτῆς εἰς αὐτούς,
 τοὺς ἐπισκόπους, καθ' ὅσον μάλιστα ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλ-
 ου ἐν αὐταῖς αὐτοὶ κατὰ μέγα μέρος ἐπεμελοῦντο τοῦ δικαίου
 καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν αὐτῶν θέσιν εἶχον τὴν ὑψηλοτέραν ἀστυ-
 νομικὴν τῆς ἠθικῆς ἐποπτεῖαν. Τινὲς δὲ τῶν ἐπισκόπων μετῆλθον
 καὶ βίαν. Ἀναντιλέκτως. Οὕτως ἐπὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου ὁ ἐπί-
 σκοπος Φορτουανῆος τῆς Νεαπόλεως (599) κατέλαβε τὸν πυλῶνα

καὶ τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως ταύτης, οὗ ἕνεκα ὁ εὐσεβὴς καὶ τὰ μάλιστα ἀφιλόδοξος πάπας ἐπετίμησεν αὐτῷ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐπίσκοποι πνευματικῶς ὑπέκειντο τῷ πάπῃ, φανερόν ὅτι ὑπετάσσοντο αὐτῷ μεθ' ὅλης τῆς κοσμικῆς αὐτῶν δυνάμεως καὶ αὐτὸν ἀπεδέχοντο ὡς τὸν κοσμικὸν αὐτῶν ἄρχοντα ἀντὶ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων, οἵτινες ἢ οὐδόλως ἐκήδοντο περὶ τῆς Ἰταλίας ἢ ἠπέιλουν νὰ κατκρήψωσιν αὐτὴν εἰς τὴν αἵρεσιν! Ἐπειδὴ οἱ πάπαι ὡς πατριάρχαι τῆς Δύσεως, προκειμένου περὶ καταλήψεως ἐπισκοπικῆς ἑδρας, εἶχον τὴν νικῶσαν ψῆφον, εὐκόλως ἠδύναντο νὰ κατέχωσι τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν. Κατ' ἀρχὰς ἴσως ὁ δεσμὸς ὁ ἐνώσας τὰς πόλεις καὶ ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν νέον ἄρχοντα ἦν εὐρύτερος καὶ χαλαρότερος, οἱ δὲ πάπαι ἐθεωροῦντο μάλλον ὡς ἐπίτιμοι ἡγεμόνες (titularii) καὶ προεστῶτες ὁμοσπόνδων πόλεων ἐχουσῶν αὐτονομίαν ἢ ὡς πραγματικοὶ ἄρχοντες. Διὰ τοῦτο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὸ ἐκκλησιαστικὸν τῶν παπῶν κράτος οὐπω φαίνεται καθαρῶς ἐνικτὸν καὶ στερρῶς συγκεκροτημένον.

§ 221. Καταθλίψεις τῶν παπῶν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἐξάρχων. — Θάνατος τοῦ Βυζαντινοῦ ἐν Ραβέννῃ ἐξάρχου. — Ἐκουσία τῶν Ἰταλῶν ὑποταγὴ τῇ παπικῇ ἐξουσίᾳ. — Οἱ Ἕλληνες κατέστησαν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἀνάξιοι πάτης προσοχῆς τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τῆς ἀνακτίσεως τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τῶν μεγάλων στρατηγῶν Βελισσάριου καὶ Ναρσή οἱ αὐτοκράτορες προστηνέχθησαν πρὸς αὐτὴν οὐχὶ ὡς πρὸς παλαιὰν συγγενῆ ἐπαρχίαν, ἀλλ' ὡς πρὸς δορίκτητον χώρον ἐπιτρέποντες πᾶσαν βίαν καὶ κατάθλιψιν. Τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει ἦσαν πρὸ πάντων βικεῖς διὰ τὰς περὶ τὴν ἐκλογὴν διατάξεις, διὰ τὰς βικεῖς πρὸς ἐπικύρωσιν χρηματικὰς ἀπαιτήσεις καὶ διὰ τὴν εἰς τὰς ἐκλογὰς ἀνάμιξιν, ὧν ἕνεκα ἡ πλήρωσις τῆς ἀγίας ἑδρας συνήθως ἀνεβάλλετο ἐπὶ πλεον ἑνὸς ἔτους. Πρόσθετος αὐτοῖς τὰς ληστείας τῶν αὐτοκρατορικῶν λειτουργῶν, ἐξ ὧν μνη-

μονεύομεν μόνον δύο παραδείγματα: τὸν ἔξαρχον Ἰσαάκιον ἐπὶ τοῦ πάπα Σεβερίνου (640) καὶ τὸν Ἰωάννην ἐπὶ τοῦ πάπα Σεργίου Α' (687) τοὺς τὰ ρωμαϊκὰ ταμεῖα καὶ τὰς ἐκκλησίας πωλήσαντας. Ὅτε δ' ἐπὶ τοῦ πάπα Βιταλιανοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ὁ Β' (663) εἰς Ῥώμην ἀφίκετο, πᾶν εὐγενές τῆς πόλεως μέταλλον ἀφείλετο, ὅπως ἀποπλεύσας εἰς Σικελίαν ἐκεῖ πάλιν κατασπαθῆσθαι αὐτό. Ἡ δὲ ὑποστήριξις τῶν αἱρέσεων παρὰ τοῖς αὐτοκράτορσιν, αἱ βιασιοπραγίαι, ἃς πολλοὶ πάπαι ὑπέστησαν ὑπ' αὐτῶν, οἱ σφετερισμοὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχῶν, ἡ χλευαστικὴ ἀπόρριψις σεβαστῶν ἐθίμων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἧτις ἐγένετο (692) ἐν τῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνόδῳ, — ταῦτα πάντα εἶναι θαῦμα ὅτι ὁ λαὸς καὶ οἱ πάπαι τῇ τυραννικῇ ταύτῃ ἐπὶ μακρὸν πιστοὶ ἐνέμειναν καὶ δὲν ἀπετίναξαν τὸν ἀφόρητον ζυγὸν ἤδη πρὸ πολλοῦ. Ὅτε ὅμως ἐπὶ τέλους ἡ ἀγρία εἰκονομαχία Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου τὸ ποτήριον τῆς ἀδικίας ὑπερεπλήρωσεν, ἕτε βουλευθέντος διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων νὰ εἰσαγάγῃ τὴν αἶρσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ μόνον ἀποστάντος, διότι ὁ στόλος αὐτοῦ ἐναυάγησε· ὅτε αὐτὸς φόνον τῷ πάπῳ Γρηγορίῳ τῷ Β' ἐβουλεύσατο, ὅστις ὡς μισθὸν παρώτρυνε τὸν λαὸν εἰς τὴν τήρησιν τῆς πίστεως· ὅτε οὐχ ἤττον ὁ Λέων οὐδαμῶς ἤκουσε τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως καὶ τὴν τῆς συνέσεως, — τότε τέλος ὁ λαὸς ὁ καταπιεζόμενος ἐξηγέρθη πρὸς ἰδίαν ἑαυτοῦ σωτηρίαν, τὸν ἔξαρχον τῆς Ῥαβέννης ἀπέκτεινε καὶ μηδὲ τὸ ὄνομα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεχόμενος ἐζήτησεν ὑψηλοτέραν προστασίαν καὶ οὕτως ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐξαστραπτουσαν φῶς ἄπλετον αἰγίδα τῶν παπῶν. Θὰ ἦτο βεβαίως προδοσία τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἀξιώματος, τῆς ἑαυτῶν θρησκείας, τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ, εἰ μὴ οὗτοι ἐχορήγουν τὴν ἀπαιτουμένην προστασίαν, ἀλλὰ κατελίμπανον τὰ πάντα ἔρμαιον τοῖς ληπταῖς Λυγγυβάροδαις.

§ 222. Σφετερισμοὶ πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως,

Ἰωάννης ὁ Νηστευτής, ἡ πενθέκτη σύνοδος, αὐτοκράτωρ ὁ Φωκᾶς Γρηγόριος ὁ μέγας. — Μαρτυραὶ ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα: Ἰσίδωρος ὁ Σεβίλλης, Μάξιμος ἀρχιεπίσκοπος, ἐπίσκοποι Ἀφρικῆς, Στέφανος ὁ Δορυλαίου, Ὁσσοῦας βασιλεὺς Ἀγγλίας, ὁ ἐπίσκοπος Ἀξδέχελμος, Βέδας, Βονιφάτιος, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. — Οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἐπορεύοντο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ὅπως μὴ μόνον ἐκυτοῦσιν τῆς ὑποδεστέρας ὑπὸ τὴν ἀποστολικὴν παπικὴν ἐδραν θέσεως ἀπαλλάξωσιν, ἀλλὰ καὶ ἰσοτιμίαν σφετερισθῶσιν. Δὲν ἤρκεσεν ὅτι ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Νηστευτής τὴν προσηγορίαν ἔλαβεν « οἰκουμενικός », ἀλλὰ καὶ ἡ τῷ 692 συνελθούσῃ σύνοδος παρεχώρησε τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως τὰ αὐτὰ τῇ ῥωμαϊκῇ ἐδρᾷ δικαιώματα καὶ ἀνεγνώρισε τοῖς πατριαρχαῖς ἐκείνοις ἣν ἰδιοποίησαντο προσηγορίαν ὡς προσήκουσαν καὶ δικαίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ Φωκᾶς (601—610) ἀπηγόρευσεν ἐκ πολιτικοῦ ὑπολογισμοῦ τοῖς πατριαρχαῖς ἵνα προσαγορεύωνται οὕτως· ἀλλ' ὅμως ἡ προσηγορία παραμένει μέχρι δεῦρο. Ἀλλ' ἡ ἰδιοποίησις αὕτη τῶν πατριαρχῶν οὐδαμῶς ἴσχυσε νὰ ἐξελείψῃ τὴν ἀρχαίαν διδασκαλίαν· ὅτι οἱ ἐπίσκοποι Ῥώμης ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ Πέτρου ἔλαβον τὴν κλήσιν τῆς ὑπερτάτης διοικήσεως τῆς ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἕκαστοι αἱ ἐκκλησίαι τῆς οἰκουμένης τῇ Ῥώμῃ εἶναι ὑποτεταγμένοι! Παρὰ τὴν ταπεινοφροσύνην, μεθ' ἧς Γρηγόριος ὁ μέγας τὸν κλητικὸν εἰς τὴν σφετερισθεῖσαν ἐκείνην τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως προσηγορίαν ὀνομάζει ἐαυτὸν « δούλον τῶν δούλων τοῦ θεοῦ », οὐχ ἤττον ὅμως οὐδόλως ἀμνημονεῖ τῆς προσηκούσης αὐτῷ πρώτης θέσεως ὡς διαδόχῳ τοῦ Πέτρου! — Ἰσίδωρος δὲ (619—636) ὁ τῆς Σεβίλλης (Sevilla) τῆς Ἀνδλουσίας ἀναγνωρίζει τῷ Ῥώμης ἐπισκόπῳ τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν ὡς τὴν αἰωνίαν κεφαλὴν καὶ θεωρεῖ πάντα μὴ μετὰ δέους ὑποτασσόμενον τῇ αὐθεντίᾳ αὐτοῦ ὡς ἄθρον! Ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀρχιεπίσκοπος ἐν Κωνσταντινουπόλει (683) παρὰπέμπει πάντα ἀμφί-

βολον περὶ τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀποστολικὴν ἔδραν. Οἱ ἐπίσκοποι δὲ τῆς Ἀφρικῆς εἶναι διατεθειμένοι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἵνα τὰ μάλιστα μὲν ἀναγνωρίσωσι τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα, ἡκιστα δὲ ὑποστηρίξωσι τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ἐν ταῖς ἰδιοποιήσεσιν αὐτοῦ, δι' ὃ καὶ τῷ 646 σύρουσιν αὐτὸν πρὸ τοῦ δικαστηρίου τοῦ Ρώμης ἐπισκόπου! Αὐτοῖς ἡ ἔδρα τοῦ ἀγίου Πέτρου εἶναι ἡ μεγάλη ἀνάγκη πηγὴ, ἧς αἱ ἀποροαὶ ἀρδεύουσι τὸν σύμπαντα κόσμον καὶ ποιοῦσιν εὐκαρπον, ἀλήθεια, ἥτις ὑπ' οὐδενὸς ἀνθρώπου ἐπιτρέπεται νὰ ἀμφισβητηθῇ! Θρησκευτικὰ ζητήματα ἐν ἀπωτάτοις τόποις ἀναφυόμενα οὐδέπονται συζητοῦνται ἢ διαλύονται, ἐὰν μὴ πρότερον γνωσθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης ἢ ὑποβληθῶσι τῇ αὐτοῦ αὐθεντίᾳ πρὸς λύσιν! Περὶ τούτου δὲ ἀμφιδάλλειν ἡκιστα ποτε ἐπῆλθε τῷ τῶν ἀνατολικῶν ἐπισκόπων νῶ! Οὕτω τῷ 636 ὁ Δορυλαίου ἐπίσκοπος Στέφανος λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Σωφρονίου ἀπαιτεῖ ἵνα οἱ αὐτοῦ συνεπίσκοποι καὶ ἱερεῖς τὰ τραύματα τῆς ἐκκλησίας ἐκείνῳ τῷ ἐπισκόπῳ δεῖξωσιν, ᾧ δεδομένον εἶναι ἵνα ταῦτα θεραπεύῃ καὶ, ὅπως ὁ Πέτρος πάντων προεστὼς κλειδοῦχος ἦν, τοῖς ἀληθείαι πιστοῖς ἀνοίγῃ τὸν οὐρανὸν καὶ τοῖς ἀνυποτάκτοις κλείῃ! — Ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 664 ὁ βασιλεὺς Ὀσσοῦας ἀποτείνει τὸν λόγον πρὸς τοὺς σχισματικούς: «Βούλομαι ἐκείνῳ νὰ ὑπακούω, ὅστις τὰς κλεῖς τοῦ οὐρανοῦ ἔλαβε». — Καὶ ὁ ἐπίσκοπος δὲ Ἀξδέγγελμος (691) παροτρύνει αὐτοὺς ἵνα μὴ πλέον ἀποκρούωσι τὰς διατάξεις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. — Ἐν δὲ τῇ ἐπομένῃ ἑκατονταετηρίδι ἀρχομένη ὁ σεβάσμιος Βέδας γράφει: «Ὁ Πέτρος ἔλαβε διὰ τοῦτο πρὸ πάντων τὰς κλεῖς τοῦ οὐρανοῦ κράτους καὶ τὸ πρωτεῖον τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, ὅπως πάντες οἱ πιστοὶ τοῦ κόσμου ἐνίδωσιν ὅτι πάντες οἱ τῆς ἐνότητος τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπικοινωνίας τῆς ἔδρας ταύτης ἀποχωριζόμενοι δὲν δύνανται μῆτε ἄρσειν τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν μῆτε εἰσοδὸν εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ ἐλπίζωσιν» — Τῇ ἔδρᾳ ταύτῃ ὁμνυεὶ ὁ ἅγιος Βονιφάτιος (725) κατὰ τὸ πα-

ράδειγμα προγενεστέρων ἐπισκόπων ὅτι μετὰ μεγίστης πίστεως εἶναι παραδεδωμένοι καὶ ὑποτεταγμένοι. — Καί, ἵνα ἔτι μόνον ἓνα ἀναμνησθῶμεν, ὁ πεπαιδευμένος Ἰωάννης ὁ Λαμασκηνὸς (740) ὁ ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ἐκεῖ καλίφου ἀνώτατον ἀξίωμα ἔχων καὶ ἐκ τῶν τὰ μάλιστα λογιωτάτων ἀνδρῶν ὧν ὀνομάζει τὸν ἅγιον Πέτρον τὴν ψυχὴν τῆς θείας ἐπιστήμης, τὴν πέτραν, ἐφ' ἧς ἡ ἐκκλησία ἐρείδεται, ἧς ἐνώπιον τρέμουσιν αἰρετικοί, δαίμονες καὶ ὁ ἄδης καὶ οὐ μὴ κατισχύουσιν. Αὐτόν, λέγει, ὁ θεὸς οὐχὶ ἀρχοντα καλυβῶν καὶ πτωχῶν, ἀλλὰ κεφαλὴν καὶ κυβερνήτην τῆς ἐκκλησίας ἀπάσης κατέστησεν. — Καὶ ταῦτα μὲν καὶ τοιαῦτα τὰ τῶν παπιστῶν περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα Ῥώμης, ἐν οἷς πλεῖσθ' ὅσα εἶναι ἀντικρυς ἀρνήσις ἱστορικῶν ἀληθειῶν. Ἐν τοῖς προηγουμένοις πολλάκις ἐρρήθη καὶ ἐκ τῶν ἱστορικῶν συμβάντων ἐπεκυρώθη ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἐγένετο καθ' ἑαυτὴν καὶ δι' ἑαυτῆς καὶ ὅτι ἅπαντα τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα ἐλύθησαν ἢ ὑπ' ἀνδρῶν σοφῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ἢ, τὸ καὶ σπουδαιότατον, ὑπὸ καθαρῶς ἐλληνικῶν συνόδων τοπικῶν τε καὶ οἰκουμενικῶν. Καὶ ὅμως οἱ παπισταί, ἐν οἷς καὶ ὁ Γροίνιος, ἐπαναλαμβάνουσιν ὅτι πάντα τὰ ζητήματα ἔλυε πάντοτε ὁ πάπας! Εἰ τοῦτο ἀληθές ἦν διὰ τί οἱ πάπαι ἤρνούντο νὰ ἐπικυρώσωσι καὶ πόλλ' ἄλλ' ἀπεδοκίμαζον, ἐν οἷς καὶ τὸν ΚΗ' κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι καὶ πολλοῦς τῆς ἐβδόμης οἰκουμενικῆς. ὡς καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Γροίνιος ἀναφέρει; Ἀλλὰ τοιούτων ἀντιφάσεων καὶ ψευδολογημάτων βρίθουσι τὰ τῶν παπιστῶν συγγράμματα, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ διὰ μικρῶν καταδειχθήσεται τύπῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ΄.

ΜΑΤΑΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ: ΠΕΛΑΓΙΟΥ Β΄ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ
ΝΗΣΤΕΥΤΟΥ ΠΡΟΣΗΓΟΡΙΑΣ «ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ». — ΕΠΙΚΡΑ-
ΤΗΣΙΣ ΑΥΤΗΣ.

§ 223. ΨΕΥΔΟΛΟΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΚΡΙΣΙΑ ΠΑΠΙΣΤΩΝ. — Ο ΚΩΝ-
ΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΝΗΣΤΕΥΤΗΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΩΝ
ΒΑΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ. — ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-
ΠΟΛΕΙ. — ΑΘΩΟΤΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ. — ΚΑ-
ΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΤΕΥΤΟΥ. — ΣΥΝΟΔΟΣ ΝΕΣΤΟΡΙΑΝΩΝ.

Ε'ν τοῖς περὶ ἀναπτύξεως σὺν τῷ χρόνῳ τοῦ παπικοῦ πρωτείου.
ὑπὸ τῶν παπιστῶν εἰρημένους γέγραπται σὺν ἄλλοις παραδό-
ξοις καὶ ὅτι οἱ ἀφιλόδοξοι πάπαι ἵδρυσαν παπικὴν ἐπικράτειαν
ἄκοντες, ἅτε δὴ μὴ δῆθεν ζητηθεῖσαν ταύτην, ἀλλὰ ἐπιβληθεῖσαν
αὐτοῖς ! Ἀλλὰ τί ἄλλο ἦν ἀνέκαθεν ὁ ἀγὼν τῶν παπῶν ἢ μανία
πρὸς ἵδρυσιν μοναρχίας ἐν τε τῇ γῆ ἐν τε τῷ οὐρανῷ ; Τί ἄλλο οἱ
δεινοὶ ἐπὶ αἰῶνας αἰῶνων πόλεμοι τῶν παπῶν κατὰ τοῦ πατριαρ-
χείου Κωνσταντινουπόλεως ; Οὐχὶ περὶ ἐπικρατήσεως τοῦ αὐτῶν
πρωτείου ; Οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἐπέβαλλον αὐτοῖς
ἵνα πλαστοργήσωσι πέτρεια καὶ πάπεια πρωτεῖα ; Ἐπεβλήθη
τοῖς μὲν ἄλλοις πάπαις, ἵνα πανταχοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ προξε-

νῶσι σκάνδαλα καὶ ταρασσῶσι τὴν εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας, τῷ δὲ πάπῃ Γρηγορίῳ τῷ μεγάλῳ ἢ Διαλόγῳ, ἵνα μείνηται κατὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ ὡς λαβόντος τὴν προσηγορίαν «οἰκουμενικός»; Ἄλλ' ἐῷμεν τοὺς πκπιστὰς χαίρειν τῇ αὐτῶν ψευδολογίᾳ καὶ ἀνκισχυντίᾳ καὶ παριστορίᾳ καὶ ὑποκρισίᾳ καὶ ἀνακλάθωμεν τὴν ἔκθεσιν τῶν γνησίων ἱστορικῶν συμβαμάτων. — Εἴρηται ὅτι ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ μέγας κατεπολέμησε τὴν περὶ τῆς οὐσίας τῶν σωμάτων τῶν ἀναστησιμῶν θεωρίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Εὐτυχίου, ὃν ἀποθανόντα (6 Ἀπριλίου 582) διεδέξατο (12 ἢ 13 Ἀπριλίου) Ἰωάννης ὁ Δ' ὁ ἐπονομαζόμενος Νηστευτῆς ὡς ἐκ τῆς καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ ἀσθηροτάτης νηστείας. Οὗτος Καππάδοξ τὴν πατρίδα ἦν λόγιος, εὐσεβής, ἐγκρατής, φιλελεήμων, ἀφιλόδοξος. Ἐγένετο πατριάρχης ἄκων, βικσθεῖς. Ἀλλὰ γενόμενος ἐκυβέρνησε κραταιῶς, ὡς ἐμπρέπει ἐμπείρῳ καὶ βέκτῃ πηδαλιούχῳ ἐπετετραμμένῳ τὸ πηδαλιουχεῖν καὶ κινδυνεύουσιν ἐν τρικυμίᾳ. Τρικυμῖαι δ' ἦσαν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ αἱ μνημονευθεῖσαι ἔριδες καὶ σύνοδοι τῶν Εὐτυχιανῶν καὶ ἄλλων. Οὐχ ἦττον δὲ ὄχληρόν αὐτῇ ἦν καὶ ἡ κατὰ τοῦ Ἀντιοχείας πατριάρχου Γρηγορίου κατηγορία ἐπὶ αἰμομιξίᾳ μετὰ τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς. Πρὸς ἐξέτασιν τῆς ἀποτροπαίου κατηγορίας συνεκλήθη (587 ἢ 588) ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος, ἐν ᾗ ἐζητήσθη ἡ ὑπόθεσις. Ὁ κατηγορούμενος ἀπελογήθη ἐνώπιον τῆς συνόδου, τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ πατριάρχου καὶ ἄλλων κληρικῶν. Κατεδείχθη ἡ ἀθώότης αὐτοῦ καὶ ὁ κατήγορος ἔπαρχος τῆς Ἀνατολῆς κατησχύνθη καὶ ἤχθη διὰ τῆς πόλεως. Ἐπὶ τῆς συνόδου ταύτης ἀνέλαβε διαρκῶς πλέον τὴν προσηγορίαν «οἰκουμενικός» ὡς πατριάρχης, ἥνπερ καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἔφερον πρὸς καιρόν, ὁ Νηστευτῆς. Οὗτος ἀπυβλέπων εἰς τὸν περιορισμὸν ἄλλων τε ἀμικριτῶν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἀγνείαν τοῦ σώματος τὴν φθειρομένην ἐκ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ἐξέδωκε ΛΕ' κανόνας «Κανονικὸν τοῦ Νηστευτοῦ» κοινότερον καὶ συνηθέστερον καλούμενους, ἐν οἷς τὴν

ἀνθρωπίνην ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ἀδυναμίαν μετριωτέρας ἐπιβάλλει ποινάς, ἐφ' ᾧ καὶ ὑπὸ τῶν ἄγαν αὐστηρῶν κατεκρίθη. — Τῷ αὐτῷ δ' ἔτει (588) συνήλθεν ἐν τινὶ τῆς Περσίας πόλει σύνοδος Νεστοριανῶν. Ταύτης πρόεδρος ἦν ὁ Νεστοριανὸς πατριάρχης Ἰεσουϊάβας. Ἐψήφισε δὲ πολλοὺς κανόνας, ὧν ὁ Β' ταῖς καταδεδικασμέναις συγγραφαῖς Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας συμβολικὴν τιμὴν ἀποδίδει. — Ἀλλὰ ἐπὶ μακρὸν συνετάραξε τὴν εἰρήνην τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ὁ ἀγὼν τῶν παπῶν Πελαγίου (578—590) καὶ μάλιστα Γρηγορίου τοῦ μεγάλου (590—604) κατὰ τοῦ ἐπωνύμου (τίτλου) « οἰκουμενικός », ὃν ἀνελθόντα ἀναποσπάστως ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, ὡς εἴρηται, παρέλαβον πάντες οἱ διάδοχοι αὐτοῦ καὶ μέχρι τῆς σήμερον φέρουσιν οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως.

§ 224. Ἀποτυχόντος τοῦ πάπα Πελαγίου, ἀνέλαβε τὸν κατὰ τοῦ ἐπωνύμου « οἰκουμενικός » ἀγῶνα ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ μέγας. — Ἀπειλαὶ καὶ περιπονήσεις αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς πρὸς τὸν πατριάρχην Ἰωάννην τὸν Νηστευτὴν, τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν αὐτοκράτειραν. — Μελῶν ὁ πάπας Πελάγιος παρὰ τοῦ ἀποκρισιάρχου αὐτοῦ Γρηγορίου καὶ παρὰ ἐπισκόπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ τὰ συμβάντα ἐν τῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνόδῳ πάντα μὲν τᾶλλα πέμψας ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀποκρισιάρχον Γρηγόριον ἀπεκήρυξεν ὡς μηδὲν, ὡς ἀνύπαρκτα καὶ δὴ καὶ τὸ ἐπώνυμον « οἰκουμενικός » τοῦ Νηστευτοῦ· ἐπεκύρωσε δὲ τὰ τῆς ἀθώωσης τοῦ Ἀντιοχείας πατριάρχου Γρηγορίου. Συγχρόνως δὲ διέταξε τὸν ἀποκρισιάρχον ὅπως ἀποστῇ πάσης πρὸς τὸν πατριάρχην Ἰωάννην Δ' τὸν Νηστευτὴν ἐπικοινωνίας. Ὁ δεινὸς λοιμὸς (589) ἐν Ῥώμῃ καὶ ὁ θάνατος (590) τοῦ Πελαγίου ἀνέκοψαν μὲν τὸν κατὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως δεινὸν πόλεμον περὶ τοῦ « οἰκουμενικός », ἀλλὰ δὲν ἐματαίωσαν. Κραταιῶς ἀνέλαβεν αὐτὸν ὁ διάδοχος τοῦ Πελαγίου Γρηγόριος ὁ τέως, ὡς

εἰρηται, ἀποκρισιάρχος (ἐπίτροπος) ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ ὀκτώ ἢ ἐννέα ἔτη (578 - 585). Οὗτος ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῶν κληρικῶν, τῆς γερουσίας καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Ῥώμης καὶ χειροτονηθεὶς (3 Σεπτεμβρίου 590) διαταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου ἤγειρε (μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 590) τῷ πατριάρχῃ Ἰωάννῃ τῷ Νηστευτῇ, τῷ ἀδελφῷ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῷ Ἀντιοχείας Ἀναστασίῳ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ. Τῷ δ' ἐπομένῳ ἔτει ἔπεμψε τὴν ἐνθρονιστικὴν αὐτοῦ ἐπιστολὴν τῷ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννῃ καὶ τῷ Ἀντιοχείας Γρηγορίῳ καὶ τῷ πρῶν Ἀντιοχείας Ἀναστασίῳ καὶ τῷ Ἀλεξανδρείας Εὐλογίῳ καὶ τῷ Ἱεροσολύμων Ἰωάννῃ, ἐν ἧ ἀπεφάνετο ὑπὲρ τῶν πέντε οἰκουμενικῶν συνόδων. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὰ τυπικὰ ταῦτα ἐπελάβετο ὁ Γρηγόριος δραστηρίως τῆς διευθετήσεως σὺν ἄλλοις τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ, Γαλλίᾳ, Νουμιδίᾳ καὶ Δαλματίᾳ, ἔνθα παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἐπισκόπου Ναταλίου ἐγκατέστη ὁ ἀρχιδιάκονος Ὀνωρθὸς ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐν Βοιωτίᾳ, ἔνθα ὁ Θηβῶν Ἀδριανὸς ἀδίκως κηθαιρεθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ πάλιν ἀνέλαβε τὴν αὐτοῦ ἐπισκοπὴν. Ἐπίσης καὶ οἱ ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ τιμωρηθέντες ὡς αἰρετικοί : ὁ ἐξ Ἰσαυρίας μοναχὸς Ἀθανάσιος καὶ ὁ ἐκ Χαλκηδόνος πρεσβύτερος Ἰωάννης, ἀποκατεστάθησαν πάλιν ὡς ἀθῶοι παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ, τοῦ πατριάρχου. Τοῦτο προὔπεδήλου ὅτι ὁ πάπας Γρηγόριος ἀκατάσχετος κατεπενέβαινε τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Συντελέσας ταῦτα ὁ Γρηγόριος μέχρι τοῦ 594 εὐθὺς (595) ἐπῆλθε λάθρως κατ' αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ὡς ἀφορμὴν δ' ἔλαβεν ὁ ὑπερήφανος πάπας τὸ ἐπωνύμον αὐτοῦ «οἰκουμενικός», ὧπερ ἐχρήσατο ἐν τῇ αὐτοῦ ὑπογραφῇ τοῦ περὶ τοῦ εἰρημένου πρεσβυτέρου Ἰωάννου τοῦ Χαλκηδονίου ἐγγράφου. Ὁ Γρηγόριος ἔπεμψε διὰ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ Σχθινιανοῦ (1 Ἰανουαρίου 595) ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πατριάρχῃν Ἰωάννῃν παραινῶν αὐτόν, ὅπως ἀποβάλῃ τὸ ἐπωνύμον «οἰκουμενικός». Γράφων δὲ καὶ πρὸς τὸν αὐτο-

κράτορα Μκυρίκιον παρεκάλει αὐτὸν ἔνθεν μὲν ὅπως ἀνακαλέσῃ τὸ περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς εἰσόδου τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν λειτουργῶν εἰς κληρικὸν στάδιον διάταγμα, ἔνθεν δὲ ὅπως παροτρύνῃ τὸν πατριάρχην εἰς ἀποβολὴν τοῦ ἐπωνύμου ὑπομιμνήσκων αὐτὸν ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα ἐκπηγάει πορ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ! "Ὅπερ ἔδει δεῖξαι! Καὶ ταῦτα δὲ γράφων περὶ τοῦ ἐαυτοῦ πρωτείου οὐχ ἤττον οὐδόλως ὤκνει νὰ ὑπογράφηται ὁ Γρηγόριος «servus servorum dei»! Οἷος ποικιλόνωτος δράκων ἢ μεθ' ὑπακρισίας φιλοπρωτία! Συγχρόνως δὲ ἠπειλεῖ τὸν Ἰωάννην ὅτι, εἰὰν ἀρνηθῇ, ἐμελλε νὰ διδάξῃ αὐτὸς ὁ πάπας αὐτὸν τὴν ταπεινοφροσύνην. "Ὅμοια δὲ τινα ἔγραψεν ὁ κενόδοξος πάπας καὶ πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν Κωνσταντίναν παρακαλῶν αὐτήν, ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν ἄρσιν τοῦ μυσταροῦ ἐπωνύμου τοῦ πατριάρχου. Πρὸς τὸν πατριάρχην δὲ σὺν ἄλλοις ἔγραψεν ὁ πάπας καὶ τάδε: «Ἐνθυμοῦ, ἀδελφέ, ὑπόσθη μεγάλην εἰρήνην καὶ ὁμοφωνίαν παρὰ ταῖς ἐκκλησίαις εὔρες κατὰ τὴν εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα ὕψωσίν σου. Ἄλλὰ δὲν ἐνοῶ διὰ τίνος τόλμης καὶ ὑπερηφανίας ἔπλασας σὺ σεαυτῷ νέον ὄνομα, ἐφ' ᾧ αἱ ψυχαὶ πάντων τῶν συναδέλφων δύνανται νὰ λυπηθῶσι. Θυμᾶζω πρὸς τούτοις μεγάλως, πῶς σὺ ὁ βουλευθεὶς νὰ ἀποφύγῃς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, νῦν λαβὼν αὐτὸ σπεύδεις οὕτω νὰ ἐξασκηθῇς αὐτό, ὡσάνει σὺ αὐτὸ διὰ φιλοδόξου ἐπιθυμίας περιποιήσῃς σεαυτῷ. Σὺ ὁ σεαυτὸν ἀνάξιον γινώσκων νὰ καλῆσαι ἐπίσκοπος τανῦν εἰς τοσοῦτον προέβης, ὥστε διὰ τῆς κατὰφρονήσεως τῶν ἀδελφῶν θέλεις νὰ καλῆσαι μόνος ἐπίσκοπος; Σκόπει, παρακαλῶ, ὅτι ἐν τῷ ῥισκοινδύῳ σφετερισμῷ καταστρέφεται ἡ εἰρήνη τῆς ἐκκλησίας* καὶ ὅτι ἀντίκειται τῇ ἐπὶ πᾶσι κοινῇ ἐπιχειομένη χάριτι. Ἐν αὐτῇ, τῇ χάριτι, θὰ δυνηθῆς σὺ μείζων νὰ καταστῆς καὶ αὐξήθῃς, καθ' ὅσον σὺ ὑποπίπτεις καὶ ἐλαττοῦσαι καὶ ὅτι κατὰ τοσοῦτο μείζων θὰ εἶσαι, ἐφ' ὅσον μᾶλλον σὺ σεαυτὸν ἀποσχοινίζεις ἀπὸ τοῦ σφετερισμοῦ μωρᾶς καὶ μεγαλῶχου ἐπιδείξεως». Ἄλλὰ καὶ ὁ πατριάρχης

Ἰωάννης ὁ Νηστευτῆς καὶ ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ αὐτοκράτειρα καὶ πάντες οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει νοήμονες ἐγίνωσκον τὰ ἀληθῆ σκέμματα, ἀφ' ὧν ὀρμώμενος ὁ ποικίλος πάπας νῦν μὲν ἠπείλει, νῦν δὲ ταπεινοφροσύνην ἐπεδείκνυτο καὶ ὅτε μὲν ἐκήρυττεν ἑαυτὸν ὡς τὸν μόνον ἐπίτροπον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ κυρίαρχον τοῦ σύμπαντος χριστιανικοῦ κόσμου, ὅτε δὲ ταπεινούμενος ὡς ὁ εὐτελεστάτος τῶν εὐτελεστάτων δούλων παρίστη ἑαυτὸν ὡς τὸν δοῦλον τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ. Αὐτοὶ ἐγίνωσκον ὅτι ταῦτα πάντα τὰ προσωπεῖα ὑπεδύετο ὁ πάπας κηθόμενος περὶ τοῦ ἐρατώτατου αὐτοῦ πρωτείου. Ἄλλὰ, καίπερ ἀσχάλλων ὁ πάπας ἐπὶ τῇ ἀδιαφορίᾳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τῶν πρὸς καθιέρωσιν τῆς μισητῆς αὐτῷ ἐπωνυμίας «οἰκουμενικός» τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου, δὲν ἐτόλμα ὅμως καὶ νὰ ἐκτραχυνθῆ πρὸ πάντων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, διότι ὡς ὑπήκοος αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ ἐκτραχηλισθῆ καταρριπτόμενος ὡς ἄλλος Βιγίλιος ἐκ τοῦ ὕψους, εἰς ὃ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνήχθη. Διὰ τοῦτο ἀποβαλὼν τὴν λεοντὴν καὶ τὴν ἀλωπεκὴν ὑπέδου ἄλλο προσωπεῖον.

§ 225. Ῥαδιουργία τοῦ πάπα Γρηγορίου κατὰ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου παρὰ τῷ Ἀντιοχείᾳ καὶ τῷ Ἀλεξανδρείᾳ. — Ἐπίσης καὶ κατὰ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Κυριακοῦ παρὰ τοῖς αὐτοῖς καὶ τῷ αὐτοκράτορι καὶ παρὰ τῆς ἐπισκόποις τοῖς συνελθοῦσιν εἰς σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει. — Ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ μέγας μιμούμενος τὸν πάπαν Λέοντα τὸν μέγαν ἐκ παντὸς τρόπου ἐσπούδαζε νὰ ἐπισπάσῃται τοὺς ἄλλους τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας πατριάρχας ἐνκντῖον τοῦ ἀκάμπτου πρὸς τὰς ἀπειλὰς αὐτοῦ καὶ περιποιήσεις Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ. Γράψας πρὸς τὸν Ἀντιοχείᾳ Ἀναστάσιον καὶ πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείᾳ Εὐλόγιον τὰς ἐχυτοῦ συνέπεμψε καὶ τὰς τῶν προκατόχων αὐτοῦ ἐπιστολάς παροτρύνων αὐτοὺς διὰ τῶν ποικίλων περιποιήσεων, ὅπως ἀντεπεξέλθωσι καὶ ἀποδοκιμάσωσι τὴν

εἰρημένην ἐπωνυμίαν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. — Ἐν τούτῳ τελευτήσαντα (2(;) Σεπτεμβρίου 595) τὸν Ἰωάννην Δ' τὸν Νηστευτὴν διεδεξάτο (595 ἢ 596) μετ' οὐκ ὀλίγον χρόνον ὁ πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τῆς μητροπόλεως Κυριακὸς ἀνὴρ εὐσεβής, φιλάρετος καὶ φιλόθρωπος, φιλότιμος καὶ συνετός, φύλαξ τῶν τῆς ἐκκλησίας δικαιωμάτων καὶ μισοτύραννος. Ἄγνωστον, ἡμῖν γε, διὰ τί ἐπὶ μακρὸν ἀνεβλήθη σχετικῶς ἢ τ' ἐκλογὴ καὶ χειροτονία αὐτοῦ. Οὗτος ἐπεμψε χειροτονηθεὶς πατριάρχης τὸν πρεσβύτερον Γεώργιον καὶ τὸν διάκονον Θεόδωρον εἰς Ῥώμην κομίσοντας τῷ πάπῃ Γρηγορίῳ τὴν συνήθη ὁμολογίαν πίστεως καὶ τὴν ἐνθρονιστικὴν αὐτοῦ. Τούτοις ἐπέτρεψεν ὁ πάπας νὰ συλλειτουργήσωσιν ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτρόπῳ ἀπηγόρευσε τὴν μετὰ τοῦ πατριάρχου ἐπικοινωνίαν, ἐφ' ὅσον οὗτος φέρει τὴν προσηγορίαν «οἰκουμενικός»! Ὁ Γρηγόριος μετὰ τὰς συνήθεις συγχαρητικὰς εὐχὰς ἐπελάβετο ἀμελλητὴ τῆς εὐκαιρίας ἵνα μὴ μόνον παροτρύνῃ αὐτὸν πρὸς ἀποβολὴν τῆς ἐπωνυμίας «οἰκουμενικός», ἀλλὰ ἵνα καὶ τὸ στόμα κλείσῃ παντός βουλομένου νὰ ἐκδηλοῖ τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου! Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, ἐμέμφετο πικρῶς τοὺς ἐπίσκοπους Πικύλον, Ἐλπίδιον καὶ Δημιτικόν, ὅτι, τελουμένης τῆς μεγαλοπρεποῦς χειροτονίας τοῦ πατριάρχου ἐν τῇ μητροπόλει, ἐβύων χαίροντες τὸ τοῦ ψαλμοῦ: «Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ κύριος· ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ». Ὁ πάπας Γρηγόριος ἐπανέλαβε τοιαῦτα καὶ κατὰ τοῦ Κυριακοῦ, οἷα πρότερον κατὰ Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ. Γράψας (597) καὶ πάλιν πρὸς τὸν Ἀντιοχείας Ἀναστάσιον καὶ πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιον καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐπαναλαμβάνει ἄλλα τε καὶ τὰ εἰρημένικα προσπαθῶν ἵνα ἐκ παντός τρόπου διεγείρῃ αὐτοὺς καὶ κατὰ τοῦ Κυριακοῦ, ὅπως πρότερον κατὰ τοῦ Ἰωάννου, καλῶν αὐτὸν πρόδρομον τοῦ ἀντιχρίστου καὶ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ «ἀσεβὲς πρᾶγμα» (res frivola) καὶ «ὀλεθρίαν» (perniciosa)! Ἄλλ' οὐ μόνον παρὰ τοῖς πατριάρχεις,

ἀλλὰ καὶ παρ' ἐπισκόποις ὁ Γρηγόριος ἀκνμάτως ἠγωνίζετο κατὰ τοῦ Κυριακοῦ. — Ὅτε ὁ πάππς ἔμαθεν ὅτι προσεκληθήσαν (599) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ ἐπίσκοποι : ὁ Θεσσαλονίκης Εὐσέβιος, ὁ Δυρραχίου Ὀρβίτιος, ὁ Νικοπόλεως Ἀνδρέας, ὁ Κορίνθου Ἰωάννης, ὁ τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἰωάννης, ὁ Κρήτης Ἰωάννης, ὁ Λακρίσης Ἰωάννης, ὁ Σκόδρας καὶ ἄλλοι, «τότε φόβῳ συσχεθεὶς ὁ ποντίφηξ μὴ τυχὸν τῷ Κυριακῷ τὸ οἰκουμενικὸν ἐπώνυμον βεβκιωθῆ» (Tum pontifex, metu corripī, ne Cyriaco episcopi universalis titulus firmaretur) ἀπέτρεπεν αὐτοὺς ἐπιμκρυτόμενος ἐνώπιον τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ μήτε πειθεῖ μήτε κολακείαις μήτε βραβεΐαις μήτε τρόμῳ συγκαταθεῶσιν. Ἄλλ' οὐδὲν κατώρθωσεν. Ὁ πατριάρχης Κυριακὸς διετέλει φέρων τὸ ἐπώνυμον «οἰκουμενικός» καθ' ἑλλην τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀγαθοῦ Μκυρίκιου.

§ 226. Ἐξευτελισμὸς τοῦ πάπα Γρηγορίου ἐνώπιον τοῦ αἰμοδόρου Φωκᾶ πρὸς ἄρσιν τοῦ πατριαρχικοῦ ἐπωνύμου «οἰκουμενικός». — Τὸν Μκυρίκιον καθελὸν τοῦ θρόνου καὶ στέφθεις ὑπὸ τοῦ Κυριακοῦ αὐτοκράτωρ (22 Νοεμβρίου 602) ὁ ἀμάτατος τύραννος καὶ ἀλάστορ Φωκᾶς ἀπανθρώπως ἐρόνευσεν (27 Νοεμβρίου) ἐκεῖνόν τε καὶ τὰ πέντε τέκνα αὐτοῦ παρὰ τὴν πρὸς τὸν πατριάρχην ὑπόσχεσιν δι' ἧ καὶ οὗτος πάντοτε ἀνδρικῶς ἀνθίστατο αὐτῷ. Ὅλωσ δὲ τοῦναντίον ὁ πάππς Ρώμης Γρηγόριος. Οὗτος πάντοτε κοπτόμενος ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἠθικῆς δὲν ἠσχύνθη νὰ πέμψῃ (Ἰουλίῳ 603) πρὸς τὸν ἀπάσιον κκοῦργον θερμὴν συγχρητικὴν ἐπιστολὴν πλήρη ὑποταγῆς, εἶν δὲν ἔδειξε πρὸς τὸν χρηστὸν Μκυρίκιον, ὅστις κατὰ Ἐφραῖμ τὸν Σύρον ἦν «κράτιστος ἀνὴρ, μεγαλόψυχος, ἀνδρεία φύσις». Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ παντοῖα κολακκεύματα προσεμηχανήσκατο ὁ ὑπερήφανος πάππς, ὅπως προσελκύσῃ τὸν ἀποτρόπαιον Φωκᾶν, καίτοι ἀπὸ τῆς ἀναβάσεως αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ μεγάλου Κωνσταν-

τίνου καὶ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ μυρία δεινὰ ἐνέσκηψαν τῇ ἑλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ. «Οὐ διέλειπε», γράφει Θεοφύλακτος ὁ Σιμοκάττος, «ἐξ ἐκείνου καιροῦ μέχρι τῶν χρόνων τῶν καθ' ἡμᾶς τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἀποτεύγματα ποικίλα τε καὶ ἐξαισία καὶ τῷ μεγέθει ἀνυπομόνητα καὶ «λαμβάνει» κατὰ τὸν Κεδρηνὸν «τὴν ἔναρξιν τὰ μεγάλα τῶν Ῥωμαίων ἀτυχήματα». Ἄλλ' ὁ πάπας οὐδαμῶς ἐκῆδετο περὶ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτὸς φόβῳ συνείχετο μὴ τυχόν ἢ ἐπωνυμία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως «οἰκουμενικός» διατηρηθῆ καὶ ἐπὶ τοῦ τυράννου! Διὰ τοῦτο ἅμα ἔλαβεν ἀπάντησιν τοῦ δολοφόρου καὶ ἀμελλητὶ ἐξήτησατο τὴν κατάργησιν τῆς ἐπωνυμίας. Ἐγραψε δὲ καὶ πάλιν (μηνὶ Ἰουλίῳ 603) πρὸς τὸν Κυριακὸν ἐπιστολὴν παροτρύνων, παρακαλῶν, ἀπειλῶν, ὅπως ἀποβάλῃ τὸ μισητὸν ἐπώνυμον. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐξαπέστειλε (μηνὶ Ὀκτωβρ. 604) καὶ τὸν διάκονον Βονιφάτιον ὡς ἐπίτροπον αὐτοῦ ὁ πάπας Γρηγόριος εἰς Κωνσταντινούπουλιν ἄλλων τε καὶ τοῦ φοβερωτάτου τῆς ἐπωνυμίας ζητήματος ἕνεκα! Ἄλλ' ἀπέθανε (12 Μαρτ. 604) ἀπαλλαγείς τῶν βασάνων τῆς ποδάγρας, ἧτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη κτεῖχεν αὐτὸν δέσμιον ἐπὶ τῆς κλίνης, λελυπημένος ὅτι ὁ μὲν ἀντίζηλος αὐτοῦ πατριάρχης ἔφερε τὴν ἐπωνυμίαν «οἰκουμενικός», αὐτὸς δὲ τὴν ἐν ἐσχάτῃ ὑποκρισίᾳ ταπεινὴν «SERVUS SERVORUM DEI», προσηγορίας, ἅσπερ ἑκατέρων οἱ διάδοχοι φέρουσι ἀκεραίας μέχρι δεῦρο.—Ἄλλὰ διὰ τί τὸ «οἰκουμενικός» ἐγένετο πέτρα σκανδάλου;

§ 227. Ἄλλαι τε προσηγορίαι καὶ ἡ «οἰκουμενικός».
—Ἡ προσηγορία αὕτη εἶναι μία τῶν πολυπληθεστάτων ὑπαρχουσῶν, ὅπερ τεκμήριον ὅτι φύσει, ὡς εἶκεν, ὁ ἄνθρωπος φιλεῖ τὰς διακριτικὰς καὶ τιμητικὰς προσωνυμίας. Διὰ τοῦτο καὶ αὕτη ἢ τὴν ταπεινότητα καὶ μετριοφροσύνην διδάσκουσα χριστιανικὴ θρησκεία οὐ μόνον δὲν ἀνέκοψε τὴν ῥοπὴν ταύτην, ἀλλὰ καὶ τοῦ-

νκντίον μάλιστα ὑπέθελψεν. Οὐδέποτε' ἐπλάσθησαν καὶ ἐπενοήθησαν τσαῦται καὶ τηλικαῦται προσηγορίαι, ἐπώνυμα, προσώνυμα, πακρώνυμα κτλ, ὅσαι παρὰ τοῖς χριστιανοῖς κληρικοῖς τε καὶ λαϊκοῖς, καίτοι ὡς παρὰ τοῖς πλείστοις κατ' εὐφημισμὸν τῆς ἀντιφράσεως κείμεναι ἀλλοτριώταται εἰσι τῇ χριστιανικῇ ταπεινοφροσύνῃ καὶ μετριοφροσύνῃ. "Ὅπως κατὰ τὸν ῥήτορα ὁ τῆς Μακεδονίας Φίλιππος προσηγορίας ἔφερεν ἀλλοτριωτάτας τῇ ἐλευθερίᾳ, οὕτω καὶ τῶν μεγάλαις προσηγορίαις τετιμημένων οἱ πλείστοι ἀλλοτριωτάτας ταύτας τῇ χριστιανικῇ διδασκαλίᾳ ἔφερον καὶ φέρουσιν. Ἄλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ οὕτω κοιναὶ καὶ τετριμμένοι ἀπέβησαν αἱ προσηγορίαι αὗται, ὥστε οὐδεὶς ἄνευ μειδιάματος ἢ οἴκτου προφέρει ταύτας. Καὶ ὄντως πᾶς τις ἀκούει πλεῖσθ' ὅσα κληρικοῖς εὐηχότατα ὀνόματα, ἐν οἷς μάλιστα τά: ἅγιος, ἀγιώτατος, παναγιώτατος, αἰδέσιμος, αἰδεσιμώτατος, εὐλαβέστατος, εὐσεβέστατος, θεοφιλέστατος, ἱερός, ἱερώτατος, πανιερώτατος, μακαριώτατος, ὅσιος, δσιώτατος, πανοσιώτατος, καὶ λαϊκοῖς ἄλλὰ τε καὶ τά: γαληνότητος, μεγαυμότητος, ἐκλαμπρότατος, μεγαλειότητος, πανυπερσεβέστατος, πρωτοσέβαστος, ὑπέριμος, ὑψηλότητος, φιλόχριστος κτλ. Ἄλλὰ τίς τίσιν ἀποδίδει ταῦτα ἐκουσίως καὶ πιστεύει ἢ ἀκούων δὲν μειδιᾷ, ἐὰν μὴ οἰκτείρῃ τὴν ἀνθρωπίνην ματαιότητα; Τίς δὲν μειδιᾷ ἀκούων τὸ μικρότατον καταγώγιον καλούμενον « Ἱερὰν ἐξέτασιν» ἢ τὸν πάπαν «ἀλάθητον, θεόν, κλειδοῦχον καὶ κλειδοφύλακα γῆς τε καὶ τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ παραδείσου καὶ τῆς κολάσεως» ἢ τρέσαντα στρατιώτην «γενναϊότητα» ἢ βδελυρώτατον μοναστὴν ἀφερώνυμον τοῦ Ἰησοῦ» (Ἰησοῦτην); Ἄλλὰ τίς δύναται νὰ καταλέξῃ τὰς κατ' ἀντίφρασιν ἀπειραρίθμους παρ' ἀνθρώποις εὐωνύμους προσηγορίας, κηλούσας μὲν, μηδὲν δὲ σημαινούσας, ὥσπερ τὰ τεχνητὰ ψευδῆ ἄνθη τέρποντα μὲν τὴν ἔρασιν ὡς χρώμασι πεποικιλμένα, μηδαμῶς δὲ τὴν ὄσφρησιν ὡς μηδεμίαν ὀσμὴν ἀποπνέοντα; Ἄλλὰ τᾶνθη ταῦτα τοῦλάχιστον εἶναι ἀβλαβῆ. Ἄλλ' ὁ βίος τῶν πλείστων γε ἐπωνύμων τί; Οὐδὲν

ἀγαθόν. Ὅπως ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ἐπανκττάσεως (1793) τῆς καταργησάσης τὰς διακριτικὰς καὶ τιμητικὰς προσηγορίας ὁ ἀκύριος μαρκήσιος τοῦ ἀγίου Κύρου» (monsieur le marquis de Saint-Cyr) ἀφαιρεθεὶς καὶ τὴν τελευταίαν λέξιν «Cyr» (προφ. «Syre») ὑπὸ τοῦ αὐστηροῦ φύλακος τοῦ φράγματος ὁδοῦ τινος τῶν Παρισίων ἔμεινεν ὄλως ἀνώνυμος, οὕτως ἀποδιοπομπεῖται ἡ ἀδέκαστος ἱστορία καὶ τὰς προσηγορίας τῶν πλείστων κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, ὡς καταργημέναι ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς χριστιανικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας. Τούτων οὕτως ἐχόντων, τίς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες καὶ ὁ πάπας Ρώμης ἐκεῖνοι μὲν ἀπαιτοῦντες νὰ προσαγορεύωνται «θεοί» (di), οὗτος δὲ «τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ» καὶ «θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς» (vicarius Christi) καὶ «deus in terra»), τίς δύναται, λέγω, νὰ ἀρνηθῇ ὅτι οὗτοι ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῆς ἱστορίας τάσσονται εἰς τὴν μερίδα τοῦ Ἐωσφόρου πρὸς αὔξησιν τῶν ἐκπεσόντων ταγμάτων αὐτοῦ καὶ οὐχὶ εἰς τὴν τῶν ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ; Καὶ ὅμως τοιοῦτοι ὄντες οἱ πάπαι δὲν ὠκνοῦν νὰ ἐγεῖρωσι δεινὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ προσηγορίας «οἰκουμενικός», καίτοι αὕτη μὲν, ὅσον καὶ ἐὰν ἐπαρθῇ, εἶναι πάντοτε πρόσγειος, αἱ δὲ τῶν παπῶν ὑπερακρίζουσι καὶ αὐτὸν τὸν θρόνον τοῦ Ὑψίστου. Ὅτι δὲ αὕτη παραβλασμένη πρὸς τὰς: «τοποτηρητῆς τοῦ Χριστοῦ» καὶ «θεός» εἶνε ταπεινή, τεκμήριον τρανότατον ὅτι τὴν μὲν τοῦ Νηστευτοῦ ἔφερον πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτόν, τὴν δὲ τοῦ πάπα μόνος αὐτός, ὥσπερ καὶ ὁ θεὸς μόνος καλεῖται οὕτως! Ἡ προσηγορία «οἰκουμενικός» ἤρξατο ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ δι' ὅλων τῶν αἰώνων καθήκει μέχρις ἡμῶν, ὡς δῆλον ἐκ τῶνδε: Πρῶτον «οἰκουμενικὸν διδασκαλόν» ἐπωνόμασεν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον Θεοδοσίος ὁ Β' (408—450). Δεύτερον ὁ ἐπίσκοπος Εὐάζων τῆς Λυδίας Ὀλύμπιος τὸν τε Διόσκορον τὴν Ἀλεξανδρείας ἐν τῇ ληστρικῇ τῆς Ἐφέσου (449) συνόδῳ καὶ αὐ-

τὴν ταύτην τὴν σύνοδον καὶ οἱ Ἀλεξανδρεῖς Λεόντα τὸν Α' πάπαν Ῥώμης. Τρίτον ἢ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος, ἧτοι ἡ Δ' (451), ὠνόμασεν οὕτως αὐτὴ ἐκυτὴν. Τέταρτον Γελάσιος ὁ Κυζικηνὸς ὁ Καισαρείας ἐπίσκοπος (435—470) τὴν ἐν Νικαίᾳ πρώτην (325) σύνοδον. Πέμπτον Σύροι μοναχοὶ (517) τὸν πάπαν Ὀρμίσδαν. Ἐκτον ὁ κληρὸς καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς Ἀντιοχείας (518) Ἰωάννην τὸν Κωνσταντινουπόλεως. Ἑβδομον ὁ Λαρίσης μητροπολίτης Στέφανος (531) τὸν Βονιφάτιον Β' πάπαν Ῥώμης. Ὀγδοον ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἐν τοῖς νόμοις τοῦ πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως: Ἰωάννην Β' τὸν Καππάδοκα (517), τὸν Ἐπιφάνιον (520), Ἀνθέμιον (535) καὶ τὸν Μηνᾶν (537). Ἐνατον ὁ Ζωναρᾶς τὸν προϊστάμενον τῶν δώδεκα καθηγητῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀκαδημίας. Δέκατον μέχρι τοῦ νῦν φέρουσι τὴν προσηγορίαν «κριτὴς τῆς οἰκουμένης» καὶ «πάπαι» καὶ οἱ πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας. Ἐνδέκατον τὰς αὐτὰς προσηγορίας ἢ ἀναλόγους ἀπονέμουσιν ἰδιωτικῶς καὶ ἄρχοντες κληρικοί τε καὶ λαϊκοὶ καὶ ἅπαντα ἢ ἐκκλησία τούτοις καὶ ἐκείνοις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν καὶ ταῖς ἀγίαις συνόδοις καὶ συμπᾶσθ τῇ ἐκκλησίᾳ, οἵα αὐταὶ:— καθολικὸς — κοινὸς ἐπίσκοπος — οἰκουμενικαὶ σύνοδοι — καθολικὴ ἐκκλησία». — Ἡ ἐκκλησιαστικὴ δὲ μάλιστα ὑμολογία βρῖθαι τοιούτων προσηγοριῶν καὶ τότε δὴ ἔτι, ὅτε πρόκειται περὶ ἀγίων ὑποδεεστέρων, οἵα αἶδε: «γέγονας φωστὴρ τῇ οἰκουμένῃ λάμπων ταῖς θαύμασι (Θεοκτίστῳ συνασκητῇ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου)—Τῇ σεπτῇ γεννήσει ἢ οἰκουμένῃ... πεποικιμένη— Ἡ γέννησίς σου χαρὰν ἐμήνυσε πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ (τῇ θεοτόκῳ)— Ἡ παγκόσμιος ὕψωσις τοῦ.....σταυροῦ.—Τὴν οἰκουμένην ἀρδεύετε (τοῖς μάρτυσι Τροφίμῳ, Σαββατίῳ καὶ Δορυμέδοντι) — φωτίζειν τὸν μέλλοντα πᾶσαν τὴν οἰκουμένην (τῇ συλλήψει τοῦ Προδρόμου)—πάτερ παγκόσμιε (Διονυσίῳ τῷ Ἀρεοπαγίτῃ)—τῆς οἰκουμένης ὁ φωστὴρ (τῷ ὁσίῳ Κοσμᾷ) τὴν κτίσιν φωτὶ (τοῖς μάρτυσι Ναζαρίῳ, Γερβασίῳ κτλ.)— ἅπασαν προσκαλουμένη πόλιν

καὶ χώραν (τῷ εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ) — φωστὴρ τῇ οἰκουμένῃ (τῷ ὀσίῳ Ἰωαννικίῳ) — τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν (Παύλῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως) — τῆς οἰκουμένης ὁ φωστὴρ (Θεοδώρῳ τῷ Στουδίτῃ) — φωστὴρ τῇ οἰκουμένῃ (τῷ ὀσίῳ Νείλῳ) — τὴν οἰκουμένην ἐφώτισεν (Ἰωάννῃ Χρυσοστόμῳ) — τῆς οἰκουμένης ὁ φωστὴρ (Σάββα τῷ ἁγιασμένῳ) — τῆς οἰκουμένης ὁ φωστὴρ (Ἰωάννῃ τῷ Δαμασκηνῷ) — Ἐορτάζει σήμερον ἡ οἰκουμένη (τῇ θεοπροφητορικῇ Ἄννῃ) — Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν (Βασιλείῳ τῷ μεγάλῳ) — φωστὴρ τῇ οἰκουμένῃ (Θεοδοσίῳ τῷ κοινοβιάρχῃ) — τὴν οἰκουμένην ἐστήριξας (Ἀντωνίῳ τῷ μεγάλῳ) — φωταγωγοῦντα τὰ πέρατα (Μακκρίῳ τῷ ὀσίῳ) — χαρὰν ἡ κτίσις (Εὐθυμίῳ τῷ μεγάλῳ) — τῆς οἰκουμένης ὁ φωστὴρ (τῷ ὀσίῳ Μαξίμῳ) — τὴν οἰκουμένην ἐφώτισεν (τῷ ὀσίῳ Ξενοφῶντι) — φωστὴρ τῇ οἰκουμένῃ, πάτερ, παγκόσμιε (τῷ ὀσίῳ Ἐφραίμ) — τῶν οἰκουμηνικῶν διδασκάλων — τὴν οἰκουμένην πυρσεύσαντας τοὺς τὴν κτίσιν πᾶσαν καταρδεύσαντας (Βασιλείῳ, Γρηγορίῳ καὶ Ἰωάννῃ Χρυσοστόμῳ) — τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος (Φωτίῳ τῷ ὁμολογητῇ) — τὸν φωτίσαντα τὰ πάντα (Μελετίῳ τῷ Ἀντιοχείας) — ἀκτὶς τῇ οἰκουμένῃ (Ὀνησίμῳ ἀποστόλῳ) — φωστὴρ τῇ οἰκουμένῃ (Προκοπίῳ ὁμολογητῇ) — φωστὴρ τῇ οἰκουμένῃ (Ἰωάννῃ τῷ ὀσίῳ τῆς κλίμακος) — τὸν κόσμον κατηύγατας (Θεοδώρῳ τῷ Συκεώτῃ) — τὰ ἔθνη ἔπαντα σαγηνεύσας (ἀποστόλῳ Μάρκῳ) — φωστὴρ τῇ οἰκουμένῃ (Παχωμίῳ ὀσίῳ) — τῆς οἰκουμένης τὸν ἀστέρα (Ἀχιλλίῳ τῷ Ἀκρίσης) — τὸ καύχημα τῆς οἰκουμένης (Παύλῳ τῷ ἀποστόλῳ) — τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι (Πέτρῳ καὶ Παύλῳ τοῖς ἀποστόλοις) — τὸν κόσμον ἰώμενοι (Κοσμᾷ καὶ Δαμιανῷ ἀναργύροις) — εἰς πάντα κόσμον ἐξελθὼν (Ματθίᾳ ἀποστόλῳ) — φωστὴρ τῇ οἰκουμένῃ (Ἄδριανῷ καὶ Ναταλίᾳ μάρτυσι) — γῆν εἰς πᾶσαν ἔδραμεν (Λουκᾷ ὀσίῳ Στειριώτῃ) — οἰκουμένης λαμπτήρ (τῷ αὐτῷ) — καταφωτίζων κόσμου τὰ πέρατα (τῷ αὐτῷ) — εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν (τῷ αὐτῷ) — κόσμου τὰ πέρατα (τῷ

αὐτῶ) — τῆς οἰκουμένης φωστῆρα (τῶ αὐτῶ) — Ἀνεφάνης, ὅσιε, τῆ οἰκουμένη (τῶ αὐτῶ) — τῆς οἰκουμένης φωστῆρα (τῶ αὐτῶ). — Ἄλλὰ δύνχται τις ἐπ' ἀπειρον νὰ πολλαπλασιάσῃ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης τὰ παραδείγματα τῆς προσηγορίας «οἰκουμενικός» καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῇ καὶ ἀναλόγων. Ἐν πᾶσι δὲ τούτοις φανερωτάτη εἶναι ἡ ὑπερβολή, προκειμένου μάλιστα περὶ ἀγίων ὡς παγκοσμίου φήμης ἀπολαυόντων, καίτοι οὐδ' ἐν ἀπάσῃ τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν χώρᾳ γνωστοί. Ὅτι δὲ καὶ τὸ «οἰκουμενικός πατριάρχης» καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανοῦ πατριάρχου ἐνέχει ὑπερβολήν, πασίδηλον. Τούτων οὕτως ἐχόντων, διὰ τί ὁ Ῥώμης ἐφρυάζατο κατὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, ὡς λαβόντος προσηγορίαν κοινὴν πολλοῖς πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχουσιν; Διότι ὁ πάπας ὁ θέλων νὰ ἄρχῃ ἐν τῇ γῆ ὡς «θεός», πῶς ἦν δυνατόν καὶ νὰκούῃ καὶ «ἄνθρωπον οἰκουμενικόν»; Ὁ πόλεμος ἄρα τῶν παπῶν κατὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἦν ἀπότοκος τῆς ἀνέκαθεν ἐωσφορικῆς αὐτῶν ὑπερηφανίας καὶ πᾶς ἄλλος λόγος ὄλως περιττός. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ ὁ κατὰ τῆς προσηγορίας «οἰκουμενικός» ἀγὼν διετέλει ἀκμάζων καὶ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυριακοῦ. Ἄλλ' ἕλις πλειόνων λέξεων, προκειμένου περὶ κενῶν λέξεων.

§ 228. Θερμὴ συμφιλίωσις τοῦ αἰμοδόρου τυράννου Φωκᾶ καὶ τῶν παπῶν Βονιφατίου Γ' καὶ Δ'. — Τὸν Κυριακὸν ἀποθανόντα (29 Ὀκτωβρίου 606) διεδέξατο (23 Ἰανουαρίου 607) Θωμᾶς ὁ Α', διάκονος καὶ σκελλάριος τῆς μητροπόλεως. Ἐπ' αὐτοῦ λέγεται ὅτι ὁ πάπας Βονιφάτιος Γ' (606) κατῴρθωσεν ὅπως ὁ τύραννος Φωκᾶς ἐκδώσῃ διάταγμα, δι' οὗ ἔνθεν μὲν ἀπηγόρευσε τῷ πατριάρχῃ τὴν ἐπωνυμίαν «οἰκουμενικός», ἔνθεν δὲ ἀνεκῆρυξε τὸν πάπαν Ῥώμης τὸν ὑπέρτατον πάντων τῶν πατριαρ-

χῶν καὶ κεφαλὴν σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἀνθ' οὗ καὶ οἱ παπιστὰὶ ἀντιπελαργουῦντες ἀνήγειραν αὐτῷ στήλην ἐν τῇ ἀγορᾷ (forum) τῆς Ῥώμης ἐπὶ τοῦ Γ' ἢ πιθανώτερον ἐπὶ τοῦ Δ' Βονιφάτιου (607 614)! Ἡ ἀνέγερσις στήλης εἰς τὸν Φωκᾶν εἶναι ἀληθῶς μέγιστον τεκμήριον ὅτι οἱ παπιστὰὶ ἦσαν ἄξιοι τοῦ ἀνεστηλωμένου καὶ οὗτος ἀντάξιός τῶν ἀναστηλωσάντων. Ἄλλ' εἶτε ἀπηγόρευσεν ὁ τύραννος Φωκᾶς τὴν προσηγορίαν «οἰκουμενικός» καὶ ἀνεκήρυξε τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα εἶτε μὴ, τὸ βέβαιον ὅτι ἐκείνη μὲν διὰ τῶν αἰῶνων διατηρεῖται μέχρι τῆς σήμερον καὶ οὐδεὶς ποτε ἐν ὑστέροις χρόνοις τῶν παπιστῶν ἐποίησατο λόγον πρὸς ἄρσιν αὐτῆς, ἥμιστά δ' ἐκ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν, τὸ δὲ πρωτεῖον τοῦ πάπα οὐδέποτε ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία παρεδέξατο οὔτε πρὸ Φωτίου οὔτε μετ' αὐτόν. — Ἄλλὰ τὸ πανάσχιστον οὐχὶ ὁ κατὰ τῆς προσηγορίας «οἰκουμενικός» ἀγὼν τῶν παπῶν, ἀλλ' ἡ ἀντίπραξις κατὰ χρηστοτάτων καὶ ἡ σύμπραξις μετὰ κακουροτάτων. Ὅπως ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ μέγας ἐμαίνετο μὲν κατὰ τοῦ χρηστοτάτου Μαυρικίου, ἐνηγκαλίζετο δὲ τὸν κακουρογύτατον Φωκᾶν, οὕτω καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ: ὁ Σαβιλιανός, ὁ Βονιφάτιος Γ' καὶ ὁ Δ'. Ὁ Δ' μάλιστα οὐ μόνον ἐνηγκαλίσσατο τὸν Φωκᾶν, ἀλλὰ καὶ ἀνδριάντα αὐτῷ ἀνήγειρεν ἐν τῷ περιφανεστάτῳ τῆς Ῥώμης, ὅπως μηδεὶς ἀμνημονῆ ὅτι πᾶς μὲν ὁ κατὰ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα ἄρδην ἐξαφανίζεται σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ὥσπερ ὁ εὐσεβέστατος Μαυρίκιος· πᾶς δὲ ὁ ὑψῶν αὐτὸ καὶ ζῶν τιμᾶται ὑπὸ τῶν παπῶν καὶ νεκρὸς γεραίρεται, ὥσπερ ὁ μιαιώτατος Φωκᾶς. Τὸ μαρμαρύσσον ἄγαλμα τοῦ Φωκᾶ εἶναι ἡ προπαιδεία τοῦ ἀπαισιωτάτου παπικοῦ δόγματος: «Ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα» καὶ ἡ πηγὴ «τῶν παπικῶν ἀφέσεων (indulgentiae)» πάσης ἀμαρτίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ΄.

ΔΕΙΝΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΚΑΙ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΕΣΧΑΤΟΣ ΕΞΕΥ-
ΤΕΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ.

§ 229. ΣΥΜΠΡΑΞΙΣ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΠΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΣΕΡΓΙΟΥ ΕΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙΣ
ΠΡΑΓΜΑΣΙΝ ΕΠΙ ΣΩΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΑΠΕΙΛΟΜΕΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.

Μετὰ τὸν θάνατον (20 Μαρτίου 610) τοῦ Θωμᾶ πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως ἐχειροτονήθη (18 Ἀπριλίου 610) ὁ
Σέργιος Σύρος τὴν καταγωγὴν, διάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας,
Μονοφυσίτης ἐν τῷ κρυπτῷ. Μετὰ δὲ τὸν ἀντάξιον τραγικώτατον
θάνατον (6 Ὀκτωβρίου 610) τοῦ ἀλάστορος Φωκᾶ αὐθημερὸν ἐ-
στέφθη ὑπὸ τοῦ Σεργίου αὐτοκράτωρ ὁ Ἡράκλειος. Οὐδέποτε εἰ-
λικρινέστερον συνέπραξαν ὁ τε πολιτικός καὶ ἐκκλησιαστικός ἄρ-
χων ἐν τῷ βυζαντιακῷ κράτει, ὅπως οὗτοι. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἡρά-
κλειος καὶ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σέργιος μέχρι θά-
νάτου συνεργάσθησαν ὑπὲρ τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας·
κοινῇ συνεώρτασαν τὰς κατ' ἐχθρῶν νίκας καὶ συνεπένησαν τὰς
ἐξ αὐτῶν ἥττας τοῦ κράτους. Ἐμπράκτως δὲ πεισθέντες ὅτι αἱ
ἐν τῷ κράτει θρησκευτικαὶ αἱρέσεις διέσχίζον τὴν αὐτοκρατορίαν
καὶ οὐκ ὀλίγοι συνέπραττον τοῖς πολεμίοις ἀνέλαβον τὴν κατὰ-
λυσιν τῶν αἱρετικῶν δικαιρέσεων δι' ἀμυθιαίων υποχωρήσεων. Πρὸς

τοῦτο πολλαὶ ἀπόπειραι ἐγένοντο : πρῶτον διὰ τῆς περὶ δύο θελήσεων ἢ μιᾶς θελήσεως τοῦ Χριστοῦ συζητήσεως (616—619) τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Σεργίου καὶ τοῦ τῆς Φαράν τῆς Περσείας Ἀραβίας ἐπισκόπου Θεοδώρου. Δεύτερον διὰ τῆς προσελκύσεως (622) τοῦ τῆς αἰρέσεως τοῦ Σεβήρου ἐπισκόπου Παύλου εἰς τὴν διδασκαλίαν δύο μὲν φύσεων, μιᾶς δὲ θεανδρικῆς ἐνεργείας. Τρίτον διὰ τῆς συγκλήσεως (629) συνόδου τῶν Ἀρμενίων ἐν Θεοδοσιουπόλει (Χαρνούμ.—Γαρίν) τῆς μεγάλης Ἀρμενίας. Ἐν ταύτῃ συνήλθον πολυπληθεῖς ταύτης ἐπίσκοποι, μεγιστᾶνες Ἀρμενιοὶ καὶ τινες Ἕλληνας καὶ Σύροι ἐπίσκοποι. Αἱ φιλικαὶ συζητήσεις διήρκεσαν ἐπὶ ἓνα μῆνα μετὰ τῶν Εὐτυχιανῶν, οἵτινες ὑποχωρήσαντες ἀνωμολόγησαν τὸ κύρος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Τέταρτον διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ αὐτοκράτορος ὁ τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνον ἀναβάς (630) Κύρος ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Φάσιδος προσεῖλκυσε (633) τοὺς ἐν τῇ κλίματι αὐτοῦ Σεβηριανούς ἢ Θεοδοσιανούς. Ἄλλ', ἐνῶ οὕτως ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεσβενύοντο τὰ θρησκευτικὰ πάθη δι' ἀμοιβαίας ὑποχωρήσεως τῶν τε αἰρετικῶν καὶ τῶν ὀρθοδόξων, ἤρξατο δεινὴ ἀντίδρασις δύο μοναχῶν Σωφρονίου καὶ Μαξίμου διατριβόντων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Μετ' οὐ πολὺ (634) ὁ Σωφρόνιος γενόμενος πατριάρχης Ἱεροσολύμων συνεχάλεσε σύνοδον, ἐν ἣ ἀπεδοκιμάσθη ἡ διδασκαλία τῶν περὶ τὸν Κύρον, καὶ τὰ πρακτικὰ αὐτῆς ἔπεμψε πρὸς τε τὸν Κωνσταντινουπόλεως Σέργιον καὶ πρὸς τὸν πάπαν Ὀνώριον Α'. Ἐκάτεροι ἀποκρούουσι τὰ τῆς συνόδου τοῦ Σωφρονίου καὶ συντάσσονται τῷ Ἀλεξανδρείας Κύρῳ. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τούτου θόρυβος ἠγέρθη τῶν ὀρθοδόξων καὶ μάλιστα τῶν μοναχῶν, ὧς τε Σέργιος καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ πεισθεὶς Ὀνώριος ἀπηγόρευσαν πᾶσαν περὶ τοῦ ζητήματος συζήτησιν. Ἄλλ', εἰκαὶ ὁ Σωφρόνιος ἐτελεύτησε μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἄλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων (637), οὐχ ἦττον αἱ ἔριδες ὁσημέραι ἀνεζωπυροῦντο.

§ 230. Ἡ Ἐκθεσις τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου (τοῦ πατριάρχου Σεργίου). — Πρὸς κτενυκσμὸν τῶν πυρωδῶν ἐρίδων, ἐν αἷς ὁσημέραι ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἐτήκετο, ὁ φιλόπατρις αὐτοκράτωρ ἐξέδωκε (638; θρησκευτικὸν ἔρον *Ἐκθεσιν* ὀνομασθεῖσαν, ἐν ἧ ἀμῆτε ἐνιαίαν ἐνέργειαν μῆτε διττὴν ἐν Χριστῷ δογματίζεσθαι ἐνετέλλετο, μίαν δὲ θέλησιν ὁμολογεῖσθαι». Ἡ *Ἐκθεσις* ἐγένετο πανυγυρικῶς δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Σεργίου τοῦ καὶ μυστικοῦ συντάκτου αὐτῆς, τοῦ Ἀλεξανδρείας Κύρου, τοῦ Ἱεροσολύμων Σεργίου τοῦ πρώην Ἰόππης καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντιοχείας Μακεδονίου. Αὕτη δ' ὑπεγράφη προθύμως καὶ ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς. Οὐ μόνον δὲ προθυμότατα ὑπέγραψε ταύτην, ἀλλὰ καὶ ἐν συνόδῳ ἐπεκύρωσε (639) καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Σεργίου ἀποθανόντος (12 Δεκεμβρ. 698) Πύρρος ὁ πρώην μοναχὸς Χρυσοπόλεως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁ τὸν ἀποθανόντα (12 Δεκεμβρ. 638) πάπαν Ὀνώριον διαδεχόμενος Σεβερίνος. Κατὰ τοὺς παπιστὰς ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα μῆνας ἀνεβάλλετο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου ἡ ἐπικύρωσις τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ, ὅπως οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίτροποι αὐτοῦ ὑπογράψωσι τὴν *Ἐκθεσιν*. Ἄλλ' ἠρνήθησαν. Ἀποτυχὼν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐστράφη εἰς Ῥώμην. Ὁ ἑξαρχὸς Ῥαβέννης Ἰσαάκιος ἔπεμψε τὸν ἐπιτετραμμένον Μχυρίκιον, ὅπως ὑπογράψῃ αὐτὴν ὁ πάπας. Ἄλλ', ἀρνηθέντος, κατέλαβεν ἐκεῖνος διὰ στρατοῦ τὰ τοῦ Λαυρακίου ἀνάκτορα, ἔνθα οἱ ἐκκλησιαστικοὶ θησαυροί. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἰσαάκιος μετέβη εἰς Ῥώμην καὶ καταλαβὼν τοὺς θησαυροὺς μέρος μὲν αὐτῶν ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τοὺς δὲ ἄλλους διενείματο μετὰ τῶν συνεταίρων. Λέγεται ὅτι μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς αὐτοῦ ἐκλογῆς καὶ σύνοδον ὁ Σεβερίνος συνεκάλεσεν (640) ἐν Ῥώμῃ, ἐν ἧ ἀνεθεματίσθη ἡ αἵρεσις τῶν Μονοθελητῶν καὶ Εὐτυχιανῶν. Καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Σεβερίνου Ἰωάννης ὁ Δ' συνεκάλεσε σύνοδον (641) ἐν Ῥώμῃ, ἐν ἧ ἀνεθεματίσθη ἡ *Ἐκθεσις*. Πέμψας ὁ πάπας πρὸς τὸν Ἡρακλείου τὴν ἀπόφασιν

τῆς συνόδου ἔλαβεν, ὡς λέγεται, ἀπάντησιν ὅτι οὔτε τὴν "Εκθεσιν αὐτὸς συνέταξεν οὔτ' ἐντολὴν πρὸς σύνταξιν τῷ πατριάρχῃ Σεργίῳ ἔδωκεν, ἀλλὰ μόνον τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα ἐδάνεισεν! Ἐπειδὴ δὲ ὁ πατριάρχης Πύρρος οὐ μόνον τὴν "Εκθεσιν ἀπεδέξατο, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ καὶ τὸν πάπαν Ὀνώριον φρονοῦντα τὰ ἐν αὐτῇ ἐδήλου, ὁ πάπας Ἰωάννης διεμαρτηρήθη ὑπὲρ τοῦ Ὀνωρίου παρὰ τῷ διαδόχῳ τοῦ Ἡρακλείου Κωνσταντίνῳ Β', ὅστις μισῶν τὸν τε Πύρρον καὶ τοὺς Μονοβελήτας διέταξε νὰ καταβιάσῃσιν ἐκ τῶν θυρῶν τῶν ἐκκλησιῶν τὴν "Εκθεσιν καὶ δημοσίᾳ ἐμπρήσωσιν. Ὅπως ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ Βασιλίσκου οὐδαμῶς συνετέλεσεν εἰς εἰρήνευσιν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας διὰ τῆς περιποιήσεως τῶν Μονοφυσιτῶν, οὕτω καὶ ἡ "Εκθεσις τοῦ Ἡρακλείου.

§ 231. Ὁ Τύπος τοῦ αὐτοκράτορος Κώνσταντος (τοῦ πατριάρχου Παύλου;) — Μετὰ τὴν τρίμηνον περίπου κυβέρνησιν Κωνσταντίνου τοῦ Β' (12 Μαρτ. 641-23 Ἰουνίου) καὶ τὴν τοῦ Ἡρακλεωνᾶ (23 Ἰουνίου—Σεπτεμβρίου) ἤρξε Κώνστας ὁ Γ' (641—668). Ἐπὶ τούτου τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἔβαινον ἐπὶ τὰ χεῖρα ἔσωθεν μὲν ἐκ τῶν αἰρέσεων, ἔξωθεν δ' ἐκ τῶν πολεμίων καὶ μάλιστα τῶν Ἀράβων. Εἰς τὴν σύγχυσιν οὐκ ὀλίγον συνετέλουν καὶ οἱ πάπαι. Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινπόλεως Πύρρος (μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 641) ἐκδιωχθεὶς ἐκ Κωνσταντινιπόλεως ὡς ἀναμιχθεὶς ἢ διαβληθεὶς ὡς συνένοχος ταῖς περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου σκευωρίαις ὄχρητο ἀπιῶν εἰς Χαλκηδόνα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀφρικήν, ἔνθα συζητήσας μετὰ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Μαξίμου (μηνὶ Ἰουλίῳ 645) ἀπέπτυσε δημοσίᾳ τὸν μονοβελητισμόν. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔπραξε καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐνώπιον τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ πανυγυρικῶς. Τὴν ἔδραν τοῦ οὕτω περιπλανωμένου πατριάρχου κατέλαβε Παῦλος ὁ Β'. Οὗτος ἐπεμψε τὸν πρεσβύτερον Γεώργιον καὶ τὸν διάκονον Πέτρον πρὸς τὸν Ῥώμης κομιστὰς τῆς συνοδικῆς ἐπιστολῆς μεθ' ὁμολογίας πί-

στεως. Ὁ πάπας Θεόδωρος ὁ Α' (642—649) "Ἐλλην τὴν καταγωγὴν δὲν ἀνεγνώρισε τὸν Παῦλον, ἀλλ' ἐμέμψατο αὐτὸν ὡς ἀναλαβόντα τὴν πατριαρχεῖαν πρὸ τῆς κανονικῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Πύρρου καὶ ὡς μὴ καθελόντα ἐκ τῶν δημοσίων τόπων τὴν "Ἐκθεσιν. Ὁ Παῦλος ἀντεπιστέλλων ἀνομολογεῖ ἀπροκαλύπτως τὸν μονοθελητισμὸν ἐπαγόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ μαρτυρίας πτερόων, ἀναθεματίζων τὸν Νεστόριον, τὸν Εὐτυχῆ καὶ τὸν Σεβῆρον καὶ παραδεχόμενος τὰς πέντε οἰκορμενικὰς συνόδους Ὁ δὲ Θεόδωρος ἀπεκήρυξεν αὐτὸν ὡς ἐκπτώτον τοῦ θρόνου. Ἐκ τούτου ἐκορυφώθη πάλιν ἡ σύγχυσις ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ. Πρὸς εἰρήνευσιν αὐτῆς καὶ τοῦ κινδυνεύοντος κράτους ὁ αὐτοκράτωρ Κώνστας Γ' συμπράξει τοῦ Παύλου ἐξέδοτο τὸν Τύπον, ἐν ᾧ αὐστηρῶς ἀπηγορεύετο τὸ συζητεῖν περὶ μιᾶς ἢ δύο θελήσεων καὶ ἐνεργειῶν ἐν Χριστῷ. Ὅπως τὴν "Ἐκθεσιν, οὕτω καὶ τὸν Τύπον ὑπέγραψαν οἱ τῆς Ἀνατολῆς ἐπίσκοποι· οἱ δὲ ἀρνούμενοι κατεδιώκοντο, ἐν οἷς καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίτροποι τοῦ πάπα, ὧν τὸ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῆς Πλακιδίᾳς θυσιαστήριον κατέστρεψαν καὶ πᾶσαν ἱεροουργίαν ἀπηγόρευσαν. Ὁ Τύπος ἐπέμφθη καὶ εἰς Ρώμην πρὸς ὑπογραφήν. Ὁ τὸν Θεόδωρον Α' διαδεξάμενος πάπας Μαρτίνος ὁ Α' (5 Ἰουλίου 649) συνεκάλεσε (μηνὶ Ὀκτωβρίῳ) ἐν Λατεράνῳ σύνοδον 105 ἐπισκόπων, ἐν οἷς καὶ Ἕλληνες φυγάδες ἀρχιμανδρίται καὶ μοναχοί. Αὕτη ἀναθεμάτισε τὸν μονοθελητισμὸν, τὴν "Ἐκθεσιν καὶ τὸν Τύπον καὶ τοὺς κορυφαίους ἐκείνου : Θεόδωρον τῆς Φαράν, τοὺς πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως Σέργιον, Πύρρον καὶ Παῦλον, Πέτρον καὶ Κῦρον τῆς Ἀλεξανδρείας, Μακεδόνιον τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἐξεθρόνισε τὸν Θεσσαλονίκης Παῦλον. Δὲν ἐμνημόνευσε δὲ τοῦ πάπα Ὀνωρίου καὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ἡρακλείου καὶ Κωνσταντος. Τὰ πρακτικὰ δὲ τῆς συνόδου ἔπεμψεν ὁ πάπας πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Καρχηδόνας καὶ ἄλλους καὶ πρὸς τὸν τῆς Φιλαδελφείας τῆς Λυδίας ἐπίσκοπον, ὃν κατέστησεν ἐπίτροπον ἐκτου πρὸς καταπολέμησιν τῶν αἵρετικῶν καὶ στήριξιν

τῶν τῆς Ἀσίας ἐκκλησιῶν. Δι' ἐγγράφων δὲ προσεκάλεσε τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἀρχιμανδρίτας πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Φιλαδελφείας. Ἡτοίμαζε δὲ νὰ ἐνθρονίσῃ ἐπισκόπους ἐν τῇ Ἀνατολῇ δυτικούς καὶ πυλυπληθεῖς μοναχοὺς. Πρὸς δὲ τὸν αὐτοκράτορα Κώνσταντα ἔπεμψε πρεσβείαν κομίζουσαν τὰ πρακτικὰ καὶ ἔγγραφοι πλῆρες μετριοφροσύνης καὶ συνέσεως παροτρύνων αὐτὸν εἰς ὑποστήριξιν τῆς ὀρθοδοξίας. Ὁ αὐτοκράτωρ Κώνστας ἔπραξε κατὰ τοῦ πάπα Μαρτίνου ὅ,τι ἄλλοι προκατόχοι αὐτοῦ κατ' ἄλλων παπῶν, ὡς εἴρηται. Διέταξε τὸν τῆς Ῥαβέννης ἔξαρχον Ὀλύμπιον νὰ ζητήσῃ τὸν λόγον τῆς ἀρνήσεως παρὰ τοῦ πάπα. Ὁ Ὀλύμπιος κατηγορήσῃ τοῦ πάπα διὰ μαρτύρων ὅτι ἦν μὲν συνωμότης κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας, συνέπραττε δὲ τοῖς Σαρακηνοῖς παρέχων κρυφίως αὐτοῖς χρήματα, μετέβαλε δ' ἐν πολλοῖς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων καὶ ἀπεδοκίμαζε τὴν λατρείαν τῆς θεοτόκου. Διὰ ταῦτα ὁ Ὀλύμπιος διετάχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἵνα καὶ τὸν Τύπον ἐπιβάλλῃ καὶ τὸν δημεγέρτην πάπαν Μαρτίνον ἐκθρονίσῃ. Ἄλλ' οὐδὲν τὸν Ὀλύμπιον διαπραξάντα διεδέξατο ἀποθάνοντα μετ' οὐ πολὺ ὡς ἔξαρχος ὁ Θεόδωρος Καλλιόπας. Ὁ πάπας μετὰ τῶν ὑπαδῶν αὐτοῦ κληρικῶν κατέφυγεν εἰς τὴν ἐν τῷ Λατεράνῳ ἐκκλησίαν (basilica). Ἐκεῖ ἀποσπάσας (Ἰουνίῳ 653) αὐτὸν ἐκ τοῦ ναοῦ διὰ στρατιωτῶν ὁ Καλλιόπας εἰσθιβάζει ἐπὶ πλοίου δεινῶς πάσχοντα ἐξ ἀρθρίτιδος. Μετὰ δωδεκάμηνον δὲ πλοῦν καταπλεύσας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τοῦ πλοίου ἀπήχθη εὐθύς εἰς εἰρκτὴν. Μετ' ἐνενήκοντα δὲ ἡμερῶν κάθειρξιν ἐνήχθη ἐν φορείῳ ὑπὸ δύο στρατιωτῶν διὰ τὴν μεγάλην ἀδυναμίαν οἰκτρῶς ὦν ἐνώπιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου καὶ κατεδικάσθη ὡς ἔνοχος τοῖς εἰρημένους ἐγκλήμασι καὶ ὡς σφετεριστῆς τοῦ παπικοῦ θρόνου, πολλῶν καταμαρτυρησάντων αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν δίκην καὶ καταδίκην δεδεμένος δῆθεν σιδηραῖς βαρείαις ἀλύσει χεῖρας καὶ πόδας καὶ ἐν σιδηρῷ κλοιῷ τὸν τράχηλον ἔχων ἀπήχθη εἰς τὴν εἰρκτὴν τῶν δεινοτάτων κκούργων μετὰ μακρᾶν

ἀνά τὴν πόλιν ὑπὸ τὴν χλεύην τοῦ λαοῦ περιαγωγὴν. Μετὰ ὀγδοήκοντα πέντε ἡμερῶν κάθειρξιν ἐν τοῖς κακούργοις ἐξωρίσθη εἰς Χερσῶνα, ἔνθα ἐτελεύτη (16 Σεπτεμβρίου 655). Τὸ λείψνον αὐτοῦ βραδύτερον κομισθὲν ἐκεῖθεν ἐναπετέθη παρὰ τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ῥώμην ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Σιλβέστρου καὶ Μαρτίνου. Ὅτι δ' ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς τοῦ ἁγίου πάπᾳ Μαρτίνου μαρτυρίαις δικλάμπει ἡ τῶν Μαρτυρολογίων καὶ Συναξαρίων γνωστὴ ποιητικὴ χάρις εὐδῆλον τοῖς ἐπαύουσι τῶν φιλοχρίστων ἀναγνωστῶν. Οὕτω καὶ ὁ Τύπος τοῦ Κωνσταντος οὐδαμῶς συντέεινεν εἰς εἰρήνευσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Τοῦ νικητῆρος δὲ μάλιστα, ὅπως καὶ ἡ Ἐκθεσις, ἔδωκε λαβὴν τοῖς πάπαις ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι τῆς ὀρθοδοξίας διασπείρωσι ζιζάνια μενεχθῆ τῶν ὀρθοδόξων καὶ αἰρετικῶν καὶ ἐξάπτωσι τὰ πάθη αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ αὐτοκρατορίας. Καὶ ἐὰν αἱ ἄλλαι κατὰ τοῦ πάπᾳ Μαρτίνου κατηγορίαι μὴ ᾔτιν ἀληθεῖς, πάντως ὅμως ἡ περὶ προδοσίας καὶ ἡ ἀποστολὴ χρημάτων πρὸς τοὺς Ἄραβας κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ἐνίδρυσις δυτικῶν ἐπισκόπων τε καὶ παμπληθῶν μοναχῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ ἐπικυροῦνται ἐκ τῶν ὕστερον προδοτικῶν ἐνεργειῶν ἐν ἑλληνικαῖς χώραις ἄλλων τε καὶ μάλιστα τῶν πολυωνύμων παπικῶν *ίεραλ στόλον*, περὶ ὧν ἀλλαχοῦ ἔσται μακρὸς λόγος.

§ 232. Διχόνοιαι διαρκεῖς καὶ πρόσκαιρος λυκοφυλία τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς. — Ἡ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπᾳ Μαρτίνου καὶ μετὰ τὸν πρὸ αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου Παύλου τοῦ Β' συμβάντα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 655 ἐξακολουθοῦσα διχόνοια τῶν δύο ἐκκλησιῶν ὀξυτέρᾳ ἀπέβη ἐπὶ τοῦ μετὰ τὴν βραχεῖαν δευτέραν πατριαρχεῖαν τοῦ Πύρρου πατριαρχῆσαντος Πέτρου, ὅστις ἐζήτησε διὰ νέας θεωρίας περὶ τῆς ἐν Χριστῷ θελήσεως καὶ ἐνεργείας νὰ συμβιβάσῃ τοὺς διῆσταμένους. Ἄλλ' ἀποτυχὼν παρὰ τῷ πάπᾳ Εὐγενίῳ Α' (655—657) συνεκάλεσε

σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἣτις ἀνεθεμάτισε τὸν πάπαν *Μαρτίνον*, τὸν Σωφρόνιον καὶ πάντας τοὺς ὀρθοδόξους. Ἄλλ' ὁ διάδοχος τοῦ Εὐγενίου Βιταλιανὸς (657—672) ἔπεμψεν ἐπιτρόπους εἰς Κωνσταντινούπολιν κομιστὰς ἐπιστολῶν πρὸς τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν πατριάρχην Παῦλον. *Ανκοφιλία* πάλιν ἐγένετο· τὸ ὄνομα τοῦ Βιταλιανοῦ ἀνεγράφη καὶ πάλιν ἐν τοῖς διπύχοις· ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ πάπα ἔδωκε δῶρον τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Πέτρου τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον χρυσοῖς γράμμασι γεγραμμένον καὶ πολυτίμοις λίθοις κεκοσμημένον. Μετ' οὐ πολὺ δὲ (Ἰουλίῳ 663) τὸν αὐτοκράτορα Κώνσταντα ἀφικόμενον εἰς Ῥώμην ὑπεδέξαντο μεγαλοπρεπέστατα οἱ Ῥωμαῖοι, ἡγουμένοι τῆς ὑποδοχῆς τοῦ πάπα Βιταλιανοῦ, ὅστις οὐχ ἤττον, ὅπου καὶ ὅτε ἠδύνατο, ἐσφετερίζετο τὴν ἀνωτάτην δικαιοδοσίαν. Φέρ' εἰπεῖν, ὁ τῆς Λάμπης (Λάμπης) ἐπίσκοπος καθαιρεθεὶς ὑπὸ τοπικῆς ἐν Κρήτῃ συνόδου εἰσηγήσει τοῦ μητροπολίτου Παύλου ἀποκατέστη πάλιν ὑπὸ τοῦ πάπα ἐν τῷ αὐτοῦ ἀξιώματι καὶ τῇ ἐπισκοπῇ, ἀκόντων τοῦ τε μητροπολίτου καὶ τῆς συνόδου. Τελευτήσαντος δὲ (666) τοῦ πατριάρχου Πέτρου καὶ δολοφονηθέντος ἐν Συρακόσαις (15 Ἰουλίου 668) τοῦ αὐτοκράτορος Κώνσταντος, καὶ ὁ διάδοχος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνᾶτος καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ πατριάρχου Θωμᾶς ὁ Β' (667—665), Ἰωάννης ὁ Ε' (669—674) καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Α' (674—679) ἐδείχθησαν μετριοπαθέστεροι ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς καὶ θρησκευτικαῖς διαφοραῖς, καίτοι ὁ μὲν Τύπος τοῦ Κώνσταντος οὐπω ἦν κατηργημένος, ἐπὶ δὲ τοῦ πατριάρχου Θεοδώρου (676—675) τῆ εἰσηγήσει Μακαρίου τοῦ Ἀντιοχείας ἐξηλείφθη (677) ἐκ τῶν διπύχων τῆς ἐκκλησίας τὸ ὄνομα τοῦ πάπα Βιταλιανοῦ καὶ πάντων ἴσως τῶν διαδόχων τοῦ Ὀνωρίου μέχρι τούτου ὡς *Λυοθελιῶν*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ΄.

ΕΠΑΝΑΛΗΨΙΣ ΦΙΛΙΩΝ ΚΑΤ' ΕΠΙΦΑΣΙΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚ-
ΚΛΗΣΙΩΝ ΔΙΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΩ-
ΓΩΝΑΤΟΥ.

§ 233. Η ΕΚΤΗ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΔΟΣ.

Ο αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Πρωγωνάτος συνθήκην (678) ποιησάμενος πρὸς τοὺς Ἄραβας καὶ ἄλλους ἐχθροὺς ἠβουλήθη ἵνα καὶ ἡ ἐκκλησία εἰρηνεύσῃ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι πάντοτε ὑπῆρξαν ὁ ἱερός κήρυξ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ ἔγραψε (12 Αὐγούστου 678) πρὸς τὸν πάπαν Δύονον ἢ Δόμνον παρακαλῶν ἵνα πέμψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄνδρας στερεοὺς ἐν τῇ πίστει καὶ γνώστας τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ὅπως ἐν οἰκουμενικῇ συνόδῳ περὶ τοῦ ζητήματος τῶν δύο θελήσεων ἢ μιᾶς τοῦ Χριστοῦ συζητήσῃσι μετὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Θεοδώρου καὶ τοῦ Ἀντιοχείας Μακαρίου πρὸς εἰρήνευσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπάντησις οὐδεμία ἐπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Θεόδωρος μετὰ τοῦ Μακαρίου διέταξαν τὴν διαγραφὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ πάπα Βιταλιανοῦ ἐκ τῶν διπιτύχων τῆς ἐκκλησίας. Οὕτω δὲ τὸ σχίσμα ἐγένετο εὐρύτερον. Ἀλλὰ γνωσθέντος ἔπειτα ὅτι ἡ βραδυτὴς προῆλθε διὰ τὸν

θάνκτον (11 Ἀπριλίου 678) τοῦ Δόμνου καὶ ὅτι ὁ διάδοχος (27; Ἰουνίου 678) αὐτοῦ Ἀγάθων λαβὼν ἰὴν ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἠθούλετο νὰ συνεννοηθῇ πρότερον μετὰ πασῶν τῶν τῆς Δύσεως ἐκκλησιῶν, τὰ πράγματα κκτεπραχύνθησαν, καίτοι ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πατριάρχης Θεόδωρος ἐγένετο ἔκπτωτος (678) τοῦ θρόνου ἢ ὡς ὑποπτος περὶ τὴν πίστιν ἢ ὡς ἐναντίος τῇ μετὰ τῶν παπιστῶν ἐνώσει, τὸ καὶ πιθκνότερον. Διεδέξατο δὲ αὐτὸν Γεώργιος Κύπριος τὴν πατρίδα, πρεσβύτερος, σευοφύλαξ, σύγκελλος, ὁ πρότερον μὲν τὰ τῶν Μονοθελητῶν φρονῶν, εἶτα δὲ τὰ τῶν ὀρθοδόξων. — Ὁ Ἀγάθων μετὰ τὴν ἀπόφκσιν τῶν συνεληόντων πενήκοντα ἐπιτκόπων ἐν Ῥώμῃ περὶ ἐγκαταστάσεως τοῦ Οὐίλφρειδου ἐπιτκόπου τοῦ Ἐβοράκου (York) ἐξωσθέντος τοῦ θρόνου αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐγφρείδου ἐπελάβετο τοῦ ζῆτημάκτος τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου προταθείσης ἐκτῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, παρόντων ἑκατὸν εἴκοσι καὶ πέντε ἐπισκίπων καὶ πρεσβυτέρων. Ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ἀπεφαίσθη ἵνα πεμφθῶσιν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθησομένην ἔκκλην οἰκουμενικὴν σύνοδον τοποτηρηταὶ μὲν τοῦ πάπα Ἀγάθωνος οἱ πρεσβύτεροι Γεώργιος καὶ Θεόδωρος, ὁ διάκονος Ἰωάννης καὶ ὁ ὑποδιάκονος Κωνσταντῖνος, ἐπίτροποι δὲ τῆς συνόδου οἱ ἐπίσκοποι : ὁ τοῦ Ῥηγίου Ἰωάννης, ὁ τοῦ Πατέρνου Ἀβουνδάντιος καὶ ὁ τοῦ Πόρτου Ἰωάννης, ἐπίτροπος δὲ τοῦ Ῥαβέννης ὁ πρεσβύτερος Θεόδωρος. Διὰ τούτων δὲ ἔπεμψαν ὅ τε πάπας καὶ ἡ σύνοδος δύο ἔγγραφα, ἐν οἷς σὺν ἄλλοις ἐξετίθετο ἡ ὀρθὴ τῆς ἐκκλησίας πίστις καὶ ἀπεδοκιμαζέτο ὁ μονοθελητισμός. Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν προσηνδρευμένα, προβεβουλευμένα, ἐν τῇ προσυεδρευσάσῃ ταύτῃ τῆς Ῥώμης συνόδῳ, οἱ δὲ τοποτηρηταὶ καὶ ἐπίτροποι ταύτης γενόμενοι (Σεπτεμ. 680) ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ μεγάλης τιμῆς δεκτοὶ ἐφιλοξενούντο ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῆς Πλκιδίας. — Μετὰ δύο σχεδὸν μῆνας ἀπὸ τῆς ἀφίξεως αὐτῶν συνῆλθον κκτ' ἀρχὰς ὀλίγοι, εἶτα δ' ἐγένοντο ρο' (170), ὡς ἀναφέρουσιν ὁ Φώτιος, Νικη-

φόρος, Νεῖλος, ἀνώνυμὸς τις καὶ ἄλλοι, ἔπειτα δὲ σπ' (280) κατὰ τὸν Θεοφάνη, καὶ τέλος σπθ' (289), οὗς ἄλλοι εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἐν τούτοις διεκρίνοντο ὁ Κωνσταντινουπόλεως Γεώργιος καὶ ὁ Ἀντιοχείας Μακκάριος. Ἐπίτροποι δὲ ἦσαν τοῦ μὲν Ἀλεξανδρείας ὁ ἱερομόναχος Πέτρος, τοῦ δὲ Ἱεροσολύμων Γεώργιος ἱερομόναχος, χηρευόντων τῶν θρόνων πατριαρχῶν διὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σαρκηνῶν κατάληψιν τῶν πόλεων ἐκείνων. Πρόεδρος δὲ ἦν αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, ὡσπερ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τῆς Α' οἰκουμενικῆς, καὶ εὐχί τις τῶν Δυτικῶν, ὡς δισχυρίζονται οἱ πκπιστάι. Συνήλθον δὲ ἐν τῇ θόλῳ (τροῦλλος, trullus), ἧτοι θολωτῇ αἰθούσῃ τῶν αἰερῶν ἀνακτόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς θόλου ἐπὶ τραπέζης ἔκειτο τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον. Ἐγένοντο δὲ συνεδρία (ἀπὸ 7 Νοεμβρίου 680 — 17 Φεβρουαρίου ἢ 16 Σεπτεμβρίου 681) δεκαοκτώ, ὧν ἐν τῇ Α' εἰσηγήσαντο οἱ τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα τὰ ἐν Ῥώμῃ προσυνηδρευμένα, ὡς εἰρηγτικί, κατὰ τῶν Μονοθελητῶν· ἐν δὲ τῇ Β' — Γ' ὑπεστήριξεν ὁ εἰρημένος Ἀντιοχείας Μακκάριος Μονοφυσίτης ὧν τὸν μονοθελητισμὸν συζητήτης ἢ μᾶλλον συμπιλονικῆτης· πρὸς τοὺς Δυοθελή· ας· ἐν τῇ ΙΑ' κληρέθη ὁ Μακκάριος καὶ ὡς αἰρετικὸς σὺν τῷ μκθητῇ αὐτοῦ Στεφάνῳ ἀνεθεματίσθη· ἐν τῇ ΙΒ' ἐμελετήθησαν καὶ ἐξηλέγχθησαν ἐπιστολαὶ τῶν Μονοθελητῶν Σεργίου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (610 — 639) καὶ Ὀνωρίου τοῦ πάπα Ῥώμης (625 — 638)· ἐν τῇ ΙΓ' ἀνεθεματίσθησαν ὡς αἰρετικοὶ οἱ δύο οὗτοι: Κῦρος ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεόδωρος ὁ Φωκῶν τῆς Γετραίας Ἀρχίας, καὶ οἱ Μονοθεληταὶ πατρίαρχαι Κωνσταντινουπόλεως· ὁ εἰρημένος Σέργιος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Πύρρος Α' (639 — 641) καὶ Πέτρος (655 — 667)· ἐν τῇ ΙΔ' ἀπεδοκιμάθησαν νόθα τινὰ συγγράμματα· ἐν τῇ ΙΕ' ἀνεθεματίσθη ὁ βρυγέρων μοναχὸς Πολυχρόνιος ὁ δισχυρισθεὶς ὅτι δι' ἀναστάσεως νεκροῦ ἔμελλε νὰ κυρώσῃ τὸν μονοθελητισμὸν, ἀλλ' ἀποτυχῶν ἐξηλέγχθη ὡς τε Μονοφυσίτης καὶ ὡς ἀπατεῶν· ἐν τῇ Ις' ἀνεθεματίσθη ὁ Μονοφυσίτης μο-

νυχὸς Κωνσταντῖνος ὁ χάριν τῆς εἰρήνης τῆς ἐκκλησίας ὑποβαλὼν πρότερον περὶ συμβιβασμοῦ τῶν Μονοθελητῶν καὶ Διουθελητῶν ἐν τῇ ΙΖ' καὶ ΙΗ' συνταχθεὶς ἐξεδόθη ὡς συμπέρασμα αὐτοῦ Ὁ Ὄροϛ τῆς συνόδου ἔχων οὕτως:

§ 234. Ὁ Ὄροϛ τῆς ἑκτῆς οἰκουμενικῆς συνόδου. — «Ἡ ἀγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ ἡμῶν σύνοδος ἡ κατὰ θεοῦ χάριν καὶ πανευσεβὲς θέσπισμα τοῦ εὐλαβεστάτου καὶ πιστοτάτου μεγάλου βασιλέως Κωνσταντίνου συναχθεῖσα ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλει νέῃ Ῥώμῃ ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ θεοῦ παλατίου τῷ ἐπιλεγομένῳ Τρούλλῳ ὥρισε τὰ ὑποτεταγμένα: — Ὁ τοῦ θεοῦ πατὴρ μονογενὴς υἱὸς τε καὶ λόγος ὁ κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν χωρὶς ἀμαρτίας γενόμενος ἄνθρωπος Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν ἐν εὐαγγελικαῖς διαπρασίαις ἐκήρυξε φωναῖς: «Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἐξεῖ τὸ φῶς τῆς ζωῆς»· καὶ πάλιν: «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν». Ταύτη τοι τῇ θεολέκτῳ τῆς εἰρήνης διδασκαλίᾳ θεοσόφως ὁ πρῶτατος ἡμῶν βασιλεὺς ὀδηγούμενος, ὁ τῆς μὲν ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, τῆς δὲ κακοδοξίας ἀντίμαχος, τὴν καθ' ἡμᾶς ἀγίαν ταύτην καὶ οἰκουμενικὴν συναθροίσασα ὁμήγουριν τὸ τῆς ἐκκλησίας ἅπαν ἤνωσε σύγκριμα. — Ὅθεν ἡ καθ' ἡμᾶς ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος τὴν ἀπό τινων καὶ ὠδῶ χρόνων τῆς δυσσεβείας πλάνην πόρρωθεν ἀπελάσασα καὶ τῇ τῶν ἀγίων καὶ ἐκκρίτων πατέρων ἀπλανῶς εὐθείᾳ τρίβῳ κατακολουθήτασα ταῖς ἀγίαις καὶ οἰκουμενικαῖς πέντε συνόδοις ἐν ἅπασιν εὐσεβῶς συνεφώνησε: φημὲν δὴ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἐν Νικαίᾳ συνεληθόντων ἀγίων πατέρων κατὰ τοῦ μανιώδους Ἀρείου καὶ τῇ μετ' αὐτὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ἑκατὸν πενήτηκοντα θεοφόρων ἀνδρῶν κατὰ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου καὶ Ἀπολλιναρίου τοῦ δυσσεβοῦς, ὁμοίως καὶ τῇ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον κατὰ Νεστορίου τοῦ ἰουδαϊόφρονος συναγυγερμένων δια-

κροσίων θεσπεσίων ἀνδρῶν καὶ τῆ ἐν Χιλικηδόνι τῶν ἐξ κροσίων
 τριάκοντα θεοπνεύτων πτετέρων κατὰ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου τῶν
 θεοστυγῶν πρὸς τούτοις καὶ τῆ τελευταία τούτων πέμπτη ἀγία
 συνόδῳ τῆ ἐν ταύτῃ συναθροισθείσῃ κατὰ Θεοδώρου τοῦ Μοψου-
 στίκας, Ὀριγένους, Διδύμου καὶ Εὐαγγρίου καὶ τῶν συγγραμμάτων
 Θεοδωρήτου τῶν κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ αἰοιδίμου Κυ-
 ρίλλου καὶ τῆς λεγομένης Ἰβκ-ἐπιστολῆς πρὸς Μάριν γεγράφθαι
 τὸν Πέρσην. — Ἀκαιοτόμητα μὲν ἐν πᾶσι τὰ τῆς εὐσεβείας ἀνα-
 νεωταμένη θεσπίσματα, τὰ βέβηλα δὲ τῆς δυσσεβείας ἐκδιώξασα
 δόγματα καὶ τὸ παρὰ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ πατέρων ἐκ-
 τεθὲν καὶ αὐθις παρὰ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφρόνως βεβαιω-
 θέν, ὅπερ καὶ οἱ λοιπαὶ ἄγιοι σύνοδοι ἐπ' ἀνικρέσει πάσης ψυχο-
 φθόρου αἰρέσεως ἀσπασίως ἐδέξαντο καὶ ἐπεκύρωσαν σύμβολον,
 καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ θεοπνεύτως ἐπεσφράγισε
 σύνοδος.

Ἡ ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶπεν: ἤρκει μὲν εἰς ἐντελῆ τῆς
 ὀρθοδόξου πίστεως ἐπίγνωσιν τε καὶ βεβαιώσιν τὸ εὐσεβὲς καὶ
 ὀρθόδοξον τοῦτο τῆς θείας χάριτος σύμβολον, ἀλλ' οὐκ ἐπαύσατο
 ἀρχῆθεν τῆς κακίας ὁ ἐφευρετὴς συνεργὸν τὸν ὄφιν εὐράμενος καὶ
 δι' αὐτοῦ τὸν ἰσθμόν τῆ ἀνθρωπείᾳ φύσει προσαγόμενος θάνατον.
 Οὕτω καὶ νῦν ὄργανα πρὸς τὴν οἰκείαν αὐτοῦ βούλησιν εὐρηκῶς
 ἐπιτήδεια: Θεόδωρόν φημεν τὸν γενόμενον τῆς Φαράν ἐπίσκοπον,
 Σέργιον, Πύρρον, Παῦλον, Πέτρον, τοὺς γενομένους προέδρους τῆς
 βασιλευούσης ταύτης πόλεως, ἔτι δὲ καὶ Ὀνώριον τὸν γενόμενον
 πάπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, Κύρον τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκο-
 πήσαντα, Μικκάριον τε τὸν Ἀντιοχείας προσεχωῶς γενόμενον πρό-
 εδρον καὶ Στέφανον τὸν τούτου μαθητὴν οὐκ ἤργησε δι' αὐτῶν
 τῶ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι τῆς πλάνης ἐπεγεῖρειν τὰ σκάνδαλα
 ἐνὸς θελήματός καὶ μιᾶς ἐνεργείας ἐπὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ ἐνὸς
 τῆς ἀγίας τριάδος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν τῶ ὀρθοδόξῳ
 λαῶ καινοφώνως ἐνσπείρας τὴν αἴρεσιν τῆ Ἀπολλιναρίου, Σεβήρου

καὶ Θεμιστίου τῶν δυσσεβῶν φρενοβλαθεῖ κακοδοξία τυνάδουσιν καὶ τὸ τέλειον τῆς ἐκκλησιαστικῆς τοῦ αὐτοῦ ἐνόησε κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνελεῖν διὰ τινος δολοφονίας ἐπινοίας σπουδαζούσας, ἀθέμιτον ἐντεῦθεν καὶ ἀνευρέγητον τὴν νοερῶς ἐψυχωμένην αὐτοῦ σάρκα δυσφήμως εἰσάγουσιν. Ἐξήγειρε τοίνυν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν τὸν πιστὸν βασιλέα, τὸν νέον Δαυὶδ, ἄνδρα κατὰ τὴν ἐκκελευστικὴν ἐπιθυμίαν, ὅς «οὐκ ἔδωκε» κατὰ τὸ γεγραμμένον «ὑπὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ καὶ τοῖς βλεφάροις αὐτοῦ νυσταγμόν», ἕως ὅτου διὰ τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσυλλέκτου ταύτης καὶ ἱερᾶς ὁμηγύρευσε τὸ τῆς ὀρθοδοξίας ἡῶς τέλειον κήρυγμα. Κατὰ γὰρ τὴν θεόλεκτον φωνὴν «ἄπου εἰσι δύο ἢ τρεῖς ἐπὶ τῷ ἐμῷ ὀνόματι συνηγμένοι, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν», ἡ παρούσα ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος πιστῶς δεξαμένη καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀσπασαμένη τὴν τε τοῦ ἀγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀγάθωνος γενομένην ἀναφορὰν πρὸς τὸν εὐσεβέστατον καὶ πιστότατον ἡμῶν βασιλέα Κωνσταντῖνον τὴν ἀποβαλομένην ὀνομαστικῶς κηρύσσοντας καὶ διδάξαντας, ὡς προοδηλώται, ἐν θείῳ καὶ μίαν ἐνεργεῖεν ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ὡς αὐτῶς δὲ προσηκκμένη καὶ τὴν ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀγιώτατον πάπαν ἱερᾶς συνόδου τῶν ἑκατὸν εἴκοσι θεοφίλων ἐπισκόπων ἐτέραν συνοδικὴν ἀναφορὰν πρὸς τὴν αὐτοῦ θεόσοφον γαληνότητα, οἷα τε συμφωνούσας τῇ τε ἀγίᾳ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ καὶ τῷ Τόμῳ τοῦ πανιέρου καὶ μακαριωτάτου πάπα τῆς αὐτῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Λέοντος σταλέντι πρὸς Φλαβιανὸν τὸν ἐν ἀγίοις, ὃν καὶ στήλην ὀρθοδοξίας ἡ τοιαύτη σύνοδος ἀπεκάλεσεν, ἔτιμὴν καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς ταῖς γραφεῖσαις παρὰ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου κατὰ Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς καὶ πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπους, ἐπομένη τε ταῖς ἀγίαις καὶ οἰκουμενικαῖς πέντε συνόδοις καὶ τοῖς ἀγίοις καὶ ἐκκρίτοις πατράσι καὶ συμφώνως ὀρίζουσα — ὁμολογεῖ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν τὸν ἐκ τῆς ἀγίας ὁμοουσίου καὶ ζωορχικῆς τριάδος

τέλειον ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἀμικρίας· τὸν πρὸ αἰῶνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου τῆς κυρίας καὶ κατὰ ἀλήθειαν θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν υἱὸν κύριον μονογενῆ ἐκ δύο φύσεων, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως· γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἐκατέρας φύσεως καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρέχούσης οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν μονογενῆ θεοῦ λόγον κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐξεπαίδευσε καὶ τὸ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῖν παραδέδωκε σύμβολον. Καὶ δύο φυσικὰ θελήμεις, ἦτοι θελήματα ἐν αὐτῷ, καὶ δύο φυσικὰ ἐνεργείας ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀσυγχύτως κατὰ τὴν τῶν ἁγίων πατέρων διδασκαλίαν ὡσαύτως κηρύττομεν. Καὶ δύο μὲν φυσικὰ θελήματα οὐχ ὑπεκνῆτῆ, μὴ γένοιτο, καθὼς οἱ ἀσεβεῖς ἔφησαν αἰρετικοί, ἀλλ' ἐπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα καὶ μὴ ἀντιπίπτον ἢ ἀντιπαλαῖον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θεῷ αὐτοῦ καὶ πανσθενεῖ θελήματι· ἔδει γὰρ τὸ τῆς σαρκὸς θέλημα κινηθῆναι, ὑποταγῆναι δὲ τῷ θελήματι τῷ θεϊκῷ κατὰ τὸν πάνσοφον Ἀθανάσιον· ὡσπερ γὰρ ἡ αὐτοῦ σὰρξ, σὰρξ τοῦ θεοῦ λόγου λέγεται καὶ ἔστιν, οὕτω καὶ τὸ φυσικὸν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ θέλημα ἴδιον τοῦ θεοῦ λόγου λέγεται καὶ ἔστι, καθά φησιν αὐτὸς ὅτι «καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἕνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός», ἴδιον λεγὼν θέλημα αὐτοῦ τὸ τῆς σαρκὸς, ἐπεὶ καὶ ἡ σὰρξ ἰδίᾳ αὐτοῦ γέγονεν· ὃν γὰρ τρόπον ἢ πα-

νηγία καὶ ἄμωμος ἐψυχωμένη αὐτοῦ σὰρξ θεωθεῖσα οὐκ ἀνηρέθη, ἀλλ' ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς ὄρω τε καὶ λόγῳ διέμεινεν, οὕτω καὶ τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα θεωθὲν οὐκ ἀνηρέθη, τέσωσται δὲ μᾶλλον κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον λέγοντα: «τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν τὸ κατὰ τὸν σωτήρα νοούμενον οὐδὲ ὑπενκνίον θεῶ θεωθὲν ὅλον». Δύω δὲ φυσικὰς ἐνεργείας ἀδιακρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως ἀσυγχύτως ἐν αὐτῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ θεῷ ἡμῶν δοξάζομεν· τουτέστι θείαν ἐνέργειαν καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν κατὰ τὸν θεηγόρον λέοντα τρανότατα φάσκοντα· ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε, τοῦ μὲν λόγου κατεργαζομένου τοῦτο, ὅπερ ἐστὶ τοῦ λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος ἅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος· οὐ γὰρ δήπου μίαν δώσομεν φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν θεοῦ καὶ ποιήματος, ἵνα μήτε τὸ ποιηθὲν εἰς τὴν θείαν ἀναγκάσωμεν οὐσίαν μήτε μὴν τῆς θείας φύσεως τὸ ἐξαιρέτον εἰς τὸν τοῖς γεννητοῖς πρόποντα καταγάγωμεν τύπον· ἐνὸς γὰρ καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη γινώσκομεν κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεων καὶ ἐν αἷς τὸ εἶναι ἔχει, ὡς ὁ θεσπέσιος ἔφησε Κύριλλος. Πάντοθεν γοῦν τὸ ἀσύγχυτον καὶ ἀδικίρετον φυλάττοντες συντόμῳ φωνῆ τὸ πᾶν ἐξαγγέλλομεν. Ἐνα τῆς ἁγίας τριάδος καὶ μετὰ σάρκωσιν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν θεὸν ἡμῶν εἶναι πιστεύοντες φάμεν δύο αὐτοῦ τὰς φύσεις ἐν τῇ μιᾷ αὐτοῦ διαλαμπύσας ὑποστάσει, ἐν ἣ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ παθήματα δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀναστροφῆς οὐ κατὰ φαντασίαν, ἀλλ' ἀληθῶς ἐπεδείξατο, τῆς φυσικῆς ἐν αὐτῇ τῇ μιᾷ ὑποστάσει διαφορᾶς γνωριζομένης τῷ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ἑκατέραν φύσιν θέλειν τε καὶ ἐνεργεῖν τὰ ἴδια, καθ' ὃν δὴ λόγον καὶ δύο φυσικὰ θελήματα τὰ καὶ ἐνεργείας δοξάζομεν πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου γένους καταλλήλως συντρέχοντα. Τούτων τοίνυν μετὰ πάσης πανταχόθεν ἀκριβείας τε καὶ ἐμμελείας παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων, δρίζομεν ἑτέραν πίστιν μηδεὶ ἐξεῖναι προφέρειν, ἥγουν

συγγράφειν ἢ συντιθέναι ἢ φρονεῖν ἢ διδάσκειν ἑτέρως· τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν ἢ προσκομίζειν ἢ διδάσκειν ἢ παραδιδόναι ἕτερον σύμβολον ταῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἐξ ἑλληνισμοῦ ἢ ἐξ ἰουδαϊσμοῦ ἢ γοῦν ἐξ αἰρέσεως οἰκιστῶν ἢ κηνοφωνίαν, ἧτοι λέξεως ἐφεύρεσιν πρὸς ἀνατροπὴν εἰσάγειν τῶν νυνὶ παρ' ἡμῶν διορισθέντων, — τούτους, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἴεν ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τοὺς κληρικοὺς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ μονάζοντες εἴεν ἢ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι αὐτούς.»

§ 235. Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Δ' καὶ ὁ πατριάρχης Γεώργιος διαλλακτικοὶ πρὸς τὸν πάπα. — Ἐπίτροπος τοῦ πάπα. — Ἐπειδὴ ἐν τῇ συνόδῳ τούτῃ οὐδὲν ζήτημα προήλθεν εἰς τὸ μέσον καθαπτόμενον οὕτως ἢ ἄλλως τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα, τὰ πάντα ἐγένοντο εἰρηνικῶς. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται πρὸς πάντων τῇ συνέσει τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου καὶ τῇ μετριεφροσύνῃ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γεωργίου· διότι ἐκεῖνος μὲν σιωπηλῶς ἀνεγνώριζε τὴν προσηγορίαν τοῦ πάπα «οἰκουμενικός πάπης» (universalis papa), ἣν ὁ πάπας Μαρτίνος ἔφερεν ἐν τῇ τοῦ Λατεράνου συνόδῳ (649), οὗτος δ' ἐν ταῖς πρακτικαῖς ὑπεγράφη ἄνευ τοῦ «οἰκουμενικός». Περιττὸν δὲ νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι οἱ πάπαι Ἰωάννην τὸν Νηστευτὴν ἀναλαβόντα τὴν προσηγορίαν «οἰκουμενικός» ἀπεκάλουν ἀντίχριστον! Νῦν ἄρα ἐπισήμως καὶ ἐγγράφως ἀναλαμβάνουσι αὐτοὶ οἱ πάπαι ἥνπερ ἔδωσαν ἄλλοις καὶ τῷ Νηστευτῇ ιδιότητα! Ἄλλ' ὅτε αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πατριάρχης ἀποβλέποντες εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ κράτους πανταχόθεν πολεμουμένου ὑπὸ ποικίλων ἐχθρῶν, ἐν οἷς Ἄραβες, Σλαῦοι, Ἄβαρες, Βούλγροι, παρέβλεπον τὰς παπικὰς στρεψοδικοπανουργίας. Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ καὶ περὶ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν παπῶν ἔκτοτ' ἐφάνη ἐπιεικέστερος. Ἠλάττωσε τὸ διδόμενον πρὸς ἐπικύρωσιν τίμημα καὶ ἐπέτρεψεν

(684), ἵνα τελεσθῆ ἡ χειροτονία Βενεδίκτου τοῦ Β' πρὸ τῆς ἐπι-
 κυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ὑπ' αὐτοῦ ἢ ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐξάρχου
 τῆς Ῥαβέννης. Πρὸς τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ἐζήτη-
 σεν ἵνα πέμπηται εἰς Κωνσταντινούπολιν πάντοτε αὐτεξουσιότητα
 ἔχων τακτικὸς παπικὸς ἐπίτροπος (ἀποκρισιάριος, *legatus a la-
 tere* = ἐκ πλευρᾶς ἐπίτροπος), ὅπως ἐν πᾶσι δογματικαῖς καὶ κα-
 νονικοῖς καὶ ἄλλοις πράγμασιν ἐξεικονίζῃ τὸ τοῦ πάπα πρόσωπον.
 Ἄλλὰ Λέων ὁ Β' (682—688) ὁ τὸν Ἀγάθωνα διχδεξάμενος
 ἔπεμψε μόνον τὸν ὑποδιάκονον Κωνσταντῖνον ὅπως ἀπεκδεχόμενον
 διαταγὰς παρὰ τοῦ πάπα καὶ οὐδὲν ἐξ ἑαυτοῦ δυνάμενον νὰ
 πράξῃ.

§ 236. Διαλλακτικοὶ οἱ αὐτοκράτορες Κωνσταντῖνος Δ'
 ὁ Πωγωνάτος καὶ Ἰουστινιανὸς ὁ Β' καὶ ὁ πάπας Λέων ὁ
 Β'. — Ἡ πρὸς διχλαγὴν προθυμία κατεδείχθη ἐν πᾶσι καὶ ἐν
 τῇ ὑπογραφῇ τῶν πρακτικῶν καὶ τοῦ «Ὄρου» τῆς ἕκτης οἰκου-
 μενικῆς συνόδου. Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Δ' ἀμελλητί
 οὐ μόνον ἀπεδέξατο πάσας τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ
 δικτάγματος ἐπεκύρωσεν. Ὡσαύτως καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἰου-
 στινιανὸς ὁ Β', ὡς περὶ πρότερον καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Ἀγάθωνος
 Λέων ὁ Β' (682—683). Ἄμχ οὗτος ἐχειροτονήθη (17 Αὐγού-
 στου 682) καὶ ἀμέσως ἐπεκύρωσε τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου ταύ-
 τῆς ἄμχ κομισθείσας αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ πρῶην πάπα
 ἐπκνεληόντων (μηνὶ Ἰουλίῳ 682) ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ῥώ-
 μην, ὅτε ἦν κενὸς ἔτι ὁ θρόνος, ἀποθανέντος τοῦ Ἀγάθωνος (17
 Φεβρουαρίου 681) πέμψας καὶ μακρὰν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν αὐτο-
 κράτορα. — Ἄλλὰ καὶ ἡ μᾶλλον κατὰ τὴν ἐπίφασιν ἢ κατὰ τὴν
 ἀλήθειαν καταλλαγὴ αὕτη τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἦν βραχυτάτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν΄

ΑΝΑΚΩΧΗ ΤΟΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΕΜ-
ΠΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΚΑΙ ΥΠΕΚ-
ΚΑΥΜΑ ΑΥΤΟΥ ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ.

§ 237. ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΟΥΔΕΜΙΑ ΕΓΕ-
ΝΕΤΟ ΒΕΛΤΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ.

Ἐπὶ τῆς ἑκτῆς οἰκουμενικῆς συνόδου ἐρρουθμίσθησαν μὲν δογ-
ματικὰ ζητήματα καὶ πρὸ πάντων τὸ περὶ τῶν δύο θελή-
σεων καὶ φύσεων τοῦ Χριστοῦ, ἐπατάχθησαν δ' αἱ αἰρέσεις καὶ
μάλιστα τῶν Μονοθελητῶν καὶ Μονοφυσιτῶν. Ἄλλ' αἱ σχέσεις
τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἤκιστα ἐβελτιώθησαν. Ἦν ἀπλῆ ἀνακωχή,
ὡς συνήθως ἐγένετο καὶ γενήσεται, ὅπως ὀξύτεραι αἱ μάχαι τῆς
διχοστασίας συναφθῶσι πολέμου ἀλήκτου· διότι αἱ ἐκάστοτε ἀνα-
κωχαὶ εἶναι εἴτ' ἔργον ἤκιστα μὲν τοῦ δήμου, τοῦ λαοῦ, τὰ μά-
λιστα δὲ τούτου ἢ ἐκείνου τῶν αὐτοκρατόρων ἢ τῶν παπῶν ἐξ
ἀνάγκης πρὸς ἀποφυγὴν ἄλλου μείζονος κακοῦ εἴτε πρὸ πάντων
τῆς μερίδος ταύτης ἢ ἐκείνης τῶν λαϊκῶν ἢ κληρικῶν ἐπιβαλλο-
μένων τοῖς ἄρχουσι πολιτικοῖς ἢ κληρικοῖς δι' ἰσχύος ἢ φόβου, ὡς
τοῦτο ἄλλοτε ἐγένετο καὶ νῦν. Καὶ δῆλον· διότι καὶ ἡ Κωνσταντί-
νου τοῦ Πωγωνάτου ἐπιθυμία τῆς εἰρήνης τοὺς ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν
κινδύνους τοῦ κράτους ἔσχεν ὡς κυρίαν αἰτίαν τῆς προσκαίρου ἀνα-

κωχῆς. Διὰ τοῦτο δὴ καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἐκ δυσεντερίας (14 Σεπτεμ. 685) τοῦ Πωγωνάτου ἤρξαντο πάλιν τὰ προοίμια νέας ἔχθρας τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἢ μᾶλλον ἐπανελήφθη ἡ πρὸς καιρὸν διχοκοπιεῖσα μισαλληλία αὐτῶν.

§ 238. Ἐπικύρωσις, ἐπισφράγισις καὶ διαφύλαξις τῶν πρακτικῶν τῆς ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου. — Καὶ ὄντως ἐπεκυρώθησαν μὲν ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Β' τὰ πρακτικὰ τῆς ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου, ὡς εἴρηται, καὶ μεταφρασθέντα εἰς τὴν λατινίδα φωνὴν ἐπεκυρώθησαν (14 Νοεμβρ. 684) καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Τολήτῳ τῆς Ἰσπανίας (Toletum in Carpetanis, Toledo) ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Βενεδίκτου τοῦ Β' (684—685) καὶ ἀναγνωσθέντα καί, παρόντων τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τοῦ παπικοῦ ἀποκρισιαρίου καὶ τοῦ πατριάρχου Παύλου τοῦ Γ' (686—693), ἐπισφραγισθέντα ἐν συνόδῳ κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκληθείσῃ (686) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος κατετέθησαν πρὸς ἀσφάλειαν καὶ ἀποφυγὴν πάτης νοθείας ἐν τῷ θησαυροφυλακίῳ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων καὶ ταῦτα πάντα ἠγγέλθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῷ πάπῳ Ἰωάννῃ τῷ Ε' (23(;) Ἰουλίου 685—2 Αὐγούστου 686). ἀλλ' οὐδὲν ἤττον αἱ σχέσεις τοῦ βίου ἑκατέρας τῶν ἐκκλησιῶν καθ' ἑαυτὴν καὶ πρὸς ἀλλήλας διετέλουν ὡσπερ καὶ πρὸ τῆς ἕκτης συνόδου· διότι, ὡς εἴρηται, ἡ σύνοδος αὕτη ἀπέβλεψε μόνον εἰς τὸ δόγμα, οὐδόλως δὲ εἰς ῥύθμισιν τῶν τοῦ πρακτικοῦ τῆς ἐκκλησίας βίου. Πρὸς συμπλήρωσιν λοιπὸν οὐ μόνον τῆς ἕκτης, ἀλλὰ καὶ τῆς πέμπτης συνόδου ἐπίσης καθαρὸν δογματικὸν χαρακτηῖρα φερούσης συνεκλήθη ἡ πενθέκτη (syn. *quinisexta* ἢ *concilium*) οἰκουμενικὴ σύνοδος. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συγκεκλησίωσις καὶ καθολικὴ ἐπικύρωσις πασῶν τῶν προηγουμένων οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν συνόδων (κων. Α' καὶ Β') εἶναι καὶ αὕτη, ὡσπερ καὶ τῶν προτέρων ἐκάστη ἦν τῶν προηγουμένων.

§. 239. Ἡ πενθέκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος. — PB' αὐτῆς κανόνες. — Διὰ τοὺς εἰρημένους λόγους συνεκάλεσεν (691) ἐν τῇ θόλῳ (τρούλλῳ) τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βυζαντίου τὴν πενθέκτην σύνοδον Ἰουστινιανὸς Β' ὁ Ῥινόμητης ἐκ τοῦ παθῆματος τῆς ῥι- νὸς ἐπικκλούμενος (685 — 695). Ἐν ταύτῃ παρήσαν κατ' ἀρχὰς σικ' (211), εἶτα σκζ' (227) καὶ τέλος σμ' (240) ἐπίσκοποι καὶ ἄλλοι κληρικοί, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν παρεστηκότες καὶ ἐν τῇ ἔκτῃ, ἐν οἷς διεκρίνοντο ὁ Κωνσταντινουπόλεως Παῦλος, ὁ Ἀλεξανδρεί- ας Πέτρος, ὁ Ἀντιοχείας Γεώργιος, ὁ Ἱεροσολύμων Ἀνστάσιος καὶ οἱ τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα Σεργίου: ὁ Ῥαβέννης, Σαρδινίας, Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Γορτύνης τῆς Κρήτης Βασιλείος. Ἐξέδωκε δ' αὕτη PB' (102) κανόνες, ὧν ὁ Α' περὶ ἀμεταβλησίας τῆς πί- στως· Β' περὶ ἐπισφραγίσεως τῶν ἱερῶν κανόνων Γ' περὶ δι- γχημίας· Δ' περὶ τῶν μιγέντων ἀφιερωμένη γυναικί· Ε' περὶ τι- μωρίας τῶν κεκτημένων συνείσακτον γυναικί· Ϛ' περὶ γάμου τῶν κληρικῶν Ζ' περὶ αὐθιχεῖας διακόνων· Η' περὶ τοπικῶν ἐπι- κυσίων συνόδων· Θ' περὶ τιμωρίας κληρικοῦ κλητήλου· Ι' περὶ τι- μωρίας τῶν ἐσθιόντων ἄζυμα· ΙΒ' περὶ τιμωρίας ἐπισκόπων ἐχόν- των γαμετάς· ΙΓ' περὶ τιμωρίας διακόνων καὶ πρεσβυτέρων ἀπο- βκλόντων τὰς ἐκυτῶν συζύγους· ΙΔ' περὶ ἡλικίας χειροτονουμένου πρεσβυτέρου καὶ διακόνου· ΙΕ' περὶ ἡλικίας χειροτονουμένου ὑπο- διακόνου· Ις' περὶ ἐπτὰ διακόνων· ΙΖ' περὶ κληρικῶν ἐγκαταλει- πόντων τὴν ἐκυτῶν ἐκκλησίαν· ΙΗ' περὶ μεταναστάσεως κληρι- κῶν ἐπὶ ἐπιδρομῶν· ΙΘ' περὶ διδασκαλίας ὑπὸ κληρικῶν προε- στῶτων τοῦ λαοῦ· Κ' περὶ μὴ διδασκαλίας ἐπισκόπων ἐν ἄλλο- τρία πόλει· ΚΑ' περὶ ἐγκλημητικῶν κληρικῶν· ΚΒ' περὶ σιμο- νίας· ΚΓ' περὶ μὴ μεταδόσεως τῆς θείας κοινωνίας χάριν ὀβολῶν· ΚΔ' περὶ ἀποχῆς κληρικῶν ἀπὸ ἱπποδρομιῶν· ΚΕ' περὶ μὴ ἀφαι- ρέσεως τῶν ἀγροικικῶν παροικιῶν ἐπισκόπων· Κς' περὶ γάμου πρε- σβυτέρου μετὰ συγγενοῦς· ΚΖ' περὶ ἀνυκείου ἀμυρίσεως κληρι- κοῦ· ΚΗ' περὶ τοῦ μὴ συνδιδόναι τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ σκαφυλάς·

ΚΘ' περὶ τοῦ μὴ ἐσθίειν πρὸ τῆς τελέσεως τῶν μυτηρίων· Λ' περὶ τοῦ μὴ συνοικεῖν τοὺς ἱερούμενους ταῖς ἄπαξ κεχωρισμένας γυναῖξί· ΛΑ' περὶ τοῦ μὴ λειτουργεῖν ἔνδον οἰκίας ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου· ΛΒ' περὶ μὴ μίξεως οἴνου καὶ ὕδατος ἐν τῇ ἀναιμάκτῳ θυσίᾳ παρ' Ἀρμενίοις· ΛΓ' περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι μόνον τοὺς ἐξ ἱερκτικοῦ γένους παρ' Ἀρμενίοις· ΛΔ' περὶ ἀπαγορεύσεως συνωμοσίας· ΛΕ' περὶ τοῦ μὴ σφετερίζεσθαι τὸν μητροπολίτην τὰ τοῦ ἀποθανόντος ἐπισκόπου· ΛϚ' περὶ ἴσων πρεσβείων τοῦ τε τῆς Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως· ΛΖ' περὶ ἐκτελέσεως τῶν ἐπισκοπικῶν αὐτῶν κληρόνων τῶν στερηθέντων ὑπὸ βρβάρων τῶν οἰκείων ἐπισκοπῶν· ΛΗ' περὶ τοῦ ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις ἀκολουθεῖ ταῖς πολιτικοῖς τύποις· ΛΘ' περὶ δικαιομάτων τοῦ Κύπρου· Μ' περὶ μοναχῶν καὶ μοναστηρίων· ΜΑ' περὶ δοκιμασίας τῶν βουλομένων εἰς μονάσασιν· ΜΒ' περὶ τοῦ μὴ δικτυβεῖν μοναστὰς ἐν ταῖς πόλεσιν· ΜΓ' περὶ τοῦ ὅτι πᾶς δύναται εἰς μονάζειν· ΜΔ' περὶ τιμωρίας μοναχοῦ πόρνου· ΜΕ' περὶ τοῦ ὅτι ὁ στολισμὸς μοναστηρίων κωλύεται· ΜϚ' περὶ τοῦ ὅτι ἀπαγορεύεται μοναστηρία ἐξέρχεσθαι τῶν αὐτῶν μονῶν· ΜΖ' περὶ τοῦ ὅτι ἀπαγορεύεται τὸ καθεύδειν μοναστὰς ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ καὶ τὰνάπκλιν· ΜΗ' περὶ ἀποχωρισμοῦ γυναικὸς ἀπὸ τοῦ μέλλοντος εἰς χειροτονηθῆ ἐπίσκοπος ἀνδρὸς αὐτῆς· ΜΘ' περὶ διατηρήσεως τῶν ἄπαξ γενομένων μοναστηρίων εἰς τὸ διηνεκές· Ν' περὶ τοῦ μὴ κυβεύειν τοὺς κληρικούς· ΝΑ' περὶ ἀπαγορεύσεως μίμων, θηριομαχιῶν· ΝΒ' περὶ χρόνου προηγιασμένων λειτουργειῶν· ΝΓ' περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι συνοικέσια τῶν πνευματικῶν συγγενῶν· ΝΔ' περὶ παρανόμου γάμου τῶν συγγενῶν· ΝΕ' περὶ ἀπαγορεύσεως νηστείας ἐν Σαββάτῳ τῆς τεσσαρακοστῆς παρὰ Ῥωμαίους· ΝϚ' περὶ τοῦ μὴ ἐσθίειν τυρόν καὶ ὠκ ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ τῆς τεσσαρακοστῆς παρ' Ἀρμενίοις· ΝΖ' περὶ μὴ προσφορᾶς μέλιτος καὶ γάλακτος ἐν θυσιαστηρίοις· ΝΗ' περὶ ἀπαγορεύσεως τοῦ λαμβάνειν τὰ θεῖα μυστήρια τοῦ λαϊκοῦ ἀφ' ἐκυτῶν· ΝΘ' περὶ τοῦ μὴ ἐπι-

τελεῖν βάπτισμα ἐν οἴκῳ· Ε' περὶ ὑποκρινομένων δαιμονῶν· ΕΑ' περὶ τῶν ἐκδιδόντων ἑαυτοὺς μάντεσιν· ΕΒ' περὶ ἀπαγορεύσεως Κελκιδῶν, Βοτῶν καὶ Βρουμκλίων· ΕΓ' περὶ πλαστῶν μαρτυρολογίων· ΕΔ' περὶ ἀπαγορεύσεως διδασκαλίας ἐπ' ἐκκλησίας ὑπὸ λαϊκῶν· ΕΕ' περὶ τιμωρίας τῶν τηρούντων τὰ ἔθιμα τοῦ ὑπὲρ τὰς πυρᾶς πηδᾶν κατὰ τὰς νομηνίας· ΕΣ' περὶ τοῦ ἐκκλησιαζέσθαι τοὺς πιστοὺς καθ' ἕκασταν τὴν Διακκινίσιμον· ΕΖ' περὶ ἀποχῆς αἵματος πνικτοῦ καὶ πορνείας· ΕΗ' περὶ τοῦ μὴ διαφθεῖρειν τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης· ΕΘ' περὶ μὴ εἰσόδου λαϊκῶν πλὴν τοῦ βρασιλέως εἰς τὸ ἱερόν· Ο' περὶ τοῦ μὴ λαλεῖν τὰς γυναικῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ΟΑ' περὶ μὴ μιμήσεως ἑλληνικῶν ἐθίμων· ΟΒ' περὶ ἀπαγορεύσεως συνοικεσίου πιστοῦ μεθ' αἰρετικῆς· ΟΓ' περὶ ἀποδόσεως τιμῆς τῷ σταυρῷ· ΟΔ' περὶ τοῦ μὴ τελεῖν ἀγάπας ἐν ἐκκλησίαις· ΟΕ' περὶ σεμνῆς ψαλμῶδίας· ΟΣ' περὶ ἀπαγορεύσεως καπηλείων κ.τ.λ. ἐν περιβάλοις τῶν ἐκκλησιῶν· ΟΖ' περὶ τοῦ μὴ συλλοúεσθαι μετὰ γυναικῶν ἐν βαλανείῳ· ΟΗ' περὶ ἐκμαθήσεως τῆς πίστεως· ΟΘ' περὶ τοῦ μὴ ἔχειν σεμίγδαλιν καὶ διανέμειν τῇ ὑστεραίᾳ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως· Π' περὶ τοῦ μὴ ἀπολείπεσθαι τῆς ἐκκλησίας· ΠΑ' περὶ ἀποκρούσεως προσθήκης ἐν τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ· ΠΒ' περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀμνοῦ· ΠΓ' περὶ τοῦ μὴ δίδειν εὐχαριστίαν τοῖς σώμασι τῶν νεκρῶν· ΠΔ' περὶ βαπτίσματος νηπίων· ΠΕ' περὶ ἐλευθερουμένων δούλων· ΠΣ' περὶ πορνοτρόφων· ΠΖ' περὶ μοιχαλίδος καταλιπούσης τὸν ἄνδρα· ΠΗ' περὶ μὴ εἰσαγωγῆς κτήνους εἰς τὸν ναόν· ΠΘ' περὶ τοῦ ἀπονησιζέσθαι περὶ μέσας νύκτας τοῦ μεγάλου Σαββάτου· Ι' περὶ τοῦ μὴ κλίνειν γόνυ ἐν ταῖς κυριακαῖς· ΙΑ' περὶ τιμωρίας τῶν ἀμβλωθρίδια φάρμακα διδόντων· ΙΒ' περὶ τιμωρίας τῶν ἀπαγχόντων γυναικῆς ἐπὶ συνοικεσίῳ· ΙΓ' περὶ γάμου γυναικὸς ἀφηνισθέντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς· ΙΔ' περὶ ἀφορισμοῦ τῶν ὁμούντων ἕρκους ἑλληνικούς· ΙΕ' περὶ παραδοχῆς ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ αἰρετικῶν διδόντων λιβέλλους· ΙΣ' περὶ καλλω-

πιζόντων τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς ὡς δέλεαρ προσελκύτεως τῶν ἀστηρίκτων· ἱΖ' περὶ τοῦ μὴ κατοικεῖν σὺν γυναξί ἐν ἱεροῖς τόποις· ἱΗ' περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν τὴν ἐτέρω μεμνηστευμένην· ἱΘ' περὶ τοῦ μὴ ἔφειν κρέα ἐν τῷ ἱερῷ· Ρ' περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἀσέμους εἰκόνας· ΡΑ' περὶ τοῦ λαμβάνειν τὸν ἅγιον ἄρτον μόνον διὰ τῶν χειρῶν· ΡΒ' περὶ τοῦ ὅτι τοῖς ἐπιτετραμμένοις ἐπισκόποις ἐναπόκειται τοῦ προσηκόντως ἐπιβάλλειν τοῖς ἡμαρτηκόσι τὰ ἐπιτίμια.
— Ἐκ τῶν κανόνων τούτων τέσσαρες (ΔΒ', ΔΓ', ΝΣ', ἱΘ') ἐλέγχουσι τοὺς Ἀρμενίους καὶ εἴκοσι δύο τοὺς Ῥωμαίους, ὡς ῥηθῆσεται.

§ 240. Ἡ πενθέκτη οἰκουμένη σύνοδος ἐλέγχει καὶ ἀποδοκιμάζει πολλὰς καινοτομίας τῆς Ῥωμοϊκῆς ἐκκλησίας, ἐν αἷς καὶ τὸ μοναρχικὸν τοῦ πάπα πρωτεῖον. — Ἐξέγεργις κατ' αὐτῆς τῶν παπιστῶν, — Καὶ ἐκ τῆς ἀπλῆς βραχυτάτης περιλήψεως τῶν κανόνων τῆς πενθέκτης συνόδου κατὰ δὴλον τὸ πλούσιον περιεχόμενον αὐτῶν ἀποβλέπον εἰς τὴν εὐταξίαν καὶ τὸν σεμνὸν βίον τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν καὶ εἰς τὴν δι' ἀνυπόστατον ποινῶν καὶ ἐπιτιμίων βελτίωσιν τῶν ἡμαρτηκῶτων. — Τὸ δὲ τὰ μάλιστα προσοχῆς καὶ μελέτης ἄξιον εἶναι ἐκεῖνοι τῶν κανόνων, ἐν οἷς ἐλέγχονται καὶ διαρρήδην ἀποδοκιμάζονται πολλὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς Ῥωμοϊκῆς ἐκκλησίας ὡς ἀντικείμενα ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς καὶ τῷ τε πνεύματι τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ ταῖς καθιερωμέναις παλαιτάταις παραδόσεσιν αὐτῆς. Οἱ τῇ Ῥωμοϊκῇ ἐκκλησίᾳ φανερῶς ἀντικείμενοι κανόνες τῆς συνόδου ταύτης εἶναι: οἱ Α', Β', Γ', Η', Θ', Π', ΙΣ', ΚΔ', ΔΒ', ΔΣ', Ν', ΝΑ', ΝΒ', ΜΓ', ΝΕ', ΞΖ', ΟΒ', ΠΒ', ΠΓ', ἱΑ', ἱΓ', Ρ'. Ἐν πᾶσι τούτοις διαρρήδην δηλοῦνται αἱ διαφοραὶ τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Ταύταις καὶ ἄλλαις μεταγενεστέραις, ἐν αἷς καὶ πρὸ πάντων αἱ δογματικαί, οἷον περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, μυστηρίων κ.τ.λ. προστεθεῖσαι συναπετέλεσαν τὸ

διχρῆς μέγα ἐπὶ τοῦ μεγάλου Φωτίου ῥάγδην ἐκραγὲν καὶ συντελειθὲν ἐπὶ Μιχαήλ τοῦ Κηρουλαρίου σχίσμα. Ἐπειδὴ δ' αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι εἶναι αὐτὸ τὸ ἐπίσημον στόμα τῆς ἐκκλησίας, φηνότατον ὅτι ἡ πενθέκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶναι ἡ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ ἐπισημοτάτη κήρυξις καὶ δικμαρτυρία τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας κατὰ τῶν ἀθέσμων καινοτομιῶν τῆς ῥωμαϊκῆς. Ὁ μέγας ἄρα, ὁ διχρῆς, ὁ αἰώνιος χωρισμὸς τῶν δύο ἐκκλησιῶν δὲν ἐκηρύχθη κατὰ πρῶτον, ὡς συνήθως πιστεύεται, ἐπὶ Φωτίου (867) ἢ ἐπὶ Μιχαήλ Κηρουλαρίου (29 Ἰουλίου (1054), ἀλλ' ἦν ἤδη κεκηρυγμένος ἐπὶ τῆς πενθέκτης οἰκουμενικῆς συνόδου (692). — Εἰ δὲ μέχρι Φωτίου ἐπὶ ἑκατὸν εβδομήκοντα πέντε ἔτη (692 — 867) ἢ μάλλον ἐπὶ τριακόσια ἐξήκοντα δύο ἔτη (692 — 1054) μέχρι τοῦ πατριάρχου Μιχαήλ τοῦ Κηρουλαρίου φέρεται πῶς ἐπικρινῶνται τις ἑκατέρωθεν ἑκατέρωθεν τῶν δύο ἐκκλησιῶν, τοῦτο ἦν ἡ συνήθης λυκοφιλία καὶ κλειψίνοια, ἃς ἐν πάσαις ταῖς σχέσεσι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐνεῖδεν ὁ ἀναγκώτης μέγας δεῦρο. Ἐπειδὴ δέ, ὡς εἴρηται καὶ περὶ τῶν ἄλλων προηγουμένων οἰκουμενικῶν συνόδων, ἡ πενθέκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος αὕτη εἶναι ἡ συγκεκρικλιώτις τῆς πέμπτης καὶ ἕκτης, ἐξ οὗ καὶ οὕτω κέκληται, φανερόν ὅτι αὕτη ἔνθεν μὲν συνάπτεται πρὸς τὴν Δ' ἐν Χηκκηδόνι οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἔνθεν δὲ συγκεκρικλιῶν τὰ συγκεκρικλιωτέα τὰ μεταξὺ ταύτης καὶ ἐκείνης ἢ καὶ τὰ πρὸ ἐκείνης τὰ μὴ ἐν αὐτῇ συγκεκρικλιωθέντα. Τοῦτο δὲ τρανότατα μαρτυροῦσιν αὐτοὶ οἱ κανόνες αὐτῆς Α' καὶ Β', ἐν οἷς οὐ μόνον ἡ Δ' ἐν Χηκκηδόνι οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ τε τοπικαὶ καὶ οἰκουμενικαὶ ἑλληνικαὶ σύνοδοι καὶ οἱ ΠΕ τῶν ἱερῶν τοῦ Χριστοῦ ἀποστόλων ἐπικυροῦνται κανόνες. Πάνθ' ὅσ' ἄρα ἐξηγήθησαν ἐγγράφως ὑπὸ τε τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν συνόδων καὶ πατέρων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς σαφῶς, ῥητῶς ἢ ἀσαφῶς, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἐκπεφρασμένως ἢ ὑποκεικλυμένως ἢ ὑπάρχοντα μὲν, μὴ γεγραμμένα δέ, πάντα ταῦτα

συμπεριέλαβε διατυπώσασα ἡ πενθέκτη. Διὰ τοῦτο δὴ καὶ ἐξηγέρθησαν πλεῖστον ὅσοι παπισταὶ μᾶλλον κατὰ τῆς πενθέκτης ἢ κατὰ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι, ἐν οἷς Βαρώνιος, Λοῦπος, Ἀλλάτιος, Λεκυῖνος, Νατζλις Ἀλέξανδρος, Δουπῖνος καὶ ἄλλοι συχνοὶ καὶ οἱ νεώτατοι Ἐργενοροίθης καὶ Γροῖνιος ἐπόμενοι τῷ ἀρχαιοτάτῳ πάντων τούτων, τῷ αἰδεσίμῳ (venerabilis) Ἀγγλω παπιστῇ Βέδζ (γενν. τῷ 672 ἢ 673 καὶ ἀποθανόντι τῷ 729 ἢ 731 ἢ 732 ἢ 736 ἢ 762 ἢ 766 ἢ 776!), ὅστις οὐδαμῶς ὤκνησεν ἵνα τὴν πενθέκτην «σύνοδον πλανητικὴν» (synodus erratica) ἀποκαλέσῃ! Καὶ ἐκ τῶν Διαμαρτυρομένων δὲ πολλοὶ ἔπονται τοῖς παπισταῖς, ἐν οἷς Κουαῖτος, Φόρβης, Σπαγγεῖμος, Βουήρος (Bower), Οὐάλιος καὶ ἄλλοι νεώτεροι. Περιττόν δὲ νὰ λεχθῆ ὅτι καὶ ὁ πολυμαθέστατος Ἐργενοροίθης, προκειμένου περὶ ἀγῶνος παπιστῶν κατὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, σπανιώτατα ἀπολείπεται αὐτῶν.

§ 241. Ἡ κατὰ τῆς πενθέκτης μῆνις τῶν παπιστῶν ἦν κυρίως καὶ ἔστιν ὁ ΛΓ' κανὼν. — Τὸ δὲ κυριώτατον αἴτιον τῆς κατὰ τῆς ἑκτης (πενθέκτης) μῆνις τῶν παπιστῶν εἶναι αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ καὶ κατὰ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι, ἐκείνης μὲν ὁ ΚΗ', ταύτης δὲ ὁ ἐν ᾧ καθαιρεῖται τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα Ῥώμης ΛΓ' κανὼν οὗτος: — «Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πενήκοντα ἁγίων πατέρων τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων καὶ τῶν ἐξ ἑκκοσίων τριάκοντα τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων νομοθετηθέντα ὀρίζομεν ὥστε τὸν *Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκείνον, μεγαλύνεσθαι πράγμασι δεύτερον μετ' ἐκείνον ὑπάρχοντα, μετ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας μεγαλοπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἴτα ὁ Ἀντιοχείας καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς τῶν Ἱεροσολύμων πόλεως.*» — Ὁ κανὼν οὗτος εἶναι συμπληρωτικὸς τοῦ ΚΗ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι

Δ', ὅπως ἐκεῖνος τοῦ Γ' τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Β' οἰκουμενικῆς. Οἷος δὲ ἀντιρρήσεις ἐποιήσαντο οἱ παπισταὶ κατὰ τοῦ κύρους τῶν εἰρημένων κανόνων τῆς Β' καὶ Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου, τοιαύτας καὶ κατὰ τοῦ τῆς πενθέκτης. Ἄλλ' εἴρηται περὶ αὐτῶν (σελ. 262—264, 285—299) καὶ αὐθις ἐκτενέστερος ἔσται λόγος ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τῆς πραγματείας ταύτης. Τοῦτο δὲ μόνον, τὸ γε νῦν, λεκτέον ὅτι, ὅπως ἐκ τῶν κανόνων ἐκείνων τὸ σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἐγίνετο εὐρύτερον, οὕτω καὶ ἐκ τούτου καὶ ἐκ τῶν ἄλλων εἴκοσι καὶ δύο κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας κανόνων τῆς πενθέκτης ὁσημέραι αὐτὸ ἐγίνετο ἔτι μᾶλλον εὐρύτερον καὶ ὑπέκκαυμα μείζονος φλογὸς τῆς πρὸς ἀλλήλας ἔχθρας. — Καὶ δὴλον· διότι οἱ πάπαι ἄνευ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ἀπαρεσκόντων αὐτοῖς εἰρημένων κανόνων ἠρνοῦντο ἵνα τὰς τῆς πενθέκτης ἀποφάσεις ἐπικυρώσωσιν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ Β' ἔπεμψε κατὰ τὰ εἰθισμένα πρὸς τὸν πάπαν Σέργιον τὰ τῆς συνόδου πρακτικά, ὅπως ὑπογράψῃ ταῦτα· ἀλλ' ἠρνήθη· εἶτα δ' ἔπεμψε τὸν πρωτοσπαθᾶριον Ζηχαρίαν, ὅπως ἐκβιάσῃ πρὸς τοῦτο τὸν πάπαν διατάξας συγχρόνως τὸν ἑξαρχον Ῥαβέννης ἵνα ὑποστηρίξῃ αὐτὸν διὰ στρατοῦ. Ἄλλ' οἱ στρατιῶται ἠρνήθησαν ἄθροον πᾶσαν ἐπικουρίαν. Τὸ δὲ ἀληθὲς ὅτι, ἐκθρονηθέντος τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λέοντος τοῦ καὶ αὐτοκράτορος (695—698) γενομένου, ἐμχταιώθη ἡ ἐπικύρωσις τῆς συνόδου ὑπὸ τοῦ Σεργίου. Καὶ ὁ διάδοχος δὲ τοῦ Σεργίου ὁ Ἕλληνας τὴν καταγωγὴν Ἰωάννης ς' (701—705) ἐδείχθη πολεμιώτερος πρὸς τοὺς Ἕλληνας· διότι ἄμχ τῇ ἀναρρήσει αὐτοῦ ὁ ἑξαρχος Ῥαβέννης Θεοφύλακτος οὐδὲ δεκτὸς ἂν ἐγένετο ἐν Ῥώμῃ. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Ἰωάννου ς' Ἕλληνας καὶ αὐτὸς Ἰωάννης ὁ Ζ' τὰ πρὸς αὐτὸν εἰς Ῥώμῃν προσκομισθέντα ὑπὸ δύο ἐπισκόπων πρακτικά τῆς πενθέκτης ἀπέδωκε πάλιν συνειλιγμένα, ὅπως ἔλαβε. Καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου Ἰωάννου τοῦ Ζ' τοῦ Σισσίνιου καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ πάλιν Κωνσταντίνου (708—715) οὐδὲν πρὸς ἐπικύρωσιν

ἐγένετο. Ὁ Ἰουστινιανὸς Β' ἀναθῶς τὸ δεύτερον ἐπὶ τοῦ θρόνου (705—711) προσεκάλεσε (709) τὸν πάππν τοῦτον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθ' ἀφικόμενος (710) ἔτυχε λαμπροτάτης ὑποδοχῆς ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ὧν ἠγεῖτο ὁ υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου, ὁ πατριάρχης Κύρος (705—711) καὶ οἱ ὕπατοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἄνδρες. Ἡ κολακεία τῶν Βυζαντινῶν ὑπερέβη πᾶν ὄριον. Λέγεται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐφίλησε τὸν πόδα τοῦ πάππ, ὅπερ πρῶτον ἤδη μνημονεύεται! Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον ὁ πάππ μόνον τοὺς ἀρέσκοντας αὐτῷ κανόνας ἐδέχετο νὰ ἐπικυρώσῃ. Ἀπελθόντος δὲ (24 Ὀκτωβρ. 711) αὐτοῦ εἰς Ῥώμην, διεκόπη πᾶσα περὶ ἐπικυρώσεως φροντίς, φρονευθέντος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Τιβερίου. Ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ αὐτοκράτωρ Φιλιππικὸς οὐδόλως περὶ ἐπικυρώσεως πλέον τῆς πενθέκτης τὸ παράπαν ἐφρόντιζε, διότι αὐτὸς Μονοθελήτης ὧν, συγκαλέσας (712) συνέδριον, τὸν μὲν εὐσεβῆ πατριάρχην Κύρον καθεῖλε, τὸν δὲ Μονοθελήτην Ἰωάννην τὸν σ' ἀνεβίβασεν ἐπὶ τὸν θρόνον. Τὸ αἰρετικὸν συνέδριον ἀνεθεμάτισε τὴν ἔκτην οἰκουμένην σύνοδον. Τὰ πρακτικὰ αὐτῆς ἐπέμφθησαν πρὸς τὸν πάππν Κωνσταντῖνον, ὅστις, ὡς εἰκόσ, ἀπέρριψεν αὐτά. Ἐπὶ τῆς συνόδου ταύτης ἐφάνησαν τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς εἰκνομαχίας. Ὁ Φιλιππικὸς ἔκαυσε τὰ πρακτικὰ τῆς ἔκτης συνόδου καὶ καθεῖλεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τὴν εἰκόνα αὐτῆς. Ἄλλ' ὁ πάππς Κωνσταντῖνος τὴν μὲν εἰκόνα τῆς ἔκτης (οὐχὶ τῆς πενθέκτης) ἀνήρτησεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου, τὴν δὲ τοῦ Φιλιππικοῦ καθεῖλεν.—Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ Φιλιππικοῦ Ἀρτέμιος ὁ ὡς Ἀναστάσιος Β' αὐτοκράτωρ (713—716) κατέρριψε πάντα τὰ τοῦ προκατόχου καὶ ἔπεμψε διὰ τοῦ ἐξάρχου Σχολαστικοῦ τῷ πάππν Κωνσταντῖνῳ ὁμολογίαν πίστεως· οὗτος δὲ πάλιν διὰ τοῦ πρεσβυτέρου Μιχαῆλ ὡς ἀποκρισιarioῦ ἀντεπιστέλλων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐπιστολὴν ἐπεδοκίμαζε τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ. Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ δὲ Λέων ὁ Γ' (717—741) ὑπέβαλεν ὁμολογίαν πίστεως τῷ πάππν Κωνσταντῖνῳ, ἀλλ' οὐδὲν

περὶ κυρώσεως τῆς συνόδου ταύτης. Ἐπίσης ἔγραψε τῷ τε πάπᾳ Κωνσταντίνῳ καὶ ἔπειτα πάλιν (19 Μαρτ. 715) τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ Γρηγορίῳ τῷ Β' καὶ ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ σ' ἀποκηρύττων τὸν μονοθελητισμόν. Ἄλλ' ἐν πᾶσι τούτοις οὐδὲν ἐγένετο πρὸς ἐπικύρωσιν ὑπὸ τοῦ πάπα τῶν ἀποφάσεων τῆς πενθέκτης. Τοῦναντίον δὲ καὶ σύνοδόν τινα συνεκάλεσεν (717 ἢ 721) ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Β' ἐν Ῥώμῃ, ἣτις ἐμμέσως ἀπαντᾷ πρὸς τοὺς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐλέγχοντας κανόνας τῆς πενθέκτης καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς περὶ γάμου κληρικῶν. — Ἐκ πάντων τούτων αὐτόδηλον ὅτι τὸ σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς, ὁσημέραι καθίστατο **βαθύτερον καὶ πλεονέκτερον**. Καὶ ἐκεῖνο μὲν, διότι ἐμφανεστεραὶ ὁσημέραι ἐγίνοντο αἱ διαφοραὶ τῶν δύο ἐκκλησιῶν, τοῦτο δέ, διότι μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον σὺν τῷ χρόνῳ ἐπὶ πλείους τῶν τῆς Ἀνατολῆς χριστιανῶν ἐπεκτεινομένη ἐπεκράτει ἢ πεποιθήσις ὅτι σύμπραξις καὶ ἔνωσις τῶν δύο ἐκκλησιῶν οὔτε ἦν οὔτ' ἔμελλέ ποτε νὰ ἦ εὐλικρινὴς καὶ στερεὰ. Καὶ μόνον δὲ οἱ μεταβάλλοντες εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν ἐπαρχίας 240 πατέρες τῆς πενθέκτης οἰκουμένης τῆς ἐν πολλαῖς κατακρινάσης τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἤρουν νὰ ἐμπνεύσωσι καὶ ἐσκέι ἐμφυτεύσωσι ταῖς ψυχὰς τῶν τῆς Ἀνατολῆς χριστιανῶν ὅτι Ἀνατολίται καὶ Ἑσπεριοὶ χριστιανοὶ ἦσαν δύο πάνοπλα στρατεύματα ἕτοιμα πάντοτε εἰς τὸ ἀκηρυνεῖν πολεμεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ΄.

ΟΙ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΚΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ,
ΟΙ ΔΕ ΕΙΚΟΝΟΛΑΤΡΑΙ ΚΑΤ' ΑΥΤΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΤΩΝ
ΠΑΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΡΑΤΤΟΝΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΟΝΑΣΤΩΝ.

§ 242. ΟΦΕΛΟΣ ΚΑΙ ΒΛΑΒΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ.

ΑΜΑ τῆ ἐμφανίσει τοῦ χριστιανισμοῦ ἐνεπνεύσθησαν νέα ἀρετῆ καὶ ἠθικότης τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, νέα ζωὴ καὶ νέος βίος. Ἀλλὰ πρὶν ἢ τὸ εὐγενές δένδρον τῆς ἠθικῆς καρποφορήσῃ, πανταχόθεν ἀπηνεῖς δενδροτόμοι ἐδενδροτόμουν τὴν γῶραν αὐτοῦ καὶ αὐτὸ ποικιλοτρόπως περιεκλάδευσαν καὶ τὸ στέλεχος περιέκοπτον καὶ πρόριζον ἠπέιλουν νὰ ἀνατρέψωσιν. Ἐντεῦθεν οὐ μόνον ὁ χριστιανισμὸς ὁσημέραι δεινῶς ἐπολεμεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ ἠθοποιΐα, ἤτοι ἡ ἠθικὴ παιδείαις, δι' αὐτοῦ τῆς κοινότητος. Θεωρητικῶς ἄρα καὶ πρακτικῶς ὁ θεὸς τοῦ χριστιανισμοῦ σκοπὸς προσέκοπτεν ἐν τῷ σκότῳ ἕνθεν μὲν τῆς ἀγνοίας, τῆς διακφορῆς, τῶν ἕξεων καὶ τῶν προλήψεων τῶν μὴ χριστιανῶν, ἕνθεν δὲ ἐν τῷ ὀλεθρίῳ ἀγῶνι τῶν αἰρετικῶν χριστιανῶν καὶ τῶν εἰκονομακῶν. Ἐν τῇ φλογερᾷ τῶν αἰρέσεων καὶ τῆς δεισιδαιμονίας καὶ θεοληψίας καὶ θεοβλαβείας καμίνῳ ἐτήκετο ὡς κηρὸς καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν βίον τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας πᾶσα ἀκμῆ, ἰκμὰς, ἰσχύς καὶ δύναμις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἴνα δὲ

φλογερωτέρην τὴν κάμινον τρύτην ποιήσωσιν οἱ παπισταί, ἀενάως ἐσκάλευον τὸ πῦρ αὐτῆς, ὅπως ὤριμον πρὸς καταδούλωσιν καταστήσωσι καὶ τέλος ἀντὶ παντὸς ἄλλου αὐτοὶ καταδουλώσωσι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὡσπερ καὶ οἱ προπάτορες αὐτῶν Ῥωμαῖοι. Καὶ ὄντως αὐτὸ καταδουλώθη, ἀλλ' ὑπ' ἄλλου ἰσχυροτέρου, τοῦ Μωαμεθανοῦ. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ παπισταί, ὅπως πρότερον πάντοτε κατὰ πάντας τοὺς πρὸς τοὺς αἰρετικοὺς ἀγῶνας, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ μικροῦ τῆς εἰκονομαχίας ἐν τῷ ὀνόματι τῆς ὀρθοδοξίας ἐσκάλευον τοὺς πυριπλεγεῖς ἀνθρακκας ἔχοντες ἐπικούρους ἄλλους τε τῶν Ἑλλήνων καὶ δὴ καὶ πρὸ πάντων θεομικνεῖς μοναστάς, οὔτινες πάντοτε, ὡς εἴρηται, περιέσαινον τὸν πάπαν περιπτώμενοι ἀδεῶς ὡς τις πυραύστης περὶ τὸν λύχνον μὴ νουθετούμενοι ἐκ τοῦ αἰσχυλείου «δέδοικα μῶρον κάρτα πυραύστου μόνον». Καὶ ὄντως ἐν τῇ μακρᾷ εἰκονομαχίᾳ (726—843), εἴ περ ποτέ, ἐτάκη ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία, συνεργούντων τῶν παπιστῶν, οὐ μόνον ἐκ τῶν ἄγαν εἰκονοκλαστῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄγαν εἰκονολατρῶν, ἀφ' ὧν ἀμφοτέρων ἐκεῖνοι, οἱ παπισταί, ἤσχυροκέρδουν. Ἡ ἐπιχειρηθεῖσα μεταρρύθμισις διὰ τῆς εἰκονομαχίας ἐν τῇ ἑλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ αὐτῇ μὲν ταύτῃ ἐγένετο ὄφελός τε καὶ βλάβος, ἄλλοις δὲ μόνον ὄφελος ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις.

§ 243. Σπέρματα εἰκονομαχίας πρὸ τοῦ Λέοντος. — Τὸ μυστικὸν συμβούλιον εἰκονομαχικόν. — Διατάγματα Λέοντος. — Οἱ πάπαι Γρηγόριος Β' καὶ Γ' κατὰ Λέοντος καὶ ὁ πατριάρχης Γερμανός. — Ὅπως δὲ οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ αὐτόματον, ὡς εἴρηται, οὕτω καὶ ἡ εἰκονομαχία καὶ ἡ ἐν γένει ἐπὶ τῶν Ἰσαύρων αὐτοκρατόρων μελετηθεῖσα καὶ ἐνεργηθεῖσα μεταρρύθμισις ἐμελετήθη ἤδη πολλῶ πρότερον αὐτῶν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ οἰκεῖος χῶρος ἐνταῦθα, ἵνα περιληφθῶσιν αἱ ἐκ τῆς προσκυήσεως τῶν εἰκόνων καταχρήσεις, περὶ ὧν ἄλλοι τε καὶ Ἰουστίνος ὁ Μάρτυς, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Αὐγουστίνος, Λακτάντιος, Ὀρι-

γένης διέλαβον ἔχοντες πρὸ ὁμμάτων τὸν πνευματικὸν τοῦ χριστιανισμοῦ χαρακτῆρα πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ ἀναπτυχθῶσιν οἱ λόγοι, δι' οὓς οὐ μόνον ἐπὶ Ζήνωνος ὁ Ἱεραπόλεως τῆς Συρίας ἐπίσκοπος Φιλόξενος καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Φιλιππικὸς Βαρδάνης, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι διείδον τὴν ἀνάγκην θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ δὴ καὶ τῆς ὁσημέραι ἐξισταμένης τοῦ ὀρθοῦ τιμῆς τῶν εἰκόνων τῆς εἰς εἰδωλολατρείαν καὶ οἰονεὶ εἰς ἀνίκητον ἔρωτα κατολισθησάσης. Ἄλλ' ὁ πρῶτος ἀποφικτικῶς ἐξαναστὰς κατὰ τῆς καταχρήσεως ταύτης καὶ περὶ γενικωτέρας μεταρρυθμίσεως σκεψάμενος ἦν ὁ μεγάλθυμος καὶ φιλοτιμώτατος αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Γ' (717—741). Οὗτος, ὡσπερ ὁ Ἡράκλειος, κατὰ τὰ πρῶτα τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἔτη ἠπράκτει. Ἄμκ γενόμενος αὐτοκράτωρ ἔπεμψεν, ὡσπερ καὶ ἄλλοι, ὁμολογίαν πίστεως πρὸς τὸν πάπαν. Συνέπραττε δὲ κατ' ἀρχὰς καὶ μετὰ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου (11 Αὐγ. 715—17 Ἰαν. 730). — Ἄλλ' εἶτα τραπεῖς ἀκατασχέτως εἰς μεταρρυθμίσειν τοῦ πάσχοντος κράτους ὑπέβαλε (724) τῷ μυστικῷ συμβούλιῳ (silentium) τὴν ἐκυτοῦ γνώμην περὶ καταργήσεως τῶν εἰκόνων· ἀλλ' ἀπεκρούσθη. Εἶτα δ' ὅμως (726) ἐν ἐκτάκτῳ συνεδρίῳ τῶν μυστικῶν συμβούλων τῆς αὐτοκρατορίας (silentiarius) ἐγένετο δεκτὸν τὸ εἰκονομαχικὸν διάταγμα ἢ ὁ τύπος αὐτοῦ. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ σύνοδον συνεκάλεσε συγχρόνως, ἣτις κατέκρινε τὴν λατρείαν τῶν εἰκόνων. Τούτων γνωστῶν διὰ τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ γενομένων τῷ πάπῃ Γρηγορίῳ τῷ Β', οὗτος συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Ῥώμῃ, ἣτις ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ οὐδὲμῶς λαθὼν πρὸ ὁμμάτων τὰ τῆς ἐν Ῥώμῃ συνόδου, εὐθαρσῆσας τοῦναντίον ἐκ τῆς ὁμοφωνίας τῶν τοῦ μυστικοῦ συμβουλίου μελῶν ἔπεμψε πρὸς τὸν πάπαν Γρηγόριον τὸν Β' ἐπιστολήν, ἐν ἣ σὺν ἄλλοις ἔγραψεν: «Αἱ εἰκόνες εἰδώλων τόπον ἀναπληροῦσιν· οἱ προσκυνοῦντες αὐτάς εἰδωλολάτραι. Οὐ δεῖ προσκυνεῖν χειροποιήτα καὶ πᾶν εἶδος καθ' ὁμοίωμα, καθὼς εἶπεν ὁ θεός, μήτε ἐν οὐ-

ρανῶ μήτε ἐπὶ τῆς γῆς. Πληροφόρησάν με τίς ἡμῖν παρέδωκε σέβασθαι καὶ προσκυνεῖν χειροποίητα, καὶ γὰρ ὁμολογῶ ὅτι θεοῦ νομοθεσία ἐστὶ.» Ἄλλ' ὁ πάπας ἀντέστη καὶ ἠπέιλει ἄρνησιν τοῦ φόρου ὡς ὑπήκοος. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διέταξε τὸν δοῦκα Βασίλειον, τὸν ἔξαρχον Παῦλον καὶ τοὺς δοῦκας Πέτρον καὶ Ἐξιλαράτον καὶ τὸν νέον ἔξαρχον Εὐτύχιον ἵνα σωφρονίσωσι τὸν πάπαν. Ἄλλ' ἀπέτυχον. Ὁ πάπας οὐ μόνον δὲν ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ ἄπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον μέχρις Ἰλλυρίας καὶ τὰς νήσους, πρωτοστατούσης τῆς Κρήτης, ἐξήγειρεν εἰς ἀπόστασιν. Καὶ ἀπέτυχε μὲν αὕτη, ἀλλ' ὁ πάπας ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἀντέστη. Ἀντέστη δὲ τῷ αὐτοκράτορι φανερῶς καὶ ὁ πατριάρχης Γερμανός. Ὁ Γρηγόριος ἔπεμψε καὶ πάλιν ἀντιρρητικὰς ἐπιστολάς τῷ αὐτοκράτορι. Ἐν ταύταις ὁ Γρηγόριος, ὥσπερ καὶ ἄλλοι πάπαι πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτόν, διὰ μακρῶν καταγίγνεται, περὶ τὸ ἀποδειῖξαι αὐτῷ ὅτι ὁ πολιτικός ἄρχων οὐδὲν δικαίωμα ἔχει τοῦ κατεπεμβαίνειν θρησκευτικοῖς πράγμασι, πολλῶ δ' ἤττον τοῦ κινετομεῖν τὰ τῆς ἐκκλησίας δόγματα κατὰ τὸν Θεοφάνη γράφοντι: «Γράψας πρὸς Λέοντα ἐπιστολὴν δογματικὴν μὴ δεῖν βασιλέα περὶ πίστεως λόγον ποιῆσθαι καὶ κινετομεῖν τὰ ἀρχαῖα δόγματα τῆς ἐκκλησίας τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων δογματισθέντα.» Ὅσον δὲ ἀποβλέπει εἰς τὰ ρηθέντα: «Βασιλεὺς εἰμι καὶ ἱερεὺς» (imperator et sacerdos) ἀντιλέγει ὁ Γρηγόριος τῷ αὐτοκράτορι Λέοντι ὅτι ταῦτα ἐρρήθησαν καὶ δύνανται νὰ ρηθῶσι πάντοτε περὶ βασιλέων εὐσεβῶν, οἳ οὐ μὲγας Κωνσταντῖνος, ὁ μὲγας Οὐκλεντινιανός, Ἰουστινιανός ὁ Β', καὶ οὐχὶ περὶ ἀσεβῶν καὶ αἵρετικῶν. Ἄλλὰ ταῦτα πάντα οὐδαμῶς μετέβηλον τὸ φρόνημα τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος. Οὕτω δὲ οὗτος περιῆλθεν εἰς τοιαύτην ἐχθρότητα πρὸς τὸν πάπαν Γρηγόριον καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην Γερμανὸν ἀμφοτέρους τιμῶντας τὰς εἰκόνας, ὥστε χάσμα μέγα ἐγένετο μεταξύ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν πατριαρχῶν

Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἔκτοτ' ἐμκί-
νετο κατὰ τῶν εἰκόνων, οὗτοι δὲ ὑπὲρ αὐτῶν.

§ 244. Εἰκονομάχοι καὶ εἰκονολάτραι. — Σύμπραξις Λέον-
τος καὶ Ἀναστασίου. — Καὶ τῷ μὲν αὐτοκράτορι συνετάχθησαν
οἱ πλεῖστοι τῶν λογίων, τῶν ἀλικῶν, τῶν δημοσίων λειτουργῶν,
τῶν ἀνωτέρων στρατιωτικῶν καὶ κληρικῶν, οὓς οἱ ἀντίπαλοι
σὺν τῷ χρόνῳ ἀπεκάλουν: Σαρακηνοὺς, Σαρακηνόφροισι, Ἰου-
δαίους, Ἰουδαΐζοντας, εἰκονομάχους, εἰκονομαχικούς, εἰκονοκλάστας,
εἰκονοθραύστας, εἰκονοκλύστας, χριστιανοκατηγόρους· αὐτῷ δὲ ἀντί-
θετοι ἦσαν: οἱ ἄγαν ὀρθόδοξοι, οἱ μοναστικά, ὁ ὕψλος καὶ ἐν γένει οἱ
τοῖς τύποις τῆς ἐκκλησίας ἀραρότως προσκείμενοι καὶ ἀπρὶξ αὐτῶν
ἐχθόμενοι καὶ μάλιστα αἱ γυναῖκες, οὓς οἱ ἀντίπαλοι ἀπεκάλουν:
ξοανολάτρας, ξυλολάτρας, εἰκονολάτρας, εἰδωλολάτρας κτλ. Ὁ αὐ-
τοκράτωρ ἐξέδωκε (728) καὶ δεύτερον διάταγμα, δι' οὗ οὐ μόνον
κατήργει τὰς εἰκόνας, ἀλλὰ καὶ τοῖς μονασταῖς ἀπηγόρευε τὴν
διεύθυνσιν δημοσίων σχολείων, ἕπερ δὴ μηχανοδεδεστώτους κατέστη-
σεν αὐτούς. Τοῦτο δὲ ἠνάγκασε καὶ τὸν πατριάρχην Γερμανὸν
ἀναγκασζόμενον καὶ ὑπὸ τούτων, ἵνα κατὰ τὴν ἑλπίδα ἀδιάλλακτος
πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ μὴ ἀποδέξηται τὸ διάταγμα. Ὁ δὲ
αὐτοκράτωρ συνεκάλεσε (730) καὶ πάλιν πρὸς ἄρσιν τῆς διαστά-
σεως ἔκτακτον συνέδριον τοῦ μυστικοῦ συμβουλίου. Ἄλλ' ὁ πατρι-
άρχης οὐ μόνον ἔμενε καὶ πάλιν ἀτεγκτος, ἀλλὰ καὶ βραπισθεὶς
ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὕδρισθεὶς ὡς εἰδωλολάτρης, «θεῖς»
κατὰ Γεώργιον τὸν Ἀμκρωτῶλον «τὸ ὠμοφόριον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀγίας
τραπέζης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀπειδέξαιτο τὴν ἱερωσύνην καὶ
ὕπεχώρησεν» οἴκῃδε (17 Ἰανουαρίου 730, καὶ ἐξόριστος ἐγένετο.
Ἐξωρίσθησαν δὲ παντοίας τιμωρίας καὶ αἰκισμοὺς ὑπομείναντες
πλεῖστοι ἐπίσκοποι τε καὶ μονασταί. — Τὸν Γερμανὸν ἐξωρισθέντα
διεδέξατο (22 Ἰανουαρίου 730) ὁ σύμφρων τῷ αὐτοκράτορι Ἀνα-
στάσιος. Πέμψαντος δὲ τούτου τὴν νενομισμένην συνοδικὴν ἐπι-

στολήν τῷ πάπᾳ Γρηγορίῳ, αὐτὸς ταύτην μὲν ἀπέρριψεν, αὐτὸν δὲ ἀφορισμῷ καὶ ἀνκθέματι ἠπειλήσεν, ἐὰν μὴ ἀποκηρύξῃ τὴν εἰκονομαχίαν καὶ τὸν αὐτοκράτορα μεταπίστας μὴ μετατρέψῃ εἰς τὴν εἰκονολατρείαν. Οὕτω δὲ τὸ σχίσμα ὁσημέραι κλύονετο μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πάπα.—'Ἄλλ' ἔτι εὐρύτερον ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον (11 Φεβρουαρίου 731) τοῦ Γρηγορίου Β' ἐπὶ τοῦ διχθεζαμένου (18 Μαρτίου 731) αὐτὸν Γρηγορίου τοῦ Γ' Σύρου τὴν καταγωγὴν. Οὗτος ἄμα ἀνέβη τὸν παπικὸν θρόνον, διέταξε τὸν αὐτοῦ ἀποκρισιάριον τὸν πρεσβύτερον Γεώργιον ἢ Γρηγόριον ἵνα προτρέψῃ τὸν αὐτοκράτορα εἰς μετάγνωσιν. 'Ἄλλ' οὐδαμῶς ἐλήφθη πρὸ ὀφθαλμῶν ἢ προτροπῇ· τὸναντίον δὲ συνεκάλεσε (731) σύνοδον ἐπισκόπων, ἣτις ἐπεκύρωσε τὴν γνώμην αὐτοῦ.—Εἰς ἀντίκρουσιν δὲ τῆς συνόδου ταύτης ὁ Γρηγόριος συνεκάλεσε τῷ αὐτῷ ἔτει ἄλλην σύνοδον ἐν Ῥώμῃ ὁμογνωμονήσασαν αὐτῷ. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πολλὰς νοθετικάς καὶ ἀντιρρητικάς ἐπέμψε (732) τῷ αὐτοκράτορι ἐπιστολάς. Οὗτος δὲ εἰς ἀπάντησιν ἐπέμψεν ἐπιστολήν, ἐν ἣ κατὰ τοῦ πάπα καὶ τῶν Ἱταλῶν ἐχρήσατο πικρᾷ φράσει καὶ δειναῖς ἀπειλαῖς.

§ 245. Βυζαντινὸς στόλος κατὰ παπιστῶν ναυαγεῖ. — Ἀφαιρεῖ τῷ πάπᾳ ὁ Λέων χώρας.—'Επέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. — Ὁ Λέων εὐεργέτης τῷ ἑλληνισμῷ καὶ βλαπτικός. — 'Ἄλλ' ἐπειδὴ ἴσταντο ἀδιάρεπτοι, ἀπέστησαν δὲ αὐτοῦ ὑποκινούμενοι ὑπὸ τοῦ πάπα οἱ Ἱταλοὶ καὶ ἠρνήθησαν τὸν φόρον, ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέμψε στόλον κατ' ἄλλους καὶ κατὰ τὸν Θεοφάνην γράφοντα: «Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐμαίνετο κατὰ τοῦ πάπα καὶ τῆς ἀποστάσεως Ῥώμης καὶ Ἰταλίας καὶ ἐξοπλίσας στόλον μέγαν ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν ἠσχύνθη δὲ ὁ μάταιος, ναυαγήσαντος τοῦ στόλου εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος.» 'Ἄλλ' οὐδὲν ἤττον ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέμενε, καίτοι σύμπας ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἐν τε τῇ Ἑσπερίᾳ καὶ τῇ Ἀνα-

τολῆ ἦν ἐν ταράχῳ, ὁ δὲ πάπας οὐ μόνον ἔγραψεν (733) ἐπανειλημμένως αὐτῷ ὑβριστικὰς καὶ ἀπειλητικὰς ἐπιστολάς, ἀλλὰ καὶ τοὺς χριστιανούς διήγειρε κατ' αὐτοῦ ὅτε μὲν τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὅτε δὲ τοὺς ἐν τῇ Δύσει. Ἄλλ' ἐν ἐκείνῃ μὲν πάντοτε οἱ συντεταγμένοι τοῖς περὶ τὸν αὐτοκράτορα κατεφρόνου καὶ ἐμίσουν αὐτόν, ἐν ταύτῃ δέ, ὅπου μὲν ἐπλεόναζον οἱ Ἕλληνες, οἷον ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ, διέκειντο εὐμενῶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅπου δὲ οὐ συνετάσσοντο τῷ πάπῳ, οἷον οἱ ἐν τῇ μέσῃ Ἰταλίᾳ, ἐν Ῥώμῃ, Ραβέννῃ, τῇ περὶ τὴν Ἀγκῶνα Πενταπόλει καὶ οἱ ἐν τοῖς περιχώροις αὐτῶν. — Διὰ ταῦτα ὁ αὐτοκράτωρ βιάσιως ἀπέσπασεν (733) ἀπὸ τῆς παπικῆς δικαιοδοσίας τὴν κάτω Ἰταλίαν, Σικελίαν, Καλαβρίαν, αὐξήσας καὶ τὸν κεφαλικὸν φόρον καὶ ἐδήμεισε τὰ παπικὰ κτήματα (patrimonia), ἐφ' ᾧ καὶ μανιόμενος ὁ Ἕλλην θεομάνης χρονογράφος Θεοφάνης γράφει: «Τότε ὁ θεομάχος ἐπὶ πλεῖστον ἐκμανεῖς ἀραδικῶς τε φρονήματι κρατυνόμενος φόρους κεφαλικοὺς τῷ τρίτῳ μέρει Καλαβρίας καὶ Σικελίας τοῦ λαοῦ ἐπέθηκε· τὰ δὲ λεγόμενα πατριμόνια τῶν ἁγίων καὶ κορυφίων ἀποστολῶν τῶν ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ τιμωμένων ταῖς ἐκκλησίαις ἐκπαλαί τελοῦμενα χρυσοῦ ἰάλαντα τρία ἡμισυ τῷ δημοσίῳ λόγῳ τελεῖσθαι προσέταξεν ἐποπτεῦν τε καὶ ἀνγράφειν τὰ τικτόμενα κελεύσας βρέφη ἄρρενα, ὡς Φρακῶ ποτε τὰ τῶν Ἑβραίων ὕπερ οὐδ' αὐτοὶ ποτε οἱ διδάκαλοι αὐτοῦ Ἄραβες ἐποίησαν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑφῶν χριστιανούς!» Μανικώτερον τοῦ Ἕλληνος κατὰ τοῦ οἰκείου Ἕλληνος βασιλέως οὐδὲ ὁ μανικωδέστατος τῶν παπιστῶν ἔγραψεν. Ἄλλὰ πάντες σχεδὸν οἱ Ἕλληνες χρονογράφοι, ἐν οἷς Κεδρηνός, Γλυκῆς, Μνασσης, οὕτω κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος γράφουσι. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀνικιδέστατα ψεύδονται. Χεῖρω δὲ τούτων γράφουσι καὶ οἱ μαριτυρολόγια καὶ συναξάρια συγγράψαντες Ἕλληνες, οἵτινες οἰστρηλατούμενοι μανίᾳ κατὰ τῶν εἰκονομάχων παριστοροῦσι τὰ ἱστορικὰ συμβάντα, καίτοι ἠδύναντο ἶνα τοὺς μὲν εἰκονομα-

χικούς στηλιτεύουσι, τὴν δὲ ἱστορίαν σέβωνται. Εἰς τοιαύτην παριστορίαν κατέπεσον, ὡς μὴ ὄφελε, καὶ θεολόγοι Ἑλληνες τῶν νεωτάτων χρόνων, ἐν οἷς καὶ ὁ φιλόπατρις ἄλλως Θεόκλητος Φαρμακίδης, ὃν ἐπαινῶν ὁ ἀνελλήνιστος Ἑλληὴν καὶ πολύθεος ἀθρήσκει-τος καὶ ἀρνησίθρησκος Πιτζιπιὸς γράφει: «C'est à dire, comme l'archimandrite Pharmacides professeur de theologie à l'université d'Athènes dit très - juridiquement dans la reponse qu'il a fait au chergé de Constantinople sur la prétendue jurisdiction de ce clergé sur les dioceses du royaume de la Grèce, un empereur hérétique retrancha ces dioceses d'un pape orthodoxe pour les donner à un patriarche hérétique comme lui» ἤτοι: «Τοῦτ' ἔστι, καθάπερ ὁ ἀρχιμανδρίτης Φαρμακίδης καθηγητῆς τῆς θεολογίας ἐν τῷ Ἀθήνησι πανεπιστημίῳ λέγει τὰ μάλιστα ἐνδίκως ἐν τῇ ἀπαντήσῃ, ἣν ἐποιήτατο πρὸς τὸν κλῆρον Κωνσταντινουπόλεως περὶ τῆς υποτιθεμένης δικαιοδοσίας τοῦ κλήρου τούτου ἐπὶ τῶν ἐπισκοπικῶν διοικήσεων τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, — αἰρεικὸς αὐτοκράτωρ ἀφείλετο τὰς διοικήσεις ταύτας ὀρθοδόξῳ πάπα, ὅπως δώσῃ αἰρετικῷ πατριάρχει, ὡσπερ αὐτός!» — Ἄλλ' ἐῷμεν τοὺς φιλοψευδεῖς καὶ θεομκνεῖς. Ὁ φιλόπατρις αὐτοκράτωρ σκοπῶν νὰ ἐνώσῃ τὰς ἑλληνικὰς χώρας ἐξεδίωξε τὰς παπικὰς Ἐρινύας ἐξ αὐτῶν. Ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς παπικῆς ἕδρας οὐ μόνον τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνικὰς χώρας, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑλληνικὰς νήσους Σποράδας τε καὶ Κυκλάδας καὶ τὴν Κρήτην καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα μετὰ τῆς Ἡπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας καὶ τῆς Ἰλλυρίας, ἤτοι αὐτὰς ταύτας τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου χώρας, ὧν ἡ ἐνωσις μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος εἶναι μέχρι τοῦ δεῦρο τὸ ὄνειρον τοῦ πανελληνίου. Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐπεξέτεινε τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἀποσπᾶσας ἐκ τοῦ κλίματος Ἀντιοχείας τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα Ἰσαυρίαν μετὰ τῆς μητροπόλεως Σελευκείας καὶ εἴκοσι περίπου ἐπισκοπικὰς διοικήσεις. Οὐδέποτε πλέον τὸ

πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, τὸ κέντρον τοῦ ἑλληνισμοῦ, τότε καὶ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἐπεξετάθη εὐρύτερον. Οὕτω δὲ οὐδεὶς τῶν πρὸ τοῦ εἰκονομάχου αὐτοκράτορος Λέοντος καὶ τῶν μετ' αὐτὸν αὐτοκρατόρων ἐπληξεν κρισιώτερον τὸν παπισμὸν καὶ εὐηργέτησε τὸν ἑλληνισμὸν. δι' ὃ καὶ οὐδέποτε μηχανικώτεροι ἠγερέθησαν κατ' αὐτοῦ οἱ παπισταί, συμφρονούντων δὴ, εἴ περ ποτέ, καὶ τῶν εἰκονολατρῶν Ἑλλήνων! — Ἐν τοις σημειωτέασι ταῖς οἱ μὲν εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες, ἐν οἷς πρῶτιστα πρῶτιστος ὁ Λέων, ἐκ παντὸς τρόπου ἠγωνίζοντο ὅπως ἐνώσωσι τὸν ὄπου γῆς ἑλληνισμὸν πάντοθεν ἀποσπώμενον ὑπὸ τὸ ἐκυτῶν σκῆπτρον, οἱ δὲ εἰκονολάτραι ὅλως τοῦναντίον, ὅπως ἀποσχίζωσι τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ προσκυλλῶσι τῇ προστάτιδι τῆς εἰκονολατρείας παπικῆ ἐπικρατείᾳ! Καὶ οὐ μόνον τοῦτο· ἀλλ' ἐξήγειρον τὸν παπισμὸν καὶ συνώμουν καὶ συνηγωνίζοντο αὐτῷ κατὰ τοῦ οἰκείου αὐτῶν αὐτοκράτορος καὶ τῆς ἐκυτῶν πατρίδος. Τοῦτ' ἔστιν οἱ μὲν εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες ἐποιοῦντο θυσίαν τῶν εἰκόνων τῇ πολιτείᾳ καὶ πατρίδι, οἱ δὲ εἰκονολάτραι ὅλως τοῦναντίον ἔθνον τὴν τε πολιτείαν καὶ πατρίδα τῇ εἰκονολατείᾳ. Κατ' ἀκολουθίαν οἱ μὲν ἔπραττον ὡς γνήσιοι Ἑλληνας, οἱ δὲ ὡς γνήσιοι Χριστιανοί· Ὅπότεροι τούτων ἔπραττον τὰ δίκαια καὶ προσήκοντα καὶ σωτήρια ἑκυτῷ τε ἕκαστος καὶ πᾶσι τοῖς ὁμοφύλοις καὶ ὁμογλώσσοις;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΒ΄.

ΔΙΩΓΜΟΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΟΛΑΤΡΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΚΩΧΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

§ 246. ΟΣΥΤΕΡΟΣ ΔΙΩΓΜΟΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΟΛΑΤΡΩΝ ΥΠΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΚΟΠΡΩΝΥΜΟΥ.—Η ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΩΣ ΛΗΘΕΝ ΕΒΔΟΜΗ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ.

ἮΜΙΟΝ Λέοντα τελευταίαντα (18'Ιουνίου 741) διαδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος Ε' ὁ ἐπικαλούμενος Κοπρώνυμος ἢ Καβαλλῆτος (18 'Ιουνίου 741 — 14 Σεπτεμβρίου 775). Καὶ ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε τὴν αὐτὴν τῶ αὐτοῦ πατρὶ εἰκονομαχικὴν γνώμην. Ἀλλὰ διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ στάσιν τοῦ Ἀρμενίου Ἀρταβάσδου, — ᾧ συνετάχθησαν πολλοὶ εἰκονολάτραι, ἐν οἷς καὶ ὁ τέως εἰκονομάχος πατριάρχης Ἀναστάσιος, ὅστις καὶ πάλιν μετέστη ἐκφυλισθεὶς καὶ τυφλωθεὶς πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον, — καὶ δι' ἄλλους λόγους οὐδὲν ἔπραξε κατὰ τῶν εἰκόνων, ὥσπερ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ κατ' ἀρχάς. Μόνον δὲ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀρταβάσδου καθεῖλεν ἢ ἐκεῖνος ἀνήρτησεν εἰκόνας. Καὶ ὁ πάπας δὲ Ζαχαρίας Ἕλληνας τὴν καταγωγὴν ὁ τὸν θερμουργὸν Γρηγόριον τὸν Γ' διαδέξάμενος (741) ἐπίσης οὐδὲν ὑπὲρ τῶν εἰκόνων ἔπραξεν, ὥσπερ καὶ ὁ διάδοχος (752) αὐτοῦ Στέφανος ὁ Β'. Ἀλλὰ μετὰ τὴν μακρὰν (741 — 752) νηνεμίαν καὶ γαλήνην τὸν νήνεμον τῆς ἐκ-

κλησίας πόντον δεινοὶ ἄνεμοι συνετάραξαν. Ὁ Κωνσταντῖνος διέταξε πάντας τοὺς ἐπάρχους καὶ διοικητὰς ὅπως καθέλωσι πανταχοῦ τὰς εἰκόνας. — Ἐπανελημμένα δὲ συμβούλια τῶν ἐξ ἀπορητῶν (silentiarius) συνεκάλεσεν (752), οἵτινες ἀποφάσεις κατὰ τῶν εἰκόνων ἐδημοσίευσαν. Αὐστηρόταται δὲ διαταγαὶ ἐξεδόθησαν πρὸς τοὺς ἐπισκόπους πρὸς σύγκλησιν οἰκουμενικῆς συνόδου. Συνήλθον δὲ (754) ἐν τῷ ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς ἀντικρὺ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνακτόρῳ τῆς Ἱερείας 338 ἐπίσκοποι, ὧν ἡ πρώτη συνεδρία ἐγένετο τῇ 10 Φεβρουαρίου· ὁ δὲ Ὅρος τῆς συνόδου ταύτης ἀνεγνώσθη ἐν Βλαχέρναις (8, Αὐγούστου) ἐν εὐφημίαις, ὅτε ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Συλαίου ἐπίσκοπος Κωνσταντῖνος βοήσαντος ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος: «Κωνσταντίνου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη».

§ 247. Ὁ Ὅρος τῆς εἰκονομαχικῆς συνόδου ὡς δῆθεν ἐβδόμης οἰκουμενικῆς. — Μετ' ὀλίγον (27 Αὐγούστου) ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ ἀγορᾷ ὁ Ὅρος οὗτος: — Α' «Ὁμοφώνως ὀρίζομεν ἀπόβλητον εἶναι καὶ ἀλλοτρίαν καὶ ἐβδελυγμένην ἐκ τῆς τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας πᾶσαν εἰκόνα ἐκ πάσης ὕλης καὶ χρωματουργικῆς τῶν ζωγράφων κκοτεχνίας πεποιημένην· μηκέτι τολμᾶν ἄνθρωπον τὸν οἰονδήποτε ἐπιτηδεύειν τὸ τοιοῦτον ἀσεβὲς καὶ ἀνόσιον ἐπιτηδεύμα· ὁ δὲ τολμῶν ἀπὸ τοῦ παρόντος κατασκευάζεται εἰκόνα ἢ προσκυνῆσαι ἢ στῆσαι ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν ἰδιωτικῷ οἴκῳ ἢ κρύψαι, — εἰ μὲν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος εἶη, καθαιρείσθω, εἰ δὲ μονάζων ἢ λαϊκός, ἀναθεματιζέσθω καὶ τοῖς βασιλικαῖς νόμοις ὑπεύθυνος ἔστω, ὡς ἐναντίον τῶν τοῦ θεοῦ προσταγμάτων καὶ ἐχθρὸς τῶν πατρικῶν δογμάτων. — Β' Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ τὴν ἀειπάρθενον Μαρίαν κυρίως καὶ ἀληθῶς θεοτόκον ὑπερτέραν τε εἶναι πάσης ὀρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως καὶ μετὰ εἰλικρινοῦς πίστεως τῆς αὐτῆς οὐκ ἐξαι-

τεῖται προσβεῖαν ὡς παρρησίαν ἐχούσης πρὸς τὸν ἐξ αὐτῆς τε-
χθέντα θεὸν ἡμῶν, ἀνάθεμα. — Γ' Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ ἅπαντας
τοὺς ἀπ' αἰῶνος καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀγίους πρὸ νόμου καὶ ἐν νόμῳ
καὶ ἐν χάριτι τῷ θεῷ εὐχρεστήσαντας τιμίους εἶναι ἐνώπιον αὐ-
τοῦ ψυχῆ τε καὶ σώματι καὶ τὰς τούτων οὐκ ἐξαιτεῖται προ-
σευχὰς ὡς παρρησίαν ἐχόντων ὑπὲρ τοῦ κόσμου προσβεῦειν κατὰ
τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, ἀνάθεμα. — Δ' Εἴ τις τὸν θεὸν
τοῦ θεοῦ λόγον χαρακτηρὰ κατὰ τὴν σάρκωσιν δι' ὑλικῶν χρω-
μάτων ἐπιτηδεύει κατανουῆσαι, ἀνάθεμα. — Ε' Εἴ τις τὴν ἀπερί-
γραπτον τοῦ θεοῦ λόγον οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν διὰ τὸ σεσαρκώ-
σθαι ἐπιτηδεύει δι' ὑλικῶν χρωμάτων ἐν εἰκόσιν ἀνθρωπομόρφους
περιγράφειν, ἀνάθεμα. — Ϛ' Εἴ τις τὰς τῶν ἀγίων ἰδέας ἐν εἰκόσιν
ἐξ ὑλικῶν χρωμάτων ἀναστυλοῦν ἐπιτηδεύει, ἀνάθεμα.» Καὶ οὗτος
μὲν ὁ Ὄρος. — Ἀνεθεματίσθησαν δὲ καὶ ὁ πρῶτος πατριάρχης
Γερμανὸς καὶ Γεώργιος ὁ Κύπριος καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ὡς
εἰδωλολάτραι καὶ πλαστογράφοι· οἱ δὲ ζωγράφοι ἐκκλησιαστικῶν
προσώπων ἐξωρίσθησαν.

§ 248. Κατάπληξις καὶ ἀδιαφορία τῶν προσκυνητῶν τῶν
εἰκόνων κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν. — Ἐνῶ ταῦτα πάντα καὶ
ἄλλα σπουδαῖα ὕστερον (754-768) ἐγίνοντο, οὔτε ὁ πάπας
Ρώμης Στέφανος ὁ Γ' οὔτε Παῦλος ὁ Α' οὔτε οἱ πατριάρχαι
Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων ἐκινήθησαν. Θυ-
μαστὸν ὅμως ὅτι τοσοῦτοι Ἕλληνες ἐπίσκοποι κατήγγησαν τὴν
προσκύνησιν καὶ τὴν ὑπαξίαν τῶν ἀγίων εἰκόνων παρὰ τὴν ἑλλη-
νικὴν διπολιώδη, παμπάλαιοτάτην, παράδοσιν! Μόλις δὲ ἐπὶ
τοῦ πάπα Στεφάνου Δ' (769) ἐν συνόδῳ συνελθούσῃ ἐν τῷ Λατε-
ράνῳ πρὸς καθάρσιν τοῦ ἀντιπάπα Κωνσταντίνου ἀνεθεματίσθη
καὶ ἡ εἰρημένη εἰκονομαχικὴ σύνοδος τῆς Ἱερείας ἢ ἐπὶ μακρῶν
καὶ ὕστερον καλουμένη *εβδόμη οἰκουμενικὴ σύνοδος*. Τὰ δ' αἷτια
τῆς ἀνκωχῆς ταύτης τῶν δύο ἐκκλησιῶν εἶναι πολλά, ὧν τὰ κυ-

ριώτατα ταῦτα: πρῶτον ὅτι οἱ τε πάπαι τῆς Ρώμης καὶ οἱ εἰκονολάτραι ἐπίσκοποι τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἴσταντο καταπληγες ὑπὸ τὴν σιδηρᾶν χεῖρα Λέοντος τοῦ Γ' τοῦ πρώτου εἰκονομάχου καὶ μάλιστα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, ὅστις ὀξύτερον χαλυβδικῆ χειρὶ κατέθλιψε, κατεπολέμησε, κτεδίδωξε καὶ κατέβαλε τοὺς εἰκονολάτραις, ἐφ' ᾧ καὶ τινες Διοκλητιανὸν καὶ Μαξιμιανὸν αὐτὸν ἀπεκάλεσαν. Πᾶν κατ' αὐτοῦ ἐγγείρημα ἐνομιζέτο κινδυνωδέστατον. Ἐναυλα ἦσαν ἔτι αὐτοῖς τὰ ἔσχατα παθήματα τῶν τολμησάντων νὰ ἀντιστώσι: τοῦ μοναχοῦ (761) Κρητὸς Ἀνδρέου τοῦ Καλυβίτου κατὰ Θεοφάνη ἢ Πέτρου κατὰ Γεώργιον τὸν Ἀμαρτωλὸν τοῦ ἀρχιμανδρίτου Στεφάνου (761) τοῦ Ποδοπαγούρου καὶ ἄλλων πολλῶν καὶ τῶν πατριαρχῶν: Ἀναστασίου καὶ Κωνσταντίνου. Δεύτερον ὅτι ἠγωνίζοντο οἱ μὲν πάπαι ἵνα ἰδρῦσῶσι παπικὸν κοσμικὸν κράτος, οἱ δὲ πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς σώζωσιν ἑαυτοὺς ἀπειλουμένους ὑπὸ τῶν περιστοιχούντων ἀλλοφύλων ἐχθρῶν καὶ μάλιστα τῶν Ἀράβων. Τρίτον ὅτι οἱ τὴν ἐβδόμην κληθεῖσαν οἰκουμενικὴν κατὰ τῶν εἰκόνων σύνοδον συγκροτήσαντες ἐστέρησαν τοὺς πιστοὺς εἰκονολάτραις αὐτῶν πάσης προστασίας συνταχθέντες τῷ αὐτοκράτορι Κωνσταντίνῳ, μείναντος οὕτω τοῦ ποιμνίου ἄνευ ποιμένων. Τέταρτον ὅτι ὁ λαὸς καὶ οἱ θερμοῦργοι μονασταὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Ὄρου τῆς συνόδου τῶν τῆς Ἱερείας ἀνακτόρων ἔπηξαν ὡς καταπληγες λαγοί. Ἡ κατάπληξις δὲ αὕτη καὶ ἀδιαφορία ἐξίκετο, ὡς εἰκός, πανταχόσε μετὰ τοῦ Ὄρου τῆς εἰκονομαχικῆς ἐβδόμης λεγομένης συνόδου ἀντηγήσαντος ὡς ἐπισήμου φωνῆς τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἰσχύσαντος ὡς νόμου τῆς αὐτοκρατορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΓ΄.

ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ, ΑΛΛ' ΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ.—ΕΥΡΥΤΕΡΟΝ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ.

§ 249. ΑΝΑΠΑΥΛΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΛΗ ΑΥΤΩΝ ΠΕΡΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΛΕΟΝΤΟΣ ΤΟΥ Δ΄.

Ἀποθανόντα (14 Σεπτεμ. 775) Κωνσταντῖνον τὸν Κοπρώνυμον διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λέων ὁ Δ΄ ὁ ἐπικαλούμενος Χάζαρος (14 Σεπτεμ. 775 — 8 Σεπτεμ. 780). Οὗτος δέ, ὅπως ἐπισπάσῃται μὲν τοὺς εἰκονολάτρας, διέκειτο εὐμενῶς πρὸς τοὺς μοναχτάς, ὧν οὐκ ὀλίγους κατέστησεν ἐπισκόπους καὶ μητροπολίτας, ὅπως δὲ συνέχη τοὺς εἰκονομάχους προσηλωμένους τῇ εἰκονομαχικῇ ἐξουσίᾳ, διετήρει ἀνεραίους τοὺς κατὰ τῶν εἰκονολατρῶν νόμους τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς ἔχων σύμφρονα καὶ τὸν σκαιὸν ἐκτομίαν πατριάρχην Νικήταν (16 Νοεμβρ. 766 - 6 Νοεβρ. 780). Καὶ ὄντως ἐπὶ Λέοντος τοῦ Δ΄ οὔτε στάσεις οὔτε διχόνοιαι ἐγένοντο μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων μερίδων οὐδὲ ἀνάμιξις τῶν παπῶν. Τῷ τελευταίῳ ὅμως ἔτει τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, ἀνακαλυφθέντων ὡς εἰκονολατρῶν οὐ μόνον αὐλικῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀνακτόροις, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης ὡς εἰκονολάτριδος καὶ προστάτιδος τῶν εἰκονολατρῶν, ἐκείνους μὲν ἐτιμώρησε σκληρότατα, τὴν

δὲ αὐτοκράτειρον Εἰρήνην ἐξώρισεν. Προλαβὼν ὅμως ὁ θάνατος τοῦ Λέοντος ἐματαιώσε τὸν κατὰ τῶν εἰκόνων διωγμὸν αὐτοῦ.

§ 250. Πρόσκαιρος παῦσις τῆς εἰκονομαχίας. — Παρασκευαί πρὸς σύγκλησιν τῆς ἐβδόμης οἰκουμενικῆς συνόδου. — Ἀνανέωσις τῆς λυκοφιλίας τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. — Τῷ Λέοντι συνετάφη καὶ ἡ εἰκονομαχία πρὸς καιρὸν. Τὰ τῆς πολιτείας καὶ ἐκκλησίας ἤγε καὶ ἔφερον ἡ πανουργος, ἀσυνείδητος καὶ ἀφιλόστοργος Εἰρήνη, ἥτις ἰδοῦσα ἀναθρορήσαντας καὶ πάλιν τοὺς εἰκονολάτραις ἐνεκολλίσαστο αὐτοὺς φιλαρχίας καὶ φιλοδοξίας ἕνεκεν ἄρχουσα μᾶλλον ἢ κηδεμὼν οὖσα τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου (8 Σεπτεμ. 780 — 14 Σεπτεμ. 790). Ἐκ παρασκευῆς αὐτῆς ἐξελέχθη καὶ ὁ ἀγαστὸς Ταράσιος πατριάρχης (25 Δεκεμβρίου 784) ὁ εἰλικρινῆς τῶν εἰκόνων λάτρης. Οὕτω δὲ αὐτὴ τε καὶ ὁ Ταράσιος συμπαραλαβόντες ἐπίκουρον καὶ τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον παρεσκευάσαν καὶ τὰ τῆς συγκλήσεως τῆς ἐβδόμης οἰκουμενικῆς συνόδου. Ὁ μὲν Ταράσιος ἔπεμψε πρὸν τὸν πάπαν Ἀδριανὸν ἀποκρισιάριον τὸν πρεσβύτερον Γεώργιον κομιστὴν τῆς ἐνθρονιστικῆς αὐτοῦ ἐπιστολῆς μεθ' ὁμολογίας, ὡς εἶθιστο, πίστεως· ἡ δὲ Εἰρήνη μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος προσεκάλεσαν τὸν πάπαν ἢ, αὐτοῦ κωλυομένου, τοποτηρητὰς αὐτοῦ ὕπως παραστῶσιν ἐν τῇ συγκληθησομένῃ συνόδῳ. Ὁ πάππς προθυμότερα, ὡς εἰκόσ, δεξάμενος τὴν πρόσκλησιν ἐπέστειλε διὰ τοῦ ἀρχιεπισβυτέρου τῆς μητροπόλεως Πέτρου καὶ τοῦ ὁμωνύμου ἀρχιμανδρίτου τὴν μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα μακρὰς ἐπιστολάς πρὸς τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν Εἰρήνην καὶ τὸν Ταράσιον, οἷς συνίστα' θερμῶς τοὺς ἑαυτοῦ ἐπιτρόπους, ἐν αἷς παρεδέχτο τὴν τε σύγκλησιν τῆς συνόδου καὶ τὴν ἀποστολὴν ἐπιτρόπων αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἀπήτει ἵνα ἐπιστραφῶσιν αὐτῷ αἱ ἀφαιρεθεῖσαι ὑπὸ Λέοντος τοῦ Γ' ἐπισκοπικαὶ διοικήσεις καὶ τὰ παπικὰ κτήματα (patrimonia)· δεῦτερον δ' ἐμέμφετο τοὺς

πατριάρχως Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἀναλαμβάνοντας τὴν ἀποδοκιμασθεῖσαν ὑπὸ τῶν παπῶν προσηγορίαν «οἰκουμένης»: τρίτον δὲ ἀπεδοκίμαζε τὴν ἐκ λαϊκῶν ἀναρρίχῃσιν τοῦ Ταράσιου εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον· τέταρτον δ' ἐν τῇ πρὸς τὸν Ταράσιον ἀποκηρύττων τὴν ἐκ λαϊκῶν ἐκλογὴν αὐτοῦ οὐχ ἦττον συνεχώρει ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀποκαταστάσεως τῶν εἰκόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης· πέμπτον δὲ ἐξύμνει τὸν βασιλέα τῶν Φράγκων Κάρολον ἐλέγχων οὕτω τοὺς Βυζαντίους αὐτοκράτορας ὡς πολεμίους τῇ ἀγίᾳ ἔδρα. Τὰ ἐφ' οἷς παραδέχεται τὴν σύγλησιν τῆς συνόδου ὁ πάπας Ἀδριανὸς πάντα ἐξαρτῶνται, ὡς ὄρας, ἐκ πραγμάτων ἤκιστα μὲν σχέσιν πρὸς τὰ τῆς ἐκκλησίας θέσμιμα ἔχοντα, τὰ μάλιστα δὲ πρὸς τὸ πολυέρκστον πρωτεῖον.

§ 251. Ἡ ἐβδόμη οἰκουμένη κατ' ἀρχάς συνῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ εἶτα ἐν Νικαίᾳ, αἱ δὲ ἀποφάσεις ἀνεγνώσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει.— Οἱ πατέρες τῆς συνόδου ταύτης συνῆλθον (1 Αὐγούστου 786 ἢ κατ' ἄλλους 783 ἢ 787 ἢ 788) κατ' ἀρχάς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἤγειραν θόρυβον καὶ ἀπειλὰς ἐξήνεγκον κατ' αὐτῶν οἱ εἰκονομάχοι στρατιῶται καὶ οἱ τούτους ἐρεθίζοντες καὶ συμπράττοντες ὁμόφρονες ἐπίσκοποι καὶ ἄλλοι κληρικοί καὶ λαϊκοί, εὐθύς ἐν ἀρχῇ διελύθησαν ἐν τῇ πρώτῃ συνεδρίᾳ καὶ ἐκεῖθεν μεταβάντες εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας ἐκεῖ ἤρξαντο τακτικῶς (24 Σεπτεμβρίου 787) τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν. Συνῆλθον τῆς' (367) πατέρες, ἐν οἷς διεκρίνοντο: ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Ταράσιος ὁ καὶ πρόεδρος, οἱ εἰρημένοι δύο Πέτροι τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ, οἱ τῶν τριῶν τῆς Ἀσίας πατριαρχῶν: τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἀπολλιναρίου ἢ Πολιτιανοῦ καὶ τοῦ Ἀντιοχείας Θεοδώρητου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Ἠλίεω ἢ Θεοδώρου ἐπίτροποι: ὁ ἱερεὺς καὶ ἀρχιμανδρίτης μοναστηρίου τῆς Αἰγύπτου Θωμάς καὶ ὁ ἱερεὺς καὶ σύγκελλος τοῦ Ἀντιοχείας Ἰωάννης

ἐκπροσωποῦντες ἀμφότεροι τοὺς τρεῖς εἰρημένους πατριάρχας ἐξορί-
στους ἀπὸ τῶν θρόνων αὐτῶν ὄντας ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν. Μεγά-
λως δ' ἐπέδρων ἐπὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου ταύτης οἱ περὶ τοὺς
ρλς' (136) θερμοργότατοι τῶν εἰκονολατρῶν μονασταὶ αἰεὶ συμ-
παριστάμενοι. Αἱ ἐργασίαι τῆς συνόδου ταύτης, συνεδριῶν γενο-
μένων ὁκτὼ ἐν Νικαίᾳ, ἔληξαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ τοῦ
Αὐγουστείου ἀνακτόρου Τρικλινίῳ τῆς Μαγνύρας (Μανναῦρος,
Μανναῦρα, Μαναῦρα), ἀνεγνωσθέντων τοῦ τε Ὁροῦ καὶ τῶν εἴκοσι
δύο κανόνων καὶ ἐπικυρωθέντων διὰ τῶν ὑπογραφῶν τῶν πατέ-
ρων τῆς συνόδου, παρόντων τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς μητρὸς
Εἰρήνης.

§ 252. ΚΒ' Κανόνες τῆς ἐβδόμης οἰκουμενικῆς.—'Εψί-
φισε δὲ αὕτη εἰκοσιδύο κανόνας, ὧν ὁ Α' περὶ ἐπικυρώσεως τῶν
κανόνων τῶν ἐξ οἰκουμενικῶν καὶ τῶν τοπικῶν συνόδων καὶ τῶν
ἀποστόλων· Β' περὶ προσόντων τοῦ ἐπισκόπου· Γ' περὶ τιμωρίας
τῶν κοσμικοῦς ἀρχουσι χρησαμένων πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ βαθμοῦ
τοῦ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου· Δ' περὶ τοῦ ὅτι ἀπαγο-
ρεύεται πᾶσα δῆποτε αἰσχροκέρδεια τοῖς ἐπισκόποις· Ε' περὶ τι-
μωρίας τῶν καυχωμένων ἐπὶ τῇ αὐτοπροαιρέτῳ συνεισφορᾷ χρη-
μάτων ὡς ἀπιερωμάτων ἐναντίον τῶν μὴ συνεισφερόντων· Σ' περὶ
τοῦ ὅτι ἀνάγκη ἵνα γίνωνται σύνοδοι ἄπαξ τοῦλάχιστον τοῦ ἐ-
νιαυτοῦ· Ζ' περὶ μὴ καθιερώσεως ἱερῶν ναῶν ἄνευ μαρτυρικῶν
λειψάνων· Η' περὶ ἀποκλεισμοῦ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν φανερώς
ἢ κρυφίως Ἰουδαϊζόντων· Θ' περὶ τιμωρίας τῶν καταθεσάντων τὰ
κατὰ τῶν θείων εἰκόνων μειρακιώδη ἀθύρματα, ψευδοσυγγράμματα
κτλ. ἐν τῷ ἐπισκοπέῳ Κωνσταντινουπόλεως· Ι' περὶ τιμωρίας
τῶν ἐκτὸς τῆς ἐκυτῶν παροικίας διατριβόντων κληρικῶν· ΙΑ' περὶ
ἀνάγκης ὑπάρξεως οἰκονόμων παρὰ τοῖς μητροπολίταις καὶ ἐπι-
σκόποις· ΙΒ' περὶ τιμωρίας τῶν ἀπαλλοτριούντων ἐκκλησιαστικὰ
κτῆματα ἐπισκόπων ἢ ἡγουμένων μοναστηρίων· ΙΓ' περὶ τιμω-

ρίας τῶν μὴ ἐπιστροφόντων τὰ ἀρπαγέντα ἐπισκοπεῖα ἢ μοναστήρια· ΙΔ' περὶ τοῦ ὅτι μόνον διὰ χειροθεσίας ἐπισκόπου ἢ ἡγουμένου μοναστηρίου γίνεταί ἀναγνώστης ἐκκλησίας· ΙΕ' περὶ μὴ κατατάξεως κληρικοῦ ἐν δυσὶν ἐκκλησίαις· ΙΖ' περὶ μὴ καλλωπισμοῦ τῶν κληρικῶν· ΙΖ' περὶ τοῦ μὴ ἐγκαταλείπειν τοὺς μοναχοὺς τὰ ἑαυτῶν μοναστήρια καὶ οἰκοδομεῖν ἄλλα φιλαρχίας ἕνεκεν· ΙΗ' περὶ τοῦ μὴ διαιτᾶσθαι γυναῖκας ἐν ἐπισκοπεύοις ἢ μοναστηρίοις· ΙΘ' περὶ τιμωρίας φιλαργύρων κληρικῶν· Κ' περὶ μὴ συνδιαιτήσεως μοναχῶν καὶ μοναστηρίων ἢ περὶ μὴ γεινιάσεως μοναστηρίων μοναχῶν καὶ μοναστηρίων· ΚΑ' περὶ τοῦ μὴ καταλιμπάνειν μονάστηριον τὴν ἑαυτῆς μονήν· ΚΒ' περὶ τοῦ μὴ ἀσέμμως συμποσιάζειν ἀνδρας καὶ γυναῖκας καὶ περὶ τοῦ μὴ συνεσθίειν μοναστὰς μετὰ γυναικῶν.

§ 253. Ὁ Ὅρος τῆς ἑβδόμης οἰκουμενικῆς συνόδου. — Καὶ οἱ μὲν κανόνες, ὡς ὄραξ, ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν εὐταξίαν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ὁ δὲ Ὅρος ἀποφαίνεται κατὰ τῶν εἰκονομάχων ἀναθεματίζων συγχρόνως ἄλλους τε μὴ μνημονευομένους αἰρετικούς καὶ δὴ καὶ ὀνομαστὶ Ἄρειον, Μακεδόνιον, Νεστόριον, Εὐτυχῆ, Διόσκορον, Σεβῆρον, Πέτρον, Ὠριγένην, Εὐάγγριον, Δίδυμον, Σέργιον, Ὀνώριον, Κῦρον, Πύρρον, Μακάριον. Τοῦτ' ἔστι συγκεφαλαιοὶ ἀπάσας τὰς προηγουμένας συνόδους. Ἐχει δὲ ὁ Ὅρος ἐπὶ λέξει οὕτως· « Ἡ ἀγία μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἢ κατὰ θεοῦ χάριν καὶ θέσπισμα τῶν εὐσεβῶν καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῆς αὐτοῦ μητρὸς συναθροισθεῖσα τὸ δεύτερον ἐν τῇ Νικαέων λαμπρᾷ μητροπόλει τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπονομαζομένη Σοφίᾳ, ἀκολουθήσασα τῇ παραδόσει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὥρισε τὰ ὑποτεταγμένα· Ὁ τὸ πῶς τῆς αὐτοῦ ἐπιγνώσεως ἡμῖν χριστάμενος καὶ τοῦ σκότους τῆς εἰδωλικῆς μανίας ἡμᾶς λυτρωσάμενος Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν νυμφευσάμενος τὴν ἀγίαν αὐτοῦ καθολικὴν

ἐκκλησίαν μὴ ἔχουσιν σπῖλον ἢ ρυτίδα ταύτην ἐπηγγεῖλατο διαφυλάττεσθαι τοὺς τε ἁγίους αὐτοῦ μαθηταὶς διεβεβαίωτο λέγων: «μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.» Ταύτην δὲ τὴν ἐπαγγελίαν οὐ μόνον αὐτοῖς ἐχαρίσατο, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν τοῖς δι' αὐτῶν πιστεύσασιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Τῆς οὖν δωρεᾶς ταύτης ἀλογήσαντές τινες ὡς ὑπὸ τοῦ ἀπατεῶνος ἐχθροῦ ἀνακτερούμενοι ἐξέστησαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῇ παραδόσει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀντιταξάμενοι πρὸς τὴν σύνεσιν τῆς ἀληθείας διήμακρον καί, ὡς φησιν ὁ παροιμιακὸς λόγος, «τοὺς ἄξονας τοῦ ἰδίου γεωργίου πεπλάνηται», καὶ συνῆξαν ἐν χερσὶν ἀκαρπίαν, ὅτι τῶν ἱερῶν ἀναθημάτων τὴν θεοπρεπῆ εὐκοσμίαν διαβάλλειν τετολμήκασιν ἱερεῖς μὲν λεγόμενοι, μὴ ὄντες δέ· περὶ ὧν ὁ θεὸς διὰ τῆς προφητείας βοᾷ: «ποιμένες πολλοὶ διέσθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἐμόλυνον τὴν μερίδα μου»· ἀνιέροις γὰρ ἐπακολουθήσαντες ἀνδράσι ταῖς ἰδίαις φρεσὶ πειθόμεναις κατηγορήσαν τῆς ἀρμοσθείσης Χριστῷ τῷ θεῷ ἁγίας αὐτοῦ ἐκκλησίας καὶ ἀνά μέσον ἁγίου καὶ βεβήλου οὐ διέστειλαν τὴν εἰκόνα τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ὁμοίως ταῖς ζοάνοις τῶν σατανικῶν εἰδώλων ὀνομάσαντες. Διὸ μὴ φέρων ὄραν ὑπὸ τοιαύτης λύμης διαφθειρόμενον τὸν ὑπήκοον ὁ δεσπότης θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀρχηγούς τῇ αὐτοῦ εὐδοκίᾳ συνεκάλεσε θείῳ ζήλῳ καὶ ἐπινεύσει Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῶν πιστοτάτων ἡμῶν βασιλέων, ὅπως ἢ ἐνθεος παράδοσις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κοινή ψήφῳ ἀπολάβῃ τὸ κύρος. Μετὰ πάσης τοίνυν ἀκριβείας ἐρευνήσαντές τε καὶ διασκεψάμενοι καὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀληθείας ἀκολουθήσαντες οὐδὲν ἀφαιρούμεν οὐδὲ προστίθεμεν, ἀλλὰ πάντα τὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀμείωτα διαφυλάττομεν· καὶ ἐπόμενοι ταῖς ἁγίαις οἰκουμενικαῖς ἐξ' συνόδοις πρῶτα μὲν τῇ ἐν τῇ λαμπρᾷ Νικαέων μητροπόλει συναθροισθείσῃ, ἔτι γε μὴν καὶ τῇ μετ' αὐτὴν ἐν τῇ θεοφυλάκῳ βασιλίδι πόλει.

«Βδελυσσόμεθα δὲ καὶ ἀναθεματίζομεν Ἄρειον καὶ τοὺς αὐτῷ σύμ-

φρονας καὶ κοινωνοῦς τῆς μαριώδους αὐτοῦ κκαδοξίας Μακεδόνιον τε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ὀνομασθέντας πνευματομάχους. Ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τὴν δέσποιναν ἡμῶν τὴν ἁγίαν Μαρίαν κυρίως καὶ ἀληθῶς θεοτόκον ὡς τεκοῦσαν σαρκὶ τὸν ἕνα τῆς ἁγίας τριάδος Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν, καθὰ καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον ἐδογματίσθη σύνοδος καὶ τὸν ἀσεβῆ Νεστόριον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὡς προσωπικὴν δυάδα εἰσάγοντας τῆς ἐκκλησίας ἐξώθησε. Σὺν τούτοις δὲ καὶ τὰς δύο φύσεις ὀμολογοῦμεν τοῦ σαρκωθέντος δι' ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀχράντου θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τέλειον αὐτὸν θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον γινώσκοντες, ὡς καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος ἐξεφώνησεν Εὐτυχῆ καὶ Διόσκορον δυσφημήσαντας τῆς θείας αὐλῆς ἐξελάσασα, συναποβάλλοντες αὐτοῖς Σεβήρον Πέτρον καὶ τὴν πολυβλάσφημον αὐτῶν ἀλληλόπλοκον σειράν, μεθ' ὧν καὶ τὰ Ὁριγένους, Εὐαγγρίου τε καὶ Διδύμου μυθεύματα ἀναθεματίζομεν, ὡς καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθεῖσα πέμπτη σύνοδος. Εἰτά τε καὶ δύο θελήματα καὶ ἐνεργείας κατὰ τὴν τῶν φύσεων ιδιότητα κηρύττομεν καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἕκτη σύνοδος ἐξεβόησεν ἀποκηρύξασα Σέργιον, Ὁνώριον, Κῦρον, Πύρρον, Μικκάριον, τοὺς ἀθελήτους τῆς εὐσεβείας καὶ τοὺς τούτων ὀμόφρονας. Καὶ συνελόντες φαμέν: ἀπάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐγγράφως ἢ ἀγράφως τεθεσπισμένας ἡμῖν παραδόσεις ἀκαινοτομήτως φυλάττομεν, ὧν μία ἐστὶ καὶ ἡ τῆς εἰκονικῆς ἀναζωγραφῆσεως ἐκτύπωσις ὡς τῇ ἱστορίᾳ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος συνάδουσα πρὸς πίστωσιν τῆς ἀληθινῆς καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν τοῦ θεοῦ λόγου ἐνανθρωπήσεως καὶ εἰς ὁμοίαν λυσιτέλειαν ἡμῖν χρησιμεύουσα· τὰ γὰρ ἀλλήλων δηλωτικὰ ἀναμφιβόλως καὶ τὰς ἀλλήλων ἔχουσιν ἐμφάσεις. Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὴν βασιλικὴν ὡσπερ ἐρχόμενοι τρίβον ἐπικολουθοῦντες τῇ θεηγόρῳ διδασκαλίᾳ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ τῇ παραδόσει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας — τοῦ γὰρ ἐν αὐτῇ οἰκήσαντος ἁγίου πνεύματος εἶναι ταύτην γινώσκομεν — ὀρίζο-

μεν οὖν σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ καὶ ἐμμελείᾳ πρᾶπλησίως τῷ τύπῳ
 τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἀνατίθεσθαι τὰς σεπτὰς καὶ
 ἁγίας εἰκόνας τὰς ἐκ χρωμάτων καὶ ψηφίδος καὶ ἐτέρας ὕλης ἐπι-
 τηδεῖως ἐχούσας ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις, ἐν ἱεροῖς
 σκεύεσι καὶ ἐσθῆσι, τοίχοις τε καὶ σανίσιν, οἴκοις τε καὶ ὁδοῖς
 τῆς τε τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰ-
 κόνος καὶ τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας θεοτόκου, τι-
 μίων τε ἀγγέλων καὶ πάντων ἁγίων καὶ ὁσίων ἀνδρῶν. Ὅσοι γὰρ
 συνεχῶς δι' εἰκονικῆς ἀνατυπώσεως ὄψονται, τοσοῦτον καὶ οἱ ταύ-
 τας θεώμενοι διανίστανται πρὸς τὴν τῶν πρωτοτύπων μνήμην
 τε καὶ ἐπιπόθησιν καὶ ταύταις ἀσπασμὸν καὶ τιμητικὴν προσκύ-
 νησιν ἀπονέμειν, οὐ μὴν τὴν κατὰ πίστιν ἡμῶν ἀληθινὴν λατρείαν,
 — ἣ πρέπει μόνῃ τῇ θεῖᾳ φύσει, ἀλλ' ὄν τρόπον τῷ τύπῳ τοῦ τι-
 μίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ καὶ τοῖς ἁγίοις εὐαγγελίοις καὶ τοῖς
 λοιποῖς ἱεροῖς ἀναθήμασι, — καὶ θυμιαμάτων καὶ φώτων προσαγωγῆν
 πρὸς τὴν τούτων τιμὴν ποιεῖσθαι, καθὼς καὶ τοῖς ἀρχαίοις εὐσε-
 βῶς εἴθισται· ἢ γὰρ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαί-
 νει καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφο-
 μένου τὴν ὑπόστασιν. Οὕτω γὰρ κρατύνεται ἡ τῶν ἁγίων πατέρων
 ἡμῶν διδασκαλία, εἴτουν παράδοσις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας
 τῆς ἀπὸ περάτων εἰς πέρατα δεξικμένης τὸ εὐαγγέλιον. Οὕτω τῶν
 ἐν Χριστῷ λαλήσαντι Παύλῳ καὶ πάσῃ τῇ θεῖᾳ ἀποστολικῇ ὁμη-
 γύρει καὶ πατρικῇ ἀγιότητι ἐξακολουθοῦμεν κρατῦντες τὰς πα-
 ραδόσεις, ἃς παρελήφμεν. Οὕτω τοὺς ἐπινικίους τῇ ἐκκλησίᾳ
 προφητικῶς κατεπέδομεν ὕμνους : «Χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιών·
 κήρυσσε θύγατερ Ἰερουσαλήμ· τέρπου καὶ εὐφραίνου ἐξ ὅλης τῆς
 καρδίας σου· περιεῖλε κύριος ἐκ σοῦ τὰ ἀδικήματα τῶν ἀντικει-
 μένων σοῦ· λελύτρωται ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν σου· κύριος βασιλεὺς ἐν
 μέσῳ σου· οὐκ ὕψει κακὰ οὐκέτι καὶ εἰρήνη ἐπὶ σοὶ εἰς τὸν αἰ-
 ῶνα χρόνον.» Τοὺς οὖν τολμῶντας ἐτέρως φρονεῖν ἢ διδάσκειν ἢ
 κατὰ τοὺς ἐναγεῖς αἰρετικούς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις

ἀθετεῖν καὶ κιννοτομίαν τινὰ ἐπινοεῖν ἢ ἀποβάλλεσθαι τι ἐκ τῶν ἀνκτεθειμένων τῇ ἐκκλησίᾳ. Εὐαγγέλιον ἢ τύπον τοῦ σταυροῦ ἢ εἰκονικὴν ἀναζωγράφησιν ἢ ἅγιον λείψανον μάρτυρος ἢ ἐπινοεῖν σκολιῶς καὶ πανούργως πρὸς τὸ ἀνατρέψαι μίαν τινὰ τῶν ἐνθέσμων παραδόσεων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἔτι γε μὴν ὡς κοινοῖς χρῆσθαι τοῖς ἱεροῖς κειμηλίοις ἢ τοῖς εὐαγέσι μοναστηρίοις, ἐπισκόποις μὲν ὄντας ἢ κληρικούς καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν, μὴ ἀζόντας δὲ ἢ λαϊκοὺς τῆς κοινωρίας ἀφορίζεσθαι.»

§ 254. Αἱ σχέσεις τῶν δύο ἐκκλησιῶν ὁσημέραι ψυχρότεροι καὶ τὸ σχίσμα εὐρύτερον. — Ἡ στέψις τοῦ μεγάλου Καρόλου ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Γ' ἀφετηρία διοργκούς πολιτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ πολέμου τῶν Δυτικῶν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. — Διὰ τῆς ἐβδόμης οἰκουμενικῆς συνόδου ἐρρυθμίσθησαν δεόντως ἔνθεν μὲν τὰ περὶ τὴν εὐταξίαν τῆς ἐκκλησίας διὰ τῶν κανόνων αὐτῆς, ἔνθεν δὲ τὰ περὶ τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων διὰ τοῦ Ὄρου. Ἄλλ' αἱ σχέσεις τῶν δύο ἐκκλησιῶν κατέστησαν ψυχρότεροι. Καίπερ μαθὼν ὁ πάπας Ἀδριανὸς ὁ Α' παρὰ τοῦ πατριάρχου Ταρρασίου διὰ μακροῦ ἐγγράφου τὰς σπουδαιοτάτας ὀρθοδόξους ἀποφάσεις τῆς συνόδου ταύτης οὐδαμῶς ἕμως ἐπεκύρωσεν αὐτάς, τοῦναντίον δὲ καὶ τοὺς ἐπιτρόπους αὐτοῦ ἐπανελθόντας οἴκαδε καθεῖλεν. Δια τί; Οὐχὶ διότι ἐψηφίσθησαν κανόνες καὶ Ὄρος ἀπ' ἄδοντες πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὰ ἔθη τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ διότι δὲν ἐλήφθησαν πρὸ ὀφθαλμῶν ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς συνόδου ταύτης αἱ μνημονευθεῖσαι πέντε ἀπαιτήσεις τοῦ πάπα αἱ τὸ πρωτεῖον αὐτοῦ ἰσχυροποιῦσαι! Ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές, μαρτύριον τόδε: ὅτε ἡ ἐν Φραγκοφύρτῳ παρὰ τὸν Μεῖνον (Francofurtum ad Moenum) σύνοδος (794) κατέκρινε τὴν ἐβδόμην οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐκ παρανοήσεως τῶν πρακτικῶν αὐτῆς, ὁ δὲ βασιλεὺς Κάρολος ἐξέδωκε κατ' αὐτῆς τὰ «Καρόλεια βιβλία» (Libri Karo-

lini), ὁ πάπας διακρήδην ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐβδόμης καὶ κατὰ τῆς ἐν Φραγκοφύρτῳ. Ὁ πάπας λοιπὸν Ἀδριανὸς ἀπεδέξατο τὰ τῆς ἐβδόμης ἐλληνικῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀλλ' οὐχὶ ἐπισήμως δι' ἐγγράφου πρὸς τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν πατριάρχην, ὡς ἔδει, δι' ὃν εἴρηται λόγον. — Ἀλλὰ μέγιστον θόρυβον ἤγειραν κατὰ τῆς ἐβδόμης συνόδου τίνες; Οἱ ἄγαν ὀρθόδοξοι Ἕλληνας μονασταί, ἐν οἷς Σάββας, Ἰωάννης, Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, ὁ βαθυγῆρας Πλάτων, θεωροῦντες αὐτὴν οὐχὶ οἰκουμενικὴν, ἀλλὰ τοπικὴν! Διὰ τί; Διότι εἶχον διαφορὰς πρὸς τὸν πατριάρχην Ταράσιον μεμφόμενοι αὐτὸν δι' ἄλλα τε ἄλλως τε καὶ ὅτι ἐπεικῶς προσηνέχθη ἔνθεν μὲν πρὸς τοὺς τὴν εἰκονομαχίαν ἀποπτύσαντας ἐπισκόπους: τὸν Ἀμορίου Θεοδοσίον, τὸν Ἱεραπόλεως Νικόλαον, τὸν Ἀγκύρας Βασίλειον, τὸν Πισιδίας Γρηγόριον, τὸν Ἰκονίου Λέοντα, τὸν Νικαίας Ἰπάτιον, τὸν Ῥόδου Λέοντα, τὸν Καρπάθου Λέοντα καὶ εἴ τινα ἄλλον· ἔνθεν δὲ πρὸς σιμωνιακοὺς τινὰς ἐπισκόπους! Ὁ συνετώτατος καὶ εὐσεβέστατος Ταράσιος ἐκ παντὸς τρόπου προσεπάθει νὰ καταπραΰνη τοὺς σκληροτραχίλους μοναστάς. Μάτην! Τινὲς αὐτῶν μέχρι τοῦ θανάτου (25 Φεβρουαρίου 806) τοῦ γεραροῦ ἀνδρὸς ἐμάχοντο κατ' αὐτοῦ! Ὡσανεὶ μὴ ἤρκουσι οἱ ἀφιλοστοργότατοι πρὸς ἀλλήλους ἀγῶνες τῆς μητρὸς Εἰρήνης καὶ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου προσετίθετο καὶ ἡ θεομανία τῶν μοναστῶν, ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ παπισταὶ ἠνωμένοι μετὰ τοῦ Καρόλου τῶν Φραγκῶν παντοῖα διεμνηχανῶντο, ὅπως καιρίως πλήξωσι τὴν ἐλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἔχοντες ἐπικούρους καὶ Ἕλληνας μοναστάς! Ἦδη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ταράσιου διὰ τῆς στέψεως (25 Δεκεμβρίου 800) ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Γ' (795-816) ὡς αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων, συμβοῶντος τοῦ Λαοῦ, τοῦ μεγάλου Κηρόλου ὡς ἰδρυτοῦ τῆς μιᾶς ἰσχυρᾶς δυτικῆς αὐτοκρατορίας ἠγέρθη ἰσχυρὸς ἀντίπαλος κατὰ τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ὅστις συνηνωμένος ἔκτοτε μετὰ τοῦ πάπα ὑπέσκηπτε τὰ θεμέλια ταύτης. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο· ὁ Κάρολος καὶ ὁ πάπας ἠβούλοντο προ-

σέτι ἵνα διὰ καταλύσεως τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἀνεγείρωσι τὴν πρὸ τῆς διαιρέσεως τῆς ῥωμαϊκῆς ἠνωμένην παλαιὰν δυτικὴν αὐτοκρατορίαν δεσπόζουσαν Δύσεως τε καὶ Ἀνατολῆς. Ἡ ὄνειροπολία αὕτη ἠωρεῖτο πάντοτε πρὸ τῶν ὁμμάτων τῆς ψυχῆς πάντων τῶν παπιστῶν καὶ πάντα τὰ σκέμματα αὐτῶν ὡς πολυάχιστρά τινα πάσης πανουργίας καὶ κακίας εἰς τοῦτο ἐστρέφοντο. Τὸ μέγα ἄρα σχίσμα μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῶν λαῶν τῆς Δύσεως μίαν σὺν ταῖς ἄλλαις κυριωτάτην ἀφετηρίαν ἐν τῷ σταδίῳ τῶν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἀγώνων μέχρι τῆς πτώσεως αὐτῆς ἔσχεν: αὐτὴν τὴν στέφιν τοῦ μεγάλου Καρόλου ἀνακηρυχθέντος αὐτοκράτορος τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. Ἐντεῦθεν ἡ πνευματικὴ ἐξουσία τῶν παπῶν τῆς Ῥώμης ὀσημέραι κοσμικώτερα γιγνομένη συνενοῖ σύμπαντα τὸν δυτικὸν κόσμον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ πρὸς ὄλεθρον ἢ ὑποταγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Τοῦτο δ' ἐδείχθη μυριάκις καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν λεγομένων σταυροφοριῶν, αἵτινες ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερώσεως τοῦ τάφου τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν Μωαμεθανῶν υπέσκαπτον, ὡς ἡλίου φεινότερον γενήσεται, τὰ θεμέλια ἢ μᾶλλον ἐκ θεμελίων ἀνέτρεπον τὴν ὀρθόδοξον ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ αὐτοκρατορίαν! — Οὐχὶ δὲ τὰ μέλλοντα δεινά, ἀλλὰ τὰ πρὸ ποδῶν τότε συμβάντα ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ στιχουργὸς Μανασσοῦς ἔγραφε:

«Οὕτως ὁ πρῶην σύνδεσμος τῶν πόλεων ἐρράγη
οὕτω μητρὸς καὶ θυγατρὸς μέσον ἐπίσθη σπάθη
διχάζουσα καὶ τέμνουσα μετὰ θυμοῦ ῥομφαίας
νεᾶνιν τὴν εὐπρόσωπον τὴν νεωτέραν Ῥώμην
ἐκ τῆς ῥύσεως καὶ παλαιᾶς καὶ τριπεμπέλου Ῥώμης».

Ἄλλὰ, καίπερ τὴν ἀλήθειαν ταύτην γινώσκοντες, οὐδὲν ἤττον οὐδαμῶς ἐσωφρόνουσι οἱ φιλοτάραχοι μάλιστα Βυζαντινοὶ μονασταί, ἀλλ' ἀενάως μέχρι τῆς καταδουλώσεως τοῦ ἔθνους παρεῖχον οἱ ἀσυνειδήτοι πράγματα τῇ τ' ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ ὀσημέραι ἐκ τῶν θεολογικῶν πρὸ πάντων μοναστικῶν λεσχνησιῶν κατὰ κρημνῶν φερομένη αὐτοκρατορίᾳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΔ'.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΜΑΚΡΑΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ ΑΝΕΥ ΤΗΣ ΣΥΜΠΡΑΞΕΩΣ
ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ, ΤΟΥΝΑΝΤΙΩΝ ΥΠΟΣΚΑΠΤΟΝΤΩΝ ΤΗΝ ΕΛ-
ΛΗΝΙΚΗΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΝ.

§ 255. ΟΙ ΤΑΡΑΞΙΑΙ ΜΟΝΑΣΤΑΙ ΤΑΡΑΤΤΟΥΣΙ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΑΛΟΥΝΤΑΙ ΚΑΤ' ΑΥΤΗΣ ΤΩΝ ΠΑ-
ΠΑΝ ΡΩΜΗΣ!

Ἐξέλιπεν ὁ γεραρχὸς Ταράσιος καὶ διεδεξάτο αὐτὸν (12 Ἀπρι-
λίῳ 806) κατ' εὐθείαν ἐκ λαϊκῶν ὁ Νικηφόρος. Ἀλλὰ ἡ μῆνις
τῶν ταραχοποιῶν μοναστῶν οὐδόλως τὸ παράπαν ἐλώφθ. Οἱ ἀρ-
χιμκνδρῖται Πλάτων καὶ Θεόδωρος ἠγέρθησαν κατὰ τοῦ πατρι-
άρχου ὡς ἐκλεγθέντος ἐκ λαϊκῶν! Ἐρυλακίσθη ὁ Πλάτων· ἀλλ'
οὐδόλως ἠσύχαζεν. Τὸν κηθαιρεθέντα πρεσβύτερον Ἰωσήφ ὡς εὐλο-
γήσαντα τὸν παράνομον γάμον Κωνσταντίνου τοῦ Γ' καὶ τῆς Θε-
οδώρας ἠβούλετο ὁ πατριάρχης Νικηφόρος ὁ Α' ἐκ συγχωρήσει· ἀλλ'
οἱ εἰρημένοι ἀρχιμκνδρῖται καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Ἰω-
σὴφ ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου δεινὸν θόρυβον ἐποιοῦντο μετὰ καὶ
ἄλλων ὀπαδῶν αὐτῶν. Ὁ πατριάρχης ἐκήρυξε τὸν Θεόδωρον μετὰ
τῶν περὶ αὐτὸν σχισματικῶν. Ἀλλ' οὗτος ἔτι μάλλον ἀγριζίνων
ἐξηγείου καὶ τὰς τῶν ἐχυτοῦ ὀπαδῶν ψυχὰς πρὸς τε τὸν πατριάρχην
καὶ τὸν αὐτοκράτορα. Πρὸς εἰρήνευσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ πολιτείας
ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος συνεκλήθη (μηνὶ Ἰανουαρίῳ 809) σύνοδος μι-

κτὴ κληρικῶν συγκαθησθέντων καὶ ἀρχόντων τῶν ἐν τέλει. Αὕτη οὐ μόνον κατεδίκασε τοῦ Πλάτωνος καὶ Θεοδώρου, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ ἐξεθρόνισε καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν ἐξώρισε καὶ τὸ περίθλεπτον μοναστήριον τῶν Στουδιτῶν ἠρήμωσε καὶ ἀρδὴν κατέστρεψεν. Ἄλλ' οὐδὲ τὰ δεινὰ ταῦτα ἐδειμιάτωσαν τοὺς ταραξίαις μοναστάς. Τοῦναντίον δὲ μάλιστα μακικώτεροι γενόμενοι τὸν μὲν γάμον Κωνσταντίνου τοῦ Σ' καὶ τῆς Θεοδώρας ἀπεκάλουν «μοιχικὸν ζεῦγος» καὶ «ζευξιμοιχείαν», τὴν δὲ σύνοδον «συνέδριον μοιχωμένων, σύνοδον ὡς ἀληθῶς ἀθετούντων, μοιχοσύνοδον»! Ἀποκηρύσσοντες δὲ τὸν τε αὐτοκράτορα Νικηφόρον καὶ τὸν πατριάρχην Νικηφόρον ἐστράφησαν πρὸς τὸν πάπαν Λέοντα τὸν Γ' γράψαντες ἐπανειλημμένως προσκαλοῦντες αὐτὸν ἵνα «ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, — «θειοτάτη τῶν ὅλων κεφαλή, — κορυφαϊότατος πατὴρ πατέρων, — ἰσάγγελος, μακαριώτατος καὶ ἀποστολικὸς πατὴρ, — κορυφαϊότης» ἀναλάβῃ τὴν σωτηρίαν τῆς κινδυνευούσης πίστεως συγκαλῶν σύνοδον ἐν Ῥώμῃ ἀνατρεπτικὴν τῶν τοῦ βυζαντιακοῦ συνεδρίου παρνόμων. Ἐπεμψαν δὲ καὶ τὸν Ἐπιφάνιον, ὅπως ἔχων οὗτος ἐπίκουρον καὶ τὸν Ἑλληνα ἀρχιμανδρίτην Βασίλειον τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικοῦ μοναστηρίου μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ πάπᾳ ὑπὲρ συγλήσεως ῥωμαϊκῆς συνόδου! Ἄλλὰ, εἰκαὶ πᾶσαν κολακείαν τε καὶ δουλοπρέπειαν τῷ πάπᾳ ἐπεδείξαντο ἀνολόγους πρὸς τὰ ἀλαζονεύματα αὐτῶν τὰ πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτῶν ἀνωτάτους πολιτικούς καὶ ἐκκλησιαστικούς ἀρχοντας, ἃς θωπεΐας πάντες οἱ δεδιωγμένοι μετεχειρίζοντο, αὐτὸς ὅμως ὁ πάπας οὐδόλως ἐπίστευεν αὐταῖς ὡς κολακεύουσιν αὐτὸν ἐκ συμφέροντος, ἀλλὰ μόνον οἱ παπισταὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐπαναλαμβάνουσιν αὐτὰς πρὸς ἀπόδειξιν δῆθεν τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα. Εἰκαί, λέγω, πᾶσαν κολακείαν τε καὶ δουλοπρέπειαν καὶ κολακικωτάτας προσηγορίας ἀπένειμαν τῷ πάπᾳ οἱ ταραξίαι Βυζαντινοὶ μονασταί, οὗτος οἰκτεῖρων αὐτοὺς μόνον παρηγόρει ἅτε δὴ ἔχων πρὸ ὀμμάτων ὅτι οὐδὲν ἠβούλετο εὐδὲ ἠδύνατο νὰ πράξῃ. —

Ἰστέον δὲ ὅτι οἱ ἀσυνεῖδητοι μονασταὶ ἐτάρασσον τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐν ᾧ χρόνῳ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν πολλοὶ δεινοὶ κίνδουνοι ἐπεκρέμαντο τῇ πατρίδι. Οὐδὲ, ὅτε ἐφρονεύθη (25 Ἰουλίου 811) ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τὸ κρανίον αὐτοῦ μετεχειρίσθη ὁ βάρβαρος αὐτῶν βασιλεὺς ὡς ποτήριον καὶ ἠπέιλουν αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν, οὐδὲ τότε οἱ μανικῶτατοι μονασταὶ ἀφίσταντο τοῦ βράδιουργεῖν παρά τοῖς παπισταῖς καὶ ἐξεγείρειν αὐτοὺς ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πατριάρχου. Ὡς ἔτι δεινότατον ἢ θεομανίαν!

§ 256 Ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Α' ὁ Ῥαγκαθῆς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς κινδυνευούσης αὐτοκρατορίας ἐστράφη πρὸς τοὺς Φράγκους καὶ τὸν πάπαν. — Ὁ λαὸς ἀπελιπὶς δέεται τοῦ Κοπρωνύμου. — Ὁ διαδεξάμενος τὸν αὐτοκράτορα Νικηφόρον μετὰ τὴν ἀπρακτὸν βραχεῖαν ἀρχὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σταυρακίου (26 Ἰουλίου 811—2 Ὀκτωβρίου) Μιχαὴλ Α' ὁ Ῥαγκαθῆς ἢ Ῥαγκαθῆς ὑπέθλαψε τὴν τῶν μοναστῶν αὐθάδειαν ὡς ἀνακαλέσας τοὺς ἐξορισθέντας αὐτῶν καὶ ὑποχρεώσας τὸν πατριάρχην Νικηφόρον ἢ ὑποκύψῃ αὐτοῖς. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο· ἀλλὰ καὶ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Γ' ὅτε αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πατριάρχης διὰ παντοίων θωπειῶν ἐπεκαλέσαντο τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν πεπραγμένων. Ὁ δὲ πάπας, ὡς εἰκόσ, ἔτε δὴ ὑποχωρήσαντος τοῦ πατριάρχου τοῖς μονασταῖς, τὰ πάντα ἐπεδοκίμασεν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διὰ τῶν πρεσβευτῶν τοῦ ἐπισκόπου Φιλὰδελφείας Μιχαὴλ καὶ τοῦ πατρικίου Θεογνώστου καὶ τοῦ πρωτοσπαθαρίου Ἀρσαφίου συνῆψε συμμαχίαν δῆθεν μετὰ τοῦ μεγάλου Καρόλου, ἣν ἐπεκύρωσε (812) καὶ ὁ πάπας! Ὅτι δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἐκ παντὸς τρόπου ἠθύλοτο εἰρήνην ἔχειν πρὸς τὸν πάπαν τρανοτάτη ἀπόδειξις καὶ τοῦτο: ὅτι τῇ εἰσηγήσει αὐτοῦ, ὡς εὐδηλον, ἔπεμψε τῷ πάπᾳ ὁ πατριάρχης Νικηφόρος τὴν ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ καὶ χειροτονίᾳ περιποιητικωτάτην συνοδικὴν ἐπιστολὴν μετὰ πλουσίων δώρων μάλιστα μετὰ ἔξ.

(812) περίπου ἔτη ἀπὸ τῆς αὐτοῦ ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀναβάσεως! Ἡ δὲ γεγραμμένη ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ αἰτιολογία: « πρὸ τούτου γὰρ ἐκώλυτο ὑπὸ Νικηφόρου [τοῦ αὐτοκράτορος] τοῦτο ποιῆσαι » εἶναι ὅλως ἀπίθανος, γνωστοῦ μάλιστα ὄντος καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ἄγαν παπιστάς ὅτι ὁ πάπας Λέων ὁ Γ', ὅπως δῆθεν μὴ ἐρεθίσῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, ἐχάραξεν (809) ἤδη ἐπὶ τοῦ Νικηφόρου τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἐπὶ δύο πινάκων ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ ἄνευ τοῦ « καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ » (filioque). — Ἄλλ' ἐνῶ ὁ ἀγαθὸς Μιχαὴλ ὁ Ῥαγκυθῆς τὰ πάντα ἔπραττε κατ' ἀρέσκειαν τῶν ἀσυνειδήτων μοναστῶν, ἡ αὐτοκρατορία ἀμελουμένη ἐφέρετο ὡς τυχέως κατὰ κρημνῶν ταρασσομένη μὲν ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν Παυλικιανῶν κεραιζομένη δέ, ληληταυμένη, ὑπὸ τοῦ ἀγρίου τῶν Βουλγάρων Κρούμμου, ὥστε οἱ ἀπέλπιδες πολῖται μετὰ δακρύων καὶ συντετριμμένης καρδίας ἐν κειρῶν λιτανείας ὑπὲρ νίκης τοῦ στρατοῦ προσπίπτοντες τῷ τάφῳ Κωνσταντίνου τοῦ Ε' τοῦ ὑπὸ τῶν μνηκῶν εἰκονολατρῶν μοναστῶν τῷ εὐώδει καὶ εὐφραντικῷ αὐτοῖς ὀνόματι «Καβακλίνου» ἐπικαλουμένου δεόμενοι ἐκράυαζον: « Ἀνάστηθι καὶ βοήθησον τῇ πολιτείᾳ ἀπολλυμένη ».

§ 257. Προσφυγή εἰκονολατρῶν πρὸς τὸν πάπαν ἐξεγειρομένων ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν εἰκονομαχικῶν. — Τὸν ἀφιλοπόλεμον εἰκονολάτρην Μιχαὴλ Ῥαγκυθῆν διεδέξατο, ἐξ ἀνάγκης παραιτηθέντα, ὁ φιλοπόλεμος εἰκονομαχικὸς Λέων Ε' ὁ Ἀρμένιος (11 Ἰουλίου 813 — 24 Δεκεμβρ. 820). Ἐπ' αὐτοῦ ἀνεθάρρησαν πάλιν οἱ εἰκονομαχικοί, οἱ δὲ εἰκονολάτραι καταδιωκόμενοι ἄλλοι ἄλλοσε κατέφευγον εἰς Ἰταλίαν καὶ δὴ καὶ παρὰ τῷ πάπῃ. Ὁ δὲ εἰρημένος ἀρχιεμενδρίτης Θεόδωρος ὁ Στουδίτης γράφων πρὸς τὸν πάπαν Πασχάλιον Α' (Paschalis 817-824) ἐν τῷ ὀνόματι καὶ τῶν πολυκριθματάτων ὀπαδῶν αὐτοῦ καὶ ἐκτραγωδῶν τὰ περὶ τοῦ διωγμοῦ τῶν εἰκονολατρῶν ἐπεκαλεῖτο τὴν ταχίστην αὐτοῦ ἀρωγήν. — Καὶ ὁ τὸν πατριάρχην Νικηφόρον διχδεζάμενος

(1 Ἀπριλίου 815 — 821): Θεόδωτος ὁ Μελισσηνὸς τοῦ Πικλήν Κασσιτερᾶς ἀπέστειλεν ἐπιτρόπους. Ἄλλ' ὁ πάπας τοὺς μὲν φυγάδας μοναστὰς Ἑλλήνας τὰ μάλιστα φιλίως ὑπεδέξατο καὶ μοναστήριον ὡς τόπον αὐτῶν διαμονῆς παρέσχε· πρὸς δὲ τὸν Θεόδωρον καὶ ἄλλους μοναστὰς παρηγορητικὰς ἐπιστολάς ἔγραψε θαρσοποιῶν αὐτοὺς καὶ παροτρύνων ὅπως ἐμμείνωσιν ἄκαμπτοι ἐνώπιον τοῦ τυράννου Λέοντος τῷ τῆς εἰκονολατρείας ἀγῶνι· τοὺς ἐπιτρόπους ὁμοῦς τοῦ Θεοδότου οὐδ' ἐδέξατο κἄν ὁ πάπας Πασχάλιος εἰς ἐπισκοπὴν καὶ ἀκρόασιν θεωρῶν αὐτοὺς ὡς « αἰρετικούς λωποδύτας »! Καὶ οὐδὲν τὸ νέον. Τοῦτ' αὐτὸ ἔπραττον, ὡς εἶδομεν, πάντοτε οἱ πάπαι. Οὗτοι πάντοτε ἐν διχονοίᾳ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἀντιπάλων αὐτῷ συνετάσσοντο τούτοις κατ' ἐκείνου κατ' ἀρχήν, ὅπως εὐρύτερον διανοίγωσι τὸ σχίσμα μεταξὺ τούτων καὶ ἐκείνου. Οἱ ταραχοποιοὶ δὲ μάλιστα μονασταὶ τοῦ Βυζαντίου πάντοτε ἀσπασίως ἐγίνοντο δεκτοὶ καὶ παροτρυνόμενοι ἐθαρσοποιούντο ἐν τῷ κατὰ τῶν οἰκείων πατριαρχῶν καὶ βασιλέων ἀγῶνι. Ὅσῳ δὲ μᾶλλον καὶ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Ε' συνησπίζοντο οἱ περὶ τὸν ἀκκατάβλητον Θεόδωρον μονασταί, τοσοῦτ' μᾶλλον καὶ ὁ πάπας Πασχάλιος συνέπραττεν αὐτοῖς καὶ ἠδέως ἤκουεν αὐτῶν ἀποκαλούντων αὐτὸν Ἰουλιανὸν παραβάτην, Ἀχάβ καὶ Φαραῶ, καίτοι οὗτος ἠγωνίζετο κατὰ τῶν ἄλλων αἰρετικῶν καὶ τῶν ἀσεβῶν Βουλγάρων καὶ τῶν ἀντιχρίστων Ἀράβων καὶ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας πλὴν τῶν εἰκονομαχικῶν! Τούτου δ' ἕνεκα τέρπνιστος ἑώρα ὁ Πασχάλιος καὶ τὴν παρὰ τὸ θυσιαστήριον ἀπανθρωποτάτην δολοφονίαν (24—25 Δεκεμβρίου 820) τοῦ πλὴν τῆς εἰκονομαχίας κατὰ πάντα ἀρίστου αὐτοκράτορος κατὰ τὴν μαρτυρίαν πάντων καὶ δὴ καὶ αὐτῶν τῶν θεομανῶν εἰκονολατρῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Πελάσιος γράφει: « Οὗτος δὲ Λέων . . . κἄν θεοσεβής, ἀλλὰ τῶν δημοσίων πραγμάτων ἦν ἀνυληπικώτατος ». Ὡς τὸν ἀρίστην δὲ αὐτοκράτορα ἀνκηρύττουσι τὸν Λέοντα καὶ πάντες οἱ ἀριστοὶ νεώτεροι ἱστορικοί, ἐν οἷς καὶ ὁ

κριτικώτατος ἱστορικός καὶ συγγραφεὺς τῶν εἰκονομαχικῶν αὐτοκρατόρων Φρειδερίκος Σλόσσερος, ὅστις τὸ ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τοῦ λαμπροῦ συγγράμματος αὐτοῦ ὁμῆρειον:

« Ἐχθρὸς γάρ μοι κείνος ὁμῶς Ἄϊδαο πύλῃσι,
ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθη ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἶπῃ.»

ὡς τηλαυγὲς πρόσωπον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἔχει πάντοτε ἐν τε τῷ νῷ καὶ τῇ καρδίᾳ. — Καὶ μεμπτός μὲν ὁ κλεινὸς Λέων ὅτι ἦν εἰκονομαχικός, ἀλλ' αἰοίδιμος ἔσται ἔσται ὁ μέγας ἡμῶν αὐτοκράτωρ ὅτι οὐ μόνον πανωλεθρίαν ἐπήνεγκε κατὰ τὴν ἀείμνηστον ἐκείνην νύκτα (13 — 14 Ἀπριλίου 814) τοῖς ὑπὸ τὸν θηριώδεστατον Κροῦμμον Βουλγάροις, ἀλλὰ καὶ τὴν περιμάχητον Μακεδονίαν καὶ Θράκην καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδα ἡμῶν πόλιν ἔσωσεν ἐκ τῶν μικροφύλων χειρῶν τῶν Βουλγάρων, οἵτινες οὕτω κατετροπώθησαν, ὥστε ἐπὶ ἑβδομήκοντα καὶ πέντε περίπου ἐνικυτοῦς (814 — 889) οὐδ' ἐτόλμησαν κἂν νὰ ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῆς ἡμετέρας αὐτοκρατορίας.

§ 258. Οἱ Βυζαντινοὶ διαβάλλουσιν ἀλλήλους παρὰ τῷ πάπῃ καὶ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Δύσεως. — Ὁ ἀρχιμανδρίτης Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἡγούμενος σμῆνους θεοβλαβῶν μοναστῶν κατὰ τῶν ἀντιπάλων ὁμοφύλων. — Τὸν δολοφονηθέντα Λέοντα Ε' διεδέξατο ὁ τὴν κατ' αὐτοῦ συνωμοσίαν καὶ τὴν δολοφονίαν συσκευασάμενος ἐν τῇ εἰρκτῇ Μιχαὴλ Β' ὁ Τραυλὸς (25 Δεκεμβρίου 820 — 1 Ὀκτωβρίου 829). Πρὸς τοῦτον εἰκονολάτρην νομιζόμενον ἐστράφη τὸ ὑπὸ τὸν ἀρχιμανδρίτην Θεόδωρον μακρικὸν τῶν μοναστῶν σμῆνος, ὅπως ἀνορθώσῃ τὰς εἰκόνας καὶ τὴν πρὸς τὸν πάπαν ἐπικοινωνίαν. Ἄλλ' ἠπατήθησαν διότι καὶ ὁ Μιχαὴλ οὐ μόνον εἰκονομαχικός ἦν, ἀλλὰ καὶ ἐν συνεδίᾳ τοῦ μυστικοῦ αὐτοκρατορικοῦ συμβουλίου (silentium) διεκήρυξε κατὰ Γεώργιον τὸν Ἀμαρτωλὸν τὰ ἀξιωμακόμενευτα ταῦτα: «Οἱ μὲν πρὸ ἡμῶν ἐρευνησάμενοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν τε καὶ κανόνων καὶ

δογμάτων τὴν ἀκρίβειαν τὸν περὶ αὐτῶν εἰσπραχθήσονται λόγον εἰ καλῶς ἢ κακῶς ἐθέσπισαν· ἡμεῖς δὲ ἐν ᾧ τὴν ἐκκλησίαν εὖρομεν βχδιζουσαν, ἐν τούτῳ καὶ διαμένειν προκρίνομεν.» — 'Αλλ' εἰ καὶ οὕτω τελείαν αὐτοῦ ἀποχὴν ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐκήρυξεν ὁ Μιχαήλ, οὐδὲν ἤττον καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Θεόδωρος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν μοναστῶν καὶ ὁ αὐτῷ συμπράττων πατριάρχης Νικηφόρος ὁ ἐκπεπτωκὸς τῆς πατριαρχείας προσέκειντο αὐτῷ παρακαλοῦντες ἵνα καὶ τὰς εἰκόνας ἀναστηλώσῃ καὶ τοῦ πάπα τὴν παρέμβασιν ἐπικαλέσῃται πρὸς ῥύθμισιν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων καὶ τὸν εἰκονομάχον πατριάρχην Θεόδωτον καθέλη τοῦ θρόνου. 'Αλλ' οὐδὲν τούτων ἔπραξεν ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαήλ, τούνηκτιον δὲ μάλιστα ἀντὶ τοῦ τέως πατριάρχου Νικηφόρου, ὑπὲρ οὗ ἦσαν οἱ μονασταὶ καὶ οἱ εἰκονολάτραι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ εἰκονοκλάστου Θεοδοῦτου τοῦ Κασσιτερᾶ ἀνεβίβασεν ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως 'Αντώνιον Α' τὸν Κασσυματᾶν (821-832) εἰκονοκλάστην καὶ τοῦτον ὄντα, τὸν καὶ Βυρσοδέψην ἢ, ὅπερ τὸ αὐτό, Κοριάριον (CORIARIUS=βυρσοδέψης) ἐπικαλούμενον τὸν πρῶην Πέργης καὶ Συλαίου (Συλλίου, Συ(λ)λείου, Συλοῦου) περιφρονούμενον ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν κληρικῶν ὡς μυθολόγον, παιγνιώδη, μηχανορράφον καὶ ἀνόσιον. — 'Αλλά, καίπερ τοιοῦτον ὄντα τὸν 'Αντώνιον, ὁ αὐτοκράτωρ ὅμως Μιχαήλ ὑπεστήριζεν αὐτόν. Μὴ εἰσακουόμενοι δὲ οἱ εἰκονολάτραι καὶ μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ κατατύσωσι τῶν εἰκονομαχικῶν, οἷς εὖνοι διετέλουν ὃ τε αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πατριάρχης, πάλιν ἔλαβον τὴν εἰς 'Ρώμην ἄγουσαν, ἣν ὁδὸν ἤδη ἔκπαλαι ἔτεμνον οἱ οὕτως ἢ ἄλλως δικαίας ἢ ἀδίκους ἀφορμὰς δυσμενεῖας πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτῶν ἄρχοντας ἔχοντες. 'Ηγουμένων λοιπὸν τοῦ πρῶην πατριάρχου Νικηφόρου καὶ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, ἐξητοῦντο παντὶ τρόπῳ τὴν τοῦ πάπα Πασχλίου ἐπέμβασιν ὑπὲρ τῆς ἀναστηλώσεως τῶν εἰκόνων κατὰ τῶν εἰκονομάχων. Πρὸς τοῦτο δὲ πάντοτε εἶχον ἐπικούρους καὶ

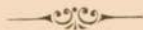
τούς ἐν Ῥώμῃ φυγάδας Ἑλληνας μοναστάς.— Ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ φοβούμενος τὰς ἐπιδρομὰς ἄλλων τε καὶ πρὸ πάντων τὴν τῶν Σαρακηνῶν κατὰ θάλασσαν ἐπεζήτηε τὴν φιλίαν τῆς Δύσεως. Διὸ καὶ ἔπεμψεν (824) ἐπιστολὰς καὶ δῶρα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῶν Φράγκων Λουδοβίκον τὸν Εὐσεβῆ (814-840) καὶ τὸν πάπαν Πασχάλιον.— Οὕτω δὲ παρίστασαν ἐνώπιον τῶν ξένων οἰκτρὸν θέαμα ἀλληλομυχοῦντες οἱ ἄγαν εἰκονολάτραι κατὰ τῶν περὶ τὸν αὐτοκράτορα καὶ οὗτοι κατ' ἐκείνων. Δῆλα δὴ ἡ ἐκκλησία ὑπὸ τὸν πρόην ὀρθόδοξον πατριάρχην Νικηφόρον καὶ πάλιν ἡ ἐκκλησία καὶ πολιτεία ὑπὸ εἰκονομάχον αὐτοκράτορα τὸν Μιχαὴλ Β' καὶ εἰκονοκλάστην πατριάρχην τὸν Ἀντώνιον ἐμαίνοντο κατ' ἀλλήλων! Ὅ, τι ἐπὶ αἰῶνας αἰῶνων ἐπεζήτησαν ἐκ παντός τρόπου οἱ τε πολιτικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες τῆς Δύσεως, τοῦτο προσῆγον αὐτοῖς ὡς ἔρμαιον οἱ ἄθλιοι Βυζαντινοὶ! Οἱ μὲν εἰκονολάτραι Βυζαντινοὶ ἀνακηρύττοντες καὶ ἤδη πάλιν τὸν πάπαν ὑπέρτατον ἄρχοντα γῆς τε καὶ οὐρανοῦ μυρία ἔσα θεμιτὰ τε καὶ ἀθέμιτα ἀπέδιδον τοῖς εἰκονοκλάταις ἀποκαλοῦντες αὐτοὺς ῥαδιούργους καὶ ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον κατηγοροῦντες αὐτῶν ὡς σκληρῶν δικωτῶν καὶ πολεμίων τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν γένει· οἱ δὲ εἰκονομάχοι πάλιν ἀνταποδιδόντες τὰ ἴσα κατεγίνωσκον αὐτῶν τοὺς ἀθεμίτους τρόπους καὶ τὰ ἄγαν ψευδολογεῖν. Οἱ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ ταῦτά κατὰ τῶν ὁμοφύλων καὶ ὁμογλώσσων καὶ ὁμοθρήσκων ἐκήρυττον παρὰ τῷ ξένῳ αὐτοκράτορι Λουδοβίκῳ καὶ παρὰ τῷ διαδόχῳ τοῦ Πασχάλιου Εὐγενίῳ τῷ Β' (824—827)! Ἄλλ' οὐδὲν περὶ ἐνώσεως τῶν δύο πολεμίων ἐκκλησιῶν καὶ συμμαχίας ἢ τοῦλάχιστον φιλίας τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν ἐγένετο οὔτε τότε οὔτε ὕστερον καὶ δὴ καὶ τῷ 827, ὅτε ἡ πρὸς τὸν Λουδοβίκον τὸν Εὐσεβῆ βυζαντινὴ αὐτοκρατορικὴ πρεσβεία ἐκόμισεν εἰς τὴν Δύσιν καὶ τὰ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἢ Ψευδοαρεοπαγίτου συγγράμματα. Καὶ ἀπέστειλε μὲν καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Λουδοβίκος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ

πρεσβευτὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς λύσιν τοῦ περὶ τῶν εἰκό-
νων ζητήματος· ἀλλ' οὐδὲν ἐγένετο. Ἄλλ' οὐδ' εἰ ἐγένετο ἐν τῇ βυ-
ζαντιακῇ πρωτεύουσῃ συζήτησις τις γινώσκωμεν. Ὅπερ δὲ μόνον
ἀναντιλέκτως γινώσκωμεν εἶναι τοῦτο: ὅτι παρ' Ἑλλήσιν ἅπαντα
καὶ αὐτὰ τὰ ὕψιστα πολιτικὰ καὶ θρησκευτικὰ ζητήματα τρεπό-
μενα εἰς προσπάθῃ ἢ μᾶλλον ἐμπαθῃ προσωπικὰ ἐπέφερον πάντοτε
ὄλεθρον τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ τε καὶ θρησκείᾳ. Τοῦτο δὲ, ὡς μὴ
ᾤφελεν, ἦν, ἐστὶ καὶ ἴσως ἐσαεὶ ἔσται τὸ μέγιστον τῶν ἐλαττω-
μάτων τῆς ἡμετέρας φυλῆς ὑπὲρ πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ἐλάττωμα,
ὑπὲρ ἐν οὐδεμιᾷ περιόδῳ τῆς μακροαίωνος ἡμῶν ἐνδόξου ἱστορίας ἐλ-
λείπει ἀπὸ τῶν μυθικῶν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Τὸ ἐθνικὸν
τοῦτο ἐλάττωμα εἶχε καὶ ὁ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ταραχοποιὸς
Θεόδωρος ὁ Στουδίτης. Καὶ ἀμφιβάλλει τις εἰ ὀφείλει ἵνα θαυμάσῃ
τὴν ἀδαμαντίνην πίστιν καὶ πεποίθησιν τοῦ βέκτου καὶ ἀτρομή-
του τούτου ἀνδρὸς ἢ οἰκτεῖρῃ τὴν δεινὴν ἐμπάθειαν τοῦ ταραχο-
ποιοῦ μανικωτάτου μοναστοῦ, ὅστις ἐπὶ ἑπτὰ αὐτοκρατόρων, ἦτοι
Κωνσταντίνου τοῦ Γ', τῆς Εἰρήνης, Νικηφόρου τοῦ Α', Σταυρα-
κίου, Μιχαῆλ Α' τοῦ Ῥαγκαβῆ, Λέοντος τοῦ Ε', Μιχαῆλ τοῦ Β',
ἐτάρασεν ἐκκλησίαν τε καὶ αὐτοκρατορίαν συγχρόνως πολεμου-
μέναις ὑπὸ ἄλλων δεινῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν. Τῶν
ὄλεθρίων τῇ ἑλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ ἐμπαθῶν πράξεων αὐτοῦ καὶ
μάλιστα τῶν κατὰ τὰ ἔτη 795, 796 — 798, 806, 811 — 813, 817 —
819, 821 — 824 μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (11 Νοεμβρ. 826) οὐδεὶς
συγχαίρων αὐτῷ δύναται νὰ ἀμνηστῇ, καθ' ὅσον δὴ ὁ κατὰ πάντα
τᾶλλα ἀγαθὸς καὶ εὐσύνετος ἀνὴρ ἐν τοῖς μεγίστοις ὕμῳ πολιτικοῖς
τῆς αὐτοκρατορίας κινδύνους ἠγούμενος χιλίων περίπου ὑπὸ θεομα-
νίας οἰστρηλατουμένων μοναστῶν ὡς ἄλλος ἄσπλαγχνος καὶ ἀσυμ-
παθὴς πρὸς τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος πάπας οὕτως ἐμαίνετο κατὰ
τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν πατριαρχῶν, ὥστε ἤϋχετο καὶ ἐσπού-
δαζεν ἵνα μὴ μόνον ὑποτάξῃ τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ
ἐκκλησίαν ὡς ὑποπόδιον ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ πάπα, ἀλλὰ καὶ

συμμαχίῃ τῶν ἀγριωτάτοις τῶν βερβάρων τῶν σιδηρον καὶ δου-
λεῖαν ἐπὶ τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐπιφερόντων !

§ 259. Κάματος τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων καὶ ἀνα-
στήλωσις τῶν εἰκόνων ἄνευ συμπράξεως τῶν παπῶν. — Οὕτω
δὲ δεινῶς ἐτραυματίσθη ἡ ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία κατὰ τοὺς εἰρη-
μένους ἐμφυλίους ἀγῶνας, ὥστε καὶ μετὰ τὸν θάνατον Θεοδώρου
τοῦ Στουδίτου καὶ τὸν τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου (2 Ἰουνίου
828) καὶ τὸν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Β' (1 Ὀκτωβρίου
829) ἀπέβη αὕτη ἀνίσχυρος ὅπως ἀντιστῆ τοῖς πάντοθεν περικύ-
πτουσι καὶ ληστεύουσιν αὐτήν. Μάτην ὁ βέκτης αὐτοκράτωρ Νι-
κηφόρος (829-842) ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἀνορθώσεως τῆς αὐτοκρα-
τορίας. Ὁ ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν ἀγῶνων κεκμηκὼς λαὸς ἐπέθει ἀ-
νάπαυσιν. Οἱ ἐπὶ Θεοφίλου καταδιωχθέντες εἰκονολάτραι καὶ μά-
λιστα τὰ σμῆνη τῶν μοναστῶν οὕτω τάχιστα ἐγένοντο παντοδύ-
ναμοι, ὥστε ἅμα τῷ θανάτῳ (20 Ἰανουαρίου 842) τοῦ Θεοφίλου
πάντοθεν ἠπέιγετο ἡ ἀναστήλωσις τῶν εἰκόνων ὁμοθυμαδόν. Καὶ
ὄντως, πρὶν ἢ παρέλθῃ μὴν, ἀνεστηλώθησαν (19 Φεβρουαρίου 842)
πανηγυρικῶς αὐταί. Οὕτω δ' ἔληξε καὶ ἡ εἰκονομαχία ἐπὶ τοῦ
πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μεθοδίου (12 Φεβρουαρίου
842-Μαΐου 846) τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρου.
Εἰς ἐπίτευξιν δὲ τῆς διὰ τῆς ἀναστηλώσεως τῶν εἰκόνων εἰρήνης
ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον συνετέλεσέ τις τῶν
παπῶν. Καὶ δῆλον διότι, ὡς εἴρηται, ἀφ' ὅτου ἐνεφανίσθη ἔργον
ἢ εἰκονομαχία, οἱ πάπαι συντασσόμενοι ταῖς εἰκονολάτραις τὰ μά-
λιστα μὲν ἠρέθιζον αὐτοὺς κατὰ τῶν εἰκονομαχικῶν, ὅπως ἔτι
μᾶλλον συνταράττωσι τὴν ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν, ἥκιστα δ' ἠγω-
νίζοντο ὅπως καταπραΰνοντες τῶν ἀλληλομαχοῦντων τὸ πονηρὸν
ἦθος καὶ τὴν κακὴν ὄργην εἰρηνικῶς λύσωσι τὸ ὀλέθριον εἰκονικὸν
ζήτημα, καθάπερ τοῦτο αἱ ἀντιμαχομέναι ἀλλήλους μερίδες ἐπὶ
τῆς Θεοδώρου εἰρηνικώτατα καὶ χριστιανικώτατα ἔλυσαν. Ἀλλὰ

εἰρήνην τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ οὐδέποτε ἐχαρίζοντο οἱ πάπαι, ὅπως εἶδομεν αὐτοὺς καθ' ὅλον τὸν μακρὸν τῆς εἰκονομαχίας χρόνον ἀπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Β' (717) μέχρι τοῦ θανάτου (824) τοῦ ἁγίου Πασχάλιου. Ἐλύθη δὲ τὸ ζήτημα τότε, ὅτε οἱ μετὰ τὸν ῥαδιοῦργον Πασχάλιον πάπαι Εὐγένιος ὁ Β', Οὐαλεντίνος, Γρηγόριος ὁ Δ' ἀσχολούμενοι περὶ τὰ οἰκεία καὶ ἰδίᾳ περὶ τὴν κραταίωσιν τῆς παπικῆς κοσμικῆς ἐπικρατείας ἀφήκων τοὺς Ἕλληνας ἀρραδιοургήτους. — Εἶναι δὲ ἄξιον ὑπομνήσεως ὅτι καθ' ὅλον τὸν μακράκιονα τῆς ἐκκλησίας βίον οὐδὲ εἰς ποτε τῶν παπῶν τῆς Ῥώμης εἰργάσθη οὐδὲ τοῦ ἐλαχίστου χρῆσιν ἐποιήσατο πρὸς εἰρήνευσιν τῶν ἀλληλομαχουσῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας μερίδων, ἀλλ' ἢ ἐσκάλεον ῥαδιοῦργίαις ὡς μαχαίρα τὸ πῦρ τῆς διχογνωμίας ἢ ἐθεῶντο ἠδέως τὴν ἀλληλομαχίαν καὶ ἀλληλοκτονίαν αὐτῶν πόρρωθεν ὡς θεαταὶ ἐπιτερόμενοι, ὥσπερ οἱ θηριώδεις Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες ἐν τῷ αἵματοβάπτῳ ἀμφιθεάτρῳ τοὺς ἀλληλοκτονοῦντας μονομάχους καὶ θηριομάχους, ὡσανεὶ οἱ πάπαι μηδὲν ἐγίγνωσκον τὴν καινὴν ῥῆσιν τοῦ θείου διδασκάλου: «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν», ἀλλὰ τὸ μικρὸν ῥωμαϊκὸν δόγμα: *Divide et regna*, ἤτοι « Διαιρεῖ καὶ βασιλεύει ! ». Καὶ πρότερον μὲν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τῆς πρώτης μονομαχίας πρὸς τοὺς πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως οἱ πάπαι ἀπήτουν μόνον ὑποταγὴν, δικαιώματα ἄλλα τε καὶ τὸ τῆς παλινδικίας καὶ τοῦ ἀμετακλήτου τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν καὶ τὸ ἐν παντὶ τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ πρωτεῖον. Οὐδέποτε δὲ οὐδὲν ζήτημα ἔλυον πρὸς εἰρήνευσιν τῶν πρὸς ἀλλήλους διχοστατούντων. Καὶ ὅμως οἱ παπισταὶ ἀδεέστατα καὶ ἀνέδην κηρύττουσι πάντοτε ὅτι πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα ἐλύθησαν ὑπὸ τῶν παπῶν, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ τῆς εἰκονομαχίας!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΕ΄

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΤΡΙΣΙ ΒΙΒΛΙΟΙΣ ΤΟΥ Α΄ ΤΟΥ-
ΔΕ ΤΟΜΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

§ 260. ΧΑΡΙΝ ΤΩΝ ΠΟΛΛΩΝ ΓΙΓΝΕΤΑΙ Η ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΑΥΤΗ
ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΤΟΜΩ ΤΩΔΕ ΩΣ ΔΙΔΑΓΜΑ ΠΑΝΤΙ ΓΝΗΣΙΩ ΕΛ-
ΛΗΝΙ.

ΠΩΣ εὐμνημονεστέρως καὶ εὐσυνόπτως ἔχη πᾶς τι: ἐν τῷ νῷ
τὰ ἐν τῷ τόμῳ τῷδε, συγκεφαλαιούμεθα τὰ κυριώτατα τάδε:

1. Τὸ σχίσμα τῶν Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων ἀρχεται ἀφ' οὗ
χρόνου οὗτοι τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν μυθικῶν χρόνων ἐπεκοινωνήσαν ἐν
Ἰταλίᾳ πρὸς ἀλλήλους. Δυνάμει ἄρα ὑπῆρχεν αὐτὸ δεκάδας δε-
κάδων ἑκατονταετηρίδων πρὸ τοῦ Φωτίου.

2. Κυριώτατον αἴτιον τοῦ σχίσματος ἦσαν οἱ διάφοροι χαρακτη-
ρες τῶν δύο λαῶν: ὁ θεωρητικὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ πρακτικὸς
τῶν Ῥωμαίων.

3. Ἐκ τοῦ διαφόρου ἐκατέρων χαρακτηῆρος προέβη διαφόρως
καὶ ἡ τῆς πολιτείας καὶ θρησκείας αὐτῶν ἀνάπτυξις.

4. Ἐκ μὲν τῆς θεωρίας προέκυψεν ἡ φιλοσοφία, ἧς τέλος
κατὰ τὸν μέγαν Ἀριστοτέλην ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων, παρ'
Ἑλλησιν, ἐκ δὲ τῆς πράξεως ὁ πρακτικὸς βίος, οὗ τέλος ἡ φιλαρ-
χία παρὰ Ῥωμαίοις μετὰ τῶν συμπαραμαρτουσῶν αὐτῇ κακιῶν,
αἵτινες ἐξεδηλώθησαν διαρρήδην ἐπὶ τῆς δεσποτείας αὐτῶν ἐν
Ἑλλάδι πρὸ Χριστοῦ καὶ μετ' αὐτόν.

5. Ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ χριστιανισμοῦ οἱ μὲν κληρικοί ἄρχοντες τῶν Ρωμαίων ἀνέμιμνήσκοντο τὴν ἱερατικὴν μοναρχίαν τῶν τῆς παλαιᾶς θρησκείας ἀρχιερέων (pontifices), οἱ δὲ κληρικοί Ἕλληνας τὴν ἀριστοκρατικὴν ἰσονομίαν θρησκείας καὶ πολιτείας. Ἐκ τούτου δὲ οἱ μὲν πάπαι ἐπεζήτησαν ἀενάως τὴν ὑπερτάτην μοναρχίαν ἐπὶ τε τῆς ἐκκλησίας καὶ πολιτείας, οἱ δ' Ἕλληνας κληρικοί τὸ τοῦ Χριστοῦ: «τὰ τοῦ κτίστρος κτίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.»

6. Οἱ μέχρι τοῦ δευρο περὶ τοῦ σχίσματος συγγράψαντες τὰ ἐκάστοι' ἐκ τοῦ διαφόρου χαρακτῆρος προκύπτοντα τῶν δύο ἐθνῶν αἰτιατὰ ὑπολαμβάνουσι πλημμελῶς ὡς αἷτια· ἐξ οὗ ἡ σύγχυσις αἰτιατῶν καὶ αἰτίων.

7. Ὅπως μηδεὶς παρέλκεται μόνομερῶς μήτε ὑπὸ Ρωμαίων μήτε ὑφ' Ἑλλήνων, παρεμβάλλονται ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ καὶ ὅσα περ αὐτοὶ οἱ ἄγαν παπολάτραι ἀντιδιεξέρχονται ἀντιδιζοῦντες τοῖς Ἕλλησι, προκειμένου περὶ τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ ἐπικράτου πρωτείου.

8. Οἱ πάπαι μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπικαλῶνται εἰς ἴδρυσιν καὶ ἐδραΐωσιν τῆς αὐτῶν φιλαρχίας τὴν ποτε ἀρχὴν τῶν ἀρχιερέων τῆς μὴ χριστιανικῆς παλαιᾶς Ρώμης, ἕτε χριστιανοὶ ὄντες, ἐπενόησαν τὸ δῆθεν πρωτεῖον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὡς δῆθεν πρῶτου ἐπισκόπου Ρώμης, ὅπως οὕτω παρὰ τοῦ Πέτρου ὡς διάδοχοι αὐτοῦ διαδοχικῶς κληρονομῶσιν αὐτὸ ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ.

9. Ἰχνιον πρωτείου τοῦ Πέτρου οὐδαμοῦ πεμφίνεται ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ οὔτε σαφῶς οὔτε κεκαλυμμένως οὐδὲ ὑπεροχὴ τις αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀποστόλοις. Τουναντίον δὲ ὑπὸ μὲν τοῦ θείου διδασκάλου, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐλέγχεται ὡς ὀλιγόπιστος, ἀσύνετος, πεπωρωμένος, ἀρηγιῆς αὐτοῦ, ὑπὸ δὲ τοῦ ὑπερτάτου Παύλου κατακρίνεται ὡς ὑποκριτῆς. Ἐκ τοῦ ἀνυπάρκτου ἄρα πρωτείου τοῦ Πέτρου οὐδὲν πρωτεῖον τοῖς δῆθεν αὐτοῦ διαδόχοις πάπαις δύναται νὰ δημιουργηθῇ.

10. Ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων οὐ μόνον οὐδὲν πρωτεῖον τῶν παπῶν, ἀλλ' οὐδὲ πάπας κἄν οὐδὲ συγκεκριμένη ἐκκλησία τῆς Ρώμης μνημονεύεται, τὸναντίον δὲ οὐ μόνον μνημονεύονται, ἀλλὰ καὶ ἐξαίρονται ἄλλαι ἐκκλησίαι συμπεριλαμβανόμεναι ἐν τῷ ἑλληνικῷ χριστιανικῷ κόσμῳ, οὐδαμῶς δὲ τὸ παράπαν ἐν τῷ δυτικῷ.

11. Ὅπως δὲ χριστιανικαὶ ἑλληνικαὶ ἐκκλησίαι ἐξαίρονται ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ, οὕτω καὶ **μόνον** τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐξαιρεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἅτε δὴ ἐν τοῖς Ἑλλησι προορῶντος καὶ προαγγέλλοντος αὐτοῦ τὴν ἑαυτοῦ μέλλουσαν δόξαν.

12. Ὅπως οὕτε πρωτεῖον τοῦ Πέτρου οὕτε μνεία τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας οὕτε πάπα γίγνεται ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ, οὕτως οὐδὲ ἐν ταῖς κανόσι τῶν ἀγίων ἀποστόλων. Τοῦναντίον δὲ ὑπερτάτη ἀρχὴ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἀνακηρύσσονται ὑπὸ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων αἱ σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων. Τοῦτ' ἔστιν ἀριστοκρατικὸν δημοκρατικὸν πολίτευμα κρατεῖ ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, οὐδαμοῦ δὲ οὐδέποτε παπικὴ μοναρχία, ἅτε ὅλως ξένη τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅλως ἀλλοτριωτάτη τῷ χριστιανικῷ πνεύματι. Τρανοτάτη τούτου ἀπόδειξις καὶ τόδε : ὅτι οὐχὶ δι' ἐνός, ἀλλὰ διὰ δώδεκα ἀποστόλων ὁ Χριστὸς διέδωκε τὸ θεῖον αὐτοῦ κήρυγμα καὶ διὰ τοῦ Παύλου, διὰ τεσσάρων δὲ καὶ οὐχὶ δι' ἐνός Εὐαγγελιστοῦ διετυπώθη ἡ διδασκαλία αὐτοῦ.

13. Ὅπως διὰ τῶν ἀμέσων μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῶν μαθητῶν αὐτῶν καὶ οὐχὶ δι' ἐνός, οὕτω καὶ διὰ πλείονων χριστιανῶν, ἄλλων παρ' ἄλλων ἄνευ τινὸς δικρίσεως παραλαμβανόντων, διεδόθη τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα εἰς τὸν κόσμον.

14. Ὅπως διὰ τῶν ἀποστολικῶν συνόδων καὶ διὰ τῶν κανόνων τῶν ἀποστόλων ἐθεμελιώθη τὸ διοικητικὸν σύστημα τοῦ χριστιανισμοῦ, οὕτω καὶ διὰ τῶν τοπικῶν καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων ἀνεπτύχθη, ὠρίσθη, ἐνομοθετήθη καὶ δι' αὐτῶν συνεγράφη ὁ κῶδιξ τοῦ τε χριστιανικοῦ δόγματος τοῦ τε χριστιανικοῦ πολιτεύματος καὶ τοῦ χριστιανικοῦ ποινικοῦ δικαίου καί, ἐν κεφαλῇ εἶπεῖν,

τῆς χριστιανικῆς νομοθεσίας. Πᾶν ἄρα ὅ,τι κείται ἐκτός τῆς νομοθεσίας ταύτης κατὰ τοσοῦτον μόνον λαμβάνεται πρὸ ὀφθαλμῶν, καθ' ὅσον συνάδει αὐτῇ. Γνώμη ἄρα τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πατρὸς τῆς ἐκκλησίας, τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πάπα, τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πατριάρχου, τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κληρικοῦ καὶ λαϊκοῦ ἐν γένει ἔχει κύρος καὶ ἀξίαν, ἐφ' ὅσον συμφωνεῖ πρὸς τὸ καθολικὸν κύρος τῶν ἀποστολικῶν τε καὶ συνοδικῶν κανόνων καὶ τῶν Ὁρῶν καὶ ἐν γένει τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν.

15. Ἐπειδὴ δὲ ὁ εἰρημένος ἱερός κῶδιξ τῆς χριστιανικῆς νομοθεσίας οὐδαμοῦ γινώσκει πρωτεῖον τοῦ πάπα ὡς θεῖον δικαίωμα, — συμφανέστατον ὅτι τὸ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξ ἀνθρωπίνων συμφερόντων καὶ πρὸς ἀνθρώπινα συμφέροντα πλαστουργηθὲν παπικὸν πρωτεῖον εἶναι ξένον, πολέμιον τῷ χριστιανισμῷ, ὅπως ἀντιχριστιανικόν, οἱ δὲ ἐπινοήσαντες αὐτὸ «Ρωμαῖοι πάπαι πάντες ἀντίχριστοι («Papae Romani omnes antichristi»), ὡς ἄλλοι τε μυρίοι σοφοὶ καὶ ὁ περικλεῆς ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Γεώργιος Ὁρῆσιος ὀρθότατα ἀποφαίνεται. — Ἐπειδὴ ἄρα αἱ μὲν οἰκουμενικαὶ σύνοδοι καὶ αἱ ὑπὸ τούτων κεκυρωμέναι τοπικαὶ εἶναι τὸ ἀνώτατον καθολικὸν ἱερόν κριτήριον πάντων τῶν χριστιανικῶν εἰς κρίσιν ζητημάτων, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐπινοημένον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ τῶν παπῶν πρωτεῖον μετὰ τῶν συμφυῶν αὐτῶ κακῶν, ἐξ οὗ καὶ δι' ὃ ἐξερράγη τὸ σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἐλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς, αἱ δὲ ἀποφάσεις τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου κριτηρίου εἶναι ἡ ἐπίσημος ἱερά νομοθεσία, εἶναι ὁ γνώμων τοῦ τε θεωρητικοῦ, δογματικοῦ, καὶ πρακτικοῦ βίου τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας, — φανερότατον ὅτι πάσης περὶ τοῦ σχίσματος τῶν ἐκκλησιῶν πραγματείας ἀναπόσπαστον μέρος εἶναι αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι μετὰ πασῶν τῶν ὑπ' αὐτῶν κεκυρωμένων τοπικῶν τε συνόδων καὶ γνωμῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν. Διὰ τοῦτο δὴ διὰ βραχέων ἐκτίθενται καὶ ἐν ταύτῃ τὰ τῶν συνόδων.

16. Ἐπίσης, ἐπειδὴ ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ὀρίζονται αἱ διοικητικαὶ καὶ τιμητικαὶ σχέσεις τῶν πέντε πατριαρχείων : Ῥώ-

μης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν καὶ οὐδαμοῦ οὐδὲ ἔχοντι πρωτείου τοῦ πατριαρχείου Ρώμης φαίνεται, πού τουναντίον δ' ἐν πάσαις ταύταις, ταῖς συνόδοις, πανταχοῦ κηρύσσονται ἡ ἰσονομία καὶ ἡ ἰσότης τῶν πατριαρχῶν, — αὐτόδηλον ὅτι αὐτό, τὸ πρωτεῖον, ὡς ξένον καὶ ἀλλότριον καὶ παρὰ τὴν ἱεράν ἐπίσημον νομοθεσίαν ἐπινοημένον εἶναι παράνομον πλάσμα καὶ ἀνόσιον ἀποκύημα παπικῆς δοξομανίας. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐπειδὴ αἱ ἱεραὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι εἶναι αἱ μόναι ἐρμηνεύτραι τῶν θείων λογίων τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, εὐνόητον ὅτι πᾶσα ἄλλη αὐτῆς ἐρμηνεία ἢ πατρὸς τῆς ἐκκλησίας ἢ οἰουδήποτε ἄλλου ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρὸς ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα Ῥώμης εἶναι ἀπόβλητος καὶ ἀντιχριστιανικὴ, διότι ἐμβάλλει φαῦλα ἀνθρώπινα ἐωσφορικῆς φιλαρχίας ἐπινοήματα τῷ θεῷ τοῦ Χριστοῦ στόματι, ὅστις κατήλθεν ἐξ οὐρανοῦ οὐχὶ ὅπως ἰδρῦση ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου παντοκράτειραν ἐξουσίαν, ἀλλὰ σώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα οὐχὶ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ἀνθρώπου ἐχοντος καὶ αὐτοῦ ἀνάγκην ὀδηγοῦ, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων.

17. Τὰς ἀναντιλέκτους ταύτας ἀληθείας καὶ τὴν μόνην χριστιανικὴν ἐπὶ τῆς γῆς δύναμιν τὴν τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων μὴ δυνάμενοι νὰ καταπολεμήσωσιν οἱ πάπαι πρῶτον μὲν τυραννικῶς ἀνεκλήρυξαν ἑαυτοὺς ὑπερτάτους οὐ μόνον πάντων τῶν πατριαρχῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν συνόδων, δεύτερον δέ, τὸ καὶ ἀσεβέστατον καὶ ἀντιχριστιανικώτατον, τοποτηρητὰς ἀντὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Χριστοῦ (*vicarii Christi*) καὶ τέλος, τὸ καὶ ἐωσφορικὸν καὶ ἄθεον, ἄθεώτατα θεοὺς ἐπὶ τῆς γῆς (*di in terra*)! Καὶ ὅμως ὑπάρχουσιν ἔτι μωρότατοι ἢ μᾶλλον πονηρότατοι ἄνθρωποι, οἵτινες οὐ μόνον αὐτοὶ διατελοῦσιν ἔτι τεταγμένοι ὑπὸ τοὺς νέους τούτους Ἐωσφόρους, ἀλλὰ καὶ ἄλλους τολμῶσι νὰ ὑποτάξωσιν ὑπὸ τὴν ἄθεον τῶν παπῶν τυραννίδα

τὴν οὐ μόνον ἐν τῇ γῆ τυραννοῦσαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀσεβέστατα ἀναρριχωμένην, ὡσπερ οἱ πίθηκοι ἐπ' ἄκρα τὰ δένδρα.

18. Ἐπειδὴ δὲ τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὴν βασιλίδαν ταύτην πόλιν ἔτρεμον οἱ πάπαι ὡς ἀντίπαλον τῇ αὐτῶν δεσποτείᾳ, διὰ τοῦτο οὐ μόνον κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ συμπάσης τῆς ἑλληνικῆς αυτοκρατορίας καὶ κατὰ σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ κατὰ σύμπαντος τοῦ μὴ παπικοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἤγειραν δεινότατον πόλεμον, ὅπως διὰ παντοίων δολεροτάτων μηχανημάτων καὶ διὰ τοῦ τυραννικωτάτου ὄγκου τοῦ θεόθεν δῆθεν πρωτείου ὑπὸ τοὺς βρεῖς αὐτῶν πόδας συμπιέζωσι σύμπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον συνηνωμένον. Ἄλλ' ὅμως τοῦναντίον συνέβη. Ὅσοι βαρύτερον τὸν τράχηλον τῶν καταδυναστευομένων ἐπάτει ὁ δυνάστης, τοσοῦτω ἀπετινάσσετο ὡς πορρώτατα, μέχρις οὗ κατεταρταρώθη, ὡς ποτε ὁ Ἐωσφόρος, εἰς βάθος ἀνάλογον πρὸς τὸ ἐτόλμησε νὰ ἀναβῆ οὐράνιον ὕψος. Οὕτω δὴ τὸ ἐπινοηθὲν ὡς κέντρον δῆθεν ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν παπικῶν πρωτεῖον ἐγένετο ὅμως τοῦναντίον ἔρηγμα καὶ σχίσμα ὁσημέραι βαθυνόμενον καὶ πλατυνόμενον διὰ τῆς σκαπάνης τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐλευθερίας, ὡσπερ βόθρος χιόνος τηχομένης ἀδιαλείπτως ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν μεσημβρινῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων.

19 Καὶ ὄντως ὅσοι οἱ πάπαι ἐπολέμουν τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καὶ σὺν αὐτῷ σύμπασαν τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, τοσοῦτω τὸ παπικὸν πρωτεῖον ἐβοηροῦτο, μέχρις οὗ ἐπὶ τοῦ αἰοιδίμου ἡμῶν πατριάρχου Φωτίου τελέως αὐτὸ ἠφανίσθη ἐν τῇ ἑλληνικῇ τῆς Ἀνατολῆς ἐκκλησίᾳ καὶ τέλος ἐν τῇ Διαμαρτυρουμένῃ τῆς Δύσεως.

20. Περισσότερον δὲ μετὰ τὰ εἰρημένα καὶ πάλιν νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι τὸ διαρκὲς καὶ μέγιστον ἐπὶ Φωτίου σχίσμα δὲν ἐγένετο ἐξ ἀπίνης καὶ αὐτομάτως, ἀλλὰ προηγήθησαν αὐτοῦ ἀλληλεδιάδοχα ἐπὶ μακρὸν πρόσκαιρα σχίσματα, ἀφ' ὧν ἐξεπήγαγεν αὐτό.

21. Δυνάμει ἔρχ τοῦτο προενοπήρην ἀνάκθην ἐν ταῖς ψυχαῖς Ἑλλήνων τε καὶ Ρωμαίων, ἐνεργεῖα δὲ ἐπηκολούθησε μετὰ πολλὰ σχίσματα, ὧν τὰ κυριώτατα τάδε: *Πρῶτον* τὸ ἐπὶ τοῦ πάπα Βίκτωρος (192—202) διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ χρόνου τῆς τελέσεως τοῦ Πάσχα, ὅτε φανερώς διεσχίσθησαν οἱ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως χριστιανοί. Τὸ σχίσμα τοῦτο ὑπεξεκαίετο ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας. Ἀπετθέσθη δὲ ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' ἐλληνικῆς οἰκουμενικῆς συνόδου. Λέγομεν δ' ἐλληνικῆς, διότι ἅπασαι αἱ τοπικαὶ καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, περὶ ὧν βραχεῖα ἐκθεσις κεῖται σκοπίμως ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ, εἶναι νοῦς καὶ ἔργον τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. — *Δεύτερον* τὸ διὰ τοὺς Παυλικανιστὰς ἢ Παυλικιανούς (260), ὅτε οἱ πάπαι Διονύσιος (259) καὶ Φῆλιξ (269) οὐδὲν πρὸς καταπολέμησιν αὐτῶν ἐποίουν, ἀλλ' ἔπεμπον δογματικὰς ἐπιστολάς πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Ἀλεξανδρείας! — *Τρίτον* δεινότερον τῶν προηγουμένων σχισμάτων ἐξεδηλώθη ἐν ταῖς δυσὶν ἀντιθέτοις συνόδοις: τῇ Σαρδικῇ τῶν Δυτικῶν (347) καὶ τῇ ἐν Φιλιππουπόλει τῶν Ἀνατολικῶν ἀναθεματιζομένων ἀμοιβαίως. — *Τέταρτον* τὸ ἐν τῇ Β' οἰκουμενικῇ, ἧς οὐδαμῶς μετέσχον οἱ Δυτικοί. Ἐν ταύτῃ φανερώτατα πλέον ἀποδοκιμάζεται τὸ πραιτεῖον τοῦ Ῥώμης διὰ τῶν κανόνων Β' καὶ Γ' καὶ ἡ παπικὴ ἐρμηνεία τῶν τῆς Σαρδικῆς κανόνων Γ', Δ' καὶ Ε'. — *Πέμπτον* ἐν τῇ τετάρτῃ τῆς Χαλκηδόνος οἰκουμενικῇ διὰ τοῦ ΚΗ' κανόνος αὐτῆς ἀπορριπτομένου καὶ πάλιν τοῦ πραιτεῖον τοῦ πάπα Ῥώμης ἐγένετο μείζον τὸ μηδέποτε ἐκλιπόμενον σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν. — *Ἑκτον* ἐξεργάγη τὸ ἐπὶ τοῦ αἰοδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀκακίου δεινότερον πάντων τῶν προηγουμένων, ὅπερ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν προδρομὴ τοῦ ἐπὶ τοῦ Φωτίου. — *Ἑβδομον* τὸ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Εὐφημίου διὰ τὴν μὴ ἐξάλειψιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀκακίου ἐκ τῶν διπτύχων. — *Ὀγδοον* τὸ ἐπὶ τοῦ πάπα Συμμαχου, ὅτε μάτην ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς ἀμοιβαίαν ἐπικοινωνίαν τῶν δύο ἐκκλησιῶν. — *Ἐνάτον* τὸ ἐκ τῆς μακταιωθείσης ἐν Ἡρακλείᾳ

συνόδου. — Δέκατον τὸ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α', ὅτε οἱ μὲν πάπαι ἐξευτελιζόνται, αἱ δὲ ἐκκλησίαι οὐδαμῶς σχεδὸν ἐπικοινωνοῦσιν ἀλλήλαις. — Ἐνδέκατον τὸ ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ διὰ τὴν προσηγορίαν αὐτοῦ «οἰκουμενικός». — Δωδέκατον τὸ ἐπὶ τοῦ πάπα Βιταλιανοῦ. — Δέκατον τρίτον τὸ ἐκ τῆς πενθέκτης οἰκουμενικῆς, ἐν ἧ δια εἰκοσιδύο κανόνων οὐ μόνον ἀποδοκιμάζονται πάπαι, ἀλλὰ καὶ αἱ καινοτομίαι ἐν γένει τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀποκηρύσσονται, ὡσπερ διὰ τεσσάρων αἱ τῶν Ἀρμενίων. Τοῦτο δὲ τὸ σχίσμα εἶναι τὸ σπουδαιότατον πάντων· διότι δὲν ἐγένετο διὰ ταῦτην ἢ ἐκείνην τὴν γνώμην τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πάπα ἢ πατριάρχου ἢ ἄλλου ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ καινοτομίας ἀποχωρίζουσας τελῶς ὀλόκληρον τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἀπάσης. Τοῦτ' ἔστιν ἐπὶ τῆς πενθέκτης ἐγένετο αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐπὶ Φωτίου. — Δέκατον τέταρτον τὸ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Γ' ἀφελουμένου τῷ πάπα χώρας παπικῆς ἐν τε τῇ Δύσει καὶ τῇ Ἀνατολῇ. — Κατελέξαμεν τὰ σχίσματα ταῦτα ὡς πρόδρομα τοῦ ἐπὶ Φωτίου. Μηδεὶς ὅμως νομίση ὅτι κατὰ τὸν μεταξὺ τούτων χρόνον ὑπῆρχεν ἐγκάρδιος φιλία τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Οὐδαμῶς. Ταῦτα εἶναι ἔκρηξις τῆς ἐν τῷ μεταξὺ λυκοφιλίας τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Φιλία ἄρα εἰλικρινῆς οὐδέποτε ὑπῆρξε Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων μετὰ Χριστόν, ὅπως οὐδέποτε πρὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ διχοκῆς ἔχθη ἐκδηλουμένη ὅτε μὲν μάλλον, ὅτε δὲ ἥττον, ὅπως τὰ ἀλληλοδιαδόχως ἀλληλοτυπούμενα μείζω ἢ ἐλάσσω τρικυμιώδους θαλάσσης κύματα οὐδὲ ὅπως τεκμηριοῦσι νηνεμίαν, ἀλλὰ μόνον τὸν βραχμὸν τῆς τρικυμίας. — Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, οἱ ἀρχόμενοι τῆς ἱστορίας τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἀπὸ Φωτίου πλημμελοῦσι τελῶς περὶ τὸ ἐξευκρινεῖν, ἀκριβῶς ἐξετάζειν, τὰς ἐξ ὧν αὐτὸ ἐξεπήγαγε διαφορὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων.

22. Ἐπειδὴ ὁ βίος τῶν δύο ἐκκλησιῶν διήρχετο πάντοτε ἐν λυκοφιλίᾳ καὶ διὰ σχισμάτων, ὧν ἐμνημονεύσαμεν τεσσαρακαί-

δεκα ὡς τὰ εὐρύτερα, ὑπερπηθῆσαντες τὰ στενότερα, — πασίδηλον ὅτι αἱ δύο ἐκκλησίαι ἀνεπτύχθησαν καθ' ἑαυτὴν ἑκατέρα. Αἱ ἀποσιολικαὶ ἄρα καὶ τοπικαὶ καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, — δι' ὧν συνέστη ἡ νομοθεσία καὶ συνετάχθη ὁ ἱερός χριστιανικός κώδιξ καὶ ἐλύθησαν πάντα τὰ ἀναφυέντα δογματικὰ ζητήματα καὶ ἐρρυθμίσθησαν τὰ τῆς ἀγωγῆς τῶν χριστιανῶν, κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, καὶ τὰ τῆς διοικήσεως τῆς ἐκκλησίας, — πᾶσαι αἱ ἐν ταῖς κόλποις τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας συγκροτηθεῖσαι ἦσαν καθαρῶς ἐλληνικαί. Ὅπως δὲ αὗται ἐλληνικαί, οὕτω καὶ οἱ νόμοι (κανόνες) καὶ ὁ νοῦς αὐτῶν καὶ αἱ συντάξασαι αὐτοὺς χεῖρες ἦσαν γνήσiai ἐλληνικαί. Οἱ δὲ πάπαι εἴτε αὐτοὶ εἴτε οἱ ἐπίτροποι αὐτῶν ἢ οὐδόλως μετεῖχον τῶν συνόδων ἢ μετέχοντες εἶχον ἀπλῶς τιμητικὴν θέσιν, ὥσπερ νῦν ξένοι προσκαλούμενοι εἰς ἄλλου ἔθνους συνέδρια ἀξιοῦνται ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς τιμῆς, ἅπερ ὅμως, παρόντων ἢ μὴ-ἐκείνων, οὐδὲν ἤττον ἀποφκίνονται γνώμην ὧν ἕνεκα συνήλθον ἀμετάκλητον. Ὡς πορρώτατα ἄρα τῆς ἀληθείας κεῖνται τὰ ὑπὸ τῶν παπιστῶν περιθρυλλούμενα ὅτι ἐκ τῶν παπῶν δῆθεν Ῥώμης ἐξεπήγασε καὶ δι' αὐτῶν πᾶς νόμος καὶ πᾶσα τῆς ἐκκλησίας ἀνάπτυξις ἐγένετο καὶ πᾶσα σύνοδος συνέστη.

23 Ὅπως πάντα τὰ τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν ἀγίων συνόδων ὠρίσθησαν, ἐπερρώσθησαν καὶ ἀδιάσειστα ἐστερεώθησαν, οὕτω καὶ αἱ αἱρέσεις δι' αὐτῶν κατεπολεμήθησαν καὶ ἠφανίσθησαν, τοῦ λαοῦ ἀποβλέποντος εἰς τὰς συνόδους ὡς οἱ μάγοι πρὸς τὸν ἀστέρα.

24. Ὅτι οἱ πάπαι καὶ ἡ ὑπ' αὐτοὺς δυτικὴ ἐκκλησία οὐ μόνον οὐδαμῶς συνέτεινον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γνησίας χριστιανικῆς διδασκαλίας τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν καθάρειαν τῶν αἱρέσεων, ἀλλὰ τὸναντίον καὶ ὁσημέραι ἀπεσχοινίζοντο καὶ ἀφίσταντο καὶ παρηνόμου καὶ εἰς καινοτομίας καὶ αἱρέσεις περιέπιπτον, — μάρτυς αὕτη ἡ πενθέκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος, ὑφ' ἧς, ὡς εἴρηται (21), ἐξηλέγχθη ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία διὰ τὰς καινοτομίας, ὅπως ἐπιτετα ἐπὶ Φωτίου καὶ Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου ἰδίᾳ διὰ

τὴν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἑτεροδοξίαν τελέως ἀπεκόπη ὡς αἰρετική. Τοῦτ' ἔστιν αὕτη, ἐφ' ἧσιν μὲν ἐλάμβανε τὴν ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἑλληνικῆς θεωρίας ἀλήθειαν, διετέλει μακρὰν τοῦ σκότους τῶν καινοτομιῶν καὶ τῆς δογματικῆς αἰρέσεως, ὅπως ὁ ἔχων τὸ φῶς τοῦ ἡλίου οὐδὲν ὀφθαλμῶν προσκόπτει. Ὅτε ὅμως ἀπεσχίσθη τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, προσέκοψε καὶ ὁσημέραι προσκόπτει ἐν τῷ σκότῳ τῆς ἐκ φιλοπρωτίας τυφλώσεως καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς ἀγνωσίας καὶ παραπαίουσα φαντάζεται τὸν πάπαν οὐ μόνον ὑπέρτερον τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ καὶ ὑπέρτατον πασῶν συλλήβδην τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν τοῦ κόσμου καὶ δὴ καὶ θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ συμπάρεθρον τῷ Χριστῷ ἐν τῷ οὐρανῷ κρίνοντα τοὺς λαοὺς τῆς οἰκουμένης, καίτοι ὡς ἄλλος Προμηθεὺς δεσμώτης δὲν δύναται νὰ κατέλθῃ ἐκ τῆς ἀχυρίνου στρωμνῆς τοῦ Βατικανοῦ, ὥσπερ οἱ παπισταὶ αὐτοὶ γοερῶς ἐκήρυττον τοῦτο μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν φιλελευθέρων Ἰταλῶν τῶν τέως ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς σκληροτάτης περὶ τὴν τυραννίαν ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ διατελούντων.

25. Μὴ δυνάμενοι οἱ πάπαι νὰ καταβάλωσι τὸν μισητὸν ἀντιζήλον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, καίπερ ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως αὐτῆς ὡς κραταιᾶς βασιλίδος παντοῖα μηχανήσασθαι πονηρὰ τε κακὰ τε, διέβαλλον αὐτὸν πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας πατριάρχας καὶ μάλιστα τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας πέμποντες καὶ ἀποστόλους ἐπιτηδειοτάτους εἰς τὸ βραδουργεῖν καὶ ἐπεγείρειν αὐτοὺς ἡσυχάζοντας κατ' ἐκεῖνον, ὥσπερ τανῦν πέμπουσι τοὺς παντοίους ποικιλόφρονας καὶ ποικιλομηχάνους πολυμήτους ἱεραποστόλους. Οὗτοι ὡς ποικιλιῶνται ὄφεις ὑφέρποντες παρ' Ἕλλησιν ἀπεργάζονται τοὺς ἑλληνόπαιδας καὶ μάλιστα τὰς θηλείας ἐν ταῖς ὑπ' Ἑλλήνων διατρεφομέναις αὐτῶν σχολαῖς ἀνέλληνας κατὰ πάντα, τερπομένων δὴ μάλιστα τῶν μακαρίων γονέων καὶ τῶν ἑλληνίδων ἀρχῶν πολιτικῶν τε καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐπὶ τῷ ἐσομένῳ μακαριστῷ βίῳ τῆς ἑλληνίδος νεολαίας, ὡς ποτε

ἐμκαρίζον ἑαυτοὺς οἱ εἰσάγοντες τὰ ἑαυτῶν φίλτατα τέκνα εἰς ἄλλα παπικὰ σχολεῖα καὶ δὴ καὶ εἰς τὸ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐν Ῥώμῃ Γρηγοριανὸν γυμνάσιον τὸ πρὸς προσηλυτισμὸν Ἑλλήνων ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ ΙΓ' (1572—1585) ἰδρυθέν, ἐξ ὧν ἐξώρμησαν οἱ Ἀρκούδιαι καὶ Ἀλεμάνοι καὶ Κρυσοφύλλοι καὶ Ἀλλάτιοι καὶ πλείεστοι ἄλλοι ἑλληνόπαιδες μεταβληθέντες εἰς μισέλληνας πολλῶ χειρὸς καὶ αὐτῶν τῶν παπιστῶν. Ἀλλὰ περὶ τῶν ὀλεθρίων τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει παπικῶν ἱεραποστόλων βρῆθήσονται πολλῶ πλείω ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς πραγματείας ταύτης.

26. Τοιούτων ἀθέσμων μηχανημάτων καὶ ἄλλοπροσάλλων σκευμάτων καὶ τρόπων χρῆσιν ἀνέκαθεν ποιουμένη πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἐν γένει ἔθνος ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἔνθεν μὲν ἐκ φιλοπρωτίας καὶ ὑλικῶν συμφερόντων ἕνεκα, ἔνθεν δὲ ἐκ τοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων διὰ τῶν αἰῶνων ὑπεκκασιόμενου μίσους οὐδέποτε αὕτη δύναται νὰ καταλλαγῇ πρὸς ἐκείνην καὶ πρὸς τοῦτο εἰλικρινῶς, ἀλλὰ μόνον λυκοφιλίως.

27. Τὸ σχίσμα ἄρα τῶν δύο ἐκκλησιῶν οὐδέποτε ἤρθη οὐδὲ ἀρθήσεται τὸ παράπαν, ὅπως οὐδέποτε ἐγένετο εἰλικρινῆς ἔνωσις αὐτῶν οὐδὲ γενήσεται ποτε.

28. Οἱ ὀνειρευόμενοι ἄρα τῶν Ἑλλήνων ἄρσιν τοῦ σχίσματος καὶ εἰλικρινῆ ἔνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἀπατῶνται δεινῶς, ἅτε δὴ ἀγνοοῦντες ἢ μὴ λαμβάνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν πρῶτον τὸν διάφορον χαρακτήρα τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων· δεύτερον τὸ παμπάλαιον τοῦτων μῖσος πρὸς ἐκείνους· τρίτον τὴν ἐν γένει ἱστορίαν ἀμφοτέρων τῶν λαῶν τὴν τε πρὸ Χριστοῦ καὶ τὴν μετ' αὐτόν· τέταρτον τὰ σχισματοποιὰ στοιχεῖα τὰ ἐνυπάρχοντα ἐν ταῖς σκέμμασι καὶ τῷ βίῳ τῶν Ῥωμαίων τὰ ἐκπηγάζοντα ἐκ τῆς φιλαρχίας ἐν γένει αὐτῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν παπῶν· πέμπτον τὰς ἐσκιρωμένους καινοτομίας τῶν Ῥωμαίων, ὧν οὔτοι μὲν ἀπρὶξ ἔχονται, οἱ δ' Ἑλληνας ὡς ἐναντίας τῷ χριστιανισμῷ οὐδαμοῦ ἀνέχονται, περὶ

ὧν οὐκ ὀλίγων οὐσῶν μακρὸς λόγος γίγνεται ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τῆς πραγματικῆς ταύτης ἔκτον τὰς ἐκ τούτων πολλὰς ἀπὸ μακροῦ χρόνου προελθούσας διχογνωμίας καὶ διαστάσεις καὶ τοὺς ἐκ τούτων δεινοὺς λόγῳ τε καὶ ἔργῳ πολέμους, ἐξ ὧν διωγμοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο καὶ τόσα αἵματα ἐχύθησαν, ὥστε Ῥωμαῖοι καὶ Ἕλληνες διέστησαν ἕσσει ἀπ' ἀλλήλων εἰς δύο στρατόπειδα ἔτοιμα πάντοτε εἰς τὸ ἀκηρυκτῆ πολεμεῖν, ὧν ἡ φύσις οὕτως ἀνιπαθῆς ἐγένετο, ὥστε οὔτε ἀνακωχὴ οὔτε εἰρήνη πλέον δύναται νὰ ποιηθῆ, τὸναντίον δὲ διαρκῆς πόλεμος, ὃν ὑποτρέφουσι καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο αἰ πολυπληθεῖς τῶν ἱεραποστόλων στρατιαί. Οὗτοι ὅσημέραι πολλαπλασιαζόμενοι ὑφέρπουσιν, ὡς εἴρηται, παρ' Ἑλλήσιν ὑπεκκαίοντες τὰ πρὸς ἀλλήλους μίση τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ τὰς ἀλληλομαχίας φανεράς τε καὶ κεκρυμμένας ἐξαπτούσας τὸν πρὸς τὸ πολεμεῖν ὄργανόν, ὅστις ὅσημέραι ἐπιτεινόμενος τάχιον ἢ βράδιον μέλλει νὰ ἐκραγῆ εἰς δεινότατον πόλεμον. Τὸν τοιοῦτον δὲ πόλεμον οἱ μὲν ἔμπειροι καὶ συνετοὶ καὶ τῆς ἱστορίας εἰδήμονες πάντες προορῶσι, μόνον δὲ οἱ ἄπειροι καὶ ἀνιστόρητοι οὐδὲ πόρρωθεν αἰσθάνονται, ὅπως οἱ ἄδαεῖς τῶν τῆς φύσεως φαινομένων ναυτίλοι, οἵτινες καίπερ τὰς ὄμβροφόρους μετὰ δυνατῶν ἀνέμων ἀστραπὰς θεώμενοι οὐδαμῶς ὅμως προαισθάνονται ὅτι ἐγγὺς αἰ θύελλαι καὶ αἰ καταιγίδες καὶ αἰ τρικυμῖαι. Ἐκ τῆς ἀπρονοησίας δὲ αὐτῶν μετ' οὐ πολὺ αὐτανδρὸν τὸ αὐτῶν πλοῖον καταποντίζεται, καίτοι ἐγκαίρως ἠδύνατο νὰ καταφύγῃσιν εἰς ἀσφαλῆ σωτηρίας λιμένα, εἰς ὃν καταπλέουσιν ἐν κινδύνῳι πάντες οἱ προνοητικοὶ ναυτίλοι.

29. Ἐκ πάντων τούτων πασίδηλον γίγνεται ὅτι τὸ Πανελλήνιον, εἴ περ ποτέ, νῦν κινδυνεύει. Καὶ ἀληθῶς τί καὶ βουλόμενοι καὶ τί σκοποῦντες οἱ ἱεραπόστολοι, ὡς οἱ λύκοι τοὺς ἀμνοὺς, πάντοτε ἀπὸ αἰῶνων ἀκολουθοῦσι παρὰ τοὺς Ἕλληνας πανταχοῦ γῆς ἐν τε τῇ Εὐρώπῃ ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ ἐν τε τῇ Λιβύῃ; Ὅπως διδάξωσιν αὐτοὺς τὸν χριστιανισμόν ἢ τὴν χριστιανικὴν—ὡς φλεγό-

μενοι τάχα ὑπὸ θερμουργοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος — ἠθικὴν ἐν ταῖς πολυωνύμοις αὐτῶν παπικαῖς σχολαῖς; Ἀλλὰ πῶς, ὅτε καὶ αὐτοὶ οἱ Ἴταλοὶ οἱ κυρίως παπισταὶ διὰ νόμων ἀπηγόρευσαν τὴν φοίτησιν Ἰταλοπαίδων εἰς τὰς παπικὰς σχολάς, οἱ δὲ Γάλλοι οὐδὲ τὴν διαμονὴν ἱεραποστόλων ἐπιτρέπουσιν ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλ' ἐκδιώκουσιν ἐξ αὐτῆς αὐτούς, ὅπως προφυλάξωσι τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν καὶ οἰκογένειαν, ὥσπερ ὁ πιστὸς ποιμὴν περιθριγκῶν τὸ ἑαυτοῦ ποίμνιον ἀπελαύνει ζύλους καὶ ῥοπάλοις καὶ παντὶ ἀγχεμαῶν καὶ ἀφετηρίῳ ὅπλῳ τοὺς ἐφορμῶντας λύκους; Οἱ γινώσκοντες τὴν ἱστορίαν τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἄριστα κατανοοῦσι καὶ τὰ βουλεύματα καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν παντῶν ἱεραποστόλων, ἀγνοοῦσι δὲ μάταιον ἐκεῖνοι, οἵτινες πρὸ πάντων ὄφειλον ἵνα ὑπὲρ πάντας κάλλιον γινώσκωσι πρὸς ἑαυτῶν σωτηρίαν φωτιζόμενοι ἐκ τῆς μακραίωνος ἡμῶν ἱστορίας, ἣτις διδάσκει τὰ δεινά, ἅπερ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀνέκαθεν ὑπέστη, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν ὑφίσταται μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν τὰ τε θεῖα καὶ ἀνθρώπινα καπηλευομένων αἰωνίων ἐχθρῶν τοῦ Πανελληνίου, οἵτινες, ὥσπερ πάντοτε, ἐν τῷ ὀνόματι τῆς ἀληθοῦς παιδαγωγίας, τῆς ἀληθεσιέρας ἐπιστημονικῆς παρασκευῆς καὶ τῆς ἀληθεσιότητος δῆθεν αὐτῶν θρησκείας μαινεύμενοι τοὺς ἑλληνόπαιδας ἐπιτηδειότατα παρασκευάζουσιν ἡρέμα καὶ ὑπόουλως Ἑλλήνας ψυχροτάτους πρὸς τὰ πάτρια, ἐὰν μὴ ἐπικινδύνους ἐχθροὺς τῶν Ἑλλήνων.

30. Ταῦτα ἔχοντες ἐν τῷ νῶ οἱ ἀοίδιμοι φιλοπάτριδες καὶ ἀληθεῖς φιλόχριστοὶ πατριάρχαι τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας Ἀκάκιος καὶ Φώτιος καὶ Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος καὶ προορῶντες τὸ ἀδύνατον τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς, ἀπεκῆρζαν τὸν ἄθεσμον παπισμὸν, ἅτε δὴ καινοτόμον τῶν ὀρθῶν τοῦ χριστιανισμοῦ δογμάτων καὶ ἔθων καὶ αἰεὶ ὡς ὅτι μάλιστα φιλέχθρως ἔχοντα πρὸς τε τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.

31. Ἡ καινοτόμος δὲ αὕτη καὶ φίλεχθρος ῥοπή δσημέραι μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον ἀπὸ Φωτίου καὶ ἐντεῦθεν προβαίνει ἀύξανομένη ἐπ' ὀλέθρῳ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὡς ἡλίου φκεινότερον γενήσεται καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς πραγματείας ταύτης τόμῳ, οὗ τηλαυγὲς πρόσωπον ὁ μέγας Φώτιος.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

1. Κωνσταντίνος Α΄ ὁ μέγας 324—337
2. Κωνσταντίνος . . . 337—361
(συνάρχοντες)
Κωνσταντίνος Β΄ (+ 340)
Κώνστας Α΄. (+ 353)
Δαλμάτιος (+ 337)
Ἄννιβαλιανὸς (+ 337)
3. Ἰουλιανὸς 361—363
4. Οὐαλεντινιανὸς
καὶ Οὐάλης . . . 364—379
5. Θεοδοσίος Α΄ ὁ μέγας 379—395
6. Ἀρκάδιος 395—408
7. Θεοδοσίος Β΄ . . . 408—450
8. Μαρκιανὸς 450—457
9. Λέων Α΄ 457—474
Λέων Β΄ 473—474
10. Ζήνων 474—491
11. Ἀναστάσιος Α΄ 491—518
12. Ἰουστίνος Α΄ . . . 518—527
13. Ἰουστινιανὸς Α΄ 527—565
14. Ἰουστίνος Β΄ . . . 565—578
15. Τιβέριος Α΄ 578—582
16. Μαυρίκιος 582—602
17. Φωκᾶς 602—610
18. Ἡράκλειος 610—641
19. Κωνσταντίνος Γ΄ 641
20. Ἡρακλειωνᾶς . . . 641
21. Κώνστας Β΄ 641—668
22. Κωνστ. Δ΄ Πωγωνάτος 668—685
23. Ἰουστινιανὸς Β΄ 685—695
24. Λεόντιος 695—698
25. Ἀφίμαρος ἢ Τιβέριος Β΄ 698—705
Ἰουστινιανὸς Β΄.
Ῥινότμητος τὸ δ΄ 705—711
26. Φιλιππικός . . . 711—713
27. Ἀρτέμιος ὡς Ἀναστάσιος Β΄ . . . 713—716
28. Θεοδόσιος Γ΄ . . . 716—717
29. Λέων Γ΄ ὁ Ἰσαυρος 717—741
30. Κωνσταντίνος Ε΄ ὁ Κοπρώνυμος . 741—775
31. Λέων Δ΄ ὁ Χαζάρος 775—780
33. Κωνσταντίν. ς΄ 780—797
καὶ Εἰρήνη 780—790
34. Εἰρήνη 797—802
35. Νικηφόρος Α΄ . . . 802—811
36. Σταυράκιος 811
37. Μιχαὴλ Α΄ ὁ Παγκαθέης 811—813
38. Λέων Ε΄ 813—820
39. Μιχαὴλ Β΄ 820—829
40. Θεόφιλος 829—842
41. Μιχαὴλ Γ΄ 842—867
(ἢ συνέχεια ἐν τῷ Β΄ τόμῳ).

Β΄.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

1. Ἀνδρέας ἀπόστο-
λος	35	Παῦλος Α΄ τὸ γ΄	348—350
2. Στάχυς	37 ἢ 38—54	Μακεδόνιος Α΄
τὸ β΄	350—360
3. Ὀνήσιμος	54—68	31. Εὐδόξιος	360—369
4. Πολύκαρπος Α΄	71—89	32. Δημόφιλος	369—379
5. Πλούταρχος	89—105	33. Εὐάγριος	369—370
6. Σεδεκίων	105—114	34. Γρηγόριος Α΄	379—381
7. Διογένης	114—129	35. Μάξιμος Α΄	381
8. Ἐλευθέριος	129—136	36. Νεκτάριος	381—397
9. Φήλιξ	136—141	37. Ἰωάννης Α΄, ἔ
Χρυσόστομος	398—404
10. Πολύκαρπος Β΄	141—144	38. Ἀρσάκιος	404—405
11. Ἀθηνόδωρος	144—148	39. Ἀττικὸς	406—425
12. Εὐζώιος	148—154	40. Σισίνιος Α΄	425—427
13. Λαυρέντιος	154—166	41. Νεστόριος	428—431
14. Ἀλύπιος	166—169	42. Μαξιμιανὸς	431—434
15. Περτινάξ	167—187	43. Πρόκλος	434—447
16. Ὀλυμπιανὸς	187—198	44. Φλαβιανὸς	447—449
17. Μάρκος Α΄	198—211	45. Ἀνατόλιος	449—458
18. Φιλάδελφος	211—214	46. Γεννάδιος Α΄	458—471
19. Κυριακὸς Α΄	214—230	47. Ἀκάκιος	471—489
20. Καστίνος	230—237	48. Φλαύτιος	489—490
21. Εὐγένιος Α΄	237—242	49. Εὐφύμιος	490—496
22. Τίτος	242—272	50. Μακεδόνιος Β΄	496—511
23. Δομέτιος	272—303	51. Τιμόθεος Α΄	511—518
24. Ρουφίνος	303	52. Ἰωάννης Β΄	518—520
25. Πρόβος	303—315	53. Ἐπιφάνιος	520—536
26. Μητροφάνης Α΄	315—325	54. Ἀνθιμος Α΄	536
27. Ἀλέξανδρος	325—340	55. Μηνᾶς	536—552
28. Παῦλος Α΄ τὸ α΄	340—341	56. Εὐτύχιος τὸ α΄	552—565
29. Εὐσέβιος	341—342	57. Ἰωάννης Γ΄	566—577
Παῦλος Α΄ τὸ β΄	342—344	Εὐτύχιος τὸ β΄	577—582
30. Μακεδόνιος Α΄
τὸ α΄	342—348	58. Ἰωάννης Δ΄	582—595

59. Κυριακός	595—606	71. Καλλίνικος Α'	693—705
60. Θωμάς Α'	607—610	72. Κύρος	705—711
61. Σέργιος	610—638	73. Ἰωάννης ς'	711—715
62. Πύρος τὸ α'	638—641	74. Γερμανός Α'	715—730
63. Παῦλος Β'	641—652	75. Ἀναστάσιος	730—754
Πύρρος τὸ β'	651—652	76. Κωνσταντῖνος Β'	754—766
64. Πέτρος	652—664	77. Νικήτας Α'	766—780
65. Θωμάς Β'	665—668	78. Παῦλος Δ'	780—784
66. Ἰωάννης Ε'	668—674	79. Ταράσιος	784—806
67. Κωνσταντῖνος Α'	674—676	80. Νικήφορος Α'	806—815
68. Θεόδωρος Α' τὸ		81. Θεόδωτος	815—821
α'	676—678	82. Ἀντώνιος Α'	821—832
69. Γεώργιος Α'	678—683	83. Ἰωάννης Ζ'	832—842
Θεόδωρος Α' τὸ β'	683—686	84. Μεθόδιος Α'	842—846
70. Παῦλος Γ'	686—693		(ἡ συνέχεια ἐν τῷ Β' τόμῳ)

Γ'.

ΠΑΠΑΙ ΡΩΜΗΣ

1. Πέτρος ὁ ἀπ'	30—68	18. Ποντιανός	230—235
2. Λίνος	68—79	19. Ἀντέρως	235—236
3. Κλήτος ἢ Ἀνά- κλητος	79—91	20. Φαβιανός	236—250
4. Κλήμης	91—101	21. Κορνήλιος	251—252
5. Εὐάριστος	101—110	22. Λούκιος Α'	253
6. Ἀλέξανδρος Α'	110—119	23. Στέφανος	253—257
7. Εὐστός ἢ Σίξτος	119—127	24. Εὐστός ἢ Σίξτος Β'	257—258
8. Τελέσφορος	127—139	25. Διονύσιος	259—269
9. Ὑγῖνος	139—142	26. Φήλιξ Α'	269—274
10. Πίος Α'	142—157	27. Εὐτυχιανός	274—283
11. Ἀνίκητος	157—168	28. Γάιος	283—296
12. Σωτήρ	168—177	29. Μαρκελλῖνος	296—304
13. Ἐλευθέρος	177—192	30. Μάρκελλος	308—310
14. Βίκτωρ	192—202	31. Εὐσέβιος	310
15. Ζεφυρίνος	202—219	32. Μελχιάδης ἢ Μιλτιάδης	311—314
16. Κάλλιστος	219—223	33. Σίλβεστρος Α'	314—335
17. Οὐρβανός Α'	223—230		

34. Μάρκος 336
 35. Ἰούλιος Α' 336—352
 36. Λιβέριος
 (Φήλιξ ἀντι- } 352—366
 πάπας) }
 37. Δάμασος 366—384
 38. Σιρίκιος 385—398
 39. Ἀναστάσιος ... 398—402
 40. Ἰγνοκέντιος Α' 402—417
 41. Ζώσιμος 417—418
 42. Βονιφάτιος Α' 418—422
 43. Κελεστίνος Α' 423—432
 44. Σιξτος Γ' 432—440
 45. Λέων Α' 440—461
 46. Ἰλάριος 461—468
 47. Σιμπλικίος ... 468—483
 48. Φήλιξ Β' 483—492
 49. Γελάσιος Α' ... 492—496
 50. Ἀναστάσιος Β' 496—497
 51. Σύμμαχος ... 498—514
 Λαυρέντιος ἀντιπ.
 52. Ὀρμίσδας ... 514—523
 53. Ἰωάννης Α' ... 523—525
 54. Φήλιξ Γ' 525—530
 55. Βονιφάτιος Β' 530—532
 Διόσκορος ἀντι-
 πάπας
 56. Ἰωάννης Β' ... 532—535
 57. Ἀγαπητός Α' ... 535—536
 58. Σιλθέριος 536—540
 Βιγίλιος ἀντιπά-
 πας 537
 59. Βιγίλιος 540—555
 60. Πελάγιος Α' ... 555—560
 61. Ἰωάννης Γ' ... 560—573
 62. Βενέδικτος Α' ... 574—578
 63. Πελάγιος Β' ... 578—590
 64. Γρηγόριος ... 590—604
 65. Σαβινανός ... 604—605
 66. Βονιφάτιος Γ' ... 606
 67. Βονιφάτιος Δ' ... 607—614
 68. Δεσσεδέτης ... 615—618
 69. Βονιφάτιος Ε' ... 619—625
 70. Ὀνώριος Α' ... 625—638
 71. Σεβερίνος 640
 72. Ἰωάννης Δ' ... 640—642
 73. Θεόδωρος Α' ... 642—649
 74. Μαρτίνος Α' ... 649—655
 75. Εὐγένιος Α' ... 655—657
 76. Βιταλιανός ... 657—672
 77. Ἀδεύδατος ... 672—676
 78. Δόνος ἢ Δόμνος 676—678
 79. Ἀγάθων ... 679—682
 80. Λέων Β' 682—683
 81. Βενέδικτος Β' ... 684—685
 82. Ἰωάννης Ε' ... 685—686
 83. Κόνων 687
 84. Σέργιος Α' ... 687—701
 85. Ἰωάννης ς' ... 701—705
 86. Ἰωάννης Ζ' ... 705—707
 87. Σισίνιος ... 708
 88. Κωνσταντίνος ... 708—715
 89. Γρηγόριος Β' ... 715—731
 90. Γρηγόριος Γ' ... 731—741
 91. Ζαχαρίας ... 741—752
 92. Στέφανος Β' ... 752
 93. Στέφανος Γ' ... 752—757
 94. Παῦλος Α' ... 757—767
 95. Στέφανος Δ' ... 768—772
 Κωνσταντίνος ἀν-
 τιπάπας
 96. Ἀνδριανός Α' ... 772—795
 97. Λέων Γ' 795—816
 98. Στέφανος Ε' ... 816
 99. Πασχάλιος Α' ... 817—824
 100. Εὐγένιος Β' ... 824—827
 101. Βαλεντίνος Α' ... 827
 102. Γρηγόριος Δ' ... 827—844
 103. Σέργιος Β' ... 844—847
 104. Λέων Δ' 847—855

(ἡ συνέχεια ἐν τῷ Β' τόμῳ).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΑΝΕΚΑΘΕΝ ΕΧΘΡΑ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΩΝ ΣΕΛ. 5-174

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. Διαφορὰ χαρακτῆρος Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων καὶ αἰτία σχίσματος σ. 5-16.

§ 1 Τὰ πρῶτα σπέρματα σχίσματος Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων σ. 5-6.
2 Διάφορος ὅ τε θρησκευτικὸς καὶ ἔθνικὸς χαρακτὴρ τῶν ἔθνῶν σ. 6-9.
3 Διάφορος χαρακτὴρ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων σ. 9-10.— 4 Ὁ χαρακτὴρ Ἑλλήνων θεωρητικὸς σ. 10-13.— 5 Ὁ χαρακτὴρ τῶν Ῥωμαίων πρακτικὸς σ. 13-16.

ΚΕΦ. Β'. Τυραννικὴ τῶν Ῥωμαίων διοίκησις ἐν Ἑλλάδι καὶ ὑπὸ τὸν χριστιανισμὸν σ. 17-26.

§ 6 Ἄθεσμοι ἐπιθυμίαι τῶν παπῶν καὶ αὐτοκρατορῶν τῆς Ῥώμης σ. 17-19.— 7 Ἀκολασία, ἀρπαγὴ, θηριωδία, καταθλιπτικὴ φορολογία, ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος σ. 19-22.— 8 Φαινόμενη βελτίωσις ἑλληνίδων πόλεων σ. 22-23.— 9 Ἐγκατάλειψις τῆς Ἑλλάδος τοῖς βαρβάροις ὡς ἀγρῆστου τοῖς Ῥωμαίοις διὰ τὴν πενίαν σ. 23-24.— 10 Οἱ Ῥωμαῖοι ἐγένοντο ὁ κακοποιὸς τῆ Ἑλλάδι δαίμων σ. 24-26.

ΚΕΦ. Γ'. Τὰ αἷτια καὶ αἱ ἀφορμαὶ τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν κείνται ἐν τῷ ἀνεκαθεν ἐξ ἀντιθέσεων πολέμῳ τῶν Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων σ. 26-34.

§ 11 Ἀντιθέσεις ἐν τῷ φυσικῷ καὶ ἠθικῷ κόσμῳ σ. 27-28.— 12 Ἡ ἐξ ἀνεκνήσεων φιλαργία τῶν Ῥωμαίων καὶ παπῶν σ. 28-29.— 13 Αἱ παραδόσεις ἀνεξίτηλοι, ἡ ἱστορία ἐκλιπῆς σ. 29-34.— 14 Ἡ ἐκ τῆς θωρίας ἀλήθεια τῶν Ἑλλήνων σ. 31-33.— 15 Τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα ἀσεβέστατον ἐπιπόημα σ. 33-34.

ΚΕΦ. Δ'. Τὰ αἷτια τοῦ σχίσματος κεκρυμμένα, αἱ δὲ ἀφορμαὶ δρᾶται σ. 35-41.

§ 16 Σύγκυσις αἰτίων καὶ ἀφορμῶν παρὰ τοῖς μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν γράψασιν σ. 35-37.— 17 Φιλαργία καὶ φιλο-

κτιμοσύνη τῶν Περσῶν αἰτία τῶν μηδικῶν πολέμων. Διαφορὰ χαρακτῆρος, ἀκμὴ Ἀθηναίων καὶ φόβος Λακεδαιμονίων αἰτία τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. Διαφορὰ χαρακτῆρος Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων καὶ φιλαρχία τῶν παπῶν αἰτία τοῦ σχίσματος σ. 37 39 — 18 Ἀμεταβλήτων τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος, ἄληκτον αὐτὸ ἔσαι καὶ ἀδύνατον ἢ ἔνωσις τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Ἀήττητος ὁ ἑλλητισμὸς σ. 39-41.

ΚΕΦ Ε΄. Τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα κατὰ τοὺς Ῥωμαίους σ. 42—69.

§ 49 Τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα καὶ αἱ καινοτομίαι τῆς βωμαϊκῆς ἐκκλησίας σ. 42-43.— 20 Ἀρχὴ τοῦ πρωτείου κατὰ τὴν ἱστορίαν σ. 43-45.— 21 Ἀρχὴ τοῦ πρωτείου κατὰ τοὺς Ῥωμαίους σ. 45 — 22 Ὁ Χριστὸς ἀνέθηκε δῆθεν τῷ Πέτρῳ καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ πάπαις τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκκλησίας. Τὸ πολίτευμα αὐτῆς σ. 45-46.— 23 Ὁ πάπας ὕπατος δῆθεν ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας μετὰ τὸν Χριστὸν σ. 46.— 24 Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Πέτρου ἐν τοῖς ἀποστόλοις ἐρεῖσεται ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὡς ἐρμηνεύουσι σοφοὶ ἄνδρες καὶ οἱ πατέρες δῆθεν τῆς ἐκκλησίας σ. 47.— 25 Το θεῖον χάρισμα τοῦ Πέτρου τοῦ ἡγεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας τριττὸν σ. 48 — 26 Ἡ προτίμησις τοῦ Πέτρου ἦν οὐχὶ ἐκ προσωπικῆς εὐνοίας ψιλλῆ τιμητικῆ προσηγορίας, ἀλλ' ἐξουσία τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐν τε τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῆ σ. 48-49 — 27 Τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου μετὰ τῶν τριττῶν εἰρημένων χαρισμάτων εἶνα: αἰώνιον σ. 49-50.— 28 Τὸ ἀπὸ τοῦ Πέτρου διὰ τῆς διαδοχῆς τῶν παπῶν μεταδιδόμενον πρωτεῖον εἶναι ὀχύρωμα κατὰ τῶν αἰρετικῶν σ. 50-52 — 29 Τὸ πρωτεῖον τῆς βωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἦν δῆθεν ἀνεκάλυπτον Ἡ ἔρις τῆς ἐν Κορινθῷ ἐκκλησίας εἰς εἰρήνην συμβιβάζεται διὰ τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας σ. 52-53.— 30 Τρεῖς ἀποδοῖς ἐξ ἑσῆς περὶ τοῦ δῆθεν πρωτείου τοῦ Πέτρου ἐν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῦ πάπα ἐν τοῖς ἱεράρχαις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου σ. 53 58.— 31 Ὁ πάπας ἡγεμῶν, κέντρον, πρόμαχος, ἀγρυπνος φύλαξ τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὸ πρωτεῖον ἀθάνατον ὡς ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ σ. 58-60 — 32 Ἠπάται μάρτυρες, ἀντίροπος τοῖς αυτοκράτορσιν ἀρχὴ οἱ πάπαι, ἐπέκτασις τοῦ πρωτείου. Παῦλος Σαμοσατεύς, Σαβέλλιος σ. 60 61.— 33 Οἱ αἰρετικοὶ Οὐαλεντιῖνος, Κέρδων, Μαρκίαν, Θεοδοσος, Μοντανισταί, ἀνεγνωρίζον τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα σ. 61 62.— 34 Ὁ πάπας: λύτης ἐκκλησιαστικῶν διαφορῶν, ὡς περὶ τοῦ πάσχα, τοῦ βασιλείματος. Πολύκαρπος ὁ Σύμωνα, οἱ πάπαι Ἀνίκητος, Βίκτωρ καὶ Στέφανος, Πολυκράτης ὁ Ἐφέσου, Εἰρηναῖος, Τερτυλλιανὸς σ. 62-64.— 35 Τὸ πρωτεῖον ἐπιφαίνεται ἐν ἔρισι. Δύο ἐπίσκοποι Ἰσπανοί, Κυπριανός, Σαλίνος καὶ Φηλιξ. Ὁ πάπας ἀνώτατον δικαστήριον σ. 64-66.— 36 Ὁ Ῥώμης ὑπὲρ τὰς συνόδους. Ὁριγένης, οἱ πάπαι Φαβιανὸς καὶ Διονύσιος, Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας, Ἀμβρόσιος πλούσιος πολίτης σ. 66 — 37 Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα, Ἰγνάτιος, Εἰρηναῖος. Ὁ Ἀντιοχείας καλεῖ ἡγεμονίδα τῶν ἐκκλησιῶν τὴν τῆς Ἀντιοχείας σ. 66-67.— 38 Ὁ Καρχηδόνας Κυπριανὸς ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα. Ἐπιστολαὶ αὐτοῦ πρὸς Ἀντωνῖνον καὶ Κορνήλιον σ. 68-69.

ΚΕΦ. Σ'. Τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα ἀγνωστον ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων σ. 70—98.

§ 39 Σκοπὸς τοῦ χριστιανισμοῦ ἢ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητος καὶ οὐχὶ ἕδρασις ἀνθρωπίνης μοναρχίας σ. 70-73. — 40 Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ χριστιανικὴ δημοκρατία, οὐδαμοῦ δὲ μοναρχία φαίνεται οὐδὲ πρωτεῖον. Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πρώτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος οὐδαμοῦ ἐξαίρεται ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώμης, ἀλλ' οὐδ' ἐπίσκοπός τις αὐτῆς σ. 73-76. — 41 Οὐ μόνον πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης οὐδαμοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης μέχρι τοῦ 101 μ.Χ. ἀναφέρεται, ἀλλ' οὐδὲ ἐπίσκοπος κἄν σ. 76-79. — 42 Οὐδαμοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης φαίνεται πρωτεῖον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, μόνον ἐπιμονεξία αὐτοῦ σ. 79-97. — 43 Πλεονεκτήματα Παύλου καὶ μειονεκτήματα Πέτρου σ. 97-98.

ΚΕΦ Ζ'. Ἐν τοῖς ἀποστολικῶν κανόσιν οὐδαμοῦ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου σ. 99—116.

§ 44 Εὐαγγέλιον καὶ κανόνες ἀποστόλων καὶ ἱερῶν συνόδων, θεμελιώδης νόμος καὶ νόμοι βουλῶν σ. 99-100. — 45 Πολιτικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον. Ψηφίσματα, διατάγματα, ὅροι σ. 100-101. — 46 Ἄδρα ὁ τόπος, ὁ χρόνος, ὁ τρόπος καὶ τὰ πρόσωπα τῶν συνταξάντων τοὺς ἀποστολικούς κανόνες· ἀλλ' ὁ νοῦς καὶ τὸ πολίτευμα αὐτῶν ἀποστολικά σ. 101-104. — 47 Ἱεραρχία τῆς ἐκκλησίας. Οὐδαμοῦ πρωτεῖον Πέτρου. Τὸ πολίτευμα τῶν ἀποστόλων ἀριστοκρατικὴ δημοκρατία σ. 104-105. — 48 Ἐξουσία καὶ διοικήσις ἐπισκόπων. Ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα σ. 105-106. — 49 Ἄδρα, δεκτός, δεκτός Ἱεραρχικὸν κλιμακωτὸν δημοκρατικὸν πολίτευμα σ. 106-108. — 50 Διοικήσις τῆς ἐκκλησίας. Παντοῖα· σχέσεις κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν. Διαγωγή σ. 108-110. — 51 Ὑψίστη ἀρχὴ τῆς ἐκκλησίας ἡ σύνοδος τῶν ἐπισκόπων σ. 110-111. — 52 Τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ πάπα ὡς ἀνθρώπινα ἐπινοήματα ὑπόκεινται μόνον τῷ ἀνθρωπίνῳ ἐλέγχῳ, ἅτε δὴ ξένα τῆς χριστιανικῆς πίστεως σ. 111-114. — 53 Θερησκευτικὰ πλάναι ἐν τῷ κόσμῳ ἀεὶ ποτε. Συμφέροντα ἐπιτηδεῶν καὶ δεξιδαίμονια ὄγλου. Νοθεύσεις συγγραμμάτων ὑπὸ παπιστῶν καὶ παρερμηνεῖαι σ. 115-116.

ΚΕΦ. Η'. Πατέρες καὶ συγγραφεῖς τῆς ἐκκλησίας περὶ τοῦ πρωτεῖου τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ πάπα. σ. 117—127.

§ 54 Τὸ σπουδαιότατον χωρίον τοῦ Εὐαγγελίου ἐφ' οὗ οἱ παπισταὶ ἐρείδουσι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου σ. 117-118. — 55 Ὀριγένης, Εἰρηναῖος, Κυπριανός, Φιριλιανός, Βασίλειος σ. 118-119. — 56 Χρυσόστομος, Αὐγουστίνος, Ἱερώνυμος, Ἀμβρόσιος, Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, Βασίλειος ὁ Σελευκείας σ. 119-125. — 57 Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας σύμφωνοι ταῖς συνόδοις. Τὰ πάθοντα ταῖς συνόδοις χωρὶς πατέρων τῆς ἐκκλησίας οὐδὲν κῶρος ἔχουσιν. Ὁ Πέτρος ἐλέγχεται ὡς ὑποκριτὴς ὑπὸ τοῦ Παύλου σ. 125-127. — 58 Ὁ βίος τῶν συγγραφέων ἐπηρέαζε τὰ συγγράμματα. Αἱ σύνοδοι λυθὲν τούτων λίθος σ. 127.

ΚΕΦ.Θ'. Καὶ ἐν τῇ περὶ τοῦ Πάσχα διαφορᾷ οὐδαμοῦ πρωτεῖον τοῦ πάπα σ. 128—133.

§ 59 Ἀσιᾶται χριστιανοὶ ἐώρταζον τὸ πάσχα μετὰ τοῦ τῶν Ἰουδαίων. Διαφορὰ χρόνου νηστείας σ. 128-129 — 60 Πολύκαρπος, Ἀνίκητος. Συζήτησις ἐν Λαοδικείᾳ σ. 129.—61 Βίκτωρ καὶ Πολυκράτης ἀντίπαλοι σ. 129-131.—62 Εἰρηναῖος καὶ Βίκτωρ Ὑποχώρησις Βίκτωρος. Ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ἐπιβάλλει τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος σ. 131-133

ΚΕΦ. Γ'. Ἀποδοκιμασία πάπα καὶ παπικῆς συνόδου ὑπὸ ἐπισκόπων καὶ συνόδων σ. 134—136.

§ 63 Τρεῖς τοπικαὶ σύνοδοι ἐπὶ Κυπριανοῦ. Βάπτισμα καὶ ἀναβάπτισμα αἰρετικῶν σ.134-135 —64 Ἀποκήρυξις πάπα Στεφάνου ὑπὸ τε ἐπισκόπων καὶ συνόδων Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας 135-136.

ΚΕΦ. ΙΑ'. Ἐν τῇ ἐπιστολογραφίᾳ τοῦ Ἀλεξανδρείας οὐδαμοῦ πρωτεῖον τοῦ πάπα Ῥώμης σ. 137—140.

§ 65 Χρόνος τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως. Βασιλεῖδης. Τίτσαρες κανόνες τοῦ Διονυσίου. Πενταπόλεις σ. 137-138 — 66 Αἱ περὶ θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πλάται αἰρετικῶν. Ἀρτέμιονος. Θεοδότου, Σαβελλίου Μαρκελλίου, Φωτεινοῦ, Παύλου Σαμοσατεύου σ. 138-139. — 67 Ἐπιστολαὶ Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας πρὸς τὸν ἀδελφὸν Στέφανον πάπαν Ῥώμης καὶ ἄλλους. Ὁ πάπας ἴσος ἐν ἴσοις σ. 139-140.

ΚΕΦ. ΙΒ'. Κανονικὴ ἐπιστολὴ Γρηγορίου τοῦ Νεοκαισαρείας σ. 141—143.

§ 68 Εἰσβολὴ βαρβάρων. Παθήματα Χριστιανῶν σ. 141-142.—69 Ἀλληλογραφία Διονυσίου Ῥώμης καὶ Γρηγορίου Νεοκαισαρείας σ.142-143.

ΚΕΦ. ΙΓ'. Νόμος (κανόνες) τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τοπικῆς συνόδου σ. 144—145.

§ 70 Ὁ αἰρετικὸς Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ἐξ οὗ οἱ Παυλιανισταὶ ἢ Παυλικιανοὶ Ζήτημα ἢ θεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σ. 144-145

ΚΕΦ. ΙΔ'. Νόμος (κανόνες) Πέτρου τοῦ Ἀλεξανδρείας σ.146—148.

§ 71 Ὁ αἰρετικὸς Μελίτιος ὁ Λυκοπόλεως τῆς Αἰγύπτου. Ζήτημα περὶ βαπτίσματος αἰρετικῶν. Περὶ χριστιανῶν ἀντιχριστιανικᾶ ποιησάντων κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν σ. 146-148.

ΚΕΦ. ΙΕ'. Νόμος (κανόνες) τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ἐλληνίδος Γαλατίας τοπικῆς συνόδου σ. 149—151.

§ 72 Περὶ χριστιανῶν εἰς εἰδῶλα θυσάντων. Εἴκοσι πέντε κανόνες τῆς συνόδου σ. 149-151

ΚΕΦ. ΙΣ'. Νόμος (κανόνες) τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ τοπικῆς συνόδου σ. 152—154.

§ 73 Πεντεκαίδεκα κανόνες κανονίζοντες τὸν βίον κληρικῶν καὶ λαϊκῶν σ. 152 — 74 Μῆλλον ἠθικὸς ἢ δογματικὸς ὁ σκοπὸς τῆς συνόδου. Καὶ ἐν ταύτῃ οὐδαμοῦ τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα Ῥώμης σ. 153—154 — 75 Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ χριστιανισμοῦ οὐ μοναρχικὴ, ἀλλὰ δημοκρατικὴ σ. 154

ΚΕΦ. ΙΖ'. Ἐν τῷ νόμῳ (κανόνι) τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκουμενικῆς συνόδου οὐδαμοῦ πρωτεῖον πάπα σ. 155-168.

§ 76 Ἡ ἀρεσις Ἀρείου αἰτία τῆς συνόδου Προϊστάμενοι αὐτῆς σ. 155-156. — 77 Ἰκοσι κανόνες τῆς συνόδου. Οὐδαμοῦ πρωτεῖον τοῦ πάπα σ. 156-157 — 78 Περί τῆς συνόδου Ἐυσέβιος, Σωκράτης, Θεοδοσίητος, Γελάσιος ὁ Κυζικηνός, Σωζόμενος σ. 157-159 — 79 Ὅσιος ὁ Κορδοῦβης Βιτων καὶ Βικέντιος ἀπεσταλμένοι τοῦ πάπα σ. 159-160 — 80 Ὁ ἔκτος κανὼν τῆς συνόδου περὶ πρεσβείων, ἧτοι τιμητικῆς θέσεως τοῦ Ἀλεξανδρείας, Ῥώμης, Ἀντιοχείας κτλ. Πατριάρχαι πάπαι σ. 160-161. — 81 Πατριαρχεῖον τοῦ Ἀλεξανδρείας, πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ κλίματι σ. 161-162. — 82 Πατριαρχεῖον τοῦ Ῥώμης, πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ κλίματι σ. 162-163. — 83 Πατριαρχεῖον τοῦ Ἀντιοχείας, πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ κλίματι σ. 163. — 84 Πατριαρχεῖον τοῦ Ἱεροσολύμων, πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ κλίματι σ. 163-164 — 85 Τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως δὲν μνημονεύεται ὡς ἀρτιγενές, μὴ δὲ δοθείσης καὶ ἀφορμῆς Κῆρα: σ. 164-165 — 86 Οὐδεμία διαφορὰ τῶν πέντε πατριαρχῶν σ. 165-167. — 87 Πατριαρχεῖον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ κλίματι σ. 167 — 88 Ἄλλοι τε λόγοι καὶ πρὸ πάντων πολιτικοὶ αἰτία ἰδρύσεως τῶν πέντε πατριαρχείων. Αὐτοκέφαλοι ἐκκλησίαι σ. 167-168. — 89 Οἱ τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα Ῥώμης οὐδ' ἓνα ἐξωχότεραν τιμὴν ἐν τῇ συνόδῳ σ. 168.

ΚΕΦ. ΙΗ'. Ἐπὶ ῥεῖς αἰῶνας οὐδαμοῦ πρωτεῖον οὔτε Πέτρον οὔτε πάπα σ. 169—174.

§ 90 Χριστός, ἀπόστολοι, σύνοδοι τὸ κριτήριον τῆς ἀληθείας σ. 169-170 — 91 Οἱ τοῦ θεῖου δικαστηρίου ἀριστάμενοι καταδικαστέοι. Ἡ ἱστορία τὸ ἀνώτατον τοῦ κόσμου ἀνθρώπινον δικαστήριον. Εἰσηγητὴς αὐτῆς σ. 170-172 — 92 Οἱ τύραννοι τοῦ κόσμου τιμιώτεροι τῶν παπιστῶν σ. 172-173 — 93 Μοναρχία παλαιῆς καὶ νέας Ῥώμης (Βυζαντίου) σ. 173-174.

BIBLION ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ πρώτη μονομαχία τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ῥώμης ἤγαγεν εἰς τὸ πρῶτον ἐπὶ Ἀκακίου πρόσκαιρον σχίσμα σ. 175-304.

ΚΕΦ. ΙΘ'. *Πρώτη σύρραξις παλαιᾶς καὶ νέας Ῥώμης σ. 175-182.*

§ 94 Κωνσταντῖνος ὁ μέγας, τὸ Βυζάντιον μετονομάζεται Κωνσταντινούπολις. Ἀκμή αὐτῆς. Ἡ πρώτη σύγκρασις Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων σ. 175-178.—95 Ἡ ἔδρσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ ἀρξαμένη αὐτῆς ἀκμή αἰτία τοῦ σχίσματος διὰ τὸν φθόνον τῶν Ῥωμαίων σ. 178-180.—96 Ὁ φθόνος τῶν παπιστῶν σύμμαχος τῶν βαρβάρων αἴτιος τῆς πτώσεως τῆς ἐλληνικῆς βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας σ. 180-182.

ΚΕΦ. Κ'. *Ἀνάπτυξις τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα κατὰ τοὺς παπιστάς. σ. 183-204.*

§ 97 Πάλη ἐθνισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ.—Διάταγμα τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Κωνσταντῖνος. Θεοδοσίος. Νίκη τοῦ χριστιανισμοῦ σ. 183-184.—98 Θεοδοσίος Β', Κωνσταντῖνος, ὁ πάπας Λιβέριος ἐξόριστος.—Οἱ αὐτοκράτορες ἐπενέβαινον θρησκευτικοῖς πράγμασι σ. 185-186.—99 Ἡ πολιτεία δαπανᾷ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας. Κωνσταντῖνος. Ὀνώριος. Θεοδώριχος Β'. Οἰκονόμοι. Χῆραι καὶ ὄρφανὰ περιθάλπονται σ. 186-187.—100 Ἀτέλεια τῆς ἐκκλησίας. Ἀπηλλαγμένοι οἱ κληρικοὶ πολιτικῶν δικαστηρίων. Ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων αἱ ἀποφάσεις μὴ ἐφέσιμοι. Ἀπελευθέρωσις δούλων. Τὰ τοῦ γάμου ὑπέκειντο τῇ ἐκκλησίᾳ. Διάκονοι, ἀρχidiaκονοὶ, οἰκονόμοι, ἐπιστάται, χαρτουλάριος, χαρτοφύλαξ, πριμικήριος, σύγκελλος, πρωτοσύγγελος σ. 187-189.—101 Ἀνωτάτη κορυφή τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν ὁ πάπας Ῥώμης. Πέντε πατριαρχεῖα: τὸ Ῥώμης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας. Κωνσταντινουπόλεως, Ἱεροσολύμων. Ἡ δευτέρα οἰκουμένη ἡ σύνοδος. Μάρκος σ. 189-191.—102 Πατριαρχεῖον καὶ πρωτεῖον διάφορα. Ὁ ἕκτος κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ Ἀ' συνόδου παρερμηνεύεται ὑπὸ τῶν παπιστῶν. Ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος. Ὁ πάπας Λέων κατὰ τοῦ Ἀνατολίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως σ. 191-193.—103 Τὸ πρωτεῖον κέντρον ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν. Ὑπερβασίαι πολιτικαὶ ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ. Ὁ Ἱερώνυμος περὶ ἀρειανισμοῦ σ. 193-195.—104 Διαμαρτυρόμενοι δισχυρίζομενοι ὅτι ἐκκλησιαστικὰ κτήματα ἀρχὴ πρωτείου τῆς Ῥώμης. Οὐαλεντινιανὸς Γ' ὑπὲρ τοῦ πρωτείου. Ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος ὑπὲρ τοῦ πρωτείου. Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος οἱ Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Χρυσόστομος προσέφυγον εἰς τὸν πάπαν Ῥώμης σ. 195-199.—105 Ὁ Ἀρελάτος Ἰλάριος. ὁ ἐπίσκοπος Καλιδόνης. Προεδρεῖα τοπικῶν ἐν ταῖς συνόδοις Νικαίας, Ἐφέσου καὶ Χαλκηδόνος; Ἰννοκέντιος ὁ Α'. Λέων ὁ μέγας σ. 199-200.—106 Μαρτυρία συγγραφῶν ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα: Σωκράτης, Σωζόμενος, Θεοδώρητος, Ὁ-

πτάτος ὁ Μελεύης, Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων, Ἱερώνυμος, Αὐγουστίνος, Χρυσόστομος, Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, Πέτρος Χρυσολόγος ὁ Ῥαβέννης σ. 200-204.

ΚΕΦ. ΚΑ'. Ἐκ τῆς ἀννυώσεως τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀντιζή-
λια τοῦ Ῥώμης σ. 205-212.

§ 107 Ἀθέβαια τὰ περὶ τῶν πρώτων ἐπισκόπων τοῦ Βυζαντίου σ. 205-207.—408 Σύγκλησις τῆς Δ' οἰκουμένης καὶ ἀπονομή τιμῆς καὶ ἐξουσίας τῶ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνει ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἀφορμὴ ἐπιθέσεως τοῦ Ῥώμης πάπα κατ' ἀμφοτέρων σ. 208-209.—109 Ἐπίσκοποι Κωνσταντινουπόλεως: Μητροφάνης, Ἀλέξανδρος, Μακεδόνιος, Παῦλος, Εὐσέβιος ὁ πρῶτον Νικομηδείας. Δύο σύνοδοι: ἡ μὲν κατὰ τοῦ Ἀγκύρας Μαρκελλοῦ, ἡ δὲ Ἀρειανιστῶν κατὰ τοῦ Παύλου σ. 209-211.—110 Ἀδικφορία παπῶν καὶ μυθολογήματα παπιστῶν σ. 211-212.—111 Ἀνάπτυξις τοῦ χριστιανισμοῦ δι' Ἑλλήνων καὶ ἑλληνικῶν συνόδων σ. 212.

ΚΕΦ. ΚΒ'. Νόμος (κανόνες) τῆς ἐν Γάγγρα τοπικῆς συνόδου σ. 213-214.

§ 112 Εὐστάθιος αἰρετικός. Εἴκοσι καὶ εἰς κανόνες. Ἄδηλα τὰ περὶ τῆς συνόδου σ. 213-214

ΚΕΦ. ΚΓ'. Νόμος (κανόνες) τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας τοπικῆς συνόδου σ. 215-217.

§ 113. Ὁκτωκαίδεκα Ἀντιόχειαι. Εἴκοσι καὶ πέντε κανόνες σ. 215-217.

ΚΕΦ. ΚΔ'. Νόμος (κανόνες) τῆς ἐν Σαρδικῇ τοπικῆς συνόδου καὶ δπέκκανσις τοῦ σχίσματος σ. 218—231.

§ 114 Ἡ πόλις Σαρδικῆ. Ἀθανάσιος ὁ Ἀλεξανδρείας, Παῦλος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, Ἰούλιος ὁ Ῥώμης. Σύνοδος ἐν Ῥώμῃ. Κώνστας καὶ Κωνσταντίνος, οὐχὶ δὲ ὁ πάπας Ἰούλιος, συγκροτοῦσι τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον σ. 218-220.—115 Ὅσιος ὁ Καρδούβης, Ἀρχιδάμας καὶ Μάξιμος, Πρωτογένης. Παῦλος καὶ Ἀθανάσιος καὶ Μάρκελλος οἱ κατηγορούμενοι. Σχίσμα δυτικῶν ἐν Σαρδικῇ καὶ ἀνατολικῶν ἐπισκόπων ἐν Φιλιππουπόλει σ. 220.—116 Ἀποφάσις τῆς ἐν Φιλιππουπόλει συνόδου τῶν ἀνατολικῶν ἐπισκόπων, ὧν οἱ πλείστοι Ἀρειανισταὶ σ. 220-221.—117 Ἀποφάσεις τῶν ἐν Σαρδικῇ ἐπισκόπων σ. 221-222.—118 Κανόνες τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου εἴκοσι σ. 222-224.—119 Ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος οὐχὶ οἰκουμένη, ἀλλὰ τοπική. «Τόμος Δυτικῶν». Ἀντιλογίαι παπιστῶν, ἀντιλογία ἀντιλογίας Μαξίμου Μαργουνοῦ σ. 224-225.—120 Ὁ Γ, Δ' καὶ Ε' κανὼν ἰσχύουσιν ὑπὲρ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πάπα Ἰουλίου μόνον ἐν ταῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχίαις καὶ οὐχὶ ἐν πάσαις τοῦ χριστιανισμοῦ, ὡς βούλονται οἱ παπισταὶ σ. 225-228.—121 Ἀποτυχία τῶν παπιστῶν πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ πρωτείου διὰ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου καὶ νέα σχισματοποιῶ στοιχεῖα πρὸς ἐπίτασιν τοῦ σχίσματος σ. 228-230.—122 Δι' ἐν Σαρδικῇ

καὶ Φιλιππουπόλει σύνοδοι ἄπρακτοι. Ἐξορία τοῦ πάπα Λιθερίου. Ἀντιπάπας Φήλιξ Σύνοδος κατὰ τοῦ αἵρετικοῦ Φωτεινοῦ. Σύνοδος ἐν Ἀριμίνω καὶ ἑτέρα ἐν Σελευκείᾳ σ. 230-231.

ΚΕΦ. ΚΕ'. *Νόμος (κανόνες) τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοπικῆς συνόδου κατὰ τῶν Ἀρειανιστῶν τῆς Α' ἐπὶ Ἀθανασίου σ. 232—237.*

§ 123 Ἀνάκλησις Ἀθανασίου ὑπὸ Ἰουλιανοῦ Μετριότης Ἰουλιανοῦ σ. 232 233 — 124 Διαφορὰ Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων σ. 233. — 125 Ἀποράσεις τῆς συνόδου σ. 234 235. — 126 Ἄρσις τῆς παρανοήσεως Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. Σχισματοποιὰ στοιχεῖα μεταξὺ αὐτῶν σ. 235 237.

ΚΕΦ. Κς'. *Νόμος (συνοδικὴ ἐπιστολὴ) τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοπικῆς συνόδου τῆς Β' ἐπὶ Ἀθανασίου σ. 238—240.*

§ 127 Συνοδικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰοδιανὸν σ. 238. — 128 Ἐπιστολαὶ Ἀθανασίου πρὸς Ἀμμοῦν καὶ Ῥουφινιανὸν σ. 238-240.

ΚΕΦ. ΚΖ'. *Ἀδιάκοπος καθ' ἑαυτὴν ἀνάπτυξις τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας σ. 241-245.*

§ 129 Σύνοδος Ἀντιοχείας, Λαμψάκου, Ἰλλυρικοῦ σ. 241-242 — 130 Ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος. Ἀπροσδιόριστος ὁ χρόνος αὐτῆς σ. 242-243 — 131 Ἐξήκοντα κανόνες τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου σ. 243 245. — 132 Διὰ τί παρατίθεται περίληψις τῶν κανόνων τῶν συνόδων καὶ πατέρων τῆς ἐκκλησίας σ. 245.

ΚΕΦ. ΚΗ'. *Νόμοι (κανόνες) τοῦ μεγάλου Βασιλείου σ. 246-248.*

§ 133 Συνήθης ἢ λύσις ἀποριῶν ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν πατέρων ἐρωτημένων σ. 246-248.

ΚΕΦ. ΚΘ'. *Νόμοι (κανόνες) Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ἀμφιλοχίου τοῦ Ἰκονίου καὶ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας σ. 249-250.*

§ 134 Πλατωνισμὸς ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ σ. 249-250

ΚΕΦ. Λ'. *Χρυσοῦς αἰὼν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ φιλοπρωτία τῆς ὀρωμαϊκῆς σ. 251—258.*

§ 135 Πρώτη ἀνάπτυξις τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας συγκεφαλαιωθεῖσα ἐν τῇ Α' οἰκουμενικῇ συνόδῳ σ. 251-253. — 136 Δευτέρα ἀνάπτυξις τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας συγκεφαλαιωθεῖσα ἐν τῇ Β' οἰκουμενικῇ συνόδῳ σ. 253-258. — 137 Τί ἐστὶ σύγκεφαλαίωσις ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις. Ἐκκλησιαστικαὶ βουλαὶ καὶ συνελεύσεις, κοινουβόλιον σ. 258.

ΚΕΦ. ΛΑ'. *Νόμος (κανόνες) τῆς Β' οἰκουμενικῆς συνόδου, τελεία τοῦ πρωτεύοντος ἀφάνεια τοῦ Ῥώμης πάπα σ. 259-264.*

§ 138 Θεοδόσιος ὁ μέγας. Οἱ γνωριμώτεροι τῶν πατέρων τῆς συνόδου ταύτης. Διὰ τί δὲν παρέστη ἐν αὐτῇ οὐδὲ εἶς Ῥωμαῖος σ. 259-260. —

139 Περιεχόμενον τῶν ἐπτὰ κανόνων τῆς συνόδου ταύτης σ. 260.—140 Ὁ Β' καὶ Γ' κανόν. Προσδιορισμὸς τῆς ἐξουσίας τῶν ἐπισκόπων καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῶν. Οὐδαμῶς πρωτεῖον τοῦ πάπα Ῥώμης σ. 260-264.

ΚΕΦ. ΔΒ'. Νόμος (κανόνες) τῆς Γ' οἰκουμενικῆς συνόδου σ. 265-268.

§ 144 Τρίτη ἀνάπτυξις καθ' ἑαυτὴν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας σ. 265-267.—142 Θεοδοσίος ὁ μικρὸς. Οἱ ἐπισημότεροι τῆς συνόδου ταύτης ἱεράρχαι.—Ἀῖρσις Νεστορίου.—Ὀκτὼ κανόνες σ. 267-268.

ΚΕΦ. ΔΓ'. Τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα Ῥώμης κατὰ τοὺς παπιστὰς σ. 269-282.

§ 143 Κατάστασις τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴν μετανάστασιν τῶν βορείων λαῶν. Χρόνοι βίας. Ἐπαρχαὶ Ἑλλήνων ἐν Ἰταλίᾳ. Οἱ πάπαι σωτήρες καὶ φρεῖς τοῦ πολιτισμοῦ σ. 269-274.—144 Βάρβαροι Ἀρειανοί. Ὀλεθρος τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Ἀφρικῇ ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν. Ἐν Γαλλίᾳ ὑποστηρίζεται ὁ χριστιανισμὸς ὑπὸ Χλοδοβίκου σ. 274-272.—145 Αῖρσις τοῦ Εὐτυχοῦς. Ἐπέμβασις αὐτοκρατόρων ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ. Ζήνων, Ἰουστινιανός, Χιλπέρικος σ. 272-273.—146 Ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων ἰδιοποιήσις ὑπὸ μεγιστάνων. Σύνοδοι κατὰ τῶν ἀρπάγων. Πολλοὶ ἐπίσκοποι πολυδάπανοι σ. 273-274.—147 Σιμωνία ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ καὶ καταδίκη αὐτῆς ὑπὸ συνόδων σ. 274-275.—148 Ἐπέμβασις ἡγεμόνων εἰς ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Ἐν Γαλλίᾳ κατέστη κανονικόν. Θεοδώριχος, Χιλδέβαρτος. Ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπίσκοποι ἄνευ ἐκκλησιαστικῆς ἐκλογῆς σ. 275-276.—149 Σύνοδοι συγκαλοῦνται ὑπὸ ἡγεμόνων. Κύρωσις συνοδικῶν πράξεων ὑπὸ ἡγεμόνων καὶ τανάπαλιν ἐπίσκοποι σύμβουλοι ἐπὶ πολιτικῶν υποθέσεων σ. 276.—150 Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν παπῶν κατεπεμβαίνουσιν Ὀνώριος, Ὀδόακρος, Θεοδώριχος, Ἀθανάριχος, Θεόδατος, Ἑλληνες αὐτοκράτορες σ. 277-278.—151 Ζήνων, Σιμπλίχιος, Ταλαίας. Καταδίκη Ἀκακίου, Φραυίτας. Οἱ πάπαι Φήλιξ καὶ Γελάσιος. Ὁ Πατάρων κατὰ Ἰουστινιανοῦ. Παντοδυναμία παπῶν ἐν τῷ δικάζειν. Διάκρισις πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας σ. 278-282.

ΚΕΦ. ΔΔ'. Νόμος (κανόνες) τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς συνόδου.—Ὁ Ῥώμης καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἰσότημοι. Ἐπίτασις τοῦ οὐρίματος σ. 283-299.

§ 152 Περιεχόμενον τῶν Δ' κανόνων τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς συνόδου σ. 283-285.—153 Ὁ ΚΗ' κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου σ. 285-286.—154 Οἱ Ῥώμης, Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας ὑπέρτατοι μητροπολίται σ. 286.—155 Ὁ Ῥώμης ὑπέρτατος μητροπολίτης σ. 287.—156 Ὁ Ἀντιοχείας ὑπέρτατος μητροπολίτης σ. 287-288.—157 Ὁ Ἀλεξανδρείας ὑπέρτατος μητροπολίτης σ. 288-289.—158 Αἱ τρεῖς ὑπέρτατοι μητροπόλεις καὶ σχέσις αὐτῶν πρὸς ἄλ-

λήλας σ. 289-291.— 159 'Ο 'Ιεροσολύμων υπέρτατος μητροπολίτης σ. 291-292.— 160 'Ο Κωνσταντινουπόλεως υπέρτατος μητροπολίτης. Μονομαχία αὐτοῦ καὶ τοῦ 'Ρώμης σ. 292-297.— 161 'Επέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως σ. 297-299.— 162 'Αποτυχία τῶν κατὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἀγώνων τῶν παπῶν καὶ ἔξαισις τῆς ἐκ φιλαρχίας μανίας αὐτῶν ἐναντίον σύμπατος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους σ. 299.

ΚΕΦ. ΛΕ'. 'Επέμβασις τοῦ πάπα 'Λέοντος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως σ. 300-304.

§ 163 Μονοφυσίται. — Συχνὴ ἀλληλογραφία τοῦ πάπα Λέοντος. Ταραχαὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ σ. 300-303.— 164 Εἰρηνικώτερα τὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Γενναδίου σ. 303-304.— 165 'Η εἰρήνη τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐταράσσεται ὑπὸ τῶν παπῶν διὰ τῶν σχισματοποιῶν αὐτῶν παθῶν τοῦ πρωτείου ἐνεκεν σ. 304.

ΒΙΒΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Τὸ πρόσκαιρον ἐπὶ 'Ακακίου σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν κατὰ τὰ ἐξ αὐτοῦ πρόδρομος τοῦ διορκουῆς ἐπὶ Φωτίου σ. 305-500.

ΚΕΦ. ΛΣ'. 'Αφορμαὶ τοῦ σχίσματος τοῦ ἐπὶ 'Ακακίου σ. 305-309.

§ 166 'Η ἀπονεμὴ Ἰσων πρεσβείων τιμῆς καὶ τῶ Κωνσταντινουπόλεως ἢ κυριωτάτη ἀφορμὴ τοῦ ἐπὶ τοῦ 'Ακακίου σχίσματος σ. 305-308.— 167 Χαρακτήρ Φωτίου καὶ 'Ακακίου. Λυκοφιλία παπιστῶν 308-309.

ΚΕΦ. ΛΖ'. Οἱ περὶ τὸν τύραννον Βασιλίσκου καὶ τὴν Βηρῖναν διασπῶντες τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐνότητά παρασκευάζουσι τὴν ἀθεσμον ἐπέμβασιν τῶν παπῶν ἀγωνιζομένων δῆθεν ὑπὲρ τῆς ὁρθοδοξίας σ. 310-314.

§ 168 'Επίδες Βηρῖνης, Ζήνωνος καὶ Βασιλίσκου, Τιμόθεος Αἴλουρος, ἔξωσις Ζήνωνος, αὐτοκράτωρ δ Βασιλίσκος σ. 310-311.— 169 'Εγκύκλιον γράμμα Βασιλίσκου ὑπὲρ τῶν τριῶν πρώτων συνόδων καὶ ἐμμέσως κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ὑπὲρ τῶν Μονοφυσιτῶν σ. 311-313.— 170 2τάσις κατὰ τοῦ Βασιλίσκου, ἡγουμένων τοῦ 'Ακακίου, Δανιὴλ τοῦ Στηλήτου, τῶν μοναστῶν. 'Υποχώρησις Βασιλίσκου. 'Αντεγκύκλιον γράμμα 'Εξωσις καὶ θάνατος Βασιλίσκου σ. 313-314.

ΚΕΦ. ΔΗ'. Ἐπιπέμματα ἐπέμβασις τοῦ πάπα Συμπλικίου εἰς τὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας σ. 315—327.

§ 171 Ὁ Ζήνων ἀνακτάται τὸν θρόνον. Ὑπεροχὴ τοῦ Ἀκακίου. Συμπλικίος. Σαλοφακίολος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, νίκη τῶν ὀρθοδόξων σ. 315-316.—172 Ἡ ἐκκλησία καὶ πολιτεία τῆς Ἀντιοχείας ἐν διαρκεῖ σάλῳ ἀπειλοῦντι τὸ κράτος σ. 316-317 — 173 Πέτρος ὁ Μογγός καὶ Ἰωάννης ὁ Ταλαίας ἀντίπαλοι σύγχρονοι πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας. Αἴτια τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ἐνωτικῆς» τοῦ Ζήνωνος σ. 317-319 — 174 Τὸ Ἐνωτικὸν τοῦ Ζήνωνος σ. 319-323 — 175 Ἀποτυχία τοῦ «Ἐνωτικῆς». Ἐπέμβασις τοῦ πάπα Φήλικος Β' Ἀκέφαλοι, Ἀχοίμητοι σ. 323 324 — 176 Τυραννικὴ ἐπέμβασις τοῦ πάπα Φήλικος Ἐπίτροποι αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Εἰλικρινὴς ἀπολογία τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου καὶ τοῦ αυτοκράτορος Ζήνωνος σ. 325 326 — 177 Οἱ ἐπίτροποι τοῦ πάπα Φήλικος ὑπὲρ τοῦ Ἀκακίου καὶ Πέτρου τοῦ Μογγοῦ. Ἐπιστολαὶ Ἀκακίου καὶ Ζήνωνος σ. 326-327.

ΚΕΦ. ΛΘ'. Ἀνακλήσεις τοῦ προσαίρου σχίσματος ἐπὶ Ἀκακίου καὶ Φήλικος τοῦ Β' σ. 328-336

§ 178 Ὁ πάπας Φήλιξ Β' καθαιρεῖ καὶ ἐκθρονίζει τὸν Ἀκάκιον σ. 328-330.—179 Ἡ ἐρήμην κατ' Ἀκακίου ἀπόφασις τοπικῆς συνόδου τοῦ πάπα Φήλικος παράνομος, ἄκυρος σ. 330-334.—180 Ἐπιστολαὶ τοῦ πάπα Φήλικος πρὸς τὸν αυτοκράτορα Ζήωνα, πρὸς τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαὸν Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπέμβασις παράνομος τοῦ πάπα τοῖς πράγμασι τῶν πατριαρχείων Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας σ. 332 333.—181 Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀκάκιος ἐξαλείφει ἐκ τῶν διπτύχων τῆς ἐκκλησίας τὸ ὄνομα τοῦ πάπα Φήλικος Β' (Γ') καὶ κηρύσσεται τὸ σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν σ. 333-334.—182 Ἀγαστός ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἀκακίου ἀνδρὸς φιλοπάτριδος καὶ φιλοθρησκου. Ἄδικοι κατ' αὐτοῦ κρίσεις παπιστῶν ἐκ φιλαρχίας καὶ Βυζαντινῶν μοναχῶν ἐκ θεομανίας σ. 334-336

ΚΕΦ. Μ'. Μάταιοι ἀγῶνες περὶ καταλύσεως τοῦ σχίσματος διὰ τὴν ἀφόρητον φιλοπρωτιανῶν παπῶν Φήλικος καὶ Γελασίου σ. 337—341.

§ 183. Ὑποχώρησις Φλαυῖτα πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὑπερφηανία Φήλικος σ. 337.—184 Μονομαχία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Εὐφημίου μετὰ τῶν παπῶν Φήλικος Β' (Γ') καὶ Γελασίου. Διχογνωμία τοῦ αυτοκράτορος καὶ τοῦ Εὐφημίου. Ὁ Γελασίος ἀπαιτεῖ ἀναφανδὸν τὸ πρωτεῖον σ. 337-341.

ΚΕΦ. ΜΑ'. Χαλάρωσις τοῦ σχίσματος ἐπὶ Ἀγαστασίου τοῦ Α' σ. 342—346.

§ 185. Ἀδιάλλακτοι πρὸς ἀλλήλους ὁ αυτοκράτωρ Ἀναστάσιος Α' καὶ ὁ πατριάρχης Μακεδόνιος Β'. Εὐδιάλλακτοι ὁ πάπας Ἀναστάσιος Β' καὶ

ὁ πατριάρχης Μακεδόνιος Β' σ. 342-345.—186 Ἀποτυχία τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου Α' ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ πάπα Ῥώμης. Πάπας Σύμμαχος καὶ ἀντιπάπας Λαυρέντιος σ. 345-346.

ΚΕΦ. ΜΒ'. Ὁ ἀτάσθαλος χαρακτήρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου αἴτιον ἐπεμβάσεως τῶν παπῶν Συμμάχου καὶ Ὁρμισδα τοῖς τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας πράγμασιν ἐπὶ βλάβῃ αὐτῆς σ. 347-353.

§ 187. Σύμπραξις Τιμοθέου πατριάρχου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου ἐπὶ βλάβῃ τῆς τ' ἐκκλησίας καὶ αὐτοκρατορίας σ. 347-349.—188 Ἀλληλογραφία Ὁρμισδα, ἐν ᾗ κατ' ἐξοχὴν ἐπανθεῖ ἡ ἀντιλογικὴ σ. 349-351.—189 Ὁφελήματα τῶ παπικῶ θρόνῳ ἐκ τῶν ἐρίδων τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας σ. 351-353.

ΚΕΦ. ΜΓ'. Ψευδὴς καταλλαγή τῶν δύο ἐκκλησιῶν διὰ καταλύσεως τοῦ σχίσματος σ. 354-360.

§ 190. Σύμπραξις τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Β' καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου Α'. Τοπικὴ σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἐλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς σ. 354-355.—191 Ἐπίτροποι τοῦ Ὁρμισδα ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀλληλογραφία τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου, πατριάρχου καὶ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Ὁρμισδα περὶ καταλλαγῆς σ. 355-357.—192 Ἀπαιτήσεις τυραννικῆ τοῦ πάπα Ὁρμισδα καταδίκη τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ζήνωνος καὶ Ἀναστασίου. Κατάλυσις τοῦ σχίσματος σ. 357.—193 Διὰ τί τὸ τρίτον τῶν ἐπισκόπων ὑπέγραψαν τὸν Ὅρον ἢ Τύπον τῆς ψευδοῦς καταλλαγῆς σ. 357-359.—194 Ἄμα τῇ ψευδεὶ καταλλαγῇ προέκυψεν ἀμέσως ἀναφανδὸν τὸ παπικὸν πρωτεῖον δι' ἐπεμβάσεων τοῖς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας σ. 359-360.

ΚΕΦ. ΜΔ'. Οἱ πάπαι Ὁρμισδας καὶ Ἰωάννης Α' ὁσημέραι ἐγείρονται τυραννικώτεροι κατὰ τοῦ ὑποχωροῦντος Ἑλλήνος αὐτοκράτορος Ἰουστίνου καὶ τοῦ πατριάρχου Ἐπιφανίου σ. 361-365.

195 Ὁ πάπας Ὁρμισδας ἐπιμένει τῷ ἀναθέματι τῶν διαδόχων τοῦ Ἀκακίου. Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἐπιφάνιος ἐπίτροπος γίγνεται τοῦ πάπα! Σύροι μοναχοὶ παρὰ τῷ πάπᾳ. Συγγράμματα Φαύστου σ. 361-363.—196 Λαμπρὰ ὑποδοχὴ τοῦ πάπα Ἰωάννου Α' ἐν Κωνσταντινουπόλει. Κολακεία ἀφόρητος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου Α'. Τῦφος τοῦ πάπα Ἰωάννου καὶ οἰκτρὸς αὐτοῦ θάνατος σ. 364-365.

ΚΕΦ. ΜΕ'. Χρυσοὺς αἰὼν τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ κατάπτωσις τῆς παπικῆς φιλοπρωτίας σ. 366-393.

§ 197. Ὁ Ἰουστινιάνειος αἰὼν ὁ λαμπρότατος πάντων τῶν μεσαιωνικῶν ἐν πολεμικῇ, πολιτικῇ, ἐπιστημονικῇ, τεχνικῇ ἀκμῇ σ. 366-367.

-198 Ἀνάμιξις τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καθ' αἰρετικῶν καὶ τοῦ παπισμοῦ. Καταδίκη τοῦ Λαρίσης Στεφάνου ἐν συνόδῳ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ πάπας Βονιφάτιος οὐδὲν ἠδυνήθη ὑπὲρ αὐτοῦ σ. 367-370.— 199 Ματαία συνδιάλεξις ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁρθοδόξων καὶ Σεβηριανῶν σ. 370-371.— 200 Σύνοδος Καρχηδόνας περὶ Ἀρειανῶν. Διαφωνία Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ πάπα Ἀγαπητοῦ σ. 371-372.— 201 Ἐπέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἰσχυρῇ τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐν γένει παρὰ τὴν τοῦ πάπα βούλησιν σ. 372-373.— 202 Καθαίρεισις τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου ὡς Μονοφυσίτου συνεργία καὶ τοῦ πάπα Ἀγαπητοῦ σ. 373.— 203 Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶς. Παραδοξολογίαι παπιστῶν περὶ δῆθεν προσκυνήσεως τοῦ πάπα Ἀγαπητοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ σ. 373-374.— 204 Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἱερουσαλὴμ κατὰ τοῦ Ἀνθίμου καὶ τῶν Μονοφυσιτῶν. Σύνοδος Εὐτυχιανῶν σ. 374-375.— 205 Καθαίρεται ὁ ὁ πάπας Σιλβέριος ὑπὸ τοῦ Βελισαρίου καὶ διαδέχεται αὐτὸν ὁ Βιγίλιος ἐνεργεῖα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρας, συνοροῦσής καὶ τῆς Ἀντωνίνης συζύγου τοῦ Βελισαρίου σ. 375-376.— 206 Ἐπέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ πάπα Ῥώμης Βιγίλιου ἐπιδοκιμάζοντος δι' ἀδυναμίαν. Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ καταδίκη Ὠριγένους καὶ τῶν Ὠριγενιστῶν σ. 376-378.— 207 Καταδίκη τῶν Τριῶν Κεφαλαίων. Ἀποδημία τοῦ πάπα Βιγίλιου εἰς Κωνσταντινούπολιν. Διάταξις αὐτοῦ. Ἐξέγεσις κατ' αὐτοῦ. Σύνοδοι ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἰλλυρικῇ καὶ Ἀφρικῇ. Κάθειρξις καὶ δεινὰ Βιγίλιου καὶ ἐξευτελισμὸς αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει σ. 378-384.— 208. Ἡ πέμπτη οἰκουμένη σύνοδος. Οἰκτρὸς θάνατος τοῦ ἐπαράτου μνήμης πάπα Βιγίλιου σ. 381-382.— 209 Ὅρος τῆς πέμπτης οἰκουμένης συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει σ. 382-389.— 210 Ἐν τῷ Ὄρω τούτῳ τίνες ἀναθεματίζονται; Ὁ πάπας Βιγίλιος σ. 389-391.— 211 Φαινομένη εἰρήνη τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Σύνοδοι Εὐτυχιανῶν. Παροδικὴ συζήτησις τοῦ πατριάρχου Εὐτυχίου καὶ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς παπικῆς ἑδρας Γρηγορίου περὶ τοῦ σώματος τῶν ἀναστησομένων σ. 391-393.

ΚΕΦ. ΜΖ'. Ἀνάπτυξις τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα κατὰ τοὺς παπιστὰς ἀπὸ Γρηγορίου Α'—Γρηγορίου Β' (590—745) καὶ ἰδρυσις κοσμικῆς παπικῆς ἐπικρατείας σ. 394—408.

§ 212 Οἰκτρὰ κατάστασις τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπιδρομὴ Μωαμεθανῶν καὶ ἤττα αὐτῶν ἐν Γαλλίᾳ σ. 394-395.— 213 Ἐπέκτασις τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς Ἀγγλίαν, Γερμανίαν. Ὁ Βονιφάτιος (Οὐίμφρεϊδος) καὶ ἄλλοι ἱεροὶ ἀπόστολοι τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐριδὲς περὶ θρόνου. Μεγιστᾶνες σ. 395-396.— 214 Οἱ ἐπίσκοποι καὶ πολιτικοὶ λειτουργοὶ ἐν Γαλλίᾳ ἐκλογεῖς τῶν ἡγεμόνων σ. 396.— 215 Οἱ ἐπίσκοποι σὺν ἄλλοις κοσμικοῖς ἔργοις ἦσαν καὶ κυνηγοὶ καὶ πολεμισταὶ σ. 396-397.— 216 Οἱ ἐπίσκοποι ἦσαν ἐν πᾶσιν ἰσχυρότατοι μετὰ τοῦ βασιλεῖς, ἐδίκαζον ἀμετακλήτως καὶ ἤλεγχον τοὺς τὸ καθῆκον αὐτῶν μὴ πράττοντας πολιτι-

κοὺς σ. 397-398. — 217 Ἡ δεκάτη τῶν κτημάτων τῶν λαϊκῶν καὶ δὴ καὶ τῶν βασιλικῶν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας σ. 398-399. — 218 Ἐπίσκοποι κατέβληθον τὰς μονάς, ἐσφραγίζοντο μοναστηριακὰ κτήματα. Οἱ πάπαι κατὰ τῶν ἐπισκόπων ὑπὲρ τῶν μοναστηρίων σ. 399. — 219 Οἱ πάπαι ὑπήκοοι τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Παπικὰ κτήματα. Παπικοὶ ἐπίτροποι ἐν Κωνσταντινουπόλει. Φόρος παπῶν τῷ αὐτοκράτορι πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν 400. — 220 Ἀνεξάρτητος παπῶν ἐξουσία. Οἱ πάπαι μεγάλοι κτηματικοὶ ἐν Ἰταλίᾳ, Ἰλλυρικῷ, Ἰστροίᾳ, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Ἀφρικῇ. Ἰδοῦσις παπικῆς ἐπικρατείας καὶ κραταίωσις αὐτῆς διὰ τῶν ἐπισκόπων σ. 400-404. — 221 Καταθλίψεις τῶν παπῶν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἐξάρχων. Θάνατος τοῦ Βυζαντινοῦ ἐν Ῥαβέννῃ ἐξίρχου. Ἐξουσία τῶν Ἰταλῶν ὑποταγῇ τῇ παπικῇ ἐξουσίᾳ σ. 404-405. — 222 Σφραγισμοὶ πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἰωάννης ὁ Νηστευτῆς, ἡ πενθέκτη σύνοδος. Αὐτοκράτωρ ὁ Φωκᾶς, Γρηγόριος ὁ μέγας. Μαρτυρίαι ὑπὲρ τοῦ πρωτεύου τοῦ πάπα: Ἰσίδωρος ὁ Σεβίλλης, Μάξιμος ἀρχιμανδρίτης, ἐπίσκοποι Ἀφρικῆς, Στέφανος ὁ Δορουλαίου, Ὀσσοῦσας βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ὁ ἐπίσκοπος Ἀξδέελεμος, Βέδας, Βονιφάτιος, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς σ. 405-408.

ΚΕΦ. ΜΖ'. *Μάταιοι ἀγῶνες τῶν παπῶν: Πελαγίου Β' καὶ Γρηγορίου τοῦ μεγάλου κατὰ τῆς τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ προσηγορίας «οἰκουμενικός».* *Ἐπικράτησις αὐτῆς σ. 409-423.*

§ 223 Ψευδολογήματα καὶ ὑποκρισία παπιστῶν. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Νηστευτῆς σκοπὸς τῶν βλημάτων τῶν παπῶν. Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀθωότης Γρηγορίου τοῦ Ἀντιοχείας. Κανόνες τοῦ Νηστευτοῦ. Σύνοδος Νεστοριανῶν σ. 409-411. — 224 Ἀπετυχόντος τοῦ πάπα Πελαγίου, ἀνέλαθε τὸν κατὰ τοῦ ἐπωνύμου «οἰκουμενικός» ἀγῶνα ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ μέγας. Ἀπειλαὶ καὶ περιποιήσεις αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς πρὸς τὸν πατριάρχην Ἰωάννην τὸν Νηστευτῆν, τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν αὐτοκράτειραν σ. 411-414. — 225 Ῥαδιουργία τοῦ πάπα Γρηγορίου κατὰ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου παρὰ τῷ Ἀντιοχείας καὶ τῷ Ἀλεξανδρείας. Ἐπίσης καὶ κατὰ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Κυριακοῦ παρὰ τοῖς αὐτοῖς καὶ τῷ αὐτοκράτορι καὶ παρὰ τοῖς ἐπίσκοποις τοῖς συνελθούσιν εἰς σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει σ. 414-416. — 226 Ἐξευτελισμὸς τοῦ πάπα Γρηγορίου ἐνώπιον τοῦ αἰμοδόρου Φωκᾶ πρὸς ἄρσιν τοῦ πατριαρχικοῦ ἐπωνύμου «οἰκουμενικός» σ. 416-417. — 227 Ἄλλαι τε προσηγορίαι καὶ ἡ «οἰκουμενικός» σ. 417. — 422. — 228 Θερμὴ συμπίλωσις τοῦ αἰμοδόρου τυράννου Φωκᾶ καὶ τῶν παπῶν Βονιφατίου Γ' καὶ Δ' σ. 422-423.

ΚΕΦ. ΜΗ'. *Δεινοὶ ἀγῶνες τῶν παπῶν κατὰ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔσχατος ἐξευτελισμὸς τῶν παπῶν σ. 424-431.*

§ 229 Σύμπραξις τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου καὶ τοῦ πατριάρχου Σεργίου ἐν πολιτικοῖς καὶ θρησκευτικοῖς πράγμασιν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀπει-

λουμένου κράτους σ. 424 425.— 230 Ἡ Ἐκθεσις τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου (τοῦ πατριάρχου Σεργίου) σ. 426-427.— 231 Ὁ Τύπος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντος (τοῦ πατριάρχου Παύλου) σ. 427-430 — 232 Διχόνοιαι διαρκεῖς καὶ πρόσκαιρος λυκοφιλία τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς σ. 430 431.

ΚΕΦ. ΜΘ'. Ἐπανάληψις φίλων κατ' ἐπίφασιν σχέσεων τῶν δύο ἐκκλησιῶν διὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Παυωνάτου σ. 432—441.

§ 233 Ἡ ἕκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος σ. 432-435.— 234 Ὁ Ὅρος τῆς ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου σ. 435-440.— 235 Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος δ' Δ' καὶ ὁ πατριάρχης Γεώργιος διαλλακτικοὶ πρὸς τὸν πάπαν. Ἐπίτροπος τοῦ πάπα σ. 440-441.— 236 Διαλλακτικοὶ οἱ αὐτοκράτορες Κωνσταντίνος Δ' ὁ Παυωνάτος καὶ Ἰουστινιανὸς δ' Β' καὶ ὁ πάπας Λέων δ' Β' σ. 441.

ΚΕΦ. Ν'. Ἀνακοχὴ τοῦ τῶν δύο ἐκκλησιῶν πολέμου διὰ τῆς πέμπτης καὶ ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ὑπέκκαυμα αὐτοῦ διὰ τῆς πενθέκτης σ. 442—452.

§ 237 Διὰ τῆς ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου οὐδέμια ἐγένετο βελτίωσις τῶν σχέσεων τῶν δύο ἐκκλησιῶν σ. 442-443.— 238 Ἐπικύρωσις, ἐπισφράγισις καὶ διαφύλαξις τῶν πρακτικῶν τῆς ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου σ. 443.— 239 Ἡ πενθέκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος. ΡΒ' αὐτῆς κανόνες σ. 444 447.— 240 Ἡ πενθέκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐλέγχει καὶ ἀποδοκιμάζει πολλὰς καινοτομίας τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐν αἷς καὶ τὸ μοναρχικὸν τοῦ πάπα πρωτεῖον. Ἐξέργεσις κατ' αὐτῆς τῶν παπιστῶν σ. 447-449.— 241 Ἡ κατὰ τῆς πενθέκτης μῆνης τῶν παπιστῶν ἦν κυρίως καὶ ἐστὶν ὁ ΔΣ κανὼν σ. 449-452.

ΚΕΦ. ΝΑ'. Οἱ εἰκονομαχικοὶ αὐτοκράτορες ὑπὲρ τῆς πολιτείας, οἱ δὲ εἰκονολάτραι κατ' αὐτῆς, ἡγουμένων τῶν παπῶν καὶ συμπρατιόντων Ἑλλήνων μογαστῶν σ. 453—461.

§ 242 Ὅφελος καὶ βλάβος τοῦ ἑλληνισμοῦ σ. 453-454 — 243 Σπέρματα εἰκονομαχίας πρὸ τοῦ Λέοντος. Τὸ μυστικὸν συμβούλιον εἰκονομαχικόν. Διατάγματα Λέοντος. Οἱ πάπαι Γρηγόριος Β' καὶ Γ' κατὰ Λέοντος καὶ ὁ πατριάρχης Γερμανὸς σ. 454-457.— 244 Εἰκονομάχοι καὶ εἰκονολάτραι. Σύμπραξις Λέοντος καὶ Ἀναστασίου 457-458.— 245 Βυζαντινὸς στόλος κατὰ παπιστῶν ναυαγεῖ. Ἀφαιρεῖ τῷ πάπῃ ὁ Λέων γῶρας. Ἐπέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Λέων εὐεργέτης τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ βλαπτικὸς 458—461.

ΚΕΦ. ΝΒ'. Διωγμὸς τῶν εἰκονολατρῶν καὶ ἀνακοχὴ τοῦ πολέμου τῆς ῥωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς ἐκκλησίας σ. 462—465.

§ 246 Ὁ ἕτερος διωγμὸς τῶν εἰκονολατρῶν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Κορρωνίου. Ἡ εἰκονομαχικὴ σύνοδος ὡς δῆθεν ἐβδόμη οἰκουμενικὴ

σ. 462-463.—247 Ὁ Ὅρος τῆς εἰκονομαχικῆς συνόδου ὡς δῆθεν ἐβδόμη οἰκουμενικῆς σ. 463-464.—248 Κατάπληξις καὶ ἀδιαφορία τῶν προσκυνητῶν τῶν εἰκόνων κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν σ. 464-465.

ΚΕΦ. ΝΓ' Ἀναστήλωσις τῶν εἰκόνων διὰ τῆς ἐβδόμης οἰκουμηνικῆς συνόδου, ἀλλ' οὐ καὶ τῆς φιλίας τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Ἐδρύτερον τὸ σχίσμα μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν σ. 466—476.

§ 249 Ἀνάπαυλα τῶν εἰκονομάχων καὶ ἀναπάλη αὐτῶν περὶ τὸ τέλος τῆς ἀρχῆς Λέοντος τοῦ Δ' σ. 466-467.—250 Πρόσκαιρος παῖσις τῆς εἰκονομαχίας. Παρασκευαί πρὸς σύγκλησιν τῆς ἐβδόμης οἰκουμηνικῆς συνόδου. Ἀνανέωσις τῆς λυκοφιλίας τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας σ. 467-468.—251 Ἡ ἐβδόμη οἰκουμηνικὴ κατ' ἀρχὰς συνήλθεν ἐν Κωνσταντινίῳ καὶ εἶτα ἐν Νικαίᾳ, αἱ δὲ ἀποφάσεις ἀνεγνώσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει σ. 468-469.—252 ΚΒ' Κανόνες τῆς ἐβδόμης οἰκουμηνικῆς, 469-470 -- 253 Ὁ Ὅρος τῆς ἐβδόμης οἰκουμηνικῆς συνόδου σ. 470-474.—254 Αἱ σχέσεις τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἡμετέρας ψυχρότεροι καὶ τὸ σχίσμα ἐδρύτερον. Ἡ στέψις τοῦ μεγάλου Καρόλου ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Γ' ἀφειρητῆρα διαρκοῦς πολιτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ πολέμου τῶν Δυτικῶν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας σ. 474-476.

ΚΕΦ. ΝΔ'. Τέλος τῆς μακρᾶς εἰκονομαχίας ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν παπῶν, τοῦναντίον ὑποσκαπιόντων τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν σ. 477-487.

§ 255 Οἱ ταραξίαι μονασταὶ ταράττουσι τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἐπικαλοῦνται κατ' αὐτῆς τὸν πάπαν Ῥώμης σ. 477-479.—256 Ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Α' ὁ Ῥαγκαθῆς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς κινδυνευούσης αὐτοκρατορίας ἐστράφη πρὸς τοὺς Φράγκους καὶ τὸν πάπαν. Ὁ λαὸς ἀπελπὶς δέεται τοῦ Κοπρωνύμου σ. 479-480.—257 Προσφυγὴ εἰκονολατρῶν πρὸς τὸν πάπαν ἐξεγειρομένων ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν εἰκονομαχικῶν σ. 480-482.—258 Οἱ Βυζαντινοὶ διαβάλλουσι ἀλλήλους παρὰ τῷ πάπᾳ καὶ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Δύσεως. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἠγούμενος σμῆνους θεοβλαβῶν μοναστῶν κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἡμοφύλων σ. 482-486.—259 Κάματος τῶν ἀντιμαχομένων μερῶν καὶ ἀναστήλωσις τῶν εἰκόνων ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν παπῶν σ. 486-487.

ΚΕΦ. ΝΕ'. Συγκεφαλαίωσις πῶν ἐν τοῖς τρισὶ βιβλίοις τοῦ Α' τοῦδε τόμου περιεχομένων σ. 488-500.

§ 260 Χάριν τῶν πολλῶν γίγνεται ἡ συγκεφαλαίωσις αὕτη πῶν ἐν τῷ τόμῳ τῷδε ὡς διδάγμα παντὶ γνησίῳ Ἑλληνι σ. 488-500.

Α' Αὐτοκράτορες Κωνσταντινουπόλεως σ. 501.— Β' Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως σ. 502-503.— Γ' Πάπαι Ῥώμης σ. 503-503.

Περιεχόμενα τοῦ Α' τόμου τῆς ἱστορίας τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς σ. 505-520.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΚΡΕΜΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

Α'. 'Επιστολαὶ Γ. Π. ΚΡΕΜΟΥ καὶ 'Ἠθικὴ στιχουργία Α. Κ. Βυζαντίου. 'Εν Δειψίᾳ 1878, 8ον, σελ. XVII + 75.

Β'. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΝΝΟΥ ΖΑΒΙΡΑ 'Ανέκδοτα συγγράμματα. Νέα 'Ελλάς ὑπὸ Γ. Π. Κρέμου. Ἀθήνησι 1872, 8ον, σελ. Ο + 561.

Γ'. Γ. Π. ΚΡΕΜΟΥ Φωκικά. Τόμος πρῶτος, ἐν ᾧ ἄσματος ἀκολουθία καὶ ὁ βίος τοῦ 'Όσιου Λουκά. Ἀθήνησι 1874, 4ον μέγα, σ. Ν5 + 192.

Τόμος δεύτερος, ἐν ᾧ ἡ ἱστορία τῆς μονῆς ἀπὸ τοῦ 955—1879 μετ' εἰκόνων. 'Εν Ἀθήναις, 1880, 4ον μέγα, σελ. 311.

Τόμος τρίτος, ἐν ᾧ ἔγγραφα ἀνέκδοτα. 'Εν Ἀθήναις, 1880, 4ον μέγα, σελ. δ' + 238.

Δ'. Νέα 'Ελλάς. 'Εφημερίς ἐλληνιστὶ καὶ γερμανιστὶ συντασσομένη ὑπὸ Γ. Π. Κρέμου, Ν. Χαλκιοπούλου καὶ Μ. Δέφνερ, ἔτος 1874.

Ε'. Γ. Π. ΚΡΕΜΟΥ Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς 'Εθνικῆς καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου βιβλιοθήκης ἀλφαιβητικῶς καὶ περιγραφικῶς μετ' εἰκόνων καὶ πανομοιοτύπων κατ' ἐπιστήμας κατεταγμένων ἐντολῇ τῆς συγκλήτου τοῦ 'Εθνικοῦ Πανεπιστημίου. Τόμος πρῶτος. Θεολογία. Ἐν τέλει πίνακες πανομοιοτύπων καὶ πηλιμψήστων Α'—Π'. 'Εν Ἀθήναις, 1876, 4ον μέγα, σελ. Η' + 282.

Σ'. Γ. Π. ΚΡΕΜΟΥ 'Ιστορικὴ γεωγραφία τῆς ἀρχαίας, μεσαιωνικῆς καὶ νέας 'Ελλάδος. Βιβλίον πρῶτον [τμήμα Α' 'Ελληνικὴ Χερσόνησος]. Ἀθήνησι, 1878, 8ον, σ. 246

Ζ'. Γ. Π. ΚΡΕΜΟΥ Χρονολογία τῆς 'Ελληνικῆς 'Ιστορίας. Τμήμα Α' (X—146 π. X.). Τμήμα Γ' (1453—1830). 'Εν Ἀθήναις, 1879, 8ον.

Η'. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΠΟΛΥΖΩΙΔΟΥ Γενικὴ ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιθεωρηθεῖσα καὶ συμπληρωθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Π. Κρέμου καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας εἰς τόμους τέσσαρας.

Τόμος πρῶτος. — Ἀρχαία γενικὴ ἱστορία (α—476 μ. X.). 'Εν Ἀθήναις, 1888, 8ον μέγα, σελ. 840.

Τόμος δεύτερος. (α—476 μ. X.). 'Ρωμαϊκὴ καὶ μίση γενικὴ ἱστορία. 'Εν Ἀθήναις 1888, 8ον μέγα, σελ. 794.

Τόμος τρίτος. — Νέα γενικὴ ἱστορία (4492 μ. X.—1789). 'Εν Ἀθήναις, 1889, 8ον μέγα, σελ. 715.

Θ'. Γ. Π. ΚΡΕΜΟΥ. Νεωτάτη γενικὴ ἱστορία ὡς τέταρτος τόμος συμπληρωτικῶς τῆς γεν. ἱστορίας Α. Πολυζωίδου. (1789—1890). 'Εν Ἀθήναις, 1890, 8ον μέγα, σελ. ις' + 1330.

Γ'. Γ. Π. ΚΡΕΜΟΥ. 'Ιερόσολοι τοῦ Πυθοῦ ἱεροῦ καὶ ἱεροὶ πόλεμοι μετὰ τοπογραφικοῦ χάρτου τῶν Δελφῶν. Ἐν Ἀθήναις, 1889, 8ον σελ. 146.

ΙΑ'. Γ. Π. ΚΡΕΜΟΥ. 'Ιστορικὰ ἐπανορθώματα. Ἐν «Ἀπόλλωνι» ἔτ. 1883 — Α'. Ἀθανάσιος Διάκος σ. 9—10, 19—20 — Β'. Ἡ μάχη τῆς Γραβιάς σ. 81—84, 97—98 — Γ'. Ἱστορικὰ ἀνάλεκτα σ. 98—99. — Δ'. Σουλιῶται, πρώτη πολιτορκία Μεσολογγίου, Μάρκος Βότσαρης σ. 113—116, 129—131, 145—146, 161—164, 178—179. — Ε'. Περὶ Ἀντωνίου Κριεζῆ, ἔτος 1884 σ. 200—204, 209—214. — ς'. Δημόδη ἱστορήματα καὶ ἱστορία, ἔτος 1886 σ. 693—698, 721—726, 730—735. — Ζ'. Ἡ μάχη τῆς Σκάλας, ἔτος 1890 σ. 954—956. — Η'. Ὀλεθροὶ ἐλληνικῶν νήσων σ. 970—975. — Θ'. Ἡ Νάξος [ἀνέκδοτον χειρόγρ. Lietle], ἔτος 1891 σ. 84—88, 97—102, 114—118, 131—136.

ΙΒ'. Βιογραφίαι. — Α'. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Φθιώτιδος Καλλίνικος Καστόρηχος. Ἐν Ἀθήναις, 1863, 8 σ. 93. — Β'. Ἀλῆ πασαῖς ἐν περιόδ. «Παρνασσῶ» 1883 σ. 950—979 καὶ ἔτ. 1884 σ. 64—75, 139—154. — Γ'. Ὁ νεαρὸς φιλέλληνας John Miller ἐν ἐφημ. «Νέα Ἑλλάδι» 1874 ἀρ. 7. — Δ'. Georg Finlay αὐτόθι ἀριθ. 47. — Ε'. Πρόσκοποι ἐν πολέμοις (Κομανῆς Τράκας 1821) αὐτόθι ἀριθ. 51. — ς'. Ἀνέκδοτος βίος Λάμπρου Κατσώνη ἐν «Ἀναλέκτοις». Ἀθήνησι, 1876. — Ζ'. Περὶ τῶν νέων ἱστορικῶν τῆς Ἑλλάδος, αὐτόθι ἀριθ. 45.

ΙΓ'. Ὕμνοι τοῦ πρωτομάρτυρος Ῥήγα τοῦ Φεραιοῦ μετὰ συντόμου βιογραφίας αὐτοῦ. Ἀθήνησι, 1878, 8ον σ. 40.

ΙΔ'. Λόγοι. — Α'. Ἐπιτάφιος εἰς Κ. Π. Παππαδάτην Ἀθήνησι, 1862 σ. 7—14. — Β'. Λόγος περὶ ἀγάπης ἐν Περιόδ. «Εὐάγγελ. Κήρυξι.» ἔτ. 1863. — Γ'. Λόγος εἰς τὴν ἀριξίαν τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' ἐν ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἔτ. 1863. — Δ'. Περὶληψὶς λόγου εἰς Ἀθανάσιον Διάκον ἐν «Ἀναλέκτοις». Ἀθήνησι, 1876, 8ον σελ. 50—68. — Ε'. Λόγος ἀπαγγελθεὶς τῇ 22 Μαΐου εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ σταδίῳ. Ἀθήνησι, 1877 σ. 15. — ς'. Προσφώνησις εἰς Χαρίλαον Τρικούπην ἐν ἐφημ. «Ἔρα» κτλ. 1879.

ΙΕ'. Ἐκδόσεις ἀνεκδότων. — Α'. Ἐπιστολαὶ Α. Κοραῆ ἐν «Νέα Ἑλλάδι» 1874 ἀριθ. 2, 6. — Β'. Ἐπιστολαὶ Α. Μικουλή καὶ Κόχραν αὐτόθι ἀριθ. 3. — Γ'. Ἰωσήφ Πιεκόβσκη ἐπιστολὴ πρὸς Κ. Ἀσώπιον αὐτόθι ἀριθ. 13. — Δ'. William Eton «Πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος» κατὰ μετὰφρασιν ἀνωνύμου αὐτόθι ἀριθ. 20, 21, 22, 23. — Ε'. «Ἐπιστολὴ Μεσσηνιακῆ» ἀνωνύμου αὐτόθι ἀριθ. 30, 31, 32, 33. — ς'. «Συνοπτικὴ βιογραφία Κ. Παπαναοῦμ» ἀνωνύμου αὐτόθι ἀριθ. 3, 4. — Ζ. Σιγγίλιον Γρηγορίου Ε' πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως αὐτόθι ἀριθ. 38, 39.

ΙϚ'. Βιβλιοκρισίαι. — Α'. Τὰ Νεοελληνικὰ Α. Πολυψωίδου ἐν ἐφημ. «Νέα Ἑλλάδι» 1874 ἀριθ. 2. — Β. Περὶ Βυζαντινῶν μελέτη Δ. Βικέλα αὐτόθι ἀριθ. 12. — Γ'. Κοῖντου Ὅρατιου Φλάκκου ὧδαί τινες ὑπὸ Δ. Γούναρη αὐτόθι. — Δ'. Βυζαντινὰ μελετήματα ὑπὸ Κ. Τριανταφύλλη αὐτόθι ἀριθ. 49, 21. — Ε'. Α. Μηλιαράκη Κυκλαδικὰ αὐτόθι ἀριθ. 38. — ς'. Καρόλου Σχαιδεμάχου μελέται κατὰ τοῦ θλισμοῦ ἐξελληνισθεῖσαι ὑπὸ

Ἴγν. Μοσχάκη αὐτόθι ἀριθ. 40 — Ζ'. Νικολάου Δραγούμη Ἱστορικά ἀναμνήσεις αὐτόθι ἀριθ. 41. — Η'. Ν. Πολίτου «Νεοελληνική μυθολογία» αὐτόθι ἀριθ. 35. — Θ'. Ὁ ἰδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑπὸ Θ. Βενιζέλου αὐτόθι ἀριθ. 3. — Ι'. Σοφοκλέους Ἀντιγόνη ὑπὸ Ἀ[λεξάνδρου] Π [ἄλλη] ἐν περιόδ. «Ἀπόλλωνιο» ἔτος 1886, σ. 535—536. — ΙΑ'. Περὶ χρωματολογίας: Α. Κορδέλλα αὐτόθι ἔτος 1887 σ. 738—739. — ΙΒ'. Ἐπίκρισις τῆς Γεωγραφίας Μ. Δήμητρα ἐν ἐφημ. «Στοῦ» καὶ «Παλιγενεσία». — ΙΓ'. Κρίσις τῆς παραφάσεως Πινδάρου ὑπὸ Σ. Βίλβη ἐν ἐφημ. «Κράτος» 190^α ἀριθ. 278—279. — ΙΔ'. Κρίσις περὶ τῆς ἱστορίας Ι. Π. Ράγκου.

ΙΥ'. Προέκθεσις τῶν κατὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ἀθανασίου Διακίου. Ἐν Ἀθήναις, 1891, σελ. 12.

ΙΗ'. Δύο ἱστορικά πραγματεῖαι. Δευτέρα ἔκδοσις. Ἐν Ἀθήναις 1891, 8ον μικρὸν σ. 84.

ΙΘ'. Διατριβαὶ καὶ πραγματεῖαι. — Α'. Μελέτημα περὶ θανάτου, ἀναστάσεως καὶ ἀθανασίας ἐν περιόδ. «Εὐαγγελικὸς Κήρυξ» ἔτος 1865, σελίς 178—183, 213—222, 326—335 — Β'. Ἀντώνιος δ' Ἐπαρχος αὐτόθι σ. 555—565 — Γ'. Περὶ χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου βιβλιοθήκης ἐν Πρυτανικῷ λόγῳ Κ. Παπαρρηγοπούλου 1874 σ. 111—116. — Δ'. Ἐκθεσις περὶ ἱστορικῶν διδακτικῶν βιβλίων ἐν τῇ «Ἐκθέσει, τῶν κριτῶν τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης» καὶ κατωτ. ἐκπαιδευσεως. Ἐν Ἀθήναις, 1884, σ. 173—282. — Ε'. Ἐκθεσις περὶ τοῦ ἀρχαίου τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ «Πρακτικῷ τῆς γεν. συνόδου τῶν ἐταίρων» κτλ. Ἐν Ἀθήναις, 1885, σελίς 16—18 — ς'. Ἡ ληστεία ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ ἐν «Ἡμερολογίῳ» Κ. Σ. Σκόκου 1896 σ. 242—250. — Ζ'. Τὸ φοβερὸν βάρβαρον αὐτόθι ἔτ. 1906 — Η'. Ἀλέξανδρος δ' Ἀθωνοτεχνίτης ἐν «Ἐφημ. τ. συζητήσεων» ἔτος 1874 — Θ'. Ἐσωτερικὸς κανονισμὸς τῶν σχολείων. Ἐν Πειραιεὶ 1880 — Ι'. Κανονισμὸς παιδονόμου τῶν σχολείων Λαμίας Ἐν Ἀθήναις 1900. — ΙΑ'. Φθιωτικὸν περριραντήριον ἐν περιοδικῷ Καίρῳ «Ἑλληνιον» 1903, σ. 123—131. — ΙΒ'. Αἶ μοναὶ ἐν ἐφημ. «Νέα Ἑλλάς» 1874 ἀριθμὸς 8. — ΙΓ'. Ἡ μονὴ τοῦ ὁσίου Σεραφεῖμ (Δομοπού) ἐν «Ἀθηνῶν» 1862. — ΙΔ'. Ἐκδρομὴ τῶν μαθητῶν τοῦ γυμνασίου Λαμίας εἰς τὸ Κήλαιον τῆς Εὐβοίας ἐν ἐφημ. τῆς Λαμίας «Φθιωτικῆς» 1900.

Κ' Σύμμικτα. Α'. Ἐν ἐφημερίδι «Καίρον», τῶν ἐτῶν 1902, 1903 καὶ 1904. — 1 Τίνα τὰ αἶμα τῆς κακοδαμονίας καὶ καταπτώσεως τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἔτος 1902 ἀριθ. 262—292 καὶ ἔτος 1903 ἀριθ. 4 — 2 Συνέδριον τῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων. — 3 Ν. Π. Πάροχα τερπνὸν ἀνάγνωσμα. — 4 Ἡ μήτηρ τῶν ἐκκλησιῶν. — 5 Χαρακτήρ Θ. Δηλιγιάννη. — 6 Ἑλληγες καὶ Ἄγγλοι φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λαῶν. — 7 Ἑλληγες καὶ Γάλλοι φιλελεύθεροι. — 8 Ἑλληγες καὶ Ρῶσσοι. — 9 Χριστιανισμὸς καὶ Ἑλληνισμὸς. — 10 Στρατὸς καὶ διάδοχος. — 11 Παλαιὰ καὶ νέα Διονύσια. — 12 Εἰκὼν Ἑλληγος ὑπουργοῦ. — 13 Ὁ ἅγιος Βασίλειος. — 14 Χαρισμόςος φιλανθρωπικῆ ἑορτῆ. — 15 Ἑορτὴ τῶν παίδων. — 16 Ἀπειλαὶ Βουλγάρων. Ἑλπίδες Ἑλλήνων. — 17 Ὑπερβασίαι

ἐφημερίδων. — 18 Ἑλληνὶς μήτηρ καὶ τέκνα. — 19 Ἐπέμβασις τοῦ διεθνούς ἐν Ἑλλάδι ἐλέγχου — 20 Ἀφασία. — 21 Πλοῦτος πατήρ πάσης κακίας. — 22 Αἱ γενικαὶ μεταρρυθμίσεις τῆς Τουρκίας. — 23 Παρασκευαί Τουρκίας καὶ Εὐρώπης. — 24 Ὁ διὰ τῆς πείνης θάνατος. — 25 Ἡ ἀδελειότης. — 26 Ἡ ἔσωσις τῆς Κρήτης. — 27 Δευτέρα διάλειξις ἐν τῷ «Ἑλληνικῷ κέντρῳ». — 28 Συγκινητικὴ ἑορτὴ. — 29 Ἀνάγκη μονίμου κυβερνήσεως. — 30 Ἑλληνες Μακεδονίας καὶ Ἀμερικῆς. — 31 Ἐῶγε τοῖς Λερίοις. — 32 Μεταρρυθμίσεις Μακεδονίας ἢ Πόλεμος. — 33 Ἑλληνικὴ ἔνωσις «Παγκαίρινη». — 34 Βουλγαρία καὶ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Χρόνου». — 35 Ἄρσις παρεξηγήσεως. — 36 Ἐπιστημονικὴ συζήτησις περὶ τοῦ ἐργατικοῦ ζητήματος — 37 (Γεωργίου Ν Φιλαρέτου «Ἡθὴ καὶ νόμοι»). — 38 Παράσημα. — 39 Παπικαὶ καὶ Ἑλληνικαὶ σχολαὶ ἐν Αἰγύπτῳ. — 40 Οἱ Κόπται. — 41 Ἀπόλειται ἔθνισμός. — 42 Στεφάνου Κοφίδα σελίδες τινὲς τοῦ ἡμερολογίου κτλ. — 43 Πολιτικὸν δίλημμα. — 44 Μοναὶ καὶ Ἑλλην. — 45 Ἑλλήνιον. — 46 M. De Pressencé τῷ φιλοβουλγάρῳ. — 47 Βουλγάρου πλαστογράφου. Ἑλληνες μισέλληνες. — 48 Νικόλαος Σπαθῆς γυμνασιάρχης — 49 Παπιογαλλικαὶ προσηλυτιστικαὶ σχολαὶ καὶ ἐλληνοπαῖδες. — 50 Χριστὸς Ἑλλην. — 51 Γεωργίου Ν. Φιλαρέτου τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα ἐν Θεσσαλίᾳ. — 52 Ψήφισμα Ἑλλήνων Μακεδόνων Καβάλλας [ὑπὲρ Γ. Κρέμου]. — 53 Σοφοκλέους Οἰδίπους τύραννος. — 54 Δημῖαις ἐν Μανσούρα ἑλληνικῆς σχολῆς θεμέλιος λίθος. — 55 Ἡ ἔθνικὴ ἑορτὴ τῆς 25 Μαρτίου ἐν Μανσούρα — 56 Μανσουραίων ἑλληνικῶν παραλειπόμενα. — 57 Ἐργατικὴ ἑορτὴ. — 58 Πυρραῖδες. — 59 Ἀθανάσιος Αἰῶκος. — 60 Ἑλληνικὴ κοινότης Καΐρου. — 61 Κύπριοι ὄγῳνες. — 62 Ἐπίτροποι ἐλλην. κοινότητος Καΐρου καὶ προσηλυτισταί. — 63 Γάλλοι ὅτιερ Βουλγάρων. — 64 Ἑλληνικαὶ βουλαί. — 65 Κυκῶν καὶ ἀποραί. — 66 Ἐνωσις. — 67 Μετανάστευσις ἔθνισμός — 68 Λαϊκὴ ἑορτὴ τοῦ «Ἑλληνικοῦ ὄμιλου Φιλομούσων». — 69 Σωτηρία ἔθνικοῦ βίου. — 70 Ὁ Βούλγαρος ἀνυπότακτος. — 71 Ἡ ἡρωϊκὴ ἐποχὴ Βουλγάρων. — 72 Ἑλληνας καὶ Ἀλβανοί. — 73 Ἐξέτασις Ἀχιλλοπούλειου παρθεναγωγείου. — 74 Πολιτικὴ πανουργουμάτων. — 75 Πολιτικὴ Ἑλλάδος. Καθολικαὶ προσηλυτιστικαὶ σχολαὶ. — 76 Δήλωσις. — 77. Συνταγματικὴ κομωδία. — 78 Ἐπίκαιρον ἐπικοῦρημα — 79 Γενικὴ τοῦ στρατοῦ διοικήσις. — 80 Ἡθικολογία ἀμαρτωλῶν. — 81 Διπλωματίας δικαιοσύνη — 82 Μακεδονικὴ ἡγεμονία. — 83 Ἐπικουραὶ εἰς τοὺς δολοφόνους βορείθην. — 84 Μακεδονία, Κρήτη, Σάμος. — 85 Μακεδονίας διαίρεσις. — 86 Ἀλβανικὴ καὶ ἑλληνικὴ σύμπραξις. — 87 Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν ἄγνοια. — 88 Χαρακτὴρ Βουλγάρων, Σλαυικὸν πρόγραμμα. — 89 Ἡ διπλωματία λοξοχρήσμων Ἀπόλλων. — 90 Διψεύσις ἐλπίδων : Α' Ἐπαμεινώνδας Δελφηγέωργης. Β Χαρίλαος Τρικοῦπης. Γ Ἀναβίωσις τῆς Τρικουπικῆς ἐμπειρικῆς πολιτικῆς. Δ' Δημ. Γ. Ράλλης. — 91 Ἑλληνοτουρκικὴ συμμαχία εἶναι πιστὴ ; — 92 Διαλύεται ἡ βουλὴ ἢ οὐ ; — 93 Σλαυισμός, Τουρκία, Ἑλληνισμός. — 94 Νέα ἐπιδρομὴ Σκυθῶν. Ἀνάγκη παρασκευῶν. — 95 Μεταρρυθμίσεων ναυάρχων ἐν Μακεδονίᾳ. — 96 Μετανάστευσις Μα-

κεδόνων εἰς Ἀμερικὴν.— 97 Μακεδονία πλουτοδότειρα τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀκρόπολις.— 98 Εἰρήνη καὶ πόλεμος.— 99 Πόλεμος ἢ εἰρήνη; — 100 Ἀκαίριοι ἄγωνες. Ἄλυτον ζήτημα.— 101 Σύμπνοια Ἀλβανῶν πρὸς ἀλλήλους.— 102 Γεωργίου Ν. Φιλαρέτου Προνομία κτλ.— 103 Ἐγκλίνα ὀρθοδόξου ναοῦ ἐν Πόρτ-Σαῖτ.— 104 Ὁ νεόδημος ναὸς τοῦ «Σωτήρος» τῆς ἐν Πόρτ-Σαῖτ ἑλληνικῆς κοινότητος.— 105 Ἀνάπτυξις τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Πόρτ-Σαῖτ.— 106 Ἕλληνας, διῶρυξ Σουεῶν καὶ Ἰρμαηλία.— 107 Ἑλληνικὴ παροικία Ζαχαζίκου.— 108 Ἕλληνας καὶ ἑλληνικὴ γλῶσσα.— 109 Λυπηρὸν θέατρον ἐκ χυδαίας μεταφράσεως.— 110 Μακεδονικά.— 111 Παγκόσμιος ἐπιθεώρησις: Α' Ῥωσσία καὶ Ἰαπωνία.— Β' Ῥωσσία, Τουρκία καὶ τὰ μικρὰ κράτη τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.— Γ' Ῥωσσία, Γερμανία, Αὐστρία.— Δ' Γερμανία καὶ Γαλλία.— Ε' Αὐστρία καὶ Ἰταλία.— ς' Ἀγγλία, Ἀποικία αὐτῆς, τὰλλα κράτη.— 115 Τὰ μικρὰ κράτη.— 116 Ἱερὸν Μεσσολόγιον (ἐξόδου εἰκῶν)— 117 Ἑλλήνων φιλογένεια.— 118 Ἑλληνικὴ ἐφημεριδογραφία καὶ Ἑλληνας ἐφημερίδων ἀναγνώσται.— 119 Ἱστορικὴ ἀνάκρισις.— 120 Ῥωστικὸν δῆλημμα.— 121 Φιλέλληνας καὶ μισέλληνας.— 122 Ἀπόλεια ἔθνικοῦ θησαυροῦ.— 123 Ἡπειρωτικὴ ἀδελφότης ἐορτάζουσα.— 124 Μακεδονικά.— 125 Πολεμικὴ παρασκευή.— 126 Ῥωσσοῖαπωνικὸς πόλεμος.— 127 Ἰαπώνων φιλοπατρία.— 128 Σύλλογοι καὶ εἰταιρίαι.— 129 Ἀπέλασις ἀρχιμανδρίτου.— 130 Ἑλληνικὴ κοινότης Ἀλεξανδρείας.— 131 Ἐξορία ἀρχιμανδρίτου.— 132 Μακεδονικά.— 133 Ἀπόλεια ἑλληνικῶν χειρογράφων. Διδασκαλία παλαιογραφίας.— 134 Ἑλληνικὴ φιλολογία. Πολιτισμὸς καὶ βιομηχανία.— 135 Πατριαρχικὸν μνημόσυνον εὐεργετῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος [Καίρου].— 136 Γωσσίζειν ἢ ἰαπωνίζειν.— 137 Τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κέντρον καὶ περιφέρειαι.— 138 Σλαυικὰ ὀνόματα.— 139 Ἀκάθιστος ὕμνος χριστιανικὸς ἐπινίκιος παιάν.— 140 Πατριαρχεῖον καὶ Ἕλληνας ἐν Αἰγύπτῳ.— 141 Παγκαίρινον συνέδριον.— 142 Ὀδυνηρὸν ἐκ Κρήτης ἄγγελμα.— 143 Ἐθνικὴ φιλολογία.— 144 Αἰδῶς Βουλευταί.— 145 Στρατός Ἀπιστία.— 146 Ἀπιστία. Ἐξω Ἕλληνας.— 147 Πατριαρχεῖον. Ἕλληνας.— 148 Μαλλιαροὶ καὶ προσηλυτισταί.— 149 Ἀρχαιολογικὴ ῥοστοβίτσειος συλλογή.— 150 Πανελλήνιοι ἄγωνες.— 151 Σισύφειοι ἄγωνες ἐν Μακεδονίᾳ.— 152 Μακεδονικὸν κομιτᾶτον.— 153 Οἱ πανσλαυισταὶ καὶ ὁ θρόνος τῆς Ἀντιοχείας.— 154 Ἐθνικὴ ἄμυνα.— 155 Νέα Σιδῶν (περιοδικόν).— 156 Τίνα τάλθηθ αἰτία τῆς ἀπολείας ἔθνους.— 157 Φιλολογία καὶ παιδαγωγία.— 158 Πατριαρχικὰ Κωνσταντινουπόλεως.— 159 Ἑλληνικὸς ἀθλητικὸς σύλλογος [ἐν Καίρῳ] «Ἴφριτος».— 160 Ἐχθροὶ ἡμῶν ἐν Μακεδονίᾳ κτλ.— Β' Ἐν ἐφημερίδι «Κλεισί» ἔτος 1869 τὸ γενεολογικὸν ζήτημα τῶν Ἑλλήνων.

ΚΑ'. Φέλαγξ τοῦ γυμνασίου Πειραιῶς Ἐμβατήριον διὰ κλειδοκύμβαλον ποιηθὲν ὑπὸ Γεωργίου Π. Κρέμου, τονισθὲν ὑπὸ Μ. Α. Γενοβέζου Ἐν Πειραιεῖ 1884.

ΚΒ'. Γ. Π. ΚΡΕΜΟΥ Ἱστορία τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς, βραβευθεῖσα ἐν θεολογικῷ διαγωνισμῷ ὑπὸ τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Ἀθηνῆσιν ἔθνικοῦ Πανεπιστημίου εἰς τόμους τέσσαρας.

Τόμος Α' ἀπ' ἀρχῆς μέχρι Φωτίου. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τῶν τυπογραφείων Μ. Σαλιβέρου καὶ τοῦ «Κράτους» 1905.

Ἐκδοθήσονται προσεχῶς.

- » **Β'** ἀπὸ Φωτίου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.
- » **Γ'** Καινοτομίαι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας.
- » **Δ'** Γραμματολογία πάντων τῶν περὶ τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς συγγραψάντων Ἑλλήνων.

Τιμὴ ἐκάστου τόμου τοῖς συνδρομηταῖς ἑρ. χρ. 15

» » » » μὴ » » » 20

Ἰστέον δὲ ὅτι τινὲς τῶν πραγματιῶν ἡμῶν καὶ διατριβῶν δὲν ἐσημειώθησαν ἐν τοῖς ἐνταῦθα κατελεγμένοις ἡμῶν συγγράμμασι, διότι δὲν εἴχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ περιοδικὰ καὶ τὰς ἐφημερίδας, ἐν αἷς κατεχωρίσθησαν. Ἡ ἔλλειψις αὕτη ἀναπληρωθήσεται ἐν τῷ Β' τόμῳ τοῦ συγγράμματος ἡμῶν τούτου χάριν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΣΑΔΙΒΕΡΟΥ

1905

